उपोद्घातः

समादीयतां शेमुषीधनैरुपदीक्रियमाणमिदं श्रीश्रीपालचरित्रं, कर्त्तारश्चास्य बृहद्गच्छाधिपानां श्रीमतां वज्रसेनसूरिपट्टपूर्वाचलप्रभाकराणां श्रीहेमतिलकसूरीणामन्तिषदः श्रीमन्तो रत्नशेखरसूरयः, प्रस्तुतग्रन्थकृद्भिर्विहितश्च गुणस्थानक्रमारोहः स्वोपज्ञवृत्तियुतः यो मुद्रित एतत्कोशगतद्रव्येण प्राक्, तथाविध एव च क्षेत्रसमासाख्योऽपरः परोऽयो मुद्रित आत्मानन्दाख्यया संसदा, तृतीयश्छन्दो रत्नावलीनामा छन्दोग्रन्थः अद्यापि अमुद्रितः, परमत्रावचूर्णिर्या मुद्रिता सा श्रीक्षमाकल्याणकैर्विहितेतिप्रघोषः, परं सामान्येन सूत्राणामर्थप्रकटने पट्वीतिमुद्रिता। विषयश्चास्य ग्रन्थरत्नस्याबालं प्रतिवर्षं चैत्राश्विनयोःश्रीमहोपाध्यायविनयविजयगणिभिरेतच्चरित्रावलम्बनेनैव विहितस्य रासकस्य श्रवणात् प्रसिद्ध एव, अत्र सिद्धानां नवानां पदानां श्रीमतामर्हदादीनां तत्त्वत्रये समावेश एवं विधेयः, आदिपदयोरर्हत्सिद्धयोर्देवतत्त्वे आचार्योपाध्यायसाधुलक्षणानां त्रयाणां पदानां गुरुतत्त्वे दर्शनज्ञानचारित्रतपसां चान्त्यानां चतुर्णां पदानां धर्मतत्त्वे, एवं समावेशः सुखोन्नेय इति नैतद्विषयस्य नूतनता, एतद्ग्रन्थानुसारेणैव हि कृपाविनयमुनिना श्रीपालचतुष्पदिका उदयरत्नेन लघू रासकः श्रीमज्ज्ञानविमलैर्बृहच्चरितं संस्कृतभाषया प्रकृतसंस्थयैव मुद्रितं विहितं, एतदेव प्रस्तुतचरित्रस्योपयुक्ततमत्वे प्रबलं साधनं । अत्र गाथानां त्रयोदशशती द्वाचत्वारिंशदधिका, रचनाकालश्च वैक्रमीयः पञ्चदशशताब्दीयः ' चउदस अट्ठावीसे ' इतिवाक्यवत्योपान्त्यगाथया निस्सन्दिग्ध एव । प्रयतन्तां च धीधनाः कृपामाधाय शोधनादौ सूचनायां च स्वज्ञनाया इत्यर्थयन्ते आनन्दसागराः १९७९ आश्विनकृष्णचतुर्थी ॥

श्रेष्ठी देवचंद लालभाई जह्वेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे	निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपूरे	पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्याम्.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri.

Born 1853 A. D Surat. **Died 13th January 1906 A. D. Bombay,**

10000–1–21.

॥ इतिश्रीश्रीपालचरित्रस्य विषयानुक्रमः ॥

अर्हम्.

श्रेष्ठि देवचन्द लालभाई-जैनपुस्तकोद्धार-ग्रन्थाङ्के—

सिरिरयणसेहरसूरिहिं संकलिया (रत्नशेखरसूरिसंकलिता) तस्सीसहेमचंदेण साहुणा लिहिया—

सिरिसिरिवालकहा ॥

ध्यात्वा नवपदीं भक्त्या, श्रीश्रीपालमहीभुजः । चरित्रं कीर्त्तयिष्यामि, रम्यं संस्कृतभाषया ॥ १ ॥

अरिहाइनवपयाइं, झाइत्ता हिअयकमलमज्झंमि । सिरिसिद्धचक्कमाहप्पमुत्तमं किंपि जंपेमि ॥ १ ॥

अत्थित्थ जंबुदीवे, दाहिणभरहद्धमज्झिमे खंडे । बहुधणधन्नसमिद्धो, मगहादेसो जयपसिद्धो॥ २ ॥

जत्थुप्पन्नं सिरिवीरनाहतित्थं जयंमि वित्थरियं । तं देसं सविसेसं, तित्थं भासंति गीयत्था ॥ ३ ॥

अर्हदादिनवपदानि हृदयकमलमध्ये ध्यात्वा उत्तमं श्रीसिद्धचक्रस्य-यन्त्रराजस्य माहात्म्यं किमपि जल्पामि-कथयामि ॥ १ ॥ अस्मिन् जम्बूद्वीपे दक्षिणभरतार्द्धस्य मध्यमे खण्डे बहुधनधान्यसमृद्धो जगत्प्रसिद्धो मगधाख्यो देशोऽस्ति ॥ २ ॥ यत्र मगधाख्ये देशे उत्पन्नं श्रीवीरनाथस्य तीर्थं जगति विस्तृतं-विस्तारं प्राप्तम्, तं देशं गीतार्थाः सविशेषं तीर्थं भाषन्ते-वदन्ति ॥ ३ ॥

तत्थ य मगहादेसे, रायगिहं नाम पुरवरं अत्थि । वेभारविउलगिरिवरसमलंकियपरिसरपएसं ॥ ४ ॥
तत्थ य सेणियराओ, रज्जं पालेइ तिजयविक्खाओ । वीरजिणचलणभत्तो, विहिअज्जियतित्थयरगुत्तो ॥ ५ ॥
जस्सत्थि पढमपत्ती, नंदा नामेण जीइ वरपुत्तो । अभयकुमारो बहुगुणसारो चउबुद्धिभंडारो ॥ ६ ॥
चेडयनरिंदधूया, बीया जस्सत्थि चिल्लणा देवी । जीए असोगचंदो पुत्तो हल्लो विहल्लो अ ॥ ७ ॥
अन्नाउ अणेगाओ धारणीपमुहाउ जस्स देवीओ । मेहाइणो अणेगे, पुत्ता पियमाइपयभत्ता ॥ ८ ॥

तस्मिन् मगधाख्ये देशे राजगृहं नाम पुरवरं अस्ति, कीदृशं तत्?—वैभारविपुलाख्यगिरिवराभ्यां समलङ्कृतौ परिसरप्रदेशौ—पार्श्वभागौ यस्य तत् एवंविधं पुरं वर्त्तते ॥४॥ तत्र च नगरे श्रेणिको नाम राजा राज्यं पालयति, कीदृशः राजा?—त्रिजगद्विख्यातः, पुनः? वीरजिनचरणभक्तः, तथा विधिनाऽर्जितं—उपार्जितं तीर्थंकरनामकर्म येन सः एवंविधः ॥५॥ यस्य—श्रेणिकराजस्य प्रथमपत्नी—प्रथमराज्ञी नन्दा नाम्नाऽस्ति, यस्या—नन्दायाः प्रधानपुत्रोऽभयकुमारनामाऽस्ति, कीदृशः?—बहुभिर्गुणैः सारः—श्रेष्ठः, पुनः? चतुर्बुद्धिभाण्डागारम् ॥ ६ ॥ यस्य श्रेणिकस्य द्वितीया देवी या देवी—राज्ञी चेटकनरेन्द्रस्य पुत्री चेलणा नाम्नी अस्ति, यस्याः चेल्लणायाः प्रथमपुत्रोऽशोकचन्द्रः—कूणिक इत्यर्थः, द्वितीयो हल्लः तृतीयो विहल्लश्च ॥ ७ ॥ अन्या अपि अनेका बह्व्यो धारणीप्रमुखा यस्य राज्ञो देव्यः सन्ति, तत्कुक्षिसम्भवा मेघकुमारादयोऽनेके पुत्राः सन्ति, कीदृशाः?—पितुर्मातुश्च पदयोः—चरणयोः भक्ताः ॥ ८ ॥

सो सेणियनरनाहो, अभयकुमारेण विहियउच्छाहो । तिहुयणपयडपयावो, पालेइ रज्जं च धम्मं च ॥ ९॥
एयंमि पुणो समए, सुरमहिओ वद्धमाणतित्थयरो । विहरंतो संपत्तो, रायगिहासन्ननयरंमि ॥ १० ॥
पेसेइ पढमसीसं, जिट्ठं गणहारिणं गुणगरिट्ठं । सिरिगोयमं मुणिंदं, रायगिहलोयलाभत्थं ॥ ११ ॥
सो लद्धजिणाएसो, संपत्तो रायगिहपुरोज्जाणे । कइवयमुणिपरियरिओ, गोयमसामी समोसरिओ ॥ १२ ॥
तस्सागमणं सोउं, सयलो नरनाहपमुहपुरलोओ । नियनियरिद्धिसमेओ, समागओ झत्ति उज्जाणे ॥ १३ ॥

स श्रेणिकनरनाथः अभयकुमारेण विहितः—कृत उत्साहो यस्य सः, पुनः ?—त्रिभुवने प्रकटः प्रतापो यस्य स एवंविधः सन् राज्यं च धर्मं च पालयति ॥ ९ ॥ एतस्मिन् समये—अवसरे पुनः सुरैः—देवैः महितः—पूजितः श्रीवर्द्धमानतीर्थङ्करः विहरन् राजगृहनगरस्य आसन्ने—समीपस्थे कस्मिंश्चिन्नगरे सम्प्राप्तः ॥ १० ॥ ततो भगवान् स्वकीयं प्रथमशिष्यं ज्येष्ठं—वृद्धं गणधारिणं गणधरं, पुनः ? गुणैर्गरिष्ठं ईदृशं श्रीगौतमं मुनीन्द्रं राजगृहनगरलोकस्य लाभार्थं प्रेषयति ॥११॥ स गौतमस्वामी लब्धः—प्राप्तः जिनादेशो—जिनाज्ञा येन सः एवंविधः सन् राजगृहपुरोद्याने सम्प्राप्तः, कतिपयैः—कियद्भिर्मुनिभिः परिकरितः—परिवृतः समवसृतः ॥ १२ ॥ तस्य—गौतमस्वामिन आगमनं श्रुत्वा सकलः—समस्तः नरनाथप्रमुखो—राजादिलोकः निजनिजऋद्ध्या समेतः—संयुक्तः झटिति—शीघ्रं उद्याने समागतः ॥ १३ ॥

पंचविहं अभिगमणं, काउं तिपयाहिणाउ दाऊणं । पणमिय गोयमचलणे, उवविट्ठो उचियभूमीए ॥ १४ ॥
भयवंपि सजलजलहर–गंभीरसरेण कहिउमाढत्तो । धम्मसरूवं सम्मं, परोवयारिक्कतल्लिच्छो ॥ १५ ॥
भो भो महाणुभागा ! दुलहं लहिऊण माणुसं जंमं । खित्तकुलाइपहाणं, गुरुसामग्गिं च पुण्णवसा ॥ १६ ॥
पंचविहंपि पमायं, गुरुयावायं विवज्जिउं झत्ति । सद्धम्मकम्मविसए, समुज्जमो होइ कायव्वो ॥१७॥ युग्मम् ॥
सो धम्मो चउभेओ, उवइट्ठो सयलजिणवरिंदेहिं । दाणं सीलं च तवो, भावोऽवि अ तस्सिमे भेया ॥ १८ ॥

ततः पञ्चविधं अभिगमनं–सचित्तद्रव्यव्युत्सर्जनादिकं कृत्वा पुनस्तिस्रः प्रदक्षिणाः दत्त्वा गौतमस्वामिचरणौ प्रणम्य उचितायां–स्वस्वयोग्यायां भूमौ उपविष्टः ॥१४॥ भगवान् गौतमोऽपि सजलो यो जलधरो–मेघः तद्वद्गम्भीरस्वरेण सम्यग्धर्मस्वरूपं कथयितुं आढत्तोत्ति–आरब्धः–प्रारम्भं कृतवान्, कीदृशो भगवान्?–परोपकारे एका सा एव लिप्सा यस्य स तथा परोपकारैकतत्पर इत्यर्थः ॥ १५ ॥ अहो महानुभावाः! पुण्यवशात् दुर्लभं मानुष्यं जन्म लब्ध्वा पुनः प्रधानं क्षेत्रकुलादि–आर्यक्षेत्रार्यकुलादिकं लब्ध्वा च पुनः गुरुसामग्रीं–सद्गुरुसंयोगं लब्ध्वा–प्राप्य ॥१६॥ मज्जं विसयकसायेत्यादिकं पञ्चविधं–पञ्चभेदं पुनः गुरुकोऽपायः–कष्टं यस्मात् स तं महाकष्टकारणमित्यर्थः, एवंविधं प्रमादं झटिति–शीघ्रं विवर्ज्य–वर्जयित्वा सद्धर्मकर्मविषये–सम्यग्धर्मकार्यविषये इत्यर्थः, सं–सम्यक्प्रकारेण उद्यमः कर्त्तव्यो भवति, कर्तुं योग्योऽस्तीत्यर्थः ॥१७॥ स धर्मश्चतुर्भेदः–चतुष्प्रकारः, सकलजिनवरेन्द्रैः उपदिष्टः–कथितः, तानेव भेदानाह–दानं १ शीलं २ तपः ३ भावः ४, अपिचेति समुच्चये, अस्य धर्मस्य इमे चत्वारो भेदाः॥१८॥

तत्थवि भावेण विणा, दाणं नहु सिद्धिसाहणं होई । सीलंपि भाववियलं, विहलं चिय होइ लोगंमि ॥ १९ ॥
भावं विणा तवोविहु, भवोहवित्थारकारणं चेव । तम्हा नियभावुच्चिय, सुविसुद्धो होइ कायव्वो ॥ २० ॥
भावोवि मणोविसओ, मणं च अइदुज्जयं निरालंबं । तो तस्स नियमणत्थं, कहियं सालंबणं झाणं ॥ २१ ॥
आलंबणाणि जइविहु, बहुप्पयाराणि संति सत्थेसु । तहविहु नवपयझाणं, सुपहाणं बिंति जगगुरुणो ॥ २२ ॥
अरिहंसिद्धायरिया, उज्झाया साहुणो अ सम्मत्तं । नाणं चरणं च तवो, इय पयनवगं मुणेयव्वं ॥ २३ ॥

तत्रापि भावेन विना दानं सिद्धिसाधकं–मोक्षदायकं न भवति, हुः–निश्चये शीलमपि भावविकलं–भावरहितं सत् लोके विफलं–निष्फलमेव भवति, चियेत्यवधारणे ॥१९॥ भावं विना तपोऽपि भवौघस्य–भवसमूहस्य–भवप्रवाहस्य वा यो विस्तार तस्य कारणमेवास्ति, एतावता भवभ्रमणकारणं न तु मुक्तिकारणमित्यर्थः, तस्मात्कारणात् निजभाव एव सुतरां विशुद्धो–निर्मलः कर्त्तव्यो भवति, कर्त्तुं योग्योऽस्ति ॥ २० ॥ भावोऽपि मनोविषयो–मनोगोचरोऽस्ति, मनश्च निरालम्बं–आलम्बनरहितं सत् अतिदुर्जयं–अतिशयेन दुर्जयं विद्यते, ततस्तस्मात् कारणात् तस्य मनसो नियमनार्थं–वशीकरणार्थं सालम्बनं–आलम्बनसहितं ध्यानं कथितम् ॥ २१ ॥ यद्यपि आलम्बनानि शास्त्रेषु बहुप्रकाराणि संति, तथापि हु इति निश्चयेन जगद्गुरवः–श्रीजिनेन्द्रा नवपदध्यानं सुतरां प्रधानं आलम्बनं ब्रुवंति ॥ २२ ॥ अथ नवपदनामान्याह–अर्हन्तः १ सिद्धा २ आचार्या ३ उपाध्यायाः ४ साधवश्च ५ सम्यक्त्वं ६ ज्ञानं ७ चारित्रं ८ तपः ९ इति पदनवकं ज्ञातव्यम् ॥ २३ ॥

तत्थऽरिहंतेऽट्ठारसदोसविमुक्के विसुद्धनाणमए । पयडियतत्ते नयसुरराए झाएह निच्चंपि ॥ २४ ॥

पनरसभेयपसिद्धे, सिद्धे घणकम्मबंधणविमुक्के । सिद्धाणंतचउक्के, झायह तम्मयमणा सययं ॥ २५ ॥

पंचायारपवित्ते, विसुद्धसिद्धंतदेसणुज्जुत्ते । परउवयारिक्कपरे, निच्चं झाएह सूरिवरे ॥ २६ ॥

तत्र–तस्मिन् पदनवके प्रथमपदे नित्यमपि अर्हतो ध्यायत, यूयमिति शेषः, कीदृशान् अर्हतः ?–अष्टादशदोषविमुक्तान् पुनर्विशुद्धं–निर्मलं यत् ज्ञानं तत्स्वरूपमयानिति, पुनः प्रकटितानि तत्त्वानि यैः ते तान्, पुनर्नताः सुरराजा–इन्द्रा येभ्यस्ते तान् ॥२४॥ भो भव्या यूयं तन्मयमनसः सन्तः जिनाजिनादिपञ्चदशभेदैः प्रसिद्धान् सततं–निरन्तरं ध्यायत, तन्मयं–सिद्धमयं मनो येषां ते इति समासः, कीदृशान् सिद्धान् ?–घनानि–निविडानि यानि कर्म्मबन्धनानि तेभ्यो विमुक्तान्, पुनः सिद्धं–निष्पन्नं अनन्तचतुष्कं–अनन्तज्ञानदर्शनसम्यक्त्वाकरणवीर्यरूपं (चतुष्कं) येषां ते तान् ॥२५॥ भो भव्या यूयं नित्यं सूरिवरान्–आचार्यान् ध्यायत, कीदृशान् सूरिवरान् ?–ज्ञानाचारादिपञ्चाचारैः पवित्रान्–निर्मलान्, पुनर्विशुद्धा–निर्मला ये सिद्धान्ता–जिनागमाः तेषां देशना–उपदेशस्तत्र उद्यता–उद्यमवन्तः तान्, पुनः ?–परोपकार एव एकं–प्रधानं येषां ते तान् परोपकारकरणैकतत्परानित्यर्थः ॥ २६ ॥

गणतित्तीसु निउत्ते, सुत्तत्थज्झावणंमि उज्जुत्ते । सज्झाए लीणमणे, सम्मं झाएह उज्झाए ॥ २७ ॥

सव्वासु कम्मभूमिसुं, विहरंते गुणगणेहि संजुत्ते । गुत्ते मुत्ते झायह, मुणिराए निट्ठियकसाए ॥ २८ ॥

सव्वन्नुपणीयागमपयडियतत्तत्थसद्दहणरूवं । दंसणरयणपईवं, निच्चं धारेह मणभवणे ॥ २९ ॥

जीवाजीवाइपयत्थसत्थतत्तावबोहरूवं च । नाणं सव्वगुणाणं, मूलं सिक्खेह विणएणं ॥ ३० ॥

भो भव्या यूयं सम्यक्-यथा स्यात्तथा उपाध्यायान् ध्यायत, कीदृशान् उपाध्यायान् ?-गणस्य-गच्छस्य तप्तिषु-सारणादिषु नियुक्तास्तान् अधिकारिण इत्यर्थः, पुनः ?-सूत्रार्थाध्यापने उद्यतान्-उद्यमवत इत्यर्थः, स्वाध्याये लीनं-मग्नं मनो येषां ते तान् ॥२७॥ भो भव्या यूयं सर्वासु कर्मभूमिषु-भरतादिपञ्चदशक्षेत्रेषु विचरतो मुनिराजान्-साधून् ध्यायत, कीदृशान् मुनिराजान् ?-गुणानां गणैः-समूहैः संयुक्तान्, पुनः ?-गुप्तान्-गुप्तित्रययुक्तान्, पुनः ?-मुक्तान् सर्वसङ्गवर्जितान्, पुनः ?-निष्ठिता-अन्तं प्राप्ताः कषाया येषां ते तान् ॥ २८ ॥ भो भव्याः ! सर्वज्ञैः प्रणीता-उक्ताः ये आगमाः-सिद्धान्तास्तेषु प्रकटिताः-प्रकटीकृता ये तत्त्वार्थाः तद्रूपा अर्थास्तेषां यत् श्रद्धानं तद्रूपं दर्शनरत्नप्रदीपं-सम्यक्त्वरूपरत्नप्रदीपकं नित्यं-सर्वदा मनोभवने-मनोमन्दिरे धारयत ॥ २९ ॥ भो भव्याः ! जीवाजीवादयो ये पदार्थास्तेषां सार्थः-समूहस्तस्य यस्तत्त्वावबोधः-तत्त्वज्ञानं स्वरूपं यस्य तत् एवंविधं च-पुनः ज्ञानं विनयेन-विनयं कृत्वा यूयं शिक्षत, कीदृशं ज्ञानं ?-सर्वगुणानां मूलं-मूलकारणम् ॥ ३० ॥

असुहकिरियाण चाओ, सुहासु किरियासु जो य अपमाओ । तं चारित्तं उत्तमगुणजुत्तं पालह निरुत्तं ॥ ३१ ॥

घणकम्मतमोभरहरणभाणुभूयं दुवालसंगधरं । नवरमकसायतावं, चरेह सम्मं तवोकम्मं ॥ ३२ ॥

एयाइं नवपयाइं, जिणवरधम्मंमि सारभूयाइं । कल्लाणकारणाइं, विहिणा आराहियव्वाइं ॥ ३३ ॥

अन्नं च–एएहिं नवपएहिं, सिद्धं सिरिसिद्धचक्कमाउत्तो । आराहंतो संतो, सिरिसिरिपालुव्व लहइ सुहं ॥ ३४ ॥

यः अशुभक्रियाणां–पापव्यापाराणां त्यागश्च पुनः शुभासु क्रियासु–निरवद्यव्यापारेषु अप्रमादः–अप्रमत्तता तच्चारित्रं यूयं पालयत, कीदृशं तत्?–उत्तमगुणैर्युक्तम्, पुनः कीदृशं?–निरुक्तम्–पदभञ्जनेन निष्पन्नं, तथाहि–चयः कर्मसञ्चयो रिक्तो भवति अनेनेति चारित्रं (बाहुलकात् साधु) ॥ ३१ ॥ भो भव्याः! यूयं सम्यक् तपःकर्म–तपःक्रियां चरत–आचरत, कीदृशं तपःकर्म?–घनानि–निबिडानि यानि कर्म्माणि–ज्ञानावरणादीनि तान्येव तमांसि–अन्धकाराणि तेषां भरः–समूहः तस्य हरणे भानुभूतं–सूर्यतुल्यं, पुनः कीदृशं तपः?–द्वादशाङ्गधरं तपसो द्वादशभेदत्वात्, सूर्यपक्षे लोके द्वादशसूर्याणां रूढत्वात्, नवरं इति विशेषः सूर्यस्तापकारको भवति इदं तपस्तु अकषायतापं–न विद्यते कषायरूपस्तापो यस्मिंस्तत्, एतावता कषायरहितमेव तपः सेव्यमित्यर्थः ॥ ३२ ॥ एतानि नवपदानि जिनवरधर्म्मे–श्रीजिनोक्तधर्म्मविषये सारभूतानि अत एव कल्याणकारकाणि सन्ति, तस्माद्विधिना आराध्यानि भवद्भिरिति शेषः ॥ ३३ ॥ अन्यच्च–अन्यदपि शृणुत एतैर्नवभिः पदैः सिद्धं–निष्पन्नं श्रीसिद्धचक्रं आयुक्त–उद्यमयुक्त आराधयन् सन् श्रीश्रीपालनामा राजा इव सुखं लभते मनुष्य इति शेषः ॥ ३४ ॥

तो पुच्छइ मगहेसो, को एसो मुणिवरिंद ! सिरिपालो ?। कह तेण सिद्धचक्कं, आराहिय पावियं सुक्खं ?॥३५॥

तो भणइ मुणी निसुणसु, नरवर ! अक्खाणयं इमं रम्मं । सिरिसिद्धचक्कमाहप्पसुंदरं परमचुज्जकरं ॥ ३६ ॥

तथाहि—इत्थेव भरहखित्ते, दाहिणखंडंमि अत्थि सुपसिद्धो । सव्वड्ढिकयपवेसो, मालवनामेण वरदेसो ॥ ३७ ॥

सो य केरिसो ?—पए पए जत्थ सुगुत्तिगुत्ता, जोगप्पवेसा इव संनिवेसा ।

पए पए जत्थ अगंजणीया, कुडुंबमेला इव तुंगसेला ॥ ३८ ॥

ततो गौतमस्वाम्युपदेशानन्तरं मगधेशः—श्रेणिकः पृच्छति हे मुनिवरेन्द्र ! एष श्रीपालः कः ? तेन श्रीपालेन राज्ञा श्रीसिद्धचक्रं आराध्य कथं सुखं प्राप्तं—लब्धम् ? ॥३५॥ ततो मुनिः—गौतमो भणति, हे नरवर !—हे श्रेणिकराजन् ! इदं श्रीपालनृपसम्बन्धि रम्यं मनोज्ञं आख्यानकं—कथानकं त्वं शृणु, कीदृशं आख्यानकम् ?—श्रीसिद्धचक्रस्य यत् माहात्म्यं तेन सुन्दरं—रमणीयं अत एव परमाश्चर्यकरम् ॥३६॥ तदेव दर्शयति, अत्रैव भरतक्षेत्रे दक्षिणखण्डे—दक्षिणार्द्धे मालवनाम्ना सुप्रसिद्धो वरदेशोऽस्ति, कीदृशो मालवदेशः ? सर्वर्ध्या कृतः प्रवेशो यस्मिन् स ईदृशः ॥३७॥ च पुनः स कीदृशः ?—यत्र मालवदेशे पदे पदे संनिवेशा—ग्रामाः सन्ति, कीदृशाः ? सुगुप्तिभिः—सम्यग्वृत्तिभिर्गुप्ता—रक्षिता वेष्टिता इतियावत्, संनिवेशाः के इव ?—योगप्रवेशा इव योगे प्रवेशो येषां ते तथोक्ता योगिन इवेत्यर्थः, यतः योगिनोऽपि सुगुप्तिभिर्मनोगुप्त्यादिभिर्गुप्ता भवन्ति, पुनः यत्र देशे पदे पदे तुङ्गा—उच्चैस्तराः शैलाः—पर्वताः सन्ति, कीदृशाः ?—अगंजनीयाः—जनानां अलंघनीयाः, के इव कुटुम्बमेला इव ?—यतः तेऽपि लोकानामगञ्जनीया भवन्ति ॥ ३८ ॥

पए पए जत्थ रसाउलाओ, पणंगणाओव्व तरंगिणीओ ।
पए पए जत्थ सुहंकराओ, गुणावलीओव्व वणावलीओ ॥ ३९ ॥

पए पए जत्थ सवाणियाणि, महापुराणीव महासराणी । पए पए जत्थ सगोरसाणि, सुहीमुहाणीव सुगोउलाणि॥४०॥
तत्थ य मालवदेसे, अकयपवेसे दुकालडमरेहिं । अत्थि पुरी पोराणा, उज्जेणी नाम सुपहाणा ॥ ४१ ॥

पुनः यत्र देशे पदे पदे रसाकुला–जलभृताः तरङ्गिण्यो–नद्यः सन्ति, का इव ?–पणाङ्गना इव–वेश्या इव, यतस्ता अपि रसाकुलाः शृङ्गाररस्य (सेन) व्याप्ता भवन्ति, पुनर्यत्र देशे पदे पदे सुखङ्कराः–सुखकारिण्यः वनावलयो–वनानां श्रेणयः सन्ति, का इव ?–गुणानामावलयः–श्रेण्य इव, यतस्ता अपि सुखङ्करा भवन्ति ॥ ३९ ॥ पुनर्यत्र देशे पदे पदे सपानीयानि–पानीयसहितानि जलभृतानीति यावत् महान्ति सरांसि सन्ति, कानीव ?–महापुराणीव, यतः तान्यपि सह वाणिजैः–वणिग्भिर्वर्तन्ते इति सवाणिजानि भवन्ति, पुनर्यत्र देशे पदे पदे सुष्ठु–शोभनानि गोकुलानि सन्ति, कीदृशानि ?–सह गोरसेन–दधिदुग्धादिना वर्तन्ते इति सगोरसानि, तानि कानि इव ?–सुधियां–पण्डितानां मुखानि इव, यतस्तान्यपि गोः–वाण्या रसो गोरसः तेन सहितानि भवन्ति ॥४०॥
तत्र च–तस्मिन् मालवदेशे पुराणा–जीर्णा "उज्जयिनी" नाम सुतरां प्रधाना पुरी अस्ति, कीदृशे मालवदेशे ?–दुष्कालेत्यादि, दुष्कालो–दुर्भिक्षः डमरो–विप्लवः बलात् परद्रव्यापहरणा लुण्टिकोपद्रव इतियावत्, दुष्कालश्च डमरश्च दुष्कालडमरौ ताभ्यां अकृतः प्रवेशो यस्मिन् स तस्मिन् ॥ ४१ ॥

सा य केरिसा ?—अणेगैसो जत्थ पयावईओ, नरुत्तमाणं चैं न जत्थ संखा ।
महेसरा जत्थ तिहे गिहेसु, सुचीवरा जत्थ समग्गलोया ॥ ४२ ॥
घरे घरे जत्थ रमंति गोरी—गणा सिरीओ अ पए पए अ। वणे वणे यावि अणेगरंभा, रई अ पीईविय ठाणठाणे ॥४३॥

सा च उज्जयिनीपुरी कीदृशी ? इत्याह—यत्र—यस्यां नगर्यां अनेकशः प्रजानां पतयः सन्ति, लोके तु एक एव प्रजापतिः ब्रह्मा प्रसिद्धोऽस्ति, तत्र तु अनेके प्रजानां—सन्ततीनां पतयः—स्वामिनः सन्तीत्यर्थः, पुनः यत्र नगर्यां नरोत्तमानां—पुरुषोत्तमानां सङ्ख्या नास्ति, लोके तु एक एव पुरुषोत्तमः—श्रीकृष्णः प्रसिद्धोऽस्ति, तत्र तु बहवः पुरुषोत्तमाः सन्तीत्यर्थः, पुनः यत्र नगर्यां गृहे गृहे महेश्वराः—महार्द्धिकाः सन्ति, लोके तु एक इव महेश्वरः प्रसिद्धोऽस्ति, एकादश वा, तत्र तु गृहे गृहे इभ्याः सन्तीत्यर्थः, पुनः यत्र नगर्यां समग्रलोकाः—सर्वलोकाः सचीवराः सन्ति, लोके तु एक एव शच्या—इन्द्राण्या वरः शचीवर—इन्द्रः प्रसिद्धोऽस्ति, तत्र तु सर्वेऽपि लोकाः सह चीवरैः—वस्त्रैर्वर्त्तन्ते इति सचीवराः सन्तीत्यर्थः ॥ ४२ ॥ यत्र नगर्यां गृहे गृहे गौर्यः—अदृष्टरजसः कन्याः तासां गणाः—समूहा रमन्ते क्रीडन्ति, लोके तु कैलासे रममाणा एकैव गौरी—पार्वती प्रसिद्धाऽस्ति, तत्र तु गृहे गृहे गौर्यः सन्तीत्यर्थः, लोके तु एकैव श्रीः—कृष्णभार्याऽस्ति, यत्र पदे पदे श्रियो—लक्ष्म्यः सन्ति, लोके तु एकैव रम्भा—देवाङ्गना प्रसिद्धाऽस्ति, यस्यां नगर्यां तु वने वनेऽपि अनेका रम्भाः—कदल्यः सन्ति, पुनः यत्र रतिश्च प्रीतिरपि च स्थाने स्थाने अस्ति, लोके तु रतिः—कामस्त्री सा एकैवास्ति, प्रीतिरपि देवाङ्गना एकैवास्ति, तत्र तु स्थाने स्थाने रतिः—परस्परराग: प्रीतिश्चास्ति ॥ ४३ ॥

पए पए जत्थ रसाउलाओ, पणंगणाओव्व तरंगिणीओ ।
पए पए जत्थ सुहंकराओ, गुणावलीओव्व वणावलीओ ॥ ३९ ॥

पए पए जत्थ सवाणियाणि, महापुराणीव महासराणी । पए पए जत्थ सगोरसाणि, सुहीमुहाणीव सुगोउलाणि॥४०॥
तत्थ य मालवदेसे, अकयपवेसे दुकालडमरेहिं । अत्थि पुरी पोराणा, उज्जेणी नाम सुपहाणा ॥ ४१ ॥

पुनः यत्र देशे पदे पदे रसाकुला–जलभृताः तरङ्गिण्यो–नद्यः सन्ति, का इव?–पणाङ्गना इव–वेश्या इव, यतस्ता अपि रसाकुलाः शृङ्गाररस्य (सेन) व्याप्ता भवन्ति, पुनर्यत्र देशे पदे पदे सुखङ्कराः–सुखकारिण्यः वनावलयो–वनानां श्रेणयः सन्ति, का इव?–गुणानामावलयः–श्रेण्य इव, यतस्ता अपि सुखङ्करा भवन्ति ॥ ३९ ॥ पुनर्यत्र देशे पदे पदे सपानीयानि–पानीयसहितानि जलभृतानीति यावत् महान्ति सरांसि सन्ति, कानीव?–महापुराणीव, यतः तान्यपि सह वाणिजैः–वणिग्भिर्वर्तन्ते इति सवाणिजानि भवन्ति, पुनर्यत्र देशे पदे पदे सुष्ठु–शोभनानि गोकुलानि सन्ति, कीदृशानि?–सह गोरसेन–दधिदुग्धादिना वर्तन्ते इति सगोरसानि, तानि कानि इव?–सुधियां–पण्डितानां मुखानि इव, यतस्तान्यपि गोः–वाण्या रसो गोरसः तेन सहितानि भवन्ति ॥४०॥ तत्र च–तस्मिन् मालवदेशे पुराणा–जीर्णा "उज्जयिनी" नाम सुतरां प्रधाना पुरी अस्ति, कीदृशे मालवदेशे?–दुष्कालेत्यादि, दुष्कालो–दुर्भिक्षः डमरो–विप्लवः बलात् परद्रव्यापहरणा लुण्टिकोपद्रव इतियावत्, दुष्कालश्च डमरश्च दुष्कालडमरौ ताभ्यां अकृतः प्रवेशो यस्मिन् स तस्मिन् ॥ ४१ ॥

पढमा माहेसरकुलसंभूया तेण मिच्छदिट्ठित्ति । बीया सावगधूया तेणं सा सम्मदिट्ठित्ति ॥ ४८ ॥
ताओ सरिसवयाओ, समसोहग्गाउ सरिसरूवाओ। सावत्तेवि हु पायं, परुप्परं पीतिकलियाओ ॥ ४९ ॥
नवरं ताणमणट्ठियधम्मसरूवं वियारयंताणं। दूरेण विसंवाओ, विसपीऊसेहिँ सारिच्छो ॥ ५०॥
ताओ अ रमंतीओ, नवनवलीलाहिं नरवरेण समं । थोवंतरंमि समए, दोवि सगब्भाउ जायाओ ॥ ५१ ॥

तत्र प्रथमा सौभाग्यसुन्दरी माहेश्वरकुले सम्भूता–उत्पन्नाऽस्ति तेन कारणेन मिथ्या–विपरीता दृष्टिर्यस्याः सा मिथ्यादृष्टिरिति आसीत्, द्वितीया श्रावकपुत्री अस्ति, तेन कारणेन सा रूपसुन्दरी समीचीना–सत्या दृष्टिर्यस्याः सा सम्यग्दृष्टिः इत्यासीत् ॥४८॥ ते द्वे राज्यौ कीदृशौ स्तः इत्याह–सदृशं वयो–यौवनावस्था ययोस्ते सदृशवयसौ पुनः समं–सदृशं सौभाग्यं ययोः ते समसौभाग्ये पुनः सदृशं रूपं सौन्दर्यं ययोस्ते समरूपे पुनः सापत्नोभोत्याभावः सापत्नं तस्मिन् सापत्नेऽपि सति हु इति–निश्चितं प्रायो–बाहुल्येन परस्परं प्रीत्या कलिते युक्ते–स्तः ॥ ४९ ॥ नवरं इति विशेषः स्वमनःस्थितधर्मस्वरूपं विचारयन्त्योस्तयोः द्वयोः राज्योः दूरेण-अत्यर्थं विसँवादो–विवाद आसीत्, कीदृशो विसँवादः !–विषपीयूषैः–विषामृतैः सदृक्षः परस्परविरुद्धत्वादिति भावः ॥५०॥ ते च द्वे अपि राज्यौ नरवरेण राज्ञा समं–सार्द्धं नवनवलीलाभिः–अपूर्वापूर्वक्रीडाभिः रममाणे–क्रीडन्त्यौ स्तोकश्वासावन्तर इति तस्मिन् समये–काले सगर्भे–गर्भवत्यौ जाते ॥५१ ॥

तीसे पुरीई सुरवरपुरीई अहियाइ वण्णणं काउं । जइ निउणबुद्धिकलिओ, सक्कगुरू चेव सक्केइ ॥ ४४ ॥
तत्थत्थि पुहविपालो, पयपालो नामओ अ गुणओ अ । जस्स पयावो सोमो, भीमो विय सिट्ठदुट्ठजणे ॥४५॥
तस्सवरोहे बहुदेहसोहअवहरियगोरिगव्वेवि । अच्चंतं मणहरणे, निउणाओ दुन्नि देवीओ ॥ ४६ ॥
सोहग्गलडहदेहा, एगा सोहग्गसुंदरीनामा । बीया अ रूवसुंदरि, नामा रूवेण रइतुल्ला ॥ ४७ ॥

सुरवरपुर्या–इन्द्रपुर्या अधिकायाः तस्या उज्जयिनीपुर्या वर्णनं कर्तुम् यदि निपुणबुद्धया कलितो–युक्तः कश्चित् शक्नोति तर्हि शक्रगुरुः–बृहस्पतिरेव शक्नोति–समर्थो भवति नान्य इति भावः, लोकोक्त्या बृहस्पतिः शक्रगुरुरुच्यते ॥ ४४ ॥ तत्र नगर्यां प्रजापालो नाम पृथिवीपालो–राजाऽस्ति, स च नामतश्च गुणतश्च प्रजापाल एव, प्रजाः पालयतीति व्युत्पत्तेः, स कीदृशः ? इत्याह—यस्य प्रतापः शिष्टेषु दुष्टेषु च सौम्यो मनोहरो भीमो–भयङ्करश्चापि क्रमेण विद्यते, शिष्टेषु–सत्पुरुषेषु सौम्यः दुष्टेषु भीम इत्यर्थः ॥४५॥ तस्य राज्ञो–अवरोधेऽन्तःपुरे द्वे देव्यौ–राज्यौ मनोहरणे–पत्युर्मनोरञ्जने अत्यन्तं निपुणे स्तः, कीदृशेऽवरोधे ?–बहुदेहशोभाऽपहृतगौरीगर्वेऽपि–बह्वी या देहस्य–शरीरस्य शोभा तया अपहृतो गौर्याः–पार्वत्या गर्वो–अहङ्कारो येन स तस्मिन् एतादृशेऽपि अन्तःपुरे द्वे देव्यौ विशेषतः सौभाग्यवत्यौ स्त इत्यर्थः ॥ ४६ ॥ ते द्वे एव नामत आह–तयोर्मध्ये एका सौभाग्यसुन्दरी नामा द्वितीया च रूपसुन्दरी नामा, तत्राद्या कीदृशी ?–सौभाग्यलडहदेहा–सौभाग्येन मनोहरो देहो यस्याः सा तथा, द्वितीया रूपेण रतितुल्या ॥ ४७ ॥

अन्नाइंपि कुंडलविंटलाइं करलाघवाइकम्माइं । सत्थाइं सिक्खियाइं, तीइ चमुक्कारजणयाइं ॥ ५७ ॥
सा कावि कला तं किंपि, कोसलं तं च नत्थि विन्नाणं । जं सिक्खियं न तीए, पन्नाअभिओगजोगेणं ॥५८॥
सविसेसं गीयाइसु, निउणा वीणाविणोयलीणा सा । सुरसुंदरी वियड्ढा,—जाया पत्ता य तारुन्नं ॥ ५९ ॥
जारिसओ होइ गुरू, तारिसओ होइ सीसगुणजोगो । इत्तुच्चिय सा मिच्छ—दिट्ठी उक्किट्ठदप्पा अ ॥६०॥
तह मयणसुंदरीवि हु, एया उ कलाओ लीलमित्तेण । सिक्खेइ विमलपन्ना, धन्ना विणएण संपन्ना ॥ ६१ ॥

तथा सुरसुन्दर्या अन्यान्यपि कुण्टलविण्टलानि—कार्मणवशीकरणादीनि शिक्षितानि, पुनः करलाघवादीनि—हस्तचापलादीनि कर्माणि—क्रियाविशेषाः शिक्षितानि, तथा अन्यान्यपि चमत्कारजनकानि—जनानां चित्तेषु चमत्कारोत्पादकानि शास्त्राणि शिक्षितानि ॥५७॥ सा कापि कला नास्ति तत् किमपि कौशल्यं—निपुणत्वं नास्ति, च पुनस्तत् विज्ञानं—चातुर्य्यं नास्ति, यत्तया सुरसुन्दर्या न शिक्षितं, केनेत्याह—प्रज्ञा—बुद्धिरभियोगः—उद्यमस्तयोर्योगेन ॥५८॥ सविशेषं गीतादिषु निपुणा—दक्षा पुनर्वीणाविनोदे लीना—मग्ना सा सुरसुन्दरी—विदग्धा छेका जाता तारुण्यंच—यौवनं प्राप्ता ॥५९॥ यादृशको गुरुर्भवति तादृशक एव प्रायः शिष्ये गुणयोगो—गुणसम्बन्धो भवति, इतः—अस्मात्कारणादेव सा सुरसुन्दरी मिथ्यादृष्टिः उत्कृष्टदर्प्पा च आसीत्, मिथ्या दृष्टिर्यस्याःसा उत्कृष्टो दर्पो—मानो यस्याः सा इति समासः ॥६०॥ तथा मदनसुन्दरी अपि एता प्रागुक्ता लेखनाद्याः लीलामात्रेण शिक्षति, कीदृशी मदनसुन्दरी ?—विमला—निर्मला प्रज्ञा—बुद्धिर्यस्याः सा विमलप्रज्ञा तथा धन्या—धर्मधनं लब्धी तथा विनयेन सम्पन्ना—युक्ता ॥ ६१ ॥

समयंमि पसूयाओ, जायाओ कन्नगाउ दोहिंपि। नरनाहोवि सहरिसो, वद्धावणयं करावेई ॥ ५२ ॥

सोहग्गसुंदरी नंदणाइ सुरसुंदरित्ति वरनामं। बीयाइ मयणसुंदरि, नामं च ठवेइ नरनाहो ॥ ५३ ॥

समये समप्पियाओ, ताओ सिवधम्मजिणमयविऊणं। अज्झावयाण रन्ना, सिवभूतिसुबुद्धिनामाणं॥ ५४ ॥

सुरसुंदरी अ सिक्खइ, लिहियं गणियं च लक्खणं छंदं। कव्वमलंकारजुयं, तक्कं च पुराणसमिईओ ॥ ५५ ॥

सिक्खेइ भरहसत्थं, गीयं नट्टं च जोइसतिगिच्छं। विज्जं मंतं तंतं, हरमेहलचित्तकम्माइं ॥ ५६ ॥

द्वाभ्यामपि राज्ञीभ्यां समये-पूर्णकाले कन्यके जाते-प्रसूते नरनाथो-राजापि सहर्षः सन् वर्द्धापनकं कारयति ॥ ५२ ॥ नरनाथो-राजा सौभाग्यसुन्दर्या या नन्दान्दाना नाम पुत्री तस्याः सुरसुन्दरीति वरं-प्रधानं नाम स्थापयति, च पुनः द्वितीयाया रूप्यसुन्दरीपुत्र्या मदनसुन्दरीति नाम स्थापयति ॥ ५३ ॥ समयेऽध्ययनकाले ते द्वे अपि कन्यके शिवधर्मजिनमतविदोः-शिवधर्मजिनधर्मज्ञायकयोः शिवभूतिसुबुद्धिनाम्नोः अध्यापकयोः-पाठकयो राज्ञा समर्पिते अध्ययनार्थं दत्ते इत्यर्थः ॥ ५४ ॥ सुरसुन्दरी च प्रथमं लिखितं-लेखनकलां शिक्षति च पुनर्गणितं-गणनकलां शिक्षति, ततो वस्तूनां लक्षणं शिक्षति तथा छन्दः-शास्त्रं तथाऽलङ्कारैर्युतं काव्यशास्त्रं तथा पुराणानि स्मृतिश्च शिक्षति ॥ ५५ ॥ पुनर्भरतशास्त्रं-नाट्यशास्त्रं शिक्षति, तथा गीतं-गानं च पुनर्नाट्यं-नर्त्तितं शिक्षति, तथा ज्योतिश्शास्त्रं रोगचिकित्साशास्त्रं च शिक्षति, पुनर्विद्या मन्त्रं च शिक्षति, तथा हरमेखलचित्रकर्माणि-कलाविशेषान् शिक्षति ॥ ५६ ॥

अन्नाइंपि कुंडलविंटलाइं करलाघवाइकम्माइं। सत्थाइं सिक्खियाइं, तीइ चमुक्कारजणयाइं ॥ ५७ ॥
सा कावि कला तं किंपि, कोसलं तं च नत्थि विन्नाणं । जं सिक्खियं न तीए, पन्नाअभिओगजोगेणं ॥५८॥
सविसेसं गीयाइसु, निउणा वीणाविणोयलीणा सा । सुरसुंदरी वियड्ढा,—जाया पत्ता य तारुन्नं ॥ ५९ ॥
जारिसओ होइ गुरू, तारिसओ होइ सीसगुणजोगो। इत्तुच्चिय सा मिच्छ—दिट्ठी उक्किट्ठदप्पा अ ॥६०॥
तह मयणसुंदरीवि हु, एया उ कलाओ लीलमित्तेण। सिक्खेइ विमलपन्ना, धन्ना विणएण संपन्ना ॥ ६१ ॥

तथा सुरसुन्दर्या अन्यान्यपि कुण्टलविण्टलानि—कार्मणवशीकरणादीनि शिक्षितानि, पुनः करलाघवादीनि—हस्तचापल्यानि कर्माणि—क्रियाविशेषाः शिक्षितानि, तथा अन्यान्यपि चमत्कारजनकानि—जनानां चित्तेषु चमत्कारोत्पादकानि शास्त्राणि शिक्षितानि ॥५७॥ सा कापि कला नास्ति तत् किमपि कौशल्यं—निपुणत्वं नास्ति, च पुनस्तत् विज्ञानं—चातुर्य्यं नास्ति, यत्तया सुरसुन्दर्या न शिक्षितं, केनेत्याह—प्रज्ञा—बुद्धिरभियोगः—उद्यमस्तयोर्योगेन ॥५८॥ सविशेषं गीतादिषु निपुणा—दक्षा पुनर्वीणाविनोदे लीना—मग्ना सा सुरसुन्दरी—विदग्धा छेका जाता तारुण्यंच—यौवनं प्राप्ता ॥५९॥ यादृशको गुरुर्भवति तादृशक एव प्रायः शिष्ये गुणयोगो—गुणसम्बन्धो भवति, इतः—अस्मात्कारणादेव सा सुरसुन्दरी मिथ्यादृष्टिः उत्कृष्टदर्प्पा च आसीत्, मिथ्या दृष्टिर्यस्याःसा उत्कृष्टो दर्पो—मानो यस्याः सा इति समासः ॥६०॥ तथा मदनसुन्दरी अपि एता प्रागुक्ता लेखनाद्याः लीलामात्रेण शिक्षति, कीदृशी मदनसुन्दरी?—विमला—निर्मला प्रज्ञा—बुद्धिर्यस्याः सा विमलप्रज्ञा तथा धन्या—धर्मधनं लब्धी तथा विनयेन सम्पन्ना—युक्ता ॥ ६१ ॥

समयंमि पसूयाओ, जायाओ कन्नगाउ दोहिंपि। नरनाहोवि सहरिसो, वद्धावणयं करावेई ॥ ५२ ॥
सोहग्गसुंदरी नंदणाइ सुरसुंदरित्ति वरनामं। बीयाइ मयणसुंदरि, नामं च ठवेइ नरनाहो ॥ ५३ ॥
समये समप्पियाओ, ताओ सिवधम्मजिणमयविऊणं। अज्झावयाण रन्ना, सिवभूतिसुबुद्धिनामाणं॥ ५४ ॥
सुरसुंदरी अ सिक्खइ, लिहियं गणियं च लक्खणं छंदं। कव्वमलंकारजुयं, तक्कं च पुराणसमिईओ ॥ ५५ ॥
सिक्खेइ भरहसत्थं, गीयं नट्टं च जोइसतिगिच्छं। विज्जं मंतं तंतं, हरमेहलचित्तकम्माइं ॥ ५६ ॥

द्वाभ्यामपि राज्ञीभ्यां समये-पूर्णकाले कन्यके जाते-प्रसूते नरनाथो-राजापि सहर्षः सन् वर्द्धापनकं कारयति ॥५२॥ नरनाथो-राजा सौभाग्यसुन्दर्या या नन्दान्दान नाम पुत्री तस्याः सुरसुन्दरीति वरं-प्रधानं नाम स्थापयति, च पुनः द्वितीयाया रूप्यसुन्दरीपुत्र्या मदनसुन्दरीति नाम स्थापयति ॥५३॥ समयेऽध्ययनकाले ते द्वे अपि कन्यके शिवधर्मजिनमतविदोः-शिवधर्मजिनधर्मज्ञायकयोः शिवभूतिसुबुद्धिनाम्नोः अध्यापकयोः-पाठकयो राज्ञा समर्पिते अध्ययनार्थं दत्ते इत्यर्थः ॥५४॥ सुरसुन्दरी च प्रथमं लिखितं-लेखनकलां शिक्षति च पुनर्गणितं-गणनकलां शिक्षति, ततो वस्तूनां लक्षणं शिक्षति तथा छन्दःशास्त्रं तथाऽलङ्कारैर्युतं काव्यशास्त्रं तथा पुराणानि स्मृतिश्च शिक्षति ॥ ५५ ॥ पुनर्भरतशास्त्रं-नाट्यशास्त्रं शिक्षति, तथा गीतं-गानं च पुनर्नाट्यं-नर्त्तितं शिक्षति, तथा ज्योतिश्शास्त्रं रोगचिकित्साशास्त्रं च शिक्षति, पुनर्विद्या मन्त्रं च शिक्षति, तथा हरमेखलचित्रकर्माणि-कलाविशेषान् शिक्षति ॥ ५६ ॥

अन्नाइंपि कुंडलविंटलाइं करलाघवाइकम्माइं । सत्थाइं सिक्खियाइं, तीइ चमुक्कारजणयाइं ॥ ५७ ॥
सा कावि कला तं किंपि, कोसलं तं च नत्थि विन्नाणं । जं सिक्खियं न तीए, पन्नाअभिओगजोगेणं ॥५८॥
सविसेसं गीयाइसु, निउणा वीणाविणोयलीणा सा । सुरसुंदरी वियड्ढा,–जाया पत्ता य तारुन्नं ॥ ५९ ॥
जारिसओ होइ गुरू, तारिसओ होइ सीसगुणजोगो । इत्तुच्चिय सा मिच्छ–दिट्ठी उक्किट्ठदप्पा अ ॥६०॥
तह मयणसुंदरीवि हु, एया उ कलाओ लीलमित्तेण । सिक्खेइ विमलपन्ना, धन्ना विणएण संपन्ना ॥ ६१ ॥

तथा सुरसुन्दर्या अन्यान्यपि कुण्टलविण्टलानि–कार्मणवशीकरणादीनि शिक्षितानि, पुनः करलाघवादीनि–हस्तचापल्यादीनि कर्माणि–क्रियाविशेषाः शिक्षितानि, तथा अन्यान्यपि चमत्कारजनकानि–जनानां चित्तेषु चमत्कारोत्पादकानि शास्त्राणि शिक्षितानि ॥५७॥ सा कापि कला नास्ति तत् किमपि कौशल्यं–निपुणत्वं नास्ति, च पुनस्तत् विज्ञानं–चातुर्यं नास्ति, यत्तया सुरसुन्दर्या न शिक्षितं, केनेत्याह–प्रज्ञा–बुद्धिरभियोगः–उद्यमस्तयोर्योगेन ॥५८॥ सविशेषं गीतादिषु निपुणा–दक्षा पुनर्वीणाविनोदे लीना मग्ना सा सुरसुन्दरी–विदग्धा छेका जाता तारुण्यंच–यौवनं प्राप्ता ॥५९॥ यादृशको गुरुर्भवति तादृशक एव प्रायः शिष्ये गुणयोगो–गुणसम्बन्धो भवति, इतः–अस्मात्कारणादेव सा सुरसुन्दरी मिथ्यादृष्टिः उत्कृष्टदर्पा च आसीत्, मिथ्या दृष्टिर्यस्याःसा उत्कृष्टो दर्पो–मानो यस्याः सा इति समासः ॥६०॥ तथा मदनसुन्दरी अपि एता प्रागुक्ता लेखनाद्याः लीलामात्रेण शिक्षति, कीदृशी मदनसुन्दरी?–विमला निर्मला प्रज्ञा–बुद्धिर्यस्याः सा विमलप्रज्ञा तथा धन्या–धर्मधनं लब्धी तथा विनयेन सम्पन्ना–युक्ता ॥ ६१ ॥

जिणमयनिउणेणज्झावएण सा मयणसुंदरीबाला । तह सिक्खविया जह जिणमयंमि कुसलत्तणं पत्ता ॥ ६२॥

एगा सत्ता दुविहो नओ य कालत्तयं गइचउक्कं । पंचेव अत्थिकाया, दव्वछक्कं च सत्त नया ॥ ६३॥

अट्ठेव य कम्माइं नवतत्ताइं च दसविहो धम्मो । एगारस पडिमाओ बारस वयाइं गिहीणं च ॥ ६४ ॥

इच्चाइ वियाराचारसारकुसलत्तणं च संपत्ता । अन्ने सुहुमवियारेवि मुणइ सा नियनामं व ॥ ६५ ॥

जिनमतविषये निपुणेन अध्यापकेन–पाठकेन सा मदनसुन्दरीकन्या तथा शिक्षिता–शिक्षां ग्राहिता यथा जिनमते कुशलत्वं प्राप्ता ॥ ६२ ॥ सतो भावः सत्ताऽस्तित्वमित्यर्थः, सा सर्वेष्वपि पदार्थेषु एकैव वर्त्तते, च पुनर्द्विविधो नयः द्रव्यपर्यायादिस्वरूपः तथा कालत्रयं गतिचतुष्कं पञ्चैव अस्तिकाया–धर्माधर्माकाशपुद्गलजीवस्वरूपाः सन्ति, च पुनर्द्रव्याणां–धर्मास्तिकायादीनां कालद्रव्ययुक्तानां षट्कमस्ति तथा नैगमाद्याः सप्त नयाः सन्ति ॥ ६३ ॥ ज्ञानावरणीयादीनि अष्टैव कर्माणि सन्ति, च पुनर्जीवादीनि नव तत्त्वानि सन्ति, तथा क्षान्त्यादिको दशविधो यतिधर्मो विद्यते, एकादश एकादश दर्शनाद्याः श्रावकप्रतिमाः सन्ति, च पुनर्गृहिणां स्थूलप्राणातिपातविरमणादीनि द्वादश व्रतानि सन्ति ॥ ६४ ॥ सा मदनसुन्दरी इत्यादयो ये विचाराचारयोः सारांरहस्यभूतपदार्थाः तेषु कुशलत्वं–निपुणत्वं सम्प्राप्ता । च पुनः साऽन्यान्–एतद्व्यतिरिक्तान् सूक्ष्मविचारानपि निजकनामवत् मुणति–जानाति ॥ ६५ ॥

अट्ठेव मूलपयडी गणइ मुणइ कम्मठिइं । जाणइ कम्मविवागं, बंधोदयदीरणं संतं ॥ ६६ ॥
कम्माणं मूलुत्तरपयडीओ गणइ मुणइ कम्मठिइं । जाणइ कम्मविवागं, बंधोदयदीरणं संतं ॥ ६६ ॥

जीसे सो उज्झाओ, संतो दंतो जिइंदिओ धीरो । जिणमयरओ सुबुद्धी, सा किं नहु होइ तस्सीला ? ॥ ६७ ॥

सयलकलागमकुसला, निम्मलसम्मत्तसीलगुणकलिया । लज्जासज्जा सा मयणसुन्दरी जुव्वणं पत्ता ॥ ६८ ॥

अन्नदिणे अब्भिंतरसहानिविट्ठेण नरवरिंदेण । अज्झावयसहियाओ, अणाविआओ कुमारीओ ॥ ६९ ॥

अष्टौ मूलप्रकृती-पुनः सा कर्मणां मूलभेदान् तथाऽष्टपञ्चाशदधिकशतमुत्तरप्रकृतीर्गणयति, तथा-कर्म्मणां स्थितिं त्रिंशत्कोटी-कोटीसागरोपमादिकां जानाति, पुनः कर्म्मणां विपाकं शुभाशुभानुभवस्वरूपं जानाति, तथा-कर्म्मणां बन्धोदयोदीरणया (णा) सत्ता-स्वरूपं जानाति ॥ ६६ ॥ यस्याः सुबुद्धिर्नाम श्रावक उपाध्यायः-पाठकः सा मदनसुन्दरी तच्छीला-गुरुतुल्यस्वभावा किं नहि भवति ? भवत्येवेत्यर्थः, कीदृशः स ? इत्याह-शान्तः क्षमायुक्तः, तथा दान्तो-मानसदमयुक्तः, पुनर्जितेन्द्रियस्तथा, धीरो-धैर्यवान्, बुद्धिमान् वा पुनर्जिनमते रक्तः ईदृशो यस्याः गुरुः सा तादृशगुणवती कथं न भवेत् ?, सा मदनसुन्दरी यौवनं प्राप्ता, कीदृशी सा ? इत्याह-सकलकलागमेषु-समस्तकलाशास्त्रेषु कुशला-निपुणा पुनर्निर्मला ये सम्यक्त्वशीलगुणास्तैः कलिता-युक्ता तथा लज्जायां सज्जा-परिपूर्णा प्रगुणा इतियावत् एवंविधा मदनसुन्दरीकन्या बाल्यावस्थामतिक्रम्य यौवनावस्थां प्राप्तवतीत्यर्थः ॥ ६८ ॥ अन्यस्मिन् दिने अभ्यन्तरसभायां निविष्टेन-उपविष्टेन नरवरेन्द्रेन-राज्ञा अध्यापकाभ्यां सहिते द्वे अपि कुमार्यौ आनायिते स्वपार्श्वे इति शेषः ॥ ६९ ॥

विणओणयाउ ताओ, सरूवलावन्नखोहिअसहाओ । विणिवेसिआउ रन्ना, नेहेणं उभयपासेसु ॥ ७० ॥
हरिसवसेणं राया, तासिं बुद्धिपरिक्खणनिमित्तं । एगं देइ समस्सा-पयं दुन्हंपि समकालं ॥ ७१ ॥
यथा "पुन्निहिं लब्भइएहु," तो तक्कालं अइचंचलाइ, अच्चंतगव्वगहिलाए सुरसुंदरीइ भणियं, हुं हुं पूरेमि निसुणेह ॥ ७२
यथा-धणजुव्वण सुवियड्ढपण, रोगरहिअ निअ देहु । मण वल्लह मेलावडउ, पुन्निहिं लब्भइ एहु ॥ ७३ ॥
तं सुणिय निवो तुट्ठो, पसंसए साहु साहु उज्झाओ । जेणेसा सिक्खविया, पुणरवि भणेइ नरनाहो ॥ ७४ ॥

विनयेन अवनते-नम्रे तथा स्वरूपलावण्येन क्षोभिता-चमत्कारं प्रापिता, सभा याभ्यां ते एतादृशे ते द्वे कन्ये राज्ञा स्नेहेन स्वस्य उभयोः पार्श्वयोः विनिवेशिते-स्थापिते उपवेशिते इतियावत् ॥ ७० ॥ राजा हर्षवशेन तयोर्बुद्धिपरीक्षानिमित्तं ताभ्यां द्वाभ्यामपि कन्याभ्यां समकालं एकं समस्यापदं ददाति ॥ ७१ ॥ एतत् समस्यापदं राज्ञा दत्तं, तदनन्तरं तत्काले सुरसुन्दर्या भणितं, अहो पहं एतां समस्यां पूरयामि, यूयं शृणुत, कीदृश्या सुरसुन्दर्या-अतिचञ्चलया अतिशयेन चपलया पुनरत्यन्त गर्वेण ग्रथिलया ॥ ७२ ॥ धनयौवनं सुविदग्धत्वं छेकत्वमित्यर्थः तथा रोगरहितो निजदेहः-स्वशरीरं तथा मनसो वल्लभः-प्रियो यः पुरुषादिस्तेन सार्द्धं मेलः-सम्बन्धः एतद्वस्तुवृन्दं पुण्यैर्लभ्यते ॥ ७३ ॥ तत् सुरसुन्दरीवाक्यं श्रुत्वा नृपो-राजा तुष्टः सन् प्रशंसते-इत्थं प्रशंसां करोति स्म, कथमित्याह-उपाध्यायोऽस्याः पाठको-गुरुः साधुः-समीचीन इत्यर्थः, येनैषा पुत्री इत्थं शिक्षिता-पाठिता, तदा पुनरपि भणति-
हे महाराज! इदं सत्यं-अत्र किमपि मृषा नास्तीत्यर्थः ॥ ७४ ॥

तौ रन्ना आइट्ठा, मयणा वि हु पूरए समस्सं तं । जिणवयणरया संता दंता सच्छहावसारिच्छं ॥ ७५ ॥

यथा–विणयविवेयपसण्णमणु सीलसुनिम्मलदेहु । परमप्पहमेलावडउ, पुण्णेहिँ लब्भइ एहु ॥ ७६ ॥

तो तीए उवझाओ, मायावि अ हरिसिआ न उण सेसा । जेण तत्तोवएसो न कुणइ हरिसं कुदिट्ठीणं ॥ ७७ ॥

इओ अ–कुरुजंगलंमि देसे, संखपुरीनाम पुरवरी अत्थि । जा पच्छा विक्खाया, जाया अहिछत्तनामेणं ॥ ७८ ॥

ततो राज्ञा आदिष्टाअनुज्ञाता सती मदनसुन्दर्यपि तां समस्यां पूरयति, कीदृशी मदनसुन्दरी?–जिनवचनेषु रता-रक्ता पुनः शान्ता-उपशमयुक्ता तथा दान्ता-इन्द्रियादिदमवती कीदृशीं समस्यां?-स्वस्वभावेन सदृक्षां-सदृशीम् ॥ ७५ ॥ विनयः-पूज्यादिषु वन्दननमस्कारादिरूपः विवेको-वस्तूनां भेदपरिज्ञानं सदसद्विवेचनमित्यर्थः, तथा शीलेन-ब्रह्मचर्येण सुनिर्मलः-त्युज्ज्वलो देहः, तथा परमउत्कृष्टः पन्था–मार्गः परमपथः मोक्षमार्ग इत्यर्थः तेन सह मेलः–सम्बन्धः एतद्वस्तुवृन्दं पुण्यैर्लभ्यते ॥७६॥ ततस्तदनन्तरं तस्या मदनसुन्दर्या उपाध्यायो-हर्षितः–तुष्टश्च पुनर्मातापि हर्षिता न पुनः शेषा राजादयो लोकाः ते हर्षं न प्राप्ता इत्यर्थः, कुतइत्याह–येन कारणेन तत्त्वोपदेशः कुदृष्टीनां मिथ्यात्विलोकानां हर्षं न करोति, अयं भावः–तस्या वाक्यं तत्त्वोपदेशरूपं राजादयस्तु कुदृष्टयः तेन तत् श्रुत्वा ते हर्षं न प्राप्ता इति, उक्तं च–गुणिनि गुणज्ञो रमतेइत्यादि ॥७७॥ इतश्च-अतः परं यज्जातं तदाह–कुरुजङ्गलदेशे शङ्खपुरीनाम प्रधानपुरी आस्ति, या पुरी पश्चात्–कियत्कालानन्तरं अहिच्छत्रानाम्ना विख्याता–प्रसिद्धा जाता ॥ ७८ ॥

विणओणयाउ ताओ, सरूवलावन्नखोहिअसहाओ । विणिवेसिआउ रन्ना, नेहेणं उभयपासेसु ॥ ७० ॥

हरिसवसेणं राया, तासिं बुद्धिपरिक्खणनिमित्तं । एगं देइ समस्सा–पयं दुविन्हंपि समकालं ॥ ७१ ॥

यथा "पुन्निहिँ लब्भइएहु," तो तक्कालं अइचंचलाइ, अच्चंतगव्वगहिलाए सुरसुंदरीइ भणियं, हुं हुं पूरेमि निसुणेह ७२

यथा–धणजुव्वण सुवियड्ढपण, रोगरहिअ निअ देहु । मण वल्लह मेलावडउ, पुन्निहिँ लब्भइ एहु ॥७३॥

तं सुणिय निवो तुट्ठो, पसंसए साहु साहु उज्झाओ । जेणेसा सिक्खविया, परिसावि भणेइ सच्चमिणं ॥ ७४ ॥

विनयेन अवनते–नम्रे तथा स्वरूपलावण्येन क्षोभिता–चमत्कारं प्रापिता, सभायाभ्यां ते एवंविधे ते द्वे कन्ये राज्ञा स्नेहेन स्वस्य उभयोः पार्श्वयोः विनिवेशिते–स्थापिते उपवेशिते इतियावत् ॥७०॥ राजा हर्षवशेन तयोर्बुद्धिपरीक्षानिमित्तं ताभ्यां द्वाभ्यामपि कन्याभ्यां समकालं एकं समस्यापदं ददाति ॥ ७१ ॥ एतत् समस्यापदं राज्ञा दत्तं, ततस्तदनन्तरं तत्काले सुरसुन्दर्या भणितं, अहो अहं एतां समस्यां पूरयामि, यूयं शृणुत, कीदृश्या सुरसुन्दर्या?–अतिचञ्चलयाअतिशयेन चपलया पुनरत्यन्त गर्वेणग्रथिलया ॥ ७२ ॥ धनयौवनं सुविदग्धत्वं छेकत्वमित्यर्थः तथा रोगरहितो निजदेहः–स्वशरीरं तथा मनसो वल्लभः-प्रियो यः पुरुषादिस्तेन सार्द्धं मेलः-सम्बन्धः एतद्वस्तुवृन्दं पुण्यैर्लभ्यते ॥ ७३ ॥ तब सुरसुन्दरीवाक्यं श्रुत्वा नृपो–राजा तुष्टः सन् प्रशंसते–इत्थं प्रशंसां करोति स्म, कथमित्याह–उपाध्यायोऽस्याः पाठको-गुरुः साधुः-समीचीन इत्यर्थः, येनैषा पुत्री इत्थं शिक्षिता-पाठिता, तदा पर्षदपि भणति-हे महाराज! इदं सत्यं-अत्र किमपि मृषा नास्तीत्यर्थः ॥ ७४ ॥

तो रन्ना आइट्ठा, मयणा वि हु पूरए समस्सं तं । जिणवयणरया संता दंता ससहावसारिच्छं ॥ ७५ ॥
यथा–विणयविवेयपसण्णमणु सीलसुनिम्मलदेहु । परमप्पहमेलावडउ, पुण्णेहिँ लब्भइ एहु ॥ ७६ ॥
तो तीए उवझाओ, मायावि अ हरिसिआ न उण सेसा । जेण तत्तोवएसो न कुणइ हरिसं कुदिट्ठीणं ॥ ७७ ॥
इओ अ–कुरुजंगलंमि देसे, संखपुरीनाम पुरवरी अत्थि । जा पच्छा विक्खाया, जाया अहिछत्तनामेणं ॥ ७८ ॥

ततो राज्ञा आदिष्टाअनुज्ञाता सती मदनसुन्दर्यपि तां समस्यां पूरयति, कीदृशी मदनसुन्दरी?–जिनवचनेषु रता-रक्ता पुनः शान्ता-उपशमयुक्ता तथा दान्ता-इन्द्रियादिदमवती कीदृशीं समस्यां?-स्वस्वभावेन सदृक्षां-सदृशीम् ॥ ७५ ॥ विनयः-पूज्यादिषु वन्दननमस्कारादिरूपः विवेको-वस्तूनां भेदपरिज्ञानं सदसद्विवेचनामित्यर्थः, तथा शीलेन-ब्रह्मचर्येण सुनिर्मल-स्युज्ज्वलो देहः, तथा परमउत्कृष्टः पन्था–मार्गः परमपथः मोक्षमार्ग्ग इत्यर्थः तेन सह मेलः–सम्बन्धः एतद्वस्तुवृन्दं पुण्यैर्लभ्यते ॥७६॥ ततस्तदनन्तरं तस्या मदनसुन्दर्या उपाध्यायो-हर्षितः–स्तुष्टश्च पुनर्मातापि हर्षिता न पुनः शेषा राजादयो लोकाः ते हर्षं न प्राप्ता इत्यर्थः, कुतइत्याह–येन कारणेन तत्त्वोपदेशः कुदृष्टीनां मिथ्यात्विलोकानां हर्षं न करोति, अयं भावः–तस्या वाक्यं तत्त्वोपदेशरूपं राजादयस्तु कुदृष्टयः तेन तत् श्रुत्वा ते हर्षं न प्राप्ता इति, उक्तं च–गुणिनि गुणज्ञो रमतेइत्यादि ॥७७॥ इतश्च-अतः परं यज्जातं तदाह–कुरुजङ्गलदेशे शङ्खपुरीनाम प्रधानपुरी आस्ति, या पुरी पश्चात्–कियत्कालानन्तरं अहिच्छत्रानाम्ना विख्याता–प्रसिद्धा जाता ॥ ७८ ॥

तत्थत्थि महीपालो कालो इव वेरिआण दमिआरी । पइवरिसं सो गच्छइ, उज्जेणिनिवस्स सेवाए ॥ ७९ ॥
अन्नदिणे तप्पुत्तो, अरिदमनो नाम तारतारुन्नो । संपत्तो पिअठाणे, उज्जेणिं रायसेवाए ॥ ८० ॥
तं च निवपणमणत्थं, समागयं तत्थ दिव्वरूवधरं । सुरसुंदरी निरिक्खइ, तिक्खकडक्खेहिँ ताडंती ॥ ८१ ॥
तत्थेव थिरनिवेसिअदिट्ठी दिट्ठा निवेण सा बाला । भणिया य कहसु वच्छे! तुज्झ वरो केरिसो होउ?॥८२॥
तो तीए हिट्ठाए, धिट्ठाए मुक्कलोअलज्जाए । भणियं तायपसाया, जइ लब्भइ मग्गियं कहवि ॥ ८३ ॥

तत्र-तस्यां नगर्यां वैरिणां काल इव-कालसदृशो दमितारिर्नाम महीपालो राजाऽस्ति, स राजा वर्षं वर्षं प्रति प्रतिवर्षं उज्जयिन्या नगर्याः-उज्जयिन्या नगर्या नृपस्य-राज्ञः सेवायै-सेवार्थं गच्छति ॥ ७९ ॥ अन्यस्मिन् दिने तत्पुत्रो अरिदमनो नाम कुमारो राज्ञः सेवार्थं पितृस्थाने स्वयं उज्जयिनीं सम्प्राप्तः, कीदृशो अरिदमनः?-तारमुद्भटं तारुण्यं-यौवनं यस्य स तारतारुण्यः ॥८०॥ तदा नृपस्य प्रणमनार्थं नमस्कारार्थं-तत्र समागतं दिव्यरूपधरं-अद्भुतसौन्दर्यधारकं तं अरिदमनकुमारं सुरसुन्दरी नृपकन्या तीक्ष्णैः कटाक्षैः-नेत्रप्रान्तैस्ताडयंती निरीक्षते-विलोकयतीति ॥ ८१ ॥ तत्र-तस्मिन्नेव कुमारे स्थिरं-निश्चलं यथा स्यात्तथा निवेशिता स्थापिता दृष्टिर्यया सा एवंविधा सा सुन्दरी-बाला नृपेण दृष्टा भणिता-उक्ता च हे वत्से! त्वं कथयस्व तव वरो भर्त्ता कीदृशो भवतु?॥८२॥ ततः-तदनन्तरं हृष्टया हर्षं प्राप्तया पुनर्धृष्टया धृष्टत्वयुक्तया तथा मुक्ता लोकलज्जा यया सा तया मुक्तलोकलज्जाया तया सुरसुन्दर्या भणितं-उक्तम्, किमुक्तमित्याह-तातस्य-पितुः प्रसादात् यदि कथमपि मार्गितं लभ्यते ॥ ८३ ॥

...ो सव्वकलाकुसलो, तरुणोवररूवपुण्णलायन्नो । एरिसओ होउ वरो, अहवा ताओच्चिअ पमाणं ॥ ८४ ॥

...णं ताय तुमं च्चिय, सेवयजणमणसमीहियत्थाणं । पूरणपवणो दीससि, पच्चक्खो कप्परुक्खव्व ॥ ८५ ॥

...ो तुट्ठो नरनाहो, दिट्ठिनिवेसेण नायतीइमणा । पभणेइ होउ वच्छे ! एसऽरिदमणो वरो तुज्झ ॥ ८६ ॥

...ो सयलसभालोओ, पभणइ नरनाह! एस संजोगो । अइसोहणोऽहिवल्लीपूगतरूणं व निब्भंतं ॥ ८७ ॥

अह मयणसुंदरीवि हु, रन्ना नेहेण पुच्छिया वच्छे !। केरिसओ तुज्झ वरो, कीरउ ? मह कहसु अविलंबं ॥ ८८ ॥

तर्हि सर्वकलासु कुशलः चतुरः पुनस्तरुणो-यौवनवयःस्थस्तथा वररूपेण-प्रधानाकृत्या पुण्यं-पवित्रं लावण्यं-सौन्दर्यं यस्य स वर... ईदृको योऽयं पुमान् पुरोवर्ती स वरो भवतु, अथवा तात एव प्रमाणं तातो यं ददाति स एव वरोऽस्तु इत्यर्थः ॥८४॥ अथ सा निजेष्टसिद्ध्य... पितरं स्तौति, हे तात ! येन कारणेन त्वमेव सेवकजनस्य मनःसमीहितार्थानां-मनोवाञ्छितकार्याणां पूरणे प्रवणः-स्तत्परो दृश्यसे, ... इव ?-प्रत्यक्षः कल्पवृक्ष इव ॥८५॥ ततो नरनाथो-राजा तद्वचनश्रवणात्तुष्टः सन् प्रभणति वक्ति, किं-वक्ति ? इत्याह-हे वत्से । एषो... रिदमनः कुमारः तव वरोऽस्तु, कीदृशो नरनाथः ?-दृष्टिनिवेशेन-कुमारे दृष्टिस्थापनेन ज्ञातं तस्या मनो येन सः॥८६॥ततः सकलः समस्तः सभालोकः प्रभणति-हे नरनाथ ! एषोऽनयोः संयोगो निर्भ्रान्तं-निस्सन्देहं अतिशोभनः सञ्जात इति शेषः, कयोरिव ?-अहिव... पूगतर्वोरिव-नागवल्लीक्रमुकवृक्षयोरिव यथा तयोः संयोगो अतिशोभनोऽस्ति तथाऽनयोरपीत्यर्थः ॥ ८७ ॥ अथानन्तरं राज्ञा मदन... सुन्दर्यपि स्नेहेन पृष्टा-हे वत्से ! तव कीदृशको वरो भर्ता मया क्रियतां ? ममाग्रेऽविलम्बं यथास्यात्तथा शीघ्रमित्यर्थः कथयस्व ॥८८॥

सा पुण जिणवयणवियारसारसंजणियनिम्मलविवेआ । लज्जागुणिक्कसज्जा, अहोमुही जा न जंपेइ ॥ ८९ ॥
ताव नरिंदेण पुणो, पुट्ठा सा भणइ ईसि हसिऊणं । ताय ! विवेयसमेओ, मं पुच्छसि तंसि किमजुत्तं ॥ ९० ॥
जेण कुलबालिआओ, न कहंति हवेउ एस मज्झ वरो । जो किर पिऊहिं दिन्नो, सो चेव पमाणियव्वुत्ति ॥ ९१ ॥
अम्मापिउणोवि निमित्तमित्तमेवेह वरपयाणंमि । पायं पुव्वनिबद्धो, संबंधो होइ जीवाणं ॥ ९२ ॥
जं जेण जया जारिसमुवज्जियं होइ कम्म सुहमसुहं । तं तारिसं तया से, संपज्जइ दोरियनिबद्धं ॥ ९३ ॥

जिनवचनानां यो विचारसारस्तेन सञ्जनितः-समुत्पादितो निर्मलो विवेको यस्याः साऽत एव लज्जागुणे एकसज्जा अद्वितीय-तत्परा सा पुनर्मदनसुन्दरी अधोमुखी सती यावन्न(नुत्तरं)ददाति ॥८९॥ तावन्नरेन्द्रेण पुनः पृष्टा सा ईषद्धसित्वा भणति, राजानं प्रति कथयति-हे तात ! त्वं विवेकसमेतो-विवेकयुक्तोऽसि, मां प्रति अयुक्तं किं पृच्छसि ? विवेककलितस्य भवतो मां प्रति एतत्प्रच्छनम-युक्तमिति भावः॥ ९०॥ कुत इत्याह—येन कारणेन कुलबालिकाः-सुकुलोत्पन्नाः कन्याः एवं न कथयन्ति, मम एष वरो भवतु, किन्तु यः किल मातापितृभ्यां दत्तः स एव वरः-प्रमाणयितव्यः प्रमाणीकर्त्तव्यः ॥९१॥ इह-संसारे वरप्रदाने-कन्याया भर्तृप्रदानविषये मातापित-रावपि निमित्तमात्रमेव न पुनस्तात्त्विककारणमिति भावः, प्रायो-बाहुल्येन जीवानां पूर्वस्मिन् भवे निबद्धो रचितः सम्बन्धो न भवति, प्रायः येन सह सम्बन्धो रचितो भवेत् तेनैव सह इह सम्बन्धो भवतीत्यर्थः ॥ ९२ ॥ येन प्राणिना यदा यस्मिन् काले यत्-यादृशं शुभमशुभं कर्म उपार्ज्जितं भवति तस्य प्राणिनस्तदा तस्मिन्काले-तत्तादृशं कर्म सम्पद्यते-उदयमायाति, कीदृशं तत् ? दोरिकयानिबद्धमिव दोरिकानिबद्धम् ॥ ९३ ॥

जा कन्ना बहुपुन्ना, दिन्ना कुकुलेवि सा हवइ सुहिया । जा होइ हीणपुन्ना, सुकुले दिन्नावि सा दुहिया ॥९४॥
ता ताय ! नायतत्तस्स, तुज्झनो जुज्जए इमो गव्वो । जं मज्झ कयपसयापसायओ सुहदुहे लोए ॥ ९५ ॥
जो होइ पुन्नबलिओ, तस्स तुमं ताय ! लहु पसीएसि । जो पुण पुण्णविहूणो, तस्स तुमं नो पसीएसि ॥ ९६ ॥
भवियव्वया सहावो, दव्वाइया सहाइणो वावि । पायं पुव्वोवज्जियकम्माणुगया फलं दिंति ॥ ९७ ॥
तो दुम्मिओय राया, भणेइ रे तंसि मह पसाएण । वत्थालंकाराइ, पहिरंती कीसिमं भणासि ? ॥ ९८ ॥

या कन्या बहुपुण्या भवेत्, सा कुकुले-दरिद्रादिगृहे दत्तापि सुखिता-सुखिनी भवति, या तु हीनपुण्या भवति सा सुकुलेपि दत्ता दुःखिता भवति॥९४॥तस्मात्कारणात् हे तात ! ज्ञातं तत्त्वं येन स ज्ञाततत्त्वः तस्य तत्त्वज्ञस्य त गर्वो न युज्यते, यन्मम कृतप्रसादाऽप्रसादतो लोके सुखदुःखे भवतः, मत्कृतप्रसादतः सुखं मत्कृतात्प्रसादतो दुःखं भवतीत्यर्थः अयं गर्वस्तव न युक्तः ॥ ९५ ॥ यः पुमान् पुण्यबलिकः-पुण्येन बलवान् भवति, तस्योपरि हे तात ! त्वं लघु-शीघ्रं प्रसीदसि-प्रसन्नो भवसि, यः पुनः पुण्यहीनो भवेत् तस्योपरि त्वं न प्रसीदसि ॥ ९६ ॥ भवितव्यता १ स्वभावो२ वा पुनर्द्रव्याद्या-द्रव्यक्षेत्रकालभावादयः साहाय्यकारिणोपि पूर्वस्मिन् भवे उपार्जितानि यानि कर्म्माणि तानि अनुगताः-तत्सम्मिलिता एव फलं ददति, न तु तद्व्यतिरिक्ताः ॥ ९७ ॥ ततश्च-तद्वचनश्रवणानन्तरं च राजा दुर्मनस्की भूतः सन् भणति, पुत्रीं प्रति कथयति, रे ! त्वं मत्प्रसादेन वस्त्रालङ्कारादि-विविधाद्भुतनेपथ्याभूषणादि परिधानासि, इदं प्रागुक्तं, पुनः कथं भणसि ? ॥ ९८ ॥

हसिऊण भणइ मयणा, कयसुकयवसेण तुज्झ गेहंमि । उप्पन्ना ताय! अहं, तेणं माणेमि सुक्खाइं ॥९९॥
पुव्वकयं सुकयं चिअ, जीवाणं सुक्खकारणं होइ । दुकयं च कयं दुक्खाण, कारणं होइ निब्भंतं ॥ १०० ॥
न सुरासुरेहिं, नो नरवरेहिं, नो बुद्धिबलसमिद्धेहिं । कहवि खलिज्जइ इंतो, सुहासुहो कम्मपरिणामो ॥ १०१ ॥
तो रुट्ठो नरनाहो, अहो अहो अप्पपुन्निआ एसा । मज्झ कयं किंपि गुणं, नो मन्नइ दुव्वियड्ढाय ॥ १०२ ॥

तदा मदनसुन्दरी हसित्वा भणति, हे तात कृतसुकृतवशेन प्राग्भवोपार्जित पुण्यबलात् अहं तव गृहे उत्पन्नास्मि तेन सुखानि मानयामि अनुभवामि ॥ ९९ ॥ हे तात जीवानां पुर्वकृतं प्राग्भवोपार्जितं सुकृतं पुण्यमेव सुखस्य कारणं हेतुर्भवति, च पुनः दुष्कृतं पापं प्राग्भवेकृतं सत निर्भ्रान्तं निस्सन्देहं दुःखानां कारणं भवति ॥ १०० ॥ इन्तोवि आयन् उदयमागच्छन् शुभाशुभः कर्मणां परिणामः कथमपि केनापि प्रकारेण सुरासुरैर्देवदानवैर्न स्खल्यते, न निराक्रियते नो नरवरै भूपतिभिः स्खल्यते, न पुनर्बुद्धिबलसमृद्धैः स्खलति, बुद्धिसमृद्धाः महाबुद्धयोबलसमृद्धाः महाबलवन्तस्तैरपि न दूरीक्रियते इत्यर्थः ॥ १०१ ॥ ततस्तद्वचनश्रवणानन्तरं नरनाथो राजा रुष्टः कुपितः सन् इत्युवाचेति शेषः, अहो अहो लोका एषा कन्या अल्पपुण्यिका हीनपुण्या च पुनर्दुर्विदग्धा चातुर्य्यरहिताऽस्ति, अतएव मत्कृतं किमपि गुणं न मन्यते ॥ १०२ ॥

पभणेइ सहालोओ, सामिय ! किमियं मुणेइ मुद्धमई ? । तं चेव कप्परुक्खो, तुट्ठो रुट्ठो कयंतो य ॥ १०३ ॥
मयणा भणेइ धिद्धी, धणलवमित्तत्थिणो इमे सव्वे । जाणंतावि हु अलिअं, मुहप्पियं चेव जंपंति ॥ १०४ ॥
जइ ताय ! तुह पसाया, सेवयलोआ हवंति सव्वेवि । सुहिया ता समसेवानिरया किं दुक्खिया एगे ? ॥१०५॥
तम्हा जो तुम्हाणं, रुच्चइ सो ताय ! मज्झ होउ वरो । जइ अत्थि मज्झ पुन्नं, ता होही निग्गुणोवि गुणी ॥१०६॥
जइ पुण पुन्नविहीणा, ताय ! अहं ताव सुंदरोवि वरो । होही असुंदरुच्चिय, नूणं मह कम्मदोसेणं ॥ १०७ ॥

अथ सभालोकः प्रभणति कथयति स, हे स्वामिन्–इयं मुग्धमतिर्मूढबुद्धिर्बाला किं जानाति?, त्वमेव तुष्टः सन् कल्पवृक्षोऽसि वांछितार्थदायकत्वात्, च पुनः रुष्टः सन् कृतान्तो यमतुल्योऽसि सद्योनिग्रहकरणात् ॥ १०३ ॥ एतत्सभालोकवचः श्रुत्वा मदनसुन्दरी भणति, एतान् धिग् धिग् अस्तु इमे सर्वे लोका धनस्य लवमात्रं अर्थयन्तेऽभिलपन्तीत्येवं शीला धनलवमात्रार्थिनः जानन्तोऽपि हु निश्चितम् अलीकं–मिथ्यावचनं मुखप्रियं–मुखमिष्टमेव जल्पन्ति ॥ १०४ ॥ हे तात ! यदि तव प्रसादात् सर्वेऽपि सेवकलोकाः सुखिनो भवन्ति तत्तर्हि समा–तुल्या या सेवा तस्यां निरता–तत्परा एके केचित्सेवकलोका दुःखिताः कथं? सर्वेऽपि सुखिन एव युज्यन्ते इति भावः ॥ १०५ ॥ तस्मात् हे तात ! यो युष्मभ्यं रोचते स एव मम वरो भवतु, यदि मम पुण्यमस्ति तर्हि भवद्दत्तो निर्गुणोऽपि वरो गुणी–गुणवान् भविष्यति ॥१०६॥ यदि पुनर्हे तात ! अहं पुण्यविहीनाऽस्मि तर्हि सुन्दरोऽपि वरो नूनं–निश्चितं मम कर्मदोषेण–मदीयदुष्कर्मदोषात् असुन्दर एव भविष्यति ॥ १०७ ॥

तो गाढयरं राया, रुट्ठो चिंतेइ दुव्वियड्ढाए । एयाइ कओ लहुओ, अहं तओ वेरिणी एसा ॥ १०८ ॥

रोसेण वियडभिउडीभीसणवयणं पलोइऊण निवं । दक्खो भणेइ मंती, सामिय ! रइवाडियासमओ ॥ १०९ ॥

रोसेण धमधमंतो, नरनाहो तुरयरयणमारूढो । सामंतमंतिसहिओ, विणिग्गओ रायवाडीए ॥ ११० ॥

जाव पुराओ बाहिं , निग्गच्छइ नरवरो सपरिवारो । ता पुरओ जणवंदं, पिच्छइ साडंबरमियंतं ॥ १११ ॥

तो विम्हिएण रन्ना, पुट्ठो मंती स नायवुत्तंतो । विन्नवइ देव निसुणह, कहेमि जणवंदपरमत्थं ॥ ११२ ॥

ततस्तदनन्तरं राजा गाढतरं-अत्यर्थं रुष्टः सन् चिन्तयति, किं चिन्तयतीत्याह-दुर्विदग्धया-अज्ञानवत्या एतया पुत्र्याऽहं लघुकः कृतस्ततस्तस्मात्कारणात् एषा मम वैरिणी वर्त्तते नतु पुत्रीतिभावः ॥ १०८ ॥ रोषेण-कोपेन विकटा-विकराला या भृकुटी तया भीषणं-भयानकं वदनं-मुखं यस्य स तं तथाविधं नृपं प्रलोक्य-दृष्ट्वा दक्षश्चतुरो मन्त्री भणति, स्वामिन् राजवाटिकागमनसमयो वर्त्तते ॥ १०९ ॥ तदा रोषेण धमधमायमानो नरनाथः तुरगरत्नं-प्रवराश्वं आरूढः सामन्तैर्मन्त्रिभिश्च सहितः सन् राजवाटिकायां निर्गतः ॥ ११० ॥ यावन्नरवरो-राजा सपरिवारः-परिवारसहितः पुराद्बहिर्निर्गच्छति, तावत् पुरतोऽग्रतः साडम्बरं-आडम्बरसहितं आयान्तं जनवृन्दं-मनुष्यसमूहं प्रेक्षते-पश्यति ॥ १११ ॥ ततो ज्ञातो वृत्तान्तो येन स ज्ञातवृत्तान्तः स मन्त्री अमात्यो विस्मितेन राज्ञा पृष्टः सन् विज्ञपयति, हे देव ! हे महाराज ! यूयं निशृणुत अहं जनवृन्दस्य परमार्थं-भावार्थं कथयामि ॥ ११२ ॥

सामिय ! सरूवपुरिसा, सत्तसया नववया ससोंडीरा । दुट्ठकुट्ठभिभूया, सव्वे एगत्थ संमिलिया ॥ ११३ ॥
एगो य ताण बालो, मिलिओ उंबरयवाहिगहियंगो। सो तेहिं परिगहिओ, उंबरराणुत्ति कयनामो ॥११४॥
वरवेसरिमारूढो, तयदोसी छत्तधारओ तस्स । गयनासा चमरधरा, घिणिघिणिसद्दा य अग्गपहा ॥ ११५॥
गयकन्ना घंटकरा, मंडलवइ अंगरक्खगा तस्स । दद्दुल थइआइत्तो, गलीअंगुलि नामओ मंती ॥ ११६ ॥

हे स्वामिन् ! सप्त शतानि–सप्तशतसङ्ख्याका नवं वयो येषां ते नववयसो युवान इत्यर्थः, सशौण्डीर्याः–पराक्रमवन्तः सरूपा–रूपवन्तः पुरुषा दुष्टकुष्ठरोगेण अभिभूताः–पीडिताः एते सर्व्वे एकत्र सम्मिलिताः सन्ति ॥ ११३ ॥ च पुनस्तेषां कुष्ठिपुरुषाणां एको बालो मिलितोऽस्ति, कीदृशो बालः ?–उम्बरकव्याधिना–कुष्ठरोगविशेषेण गृहीतमङ्गं यस्य स तथोक्तः स बालस्तैः कुष्ठिपुरुषैः परिगृहीतः–सङ्गृहीतः कीदृशः ?–उम्बरराणउ–इति कृतं नाम यस्य स तथोक्तः ॥ ११४ ॥ स बालो वरां–प्रधानां वेसरीमश्वतरीं आरूढोऽस्ति, त्वग्दोषी–श्वेतकुष्ठी पुमान् तस्य उम्बरराजस्य छत्रधारकोऽस्ति, गतनासौ गलितनासिकौ पुरुषौ चामरधरौ स्तः, तथा रोगवशात् घिणि घिणि इत्येवंशब्दो येषां ते एवंविधा नराः तस्याग्रपथाः सन्ति अग्रे पन्था येषां ते अग्रगामिन इत्यर्थः ॥११५॥ गतौ–गलितौ कर्णौ येषां ते एवंविधा नराः तस्य घण्टाकरा घण्टावादिनः सन्तीत्यर्थः. रक्तमण्डलरोगवन्तः पुरुषास्तस्य अङ्गरक्षकाः सन्ति, (दद्दुल)त्ति दद्रुरोगी पुमान् "थइयाइत्तोति" स्थगीधरस्ताम्बूलधरोऽस्तीत्यर्थः. तथा–गलिताङ्गुलिनामको मन्त्री अस्ति ॥ ११६ ॥

केवि पसूइयवाया, कच्छादब्भेहिं केवि विकराला । केवि विउंचिअपामासमन्निया सेवगा तस्स ॥ ११७ ॥

एवं सो कुट्ठिअपेडएण परिवेढिओ महीवीढे । रायकुलेसु भमंतो, पंजिअदाणं पगिण्हेइ ॥ ११८ ॥

सो एसो आगच्छइ, नरवर ! आडंबरेण संजुत्तो । ता मग्गमिणं मुत्तुं, गच्छह अन्नं दिसं तुब्भे ॥ ११९ ॥

तो वलिओ नरनाहो, अन्नाइ दिसाइ जाव ताव पुरो। तो पेडयंपि तीए, दिसाइ वलियं तुरिअ तुरितं ॥१२०॥

राया भणेइ मंतिं, पुरओ गंतूणिमे निवारेसु । मुहमग्गियंपि दाउं, जेणेसिं दंसणं न सुहं ॥ १२१ ॥

तस्य उम्बरराजस्य केऽपि सेवकाः प्रसूतिकवातरोगयुक्ताः सन्ति, केऽपि कच्छुदर्भभि-र्विकरालाः सन्ति, केऽपि विचर्चिकापामासमन्विताः सन्ति, विचर्चिकाजातीया या पामा तया सँयुक्ताः सन्तीत्यर्थः ॥ ११७ ॥ एवममुना प्रकारेण स उम्बरराजः कुष्ठिकानां पेटकेन-समूहेन परिवेष्टितः-समन्तात्परिवृतो महीपीठे-पृथ्वीतले भ्रमन् राजकुलेषु-नृपाणां गृहेषु 'पञ्जियत्ति' मुखमार्गितं दानं प्रगृह्णाति ॥ ११८ ॥ हे नरवर ! हे महाराज ! स एष उम्बरराज आडम्बरेण सँयुक्त आगच्छाति, तत्तस्मादिमं मार्गं मुक्त्वा-त्यक्त्वा यूयं अन्यां दिशं गच्छत ॥ ११९ ॥ ततो नरनाथो-राजा यावदन्यस्यां दिशि वलितस्तावत्पुरोऽग्रे ततः कुष्ठिपेटकमपि त्वरितं त्वरितं तस्यां दिशि वलितम् ॥ १२० ॥ तदा राजा मन्त्रिणं प्रति भणति, त्वं पुरतो-अग्रतो गत्वा इमान् निवारयस्व, किं कृत्वा ?-मुखमार्गितमपि दत्त्वा येन कारणेन एषां कुष्ठिनां दर्शनं शुभं नास्ति ॥ १२१ ॥

जा तं करेइ मंती, गलिअंगुलिनामओ उट्ठियं ताव । नरवर पुरओ ठाउं, एवं भणिउं समाढत्तो ॥ १२२ ॥
सामिअ ! अम्हाण पहू, उंबरनामेण राणओ एसो । सव्वत्थ वि मन्निज्जइ, गरुएहिं दाणमाणेहिं ॥ १२३ ॥
तेणऽम्हाणं धणकणयचीरपमुहेहिं कीरइ न किंपि । एतस्स पसायेणं, अम्हे सव्वेवि अइसुहिणो ॥ १२४ ॥
किंच-एगो नाह ! समत्थि, अम्ह मणचिंतिओ विअप्पुत्ति । जइ लहइ राणओ राणियंति ता सुंदरं होइ ॥ १२५ ॥
ता नरनाह ! पसायं, काऊणं देहि कन्नगं एगं । अवरेण कणगकप्पडदाणेणं तुम्ह पज्जत्तं ॥ १२६ ॥

यावत्तन्नृपभणितं वचनं मन्त्री करोति, तावद्गलिताङ्गुलिनामको मन्त्री द्रुतं-शीघ्रं नरवरस्य-राज्ञः पुरतोऽग्रतः स्थित्वा एवं भणितुं-कथयितुं समारब्धः-प्रारम्भं कृतवान् ॥ १२२ ॥ हे स्वामिन् ! एषोऽस्माकं प्रभुः-स्वामी उम्बरनाम्ना राजा सर्वत्रापि गुरुकैर्महद्भिर्दानमानैर्मान्यते-नृपादिभिः सत्क्रियते इत्यर्थः ॥ १२३ ॥ तेन कारणेन अस्माभिर्धनकनकचीरप्रमुखैः किमपि न क्रियते, धनस्वर्णवस्त्रादिभिरस्माकं किमपि कार्यं नास्तीत्यर्थः, एतस्य-उम्बरराज्ञः प्रसादेन वयं सर्वेऽपि अतिशयेन सुखिनः स्मः ॥ १२४ ॥ परं हे नाथ ! एकोऽस्माकं मनश्चिन्तित इत्येवंस्वरूपो विकल्पो विचारोऽस्ति, यदि अस्माकं राजा इत्येवंस्वरूपां स्वोचितामित्यर्थः, राज्ञीं लभते तर्हि सुन्दरं भवति-शोभनं स्यात् ॥ १२५ ॥ तत्तस्मात् हे नरनाथ ! हे राजन् ! प्रसादं कृत्वा एकां कन्यकां देहि अपरेण-अन्येन युष्माकं कनकवस्त्रादिदानेन पर्याप्तं सृतं अपरेण नास्माकं कार्यमित्यर्थः ॥ १२६ ॥

तो भणइ रायमंती, अहो अजुत्तं विमग्गिअं तुमए । को देइ नियं धूयं, कुट्ठकिलिट्ठस्स जाणंतो ? ॥ १२७ ॥
गलिअंगुलिणा भणियं, अम्हेहिं सुया निवस्सिमा कित्ती । जं किर मालवराया, करेइ नो पत्थणाभंगं ॥१२८॥
तो सा निम्मलकित्ती, हारिज्जउ अज्ज नरवरिंदस्स । अहवा दिज्जउ काविहु, धूया कुकुलेवि संभूया ॥ १२९ ॥
पभणेइ नरवरिंदो, दाहिस्सइ तुम्ह कन्नगा एगा । को किर हारइ कित्तिं, इत्तियमित्तेण कज्जेण ? ॥ १३० ॥
चिंतेइ मणे राया, कोवानलजलियनिम्मलविवेगो । नियधूयं अरिभूयं, तं दाहिस्सामि एयस्स ॥ १३१ ॥

ततो राजमन्त्री भणति, अहो ! त्वयाऽयुक्तं विमार्गितं कुष्ठरोगेण क्लिष्टाय-क्लेशयुक्ताय पुरुषाय जानन् सन् कः पुमान् निजां पुत्रीं ददाति ? अपि तु न कोऽपि ददातीत्यर्थः ॥ १२७ ॥ एतन्नृपमन्त्रिवचः श्रुत्वा गलिताङ्गुलिमन्त्रिणा भणितम्-अस्माभिर्नृपस्य इयं कीर्त्तिः श्रुताऽभूत् यत् किल मालवदेशस्य राजा प्रार्थनाभङ्गं न करोति, यः कोऽपि यद्वस्तु याचते तस्मै तद्ददातीत्यर्थः ॥ १२८ ॥ ततस्तस्मात्कारणात् अद्य नरवरेन्द्रस्य सा निर्म्मलकीर्त्तिर्हार्यताम्, अथवा कापि कुकुलेऽपि सम्भूता-कुत्सितकुलेऽप्युत्पन्ना कन्या दीयताम् ॥ १२९ ॥ तदा नरवरेन्द्रो राजा प्रभणति-कथयति स्म युष्मभ्यं एका कन्यकाऽस्माभिर्दास्यते, किल निश्चितं एतावन्मात्रेण कार्येण कः स्वकीयां कीर्त्तिं हारयति ? ॥ १३० ॥ कोपानलेन-क्रोधाग्निना ज्वलितो निर्म्मलो विवेको यस्य स एवंविधः सन् राजा मनसि चिन्तयति, किमित्याह-अहं तां अरिभूतां-शत्रुतुल्यां निजकन्यां एतस्मै कुष्ठिने दास्यामि ॥ १३१ ॥

सहसा वलिऊण तओ, नियआवासंमि आगओ राया। बुल्लावइ तं मयणासुंदरिनाम निय धूय ॥ १३२ ॥
हुं अज्जवि जइ मन्नसि, मज्झ पसायस्स संभवं सुक्खं। ता उत्तमं वरं ते, परिणाविय देमि भूरि धणं ॥ १३३॥
जइ पुण नियकम्मं चिय, मन्नसि ता तुज्झ कम्मणाणीओ। एसो कुट्ठिअराणो, होउ वरो किं वियप्पेण? ॥१३४॥
हसिऊण भणइ बाला, आणीओ मज्झ कम्मणा जो उ। सो चेव मह पमाणं, राओ वा रंकजाओ वा ॥१३५॥
कोवंधेणं रन्ना, सो उंबरराणओ समाहूओ। भणिओ य तुममिमीए, कम्माणीओसि होसु वरो ॥ १३६ ॥

सहसाऽकस्मात्ततस्तस्मात् स्थानात् वलित्वा राजा निजावासे-स्वमन्दिरे आगतः, आगत्य च तां मदनसुन्दरीनाम्नीं निजां पुत्रीं आह्वयति ॥ १३२ ॥ आहूय च किं कथयतीत्याह—हुं इत्यनादरे अरे! त्वं अद्यापि यदि मम प्रसादसम्भवं मत्प्रसादोत्पन्नं सुखं मन्यसे तत्तर्हि ते-तुभ्यं उत्तमं-प्रधानं वरं-भर्त्तारं परिणाय्य भूरि-प्रचुरं धनं दद्मि (दामि)-प्रयच्छामि ॥ १३३ ॥ यदि पुनर्निजकर्म्मैव त्वं मन्यसे तत्तर्हि तव कर्म्मणा आनीत एष कुष्ठिकराजो वरो भवतु, किं विकल्पेन ?. इह विकल्पस्य-विचारस्य किमपि कार्यं नास्तीत्यर्थः ॥ १३४ ॥ एतन्नृपवचः श्रुत्वा मदनसुन्दरीबाला हसित्वा भणति. यो मम कर्म्मणा आनीतः स एव वरो मम प्रमाणं राजा वा भवतु रङ्कजातो-रङ्कपुत्रो वा भवतु ॥ १३५ ॥ एतत्कन्यावचः श्रुत्वा कोपान्धेन राज्ञा स उम्बरराजः समाहूतः-स्वसमीपदेशे आकारितो भणितश्च। किं भणित इत्याह-त्वं अस्याः कर्म्मणा आनीतोऽसि तेन त्वं अस्या वरो भव ॥ १३६ ॥

तेणुत्तं नो जुत्तं, नरवर ! वुत्तुंपि तुज्झ इय वयणं । को कणयरयणमालं, बंधइ कागस्स कंठंमि ? ॥ १३७ ॥
एगमहं पुव्वकयं, कम्मं भुंजेमि एरिसमणज्जं । अवरं च कहमिमीए, जम्मं बोलेमि जाणंतो ? ॥ १३८ ॥
ता भो नरवर ! जइ देसि काचि ता देसु मज्झ अणुरूवं । दासिविलासिणिधूयं,नो वा ते होउ कल्लाणं ॥१३९॥
तो भणइ नरवरिंदो, भो भो महनंदणी इमा किंपि । नो मज्झकयं मन्नइ, नियकम्मं चेव मन्नेइ ॥ १४० ॥
तेणं चिअ कम्मेणं, आणीओ तंसि चेव जीइ वरो । जइ सा निअकम्मफलं, पावइ ता अम्ह को दोसो ? ॥१४१ ॥

एतन्नृपवचः श्रुत्वा तेन उम्बरराजेनोक्तं हे नरवर! हे राजन् ! तव इत्येतद्वचनं वक्तुमपि न युक्तम् । कथमित्याह–काकस्य-निन्द्यपक्षिणः कण्ठे-गले कनकरत्नमालां-स्वर्णमणिमालां को बध्नाति? न-कोपीत्यर्थः । एतावताहं काकतुल्य इयं स्वर्णमालातुल्या अतो नेयं मद्योग्येतिभावः ॥ १३७ ॥ एकं तु अहं ईदृशं अनार्यं अशुभं पूर्वकृतं कर्म्म भुञ्जामि, अपरं च अन्यत् पुनर्जानन् सन् अहं-अस्या उत्तमकन्याया जन्म कथं ब्रोडयामि, ममैतत्कार्यं कर्तुमयुक्तमितिभावः ॥ १३८ ॥ ततस्तस्मात् भो नरवर ! हे राजन् ! यदि कामपि कन्यां ददासि तत्तर्हि–ममाऽनुरूपां–मम योग्यां दास्या विलासिन्या वा पुत्रीं दत्स्व–देहि, वाऽन्यथा ईदृशी कापि न भवेत्तर्हि ते–तव कल्याणं भवतु मम सृतमित्यर्थः ॥१३९॥ ततो नरवरेन्द्रो राजा भणति, भो भो उम्बरराज ! इयं मम पुत्री मत्कृतं किमपि न मन्यते, केवलं निजकर्मैव मन्यते, स्वकृतं कर्म्मैव प्रमाणीकरोतीत्यर्थः ॥ १४० ॥ तेनैव कर्म्मणा त्वमेव अस्या वरो–भर्त्ता आनीतोऽसि साम्प्रतमिह प्रापितोऽसि, यदि सा इयं मत्पुत्री निजकर्म्मणः फलं प्राप्नोति तर्हि अस्माकं को दोषः ? ॥ १४१ ॥

तं सोऊणं बाला, उठ्ठित्ता झत्ति उंबरस्स करं। गिण्हइ नियकरेणं, विवाहलग्गं व साहंती ॥ १४२ ॥
सामंतमंतिअंतेउरीउ वारंति तहवि सा बाला। सरयससिसरिसवयणा, भणइ सई सुच्चिअपमाणं ॥ १४३ ॥
एगत्तो माउलओ, एगत्तो रुप्पसुंदरी माया। एगत्तो परिवारो, रुयइ अहो केरिसमजुत्तं ? ॥ १४४ ॥
तहवि न नियकोवाओ, वलेइ राया अईव कढिणमणो। मयणावि मुणियतत्ता, निअसत्ताओ न पचलेइ॥१४५॥

तन्नृपवचः श्रुत्वा मदनसुन्दरीबाला कन्या तु उत्थाय झटिति–शीघ्रं निजकरेण–स्वहस्तेन उम्बरराजस्य करं गृह्णाति, किं कुर्वतीव ? विवाहलग्नं साधयन्तीव ॥ १४२ ॥ सामन्ताः–मन्त्रिणः अन्तःपुर्योऽन्तःपुरनार्यश्च वारयन्ति, तथापि सा बाला शरच्छशिसदृशवदना–शरच्चन्द्रतुल्यमुखी सती भणति, मम एष एव वरः प्रमाणं नान्येन कार्यमित्यर्थः ॥ १४३ ॥ तस्मिन्नवसरे एकतः–एकस्यां दिशि मदनसुन्दर्या मातुलो–मातुर्भ्राता पुण्यपालो रोदिति, एकस्यां दिशि रूप्यसुन्दरीमाता रोदिति. तथा एकतः परिवारस्तत्परिकरो रोदिति, अहो ! इदं कीदृशमयुक्तं कार्यं जातमिति चिन्तयन्तस्ते सर्वे रुदन्तीत्यर्थः ॥ १४४ ॥ तथापि राजा निजकोपात्–स्वकृतक्रोधान्न वलते–न निवर्त्तते इत्यर्थः, कीदृशो राजा ? अतीव–अत्यन्तं कठिनं–कठोरं मनो यस्य स कठिनमनाः, मदनसुन्दर्यपि च निजसत्त्वात्स्वधैर्यान्न प्रचलति। कीदृशी सा ? मुणितं–ज्ञातं तत्त्वं यया सा मुणिततत्त्वा ॥ १४५ ॥

तं वेसरिमारोविअ, जा चलिओ उंबरो निअयठाणं । ता भणइ नयरलोओ, अहो अजुत्तं अजुत्तंति ॥ १४६ ॥
एगे भणंति धिद्धी, रायाणं जेणिमं कयमजुत्तं । अन्ने भणंति धिद्धी, एयं अइदुव्विणीयंति ॥ १४७ ॥
केवि निंदंति जणणिं, तीए निंदंति केवि उवझायं । केवि निंदंति दिव्वं, जिणधम्मं केवि निंदंति ॥ १४८ ॥
तहवि हु वियसियवयणा, मयणा तेणुंबरेण सह जंति । न कुणइ मणे विसायं, सम्मं धम्मं वियाणंती ॥१४९॥
उंबरपरिवारेणं, मिलिएणं हरिसनिब्भरंगेणं । निअपहुणो भत्तेणं, विवाहकिच्चाइं विहियाइं ॥ १५० ॥

तदनन्तरं स उम्बरो राजा तां कुमारीं वेसरीमश्वतरीमारोप्य यावन्निजकं स्थानं प्रति चलितः, तावत् नगरलोक इति इत्थं भणति, किं इत्याह–अहो अयुक्तं अयुक्तं इदं कार्यमिति शेषः ॥ १४६ ॥ तस्मिन्नवसरे एके केचिल्लोका भणन्ति राजानं धिक् धिक्–धिक्कारोऽस्तु इत्यर्थः। राज्ञा इदं अयुक्तं कार्यं कृतम्, अन्ये पुनर्लोका इति भणन्ति,एतां अतिदुर्विनीतां कन्यां धिग्धिग् यया पितुर्वचनं नाङ्गीकृतमित्यर्थः ॥ १४७ ॥ पुनस्तदा केपि लोकास्तस्याः कन्याया जननीं मातरं निन्दन्ति, केपि तस्या उपाध्यायं पाठकं निन्दन्ति, केपि दैवं भाग्यं निन्दन्ति, केपि पुनर्जिनधर्मं निन्दन्ति ॥ १४८ ॥ 'हु' इति निश्चितं तथापि मदनसुन्दरी कन्या विकसितं–विकस्वरं वदनं मुखं यस्याः सा एवम्भूता सती तेन उम्बरेण सह यान्ती–गच्छन्ती, मनसि विषादं न करोति, अत्र हेतुगर्भं विशेषणमाह–कीदृशी सा ? यतः सम्यक् धर्मं विजानन्ती ॥ १४९ ॥ ततो मिलितेन उम्बरपरिवारेण विवाहकृत्यानि–विवाहकार्याणि विहितानि–कृतानि कीदृशेन उम्बरपरिवारेण–हर्षनिर्भराङ्गेन हर्षेण निर्भराङ्गेन निर्भरं–भृतं अङ्गं यस्य स तेन, पुनः कीदृशेन ? निजप्रभोः–स्वस्वामिनो भक्तेन ॥ १५० ॥

इच्चो–रन्ना सुरसुंदरीइ वीवाहणत्थमुज्झाओ । पुट्ठो सोहणलग्गं, सो पभणइ राय ! निसुणेसु ॥ १५१ ॥
अज्जं चिय दिणसुद्धी, अत्थि परं सोहणं गयं लग्गं । तइया जइया मयणाइ, तीइ कुट्ठिअकरो गहिओ ॥१५२॥
राया भणेइ हुं हुं, नाओ लग्गस्स तस्स परमत्थो । अहुणाविहु निअधूयं, एयं परिणावइस्सामि ॥ १५३ ॥
रायाएसेण तओ, खणमित्तेणावि विहिअसामग्गि । मंतीहिं पहिट्ठेहिं, विवाहपव्वं समाढत्तं ॥ १५४ ॥
तं च केरिसं—

ऊसिअतोरणपयडपडायं, वज्जिरतूरगहीरनिनायं ।
नच्चिरचारुविलासिणिघट्टं, जयजयसद्दकरंतसुभट्टं ॥ १५५ ॥

इतः परं राज्ञा सुरसुन्दर्या द्वितीयपुत्र्या विवाहकरणार्थं उपाध्यायोऽध्यापकः शुभलग्नं पृष्टस्तदा स प्रभणति–वदति, हे राजन् त्वं शृणु ॥ १५१ ॥ अद्यैव दिनशुद्धिरस्ति, इदं सम्पूर्णमपि दिनं शुद्धमस्तीत्यर्थः, परं केवलं शोभनं लग्नं तु तदा गतं यदा तया मदनसुन्दर्या कुष्ठिकस्य उम्बरराजस्य करो गृहीतः ॥ १५२ ॥ हुं हुं इत्यनादरे । ततो राजाऽनादरेण भणति, ज्ञातस्तस्य लग्नस्य परमार्थो यत्तया कुष्ठी परिणीत इति भावः, अधुनापि च–साम्प्रतमपि च एतां निजपुत्रीं परिणापयिष्यामि ॥ १५३ ॥ ततस्तदनन्तरं राजादेशेन–नृपाज्ञया प्रहृष्टैर्हर्षपूरितैर्मन्त्रिभिरमात्यैः विवाहपर्व–विवाहोत्सवः समारब्धं–प्रारब्धं, कीदृशं विवाहपर्व ? क्षणमात्रेणापि विहिता–कृता सामग्री यस्य तत् विहितसामग्रि ॥ १५४ ॥ तच्च विवाहपर्व कीदृशं ?–तदाह–उच्छ्रितेषु–ऊर्ध्वीकृतेषु तोरणेषु प्रवृत्ताः पताका–ध्वजा यत्र तत् तथोक्तं, पुनर्वाद्यमानानि यानि तूरा(र्या)णि–वादित्राणि तेषां गम्भीरो निनादो–ध्वनिर्यत्र

पट्टंसुयघडओलिज्जमालं, कूरकपूरतंबोलविसालं ।
धवलदिंअंतसुवासिणिवग्गं, वुड्ढपुरंधिकहिअविहिमग्गं ॥ १५६ ॥
मग्गणजणदिज्जंतसुदानं, सयणसुवासिणिकयसम्माणं ।
मद्दलवायचउप्फलल्लोयं, जणजणवयमणि जणियपमोयं ॥ १५७ ॥

तत्तथोक्तं, तथा नृत्यन्–नृत्यं कुर्वन् चारु–मनोज्ञा (नाम्) विलासिनीनां–विलासवत्स्त्रीणां वेश्यादीनां 'घट्टत्ति' समुदायो यत्र तत्तथोक्तं, पुनर्जयजयशब्दं कुर्व्वन्तः सुष्ठु–शोभना भट्टा–भट्टलोका यत्र तत्तथोक्तं ॥ १५५ ॥ तथा–पट्टांशुकैर्विविधवर्णोत्तमवस्त्रैरन्वितो मण्डपो यत्र तत् तथा, कूरमन्नादि तद्भोजनोपरि दीयमानानि कर्पूरेण–घनसारेण युक्तानि यानि ताम्बूलानि–नागवल्लीपत्राणि तानि विशालानि–विस्तीर्णानि यत्र तत् तथा, धवलं ददानो–मङ्गलगानं गायन् सुवासिनीनां–वधूटीनां वर्गः–समूहो यत्र तत् तथोक्तं, तथा–वृद्धाः–पुरन्ध्र्यः पुत्रदुहित्रादिपरिवारयुक्ताः साध्व्यः स्त्रियस्ताभिः कथितो विधिमार्गो–विवाहविधानमार्गो यत्र तत् तथोक्तम् ॥ १५६ ॥ तथा–मार्गणजनेभ्यो– याचकलोकेभ्यो दीयमानं सुष्ठु–शोभनं दानं यत्र तत्, पुनः स्वजनानां–स्वकीय-सम्बन्धिलोकानां सुवासिनीनां च कृतः सन्मानो–बहुमानो यत्र तत् तथा, मार्दलानां–मृदङ्गानां वादो–वादनं तेन चतुर्गुणा लोका यत्र तत् तथा, जनानां–पौरलोकानां जनपदानां च देशवासिलोकानां मनसि–चित्ते जनित–उत्पादितः प्रमोदो–हर्षो येन–तत् तथा ॥ १५७॥

कारिअसुरसुंदरिसिणगारं, सिंगारिअअरिदमणकुमारं ।
हथलेवइ मंडलविहिचंगं, करमोयणकरिदाणसुरंगं ॥ १५८ ॥
एवं विहिअविवाहो, अरिदमणो लद्धहयगयसणाहो । सुरसुंदरीसमेओ, जा निग्गच्छइ पुरवरीओ ॥ १५९ ॥
ता भणइ सयललोओ, अहोऽणुरूवो इमाण संजोगो । धन्ना एसा सुरसुं–दरी य जीए वरो एसो ॥ १६० ॥
केवि पसंसंति निवं, केवि वरं केवि सुंदरिं कन्नं । केवि तीएँ उज्झायं, केवि पसंसंति सिवधम्मं ॥ १६१ ॥

तथा कारितः सुरसुन्दर्याः कन्यायाः शृङ्गारो यत्र तत्, पुनः शृङ्गारितोऽरिदमनकुमारो यत्र तत्, पुनः पाणिग्रहणसमये ब्राह्मणेन क्रियमाणो यो मण्डलविधिर्लोकप्रसिद्धस्तेन चङ्गं–रम्यं, तथा करमोचने–हस्तमोचनसमये राज्ञा कृतं हस्त्यश्वादिदानं तेन सुरङ्गम् ॥१५८॥ एवमुक्तप्रकारेण विहितः–कृतो विवाहो यस्य स तथा, लब्धाः–प्राप्ता ये हया–अश्वा गजाश्च–हस्तिनस्तैः सनाथः–सहितः, पुनः सुरसुन्दर्या–निजस्त्रिया समेतो–युक्तोऽरिदमनकुमारो वर्याः पुर्या यावदुज्जयिनीतो निर्गच्छति ॥१५९॥ तावत् सकलोऽपि नगरलोको भणति, अहो ! इति आश्चर्येऽनयोः–कुमारकन्ययोरनुरूपो–योग्यः संयोगः–सम्बन्धः सञ्जात इति शेषः, च पुनः एषा सुरसुन्दरीकन्या धन्यास्ति यस्या एषोऽरिदमनकुमारो वरो–भर्त्ता जातः ॥ १६० ॥ पुनः तदवसरे केऽपि लोकाः राजानं प्रशंसन्ति, केऽपि वरं–कुमारं प्रशंसन्ति, केऽपि सुरसुन्दरीं कन्यां प्रशंसन्ति, केऽपि लोकास्तस्याः–कन्याया उपाध्यायं–गुरुं प्रशंसन्ति, केऽपि पुनः शिवधर्मं प्रशंसन्ति ॥ १६१ ॥

अमावस्या-पूर्णिमातिथिषु पर्युषणापर्वणि कल्याणकतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषधः कार्यः शङ्खादिवत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि शतकादिवत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः पौषधकर्त्तव्यतायां सन्ति, न अन्याः ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधर्मकथायां, उदायनभूपेन श्रीभगवत्यां कथं पर्वान्यदिवसेषु अपि पौषधो व्यधायि ? । तथा च तत्पाठः-(पृष्ठम् १७८)

"तएणं नंदमणिआरसेट्ठी अण्णया गिम्हकालसमयंसि जेट्ठामूलमासम्मि अट्ठमभत्तं परिगिण्हंति परिगिण्हित्ता पोसहसालाए जाव विहरति" इति । श्रीज्ञाताधर्मकथायां त्रयोदशाध्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

"तएणं से उदायणे राया अण्णयाकयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एगे अवीए पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणे विहरति ।" इति ? ।

उच्यते-यद्यपि अत्र उभयत्र आलापकेषु पर्वपदं नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्त्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृतायां श्रीश्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदमरूपितमस्ति । तथाहि-

"पव्वदिहयम्मि कम्मि, अट्ठमभत्तं पगिण्हइ नंदो । पोसहसालं पविसइ, पोसहमादाय वट्टइ अ ॥" इति ॥ १ ॥

तथा उदायनभूपाधिकारेऽपि श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ (पृष्ठम् ६१८) 'पक्खिअं पोसह'मिति पाठेन पक्षिकायां पर्वभूतायां पौषधकरणं सूचितं, तथा च तत्पाठः—

कारे, तथाहि—"जाव निअमं पज्जुवासइ" इति, नियमश्च जघन्यतो मुहूर्त्तमानः, उत्कृष्टतोऽहोरात्रमानकाल इति, पौषधश्च शास्त्रे त्रिधा व्याख्यातः, तथाहि—'पडिपुन्नं पोसहं सम्मं अणुपालेमाणे'त्ति, प्रतिपूर्णमहोरात्रं यावत्तृतीयाङ्गे तृतीयाश्वासाधिकारे (पृष्ठम् २३७) अन्यत्रापि ग्रन्थे 'पडिपुण्ण'पदव्याख्याने अयमेवार्थो व्याख्यातोऽस्ति, ततोऽयमहोरात्रमान उत्कृष्टः पौषधः १, तथा—'पोसहं दुहओ पक्ख एगरायं न हायए।' इत्यत्र रात्रिग्रहणं दिवाव्याकुलतया कर्त्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषधं कुर्यादिति श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ व्याख्यानात् रात्रिपौषधोऽपि द्वितीयः २, सर्वगच्छीयगीतार्थाचरणया साम्प्रतं क्रियमाणो दैवसिकपौषधस्तृतीयः ३, ननु—भवतु नाम सुबाहोरधिकारेऽपि पर्वान्यदिवसेषु पौषधप्रतिषेधः, परं अभयकुमारेण पर्वदिनानि विनापि पौषधत्रयं व्यधायि। तत्र का वार्त्ता ?, तथा च श्रीज्ञातासूत्रे (३० पत्रे) तत्पाठः—

"अत्थि णं मज्झ सोहम्मकप्पवासी पुव्वसंगतिए देवे महिड्ढीए जाव महासोक्खे, तं सेयं खलु मम पोसहसालाए पोसहियस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवन्नस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अबीयस्स दब्भसंथारोवगयस्स अट्ठमभत्तं परिगिण्हित्ता पुव्वसंगतियं देवं मणसि करेमाणस्स विहरित्तए, तते णं पुव्वसंगतिए देवे मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालमेहेसु डोहलं विणेहिति, एवं संपेहेति संपेहित्ता जेणेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छति उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं पडिलेहेइ पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं दुरूहइ दुरूहित्ता अट्ठमभत्तं परिगिण्हइ परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पुव्वसंगतियं देवं मणसि करेमाणे करेमाणे चिट्ठइ" इत्यत्र। उच्यते—अत्र 'अट्ठमभत्तं'इति पाठात् अभयकुमारेणापि,

तस्मात् हेतोः पर्वणि एव तस्य पौषधव्रतस्य निष्ठा अपि परिपूर्णत्वं समभूत्, तथा च नन्दस्य पर्वणि एव पौषधग्रहणानेष्ठे
समुपदिष्टे । अथवा सन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तौ तु श्रीजिनपालोपाध्यायाः ज्येष्ठपूर्णिमायां पौषधव्रतनिष्ठत्वं प्राहुः (पत्रं ५८)
तथाहि-"जेट्ठा=मूलंसि मासंसी" इति, ज्येष्ठपूर्णिमायां अष्टमे भक्ते तृतीयदिवसे पर्वणि एव त्रिदैवसिके प्रतिमान्त्यरात्रौ
कायोत्सर्गवत् पौषधस्य संभवात्, कथं नन्दमणिकारदृष्टान्तेन पौषधस्य अपर्वानुष्ठानता ? इति, अत्र एकत्रनिष्ठाकालः च-
तुर्दश्याम् अन्यत्र तु पञ्चदश्यां, ततः कथं न विरोधः ? उच्यते-भवतु नाम चतुर्दशी वा पूर्णिमा वा निष्ठाकाले, परं उभयत्राऽपि
पर्वदिनत्वं तु वर्तते एव, अस्माकं न अत्र विचारः । ननु विपाकसूत्रे प्रथमाध्ययने (पृष्ठम् ९३) "तते णं से सुबाहुकुमारे
अन्नया कयाइं चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति,
पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहति, पडिलेहित्ता दब्भसंथारगं संथरति, संथरित्ता दब्भसंथारं दुरुहइ, दुरुहित्ता अट्ठ-
मभत्तं पगिण्हइ, पगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिते अट्ठमभत्तिए पोसहं पडिजागरमाणे विहरति" इति ॥ सुबाहुकुमारस्य
अष्टमः प्रतिपादितः तत्र किं समाधानं ? उच्यते-श्रूयतां नन्दमणिकारोदायनवत् सुबाहोरपि अष्टमस्य संभवात् न दोषः,
सुबाहुः अन्यदा कस्मिंश्चित् काले अष्टमेन उपवासत्रयेण युतः सन् 'चतुर्दशी-अष्टमी-उद्दिष्टा-पौर्णमासी-रूपपर्वदिवसेषु
पौषधव्रतं अकार्षीत् । पर्वदिनतः प्रागुपवासद्वयं कृतं, चतुर्दश्यादिपर्वदिने तु पौषधव्रतं, न तु चतुर्दश्यादिपर्वदिनं आदितः
कृत्वा एकदिनकृतं पौषधं दिनत्रयोऽपि अनुवर्त्तयति, सर्वगच्छीयगीतार्थानां अनभिमतत्वात्, यतः-पौषधस्तु सामायि-
काऽवियुतः सामायिककालस्तु उत्कृष्टतोऽपि अष्टप्राहरिकः, यदुक्तं-श्रीश्रीचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ सामायिकावि-

प्रतिलाभितः तद्दिने तस्याः दिनत्रयं अभक्तार्थत्वात् अष्टमोऽभूत् । २ ननु–भवतु नाम श्रीअभयकुमारस्य सावद्ययोगप्रवृत्तत्वेन अष्टमे पौषधव्रतत्वाभावः, परं श्रीविजयेन राज्ञा सप्तदिवसानि यावत् पौषधः पालितः श्रूयते, तत्र किं कर्तव्यं ?, तदधिकारः श्रीवसुदेवहिण्डौ एकोनविंशतिलम्भे (पत्रं ३१६) यथा "चउत्थेण भणियं–माहणेण आइट्ठो पोयणाहिवस्स असणिघाओ, न सिरिविजयस्स रण्णो, तं सेयं णे सत्तरत्तं अण्णं रायं ठावेउं ति, ततो निमित्तिणा भणियं, 'साहु भो महामंती ! सि, एयं कायव्वं, रण्णो जीवियपरिरक्खणनिमित्तं अहमवि आगओ, नियमजुत्तो राया नित्थरिहिति उवसग्गं, निमित्तिवयणं च परिग्गहेऊणं राया जिणायतणमागतो सउरोहो, मंतीहि वि से वेसमणपडिमा पगइसमग्गेहिं अहिसित्ता सेविज्जए राओवयारेण, सिरिविजयो वि दब्भसंथारोवगतो सत्तरत्तं परिचत्तारंभपरिग्गहो बंभयारी संविग्गो पोसहं पालेइ, सत्तमे य दिवसे समंततो मेहा पाउब्भूया सलिलभारग(रु)या पवणवेगपवित्थरमाणा विज्जुज्जोइयपासा भयजणणनिट्ठुरगज्जियऽसणा, ततो मज्झण्हकाले महयासद्देण पासादं वेसमणपडिमं च चुण्णयंती इंदासणी पडिया, राया अभिनंदिओ पगतीहिं 'नमो अरिहंताणं' ति निग्गतो पोसहसालाओ त्ति, "दिट्ठो य तुट्ठेण परियणेण" इति। अत्र उच्यते–श्रीविजयेन सप्ताहं पौषधो गृहीतः, स च इहलोकार्थं विद्युत्पातलक्षणोपद्रवटालनबुद्ध्या प्रवृत्तत्वात् परं न मोक्षार्थं, तत्राऽपि न स पौषधो व्रतरूपः सोच्चारः तस्य, यतस्तेन मध्याह्ने एव विद्युत्पातानन्तरं 'नमोऽर्हद्भ्यः' इत्युक्त्वा पौषधं पारयित्वा तदैव पौषधागारान्निर्गमनं व्यधायि, पौषधपारणविधेस्तु भिन्नत्वात्, अहोरात्रावसाने च पौषधपारणसमयत्वाच्च न व्रतरूपः पौषधः, तेन सप्ताहं पौषधविधानेनाऽपि न दूषणावकाशः ॥ ४ ॥

'अष्टमभत्तं' अष्टमभक्तशब्दवाच्यम् उपवासत्रयमेव व्यधायि, न पौषधव्रतत्रयम्, कुतः ?, पौषधव्रते तु "तम्मिकए पढइ पोत्थयं वा वाएइ, धम्मज्झाणं वा झीआयइ, जहा एए साधुगुणा अहं मंदभग्गो न सम्मत्थो धारेउं एवमाइ विभासेति ।" श्रीआवश्यकचूर्णिपाठात् (पृष्ठम् २०४) धर्मध्यानं ध्यातव्यम् । अनेन तु अकालमेघवृष्ट्याशंसारूपसावद्यव्यापारचिंतनेन आर्त्तध्यानं ध्यातम् । ततो नेदं व्रतरूपपौषधत्रयं, तदङ्गीकारे तु श्रीज्ञातायां षोडशाध्ययने (पत्रं २१४) "तते णं से पउमनाभे राया कच्छुलनारयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म दोवईए देवीए रूवे य मुच्छिए दोवईए अज्झोववन्ने जेणेव "पोसहसाला तेणेव उवागच्छई उवागच्छित्ता पोसहसालं जाव पुव्वसंगइअं देवं" इत्यादिपाठात् पद्मनाभकृतपौषधस्यापि पौषधव्रतत्वापत्तिः, सा च न कस्यापि इष्टा, जिनधर्मवासनाया अपि तस्मिन् अभावात् । एवं ठाणावृत्तौ–"समयम्मि तओ कण्हो, पोसहसालाए अट्ठमं भत्तं । हरिणेगमेसिदेवं, मणम्मि काउं पगिण्हेइ ॥ १ ॥ उम्मुक्कमणिसुवण्णो, ववगयमाला विलेवणो तत्थ । तणसंथारनिसण्णो, चिट्ठइ जा अट्ठमं पुण्णं ॥ २ ॥" इति वाक्यात् श्रीकृष्णस्य पौषधशब्दवाचकत्वमष्टमं मात्रैव दर्शितम्; अपि वा सो जनाभावे प्रत्याख्यानमन्तरेणाऽपि तृतीयदिने अष्टमः स्यादेव, यदुक्तं–श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ (पत्रं २२२); तथाहि–"तत्थ सामी पोसबहुलपाडिवए इमं एयाणुरूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ चउव्विहं दव्वओ १ खित्तओ २ कालओ ३ भावओ ४ दव्वओ कुम्मासे सुप्पकोणेणं, खित्तओ एलुयं विक्खंभइत्ता, कालओ नियत्तेसु भिक्खायरेसु, भावओ जहा रायधुया दासत्तणं पत्ता, नियडबद्धा, मुंडियसिरा, रोयमाणी, अट्ठमभत्तिया एवं कप्पति सेसं न कप्पति" अत्र चन्दनया न स्वयं अष्टमप्रत्याख्यानं कृतं, १ नाऽपि कस्याऽपि समीपे प्रत्याख्यातं, २ किन्तु यद्दिने भगवान्

सूत्रकृताङ्गवृत्तौ 'उद्दिष्टा'शब्दव्याख्याने कल्याणकदिवसेषु पौषधो दर्शितः ॥ ३ ॥ सर्वगच्छीयगीतार्थाचरणया च उपधानतपोवहने पौषधग्रहणं लिखितम् ॥ ४ ॥ एवमेतैः सूत्रवृत्त्याद्यक्षरैः इमाभिः पूर्वोक्तयुक्तिभिः अनेन च गुरुसम्प्रदायेन पौषधग्रहणनिरूपणं लिखितम् । पुनर्यद्भगवदुक्तं तत्प्रमाणमिति ॥

॥ इति पर्वदिने एव पौषधाचरणाधिकारः ॥ २ ॥

ननु-श्रीमहावीरदेवस्य कैश्चित् कल्याणकपञ्चकमेव प्रोच्यते, श्रीखरतरगच्छे तु कल्याणकषट्कं, तत्र किं सिद्धान्तादिसाक्ष्यम् ? उच्यते—सर्वत्र-सूत्र-चूर्णि-वृत्तिस्वपरगच्छीयप्रकरणादौ कल्याणकषट्कस्य एव प्ररूपणात् कल्याणकषट्कमेव ।

यदुक्तं-श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे भावनाऽध्ययने-(पत्रं ३८७) तथाहि—

"तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे यावि होत्था, तंजहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे निव्वाघाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पण्णे ५ साइणा भगवं परिनिव्वुडे० ६ ।" इति सूत्रम् । तद्वृत्तिरियम्-'तेणं कालेण'मित्यादि 'तेन कालेने'ति दुःषमसुषमादिना 'तेन समयेन'इति विवक्षितेन विशिष्टेन कालेन सता उत्पत्त्यादिकमभूदिति सम्बन्धः । तत्र "पंचहत्थुत्तरे आऽवि होत्था" इत्येवमादिना "आरोग्गारोग्गं पसूया" इत्येवमन्तेन ग्रन्थेन भगवतो श्रीवर्द्धमानस्वामिनो विमानच्यवनं ब्राह्मणीगर्भाधानम् १ ततः शक्रादेशात् त्रिशलागर्भसंहरण २ मुत्पत्ति ३ श्चाभिहिताः, 'तत्थ पंचहत्थुत्तरे होत्थ'त्ति, हस्त उत्तरो यासामुत्तरफाल्गु-

ननु–यदि पर्वदिवस १ कल्याणक २ पर्युषणापर्व ३ तिथिर्विना पौषधग्रहणं निषेधश्चक्रे। तर्हि उपधानतपोवाहनमध्ये किमिति पौषधग्रहणं सदा कार्यते? उच्यते–तत्र यद्यपि महानिशीथादौ उपधाने सदा. पौषधग्रहणं नोक्तं, तथापि सर्वगीतार्थैः सर्वगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेष्वपि सुविहितगच्छेषु नियततया स्वस्वोपधानदिनप्रमाणविधितया स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्धं दृश्यते, तथैव च तद्गच्छीयोपासकैः क्रियते च। तथाहि–श्रावकश्राविकाणां तु एकस्मिन्नुपधानेऽगूढेऽपि गुर्वाज्ञया अनुज्ञानन्दी विधीयमाना दृश्यते, परमेतैरहोरात्रपौषधदिनानि पश्चादपि शीघ्रं सविशेषं पूरणीयानि, इति श्रीचन्द्रगच्छीय–श्रीअजितसूरयः त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७३ वर्षकृते योगविधिप्रकरणे प्रोचुः । १ । पुनरपि पौषधग्रहणपुरस्सरं उपधानतपो विधेयमिति उपधानविधिरुच्यते, इति श्रीअभयदेवसूरिशिष्यपरमानन्दसूरिकृतसामाचारीग्रन्थे ।२। तथाहि "पौषधक्रिया तु यद्यपि महानिशीथे साक्षान्नोक्ता तथापि यथा साधोर्योगेषु अतिशायि क्रियावत्त्वं सर्वप्रतीतम्, तथा श्राद्धानामपि उपधानेषु विलोक्यते" इति श्रीतपागच्छीयश्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (पत्रे १९) । ३ । एवं श्रीबृहद्गच्छीयसामाचार्याम् । ४ । श्रीमानदेवसूरिकृते कुलके । ५ । श्रीखरतरगच्छीय–श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वादशकुलकवृत्तौ । ६ । श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायाम् । ७ । अन्येष्वपि सामाचारीग्रन्थेषु, आचरणया उपधाने पौषधग्रहणं प्रमाणीकृतमस्ति, अत्राऽयं भावार्थः,–श्रीस्थानाङ्ग १ सूत्रकृताङ्ग २ श्रीउत्तराध्ययनलघुबृहद्वृत्ति ३ योगशास्त्रवृत्ति ४ श्री औपपातिकवृत्ति ५ ठाणावृत्ति ६ प्रमुखग्रन्थेषु पर्वदिवसेषु पौषधः प्रतिपादितः ॥ १ ॥ तथा–आवश्यकबृहद्वृत्ति १ श्रावकप्रज्ञप्तिवृत्ति २ पञ्चाशकचूर्णिवृत्ति ३ प्रमुखग्रन्थेषु पर्वान्यदिवसेषु पौषधनिषेधः प्रत्यपादि ॥ २ ॥ तथा शीलाङ्काचार्यकृत-

ननु–अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानषट्कमुक्तं, क्वापि च वस्तु षट्कं, परं क्वापि च्यवनगर्भापहारादीनां नामग्राहं कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते–अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं–श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि–श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः–तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासां ताः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यवोचन् । तथाहि–"तेणं कालेणं" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवनं स एव समय उच्यते, समयः–कालनिर्द्धारणार्थः, यतः–कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासां ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं, तस्यां हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म ३, व्रतं ४, केवलं ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एवं श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्यां कल्याणकशब्दं प्रोचुः (पत्रं २), तथाहि–

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एवं श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्रं ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे । तथाहि–"क्षुद्राणां लिङ्गिनां आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठं गर्भापहारकल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणाः" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीनां ता हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ताः, अतः पञ्च-
हस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एवं-श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्रं ३०७), तथाहि-"समणे भगवं महावीरे पंचहत्थु-
त्तरे होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३
हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पवइए ४ हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदंसणे समु-
प्पन्ने । ५ । साइणा भगवं परिनिव्वुडे । ६ ।" वृत्तिर्यथा—"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा
उत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्,
गर्भ'न्ति गर्भे=गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्वृत्तस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्थमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकपञ्चकमेवाभाणि । तथाहि-

"तेणं कालेणं तेणं समएणं जो भगवता उसभसामिणा सेसतित्थंकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीणं छण्हं
वत्थूणं कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ ।"

"तेणं कालेणं तेणं समएणं"ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्णंकालओ एस विसेसकालो, समओ
हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गगणं च पडुच्च हत्थुत्तरो जासिं तातो हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोर-
त्तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तंसि" ॥ ३ ॥

ननु—अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानषट्कमुक्तं, क्वापि च वस्तु षट्कं, परं क्वापि च्यवनगर्भापहारादीनां नामग्राहं कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते—अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं—श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि—श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः—तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासां ताः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यवोचन्। तथाहि—"तेणं कालेणं" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवनं स एव समय उच्यते, समयः—कालनिर्द्धारणार्थः, यतः—कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासां ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं, तस्यां हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म ३, व्रतं ४, केवलं ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एवं श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्यां कल्याणकशब्दं प्रोचुः (पत्रं २), तथाहि—

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एवं श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्रं ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे। तथाहि—"क्षुद्राणां लिङ्गिनां आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठं गर्भापहारकल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणाः" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीनां ता हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ताः, अतः पञ्च-हस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एवं-श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्रं ३०७), तथाहि-"समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पवइए ४ हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने। ५। साइणा भगवं परिनिव्वुडे। ६।" वृत्तिर्यथा—"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा उत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भं'न्ति गर्भं=गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्वृत्तस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्थमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकषट्कमेवाभाणि। तथाहि–

"तेणं कालेणं तेणं समएणं जो भगवता उसभसामिणा सेसातित्थंकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीणं छण्हं वत्थूणं कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ।"

"तेणं कालेणं तेणं समएणं"ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्णंकालओ एस विसेसकालो, समओ हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गगणं च पडुच्च हत्थुत्तरो जासिं तातो हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोरत्तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तंसि" ॥ ३ ॥

ननु–अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानषट्कमुक्तं, क्वापि च वस्तु षट्कं, परं क्वापि च्यवनगर्भापहारादीनां नामग्राहं कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते–अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं–श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि–श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः–तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि—"हस्त उत्तरो यासां ताः, वहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यवोचन् । तथाहि–"तेणं कालेणं" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवनं स एव समय उच्यते, समयः–कालनिर्द्धारणार्थः, यतः–कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासां ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, वहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं, तस्यां हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म ३, व्रतं ४, केवलं ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एवं श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्यां कल्याणकशब्दं प्रोचुः (पत्रं २), तथाहि–

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एवं श्रीसङ्घपट्टकवृहद्वृत्तौ (पत्रं ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसप्तककाव्यव्याख्यानावसरे । तथाहि–"क्षुद्राणां लिङ्गिनां आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठं गर्भापहारकल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणाः" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीनां ता हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ संहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु संवृत्ताः, अतः पञ्च-हस्तोत्तरो भगवानभूदिति ॥ १ ॥

एवं-*श्रीस्थानाङ्गसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि* (पत्रं ३०७), तथाहि-"समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते १ हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पव्वइए ४ हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने । ५ । *साइणा भगवं परिनिब्बुडे । ६ ।*" वृत्तिर्यथा—"समणे"इत्यादि, हस्तोपलक्षिता उत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा उत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु च्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा 'गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भ'न्ति गर्भे=गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्वृत्तस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्त्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्थमेव दशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकपट्कमेवाभाणि । तथाहि-

"तेणं कालेणं तेणं समएणं जो भगवता उसभसामिणा सेसतित्थंकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो चवणादीणं छण्हं वत्थूणं कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ ।"

"*तेणं कालेणं तेणं समएणं*"ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्णंकालओ एस विसेसकालो, समओ हत्थस्स उत्तराओ जाओ हत्थुत्तराओ गगणं च पडुच्च हत्थुत्तरो जासिं तातो हत्थुत्तराओ उत्तरफग्गुणीओ छट्ठी अहोर-तस्स रत्तीए पुव्वरत्तावरत्तंसि" ॥ ३ ॥

ननु–अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानषट्कमुक्तं, क्वापि च वस्तु षट्कं, परं क्वापि च्यवनगर्भापहारादीनां नामग्राह कल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते–अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं–श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि–श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मघोषसूरिः–तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि–"हस्त उत्तरो यासां ताः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं" इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्पाध्ययननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्यवोचन्। तथाहि–"तेणं कालेणं" इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवनं स एव समय उच्यते, समयः–कालनिर्द्धारणार्थः, यतः–कालो वर्णोऽपि, तथा "हस्त उत्तरो यासां ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचनं बहुकल्याणकापेक्षं, तस्यां हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म ३, व्रतं ४, केवलं ५, चाऽभवत्, निर्वृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एवं श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषौषध्यां कल्याणकशब्दं प्रोचुः (पत्रं २), तथाहि–

"पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः" ॥ ३ ॥ एवं श्रीसङ्घपट्टकबृहद्वृत्तौ (पत्रं ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे। तथाहि–"क्षुद्राणां लिङ्गिनां आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य षष्ठं गर्भापहारकल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणाः" ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्,

॥ ५ ॥ प्रवचनसारोद्धार ॥ ६ ॥ श्रीआवश्यकसूत्रवृत्ति ॥ ७ ॥ प्रमुखग्रन्था बहवः सन्ति, तदर्थिना ते विलोकनीयाः।
अथ च श्रीपञ्चाशकसूत्रे श्रीहरिभद्रसूरिकृते (पत्रं १५८) "इय ते दिणा पसत्था" इत्यादिगाथात्रिके श्रीमहावीरस्य कल्याणकपञ्चकमेवोक्तम्, श्रीअभयदेवसूरिणाऽपि तत्तथैव व्याख्यातम्, न तु नाऽस्तीति निषेधपरं वचनं, तदभिप्रायं तु त एव बहुश्रुता वा जानन्ति।

अत्र प्रवादीत् कोऽपि प्रतिवादी–ननु च्यवनादीनां चतुर्णां कल्याणकत्वं भवतु, परं गर्भापहारस्य नेति। मैवम्—यतः, उक्तपूर्ववक्ष्यमाणसूत्र-वृत्ति-चूर्णि-प्रकरणादिषु कुत्रापि एवं विवेचनं पूर्वसूरिभिः पापभीरुभिर्नोक्तं, यदुत श्रीमहावीरस्य च्यवनादीनां कल्याणकत्वं गर्भापहारस्य नेति, तर्हि स्वचित्तविकल्पितकुविकल्पेन केन उत्सूत्रवादिना? उच्यते–अपि च च्यवनाद्यन्तर्वर्त्तिनो गर्भापहारस्य कल्याणकत्वे तत्समुदायाद् अपनीयमाने च्यवनादीनापि अकल्याणकत्वापत्तिरापद्येत। तथा च हैमन्यायसूत्रम्–'सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः।' अतो हेतोः पञ्चहस्तोत्तरो भगवानभूत् इत्यु-कत्वाच्च (च्यवन) भवनक्रियायाः सर्वत्र समानत्वात्। यदि च्यवनादीनि चत्वारि कल्याणकानि, तर्हि गर्भापहारस्य कल्या-णकत्वं निराकर्तुं साक्षादिन्द्राणामपि अशक्यं, न च वाच्यं गर्भापहारस्य आश्चर्यभूतत्वाद् अनाराध्यत्वम्, एवं चेत्तर्हि मल्लिजिनस्यापि स्त्रीत्वे तीर्थङ्करस्य आश्चर्यभूतत्वेन अमान्यत्वं भावि। तथा च सति श्वेताम्बरधर्मेऽपि दिगम्बरधर्मस्या-भ्युपगमः स्यादिति १। पुनरपि एकसमये ऋषभाद्यष्टोत्तरशतं सिद्धं, तस्यापि उत्कृष्टावगाहनायां सिद्धत्वेन आश्चर्यभू-तत्वात् अनाराध्यत्वेन अवन्द्यत्वापत्तिः स्यात् २ ततश्च्यवनादिवत् गर्भापहारस्यापि कल्याणकत्वं आराध्यत्वं युक्तिमत्।

तथैव श्रीआगमिकगच्छीय-श्रीजयतिलकसूरयोऽपि सम्यक्त्वसम्भवनाम्नि महाकाव्ये सुलसाचरित्रे (पत्रं ८६) सप्तश-तश्लोकग्रन्थाग्रे सम्यक्त्वपरीक्षणनाम्नि षष्ठे सर्गे अम्बडमुनिकृतवर्द्धमानस्वामिषट्कल्याणकस्तवनाधिकारे षट्कल्याणकानां आराध्यत्वेन स्तुतिश्चक्रिरे । तथाहि—

"देवानन्दोदरे श्रीमान्, श्वेतषष्ठ्यां सदा शुचिः । अवतीर्णोऽसि मासस्याषा-ऽऽढस्य शुचिता ततः ॥ १ ॥ त्रिशला सर्वसिद्धेच्छा, त्रयोदश्यामभूद्यतः । तवावतारस्तेनैषा, सर्वसिद्धा त्रयोदशी ॥ २ ॥ शुक्लत्रयोदश्यां यश्चाऽचलं मेरुं प्रचालयन् । चित्रं कृतवाँस्तद्योगाच्, चैत्रमासोऽपि कथ्यते ॥ ३ ॥ यस्याद्यदशम्यां दुर्ग-मोक्षमार्गस्य शीर्षकम् । चारित्रमादृतं युक्ता, मासोऽस्य मार्गशीर्षता ॥ ४ ॥ दशम्यां यस्य शुक्लायां, केवलश्रीरहो त्वया । ह्यादत्ता तेन मासोऽस्य, युक्ता माधवता प्रभो ! ॥ ५ ॥ तव निर्वाणकल्याणं, यद्दिनं आगमिष्यति । ततो न वेद्मि नाथोऽहं, मादृशोऽध्यक्षवेदिनः ॥ ६ ॥ सिद्धार्थराजाङ्गजदेवराज !, कल्याणकैः षड्भिरिति स्तुतस्त्वम् । तथाविधे ह्यन्तरवैरिषट्कं, यथा जयाम्याशु तवप्रसादात् ॥ ७ ॥ इति स्तुत्वा जिनाधीशं, त्रिः प्रणम्याऽम्बडो मुनिः । विस्मितास्यः सभासीनोऽश्रौषीच्च धर्मदेशनाम् ॥ ८ ॥" इति ॥ १ ॥

तथा कोटिमितसमवायाङ्गसूत्रे (पत्रं १०५) श्रीअभयदेवसूरिकृततट्टीकायां च श्रीमहावीरस्य गर्भापहारस्य पोट्टिलभवात् पञ्चमभवत्वेन प्रमाणीकृतत्वात् । तथाहि—"समणे भगवं महावीरे तित्थगरभवग्गहणाओ छट्ठे पोट्टिलभवग्गहणे एगं वासकोडिं सामण्णपरिआगं पाउणित्ता सहस्सारे कप्पे सवट्ठे विमाणे देवत्ताए उववण्णे ।"

वृत्तिर्यथा—'समणे'त्यादि, यतो भगवान् पोट्टिलाभिधानो राजपुत्रो बभूव, तत्र च वर्षकोटिं प्रव्रज्या पालितवान् इत्येको भवः

। १ । ततो देवोऽभूदिति द्वितीयः । २ । ततो नन्दनाभिधानो राजसूनुः 'छत्राग्र'नगर्यां जज्ञे इति तृतीयः । ३ । तत्र भवे वर्षलक्षं सर्वदा मासक्षपणेन तपस्तप्त्वा दशमे देवलोके पुष्पोत्तर-प्रवरविजयपुण्डरीकाभिधाने विमाने देवोऽभवदिति चतुर्थः । ४ । ततो ब्राह्मणकुण्डग्रामे ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य भार्याया देवानन्दाऽभिधानायाः कुक्षौ उत्पन्न इति पञ्चमः । ५ । ततः त्र्यशीतितमे दिवसे क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे सिद्धार्थमहाराजस्य त्रिशलाभिधानभार्यायाः कुक्षौ इन्द्रवचनकारिणा हरिणेगमेषि-नाम्ना देवेन संहृतः, तीर्थंकरतया जात इति षष्ठः । ६ । उक्तभवग्रहणं विना हि नान्यद्भवग्रहणं षष्ठं श्रूयते भगवत इति, एतदेव षष्ठभवग्रहणतया व्याख्यातं, यस्माच्च भवग्रहणादिदं षष्ठं तदपि एतस्मात् षष्ठमेव इति सुष्ठु उच्यते, तीर्थंकर-भवग्रहणात्षष्ठे पोट्टिलभवग्रहणे इति ॥ २ ॥

ननु-तपागच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि क्वापि गर्भापहारस्य कल्याणकता प्रतिपादिताऽस्ति ? उच्यते—तपागच्छीय-श्रीकुलमण्डनसूरिणा कल्पसूत्रावचूरौ स्पष्टं तद्भणनात्; तथाहि—"पंच हत्थुत्तरे होत्थ त्ति" हस्तादुत्तरस्यां दिशि वर्त्तमानत्वात् हस्तोत्तरा हस्त उत्तरो यासां ता हस्तोत्तरा=उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचनं-बहुकल्याणकापेक्षं पञ्चसु च्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य सः, तथा निर्वाणस्य स्वातौ जातत्वादिति ६ ॥ ३ ॥

पुनः श्रीकुलमण्डनसूरिकृतटिप्पनकेऽपि, तथाहि—

पञ्चहस्तोत्तर आसीत्, हस्त उत्तरोऽग्रेसरो यासां ता उत्तरफाल्गुन्यः, बहुवचनं=बहुकल्याणकापेक्षं, तस्यां हि विभोश्च्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २ जन्म ३ व्रतं ४ केवलं ५ चाभवत् निर्वृतिस्तु स्वातौ ६ ॥ ४ ॥

ननु-तर्हि कथं तपागच्छीया गुरवो गर्भापहारस्य कल्याणकत्वं न श्रद्दधन्ति ? उच्यते—ते एव जानन्ति-तेपामेव च
जिनवचनलोपस्य निजगुरुपारम्पर्यलोपस्य च दोषो भावी, का हानिः अस्माकं इति ॥

॥ इति श्रीमहावीरदेवस्य पट्कल्याणकाधिकारः ॥ ३ ॥

ननु-केऽपि परविघ्नसन्तोपिणः प्रलपन्ति यदुत नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकः श्रीअभयदेवसूरिः
श्रीखरतरगच्छे न बभूव, किन्तु अन्यगच्छे इति, तत्र केपां ग्रन्थानां सम्मत्या एतादृशः प्रभावकः श्रीअभयदेवसूरिः
श्रीखरतरगच्छे एव बभूवेति निश्चीयते ?, उच्यते—येपां गच्छे श्रीअभयदेवसूरीणां गुरुशिष्यपरम्परा मिलति तेपामेव
गच्छे श्रीअभयदेवसूरिर्जात इति, सा तु तस्य परम्परा श्रीखरतरगच्छे एव, नाऽन्यगच्छेपु । यदुक्तं गुणचन्द्रगणिना
एकोनचत्वारिंशदधिकैकादशशतवर्प ११३९ निर्मितस्य पञ्चविंशत्यधिकद्वादशसहस्र १२०२५ प्रमाणस्य श्रीवीरचरि-
त्रस्य प्रशस्तौ, (३२९ पत्रे) तथाहि—

इय सुक्कज्झाणाणल-निदड्ढघणघातिकम्मदारुस्स । गोयमपहुस्स सहसा, उप्पन्नं केवलं नाणं ॥ १ ॥ बारसवासाणि वि-
हरिऊण भवे सिवं गए तंमि । भयवं सुहम्मसामी, निव्वाणपहं पयासेइ ॥ २ ॥ तम्मि वि चिरकालं विहरिऊण सिरिजंबु-
सामिणो दाउं । गच्छगणाणमणुन्नं, संपत्ते सिद्धिवासम्मि ॥ ३ ॥ एवं विज्जाहरसुरनर-सुरिंदसंदोहवंदणिज्जेसु । सम-
इकंतेसु महापहूसु सेज्जंभवाईसु ॥ ४ ॥ अइसयगुणरयणनिही मिच्छत्ततमंधलोयदिणनाहो । दूरुच्छारिअवइरो, वइर-
स्सामी समुप्पन्नो ॥ ५ ॥ साहाइ तस्स चंदेकुलम्मि निप्पडिमपसमकुलभवणं । आसि सिरिवद्धमाणो, मुणिनाहो संजमनि

हिय ॥ ६ ॥ बहलकलिकालतमपस-रपूरिआसेसविसमसमभागो । दीवेणं व मुणीणं, पयासिओ जेण मुत्तिपहो ॥ ७ ॥ मुणिवइणो तस्स हरि-हहाससिअजसपसाहिआसस्स । आसि दुवे वरसीसा, जयपयडा सूरससिणोव्व ॥ ८ ॥ भवजलहिवी-इसंभं-तभविअसंताणतारणसमत्थो। बोहित्थोव्व महत्थो, सिरिसूरिजिणेसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुसाराओ धवलाओ, 'सुविहिआ' खरयसाहुसंतई जाया । हिमवंताओ गंग-व्व निग्गया सयलजणपुज्जा ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाचं-दसुंदरो बुद्धिसागरो सूरी । निम्मविअपवरवागरण-छंदसत्थो पसत्थमई ॥ ११ ॥ एगंतवायविलसिर-परवाइकुरंगभंगसीहाणं । तेसिं सीसो जिणचं-दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ संवेगरंगसाला, न केवलं कव्वविरइणा जेण । भव्वजणविम्हयकरी, विहिया संजमपवित्तीऽवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयन्नू, विसुद्धसिद्धंतदेसणाकुसलो । सयलमहिवलयवित्तो अन्नोऽभयदेवसूरित्ति ॥ १४ ॥ जेणालंकारधरा, सलक्खणा वरपया पसन्ना य । नवंगवित्तिरयणे-ण भारई कामिणिव्व कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि विणेओ, समत्थसत्थत्थबोहकुसलमई । सूरी पसण्णचंदो, चंदो इव जणमणाणंदो ॥ १६ ॥ तव्वयणेणं सिरिसुम-इवाइ-गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणचंदेणं, रइअं सिरिवीरचरिअमिमं ॥ १७ ॥ अग्रे २३ पद्यानि सन्ति—नंद सिहिरुद्द-संखे, ११३९ वोक्कंते विक्कमाउ कालम्मि । जेट्ठस्स सुद्धतइआ, तिहिम्मि सोमे समत्तमिमं ॥ ५० ॥—अत्रेयं गुरुशिष्य-परम्परा—चान्द्रे कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीजिनेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

---

१ देवचन्द–लालभाई–जैनसंस्थाद्वारा मुद्रितपुस्तके तु 'खरयसाहुसंतई जाया' इत्यत्र 'सुविहिया (निम्मला पु.) साहुसंतई जाया' इति परिवर्तितपाठः लभ्यते, किं तु स चासमीचीनः, डॉ. पी. पीटर्सन् रिपोर्टस्य ३०५ पृष्ठेऽपि उपरिस्थमूलपाठ एव पठितव्यः ।

शिष्यद्वयं श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्यः तद्वचनेन श्रीसुमतिवाचकशिष्येण पं० गुणचन्द्रगणिना इदं श्रीवीरचरित्रं रचितम् इति ॥ १ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरयः षष्ठ्यधिकैकादशशत ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११००० प्रमिते श्रीआदिनाथचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि—"खमदमसंजमगुणरोहणो विजिअदुज्जयाणंगो । आसी सिरिवद्धमाणो, सूरी सवत्थसुपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणेसरसिरिबु-द्धिसागरा सागरोव्व गंभीरा । सुरगुरुसुक्कसरित्था, सहोअरा तस्स दो सीसा ॥ २ ॥ वागरणछंदनिघंटु–कव्वंनाडयपमाणसमएसु । अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसव्वसत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण विणेओ सिरिअभ–यदेवसूरित्ति नाम विक्खाओ । विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्कयसंगहो धम्मे ॥ ४ ॥ जिणमयभवणब्भंतर–गूढपयत्थाण पयडणे जस्स । दीवयसिहिव्व विमला, विसुद्धबुद्धी पवित्थरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवंगाणं, पंचासयपमुहपगरणाणं च । विवरणकरणेण कओ, उवयारो जेण संघस्स ॥ ६ ॥ इक्कोव्व दोव तिन्निव, कहवि तु लग्गेण जइगुणा हुंति । कलिकाले जंमि पुणो, वुच्छं ▪ सव्वेहि वि गुणेहिं ॥ ७ ॥ सीसेहिं तस्स रइअं, चरिअमिणं वद्धमाणसूरीहिं । होउ पढंत सुणंता–ण कारणं मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिवकालाउ, सएसु एक्कारसेसु सट्ठेसु । सिरिजयसिंहनरिंदे, रज्जं परिपालयंतम्मि ॥ ९ ॥ खंभाइत्थठिएहिं, सियपक्खे चित्तविजयदसमीए । पुस्सेणं सुरगुरुणो, समत्थियं चरियमियं ति ॥ १० ॥ लोगुत्तमचरियमिणं, काऊण जमज्जियं सुहं किं पि । उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होज्ज ॥ ११ ॥ पुद्धा-

१ पत्तनस्थप्राच्यजैनभाण्डागारीयग्रन्थसूच्यां प्रथमायां (३५० पत्रे)

हिय ॥ ६ ॥ वहलकलिकालतमपस-रपूरिआसेसविसमसमभागो । दीवेणं व मुणीणं, पयासिओ जेण मुत्तिपहो ॥ ७ ॥ मुणिवइणो तस्स हरि-हहाससिअजसपसाहिआसस्स । आसि दुवे वरसीसा, जयपयडा सूरससिणोव ॥ ८ ॥ भवजलहिवी-इसंभं-तभविअसंताणतारणसमत्थो । बोहित्थोव महत्थो, सिरिसूरिजिणेसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुसाराओ धवलाओ, 'सुविहिआ' खरयसाहुसंतई जाया । हिमवंताओ गंग-व्व निग्गया सयलजणपुज्जा ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाचं-दसुंदरो बुद्धिसागरो सूरी । निम्मविअपवरवागरण-छंदसत्थो पसत्थमई ॥ ११ ॥ एगंतवायविलसिर-परवाइकुरंगभंगसीहाणं । तेसिं सीसो जिणचं-दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ संवेगरंगसाला, न केवलं कव्वविरइणा जेण । भव्वजणविम्हयकरी, विहिया संजमपवित्तीऽवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयन्नू, विसुद्धसिद्धंतदेसणाकुसलो । सयलमहिवलयवित्तो अन्नोऽभयदेवसूरित्ति ॥ १४ ॥ जेणालंकारधरा, सलक्खणा वरपया पसन्ना य । नवंगवित्तिरयणे-ण भारई कामणिव्व कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि विणेओ, समत्थसत्थत्थबोहकुसलमई । सूरी पसण्णचंदो, चंदो इव जणमणाणंदो ॥ १६ ॥ तव्वयणेणं सिरिसुम-इवाइ-गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणचंदेणं, रइअं सिरिवीरचरिअमिमं ॥ १७ ॥ अग्रे २३ पद्यानि सन्ति-नंद सिहिरुद्द-संखे, ११३९ वोक्कंते विक्कमाउ कालम्मि । जेट्ठस्स सुद्धतइआ, तिहिम्मि सोमे समत्तमिमं ॥ ५० ॥—अत्रेयं गुरुशिष्य-परम्परा—चान्द्रे कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीजिनेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

---

१ देवचन्द-लालभाई-जैनसंस्थाद्वारा मुद्रितपुस्तके तु 'खरयसाहुसंतई जाया' इत्यत्र 'सुविहिया (निम्मला पु.) साहुसंतई जाया' इति परिवर्तितपाठः लभ्यते, किं तु स चासमीचीनः, डॉ. पी. पीटर्सन् रिपोर्टस्य ३०५ पृष्ठेऽपि उपरिस्थमूलपाठ एव पठितत्वात् ।

शिष्यद्वयं श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्यः तद्वचनेन श्रीसुमतिवाचकशिष्येण पं० गुणचन्द्रगणिना इदं श्रीवीरचरित्रं रचितम् इति ॥ १ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरयः षष्ट्यधिकैकादशशत ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११००० प्रमिते श्रीआदिनाथचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि–"खमदमसंजमगुणरोहणो विजिअदुज्जयाणंगो । आसी सिरिवद्धमाणो, सूरी सवत्थसुपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणेसरसिरिबु-द्धिसागरा सागरोव गंभीरा । सुरगुरुसुक्कसरित्था, सहोअरा तस्स दो सीसा ॥ २ ॥ वागरणछंदनिघंटु–कव्वनाडयपमाणसमएसु । अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसवसत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण विणेओ सिरिअभ–यदेवसूरित्ति नाम विक्खाओ । विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्कयसंगहो धम्मे ॥ ४ ॥ जिणमयभवणब्भंतर–गूढपयत्थाण पयडणे जस्स । दीवयसिहिव विमला, विसुद्धबुद्धी पवित्थरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवंगाणं, पंचासयपमुहपगरणाणं च । विवरणकरणेण कओ, उवयारो जेण संघस्स ॥ ६ ॥ इक्कोव दोव तिन्निव, कहवि तु लग्गेण जइगुणा हुंति । कलिकाले जंमि पुणो, वुच्छं स सवेहि वि गुणेहिं ॥ ७ ॥ सीसेहिँ तस्स रइअं, चरिअमिणं वद्धमाणसूरीहिं । होउ पढंत सुणंता–ण कारणं मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिवकालाउ, सएसु एक्कारसेसु सट्ठेसु । सिरिजयसिंहनरिंदे, रज्जं परिपालयंतम्मि ॥ ९ ॥ खंभाइत्थठिएहिं, सियपक्खे चित्तविजयदसमीए । पुस्सेणं सुरगुरुणो, समत्थियं चरियमियं ति ॥ १० ॥ लोगुत्तमचरियमिणं, काऊण जमज्जियं सुहं किं पि । उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होज्ज ॥ ११ ॥ पुवा-

---

१ पत्तनस्थप्राच्यजैनभाण्डागारीयग्रन्थसूच्यां प्रथमायां (३५० पत्रे)

वरेण गणिय–स्स सव्वसंखा इमस्स गंथस्स। एक्कारस उ सहस्सा, सलोगसंखाइ नायव्वा ॥ १२ ॥ अत्राऽपि गुरुशिष्यपारम्पर्यं इदं–चान्द्रे कुले श्रीवर्धमानसूरिः बभूव, तस्य शिष्यौ श्रीजिनेश्वरसूरि-श्रीबुद्धिसागरौ, तयोः विनेयः स्थानाङ्गादिनवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, तस्य शिष्यैः श्रीवर्धमानाचार्यैः इदं श्रीआदिनाथचरित्रं रचितमिति ॥ २ ॥

तथा तथैव गुरुशिष्यपारम्पर्यं, श्रीछत्रापलीयश्रीविबुधप्रभसूरिशिष्य–श्रीपद्मप्रभसूरिभिरपि चतुर्नवत्यधिकद्वादशशतवर्षे १२९४ विनिर्मिते श्रीमुनिसुव्रतस्वामिचरित्रे भवत्रयनिबद्धे पर्वत्रितयप्रमाणे पञ्चदशप्रस्तावे स्पष्टीकृतं; तथाहि—"पूर्वं चान्द्रकुले बभूव विपुले श्रीवर्धमानप्रभुः, सूरिर्मङ्गलभाजनं सुमनसां सेव्यः सुवृत्तास्पदम् । शिष्यस्तस्य जिनेश्वरः समजनि स्याद्वादिनामग्रणीः, बन्धुस्तस्य च बुद्धिसागर इति त्रैवेद्यपारङ्गमः ॥ १ ॥ सूरिः श्रीजिनचन्द्रो–ऽभयदेवगुरुर्नवाङ्गवृत्तिकरः श्रीजिनभद्रमुनीन्द्रो, जिनेश्वरविभोस्त्रयः शिष्याः ॥ २ ॥ चक्रे श्रीजिनचन्द्रसूरिगुरुभिर्धुर्य्युः प्रसन्नाभिध–स्तेन ग्रन्थचतुष्टयीस्फुटमतिः श्रीदेवभद्रप्रभुः । देवानन्दमुनीश्वरोऽभवदतश्चारित्रिणां ग्रामणीः, संसाराम्बुधिपारगामिजनताकामेषु कामं सखा ॥ ३ ॥ यन्मुखावासवास्तव्या, व्यवस्यति सरस्वती । गन्तुं नाऽन्यत्र स न्यायः, श्रीमान् देवप्रभः प्रभुः ॥ ४ ॥ मुकुरतुलामंकुरयति, वस्तुप्रतिबिम्बविशदमतिवृत्तम् । श्रीविबुधप्रभचित्तं, न विधत्ते वैपरीत्यं तु ॥ ५ ॥ तत्पदपद्मभ्रमर–श्चक्रे पद्मप्रभश्चरितमेतत् । विक्रमतोऽतिक्रान्ते, वेदग्रहरवि १२९४ मिते समये ॥ ६ ॥ इत्यादि ॥ अत्राऽपि चान्द्रे कुले श्रीव-

१ जेसलमेरभाण्डागारीयग्रन्थानां सूच्यां (३० पत्रे) ।

र्धमानसूरिः बभूव, तस्य द्वौ शिष्यौ–श्रीजिनेश्वरसूरिः श्रीबुद्धिसागरश्च, श्रीजिनेश्वरसूरेः त्रयः शिष्याः–श्रीजिनचन्द्रसूरिः, नवाङ्गवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, श्रीजिनभद्रसूरिश्च इत्यादि ॥ ३ ॥

एवमेव गुरुपरम्परायां श्रीरुद्रपल्लीयखरतरश्रीसङ्घतिलकाचार्या अपि सप्तविंशत्यधिकचतुर्दशशत १४२७ वर्षे कृतायां सम्यक्त्वसप्ततिकावृत्तौ (२३७ पत्रे) प्रोचिवांसः, तथाहि—

'श्रीवीरशासनमहोदधितः प्रसूतः, प्रोद्यत्कलाभिरभितः प्रथितः पृथिव्याम् । माद्यन्महःप्रसरनाशिततामसोऽस्ति, श्रीचन्द्रगच्छ इति चन्द्र इवाऽद्भुतश्रीः ॥ १ ॥ तत्राऽऽसीद्धरणेन्द्रवन्द्यचरणः श्रीवर्धमानो गुरु–स्तत्पट्टे च जिनेश्वरः सुविहितश्रेणीशिरःशेखरः । तच्छिष्योऽभयदेवसूरिरभवद्रङ्गन्नवाङ्गीमहा–वृत्तिस्तम्भनपार्श्वनाथजिनराड्मूर्त्तिप्रकाशैककृत् ॥ २ ॥ तत्पट्टपूर्वाचलचूलिकायां, भास्वानिव श्रीजिनवल्लभाख्यः । सच्चक्रसम्बोधनसावधान–बुद्धिः प्रसिद्धो गुरुमुख्य आसीत् ॥ ३ ॥ तच्छिष्यो जिनशेखरो गणधरो जज्ञेऽतिविज्ञाग्रणीस्तत्पादाम्बुजराजहंससदृशः श्रीपद्मचन्द्रः प्रभुः । तत्पट्टाम्बुधिवर्धने कुवलयप्रोद्यत्प्रबोधैकधीः, श्रीमान् श्रीविजयेन्दुरिन्दुवदभूच्छश्वत् कलालङ्कृतः ॥ ४ ॥ पट्टे तदीयेऽभयदेवसूरि–रासीद्द्वितीयोऽपि गुणाद्द्वितीयः । जातो यतोऽयं जयतीह रुद्र–पल्लीयगच्छः सुतरामतुच्छः ॥ ५ ॥ तत्पादाम्भोजभृङ्गोऽजनि जिनसमयाम्भोजपाथोधिजन्मा, सूरीन्द्रो देवभद्रोऽनुपमशमरमारामभेयोपमानः । तस्याऽन्तेवासिमुख्यः कुमतमतितमश्चण्डमार्तण्डकल्पः, कल्पद्रुः कल्पितार्थप्रवितरणविधौ श्रीप्रभानन्दसूरिः ॥ ६ ॥ ज्योतिस्तोमैरमानैः प्रतिहतजगतीवर्त्तितेजस्वितेज–स्फूर्त्तीतत्पट्टपूर्वाचलविमललसन्मौलिमौलीयमानौ । श्रीमान् श्रीचन्द्रसूरिर्विमलशशिगुरुश्चाऽप्रमेयप्रभावौ, जातौ

श्रीराजहंसाविव भविकजनव्यूहवोधैकदक्षौ ॥ ७ ॥ आकाश्मीरमरीणचारुधिषणान् वादीन्द्रवृन्दारकान्, माद्यद् वादविधौ विजित्य जगति प्राप्तप्रतिष्ठोदयाः ॥ सूरीन्द्रा गुणशेखराः स्मयहराः श्रृंगारचन्द्रक्षमाधीशा-भ्यर्च्यपदाम्बुजाः समभवंस्तत्पट्ट-श्रृंगारिणः ॥ ८ ॥ श्रीसंघतिलकाचार्या-स्तत्पदाम्भोजरेणवः ॥ सम्यक्त्वसप्ततेर्वृत्तिं, विदधुस्तत्त्वकौमुदीम् ॥ ९ ॥ अस्स-च्छिष्यवरस्य सोमतिलकाचार्यानुजस्याधुना, श्रीदेवेन्द्रमुनीश्वरस्य वचसा सम्यक्त्वसत्सप्ततेः ॥ श्रीमद्विक्रमवत्सरे द्विनयना-म्भोधिक्षपाकृत्(१४२२)प्रमे, श्रीसारस्वतपत्तने विरचिता दीपोत्सवे वृत्तिका ॥ १० ॥ सा सोमकलशवाचक-वरानुजैरत्र विहित-सा-हाय्यैः ॥ प्रथमाऽऽदर्शे लिखितो-पाध्यायैः श्रीयशःकलशैः ॥ ११ ॥ मेधामान्द्यात्प्रमादाच्च, यदवद्यमिहाजनि ॥ तत्प्रसद्य महाविद्याः, शोधयन्तु विशारदाः ॥ १२ ॥ द्वादशात्मेव सद्वारै-र्द्वादशात्मेव बोधकृत् ॥ इयं सम्यक्त्वतत्त्वानां, कौमुदी द्योततां भुवि ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥ ४ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरकृतप्रबन्धे एषा एव परम्परा । तथाहि—चान्द्रे कुलेऽस्मिन्नमलश्चरित्रैः, प्रभुर्बभूवाऽभयदेव-सूरिः । नवाङ्गवृत्तिच्छलतो यदीय-मद्यापि जागर्त्ति यशःशरीरम् ॥ १ ॥ तस्मान्मुनीन्दुर्जिनवल्लभो यस्तथा प्रमामाप निजैर्गुणौघैः । विपश्चितां संयमिनां च वर्ये धुरीणता तस्य यथाऽधुनाऽपि ॥ २ ॥ तेषामन्वयमण्डनं समभवत् संजीवनं दुःसमा-मूर्छालस्य (?) मुनिव्रतस्य भवनं निःसीमपुण्यश्रियः । श्रीमन्तोऽभयदेवसूरिगुरवस्ते यद्वियुक्तैर्गुणैः, दृष्टं तादृश-माहशान्तरमहो दिक्चक्रमाक्रम्यते ॥ ३ ॥ यतिपतिरथ देवभद्रनामा, समजनि तस्य पदावतंसदेश्यः । दधुरधरितभाव-रोगयोगा-ज्जगति रसायनता यदीयवाचः ॥ ४ ॥ तदीयपट्टे प्रतिभासमुद्रः, श्रीमान् प्रभानन्दमुनीश्वरोऽभूत् । स वीतराग-

विनिर्ममे दुर्गपदप्रकाशम् ॥ ५ ॥ 'एवं सपादशतयुत–विंशतिशतपरिमितप्रबन्धोऽयम् । लिखितः प्रथमादर्शे,
स्तवनेष्वमीषु, विनिर्ममे दुर्गपदप्रकाशम् ॥ ५ ॥ एवं–चन्द्रकुले नवाङ्गीवृत्तिकारकाः श्रीअभयदेवसूरयोऽभूवन्,
गणिना हर्षेन्दुना शमिना' ॥ ६ ॥ अत्राऽपि शिष्यपरम्परा एवं–चन्द्रकुले नवाङ्गीवृत्तिकारकाः श्रीअभयदेवसूरयोऽभूवन्,
तेषां शिष्यः श्रीजिनवल्लभसूरिः, तदन्वयेऽभयदेवसूरिः, तत्पट्टे श्रीदेवभद्रसूरिः, तत्पट्टे प्रभानन्दसूरिः, इत्यादि इति ॥ ५ ॥
तथा श्रीजिनपतिसूरिविनिर्मितपञ्चलिङ्गीविवरणप्रशस्तौ (पत्रे १८६) अपि च इत्थमेव गुरुशिष्यपरम्परा अस्ति, तथा-
हि–'न रजनिकृतसाफल्यं, सदा न नक्षत्रबुधपरिगृहीतम् । अस्ति कुलं चान्द्रमहो, न तमो हत्या येन प्रथितम् ॥ १ ॥ तत्र
न वियति प्रसितो, बुधो नवीनो न सूर्यसहचरितः । अनिशापतितनयः श्री-जिनेश्वरः सूरिरजनिष्ट ॥ २ ॥ यस्मिन् गोष्ठ्यां
कलयति कलां हेलया जल्पकेलौं, कण्डूलानामपि निरवधिस्वेदधाराप्रवाहम् । शङ्के सारस्वतरसरयं क्षोभतापानुषङ्गा–
दङ्गान्यन्तःप्लवनशुभगं वादिनामुद्वमन्ति ॥ ३ ॥ संप्राप्तेऽनुविधेयतापदमिति चौलुक्यमाणिक्यतां, श्रीमद्दुर्लभराजि जल्प-
कथया वल्गाद्विकल्पस्पृशा । प्रत्याख्यायत दैवदेवकुलिकान् दर्पान्नमत्कन्धरान्, संविग्नव्रतिनां विहारपदवीं श्रुत्या समा-
धत्त यः ॥ ४ ॥ शिष्यौ बभूवतुरमुष्य मनुष्यमौलेर्दिक्कूलमुद्वहयशःप्रवहप्रबन्धौ । आद्यस्तयोः प्रतिकलं स्वनिवेशसिद्ध्यै,
विद्याप्रसादवदनो जिनचन्द्रसूरिः ॥ ५ ॥ नर्तयितुं संवेगं, पुनर्नृणां लुप्तनृत्यमिव कलिना । संवेगरङ्गशाला, येन विशाला
व्यरचि रुचिरा ॥ ६ ॥ द्वितीयः प्रज्ञातोऽभवदभयदेवो मुनिपति–र्विविक्तादेयायारत्वरितमपनीयान्तरपटीम् । अकार्षीद् यो
गुह्यस्वरसरससंवेदनकृते, नवाङ्ग्यास्तन्वङ्ग्यास्तनुविवरणं कामुक इव' ॥ ७ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥

इत्थमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशस्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति। तथाहि-'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क-स्तस्माज्जिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे। रङ्गन्नवाङ्गविवृतिप्रथनप्रसिद्ध-माहात्म्यभूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिर्बभूव जिनवल्लभनामधेय-स्तत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः। पद्मेन्दुरिन्दुनिभकीर्त्तिभरो बभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि-र्विध्वस्तविस्तारिकुवादिगर्वः। श्रीदेवभद्रोऽथ कृतोरुभद्र-स्ततः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टावतंसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति। अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥४॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिताः श्री-श्रीचन्द्रसूरिप्रवरैस्त्रयोऽमी। श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि-र्गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो-पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तंसैः। श्रीदेवभद्रयतिपति-शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण-विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि। भव्यजनोपकृतिकृते, कृतवानभ्यर्थितः कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण-दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह। तदखिलमपि मदनुग्रह-बुद्ध्या शोध्यं विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इयं-चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति-श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्वरस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेवः सूरिरस्मात् स यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाम्राज्यवृद्ध्यै, व्यधित निधिसमानां यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्याः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी-भास्वद्भालललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्रीनरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर-ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरंपरायामेव चन्द्रकुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तंभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवांगीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरिः' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति-श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एकोनत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृतायां (पत्रं ५६७); तथाहि-"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूपा-भूते सुधर्मगणनायकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र-शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलोपमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽग्रतः समगृणोद्धरणोरगेन्द्रः, सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिपत्प्रकारान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियतं विवस्वान्, जिनेश्वरः सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथं श्रीधनपालचित्ता-न्महातम-

इत्थमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशस्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति । तथाहि–'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क–स्तस्माज्जिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । रत्नत्रयाश्रितविशदमणिरुच–माहात्म्य-भरो बभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि–र्निःशल्यनिस्तारितकुवादिगर्वः । श्रीदेवभ-द्रोऽथ कृतोरुभद्र–स्ततः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टानतंप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥४॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिताः श्री-श्रीचन्द्रसूरिप्रवरैस्त्रयोऽमी । श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि–र्गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो–पाध्यायपदो मुनीश्वरोचंतैः । श्रीदेव-भद्रयतिपति–शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण–विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । भव्यजनोपकृति-कृते, कृतवानभ्यर्थितः कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण–दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह । तदखिलमपि मदनुग्रह–बुद्ध्या शोध्यं विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इयं–चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेव-सूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्वरस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेवः सूरिरस्मात् स यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाम्राज्यवृद्ध्यै, व्यधित निधिसमानां यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्याः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी–भास्वद्भालललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्रीनरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर–ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरंपरायामेव चन्द्रकुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तंभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवांगीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरिः' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एकोनत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृतायां (पत्रं ५६७); तथाहि–"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूमा–भूते सुधर्मगणनायकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र–शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलोपमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽग्रतः समगृणोद्धरणोरगेन्द्रः, सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिषत्प्रकारान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियतं विवस्वान्, जिनेश्वरः सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथं श्रीधनपालचित्ता–न्महातम-

इत्थमेव श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशस्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति। तथाहि–'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क–स्तस्माज्जिनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे। रङ्गन्नवाङ्गविवृतिप्रथनप्रसिद्ध–माहात्म्यभूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिर्बभूव जिनवल्लभनामधेय–स्तत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुनिभकीर्त्तिभरो बभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि–र्विध्वस्तविस्तारिकुवादिगर्वः । श्रीदेवभद्रोऽथ कृतोरुभद्र–स्ततः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टावतंसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति। अस्य द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥ ४ ॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिताः श्री–श्रीचन्द्रसूरिप्रवरैस्त्रयोऽमी। श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि–र्गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो–पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तंसैः। श्रीदेवभद्रयतिपति–शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण–विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । भव्यजनोपकृतिकृते, कृतवानभ्यार्थितः कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण–दोषैर्दुष्टमस्ति किमपीह। तदखिलमपि मदनुग्रह–बुद्ध्या शोध्यं विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति० ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका० ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि गुरुपरम्परा इयं–चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः बभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवल्लभसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

अपि च रुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वाविंशति-शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

"आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्वरस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेवः सूरिरस्मात् स यस्य, प्रभुरभजत तोषं स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाम्राज्यवृद्ध्यै, व्यधित निधिसमानां यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्याः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी–भास्वद्भालललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्रीनरवर्मभूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर–ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरंपरायामेव चन्द्रकुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तंभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवांगीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, 'तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरिः' इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयखरतरगच्छाधिपति–श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एकोनत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृतायां (पत्रं ५६७); तथाहि–"श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूपा–भूते सुधर्मगणनायकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवज्र–शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलोपमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽग्रतः समगृणोद्धरणोरगेन्द्रः, सूरीन्द्रमन्त्रविविधोपनिषत्प्रकारान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोषो नियतं विवस्वान्, जिनेश्वरः सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथं श्रीधनपालचित्ता–न्महातम-

स्तोममपाकरोद्राक् ॥ ३ ॥ तस्माद्बभूवाऽभयदेवसूरि-र्यः स्तम्भने पार्श्वजिनेन्द्रमूर्त्तिम् । प्रकाश्य शास्त्राश्च नवाङ्गवृत्तीः कृत्वा कृतार्थं स्वजनुस्ततान ॥ ४ ॥ तदनु जिनवल्लभाख्यः, प्रख्यातः समयकनककषपट्टः । यत्प्रतिबोधनपटहो,-ऽधुनाऽपि दन्ध्वन्यते जगति" ॥ ५ ॥ इत्यादित्रयस्त्रिंशत्पद्यानि सन्ति ॥ ९ ॥

एवं पुनः श्रीदशगणधरसंबन्धगर्भित-श्रीपार्श्वनाथचरित्रे १२१६७ श्लोकमिते वसुरसरुद्र ११६८ वर्षे श्रीदेवभद्राचार्यैः अपि प्रशस्तौ प्रोक्तं । तथाहि—

"तित्थंमि वहं(त)ते तस्स, भगवओ तियसवंदणिज्जंमि । चंदकुलंमि पसिद्धो, विउलाए वइरसाहाए ॥ १ ॥ सिरिवद्धमाणसूरी-अहेसि तवनाणचरणरयणनिही । जस्सवि सुमरंतो, लोगो रोमं च मुवहइ ॥ २ ॥ तस्साऽसि दोन्नि सीसा, जयविक्खाया दिवायरससिव्व । आयरिअजिणेसरबुद्धिसागरायरिअनामाणो ॥ ३ ॥ तेसिं च पुणो जाया, सीसा दो महियलंमि सुपसिद्धा । जिणचंदसूरिनामो, बीओऽभयदेवसूरित्ति ॥ ४ ॥ सिद्धंतवित्तिविरयण-पगरणउवयरियभवलोयाण । को ताण गुणलवं पि हु, होज्ज समत्थो पवित्थरिउं ॥ ५ ॥ तेसिंविणेअस्स पसन्नचंदसूरिस्स सव्वगुणनिहिणो । पयपउमसेवगेहिं, सुमइउवज्झायसिस्सेहिं ॥ ६ ॥ संवेगरंगसाला-राहणसत्थं जगंमि वित्थरिअं । रइअं च वीरचरिअं, जेहिं कहारयणकोसो(सा)य ॥ ७ ॥ सोवन्निंडियमंडिअ-मुणिसुव्वयवीरभवणरमणीए । भरुअच्छे तेहिं ठिए, सुमंदिरे

१ डॉ० पिटर्सन् रिपोर्ट नं. ३ पत्रं ६४ ।

आमदत्तस्स ॥ ८ ॥ सिरिदेवभद्दसूरिहिँ, विरइअं पासनाहचरिअमिमं । लिहियं पढमिल्लुय पोत्थयंमि गणिअमलचंदेणं"
॥ ९ ॥ इत्यादि ॥ १० ॥

एवं श्रीअर्बुदाचले श्रीवस्तुपालवसतौ देवकुलिकाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति ॥

स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसं० १२९३ मिति वैशाखशुक्ल १५ दिने शनौ, अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे अणहिल्लपुरवास्तव्यप्राग्वाड्ज्ञातीय–श्रीचन्द्र० इत्यादिवहुनामानि सन्ति, ततः श्रीशान्तिनाथविम्बं कारितं, प्रतिष्ठितं च नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्म्मघोपसूरिभिः इत्यादि। अत्र मधुकरश्रीखरतरगच्छीय–श्रीधर्मघोपसूरयो ज्ञेयाः ॥ ११ ॥

एवमेव श्रीद्वीपासन्न–श्रीउनानगरे भूमिगृहान्तर्वर्त्तिप्रतिमाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति, यथा "नवाङ्गीवृत्तिकारकश्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्मघोपसूरिभिः प्रतिष्ठितं" ॥ १२ ॥

एवं श्रीवीजापुरनगरे खरतरश्रावकहम्मीरपुरनरेश्वरमन्त्रिविजयपालपुत्रमन्त्रिदेवाकारितदेवगृहपट्टिकायां वहूनि प्रशस्तिकाव्यानि लिखितानि सन्ति, तत्र श्रीवर्धमानसूरित आरभ्य लघुजिनेश्वरसूरिं यावत् एकैकेन काव्येन श्रीवर्धमानसूरि १ श्रीदुर्लभराजपर्षत् खरतरविरुदप्रापक–श्रीजिनेश्वरसूरि २ श्रीजिनचन्द्रसूरि ३ नवाङ्गीवृत्तिकारक–श्रीअभयदेवसूरि ४ श्रीजिनवल्लभसूरि ५ श्रीजिनदत्तसूरि ६ प्रमुखा वर्णिताः सन्ति, सा पट्टिका श्यामवर्णा सांप्रतं वीजापुरे संयतशालामध्ये भित्तौ स्थापिताऽस्ति स्वयं मया दृष्टा च, पुनः कौतुकिना तत्र गत्वा द्रष्टव्या ॥ १३ ॥

---

१ श्रीमद्बुद्धिसागरसूरिकृतविजापुरवृहद्वृत्तान्तग्रन्थस्य प्रस्तावनायां '५ पत्रे, १२' श्लोकात् ११५ श्लोकपर्यन्तम् ।

ननु-श्रीअभयदेवसूरिभिरपि स्वयं क्वापि ग्रन्थे पूर्वोक्तगुरुशिष्यपरम्परा प्रोक्ताऽस्ति ? उच्यते-बहुशो यतः श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ विंशत्यधिकैकादशशतवर्षे ११२० कृतायां द्विशतद्विपञ्चाशदधिकचतुर्दशसहस्र १४२५२ प्रमाणायां प्रान्ते (पत्रं ५२७) उक्तम्, तथाहि-"श्रीस्थानाङ्गस्य महानिधानस्य इव उन्मुद्रणमिव अनुयोगः प्रारभ्यते इति । तच्चन्द्रकुलीनप्रवचनप्रणीता प्रतिबद्धविहारहारिचरित्र-श्रीवर्द्धमानमुनीन्द्रपादोपसेविनः प्रमाणादिव्युत्पादनप्रवणप्रकरणप्रबन्धप्रणायिनः प्रबुद्धप्रतिबन्धकप्रवक्तृप्रवीणाप्रतिहतप्रवचनार्थप्रधानवाक्प्रसरस्य सुविहितमुनिजनमुख्यस्य श्रीजिनेश्वराचार्यस्य तदनुजस्य च व्याकरणादिशास्त्रकर्तुः श्रीबुद्धिसागराचार्यस्य चरणकमलचञ्चरीककल्पेन श्रीमदभयदेवसूरिनाम्ना मया महावीरजिनराजसन्तानवर्त्तिना महाराजवंशजन्मनेव संविग्नमुनिवर्गप्रवरश्रीमदजितसिंहाचार्यान्तेवासि-यशोदेवगणिनामधेयसाधोः उत्तरसाधकस्य इव विद्याक्रियाप्रधानस्य साहाय्येन समर्थितम् ॥ १४ ॥ एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तिप्रशस्तौ (१६० पत्रे) अपि पट्टानुक्रमोऽस्ति, तदर्थिना ते ग्रन्था विलोकनीयाः ॥ १५ ॥ एवमेव श्रीभगवतीवृत्तिप्रशस्तौ (९८० पत्रे) अपि ॥ १६ ॥ एवमेव श्रीज्ञाताधर्मकथावृत्तिप्रशस्तौ (२५४ पत्रे) अपि ॥ १७ ॥ एवमेव श्रीअनुत्तरोपपातिकदशावृत्तिप्रशस्तौ (८ पत्रे) अपि ॥ १८ ॥ एवमेव श्रीप्रश्नव्याकरणवृत्तिप्रशस्तौ (१६५ पत्रे) अपि ॥ १९ ॥

एवमेव श्रीपञ्चाशकवृत्तौ (३०१ पत्रेऽपि) सा एव गुरुपरम्परा, तथाहि-"यस्मिन्नतीते श्रुतसंयमश्रिया-वप्राप्नुवत्यावपरं तथाविधम् । स्वस्था(स्था) श्रयं संवसतोऽतिदुःस्थिते, श्रीवर्धमानः स यतीश्वरोऽभवत् ॥ १ ॥ शिष्योऽभवत्तस्य जिनेश्वराख्यः, सूरिः कृतानिन्द्यविचित्रशास्त्रः । सदा निरालम्बविहारवर्ती, चन्द्रोपमश्चन्द्रकुलाम्बरस्य ॥ २ ॥

अन्योऽपि वित्तो भुवि बुद्धिसागरः पाण्डित्यचारित्रगुणैरनो(नू)पमैः । शब्दादिलक्ष्मप्रतिपादकानघ-ग्रन्थप्रणेता प्रवर-
क्षमावताम् ॥ ३ तयोरिमां शिष्यवरस्य वाक्याद्, वृत्तिं व्यधात् श्रीजिनचन्द्रसूरेः । शिष्यस्तयोरेव विमुग्धबुद्धि-र्ग्रन्थार्थ-
बोधेऽभयदेवसूरिः ॥ ४ ॥ बोधो न शास्त्रार्थगतोऽस्ति तादृशो, न तादृशी वाक्पटुतास्ति मे तथा । न चास्ति टीकेह न
वृद्धनिर्मिता, हेतुः परं मेऽत्र कृतौ विभोर्वचः ॥ ५ ॥ यदिह किमपि दृब्धं बुद्धिमान्द्याद्विरुद्धं, मयि विहितकृपास्तद्धी-
धनाः शोधयन्तु । निपुणमतिमतोऽपि प्रायशः सावृतेः स्यात्, न हि न मतिविमोहः किं पुनर्मादृशस्य ॥ ६ ॥ चतुरधिकविं-
शातियुते, वर्षसहस्रे शते च सिद्धेयम् । धवलकपुरे वसतौ, धनपत्योर्बकुलवंदिकयोः ॥ ७ ॥ अणहिलपाटकनगरे, संघवरैर्वर्त-
मानबुधमुख्यैः । श्रीद्रोणाचार्यै-र्विद्वद्भिः शोधिता चेति" ॥ ८ ॥ इत्यादि । एवं एषा एव गुरुपरम्परा श्रीअभयदेवसूरिभिः
स्वकृतानेकग्रन्थप्रशस्तौ लिखिताऽस्ति, जिज्ञासुभिः ते ग्रन्था विलोकनीयाः ॥ २० ॥

ननु-अन्यगच्छीयसूरिभिः अपि इदमेव गुरुशिष्यपारम्पर्यं श्रीअभयदेवसूरीणां क्वापि ग्रन्थे लिखितमस्ति ? उच्यते-
अनेकेषु ग्रन्थेषु अनेकैः लिखितं वरीवर्ति । तथाहि-

"जिणवल्लहगणिलिहियं, सुहुमत्थवियारलवमिणं सुयणा । निसुणंतु मुणंतु सयं, परे वि बोहिंतु सोहिंतु ॥ १५२ ॥"

व्याख्या-'जिनवल्लहगणि'त्ति श्रीजिनवल्लभगणिनामकेन मतिमता सकलार्थसङ्ग्राहिस्थानाङ्गाद्यङ्गोपाङ्गपञ्चाशकादिशास्त्र-
वृत्तिविधानावाप्तावदातकीर्त्ति-सुधाधवलितधरामण्डलानां श्रीमदभयदेवसूरीणां शिष्येण लिखितं कर्म्मप्रकृत्यादिगंभीर-

शास्त्रेभ्यः समुद्धृत्य दृब्धं जिनवल्लभगणिलिखितम्। इति सार्द्धशतकवृत्त्यां (९९ पत्रे) एकसप्तत्यधिकैकादशशतवर्षं ११७१
कृतायां श्रीचित्रावालगच्छीय-श्रीधनेश्वरसूरयः प्राहुः ॥ २१ ॥

ननु-तपागच्छीयसूरिभिः अपि श्रीअभयदेवसूरीणां पूर्वोक्ता गुरुशिष्यपरम्परा क्वापि प्रोक्ताऽस्ति ? उच्यते-श्रीकल्पा-
न्तर्वाच्ये तपागच्छीयश्रीहेमहंससूरिभिः भिन्नभिन्नगच्छप्रभावकाधिकारे तथैव प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि—'श्रीउपकेशवंशे
श्रीरत्नप्रभसूरि हुया, जियै कोरंटै नगरइं अनइं ओसिंए समकालै एकसमै एकलग्नै प्रतिष्ठा कीधी १। चित्रावालगच्छीय-
श्रीवादिदेवसूरि हुआ। जीए हेमराज अनातणैं, आस्थानिं गुणचन्द्र दिगम्बर जीतौ २। नवाङ्गीवृत्तिकारक श्रीअभय-
देवसूरि जिणे थंभणै सेढी नदीनैं उपकंठि श्रीपार्श्वनाथतणी स्तुति करी, धरणेन्द्रसाहाय्यै श्रीपार्श्वबिम्बप्रत्यक्ष कीधो,
शरीरतणौ कोढरोग उपसमाव्यौ, तच्छिष्य श्रीजिनवल्लभसूरि हुआ, चारित्रनिर्मल अनेक ग्रन्थ तणो निर्माण कीधो।
इणै अनुक्रमइं श्रीखरतरपक्षइं सूरिवर अनेक हूआ सातिशय' इत्यादि ॥ २२॥

पुनः तपागच्छनायक-श्रीसोमसुन्दरशिष्यमहोपाध्याय-श्रीचारित्रगणिविनेय पं० श्रीसोमधर्मगणिविरचितायां (सं०
१५०३ वर्षे) श्रीउपदेशसप्ततिकायां निष्पन्नायां द्वितीयाधिकारे सप्तमोपदेशे (पत्रं ४३), तथाहि—

"जयत्यसौ स्तम्भनपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः। स्फुटीचकाराभयदेवसूरि-र्यो भूमिमध्यस्थितमूर्त्तिमिद्धम्
॥ १ ॥ पुरा श्रीपत्तने राज्यं, कुर्वाणे भीमभूपतौ। अभूवन् भूतले ख्याताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥ २ ॥ सूरयोऽभयदेवा-
ख्या-स्तेषां पट्टे दिदीपिरे। येभ्यः प्रतिष्ठामापन्नो, गच्छः खरतराभिधः ॥ ३ ॥" इत्यादि ॥ २३ ॥

पुनः उपदेशतरङ्गिण्यां श्रीमुनिसुन्दरसूरयोऽपि प्रोचुः । तथाहि–"व्याख्याताभयदेवसूरिरमलप्रज्ञो नवाङ्ग्याः पुन-र्भव्यानां जिनदत्तसूरिरददाद्दीक्षां सहस्रस्य तु । प्रौढः श्रीजिनवल्लभो गुरुरभूद् ज्ञानादिलक्ष्म्या पुन-र्ग्रन्थान् श्रीतिलकश्चकार विविधाँश्चन्द्रप्रभाचार्यवत् ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥

एवं श्रीअणहिलपत्तने सं० १६१७ मिते युगप्रधानश्रीजिनचन्द्रसूरिभिः समं श्रीअभयदेवसूरिं आश्रित्य तपागच्छीयधर्मसागरेण विवादे प्रारब्धेऽनेकग्रन्थदर्शनपूर्वं चतुरशीतिगच्छाचार्यैः एकीभूय धर्म्मपक्षं कक्षीकृत्य–अङ्गीकृत्य च सर्वगच्छीयसङ्घसमक्षं साक्ष्यं प्रदत्तं स्वहस्ताक्षरैः मतानि लिखितानि । यदुत श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथमूर्त्तिप्रकटको नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव नाऽन्यत्र गच्छे वभूव इति । इयं वार्त्ता आबालगोपालं प्रसिद्धा अस्ति, पुनस्तदर्थिना इदं मतपत्रं द्रष्टव्यम्—

अत्र मतपत्रमिदम्—

"सं० १६१७ मिते कार्त्तिक सुदि ७ दिने शुक्रवारे श्रीपाटणनगरे श्रीखरतरगच्छनायकवादिकन्दकुद्दालभट्टारक-श्रीजिनचन्द्रसूरि चौमासी कीधी । तिवारइ ऋपीमती धर्मसागरै कुडी चरचा मांडी, ज उ अभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीथंभणापार्श्वनाथप्रकटकर्ता, ते खरतरगच्छे न हूआ । एहवी वात सांभली तिवारै श्रीजिनचन्द्रसूरि समस्तदर्शन एकठा कीधा, पछै समस्त दर्शन नइ पूछ्यो, जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणपार्श्वनाथप्रकटकर्ता किसै गच्छइ हूआ ? तिवारैं समस्त दर्शन मिली अनै घणा ग्रन्थ जोया । पछै इम कह्यो–जे श्रीअभयदेवसूरि खरतरगच्छे

हूवा सही, सत्यं समस्त दर्शन घणा ग्रंथ जोई नई सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककर्मसुन्दरसूरिमतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमतं ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवंदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमतं ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमतं १०, ढंढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसंयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, चोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमतं १३, सिद्धान्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहंसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रंगनिधानमतं १६, अंचलगच्छे पं० भावरत्नमतं १७, छापरियापुनमीयागच्छे पं० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० वा० नगामतं १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमतं २१, धवलपर्वीयाआंचलीयागच्छे पंन्यास रंगामतं २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर पं० पद्ममाणिक्यमतं २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामतं २९, विवंदणीक-खिरालुआमतं ३०, आगमीया मोकलमतं ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमतं ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मजलस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यौ, पुणि धर्मसागर दर्शनमांहि न आव्यउ, वार तीन मजलस करी तेडाव्यो, पछे

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारे काती सुदि १२ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोटो जाणीने निह्नव थाप्यों, जिन-दर्शन वाहिर कीधौ सही। सही १०८। सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणा पार्श्वनाथ प्रकट-कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मतं लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्यं लिख्यते—श्रीतपागच्छीय—हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहडाकृत—गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-लघुशाखालघुपट्टावल्यां ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपा-सामग्रीसाधुपट्टावल्यां ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत—सार्द्धशतककर्म्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत—वृत्ति-परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया—पुनमीया—पट्टावल्यां १०, साधुपुनमीयापट्टा-वल्यां ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया—उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा तपा—श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं वहुना ४१ ग्रन्थमध्ये। हुंडी—श्रीअभयदेवसूरिः नवाङ्गीवृत्ति-कर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे वभूव—सर्वदर्शनिमतोपेतं मूलपत्रं अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे मुक्तं अस्ति, तद् आलोक्य एतल्लिखितं अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते—स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये. समस्तदर्शनिभिर्लिखितम्। श्री-अभयदेवसूरि श्रीथंभणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हूआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

हूवा सही, सत्यं समस्त दर्शन घणा ग्रंथ जोई नइं सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककमंसुन्दरसूरिमतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमतं ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवंदणीक चारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमतं ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमतं १०, ढंढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसंयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमतं १३, सिद्धान्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहंससतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रंगनिधानमतं १६, अंचलगच्छे पं० भावरत्नमतं १७, छापरियापुनमीयागच्छे पं० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० वा० नगामतं १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमतं २१, धवलपत्रीयासांचलीयागच्छे पंन्यास रंगामतं २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर पं० पद्ममाणिक्यमतं २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामतं २९, विवंदणीक-खिरालुआमतं ३०, आगमीया मोकलमतं ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमतं ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मत्रलस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यौ, पुणि धर्मसागर दर्शनमांहि न आव्यउ, [illegible] तीन मत्रकव करी तेडाव्यो, पछे

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारें काती सुदि १३ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोटो जाणीने निह्नव थाप्यौ, जिन-दर्शन वाहिर कीधौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणा पार्श्वनाथ प्रकट-कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मतं लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्यं लिख्यते—श्रीतपागच्छीय–हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहडाकृत–गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-लघुशाखालघुपट्टावल्यां ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपा-सामग्रीसाधुपट्टावल्यां ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत–सार्द्धशतककर्म्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत–वृत्ति-परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया–पुनमीया–पट्टावल्यां १०, साधुपुनमीयापट्टा-वल्यां ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया–उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा तपा–श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं वहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । हुंडी–श्रीअभयदेवसूरिः नवाङ्गीवृत्ति-कर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे वभूव–सर्वदर्शनिमतोपेतं मूलपत्रं अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे मुक्तं अस्ति, तद् आलोक्य एतल्लिखितं अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते—स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम् । श्री-अभयदेवसूरि श्रीथंभणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हूआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

हूवा सही, सत्यं समस्त दर्शन घणा ग्रंथ जोई नई सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र सासिभट्टारककुमंसुन्दरसूरि-मतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमतं ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवंदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्द-सूरिमतं ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलिया-गच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमतं १०, ढंढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसंयम-सागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमतं १३, सिद्धा-न्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहंसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रंग-निधानमतं १६, अंचलगच्छे पं० भावरत्नमतं १७, छापरियापुनमीयागच्छे पं० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० वा० नगामतं १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमतं २१, धवलपर्वीयाबांच-लीयागच्छे पंन्यास रंगामतं २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणि-मतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर पं० पद्ममाणिक्यमतं २६, बृहत्खरतर वा० मुनि-रत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामतं २९, विवंदणीक-खिरालुआमतं ३०, आगमीया मोकलमतं ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमतं ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मजल-लस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यौ, पुणि धर्मसागर दर्शनमांहि न आव्यउ, वार तीन मजलस करी तेडाव्यो, पछै

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारै काती सुदि १३ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोटो जाणीने निह्नव थाप्यौ, जिन-दर्शन बाहिर कीधौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणा पार्श्वनाथ प्रकट-कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मतं लिखितम्" ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्यं लिख्यते-श्रीतपागच्छीय-हेमहंससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहडाकृत-गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-लघुशाखालघुपट्टावल्यां ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपा-सामग्रीसाधुपट्टावल्यां ६, श्रीजिनवल्लभसूरिकृत-सार्द्धशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत-वृत्ति-परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरत्नसूरिचिरन्तनटिप्पनकद्वये ९, छापरीया-पुनमीया-पट्टावल्यां १०, साधुपुनमीयापट्टा-वल्यां ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रभसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, पल्लीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया-उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा तपा-श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । हुंडी-श्रीअभयदेवसूरिः नवाङ्गीवृत्ति-कर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे बभूव-सर्वदर्शनिमतोपेतं मूलपत्रं अणहिलपत्तनभाण्डागारे मुक्तं अस्ति, तद् आलोक्य एतल्लिखितं अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्नवाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते-स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम् । श्री-अभयदेवसूरि श्रीथंभणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक भ्रम नयी सरदहिता, राग-

हूवा सही, सत्यं समस्त दर्शन घणा ग्रंथ जोई नइं सही कीधी, सही वार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककर्मसुन्दरसूरिमतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे श्रीकल्याणरत्नसूरिमतं ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवंदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्दसूरिमतं ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलियागच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमतं १०, ढंढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसंयमसागरसूरिमतम् ११, कुतबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमतं १३, सिद्धान्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहंसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तिमतम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रंगनिधानमतं १६, अंचलगच्छे पं० भावरत्नमतं १७, छापरियापुनमीयागच्छे पं० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे पं० वा० नगामतं १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमतं २१, धवलपर्वीयाआंचलीयागच्छे पंन्यास रंगामतं २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणिमतं २४, आगमीया उपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगडाखरतर पं० पद्ममाणिक्यमतं २६, बृहत्खरतर वा० मुनिरत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाडई पं० राजामतं २८, कोरण्टवालगच्छे चेला-हासामतं २९, विवंदणीक-खिरालुआमतं ३०, आगमीया मोकलमतं ३१, खरतर-उपाध्याय श्रीजयलाभमतं ३२, कार्त्तिकसुदि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी मिली, मजलस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाव्यौ, पुणि धर्मसागर दर्शनमांहि न आव्यउ, वार तीन मजलस करी तेडाव्यो, पछे

पट्टे दिदीपिरे। येभ्यः प्रतिष्ठामापन्नो, गच्छः खरतराभिधः ॥ ३ ॥ तेषामाचार्यवर्याणां, मान्यानां भूभृतामपि। कुष्ठव्याधिरभूद्देहे, प्राच्यकर्मानुभावतः ॥ ४ ॥ ततः श्रीगुर्जरत्रायां संभाणकपुरं प्रति। शक्त्यल्पत्वेऽपि ते चक्रुर्विहारं मुनिपुङ्गवाः ॥ ५ ॥ रोगग्रस्ततयाऽत्यन्तं, सम्भाव्य स्वायुषः क्षयम्। मिथ्यादुष्कृतदानार्थं, सर्वं सङ्घं समाह्वयत् ॥ ६ ॥ तस्यामेव निशीथिन्यां, स्वप्ने शासनदेवता। प्रभो! स्वपिषि जागर्षि, किं? वेत्याह गुरुं प्रति ॥ ७ ॥ रोगेण क्वास्ति? मे निद्रे-त्युक्ते देवी गुरुं जगौ। उन्मोटयत तर्ह्येताः सूत्रस्य नव कुकुंटीः (कुक्कुटीः?) ॥ ८ ॥ शक्तेरभावात्किं कुर्वे?, साऽऽह मैवं वचो वद। त्वमद्यापि नवाङ्ग्या यद्-वृत्तिः स्फीताः करिष्यसि ॥ ९ ॥ श्रीसुधर्मकृतग्रन्थान्, कथमर्थापयाम्यहम्?। पङ्गोः प्रत्येति को नाम?, मेर्वारोहणकौशलम् ॥ १० ॥ देव्याह यत्र सन्देहाः, स्मर्त्तव्याऽहं त्वया तदा। यथा भिनद्मि तान् सर्वान्, पृष्ट्वा सीमन्धरं जिनम् ॥ ११ ॥ रोगग्रस्तः कथं मातः!, करोमि विवृतीरहम्?। माऽवादीस्तत्प्रतीकारे, किन्तूपायमिमं शृणु ॥ १२ ॥ अस्ति स्तम्भनकग्रामे, सेढीनाममहानदी। तस्यां श्रीपार्श्वनाथस्य, प्रतिमाऽस्त्यतिशायिनी ॥ १३ ॥ यत्र च क्षरति क्षीरं, प्रत्यहं कपिलेति गौः। तत्खुरोत्खातभूमौ च, द्रक्ष्यसि प्रतिमामुखम् ॥ १४ ॥ तदेवं सभभावं तद्-बिम्बं वंदस्व भावतः। यथा त्वं स्वस्थदेहः स्याः, इति प्रोच्य गता सुरी ॥ १५ ॥ प्रातर्जागरितास्तेऽथ, स्वप्नार्थमवबुध्य च। समं समग्रसङ्घेन, चेलुः स्तम्भनकं प्रति ॥ १६ ॥ तत्र गत्वा यथा स्थाने, प्रेक्ष्य पार्श्वजिनेश्वरम्। उल्लसत्सर्वरोमाञ्चा, एवं ते तुष्टुवुर्मुदा ॥१७॥ "जय तिहुयणवरकप्परुक्ख जय जिणधन्नंतरि, जय तिहुयणकल्लाणकोस दुरिअक्करिकेसरि। तिहुयणजणअविलंघियाण भुवणत्तयसामिय, कुणसु सुहाइं जिणेसपास थंभणयपुरट्ठिय ॥ १ ॥" वृत्ते तु षोडशे साऽर्चा, सर्वाङ्गं प्रकटाऽभ-

द्वेषना वाह्या कुबुद्धि वाह्या, ते वापडा दुखीहुस्ये सही १०८, सिद्धान्तनैमेलि नवांगीवृत्तिनै वृद्ध सम्प्रदायनें मेलि, नेह
न मानइं ते घणा कूडा पडे छे। समस्त दर्शन वैसी श्रीनवांगीप्रशस्ति जोईं वृद्धसम्प्रदाय जोईंनें सही कीधी, जे श्री-
अभयदेवसूरि खरतरगच्छे हूआ। अत्र साखि–ओसवालगच्छे पं० सोंहामतं १ अंचलगच्छे पं० लक्ष्मीनिधानमतं २ वृद्ध-
शालीयतपागच्छे श्रीसौभाग्यरत्नसूरिमतं ३ वडागच्छे उ० विनयकुशलमतं ४ कोरंटवालगच्छे पं० पद्मशेखरमतं ५ पूर्णिमा-
गच्छे पं० रत्नधीरमतं ६ वडगच्छातपागच्छे पं० रत्नसागरमतं ७ मलधारीगच्छे क्षमासुन्दरमतं ८ अंचलीयागच्छे पूर्ण-
चन्द्रमतं ९ सांडेरा–समयरत्नमतं १० आगमीयागच्छे ऋपिराममतम् ११ सुधर्मघोपगच्छे ऋपिरत्नसागरमतं १२ कडु-
आमती–पोमसीमतं १३ श्रीखरतरगच्छे श्रीअभयदेवसूरि सं० ११११ श्रीथंभणो पार्श्वनाथ प्रगट कीधौ, सं० ११२० श्रीन-
वाङ्गीवृत्ति कीधी, सं० १२०४ श्रीरुद्रपल्लीगच्छे अभयदेवसूरि वीजा हूआ न माने ते अभागीया, खोटुं चोलीने चारित्र
गमाडे छै। तथा के इक कदाग्रही इम कहै–जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीथंभणपार्श्वनाथप्रकटकारक खर-
तरगच्छे न हूआ, ते महाउत्सूत्रवादी जाणिवा, जिणे कारणें तपागच्छनायक श्रीसोमसुन्दर सूरिना शिष्यनी कीधी
उपदेशसत्तरी ग्रन्थ तेमांहि १२ मइं उपदेशे (४३ पत्रे) ते कालना गीतार्थ संवेगी हूआ। तिणे खरतरगच्छे कह्या
छै ते हुंडी लिखी जइं छै ॥

जयत्यसौ स्तम्भनपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः। स्फुटीचकाराभयदेवसूरि–र्यां भूमिमध्यस्थितमूर्त्तिमिद्धम् ॥१॥
पुरा श्रीपत्तने राज्यं, कुर्वाणे भीमभूपतौ। अभूवन् भूतले ख्याताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥२॥ सूरयोऽभयदेवाख्या–स्तेषां

३४ श्रीसर्वदेवसूरि ३५ श्रीअजितदेवसूरि ३६ श्रीविजयसिंहसूरि ३७ श्रीसोमप्रभसूरि ३८ श्रीमुनिचन्द्रसूरि ३९ श्रीअ-जितसिंहसूरि ४० श्रीविजयसेनसूरि ४१ श्रीमणिरत्नसूरि ४२ श्रीजगच्चन्द्रसूरि ४३ श्रीदेवेन्द्रसूरि ४४ श्रीधर्मघोपसूरि ४५ श्रीसोमप्रभसूरि ४६ श्रीसोमतिलकसूरि ४७ श्रीजयानन्दसूरि ४८ श्रीदेवसुन्दरसूरि ४९ श्रीज्ञानसागरसूरि ५० श्रीकुलमण्डन-सूरि ५१ श्रीसोमसुन्दरसूरि ५२ श्रीजयचन्द्रसूरि ५३ श्रीमुनिसुन्दरसूरि ५४ श्रीरत्नशेखरसूरि ५५ श्रीलक्ष्मीसागरसूरि ५६ श्री-सुमतिसाधुसूरि ५७ श्रीहेमविमलसूरि ५८ श्रीआनन्दविमलसूरि ५९ श्रीविजयदानसूरि ६० श्रीहीरविजयसूरि ६१ श्रीविज-यसेनसूरि ६२ श्रीविजयदेवसूरिप्रमुखाः ६३। एवमन्येषु अपि आगमिक १ पूर्णिमापक्षीय २ विधिपक्षीयादि ३ गच्छेषु पट्टा-वल्यां एतादृशप्रभावक-श्रीअभयदेवसूरिनाम न क्वाऽपि लिखितमस्ति, ततो यस्य पितामहगुरुः श्रीवर्द्धमानसूरिः गुरुश्च श्री-जिनेश्वरसूरिः सतीर्थ्यश्च श्रीजिनचन्द्रसूरिः शिष्यो यस्य श्रीजिनवल्लभसूरिः प्रशिष्यश्च श्रीजिनदत्तसूरिः स्वयं च श्रीस्तम्भ-नकपार्श्वनाथमूर्त्तिप्रटको नवाङ्गीवृत्तिकारकश्च, एतादृशः प्रभावकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव जातः, नाऽन्यत्र।

॥ इति श्रीअभयदेवसूरेः खरतरगच्छेशत्वाधिकारः ॥ ४ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे प्रतिक्रमणान्ताः साधवः-"आयरिय उवज्झाए"त्ति, गाथा त्रिकं कथं न पठन्ति? उच्यते-आव-श्यकादिषु साधूनां नामग्राहं तस्य अनुक्तत्वात्। ननु-तर्हि श्रावकाः कथं कथयन्ति? सत्यं, श्रीजिनवल्लभसूरिभिः निज-सामाचार्यां उक्तत्वात्, तथाहि-"दाऊण वंदणं तो, पणगाइसु जइसु खामए तिन्नि। किइकम्मं किरिअ ठिओ सड्ढो गाहा तिगं पढई ॥१६॥" अत्र आह परः-ननु-श्रीप्रवचनसारोद्धारबृहद्वृत्तौ रात्रिप्रतिक्रमणाधिकारे (४० पत्रे) "वंदणयं गा-

वत्। अत एवाऽग्रवृत्ते तैः, पच्चक्खेति पदं कृतम् ॥ १८ ॥ "फणिफणफारफुरंतरयणकररंजियनहयल, फलिणीकंदलदल-
तमालनीलुप्पलसामल । कमठासुरउवसग्गवग्गसंसग्गअगंजिय, जय पच्चक्खजिणेसपास थंभणयपुरट्ठिय ॥ २८ ॥" एवं
द्वात्रिंशता वृत्तैः, तुष्टुवुः पार्श्वतीर्थपम् । श्रीसङ्घोऽपि महापूजाद्युत्सवाँस्तत्र निर्ममे ॥ १९ ॥ अन्त्यं वृत्तद्वयं तत्र त्यक्त्वा देव्युप-
रोधतः । चक्रिरे त्रिंशता वृत्तैः, स प्रभावं स्तवं हि ते ॥ २० ॥ तत्कालरोगनिर्मुक्ताः, सूरयस्तेऽपि जज्ञिरे । नन्यकारितचैत्ये च,
प्रतिमा सा निवेशिता ॥ २१ ॥ स्थानाङ्गादिनवाङ्गानां, चक्रुस्ते विवृतीः क्रमात् । देवतावचनं न स्यात्, कल्पान्तेऽपि हि
निष्फलम् ॥ २२ ॥ इत्यादि समस्तवृत्तान्तजाणी करी जे संवेगी गीतार्थ छै ते समस्तसिधा कहिस्यै, उत्सूत्रयी वीहता
थका वीजाई पूर्वाचार्य अनैरै गच्छि हूआ तेहिं इम कह्या जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता थंभणापार्श्वनाथ
प्रकटणहार "जयतिहुयण बत्तीसी" कारक श्रीखरतरगच्छि हूआसही सन्देह नही ॥ न च वाच्यं एतादृशः प्रभावकः
श्रीअभयदेवसूरिः तपागच्छे न बभूव, कथं तत्पट्टावल्यां तन्नाम अभवत् ? । तत्पट्टानुक्रमस्तु अयम्—"श्रीवर्धमान १
श्रीसुधर्म २ जम्बू ३ प्रभव ४ श्रीसिज्जंभव ५ श्रीयशोभद्र ६ श्रीसम्भूतिविजय ७ श्रीस्थूलभद्र ८ श्रीस्वहस्ति ९ श्रीसु-
स्थित १० श्रीइन्द्रदिन्न ११ श्रीदिन्नसूरि १२ श्रीसिंहगिरि १३ श्रीवज्रस्वामि १४ श्रीवज्रसेन १५ श्रीचन्द्रसूरि १६ श्री-
सामन्तभद्रसूरि १७ श्रीदेवसूरि १८ श्रीप्रद्योतनसूरि १९ श्रीवादिदेवसूरि २० श्रीमानतुङ्गसूरि २१ श्रीवीरसूरि २२ श्रीज-
यदेवसूरि २३ श्रीदेवानन्दसूरि २४ श्रीविक्रमसूरि २५ श्रीनरसिंहसूरि २६ श्रीसमुद्रसूरि २७ श्रीमान् देवसूरि २८ श्री-
विबुधप्रभसूरि २९ श्रीजयानन्दसूरि ३० श्रीरविप्रभसूरि ३१ श्रीयशोभद्रसूरि ३२ श्रीविमलचन्द्रसूरि ३३ श्रीउद्द्योतनसूरि

चित्तां शोकेन १ दृप्तचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टां=देवताधिष्ठितां ३ उन्मादप्राप्तां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्तां तिर्यङ्मनुष्यादिना नीयमानां ५ साधिकरणां कलहयन्तीं ६, षड्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साध्व्यः तथाविधनिर्ग्रन्थाभावे मिश्राः सन्तः साधर्मिकं=समानधर्मयुक्तं साधुं इत्यर्थः, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणाः—साधर्मिकं प्रति आदरं कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञां स्त्रीभिः सह विहार १—स्वाध्याय २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपां, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अंतोहिंतो व'त्ति गृहादेः मध्याद् बहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, वाहिहिंतो व'त्ति गृहादेः बहिस्तात् निर्बहिः—अत्यन्तबहिः बहिस्तात्तरां नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विविधा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया तं उपेक्षमाणाः तद्विषयायां छेदनबन्धनादिकायां समयप्रसिद्धक्रियायां व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः तं सत्क्रियमाणं उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासनां विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे तं क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठापनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन संप्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आज्ञाऽतिक्रमाय न भवति इति।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः समं विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहारं वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेज्ज उच्चारपासवणं वा परिट्ठवेइ, अण्णयरं वा (अणारिअं) आणा-

चिन्मते न पठंति च" इति श्रीभावदेवसूरिकृतयतिदिनचर्यायां (८३ पत्रे)। अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणाधिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिकं भणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥ अथवा 'तत्त्वं पुनः केवलिनो विदन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माकं कोऽपि अभिनिवेशः, अस्मद्गच्छसामाचारी चेयम्, यत्साधवः, 'आयरिय उवज्झाए'त्ति गाथात्रिकं न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय उवज्झाए श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु-केषांचिद्गच्छे साम्प्रतं साधूनां साध्वीभिः समं विहारो दृश्यते,आत्मगच्छे तु तन्निषेधः, तत् कथम्? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूनां स्त्रीभिः सह विहारः १ स्वाध्यायः २ अवस्थानादेः ३ निषेधात्, यदुक्तं स्थानाङ्गसूत्रे षष्ठस्थानके प्रथमोद्देशके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छहिं ठाणेहिं निग्गंथे निग्गंथीं गिण्हमाणे वा अवलंमाणे वा नाइक्कमति, तं जहा-खित्तचित्तं १ दित्तचित्तं २ जक्खाइट्ठं ३ उम्मायपत्तं ४ उवसग्गपत्तं ५ साहिकरणं ६ ॥ छहिं ठाणेहिं निग्गंथा निग्गंथीओ अ साहम्मिअं कालगयं समायरमाणा नाइक्कमंति, तंजहा-अंतोहिंतो वा वाहिं णीणेमाणा वा १ वाहिं हिंतो वा निवाहिं णीणेमाणा २ उवेहमाणा वा ३ उवासमाणा वा ४ अणुन्नवेमाणा वा ५ तुसिणीते वा संपवयमाणा ६ ॥ तट्टीका-अनन्तरं गणधरगुणा उक्ताः, गणधरकृतमर्यादया च वर्त्तमानो निर्ग्रन्थो न आज्ञां अतिक्रामति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह-तत्र प्रथमं पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किंचिदुच्यते गृह्णन्=ग्रीवादौ अवलम्बयन्, हस्तवस्त्राञ्चलादौ गृहीत्वा न अतिक्रामति आज्ञामिति गम्यते। क्षिप्त-

चित्तां शोकेन १ दृप्तचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टां=देवताधिष्ठितां ३ उन्मादप्राप्तां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्तां तिर्यङ्मनुष्यादिना नीयमानां ५ साधिकरणां कलहयन्तीं ६, पड्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्था:—साधवो निर्ग्रन्थ्यः च साध्व्यः तथाविधनिर्ग्रन्थाभावे मिश्राः सन्तः साधर्मिकं=समानधर्मयुक्तं साधुं इत्यर्थः, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणा:—साधर्मिकं प्रति आदरं कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञां स्त्रीभिः सह विहार १—स्वाध्याया २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपां, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अंतोहिंतो व'त्ति गृहादेः मध्याद् बहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, वाहिहिंतो व'त्ति गृहादेः बहिस्तात् निर्वहिः—अत्यन्तबहिः बहिस्तात्तरां नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विविधा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया तं उपेक्षमाणाः तद्विषयायां छेदनबन्धनादिकायां समयप्रसिद्धक्रियायां व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः तं सत्क्रियमाणं उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासनां विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे तं क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठापनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन संप्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आज्ञाऽतिक्रमाय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः समं विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहारं वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेज्ज उच्चारपासवणं वा परिट्ठवेइ, अण्णयरं वा (अणारिअं) आणा-

चिन्मते न पठंति च" इति श्रीभावदेवसूरिकृतयतिदिनचर्यायां (८२ पत्रे)। अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणा-
धिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिकं भणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥
अथवा 'तत्त्वं पुनः केवलिनो विदन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माकं कोऽपि अभिनिवेशः, असद्गच्छसामाचारी
चेयम्, यत्साधवः, 'आयरिय उवज्झाए'त्ति गाथात्रिकं न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय उवज्झाए श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु-केषांचिद्गच्छे साम्प्रतं साधूनां साध्वीभिः समं विहारो दृश्यते,आत्मगच्छे तु तन्निषेधः, तत् कथम् ? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूनां स्त्रीभिः सह विहारः १ स्वाध्यायः २ अवस्थानादेः ३ निषेधात्, यदुक्तं स्थानाङ्गसूत्रे षष्ठस्थानके प्रथमोद्देशके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छहिं ठाणेहिं निग्गंथे निग्गंथीं गिण्हमाणे वा अवलंबमाणे वा नाइक्कमति, तं जहा-खित्तचित्तं १ दित्तचित्तं २ जक्खाइट्ठं ३ उम्मायपत्तं ४ उवसग्गपत्तं ५ साहिकरणं ६ ॥ छहिं ठाणेहिं निग्गंथा निग्गंथीओ अ साहम्मिअं कालगयं समायरमाणा नाइक्कमंति, तंजहा-अंतोहिंतो वा बाहिं णीणेमाणा वा १ बाहिं हिंतो वा निवाहिं णीणेमाणा २ उवेहमाणा वा ३ उवासमाणा वा ४ अणुन्नवेमाणा वा ५ तुसिणीते वा संपवयमाणा ६ ॥ तट्टीका-अनन्तरं गणधरगुणा उक्ताः, गणधरकृतमर्यादया च वर्त्तमानो निर्ग्रन्थो न आज्ञां अतिक्रामति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह-तत्र प्रथमं पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किंचिदुच्यते गृह्णन्=ग्रीवादौ अवलम्बयन्, हस्तवस्त्राञ्चलादौ गृहीत्वा न अतिक्रामति आज्ञामिति गम्यते । क्षिप्त-

चित्तां शोकेन १ दृप्तचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टां=देवताधिष्ठितां ३ उन्मादप्राप्तां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्तां तिर्यङ्मनुष्यादिना नीयमानां ५ साधिकरणां कलहयन्तीं ६, पद्भिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साध्व्यः तथाविधनिर्ग्रन्थाभावे मिश्राः सन्तः साधर्मिकं=समानधर्मयुक्तं साधुं इत्यर्थः, 'समायरमाणे'त्ति समाद्रियमाणाः—साधर्मिकं प्रति आदरं कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञां स्त्रीभिः सह विहार १—स्वाध्याया २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपां, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अंतोहिंतो व'त्ति गृहादेः मध्याद् वहिर्नयन्तो वाशब्दा विकल्पार्थाः, वाहिहिंतो व'त्ति गृहादेः वहिस्तात् निर्वहिः—अत्यन्तबहिः वहिस्तात्तरां नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विविधा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया तं उपेक्षमाणाः तद्विषयायां छेदनबन्धनादिकायां समयप्रसिद्धक्रियायां व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः तं सत्क्रियमाणं उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'त्ति पाठान्तरेण 'भयमाण'त्ति वा रात्रिजागरणात् तदुपासनां विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति पाठान्तरे तं क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुन्नवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठापनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीए'त्ति तूष्णींभावेन संप्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आज्ञाऽतिक्रमाय न भवति इति।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः समं विहारो न्यषेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह—"जे भिक्खू आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहारं वा करेज्ज सज्झायं वा करेज्ज असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेज्ज उच्चारपासवणं वा परिट्ठवेइ, अण्णयरं वा (अणारिअं) आणा-

रिअं निट्ठुरं असमणपाउग्गं कहं कहेइ कहंतं वा साहिज्जति तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अणुग्घाइयं" इत्यादि इति श्रीनिशीथेऽष्टमोद्देशके ॥ उक्तः सप्तमः, इदानीं अष्टमः "तस्स इमो संबंधो कहितो"–

"कहिया खलु आगारा, ते उ कहिं? कतिविहा? य विन्नेया। अगंतागारादीसुं, सविगारविहारमादीया ॥ १ ॥" सत्तममत्त अंतसुत्ते(इ)त्थी पुरिसागारा कहिता, ते कहिं हवेज्ज? अगंतागारादिसु, ते आगंतागारादी इहं समति कतिविहा गाने अगारा णिण्णेया? इह अपुवरुवियाणि—

व्याख्या–एगो साहू एगाए इत्थिआए सद्धिं समाणं गामाओ गामंतरं विहारो अहवा गयागयं चंकमणं सज्झायं करेइ, असणादिअं वा आहारेति उच्चारं पासवणं वा परिठवेइ, एगो एगत्थिआए सद्धिं विहारभूमिं गच्छति, अणारिआ कामकहा निरन्तरं वा अप्पियं कहं कहेति, काम निट्ठुरकहाओ एता चेव असमणपाउग्गा, अथवा देसभत्तकहादी जा संजमोवकारिका ण भवति, सा सव्वा असमणपाउग्गा ॥

"आगंतगारे आरामागारे कुलावसत्थे। पुरिसित्थिएगऽणेगे चउक्कभयणा, दुयक्खेऽवि ॥२॥" एगो एगित्थिए सद्धिं, एगो अणेगित्थीए सद्धिं, अणेगा एगित्थिए सद्धिं, अणेगा अणेगित्थिए सद्धिं, जा कामकहा सा उ होइ अणारिया तत्थ लोइया णरवाहणदधिकथा लोगुत्तरिया तरंगवती मलयवती मगधसेणादी, चउत्तरिया निट्ठुरभलीकहणं भागवयदोसखामणया ॥ ३ ॥

"अवि मायरं पि सद्धिं, कहावि एगाणियस्स पडिसिद्धा। किं पुण? अगारिगादी, तरुणित्थीणं सहगयस्स ॥ ४ ॥"

माइभगिणिमादीहिं अगारित्थीहिं सद्धिं एगागिअस्स धम्मकहावि काउं ण वट्टइ, किं पुण अण्णाहिं तरुणित्थीहि सद्धिं ? माइभगिणिमादीहिं अगारित्थीहिं सद्धिं एगागिअस्स धम्मकहावि काउं ण वट्टइ, किं पुण अण्णाहिं तरुणित्थीहि सद्धिं ।

"अण्णावि अप्पसत्थासु थीसु कहा किमु अणारिय असब्भ चंकमणपाणभोअणे उच्चारेसु तु सविसेसो ॥ ५ ॥"

"भयणपयाण चउण्हं, अण्णयरजुत्ते अ संजए संते। जे भिक्खू विहरेज्जा, अहवा करेज्ज सज्झायं ॥६॥" भयणपया चउभंगो पुव्वुत्तो। असणादि वा आहारे उच्चारे उच्चारिं च आचरिज्जाहि निट्ठुरमसा(हु) जहुत्तं। अन्नयरं कहं जो कहेइ, ॥७॥ सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराहणं तहा दुविहं, पावति जम्हा तेणं एए पया विवज्जेज्जा ॥८॥ दिट्ठे संका भोगादि जम्हा एए दोसा तम्हा न कप्पंति विहाराइ काउं, कारणे पुण करेज्जावि ॥ ९ ॥ बितियपदमणप्पज्झे, गेलण्णुवसग्गरोहगिद्धाणे। संभमभयवासासु य, खंति खमादीण निक्खमणे ॥ १ ॥ दारगाहा—अणप्पज्झो सो सयाणि विहारादीणि करेज्जा, इआणि गेलण्णे उद्देसंमि चउत्थे गेलण्णे जो विही समक्खाओ सो चेव य बितिअपए गिलण्णे अट्ठसमुद्देसे ॥ १० ॥ कंठा। इयाणि उवसोगेत्ति तत्थिमं उदाहरणं—कुलवंसंमि पहीणे, ससगभसगेहिं होइ आहरणं। सुकुमालिअपव्वज्जा, सपच्चवाया य फासेणं ॥ ११ ॥ इत्यादि निशीथभाष्यचूर्णौ अष्टमोद्देशके—किंच यत्र संयत्यो भवन्ति तत्र क्षेत्रे अपि अनगारस्यानं साधूनां आस्तां विहारादि ॥ २ ॥ तथा चोक्तं बृहत्कल्पसूत्रभाष्यवृत्तिषु द्वितीयखण्डे—"से गामंसि वा जाव रायहाणीसि वा एगगवडाए एगदुवाराए एगनिक्खमणपवेसाए नो कप्पइ निग्गंथाण य निग्गंथीण य एगयओ वत्थए" ॥ अथाऽस्य सूत्रस्य कः सम्बन्धः ? इत्याह—गामनगराइएसु तेसु अ खेत्तेसु कत्थ वसिअव्वं ? जत्थ न वसंति समणीओ

भ्यासे निग्गमपहे वा, ग्रामनगरादिषु तेषु पूर्वसूत्रोक्तेषु क्षेत्रेषु कुत्र वस्तव्यं इति चिन्तायां अनेन सूत्रेण प्रतिपाद्यते,
यत्र "अभ्यासे" प्रतिश्रयासन्ने "निर्गमपथे वा" निर्गमनद्वारे श्रमण्यो न वसति भवन्ति तत्र वस्तव्यं इति । + + + "जहा
तस्स शयपुत्तस्स वेज्जेहिं अंबगा अपत्थित्ति काउं पडिसिद्धा, तहा भगवयाऽवि साहूणं अबंभपडिसेवा इह परत्थ य
अपत्थित्ति काउं पडिसिद्धा, तप्परिहरणे वा ओअ इत्थीपसुपंडगसंसत्ताए वसहीए संजयखेत्ते अ ण ठायव्वं ॥" एता-
वता साधुभिः साध्वीभिः समं न विहर्त्तव्यम्, यत्र च साधवः साध्वीः प्रतिक्षेत्रान्तरं नयन्ति, तत्राऽपि अमी एव न-
यन्ति, नाऽन्ये । यदुक्तं, पञ्चानां=आचार्योपाध्यायप्रवर्त्तकस्थविरगणावच्छेदकानां एकतरः संयतीः नयति, ताश्च स्त्रीसा-
र्थेन समं संविग्नेन परिणतवयसा नेतव्या । इति बृहत्कल्पभाष्ये चतुर्थोद्देशके ॥ ३ ॥

गणधरस्य एव साध्वीनां क्षेत्रान्तरनयने अधिकारः, तत्प्रकारश्च निशीथभाष्यचूर्णौ अष्टमोद्देशके जीतकल्पे च प्रोक्तः—"जया
खेत्ताओ खेत्तं संजतीओ संचारिज्जंति तदा निब्भए निरावाहे साहू पुरओ ठिआ, ताओ मग्गओ पट्ठिआ आगच्छंति, भयाइ
कारणे पुण साधूनां पुरओ मग्गओ संजतीतो संचारिज्जंति, तया निब्भए निरावाहे साहू पुरओ ठिआ ताओ य मग्गओ पट्ठिआ
आगच्छंति, भयाइकारणे पुण साधूणं पुरओ मग्गओ पक्खापक्खियं वा समंतओ वा ठिआ गच्छंति, "णिपच्च गाहा" संजतीणं
संबंधिणो जे संजया तेहिं सहिओ गणधरो अप्पवितिओ अप्पातितिओ वा निपच्चवाए णेति सपच्चवाए सत्थेण समं णेति, जो
वा संजओ सहस्सजोधाती सत्थे वा कयकरणो तेण सहिओ णेति, "उभयट्ठा० गाहा" एगे आयरिआ भणंति पुरओ वि ठिआ
संयतीतो गच्छंति, किं कारणम्? आह, काइअसण्णाणिवेट्ठसंजयं मा वइणीए लहिति सोववइणिं तम्हा पुरओ गच्छंतु तं ण

जुज्जति कम्हा ? तासिं अविणओ भण्णति 'लोगविरुद्धं च' तम्हा उभयं जयणाए कारेज्जा, का जयणा ? जत्थ एगो कोइ—
असण्णं वोसिरति, तत्थ सवेपि चिट्ठंति, ततो (संजइओ) वि चिट्ठंते दट्ठुं मग्गतो चेव चिट्ठंति, ताओ वि पिट्ठओ सरी-
रचिंतं करेंति एवं दोसा न भवंति" इत्यादि ।

साध्वीनां क्षेत्रान्तरनेता गणधरश्च ईदृग् इष्यते—

"पिअधम्मे दढधम्मे, संविग्गेऽवज्जओअतेजस्सी । संगहुवग्गह कुसलो, सुत्तत्थविऊ गणाहिवई ॥ १ ॥"

व्याख्या—"पिअधम्मो०" प्रिय इष्टो धर्मः श्रुतचारित्ररूपो यस्य स प्रियधर्मः, यस्तु तस्मिन् एव धर्मे दृढो द्रव्यक्षेत्रा-
द्यापदुदयेऽपि निश्चलः स दृढधर्मो राजदन्तादिवत् दृढशब्दस्य पूर्वनिपातः, संविग्नो द्विधा—द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतो
मृगः सदैव त्रस्तमानसत्वात्, भावतो यः संसारभयोद्विग्नः पूर्वरात्रापररात्रकाले संप्रेक्षते—'किं मया कृतं ?, किं वा कर्तव्य-
शेषं ?, किं वा शक्यमपि तपःकर्मादिकं किं अहं न करोमि ?' इत्यादि, "वज्जित्ति" अकारप्रश्लेषाद् अवद्यं=पापं, सूचनात्
सूत्रं इति कृत्वा तद्भीरुः अवद्यभीरुः, ओजः तेजश्च उभयमपि वक्ष्यमाणलक्षणं तद् विद्यते यस्य स ओजस्वी तेजस्वी चेति,
'संग्रहो' द्रव्यतो वस्त्रादिभिः भावतः सूत्रार्थाभ्यां, 'उपग्रहो' द्रव्यत औषधादिभिः, भावतो ज्ञानादिभिः, एतयोः संयति-
विषययोः संग्रहोपग्रहयोः कुशलः, तथा 'सूत्रार्थविद्' गीतार्थः, एप एवंविधो गणधराधिपतिः आर्यिकाणां गणधरः स्थाप-
नीयः । अथ ओजस्वी इति व्याचष्टे—

'जे भिक्खू सगणच्चिआए परगणच्चियाए निग्गंथीए समं गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ गच्छमाणे पिट्ठओ रीअमाणे ओहयमणसंकप्पे चिंतासोगसागरं संपविट्ठो करयलपल्हत्थमुहे अट्टज्झाणोवगए विहारं करेइ जाव करेंतं वा साइज्जति जाव तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासिअ परिहारट्ठाणं' अणुग्घइयं" इति ॥ ६ ॥

अत्रेदं तात्पर्यम्-श्रीस्थानाङ्गवृत्त्यभिप्रायेण साधूनां स्त्रीभिः समं विहारो निषिद्धः, तथा निशीथभाष्याभिप्रायेण साधूनां स्त्रीभिः समं चतुर्भङ्ग्याऽपि विहारो न्यषेधि, करणे तु बहवो दोषाः प्रतिपादिताः, ग्लानादिनिमित्ते ताभिः समं विहारविधिः उक्तः, स तु कारणिकः, अपवादपदं उत्सर्गपदे स्थाप्यमानं तु उत्सूत्राय भवतीति। तथा श्रीबृहत्कल्पभाष्यवचनप्रामाण्यात्तु-श्रीआचार्योपाध्यायप्रवर्त्तकस्थविरगणावच्छेदकानां बहुश्रुतानां परिणतवयस्कानां संविग्नानां अन्यतरः कोऽपि स्त्रीसम्बन्धिसार्थयोगेन साध्वीः क्षेत्रान्तरे नयति, तत्राऽपि आचार्यैः संवेगी निर्विकारो श्रात्रादिः सहस्रयोधिशस्त्रकलाकुशलो द्वित्रिसाधुसमन्वितो विलोक्यते नाऽन्यः, एतादृशः पूर्वोक्तनिशीथभाष्यबृहत्कल्पविधिना साध्वीः क्षेत्रान्तरे प्रापयति न यादृशः तादृशः, अतोऽत्र इदं आकूतम्—सामान्यसाधूनां तु साध्वीनां क्षेत्रान्तरे प्रापणं निषिद्धं, आचार्यादिपञ्चकं प्रापयति तत्र तु कारणं उक्तं, तथा पुनः साध्वीभिः समं विहारनिषेधसूत्रं तु स्पष्टमेव पूर्वं उपदिष्टमस्ति, तथा लोकविरुद्धश्चायम्—ताभिः समं विहारः ये केऽपि पश्यन्ति तेऽपि निन्दन्ति—अहो ब्रह्मचर्यधारिणोऽमी योगियोगिनीवत् ये वनिताभिः विरहिता दिनमपि स्थातुं न शक्नुवन्ति। अपरं च तेषामपि मध्ये केचिद्भुक्तभोगाः, केचिदभुक्तभोगाः, केचिद्युवानः, ततस्तेषां ता दृष्ट्वा कथं चेतोवृत्तौ कलाकेलिकेल्यो जलधिजलवेला इव प्रसरन्त्यो वारयन्ते, तदनिवारणेन कदाचित्कथंचित्

शीलव्रतभङ्गे द्वयोरपि वोधिवीजनाशः स्यात् । यदुक्तम्—"चेइयदव्वविणासे, १ रिसिघाए पवयणस्स उड्डाहे । संजइ च उत्थभंगे, मूलग्गीवोहिलाभस्स ॥ १ ॥" इत्यादि, न च सर्वेऽपि साम्प्रतीकाः साधवः श्रीस्थूलभद्रस्वामिसधर्माणः सन्ति, तत्समयेऽपि तत्समतां न केऽपि सिंहगुहावासितत्सतीर्थ्यसाधुप्रमुखा लेभिरे, ततः सम्प्रति तथाविधाः कथं भवेयुः ?, ततस्तासां सङ्गतिः एव असङ्गता ओतोः इवाऽऽखूनाम् । यदुक्तं श्रीउत्तराध्ययनसूत्रे ३२ अध्ययने (६२५ पत्रे)—

"जहा विरालावसहस्स मूले, न मूसगाणं वसही पसत्था । एमेव इत्थीनिलयस्स मज्झे, न वंभयारिस्स खमो निवासो" ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥७॥ तत आधुनिकसाधुभिः साध्वीभिः समं विशेपतो विहारो न कार्यः, जिनाज्ञाभङ्गात् । तत्प्रसङ्गेन महानन‍र्थकोटिप्रादुर्भावाच्च ॥

ननु–तपागच्छे साम्प्रतं किमिति साध्वीभिः समं साधवो विहारं कुर्वन्ति ? उच्यते–सिद्धान्तादिपु निष्कारणं प्रकटं निपेधे अपि, तपागच्छीयश्रीविजयचन्द्रसूरिणा एकादशनवीनाऽऽचरणासु साध्वीभिः समं साधूनां विहारस्य स्थापितत्वात्, यदुक्तं तपागच्छीयप्रवन्धे, तथाहि—

"श्रीजगच्चन्द्रसूरिणा वीजापुरे सं० १२८५ 'तपा' इति नाम लब्धं द्वादशवर्षाचाम्लकरणेन, तच्छिष्यौ श्रीदेवेन्द्रसूरि १ श्रीविजयचन्द्रसूरी २ तत्र प्रथमो देवेन्द्रसूरिः तत्पट्टे स्थापितः, द्वितीयस्तु आचार्यत्वेन गच्छप्रवर्तकः तदनु ॥ श्रीदेवेन्द्रसूरौ मालवकं गते, गूर्जरधरित्र्यां विजयचन्द्रसूरिणा सर्वगच्छावर्जनार्थं निर्विकृतिकप्रत्याख्याने निर्विकृतिकग्रहणम् १, साधुभिः समं साध्वीविहारस्थापनं २, तत्कालीनोष्णोदकग्रहणं ३, साधुसाध्वीनां वस्त्रपोट्टिकाप्रदानम् ४, हरितफल-

सशब्दद्वितीयव्याख्याने, बहुदिवससम्भृतगोधूममण्डकं व्याख्यातं, ततः पर्युषितद्विदलपर्युषितगोधूममण्डकयोः द्वयो-रपि ग्रहणं स्वयं अङ्गीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुज्ञातम् । एवमाचाराङ्गचूर्णौ अपि, तथाहि-'सुचिते णाम कुसणं तं असूचितं भक्तं, सीतपिंडो-वासी ततकूरो पुराणकुम्मासो वि पज्जुसिअकुम्मासो अदु वक्कसं पुलागं वा लद्धे पिंडे अलद्धए दविए, एकतो पुराणधण्णवक्कसं पुराणसतुगा च पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलागं णाम अवयवो निष्फा-वादि, लद्धेवि पज्जत्ते, दविओ नाम न रागं गच्छति" इत्यादि, अत्राऽपि पर्युषितद्विदलगोधूमयोः ग्रहणं व्याख्यातं ॥२॥

न च वाच्यं, श्रीमहावीरदेवस्य लोकातीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युषितद्विदलादिग्रहणं, परं विधिवादेन साधुभिः अपि कुत्राऽपि तद्ग्रहणं व्यधायि ? उच्यते-श्रीऔपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) बाह्यतपोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभिः तद्ग्रहणं कृतं, तथाहि-

'तेणं कालेणं इत्यादि, तावत्, अन्नगिलायए' ततश्च-"अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लुहाहारे सेतं रस परिच्चाए' इत्यादि ॥"

व्याख्या-'अन्नगिलाय'त्ति अन्नं-भोजनं विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स च अभिग्रहविशेषात् प्रातरेव दोषात् न "अरसाहारे"त्ति भुगिति इत्यादि, "अरसो" हिंग्वादिभिः असंस्कृतः आहारो यस्य स तथा, "विरसाहारे"त्ति विगतरसः पुराणधान्यौदनादिः "अंताहारे"त्ति, अन्ते भवं अन्त्यं=जघन्यधान्यं वल्लादि "पंताहारे"त्ति, प्रकर्षेण अन्त्यं वल्लाद्येव भुक्तावशेषं पर्युषितं वा 'लूहाहारेत्ति रूक्षं-रूक्षस्वभावं', इत्यादि, अत्रापि पंताहारव्याख्याने पर्युषितवल्लादिग्रहणं साधूनामपि अनुज्ञात-

मेव॥३॥ एवं सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (२३२ पत्रे), तथाहि–"अदुत्तरं च णं उक्खित्तचरगा × × अत-
चरगा पंतचरगा × × अंताहारा पंताहारा अरसाहारा विरसाहारा लूहाहारा तुच्छाहारा अंतजीवी पंतजीवी" इत्यादि ॥४॥

तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूनां अभिग्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि–

"पंच ठाणाइं समणाणं जाव अब्भणुन्नायाइं भवंति, तं जहा उक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अंतचरते पंतचरते लूहच-
रते" व्याख्या–इतश्च साधुधर्मभेदस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसंक्षेपाभिधानस्य भेदाः 'उक्खित्तचरए' इत्यादिना अभिधीयन्ते,
तत्र उत्क्षिप्तं स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् उद्धृतं तदर्थं अभिग्रहविशेषात् चरति–तद्गवेषणाय गच्छति इति उत्क्षिप्तचरकः
१, एवं सर्वत्र, नवरं निक्षिप्तं=अनुद्धृतं २, अन्ते भवं आन्तं=भुक्तावशेषं वल्लादि ३, प्रकृष्टं आन्तं=प्रान्तं तदेव पर्युषितं ४,
रूक्षं=निःस्नेहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन उत्क्षिप्तचरकत्वं इत्यादि द्रष्टव्यं, एवं उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या,
इह च आद्यौ भावाभिग्रहौ इतरे द्रव्याभिग्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युषितवल्लादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे); तथाहि–

"चउविहे आहारे पन्नत्ते तंजहा–उवक्खरसंपन्ने १, उवक्खडसंपन्ने २, सभावसंपन्ने ३, परिजुसियसंपन्ने ४" व्याख्या–
उपक्रियते अनेन इति उपस्करो हिङ्ग्वादिः, तेन संपन्नो युक्तः उपस्करसंपन्नः तथा उपस्करणं उपस्कृतं=पाक इत्यर्थः, तेन
संपन्न ओदनमण्डकादिः उपस्कृतसंपन्नः पाठान्तरेण नो उपस्करसंपन्नो–हिङ्ग्वादिभिः असंस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन–
पाकं विना संपन्नः–सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसंपन्नः, 'परिजुसिय'त्ति पर्युषितं=रात्रिपरिवसनं तेन संपन्नः पर्युषितसंपन्नः

सशब्दद्वितीयव्याख्याने, बहुदिवससम्भृतगोधूममण्डकं व्याख्यातं, ततः पर्युषितद्विदलपर्युषितगोधूममण्डकयोः द्वयो-
रपि ग्रहणं स्वयं अङ्गीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुज्ञातम् । एवमाचाराङ्गचूर्णौ अपि, तथाहि-'सुचिते णाम कुसणि वं
असूचितं भक्तं, सीतपिंडो-वासी ततकूरो पुराणकुम्मासो वि पज्जुसिअकुम्मासो अदु वक्कसं पुलागं वा ठद्धे पिंडे अठद्धए
दविए, एकतो पुराणधण्णवक्कसं पुराणसतुगा च पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलागं णाम अवयवो निप्फा-
वादि, लद्धेवि पज्जत्ते, दविओ नाम न रागं गच्छति" इत्यादि, अत्राऽपि पर्युषितद्विदलगोधूमयोः ग्रहणं व्याख्यातं ॥ २ ॥

न च वाच्यं, श्रीमहावीरदेवस्य लोकातीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युषितद्विदलादिग्रहणं, परं विधिवादेन साधुभिः अपि
कुत्राऽपि तद्ग्रहणं व्यधायि ? उच्यते-श्रीऔपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) बाह्यतपोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभिः
तद्ग्रहणं कृतं, तथाहि-

'तेणं कालेणं'इत्यादि, तावत्, अन्नगिलायए' ततश्च-"अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लुहाहारे सेतं रस
परिच्चाए' इत्यादि ॥"

व्याख्या-'अन्नगिलाय'त्ति अन्नं-भोजनं विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स च अभिग्रहविशेषात् प्रातरेव दोषात् न "अर-
साहारे"त्ति भुगिति इत्यादि, "अरसो" हिंग्वादिभिः असंस्कृतः आहारो यस्य स तथा, "विरसाहारे"त्ति विगतरसः पुरा-
णधान्यौदनादिः "अंताहारे"त्ति, अन्ते भवं अन्त्यं=जघन्यधान्यं वल्लादि "पंताहारे"त्ति, प्रकर्षेण अन्त्यं वल्लाद्येव भुक्तावशेषं
पर्युषितं वा 'लूहाहारेत्ति रूक्षं-रूक्षस्वभावं', इत्यादि, अत्रापि पंताहारव्याख्याने पर्युषितवल्लादिग्रहणं साधूनामपि अनुज्ञात-

मेव ॥३॥ एवं सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (३३२ पत्रे), तथाहि–"अदुत्तरं च णं उक्खित्तचरगा × × अतचरगा पंतचरगा × × अंताहारा पंताहारा अरसाहारा विरसाहारा लूहाहारा तुच्छाहारा अंतजीवी पंतजीवी" इत्यादि ॥४॥

तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूनां अभिग्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि–

"पंच ठाणाइं समणाणं जाव अब्भणुन्नायाइं भवंति, तं जहा उक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अंतचरते पंतचरते लूहचरते" व्याख्या–इतश्च साधुधर्मभेदस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसंक्षेपाभिधानस्य भेदाः 'उक्खित्तचरए' इत्यादिना अभिधीयन्ते, तत्र उत्क्षिप्तं स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् उद्धृतं तदर्थं अभिग्रहविशेषात् चरति–तद्गवेषणाय गच्छति इति उत्क्षिप्तचरकः १, एवं सर्वत्र, नवरं निक्षिप्तं=अनुद्धृतं २, अन्ते भवं आन्तं=भुक्तावशेषं वल्लादि ३, प्रकृष्टं आन्तं=प्रान्तं तदेव पर्युषितं ४, रूक्षं=निःस्नेहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन उत्क्षिप्तचरकत्वं इत्यादि द्रष्टव्यं, एवं उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या, इह च आद्यौ भावाभिग्रहौ इतरे द्रव्याभिग्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युषितवल्लादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे); तथाहि–

"चउविहे आहारे पन्नत्ते तंजहा–उवक्खरसंपन्ने १, उवक्खडसंपन्ने २, सभावसंपन्ने ३, परिजुसियसंपन्ने ४" व्याख्या–उपस्क्रियते अनेन इति उपस्करो हिङ्ग्वादिः, तेन संपन्नो युक्तः उपस्करसंपन्नः तथा उपस्करणं उपस्कृतं=पाक इत्यर्थः, तेन संपन्न ओदनमण्डकादिः उपस्कृतसंपन्नः पाठान्तरेण नो उपस्करसंपन्नो–हिङ्ग्वादिभिः असंस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन–पाकं विना संपन्नः–सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसंपन्नः, 'परिजुसिय'त्ति पर्युषितं=रात्रिपरिवसनं तेन संपन्नः पर्युषितसंपन्नः

इक्षुरिकादिः, यतः ताः पर्युषितकलनीकृताः अम्लरसाः भवन्ति, आरनालस्थिताम्रफलादिः वा इति, अत्राऽपि पर्युषितशब्दस्य तथैव अर्थव्याख्यानात् ॥ ६ ॥ एवं ओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्त्योः अपि (६७ पत्रे), तथाहि–

"खित्तं तिहा करेत्ता, दोसीणे नीणिअंमि अ वयंति। अन्नो लद्धो बहुओ, थोवं दे मा य रूसेज्जा ॥२८५॥ अहव ण दोसीणं च्चिय, जायामो देहि दहि घयं खीरं। खीरे घयगुडपेज्जा, थोवं थोवं च सव्वत्थ ॥२४६॥" व्याख्या–क्षेत्रं त्रिधा कृत्वा त्रिभिः भागैः विभज्य एको विभागः प्रत्युषसि एव हिण्ड्यते, अपरो मध्याह्ने हिण्ड्यते, अपरो (अन्त्यो) अपराह्ने, एवं ते भिक्षां अटन्ति, 'दोसीणे नीणियंमि उ वयंति' 'दोसीणे' पर्युषिते आहारे निस्सारिते सति वदन्ति–'अण्णो लद्धो बहुओ' अन्य आहारो लब्धः प्रचुरः ततश्च 'थोवं दे'त्ति स्तोकं ददस्व–स्वल्पं प्रयच्छ, 'मा य रूसेज्ज'त्ति मा वा रोषं ग्रहीष्यसि अनादरजनितम्, एतच्चाऽसौ परीक्षार्थं करोति, किं अयं लोको दानशीलो न वा ? इति, अत्राऽपि 'दोसीण'पदव्याख्याने पर्युषिताहारग्रहणं अनुमतं ॥७॥ पुनरपि ओघनिर्युक्तिः तत्र वृत्तिपाठः पर्युषितद्विदला-ऽऽहारग्रहणसंसूचकः (१८७ पत्रे) तथाहि–

"अंतंतं भोक्खामि–त्ति बेसए भुंजए य तह चेव। एस ससारणिविट्ठो, ससारओ उट्ठिओ साहू ॥ ५७१ ॥" व्याख्या–इदानीं ससारः कदाचिद् भोजनार्थं उपविशन् भवति कदाचिद् उपविष्टः कदाचिद् उत्थितः, एतत् प्रदर्शनाय आह–'अंतंतं' अन्त्यं=प्रत्यवरं वल्लचणकादि तदपि अन्त्यं पर्युषितं चणकादि अन्त्यं अपि अन्त्यं अन्त्यान्त्यं भक्षयिष्यामि इति, एवंविधेन परिणामेन उपविष्टो मण्डल्यां भुङ्क्ते यः तथैव एष साधुः शुभपरिणामत्वात् ससार उपविष्टः ससारश्च उत्थितः तस्य शुभपरिणामस्य अप्रतिपतितत्वात्, एवमेव भङ्गत्रितयं योजनीयं, तत्र प्रथमो भङ्गः ससारो निविट्ठो ससारो उट्ठिओ १

ससारो निविट्ठो असारो उट्ठिओ विइओ भंगो २ असारो निविट्ठो ससारो उट्ठिओ तइओ भंगो ३ असारो निविट्ठो असारो उट्ठिओ एस चउत्थो भंगो ४ सारश्चाऽत्र ज्ञानादिः, आदिग्रहणाद् दर्शनं चारित्रं चेति तेन ज्ञानादिना सहितो यः साधुः स ससारो भण्यते इत्यादि ॥ ८ ॥

एवं प्रश्नव्याकरणे प्रथमसंवरद्वारे (१०० पत्रे) "अंतचरएहिं" इत्यादि–व्याख्या–अन्तं=वल्लचणकादि, प्रान्तं–तदेव भुक्तावशेषं पर्युषितं वा ॥ ९ ॥

ननु-यथा विधिवादेन पर्युषितद्विदलादिकग्रहणं दृश्यते तथा चरितानुवादेनाऽपि क्वाऽपि अस्ति? उच्यते–अस्तीति, श्रीभगवतीसूत्रे नवमशतके त्रयस्त्रिंशत्तमोद्देशके (४८४ पत्रे), तथाहि–जमालिना पर्युषितद्विदलवल्लचणकादिग्रहणात् तथाहि–"तते णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहि" इत्यादि । "अरसेहि अ"त्ति हिङ्ग्वादिभिः असंस्कृतत्वात् अविद्यमानरसैः, 'विरसेहि य'त्ति–पुराणत्वात् विगतरसैः, 'अंतेहि य'त्ति अरसतया सर्वधान्यान्तवर्त्तिभिः वल्लचणकादिभिः, 'पंतेहिअ'त्ति तैरेव भुक्तावशेषत्वेन पर्युषितत्वेन वा प्रकर्षेण अन्तवर्त्तित्वात् प्रान्तैः, ॥ १० ॥ तथैव ज्ञाताधर्मकथायां पञ्चमाध्ययने (१११ पत्रे) सेलकाचार्यैरपि शैथिल्यावस्थायाः प्रागपि तद्ग्रहणात् तथाहि–"तते णं तस्स सेलगस्स रायरिसिस्स तेहिं अंतेहि य पंतेहि य तुच्छेहि य" इत्यादि–व्याख्या–'अंतेहि य'त्ति इत्यादि अन्तैः=वल्लचणकादिभिः, प्रान्तैः–तैरेव भुक्तावशेषैः पर्युषितैः वा इत्यादि ॥ ११ ॥

ननु-तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युंषितवल्लचणकपूपिकादीनां ग्रहणं श्रीआचाराङ्ग-सूत्रकृताङ्ग-स्थानाङ्ग-भगवती-ज्ञाताधर्मकथा-औपपातिक-ओघनिर्युक्त्यादिसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो दृश्यन्ते, परं तद्गच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि निषेधोऽस्ति न वा ? उच्यते-निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहणं अनुज्ञातमस्ति, यदुक्तं तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिभिः षडधिकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृतायां श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाम्न्यां चतुर्मासिकाभिग्रहाधिकारे श्रावकानधिकृत्य पर्युंषितद्विदलपूपिकापर्पटवटकादि-शुष्कशीततन्दुलीयकादि-पत्रशाकडुम्परकखादिरिकखर्जूरद्राक्षाखण्डशुण्ठ्यादीनां फुल्लिकुन्थ्वीलिकादिसंसक्तिसम्भवात् त्यागः, औषधादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषां ग्रहणमित्यादि, एतावता चातुर्मासिके पर्युंषितद्विदलादीनां निषेधं वदता च आचार्येण शीतकालादौ तद् अप्रतिषेधात् तद्ग्रहणं उक्तमेव । पुनर्विधिकौमुद्यामेव तपागच्छनायक-श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युंषितपूपिकानां निषेधो न कृतः, किन्तु पर्युंषितद्विदलपूपिकानिषेधः ? काकोक्तिः इयं । तथाहि-

पर्युंषितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलराद्धकूरादि २ तथाऽन्यदपि सर्वं कुथितान्नं पर्युंषितौदनपक्वान्नादि वा अभक्ष्यत्वेन वर्जनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एव, को नाम कुथितान्नपर्युंषितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति । ननु-ये च तपागच्छीयाः पर्युंषितवल्लचणकमाषादिद्विदलानां पर्युंषितगोधूममण्डकपूपिकादीनां च ग्रहणनिषेधं कुर्वन्ति, ते ? किं सूत्राक्षराणि दर्शयन्ति, किं वा स्वगच्छवृद्धपरम्परां वदन्ति ?, उच्यते-स्वगच्छपरम्परामेव, यदुक्तं तपागच्छाचार्य-हीरविजयसूरिप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (३९ पत्रे), तथाहि-

"औपपातिकसूत्रे साधुवर्णनाधिकारे 'पंताहारे' इत्यस्य वृत्तौ पर्युषितं वल्लचणकादीनि इति व्याख्यातमस्ति, तथा च पर्युषितपूपिकाभक्षणादराणां खाद्यादीनां तद्विषये दोषोद्घट्टनं कथं युक्तिमत्? इति प्रश्नः, तत्रोत्तरं तत्र–"निप्पावचणकमाई अंतं पंतं च होइ वावन्नं" इति बृहत्कल्पभाष्ये जिनकल्पिकाधिकारे, एतद्वृत्तौ च 'वावन्न'शब्देन विनष्टमिति व्याख्यातमस्ति, तत्त्वं तु तत्त्वविद्वेद्यम्, आत्मनां तु पर्युषिताग्रहणेऽविच्छिन्नवृद्धपरम्पराराधनं संसक्तिसद्भावे तद्दोषवर्जनं च गुणाय एव इति बोध्यं ॥१॥" इत्याद्यक्षरैः श्रीहीरविजयसूरिभिरपि स्वगच्छीयसर्वगीतार्थसम्मततया वृद्धपरम्परैव प्रमाणीकृता नाऽन्यत् किमपि, तथा पुनस्तपागच्छीय–श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि "मज्जे महुम्मि मंसम्मि नवणीयम्मि" इत्यादि गाथायां अभक्ष्यव्याख्यानाधिकारे चलितरसशब्देन कुथितान्नमेव व्याख्यातं, न पर्युषितान्नं । तथा च तत्पाठः–

"चलितरस जे कुहिउअन्न १ चउवीस पहुरओ ओदनादिक २ सोलपहुर उपरुं दही ३" इत्यादि ।

पुनरप्याह कश्चित्–ननु–रात्रिरक्षितं प्रातर्वल्लचणकमाषादिद्विदलं गोधूममण्डकं च विनश्यति, ततश्चलितरसत्वेन अभक्ष्यं भवेत्, कथंकारं सुविहितसाधुभिः गृह्यते? उच्यते–सत्यं, अत्राऽयं परमार्थः, यदा यच्चलितरसं ज्ञायते तदा तन्न ग्राह्यमेव, तत्राऽपि अयं निश्चयो नाऽस्ति, यद् रात्रिरक्षितं प्रातर्वल्लचणकादि गोधूममण्डकादि विनश्यते एव, तद्दिनसत्कं नेति, उभयथापि विरोधदर्शनात् कथं कदाचिच्छीतकालादौ रात्रिरक्षितमपि न विनश्यति? कदाचित्तु उष्णकालादौ तद्दिनसत्कवल्लादि गोधूममण्डकादि तत्कालमपि कस्यापि संयोगे विनश्यत् दृश्यते । तत आत्मनां गच्छे एषा सिद्धान्ताद्यक्ष-

ननु–तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युंपितवल्लचणकपूपिकादीनां ग्रहणं श्रीआचाराङ्ग–सूत्रकृताङ्ग–स्थानाङ्ग–भगवती–ज्ञाताधर्मकथा–औपपातिक–ओघनिर्युक्त्यादिसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो दृश्यन्ते, परं तद्गच्छीयप्राक्तनसूरिकृतग्रन्थेऽपि निषेधोऽस्ति न वा ? उच्यते–निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहणं अनुज्ञातमस्ति, यदुक्तं तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिभिः षडधिकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृतायां श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाम्न्यां चतुर्मासिकाभिग्रहाधिकारे श्रावकानधिकृत्य पर्युंपितद्विदलपूपिकापर्पटवटकादि-शुष्कशीततन्दुलीयकादि–पत्रशाकदुष्परकखादिरिकखर्जूरद्राक्षाखण्डशुण्ठ्यादीनां फुल्लिकुन्थ्वीलिकादिसंसक्तिसम्भवात् त्यागः, औषधादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषां ग्रहणमित्यादि, एतावता चातुर्मासिके पर्युंपितद्विदलादीनां निषेधं वदता च आचार्येण शीतकालादौ तद् अप्रतिषेधात् तद्ग्रहणं उक्तमेव । पुनर्विधिकौमुद्यामेव तपागच्छनायक–श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युंपितपूपिकानां निषेधो न कृतः, किन्तु पर्युंपितद्विदलपूपिकानिषेधः ? काकोक्तिः इयं । तथाहि–

पर्युंपितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलराद्धकूरादि २ तथाऽन्यदपि सर्वं कुथितान्नं पर्युंपितौदनपक्वान्नादि वा अभक्ष्यत्वेन वर्जनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एव, को नाम कुथितान्नपर्युंपितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति । ननु–ये च तपागच्छीयाः पर्युंपितवल्लचणकमाषादिद्विदलानां पर्युंपितगोधूममण्डकपूपिकादीनां च ग्रहणनिषेधं कुर्वन्ति, ते ? किं सूत्राक्षराणि दर्शयन्ति, किं वा स्वगच्छवृद्धपरम्परां वदन्ति ?, उच्यते–स्वगच्छपरम्परामेव, यदुक्तं तपागच्छाचार्य–हीरविजयसूरिप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (२९ पत्रे), तथाहि–

सु सत्था निगमए तहा जागा । अट्ठमी पन्नरसीसुंय, निअमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ १ ॥" पुनः तत्रैव "चउद्दसिअट्ठमिपुण्णमासिणीसु पडिपुन्नं पोसहं सम्मं अणुपालइ" इति ॥१५॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा "नवमल्लई नवलेच्छई कासीकोसलगा अट्ठारस वि गणरायाणो अमावसाए पाराभोयं पोसहोववासं पट्ठविंसु" इति, पुनरपि श्रीबृहद्गच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेवसूरिशिष्यविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अब्धिमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचितायां श्रीउपदेशपदवृत्त्यां (५३ पत्रे) कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लपक्षश्च पौर्णमासीपर्यन्तः प्रोक्तः, तथाहि–

"इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ–तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासीपरिनिष्ठितः । एवं च अमावास्या पक्षसंधितया व्यवह्रियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इव संधिः अमावास्यासन्धिः, अग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षणः तस्मिन् संप्राप्त इति योगः ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्यां एव पक्षस्य पूर्त्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणं युक्तं, प्रयोगश्च पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणं सम्पूर्णपक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्णं पक्षः, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमणं, यथा द्वादश्यां संपूर्णपक्षो न भवति, न अयं अनुष्णं तेजोऽवयवी इत्यादिवत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत् पञ्चदश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं; अयं पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति उक्ते कोऽपि प्राह—अहो ! आगमविरुद्धोऽयं पक्षः, यतः–आगमे चतुर्दश्यां पाक्षिकशब्दस्य प्ररूपणात्, यतः श्रीव्यवहारवृत्तिकारः श्रीमलयगिरिः–पाक्षिकं कृष्णचतुर्दशीरूपं

लभमाणः चान्द्रो मास, एकपौर्णमासीपरावर्तनः चान्द्रो मास इति यावत् ॥ १० ॥ अथवा चन्द्रचारनिष्पन्नत्वाद् उपचारतो मासोऽपि चान्द्रः २, चः समुच्चये, दीर्घत्वं आर्षत्वात्, इत्थमेव श्रीसूर्यप्रज्ञप्त्यां अपि चान्द्रमासप्ररूपणा ॥११॥ किं च पाक्षिकक्षामणकावसरे त्रिःकृत्वः कल्याणोदन्तप्रश्नेन पाक्षिकप्रतिक्रमणं पञ्चदश्यां एव सूचितं, तदेवाऽऽह–"दिवसो पोसहो पक्खो वइक्कंतो अन्नो भे ! कल्लाणेणं" इति, एतच्चूर्णिः–"पोसहो अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरणं" वृत्तिश्च (यशोदेवकृता-वृ. ७२ पत्रे) दिवसो=दिनः, किंविधः ? पौषधः=पर्वरूपः, तथा पक्षोऽर्धमासरूपो व्यतिक्रान्तोऽतिलङ्घितः, अन्यश्च पक्षः इति वर्तते, 'भे' भवतां शुभेन=कल्याणेन युक्त इति गम्यते ॥ १२ ॥ अत्राह कोऽपि स्थूलमतिः । ननु–उपवासादि पाक्षिककृत्यं चतुर्दश्यामेव उक्तं, तद्बलेन च पाक्षिकप्रतिक्रमणमपि चतुर्दश्यामेव युज्यते ? मैवम्, तदभिप्रायापरिज्ञानात्, यतो दशाश्रुतस्कन्धसूत्रे पञ्चदशायाम्, तच्चूर्णौ च पाक्षिकशब्दस्य चतुर्दशीतः पार्थक्येन भणनात्, तथाहि—

'पक्खिअपोसहिएसु समाहि पत्ताणं ति' सूत्रं । चूर्णिर्यथा–"पक्खिअं पक्खिअमेव पक्खिए पोसहो पक्खिअपोसहो वा चाउद्दसी अट्ठमीसु वा समाहिपत्ताणं" । अत्र यदि 'पक्खिअ'शब्देन चतुर्दशी गृहीता अभविष्यत् तदा पार्थक्येन चतुर्दशीग्रहणं नाऽकारिष्यत् व्यर्थत्वात्, तस्मात् 'पक्खिअ'शब्देन पञ्चदश्येव, तत्र पाक्षिके पौषध उपवासश्चतुर्दश्यामष्टम्यां चेति ॥ १३ ॥ पुनर्व्यवहारसूत्रदशमोद्देशके, (४२ पत्रे) तथाहि–"पक्खिअपोसहिएसुं कारयति तवं सयं, करोति च । भिक्खायरिए तहा निज्जुंजति परं सयं वा वी ॥ ३०८ ॥ व्याख्या–पाक्षिके अर्धमासपर्वणि पौषधिके च अष्टम्यादिषु पर्वसु परं तपः कारयति स्वयमपि करोति च ॥१४॥ एवं आवश्यकचूर्णौ अपि, (उत्त० ३०४ पत्रे) तथाहि–"सव्वेसु कालप-

घेसु पसत्थो जिणमए तहा जोगो । अट्ठमी पन्नरसीसुंय, निअमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ १ ॥" पुनः तत्रैव "चउद्दसिअट्ठमि-पुण्णमासिणीसु पडिपुन्नं पोसहं सम्मं अणुपालइ" इति ॥१५॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा "नवमल्लई नवलेच्छई कासीकोसलगा अट्ठारस वि गणरायाणो अमावसाए पाराभोयं पोसहोववासं पट्ठविंसु" इति, पुनरपि श्रीवृहद्गच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेवसूरिशिष्यविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अब्धिमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचितायां श्रीउपदेशपदवृत्त्यां (५२ पत्रे) कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लपक्षश्च पौर्णमासीपर्यन्तः प्रोक्तः, तथाहि–

"इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ–तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासी परिनिष्ठितः । एवं च अमावास्या पक्षसंधितया व्यवह्रियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इव संधिः अमावास्यासन्धिः, अग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षणः तस्मिन् संप्राप्त इति योगः ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्यां एव पक्षस्य पूर्त्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणं युक्तं, प्रयोगश्च पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणं सम्पूर्णपक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्ण पक्षः, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमणं, यथा द्वादश्यां संपूर्णपक्षो न भवति, न अयं अनुष्णं तेजोऽवयवी इत्यादिवत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत् पञ्चदश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं; अयं पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति उक्ते कोऽपि प्राह—अहो ! आगमविरुद्धोऽयं पक्षः, यतः–आगमे चतुर्दश्यां पाक्षिकशब्दस्य प्ररूपणात्, यतः श्रीव्यवहारवृत्तिकारः श्रीमलयगिरिः–पाक्षिकं कृष्णचतुर्दशीरूपं

प्रोक्तवान्, नैवं, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि–न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकारः किन्तु विद्यासाधनविचार एव, तथाहि–(पष्ठविभागे ४५ पत्रे)

"विज्जाणं परिवाडी, पव्वे पव्वे य दिंति (देंति) आयरिया। मासद्धमासिआणं, पव्वं पुण होइ मज्झं तु ॥२५१॥ पक्खस्स अट्ठमी खलु, मासस्स य पक्खिअं मुणेयव्वं। अन्नंपि होइ पव्वं, उवराओ चंदसूराणं॥२५२॥" व्याख्या–आचार्याः पर्वणि पर्वणि विद्यानां परिपाटीः ददति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अथ पर्व किमुच्यते? तत् आह–मासार्धमासयोः मध्यं पुनः पर्व भवति, एतदेवाऽऽह–अर्धमासस्य पक्षात्मकस्य मध्यं अष्टमी सा खलु पर्व, मासस्य मध्यं पाक्षिकं पक्षेण निर्वृत्तं ज्ञातव्यं, तच्च कृष्णचतुर्दशीरूपं अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् "बहुलादिका मासा" इति वचनाच्च, न केवलं एतदेव पर्व किन्तु अन्यदपि पर्व भवति, यत्र उपरागो ग्रहणं चन्द्रसूर्ययोः, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधलप्रवृत्तेः॥ २५१ ॥ २५२॥ १८॥ अत्र सूत्रकारेण चतुर्दश्या नामाऽपि न गृहीतं। चूर्णिकारेण–'कण्हपक्खस्स चउद्दसीए विज्जासाहणोवयारो।' इत्यादिभिः अक्षरैः तच्च 'कृष्णचतुर्दशीरूपं' इत्याद्यक्षरैः वृत्तिकारेणाऽपि विद्यासाधनं उक्तं, न पाक्षिकप्रतिक्रमणं, तच्च पाक्षिकं कृष्णचतुर्दशीरूपं प्रोक्तं मलयगिरिणा तदभिप्रायं न जानीमः, ततः कथं आगमविरोधः? अथ यदि कृष्णचतुर्दश्यां एव पाक्षिकं तदा एकस्यां चतुर्दश्यां पक्षो द्वितीयचतुर्दश्यां मासः, एवं च कृते मासस्य मध्यं पाक्षिकं भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्यं अष्टमी न भवति 'बहुलादिका मासा' इत्यपि विरुध्येत, किंच विशेषणं व्यवच्छेदकं इति कृत्वा तच्च कृष्णचतुर्दशीरूपं, एतद्बलेन चतुर्दश्यां पाक्षिकं कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यां एव पर्युषणाप्रतिक्रमण-

मासिकं इति नाम युक्तं परन्तु तथा न
वत्, यथा पर्युपणाप्रतिक्रमणस्य सांवत्सरिकं नाम तथा पाक्षिकप्रतिक्रमणस्याऽपि मासिकं इति नाम युक्तं परन्तु तथा न
इश्यते, तेन चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं इति वदतां स्थाने स्थाने महान् विरोधः, तेन च पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्र-
मणं प्रतिपत्तव्यं, येन न सिद्धान्तादिशास्त्रैः समं विरोधः, अन्यथा पदे पदे विरोधो भावी, तथा आलोचनाऽपि च पञ्च-
दश्यां न निषिद्धा, यदुक्तं व्यवहारभाष्ये-(द्वितीयविभागे ४० पत्रे)

"पडिकुट्ठेलगदिवसे, वज्जेज्जा अट्ठमिं च नवमिं च। छट्ठिं च चउत्थिं च बारसिं दुण्णंपि पक्खाणं ॥ भा० १२६ ॥" एतेन
ये वदन्ति अमावस्यां न आलोचना दीयते तदपास्तं, तथा कोऽपि प्राह-अमावास्यां आलोचना निषिद्धा, कथं अगृहीतालोच-
नानां तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणं घटते ? इति चेत् तर्हि चतुर्दश्यां अपि आलोचना निषिद्धा, यदुक्तं श्रीआवश्यके-(४७१पत्रे)
"चाउद्दसिं पण्णरसिं च वज्जिज्जा अट्ठमिं च नवमिं च। छट्ठिं च चउत्थिं बारसिं च दुण्हंपि पक्खाणं ॥ १ ॥" परं एतदालोचना-
न्तरं अपेक्ष्य भविष्यति, यदुक्तं श्रीपर्युपणाकल्पे-'पक्खिआ आरोवणा' पक्षे पक्षे आलोचना ग्राह्या, तेन पञ्चदश्यामेव आलो-
चनां आदाय तत्रैव प्रतिक्रमणं विधेयं नाऽत्र कोऽपि दोषः, आवश्यकचूर्णौ (११३ पत्रे) तथा "ततो सागरचंदो कमलामेला
य सामिसगासे धम्मं सोऊण गहिआणुव्वयाणि सावगाणि संवुत्ताणि, तओ सागरचंदो अट्ठमीचउद्दसीसु सुण्णघरे सुसाणेसु
वा एगराइअं पडिमं ठाइ" इत्याद्यनेकालापकैः नानासिद्धान्तोक्तैः अष्टम्यां चतुर्दश्यां उपवासादि कृत्यं उक्तमस्ति, यदि तत्पा-
क्षिककृत्यं इति कृत्वा चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं स्थाप्यन्ते तथा अष्टम्यां अपि पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं स्यात्, प्रयोगश्च
अष्टम्यादि अपि पाक्षिकप्रतिक्रमणं तत्राऽपि पाक्षिककृत्यस्य क्रियमाणत्वात् यत्र यत्र पाक्षिककृत्यं क्रियते तत्र तत्र पाक्षिक-

प्रोक्तवान्, नैवं, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि–न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकारः किन्तु विद्याराधनाधिकार एव, तथाहि–(षष्ठविभागे ४५ पत्रे)

"विज्जाणं परिवाडी, पव्वे पव्वे य दिंति (देंति) आयरिया। मासद्धमासिआणं, पव्वं पुण होइ मज्झं तु ॥२५१॥ पक्खस्स अट्ठमी खलु, मासस्स य पक्खिअं मुणेयव्वं। अन्नंपि होइ पव्वं, उवराओ चंदसूराणं॥२५२॥" व्याख्या–आचार्याः पर्वणि पर्वणि विद्यानां परिपाटीः ददति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अथ पर्व किमुच्यते? तत आह–मासार्धमासयोः मध्यं पुनः पर्व भवति, एतदेवाऽऽह–अर्धमासस्य पक्षात्मकस्य मध्यं अष्टमी सा खलु पर्व, मासस्य मध्यं पाक्षिकं पक्षेण निर्वृत्तं ज्ञातव्यं, तच्च कृष्णचतुर्दशीरूपं अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् "बहुलादिका मासा" इति वचनाच्च, न केवलं एतदेव पर्व किन्तु अन्यदपि पर्व भवति, यत्र उपरागो ग्रहणं चन्द्रसूर्ययोः, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधनप्रवृत्तेः॥ २५१॥ २५२॥ १८॥ अत्र सूत्रकारेण चतुर्दश्या नामाऽपि न गृहीतं। चूर्णिकारेण–'कण्हपक्खस्स चउद्दसीए विज्जासाहणोवयारो।' इत्यादिभिः अक्षरैः तच्च 'कृष्णचतुर्दशीरूपं' इत्याद्यक्षरैः वृत्तिकारेणाऽपि विद्यासाधनं उक्तं, न पाक्षिकप्रतिक्रमणं, तच्च पाक्षिकं कृष्णचतुर्दशीरूपं प्रोक्तं मलयगिरिणा तदभिप्रायं न जानीमः, ततः कथं आगमविरोधः? अथ यदि कृष्णचतुर्दश्यां एव पाक्षिकं तदा एकस्यां चतुर्दश्यां पक्षो द्वितीयचतुर्दश्यां मासः, एवं च कृते मासस्य मध्यं पाक्षिकं भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्यं अष्टमी न भवति 'बहुलादिका मासा' इत्यपि विरुध्येत, किंच विशेषणं व्यवच्छेदकं इति कृत्वा तच्च कृष्णचतुर्दशीरूपं, एतद्बलेन चतुर्दश्यां पाक्षिकं कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यां एव पर्युषणाप्रतिक्रमण-

पूआ तओ नाम, पयट्टो तत्थ ऊसवो” ॥ ८३ ॥ इति । पुनः–‘नयरम्मि धरावासे’ इत्यादि कालिकाचार्यकथायां पट्टप-
श्चाशत्प्रमाणगाथायां अङ्काद्यक्ष १३८९ वर्षे श्रीधर्मप्रभसूरिकृतायां; तथाहि–
“आयरेणा वि हु पज्जो–सविअबं तो निवो भणइ तुट्ठो। भयवं! अणुगाहिउ हं, जं महे अंतेउरीणं तु ॥ ४२ ॥
“पक्खोववासपारण–दिवसंमि भत्तमेसणासुद्धं। साहूणुत्तरपारण–दिवसंमि भविस्सए बहुअं॥ ४३ ॥” इति ॥
ननु–यदि पञ्चदश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं आसीत्, तदा कथं साम्प्रतं चतुर्दश्यां विधीयते? उच्यते–श्रीकालिकाचार्यैः
आचीर्णत्वात्, यदुक्तं ठाणावृत्तौ श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिभिः। तथाहि–
“एवं च कारणे णं कालगायरिएहिं चउत्थीए पज्जोसवणं पवत्तिअं, समत्थसंघेण य अणुमन्निअं, तव्वसेण य पक्खिअईणि
चउद्दसीए आयरियाणि, अन्नहा आगमुत्ताणि पुण्णिमाए’त्ति।” एवं श्रीकालिकाचार्यकथायां अतिजीर्णायां ३६९ श्लोक-
मितायां अपि उक्तं, तथाहि–
“राइणा भणिअं–जइ एवं तो चउत्थीए भवतु, सूरिहिं भणिअं–एवं होउ नत्थि अणत्थो सो भणिअमागमे “आ-
यरेणा वि पज्जोसविअब्ब”मिति तओ हरिसवसुफुल्ललोअणेणं जंपिअं राइणा भयवं! महापसाओ महंतो अम्हाणम-
णुग्गहो जओ मम अंतेउरिआणं पक्खोववासपारणए साहूणं उत्तरपारणयं भविस्सइ, तओ गिहे गंतूण समाइट्ठिवाओ
अंतेउरिआओ तुम्हाण ममावसाए उववासो होही पारणेअ साहूणं उत्तरपारणयं भविस्सइ, ता तत्थ अहा पवत्तेहिँ
भत्तपाणेहिं साहुणो पडिलाभेह, जओ भणिअमागमे–“पहसंतगिलाणंमि अ, आगमगहणे अ लोअकरणे अ। उत्तर-

प्रतिक्रमणं, यथा चतुर्दश्यां तथा यथा अष्टम्यां न भवति तथा चतुर्दश्यां अपि मा भवतु, किंच चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं अङ्गीकुर्वता सूत्रोक्तां पूर्णिमां विहाय चतुर्मासिकं अपि तत्र एव प्रतिक्रमणीयं, यतः चतुर्मासिके अष्टौ पक्षा भवन्ति ते च तन्मते चतुर्दश्यां एव पूर्णतां अगच्छन्, पाक्षिकस्य तत्र एव करणत्वात्, अथ चतुर्मासिकसंबन्धी पक्षः प्रतिपदः आरभ्यते पाक्षिकसंबन्धी तु अन्यत एव इति चेत् तर्हि कोऽयं अर्धजरतीन्यायः ? तथा च सति महान् सूत्रविरोधः तत्र ईदृग् अर्थस्य अदर्शनात् न युक्तं एव, ततश्च कृष्णचतुर्दशीरूपं इति चेत् तर्हि सकलमपि पूर्वोक्तं दूषणकदम्बकं तत्पश्चात्लग्नं अनुधावति, किंच एवं चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं कुर्वतां पूर्णमास्यां चतुर्मासिकं आचरतां चतुर्मासिकसंबन्धि तपो बाध्यते स्थानाऽनवाप्ते पाक्षिकचतुर्मासिकयोः मध्यं दिनाभावात्, ननु किमर्थं तद्दिनं ईक्षते ? उच्यते—पाक्षिके चतुर्थस्य करणात्, चतुर्मासिके षष्ठसंभवात् मध्यं दिनं अन्तरेण तच्च न घटते, तस्मात् युक्त्याऽपि पाक्षिकं पञ्चदश्यां एव युज्यते, पुनरपि प्रयोगो न चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं अपूर्णपक्षत्वात्, यत्र यत्र असंपूर्णं पक्षत्वं तत्र तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमणं यथा दशम्यां, किंच श्रीकालिकाचार्यकथायां शतगाथाप्रमाणायां श्रीभावदेवसूरिकृतायां पक्षोपवासपारणे साधूनां अष्टमोत्तरपारणस्य प्रोक्तत्वात् पाक्षिकं पर्व पञ्चदश्यां एव आगतं, तथाहि—

"मम अंतेउरी पक्खोववासपारणए जओ । साहूणं फासुहं भत्तं, होही उत्तरवारणे ॥ ८१ ॥ एवं पव्वं चउत्थीए, कयं कालगसूरिणा । एअं पज्जोसवणाकप्पं, सव्वसंघेण मन्निअं ॥ ८२ ॥ साहू पूआरओ लोओ, जाजो तप्पभिइं तओ । साहू

सारोद्धारसूत्रवृत्त्योः षट्त्रिंशदुत्तरशततमद्वारे (२५५ पत्रे) स्वकायपरकायशस्त्रोपहतं प्रासुकं जलं साधूनां ग्रहणोचितं प्रत्यपादि, तथाहि–

"उसिणोदगं तिदंडु-कलिअं फासुअजलं च जइ कप्पं। नवरि गिलाणाइकए, पहरतिगोवरिवि धरिअव्वं ॥ ८८१ ॥
जायइ सचित्तया से, गिम्हम्मि पहरपंचगस्सुवरिं ॥ चउपहरुवरिं ससिरे, वासासु पुणो तिपहरुवरिं ॥ ८८२ ॥

त्रिभिर्दण्डैः–उत्कालैः उत्कलितं=आवृत्तं यदुष्णोदकं, तथा यत् प्रासुकं-स्वकायपरकायशस्त्रोपहतत्वेनाऽचित्तीभूतं जलं तदेव यतीनां कल्प्यं–ग्रहीतुं उचितं, इह किल प्रथमे दण्डे जायमाने कश्चित् परिणमति कश्चिन्न इति मिश्रः १, द्वितीये प्रभूतः परिणमति स्तोकोऽवतिष्ठते २, तृतीये तु सर्वोऽपि अप्कायोऽचित्ती भवतीति दण्डत्रयग्रहणं, इदं च सर्वमपि प्रहरत्रयमध्ये एव उपभोक्तव्यं, प्रहरत्रयादूर्द्धं पुनः कालातिक्रान्तदोपसम्भवेन उपभोगानर्हत्वात् न धारणीयं, नवरं केवलं ग्लानादिकृते ग्लानवृद्धानां अर्थाय प्रहरत्रिकादपि ऊर्द्धं धर्त्तव्यं,–॥ ८८१ ॥ 'जायइ' इत्यादि गाहा। जायते=भवति सचित्तता 'से'त्ति, तस्य उष्णोदकस्य प्रासुकजलस्य वा ग्लानाद्यर्थं धृतस्य 'ग्रीष्मे' उष्णकाले प्रहरपञ्चकस्योपरि–प्रहरपञ्च–कादूर्द्धं कालस्याऽतिरूक्षत्वात् चिरेण एवं जीवसंसक्तिसद्भावात्, तथा शिशिरे=शीतकाले कालस्य स्निग्धत्वात् प्रहरचतुष्टयादूर्ध्वं सचित्तता भवति, "वर्षासु" वर्षाकाले पुनः कालस्याऽतिस्निग्धत्वात् प्रासुकीभूतमपि जलं भूयः प्रहरत्रयादूर्द्धं सचित्तीभवति, तदूर्द्धमपि यदि ध्रियते तदा क्षारः प्रक्षेपणीयः–सर्जिकादिकं क्षेप्तव्यं, येन भूयः सचित्तं न भवतीति ॥ ८८२ ॥ इति ॥ ४ ॥

पौषध्यां (१४४ पत्रे) श्रीजिनप्रभसूरिभिः 'सुद्धविअड'त्ति, शुद्धविकटं उष्णोदकं १ वर्णान्तरादिप्राप्तं शुद्धजलं २ चेति, वर्णान्तरादिप्राप्तजलस्य ग्राह्यत्वेन उक्तत्वात्। न च वाच्यं श्रीजिनप्रभसूरिभिः कस्य ग्रन्थस्य सम्मत्या व्याख्येयं व्यधायीति। श्रीकुलमण्डनसूरिकृतायां श्रीकल्पसूत्रावचूर्णौ तथैव व्याख्यानात्, तथाहि—

"वासावासं पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पंति तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए, तं जहा–आयामे वा १ सोवीरे वा २ सुद्धविअडे वा ३। अत्र 'सुद्धविअड'त्ति, शुद्धविकटं उष्णोदकं १ वर्णान्तरादिप्राप्तं शुद्धजलं २ चेत्यादि ॥१॥

एवमेव श्रीयतिदिनचर्यासूत्रवृत्त्योरपि (६५ पत्रे)। तथाहि–

"गिण्हिज्ज आरनालं आंबिलधोवणतिदंडउक्कलिअं। वण्णंतराइपत्तं, फासुअसलिलंपि तदभावे॥ १०२॥ व्याख्या–पिण्डग्रहणसमये साधुः आरनालं=अवश्रावणं गृह्णीयात् १ आम्भिलं=काञ्जिकं २ तन्दुलादिधावनजलं ३ त्रिदण्डोत्कलितं उष्णोदकं ४ वर्णान्तरादिप्राप्तं अन्यत् प्रासुकजलमपि ५ गृह्णीयादिति योगः, परं तदभावे–तस्य उष्णोदकस्याऽप्राप्तौ यदाहुः,–"उस्सेइम १ संसेइम २ तंदुल ३ तिल ४ तुस ५ जवोदगा ६ ऽऽयामं ७। सोवीर ८ सुद्धविअडं ९ अंबड १० अंबाडय ११ कविट्ठं १२॥ १॥ माउलिंग १३ दक्खा १४ दाडिम १५ खजूर १६ नालियर १७ कयर १८ बयरफलं १९। आमलयं २० चिंचापाणगाइं २१ पढमंगभणिआइं॥ २॥

पुनः श्रीआचाराङ्गवृत्तौ शस्त्रपरिज्ञाऽध्ययने तृतीयोद्देशके (४२ पत्रे), तथाहि—

अतो यद्बाह्यशस्त्रसम्पर्कात् परिणामान्तरापन्नं वर्णादिभिः तत् अचित्तं साधुपरिभोगाय कल्पते इति॥ ३॥ एवं प्रवचन-

पुनः निशीथभाष्यचूर्णिर्यथा—'फासुअमुदगं'ति जं वुत्तं तस्स इमा वक्खा—"तुवरे फले अ पत्ते रुक्खसिलो तुप्पमद्दणाईसु।" इत्यादि। तुवरसद्दो रुक्खसद्दे संबद्धो तुवरः-वृक्षः, सो अ समूलपत्तपुप्फफलो जम्मि उदगे पडिओ तेण परिणामिअं घिप्पइ, अहवा तुवरफला हरीतक्यादयः तुवरपत्राः पलाशपत्रादयः 'रुक्ख'त्ति—रुक्खकोटरे कडुफलपत्तपरिणामिअं घिप्पइ'सिल'त्ति, क्वचिच्छिलायां अनन्तरं रुक्खछल्ली कुट्टिआ तम्मि जं संठिअं उदगं तं परिणामिअं घिप्पइ जत्थ वा सिलाए तुप्परिणामिअं उदगं तं घिप्पइ, "तुप्पो" पुण मयगकलेवरवसा भण्णइ, "मद्दणाइसु" हस्त्यादिमर्द्दितं आदिसद्दो हस्त्यादिकमर्दने इत्यादि। एवं पिण्डनिर्युक्तिवृत्त्योरपि। तथाहि—

"दवओ परिणओ तिल्लतूवराईहिं दवेहिं।" विभीतकादिकषायद्रव्यैः अपि मिश्रोदकानि वर्णा(दी)नि परिणतानि प्रासुकानि, अत्र आदिशब्दाद् यथासम्भवं वर्णादिपरिणामहेतूनि गोमयरक्षादिद्रव्याणि सर्वाणि ज्ञेयानि,। पुनः ओघनिर्युक्तौ (१३१ पत्रे), तथाहि—

"सीउण्हखारखत्ते, अग्गी लोणूसअंबिले नेहे। वक्कंतजोणिएणं, पओयणं तेणिमं होंति॥ ३४६॥

एतद्वृत्तिः—"सीउण्हा"—पसिद्धा, "खारो"—तिलकरीरसाराई, खत्तं—उफरडिआ कयवरो, अग्गीलोणा पसिद्धाओ गो पंसुखारदलं, अंबिलं—सोवीराई, 'नेहो'—तिल्लयवसाई. एएहिं जो परिणओ' इति। पुनः निशीथभाष्ये यथा—

"सीएअरफासु चउहा, दवे संसट्ठमीसगं खित्तं। काले पोरसि परओ, वण्णाई परिणयं भावे॥ १॥" इति, एवं फलोद-

पुनरपि सुविहितसाधूनां पानीयत्रिकग्रहणे कषायद्रव्यमिश्रितपानीयस्य ग्रहीतुं कल्पत्वेन उक्तत्वात्, तथाहि—

"अन्नजलं १ उण्हं वा २ कसायदवेहिं मीसिअं वावि ३। कप्पइ जईण नऽण्णं, सुविहिअ कप्पट्ठिआणं च ॥ २ ॥" इति ॥ ५ ॥ पुनः वर्णगन्धरसस्पर्शैः परिणतं पानीयं प्रासुकं संयतो गृह्णीयाद् इति विधिवादेनाऽपि प्रोक्तत्वात्, तथाहि—

"वण्णरस–गंधएणं, परिणयं फरसेण वा। अजीवं फासुअं नच्चा, पडिगाहेज्ज संजए ॥ १ ॥" इति ॥ ६ ॥

ननु–वर्णान्तरप्राप्तपानीयं साधूनां योग्यं च सम्मत्या दर्शितं तत्तथैव, परं कैः द्रव्यैः केन च विधिना प्रासुकं तत् स्यात्, केषु च ग्रन्थेषु प्रोक्तम्? इत्याह–श्रीबृहत्कल्पभाष्ये; तथाहि—

"वण्णरसगंधफासा, जह दवे जम्मि उक्कडा हुंति। तह तह चिरं न चिट्ठइ, असुभेसु सुभेसु कालेणं ॥ १ ॥" व्याख्या–यस्मिन् द्रव्ये यथा वर्णरसगन्धस्पर्शा उत्कटा-उत्कटतरा भवन्ति, तथा तथा तेन तेन द्रव्येण सह मिश्रितं उदकं चिरं न तिष्ठति, क्षिप्रं-क्षिप्रतरं परिणमति, किं अविशेषेण? न इत्याह–येऽशुभा वर्णादय उत्कटाः तेषु एव क्षिप्रं परिणमति, ये तु शुभा वर्णादयः तेषु उत्कटेषु कालेन परिणमते चिरादित्यर्थः, अत्रैव निदर्शनमाह–"जो चंदणे कडुरसो, संसट्ठजलेण दूसणा जाओ। सो खलु दगरस सत्थं, फासो उ उवग्गहं कुणइ ॥ १ ॥" व्याख्या–इह तन्दुलोदकं चन्दनेन काऽपि मिश्रितं तत्र चन्दनस्य यः कटुको रसः स तन्दुलोदकस्य शस्त्रं, परं यः स्पर्शः शीतलः स जलस्योपग्रहं करोति इति कृत्वाऽचिरेण तत्परिणमति, एवं संसृष्टजलस्यापि या दूषणा आम्लरसता सा उदकस्य शस्त्रं, स्पर्शस्तु शीतलत्वाद् उपग्रहकारी अतः चिरेण परिणमति, इति ॥

श्राद्धाः प्राय उष्णोदकं न पिबन्ति, तत्रापि त्रिदण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृशं तु प्रायशो दुर्लभं साधूनुदिश्य क्रियमाणं तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृग्रहीत्रोः अहिताय अल्पायुष्याय च भवति, कसेल्लकप्रासुकनीरं तु आत्मनां गच्छे श्राद्धा विशेषतः श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तैस्तु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तन्मध्ये साधुभिरपि यतनया गृह्यमाणं न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेल्लकप्रासुकपानीयं गृह्यते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेल्लकपानीयविचारः (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वयं गृह्णन्ति, नाऽधिकं, तत्किम् ? उच्यते-श्रीमज्जिनवल्लभसूरिशिष्य-श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्देहदोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि-

"गिहिणो इह विहि आयं-बिलस्स कप्पंति दुन्नि दवाइं । एगं समुचिअमन्नं, बीअं पुण फासुअं नीरं ॥ १०४ ॥" इति ॥

अत्र उचितं अपि नीरमेव, न तु काञ्जिका १ अवस्रवण २ तक्रे ३ क्षुरसादीनि ४ तेषां हि पानकाहारत्वेऽपि शुद्ध्यहेतुत्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णावपि जलमेव उक्तं । तथाहि-

"जावइअं उवजुज्जइ, तावइअं भायणे गहेऊणं । जलविब्बुडं काउं, भुत्तवं एस इत्थ विही ॥ १ ॥

एवं द्रव्यद्वयातिरिक्तद्रव्यनिषेधः श्रीजिनपतिसूरिभिरपि सामाचारीमध्ये २५ लिखितः ॥ १ ॥ तथाहि-

"आयंबिले पप्पड १ घुग्घरिआ २ वेढमिआ ३ इड्डुरिआ ४ तक्काइ ५ निसेहो त्ति ॥२॥ पुनः जीर्णपुस्तकेषु अपि आचाम्लप्रत्याख्यानपाठे-"सूरे उग्गए पुरिमड्ढं पच्चक्खामि तिविहं चउविहं पि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं

कपानीयं प्रासुकत्वेन तपागच्छेशहीरविजयसूरि-प्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये तच्छिष्य पं० कीर्त्तिविजयगणिसमुच्चिते पं० जगमालगणिकृतत्रयोदशप्रश्नेऽपि (३६ पत्रे) प्रोक्तं, तथाहि–

वर्णान्तरप्राप्तं कसेल्लकनीरं प्रासुकं भवति न वा ? तत्रोत्तरं–वर्णान्तरप्राप्तं कसेल्लकनीरं प्रासुकं भवति परं आत्मीयवृद्धैः अनाचीर्णं इति ज्ञेयं, एवं पुनस्तत्रैव ग्रन्थे द्वीपबन्दरसङ्घकृत १५ प्रश्नेऽपि (८४ पत्रे); तथाहि–मतान्तरीयस्य कदाचिदुपवासादिप्रत्याख्यानं कार्यते, तत्र 'पाणस्से'त्युच्चारणमाश्रित्य किं विधेयं ?, यतस्तस्य कसेल्लकादिपानीयपाने कथं तत्फलं भवतीति ? तत्रोत्तरम्–अत्र मतान्तरीयस्य प्रत्याख्यानकरणे 'पाणस्से'त्युच्चारणे स यदि कसेल्लकादिपानीयं पिबति तदा प्रत्याख्यानभङ्गो ज्ञातो नाऽस्ति,यतः कसेल्लकक्षेपेऽपि पानीयं प्रासुकं भवति, परं आत्मनां आचरणा नाऽस्तीति नो गृह्यते इति। ननु–त्रिविधाहारप्रत्याख्याने कसेल्लकस्य स्वादिमत्वात् कथं न प्रत्याख्यानभङ्गः ?, उपवासप्रत्याख्याने च कथं न द्रव्यद्वयापत्तिर्भवेद् ? उच्यते–कसेल्लकस्वादो हि तथा नीरेण समं तदात्मना परिणतो यथा न नीरात्पृथग्भूतो ज्ञायते, अतो न प्रत्याख्यानभङ्गो नाऽपि च द्रव्यद्वयापत्तिः, एवं येषां सम्प्रदाये त्रिफलापानीयं पीयमानमस्ति तैरपि यद्यपि हरीतकीविभीतके स्वादिमे आमलकाश्च अशने, तथापि तन्मिश्रितोदकपानेन त्रिविधाहारप्रत्याख्यानभङ्गो मन्यते, नापि उपवासप्रत्याख्याने द्रव्यत्रयगणना, अन्यथा प्रत्याख्यानभङ्गः सम्पद्येत इति ॥

ननु–पूर्वमुष्णोदकाभावे वर्णान्तरप्राप्तपानीयग्रहणं उपदिष्टं, साम्प्रतं तु वर्णान्तरप्राप्तमेव प्रासुकोदकं गृह्यते तत्किमिति ? उच्यते–नाऽस्माभिः एकान्तेन कसेल्लकप्रासुकपानीयमेव गृह्यते, किन्तु उष्णोदकमपि गृह्यते, परं साम्प्रतं

श्राद्धाः प्राय उष्णोदकं न पिबन्ति, तत्रापि त्रिदण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृशं तु प्रायशो दुर्लभं साधूनुद्दिश्य क्रियमाणं तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृग्रहीत्रोः अहिताय अल्पायुष्काय च भवति, कसे-ल्लकप्रासुकनीरं तु आत्मनां गच्छे श्राद्धा विशेषतः श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तैस्तु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तन्मध्ये साधु-भिरपि यतनया गृह्यमाणं न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेल्लकप्रासुकपानीयं गृह्यते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेल्लकपानीयविचारः (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वयं गृह्णन्ति, नाऽधिकं, तत्किम् ? उच्यते–श्रीमज्जिनवल्लभसूरिशिष्य–श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्देहदोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि–

"गिहिणो इह विहि आयं-बिलस्स कप्पंति दुन्नि दव्वाइं । एगं समुचिअमन्नं, बीअं पुण फासुअं नीरं ॥ १०१ ॥" इति ॥

अत्र उचितं अपि नीरमेव, न तु काञ्जिका १ अवस्रावण २ तक्र ३ इक्षुरसादीनि ४ शेषाणि पानकाहारत्वेऽपि प्रासुक-तत्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णावपि जलमेव उक्तं । तथाहि–

"जावइअं उवजुज्जइ, तावइअं भायणे गहेऊणं । जलबिन्दुं काउं, भुत्तो पत्त इमाणि ॥ १ ॥

एवं द्रव्यद्वयातिरिक्तद्रव्यनिषेधः श्रीजिनपतिसूरिभिरपि सामाचारीमध्ये २५ लिखितः ॥ १ ॥ तथाहि–

"आयंबिले पप्पड १ घुग्घरिआ २ वेढमिआ ३ इड्डरिआ ४ तणाइ ५ निसिद्धो त्ति ॥२॥ पुनः जीर्णपुस्तकेषु अपि आचामा-ख्यानपाठे–"सूरे उग्गए पुरिमड्ढं पच्चक्खामि तिविहं चउविहं पि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं

सहसागारेणं पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयणेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं आयंबिलं पच्चक्खामि अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं लेवालेवेणं उक्खित्तविवेगेणं गिहत्थसंसट्ठेणं पारिट्ठावणियागारेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं एकासणं पच्चक्खामि तिविहंपि आहारं" इत्यादि, दव्वविसए सव्वनिअमा अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरामि" अयं पाठः श्रीजेसलमेरुभाण्डागारे सं० १२१५ लिखितपुस्तिकायां अस्ति ॥ ३ ॥

ननु-मूलग्रन्थे काऽपि द्रव्यद्वयं प्रतिपादितं अस्ति? उच्यते-महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णौ च "दोहिं दव्वेहिं आयंबिलेहिं" ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ, तथाहि—"एवं जहन्ने मज्झिमे उक्कोसेऽवि आयंबिले दव्वदुगेण सव्वत्थ भणिअव्वं"। पुनः अत्राऽर्थे सूक्ष्मधिया श्रीहरिभद्रसूरिकृतावश्यकबृहद्वृत्तिः विचारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्—

"एत्थ आयंबिलं च भवति आयंबिलपाउग्गं च, तत्थोदणे आयंबिलं आयंबिलपाउग्गं च, आयंबिला सकूरा, जाणि कूरविहाणाणि आयंबिलपाउग्गं, तंदुलकणिआउ कुडंतो पीट्ठं पिहुगा पिट्ठपोवलियाओ रालगा मंडगादि कुम्मासा पुव्वं पाणिएण कड्ढिज्जंति, पच्छा उखलीए पीसंति, ते तिविहा—सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयंबिलं आयंबिलपाउग्गाणि, पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआउ कंकडुगा य एवमादि, सत्तुआ जवाणं गोधूमाणं विहिआणं वा, पाउग्गं पुण गोधूमभुज्जिया पिचुगाला य जाव भुंजिज्जा जे अ जंतएण ण तीरंति पीसितुं, तस्सेव णिद्दारे कणिक्कादि वा, एयाणि आयंबिलपाउग्गाणि, तं तिविहं पि आयंबिलं तिविहं उक्कोसं १ मज्झिमं २ जहण्णं ३ च, दव्वओ कलमसालिकूरो उक्कोसं जं वा जस्स पत्थं रुच्चइ वा रालगो सामागो वा जहण्णो, सेसा मज्झिमा, जो सो कलमसालिकूरो सो रसं पडुच्च तिविधो

उक्कोसं २ तं चेव तिविधं पि आयंबिलं णिज्जरागुणं पडुच्च तिविधं उक्कोसो णिज्जरागुणो, मज्झिमो जहण्णोत्ति, कलम-सालिकूरो दव्वतो उक्कोसं, दवं चउत्थरसिएण समुद्दिसति, रसओ वि उक्कोसं तस्सच्चएणऽवि आयामेण उक्कोसं रसओ, गुणतो जहण्णं थोवा णिज्जरति भणितं भवति, सो चेव कलमोदणो जदा अन्नेहिं आयामेहिं तदा दव्वतो उक्कोसो, रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चेव, सो चेव जदा उण्होदएण तदा दव्वतो उक्कोसं, रसतो जहण्णं, गुणओ मज्झिमं चेव, जेण दव्वओ उक्कोसं न रसओ, इआणिं जे मज्झिमा ते चाउलोदणा तेन दव्वओ मज्झिमा आयंबिलेण रसओ उक्कोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दव्वओ मज्झं, रसओ जहण्णं, गुणओ मज्झं, मज्झिमं दयंति काऊणं, रालगतणकूरा दव्वओ जहण्णं, आयंबिलेण रसओ उक्कोसं, गुणओ मज्झं ते चेव आयामेण दव्वओ जहण्णं, रसओ मज्झं, गुणओ मज्झं, ते चेव उण्होदएण दव्वओ जहण्णं, रसओ जहण्णं, गुणओ उक्कोसं बहुणिज्जरत्ति भणितं होति, अहवा उक्कोसे तिण्णि विभासा—उक्कोसउक्कोसं उक्कोसमज्झिमं उक्कोसजहण्णं कंजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा मज्झिमा उक्कोसा णिज्जरा, एवं तिसु विभासितव्वं ॥ ५ ॥ एवं श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रावकधर्मप्रज्ञप्तिवृत्तौ अपि एतादृश एव पाठोऽस्ति ॥६॥ तथा—द्वाविंशत्यभ्यधिकै-कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमतः। अकृतैनां नमिसाधुः, शिष्यः श्रीशालिसूरीणाम् ॥२॥ इति प्रशस्तिसद्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतपडावश्यकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्थरसकाद्युत्कृष्टः शेषकूरः चतुर्थरसकादिश्च मध्यमः उष्णोदकादिश्च जघन्यो गुणतश्च बह्वी निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेऽल्पा च जघन्ये चेति, एवं च स्थिते कलमशालिकूरः कलमशालिकञ्जिकेन उत्कृष्टः, उत्कृष्टेन यदा भुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

सहसागारेणं पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयणेणं महत्तरागारेणं सबसमाहिवत्तियागारेणं आयंबिलं पच्चक्खामि अन्नत्थ-णाभोगेणं सहसागारेणं लेवालेवेणं उक्खित्तविवेगेणं गिहत्थसंसट्ठेणं पारिट्ठावणियागारेणं महत्तरागारेणं सबसमाहिवत्तिया-गारेणं एकासणं पच्चक्खामि तिविहंपि आहारं" इत्यादि, दवविसए सवनिअमा अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं महत्तरागा-रेणं सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरामि" अयं पाठः श्रीजेसलमेरुभाण्डागारे सं० १२१५ लिखितपुस्तिकायां अस्ति ॥ ३ ॥

ननु-मूलग्रन्थे क्वाऽपि द्रव्यद्वयं प्रतिपादितं अस्ति? उच्यते-महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णौ च "दोहिं दवेहिं आयंबिलेहिं" ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ, तथाहि—"एवं जहन्ने मज्झिमे उक्कोसेऽवि आयंबिले दवदुगेण सवत्थ भणिअवं"। पुनः अत्राऽर्थे सूक्ष्मधिया श्रीहरिभद्रसूरिकृतावश्यकबृहद्वृत्तिः विचारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्-

"एत्थ आयंबिलं च भवति आयंबिलपाउग्गं च, तत्थोदणे आयंबिलं आयंबिलपाउग्गं च, आयंबिला सकूरा, जाणि कूरविहाणाणि आयंबिलपाउग्गं, तंदुलकणिआउ कुडंतो पीट्ठं पिहुगा पिट्ठपोवलियाओ रालगा मंडगादि कुम्मासा पुवं पाणिएण कढिज्जंति, पच्छा उखलीए पीसंति, ते तिविहा-सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयंबिलं आयंबिलपाउग्गाणि, पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआउ कंकडुगा य एवमादि, सत्तुआ जवाणं गोधूमाणं विहिआणं वा, पाउग्गं पुण गोधूम-भुज्जिया पिचुगाला य जाव भुंजिज्जा जे अ जंतएण ण तीरंति पीसितुं, तस्सेव णिद्दारे कणिक्कादि वा, एयाणि आयं-बिलपाउग्गाणि, तं तिविहं पि आयंबिलं तिविहं उक्कोसं १ मज्झिमं २ जहण्णं ३ च, दवओ कलमसालिकूरो उक्कोसं जं वा जस्स पत्थं रुच्चइ वा रालगो सामागो वा जहण्णो, सेसा मज्झिमा, जो सो कलमसालिकूरो सो रसं पडुच्च तिविधो

उक्कोसं ३ तं चेव तिविधं पि आयंबिलं णिज्जरागुणं पडुच्च तिविधं उक्कोसो णिज्जरागुणो, मज्झिमो जहण्णोत्ति, कलमसालिकूरो दवतो उक्कोसं, दवं चउत्थरसिएण समुद्दिसति, रसओ वि उक्कोसं तस्सच्चएणऽवि आयामेण उक्कोसं रसओ, गुणतो जहण्णं थोवा णिज्जरति भणितं भवति, सो चेव कलमोदणो जदा अन्नेहिं आयामेहिं तदा दवतो उक्कोसो, रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चेव, सो चेव जदा उण्होदएण तदा दवतो उक्कोसं, रसतो जहण्णं, गुणओ मज्झिमं चेव, जेण दवओ उक्कोसं न रसओ, इआणिं जे मज्झिमा ते चाउलोदणा तेन दवओ मज्झिमा आयंबिलेण रसओ उक्कोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दवओ मज्झं, रसओ जहण्णं, गुणओ मज्झं, मज्झिमं दवंति काऊणं, रालगतणकूरा दवओ जहण्णं, आयंबिलेण रसओ उक्कोसं, गुणओ मज्झं ते चेव आयामेण दवओ जहण्णं; रसओ मज्झं, गुणओ मज्झं, ते चेव उण्होदएण दवओ जहण्णं, रसओ जहण्णं, गुणओ उक्कोसं बहुणिज्जरत्ति भणितं होति, अहवा उक्कोसे तिण्णि विभासा–उक्कोसउक्कोसं उक्कोसमज्झिमं उक्कोसजहण्णं कंजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा मज्झिमा उक्कोसा णिज्जरा, एवं तिसु विभासितवं ॥ ५ ॥ एवं श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रावकधर्मप्रज्ञप्तिवृत्तौ अपि एतादृश एव पाठोऽस्ति ॥६॥ तथा–द्वाविंशत्यभ्यधिकै–कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमतः। अकृतैनां नमिसाधुः, शिष्यः श्रीशालिसूरीणाम् ॥१॥ इति प्रशस्तिसद्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतषडावश्यकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्थरसकाद्युत्कृष्टः शेषकूरः चतुर्थरसकादिश्च मध्यमः उष्णोदकादिश्च जघन्यो गुणतश्च बही निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेऽल्पा च जघन्ये चेति, एवं च स्थिते कलमशालिकूरः कलमशालिकाञ्जिकेन उत्कृष्टः, उत्कृष्टेन यदा भुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

त्यर्थः, तथा उत्कृष्टं द्रव्यं जघन्यरसेन भुज्यते, तदा मध्यमो निर्जरा गुणं इत्यादिभङ्गका द्रष्टव्या इति, अयमर्थो द्रव्यरसयोः द्वयोः उत्कृष्टत्वे जघन्या निर्जरा एकैकोत्कृष्टत्वे मध्यमा द्वयोर्जघन्यत्वे उत्कृष्टा निर्जरा इति, अपि चात्र सर्वेष्वपि पूर्वोक्तेषु भङ्गकेषु जघन्य १ मध्यमो २ त्कृष्टरूपेषु ३ शालिप्रभृतीनां अन्नानां मध्यादेकतरत् अन्नं, अथ च काञ्जिकप्रभृतीनां नीराणां च मध्यात् एकतरन्नीरं आचाम्लमध्ये ग्राह्यत्वेन प्रोक्तं, परं न कुत्राऽपि एवंरूपो भङ्गको लिखितो, यदुत-एकस्मिन् आचाम्ले शालिप्रभृत्यन्नानां मध्यात् अन्नद्वयं तत्रयं वा अथ च काञ्जिकप्रभृतिनीरमध्यात् नीरद्वयं तत्रयं वा ग्राह्यमिति ॥ ७ ॥ ननु द्रव्यद्वयस्य एव ग्रहणे नियमिते कथं दन्तशोधनं विना मुखशुद्धिः ?-तत्राऽर्थे सन्देहदोलावली गाथा (११७ पत्रे) यथा-

जो पुण सिलिआइँ विणा, मुहसुद्धिं काउमित्थमसमत्थो । सो कडुअकसायरसं, सिलिअं गिण्हइ न से भंगो ॥१०६॥

अनाहारत्वात् ॥ ८ ॥ यदुक्तं-'निंवाईणं' गाहा, अतो बहुनिर्जराहेतुत्वेन उत्कृष्टाऽऽचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहणं युक्तं, पुनः अत्रार्थे वृद्धपरंपरागतसामाचार्येव प्रमाणं, किमेतत्प्रामाण्यात् निर्विकृतिकाऽऽचाम्लोपवासादिषु सचित्तनियममेव न कुर्वन्ति श्राद्धाः किञ्च उपवासे एकमेव द्रव्यं न गृह्णन्ति, ततो यथा सूत्राक्षरादर्शनेऽपि अत्र अवश्यंतया सचित्तनियमः क्रियते, एवं द्व्यधिकद्रव्यनियमोऽपि इति सन्देहदोलावलिबृहद्वृत्तिवचनप्रामाण्यात् वृद्धपरम्परागतसामाचार्या उत्कृष्टाऽऽचाम्लत्वेन द्रव्यद्वयमेव आचाम्ले गृह्यते, ततो यद्भगवत्केवलिभाषितं तत्प्रमाणं नाऽत्राऽस्माकं कोऽप्यभिनिवेशः इति ॥

॥ इति आचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहणाधिकारः ॥ १० ॥

ननु-केचिद्वदन्ति अपक्कदुग्धेन समं द्विदलभक्षणं अभक्ष्यदोषभाक्, तत् किम् ? उच्यते—न चैतत् सङ्गतिमङ्गति, क्काऽपि तद्दोषस्याऽनुक्तत्वाद् इति, आह परः, उच्यते-

ननु-भो ! "आमगोरससम्पृक्त-द्विदलादिषु जन्तवः । दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा-स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥", इति श्रीहेमाचार्यकृतश्रीयोगशास्त्र(१७१ पत्रे)वचनप्रामाण्याद् आमगोरससम्पृक्तद्विदले सूक्ष्मजन्तूत्पत्तिसद्भावेन तद्व-र्जनस्य सुतरां प्रोक्तत्वात् तद्दुष्टता एव समागता । न च वाच्यं गोरसशब्देन दधितक्रे । परं दुग्धं न ?, उच्यते-श्रीहेमाचार्यैः गोरसशब्देनाऽभिधानचिन्तामणौ (१६७ पत्रे) दधि १ दुग्ध २ घोल ३ रूपार्थत्रयस्य प्रोक्तत्वात्, तथाहि-"दुग्धं तु सोमजं, गोरसः क्षीरमूधस्यं, स्तन्यं पुंसवनं पयः ॥ ६८ ॥ १ तथा (१६८ पत्रे) "क्षीरजं=दधि गोरसश्च २" पुनः (१६९ पत्रे) "दण्डाहते कालशेय-घोलारिष्टानि गोरसः रसायनं ३" इति । तत आमगोर-सेन समं द्विदलभक्षणे स्पष्टं अभक्ष्यदोषः ?, सत्यं, यद्यपि आमगोरसशब्देन अपक्कदुग्धमपि समायातं, परं द्विदलदोषाधि-कारे आमगोरसशब्दस्य प्रवृत्तिः अनुत्कालितदधितक्रयोः एव विषये, तयोः द्वयोः एव ग्रन्थादौ व्याख्यातत्वाद्, यदुक्तं "श्रीतपागणसरोजरविश्रीदेवसुन्दरगणेन्द्रविनेयः, श्राद्धवर्गविहिताग्रहतः श्रीसोमसुन्दरगुरुः कुरुतेऽदः ॥ १ ॥" इति ग्रन्थादौ सद्भावेन तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिभिः श्रीयोगशास्त्रबालावबोधे; तथाहि-

"आमगोरससंपृक्तं, द्विदलं पुष्पितौदनम् । दध्यहर्द्वितयातीतं, कथितान्नं विवर्जयेत्" ॥ ७ ॥

व्याख्या–"आम गोरस-अणऊकाल्या दूध दही छासि ते मांहि मिल्यौ विदल कठउल अने वासीकठूउल अने आदि शब्द लगे फूल्यो जे रान्ध्यो उदन १ ढुंढणादिक २ तथा विदिहडो-सोल पहुर ऊपहरा दहीमाहि ३ अनइं वासीयकठउलादिक कुहिआ अन्न ४ एतलां सवि हि मांहि दृष्टा केवलज्ञानीयैं सूक्ष्मजीव उपजता दीठा, ते भणी ए सगला ही श्रावके वर्जिवा इति ।"अत्रार्थे योगशास्त्रावचूर्णिरपि विलोकनीया, "तत्राऽऽमगोरसशब्देन अनुत्कालितदधि–तक्रवस्तुद्वयस्य एव व्याख्यानात्", तथा विहाय एकं कंचिद् गच्छं, अन्येषु गच्छेषु आमदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणनिषेधो नाऽस्ति, प्रत्युत प्रवृत्तिः वर्त्तते, अथ क्वाऽपि ग्रन्थेऽपक्वदुग्धमध्ये द्विदलनिषेधः प्रोक्तो भवेत्, तदा स ग्रन्थो विचार्येत, परं स ग्रन्थो नाऽस्तीति सम्भाव्यते इति ॥

॥ इति अपक्वदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणाधिकारः ॥ ११ ॥

ननु–आत्मनां गच्छे मुद्गादीनामिव सङ्गरादीनामपि द्विदलत्वं गण्यते, केषांचिद्गच्छे तु न इति, तत्र को विचारः? उच्यते,—श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः उत्सूत्रपदोद्घट्टने सङ्गरादीनां द्विदलत्वे अमन्यमाने उत्सूत्रस्य प्ररूपितत्वं उक्तमस्ति, तथाहि–

"कंडुअसंगरियाओ न हुंति विदलंति विरूहगाऽणंतं इति उत्सूत्रं", ॥ १ ॥ एवमेव श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां सम्यक्त्वारोपणविधौ प्रत्यपादि, तथाहि–

संगरफलिआमुग्गमउठमासमसूरकलायचणयचवलवल्लकुलत्थमित्थिआ, कंडुअगोआरमाइ त्रिदलाइं गोरसेण सह न जिमेअवाइं एएसिं राइत्तिअं न कायवं" इति ॥ २ ॥

इत्थमेव चैत्यवन्दनकुलकेऽपि, (९७ पत्रे) तथा हि–

"संगरफलिमुग्गमुहुडमासकंडूअपमुक्खविदलाइं । सह गोरसेण न जिमेए य रायत्तिअं न करे ॥ १८ ॥
जम्मि य पीलिज्जंते, मणयं पि न नेहनिग्गमो हुज्जा । दुन्निअदलाइ दीसंति मिथिगाईण जह लोए ॥ १९ ॥" ॥ ३ ॥
एवं श्रीजिनपतिसूरिभिरपि निजसामाचारीग्रन्थे ८ प्रत्यपादि, तथाहि-"संगरं कडूअगोयराइ विदलं"इति ३ ।
ननु-पूर्वाचार्यग्रन्थेऽपि क्वाऽपि सङ्गरादीनां द्विदलत्वसम्मतिः अस्ति ? उच्यते—यद्यपि साम्प्रतं प्रवर्त्तमाना श्रीसिद्धसेनसूरिकृता श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तिः तत्र सा नाऽस्ति, परं श्रीआनन्दसूरिभिः श्रीप्रवचनसारोद्धारगाथाद्वितीयार्द्धं व्याख्यानयद्भिः स्ववृत्तौ तथैवोक्तं, तथाहि-

"दहिए विगयगयाइं, घोलवडाँ घोलसिहरिणि करंवो । लवणकणदहिअमहिअं संगरगाइम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥"

व्याख्या-लवणकणैः जीरकलवणलेशैः युक्तं दधि हस्तेन मथितं वस्त्रेण गालितं तदपि रात्र्युषितं सत् कल्पते, निर्विकृतिकप्रत्याख्यानवतां, क्वाऽपि देशे सङ्गराद्यपि तत्र प्रक्षिप्यते, इत्याशङ्क्याऽऽह, परं सङ्गरादौ अपतिते सति, तत्र तु द्विदलदोषसम्भवात् न कल्पते इत्यर्थः ॥ ४ ॥ एवं यतिदिनचर्यायां अपि, तथा हि-"फलियावग्गे तह संगर वल्ला चवला य होलायेति" ॥ ५ ॥ ननु-सङ्गरादीनां मुद्गादीनामिव द्विदलत्वसाधकं लक्षणमस्ति न वा ? उच्यते-बाढं अस्तीति ब्रूमः, तथा हि-
न य संगरवीयाओ तिल्लुप्पत्तिं कयाइवि संभवइ । दलिए दुन्नि दलाइं मुग्गाईणं च दीसंति ॥ १ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥
पुनः केवलिना दृष्टं सत्यमिति ॥

॥ इति सङ्गरप्रमुखाणां द्विदलत्वाधिकारः ॥ १२ ॥

ननु–केषांचित् गच्छे श्राद्धानपि साधूनिव "पाणस्स लेवाडेण वा" इत्यादिपानपडागारा उच्चारयन्ति, आत्मनां गच्छे तु न इति, तत्र किं निदानम्? उच्यते–

शास्त्रे निषिद्धत्वात्, वृद्धानां असंमतत्वात्, युक्तियुक्तत्वाच्च, यतः श्राद्धानां पानकागारपङ्क्तनिषेधं श्रीजिनदत्तसूरयः उत्सूत्रपदोद्घट्टने प्रोचिवांसः, तथाहि–

"अजिअजलाहारगिही पाणागारे समुच्चरइ" तदुत्सूत्रमिति ॥ १ ॥ एवं श्रीजिनपतिसूरयोऽपि निजसामाचार्यां १२ लिखन्ति स्म; तथाहि–"सावयाणं पाणस्स लेवाडेण वा इच्चाइ पाणगागार अणुच्चारणं" इति ॥ २ ॥ ननु–पूर्वसूरिभिरपि क्वाऽपि ग्रन्थे तन्निषेधो भणितोऽस्ति? उच्यते—श्रीबृहद्भाष्ये; तथा हि–"ए ए छ आगारा साहूणं, न पुण सड्ढाणं" इति ॥ ३ ॥ एवं श्रीप्रत्याख्यानभाष्ये त्र्यशीत्यधिकैकादश ११८३ शतवर्षे निर्मितायां तद्वृत्तौ च, तथाहि–"एते पानकागारा यतीनामेव, न तु श्राद्धानां, न खलु श्राद्धाः सर्वविरतयः इति" ॥ ४ ॥ ननु–वृद्धानां असंमतत्वं युक्तियुक्तत्वं च कथं? इत्याह–श्रूयतां सावधानीभूय विचार्यतां च चक्षुषी निमील्य, अत्र अयं परमार्थः—यतीनां एकाशनादिप्रत्याख्यानवतां भिक्षावृत्तित्वेन यथालब्धसर्वपानकानि गृह्णतां पिबतां च तदपवादभूताः, "पाणस्स लेवाडेण वा" इत्यादि पडागारा अपि उच्चारयितुं कल्पन्ते एव, परं सचित्तपरिहारिणां गृहस्थानां एकाशनादिप्रत्याख्यानवतां आत्मवशित्वेन पानकापवादसेवार्थं पडागारान् उच्चारयितुं न घटामाटीकते। न च वाच्यं गृहस्थानां अपि भिक्षावृत्तिः अस्तु,

को दोषो गृहस्थानां एकादशप्रतिमाया अर्वाक् भिक्षावृत्तेः अष्टकग्रन्थादौ पौरुषघ्नीत्वेन निषिद्धत्वात् । अथ यतिन इव गृहस्था अपि पानकपडागारान् उच्चरिष्यन्ति, तदा गृहस्था अपि यतिन इव उपवासादित्रिविधाहारप्रत्याख्यानमध्ये सौवीरावश्रावणादिपानीयानि अपि पास्यन्ति, न च एषा सौवीरादिपानीयपानप्रवृत्तिः, केषांचिदपि गच्छे दृश्यते । तदपाने च तदपवादागाराणां अपि समुच्चारणे स्पष्टं असंगतिरेव, नहि विशेष्याभावे विशेषणसंभवः, प्रत्युत पानकपडागारोच्चारणं अन्तरेणाऽपि सर्वगच्छेषु सच्चित्तपरिहारिणः श्राद्धाः सन्ध्यायां द्विविधत्रिविधाहारदिवसचरिमप्रत्याख्यानकरणानन्तरं रात्रौ प्रासुकपानीयं पिबन्तो दृश्यन्ते । अपि च यथा दिवसचरिमप्रत्याख्याने अनुच्चारितेषु अपि पानकागारेषु रात्रौ गृहस्थाः शुद्धोदकं पिबन्ति, तथा अन्येषु अपि दैवसिकप्रत्याख्यानेषु पानकोच्चारं विनाऽपि पानीयं पिबन्तु, का विचारणा ? उभयत्र समानत्वात्, किं च खर्जूर-तिल-तन्दुलधावना-ऽवश्रावणादीनि पानकानि, यथा रात्रौ गृहिणां अपेयानि तथा दिवा अपि अपेयानि एव, तत्पानस्य धर्मे अभिमुखानां अप्रतिपत्तिहेतुत्वेन अप्रतिपन्नधर्माणां, विपरिणामहेतुत्वेन वैधर्मिकाणां, जिनधर्मस्य निन्दाकृतौ प्रेरकत्वेन च महादोषत्वात् तेन पानकोच्चारणं अनर्थकं एव, आह परः—न तु तद् अनर्थकं, यतो यद्यपि फोगरङ्ग-दाडिमछल्ल्यादिभिः प्रासुकीकृतं जलं त्रिविधाहारेण पातुं कल्पते एव, तेषां कषायवृक्षफलछल्लीचूर्णत्वेन अनाहारकत्वात्, तथापि विभीतकादिना प्रासुकीकृतं न कल्पते एव, तस्य च स्वादिमाहारत्वादिति । तदर्थं पानकागारान् उच्चरन्तु गृहस्थाः इति चेत् ? न, वस्तुगत्या विभीतकादेः अपि कटुफलत्वेन अनाहारकत्वात्, न च वाच्यं पानभङ्गभिया

तेणं। जत्तेण होइअवं, सुहाणुवंधप्पहाणेणं ॥ ४ ॥ संभवइ अकाले वि हु, कुसुमं महिलाण तेण देवाणं। पूयाए अहि गारो, नओ हओ होइ सुत्तुत्तो ॥ ५ ॥ लोगुत्तमदेवाणं समुचणे समुविओ इह नेओ सुइगुण जिट्ठत्तणओ, लोए लोउत्तरे पुरिसो ॥ ६ ॥ न छिवंति जहा देहं, ओसरणे भावजिणवरिंदाणं। तह तप्पडिमं पि सयं, पूअंति न जुवनारीओ ॥ ७ ॥" इत्यादि, अत्र इदं रहस्यम्–श्रीजिनदत्तसूरिभिः इदं निषिद्धं, यदुत तरुणस्त्रीः मूलप्रतिमां स्वकरेण चन्दनादिविलेपनेन पूजयेदिति न अन्यत् किमपि। ननु–तर्हि या बाला वृद्धा च सा अन्यगच्छीयबालवृद्धस्त्रीयत् प्रतिमापूजां कुर्वती कथं न दृश्यते? उच्यते–तथाविधाया रूढेः दुर्वार्यत्वात्, कुर्वन्तु ताः, प्रतिमापूजां को निवारकः?, कुर्वन्ति अपि च ताः बालाः वृद्धाश्च काश्चन स्त्रियः कुत्रचित् ॥

॥ इति तरुणस्त्रियाः मूलप्रतिमापूजानिषेधाधिकारः ॥ १४ ॥

ननु–आत्मीयो गच्छः सुविहितः तर्हि सांप्रतं श्राद्धाः "दंसण १ वय २ सामाइय ३ पोसह ४ पडिमा य ५ बंभ ६ सच्चित्ते ७। आरंभ ८ पेस ९ उद्दिट्ठ १०, वज्जए समणभूए अ ॥ १ ॥" इत्येवंरूपा एकादश प्रतिमाः कथं न वहंति? उच्यते–संप्रति काले दुःषमकालानुभावेन संहनन–साहस–बलधैर्याभावात्, निरतिचारसम्यक्त्वादि पालयितुं न शक्यते, पुनः कायोत्सर्गप्रतिमायां पञ्चमासीं यावत् शून्यगृहे श्मशाने वा चतुरः प्रहरान् कायोत्सर्गं कृत्वा पौषधिकीरात्रिः अतिवाहयितुं अशक्या। पुनः भूत–प्रेतव्यन्तरादिदुष्टानिष्टदेवतादिकृतोपसर्गे सति प्रादुर्भूतप्रभूतभीत्या च मनोधैर्यं क्षणमपि न तिष्ठति, प्रत्युत अपायापत्तिश्च स्यादिति तद्वहननिषेधो युक्तिमान्। ननु–कैः तद्वहननिषेधोऽकारि? उच्यते—युगप्रधान-

श्रीजिनदत्तसूरिप्रमुखैः । कथं ? कस्मिन् ग्रन्थे ? इत्याह—"पुरिसित्थीओ पडिमा, वहंति तत्थाइमा चउरो ॥ ६ ॥" तदुत्सूत्रं इति श्रीजिनदत्तसूरिकृतोत्सूत्रपदोद्धट्टनकुलके षष्ठगाथायां ॥ १ ॥ एवं श्रीजिनपतिसूरिभिरपि निजसामाचार्यां तन्निषेधो लिलिखे, तथाहि—"संपइ काले सावयपडिमाओ न वहिज्जंते ॥ २ ॥" ननु—ततः प्राक्तनग्रन्थेऽपि क्वाऽपि प्रतिमावहननिषेधो दृश्यते ? उच्यते—तीर्थोद्धारप्रकीर्णके तद्व्यवच्छेदस्य प्रतिपादना, तथाहि—

साहूणऽग्गोयरओ वुच्छिन्नो दूसमाणुभावाओ । अज्जाणं पणवीसं सावयधम्मो अ वुच्छिन्नो ॥ १ ॥ एतद्गाथार्थस्तु अयं तथाहि—साधूनां=महात्मनां पूर्वं प्रमादाल्पत्वेन 'अग्गोऽयरओ' त्ति अग्रवेत्तारः (अग्रावतारः) परिधानविशेषः साधुजनप्रतीतः आसीत्, स संप्रति व्युच्छिन्नः, कटिपट्टकस्य अन्यथा करणात् कस्माद् दुःषमानुभावात् १ तथा आर्यिकाणां साध्वीनां पञ्चविंशत्युपकरणानां आसन्, संप्रति तानि अपि व्यवच्छिन्नानि २ तथा श्रावकधर्मः श्रावकैकादशप्रतिमारूपो धर्मोऽपि व्यवच्छिन्नः ३ न च वाच्यं श्रावकधर्मशब्देन सम्यक्त्वमूलस्थूलद्वादशव्रतरूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः, एतद्वचनस्य द्वादशव्रतरूपश्रावकधर्मस्य प्रत्यक्षं क्रियमाणत्वेन अघटमानत्वात्, तद्व्यवच्छेदस्य तु साधुधर्मव्यवच्छेदेन सहभावित्वाच्च, साधुधर्मस्तु आदुःप्रसहसूरिं स्थास्यति, ततः तत्सहभावित्वेन श्रावकधर्मोऽपि द्वादशव्रतरूपः तावन्तं कालं स्थाता । ननु—तीर्थोद्धारप्रकीर्णकगाथातुर्यपदस्य केन अर्थो व्याख्यातः ? यदुत 'एकादशप्रतिमारूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः' ? उच्यते—तरुणप्रभसूरिणा स्वकृतषडावश्यकबालावबोधे इत्थमेव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि—

"साहूणंऽगोअरओ, वुच्छिन्नो दूसमाणुभावाओ । अज्जाणं पणवीसं, सावयधम्मो अ वुच्छिन्नो ॥ १ ॥" अत्र साधु-

गाहित्तए तं० तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा । वासावासं पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति, तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए तं० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धविअडे वा इत्यादि" श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनादिषु (कल्पसूत्रे सामाचार्यां) चतुर्थषष्ठाष्टमादिप्रत्याख्यानस्य स्पष्टं नामश्रवणात् । कथङ्कारं नो उपलंभः ?, सत्यं, श्रूयतां श्रुती दत्त्वा, विचार्यतां च क्षणं चक्षुषी निमील्य । अत्र इदं रहस्यं—एतानि चतुर्थ-षष्ठाष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राहं न उच्चार्यंते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य उपवासस्य चतुर्थं इति संज्ञा १, एवं उपवासद्वयस्य षष्ठं इति संज्ञा २, उपवासत्रयस्य अष्टमं इति संज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुस्त्रिंशत्तमं इति संज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ अपि तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एवं षष्ठस्य अर्थं उपवासद्वयं, अष्टमस्य अर्थं उपवासत्रयं इत्यादि व्याख्यातमस्ति । तथा च तद्वृत्तिपाठः (१४७ पत्रे)—चउत्थेत्यादिसूत्राणि चतुर्दश व्यक्तानि, केवलं एकं पूर्वदिने, द्वे उपवासदिने, चतुर्थपारणकदिने भक्तं=भोजनं परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थं भक्तं, तदस्य अस्ति स चतुर्थभक्तिकः तस्य एवं अन्यत्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्रं एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थभक्तादिशब्दानां एकाद्युपवासादिषु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि उपवासपाठस्तु अयं (८५३ पत्रे) तथाहि—"सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्चक्खाइ" इत्यादि, परं न तु एवं यदुत 'सूरे उग्गए चउत्थं पच्चक्खाइ' एवं छट्ठभत्तं अट्ठमभत्तं यावत् चउतीसभत्तं । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठविधायिनः षष्ठसंज्ञा स्यात् तदा षष्ठभक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुष-जवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि उपादेयानि स्युः षष्ठभक्तिकत्वात्, परं न च चतुर्थप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्तिः कुत्राऽपि, एवं अष्टमभक्तिकस्याऽपि साधोः

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयाम-सौवीर-शुद्धविकटानि त्रीणि पानकानि ग्राह्याणि स्युः अष्टमभक्तिकत्वात्, परं न चतुर्थषष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एवं विकृष्टभक्तिकस्याऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं उपादेयं स्यात् न उत्स्वेदिमादिकं, असंगतं च एतत्, यतः तृतीयदिनात् उपर्येव तच्छरीरं देवताधिष्ठितं इति, प्रथमद्वितीयतृतीय–दिनेषु विकृष्टभक्तिकस्य शेषपानकानां अस्वीकारे भगवदाज्ञाभङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टभक्तिकस्य एकं उष्णं विकटमेव पानकं अनुज्ञातं, यदाह–श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाचार्यां, तथाहि–

'विकट्ठभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति एगे उसिण वियडे' इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्याने प्रथमदिने चतुर्विधा-हारपरिहारिणः अग्रिमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्राग्दिने कथं प्रत्याख्यानं संगतिं अङ्गति? । तथा अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, उपासकः षाण्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति उक्तौ सत्यां, द्विती-यदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात्? एवं तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात्? न च वाच्यं दिनत्रयेऽपि अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति वक्तव्यं अनवस्थाप्राप्तेः, कथं तृतीयदिनेऽपि? यदि अष्टमप्रत्याख्यानं करोति तदा पुनः उपवासद्वयं अग्रेऽपि कर्तव्यं स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाहिकां कर्तुकामस्य श्राद्धादेः प्रथमदिने एव अष्टादशभक्तयुगपत्प्रत्याख्याने एकस्य कस्याऽपि कथंचित् उपवासस्य भङ्गे अष्टाहिकाया अपि भङ्ग आपद्येत, पुनरपि केनाऽपि उपवासद्वयं कृतं आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा? । अथ यदि षष्ठाष्टमादीनां उच्चाररूपता स्यात्, तदा अभक्तार्थादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा क्वाऽपि दृष्टा

गाहित्तए तं० तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा । वासावासं पज्जोसविअस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति, तओ पाणगाइं पडिगाहित्तए तं० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धविअडे वा इत्यादि" श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनादिषु (कल्पसूत्रे सामाचार्यां) चतुर्थषष्ठाष्टमादिप्रत्याख्यानस्य स्पष्टं नामश्रवणात् । कथङ्कारं नो उपलंभः ?, सत्यं, श्रूयतां श्रुती दत्त्वा, विचार्यतां च क्षणं चक्षुषी निमील्य । अत्र इदं रहस्यं—एतानि चतुर्थ-षष्ठाष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राहं न उच्चार्यंते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य उपवासस्य चतुर्थं इति संज्ञा १, एवं उपवासद्वयस्य षष्ठं इति संज्ञा २, उपवासत्रयस्य अष्टमं इति संज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुस्त्रिंशत्तमं इति संज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ अपि तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एवं षष्ठस्य अर्थ उपवासद्वयं, अष्टमस्य अर्थ उपवासत्रयं इत्यादि व्याख्यातमस्ति । तथा च तद्वृत्तिपाठः (१४७ पत्रे)–चउत्थेत्यादिसूत्राणि चतुर्दश व्यक्तानि, केवलं एकं पूर्वदिने, द्वे उपवासदिने, चतुर्थपारणकदिने भक्तं=भोजनं परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थं भक्तं, तदस्य अस्ति स चतुर्थभक्तिकः तस्य एवं अन्यत्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्रं एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थभक्तादिशब्दानां एकाद्युपवासादिषु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि उपवासपाठस्तु अयं (८५२ पत्रे) तथाहि–"सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्चक्खाइ" इत्यादि, परं न तु एवं यदुत 'सूरे उग्गए चउत्थं पच्चक्खाइ' एवं छट्ठभत्तं अट्ठमभत्तं यावत् चउतीसभत्तं । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठविधायिनः षष्ठसंज्ञा स्यात् तदा षष्ठभक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुष-जवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि उपादेयानि स्युः षष्ठभक्तिकत्वात्, परं न च चतुर्थप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्तिः कुत्राऽपि, एवं अष्टमभक्तिकस्याऽपि साधोः

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयाम-सौवीर-शुद्धविकटानि त्रीणि पानकानि ग्राह्याणि स्युः अष्टमभक्तिकत्वात्, परं न चतुर्थषष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एवं विकृष्टभक्तिकस्याऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं उपादेयं स्यात् न उत्स्वेदिमादिकं, असंगतं च एतत्, यतः तृतीयदिनात् उपर्येव तच्छरीरं देवताधिष्ठितं इति, प्रथमद्वितीयतृतीय-दिनेषु विकृष्टभक्तिकस्य शेषपानकानां अस्वीकारे भगवदाज्ञाभङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टभक्तिकस्य एकं उष्णं विकटमेव पानकं अनुज्ञातं, यदाह-श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाचार्यां, तथाहि-

'विकट्ठभत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति एगे उसिण वियडे' इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्याने प्रथमदिने चतुर्विधा-हारपरिहारिणः अग्रिमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्रागुदिने कथं प्रत्याख्यानं संगतिं अङ्गति? । तथा अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, उपासकः षाण्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति उक्तौ सत्यां, द्वितीयदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात्? एवं तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात्? न च वाच्यं दिनत्रयेऽपि अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति वक्तव्यं अनवस्थाप्राप्तेः, कथं तृतीयदिनेऽपि? यदि अष्टमप्रत्याख्यानं करोति तदा पुनः उपवासद्वयं अग्रेऽपि कर्तव्यं स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाहिकां कर्तुकामस्य श्राद्धादेः प्रथमदिने एव अष्टादशभक्तयुगपत्प्रत्याख्याने एकस्य कस्याऽपि कथंचित् उपवासस्य भङ्गे अष्टाहिकाया अपि भङ्ग आपद्येत, पुनरपि केनाऽपि उपवासद्वयं कृतं आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा? । अथ यदि षष्ठाष्टमादीनां उच्चाररूपता स्यात्, तदा अभक्तार्थादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा काऽपि दृष्टा

परं प्रत्यहं प्रत्याख्यानं एकोपवासस्य
श्रुता च, ततः श्राद्धादिः चतुर्थ-षष्ठं-अष्टमं वा यावत् चतुस्त्रिंशत्तमं वा करोतु परं प्रत्यहं प्रत्याख्यानं एकोपवासस्य एव कार्यते न तु षष्ठाष्टमादीनां तेषां संज्ञामात्रत्वात् । अत्राऽऽह परः—ननु-प्रथमदिने अष्टमकर्तुः अष्टमकर्तृत्वं न उच्यते, तदा तृतीयदिने तस्य कुतो अष्टमकर्तृत्वं अभ्यागतम् ? उच्यते-आगमादेव, कः आगमः ? इत्याह श्रीभगवतीसूत्रे सप्तमशतके नवमोद्देशके (३२० पत्रे), तथाहि-

'तते णं से वरुणे नागनत्तुए अण्णया कयाइ रायाभिओगेणं गणाभिओगेणं बलाभिओगेणं रहमुसले संगामे आणत्ते समाणे छट्ठभत्तिए अट्ठमभत्तं अणुवट्टेति अट्ठमभत्तं अणुवट्टेत्ता कोडुंबिअपुरिसे सद्दावेइ सद्दावेइत्ता' इत्यादि । पुनः श्रीपञ्चमाङ्गे एव तृतीयशतके (१७१ पत्रे)

तथाहि-"ते णं काले णं ते णं समएणं अहं गोयमा ! छउमत्थकालिआए एक्कारसवासपरिआए छट्ठं छट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवो कम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दुइज्जमाणे जेणेव सुसमारपुरे नगरे, जेणेव असोअवणसंडे उज्जाणे, जेणेव असोअवरपायवे, जेणेव पुढविसीलावट्टओ तेणेव उवागच्छामि उवागच्छित्ता असोगवरपायवस्स हेट्ठा पुढविसीलापट्टयंसि अट्ठमभत्तं परिगिण्हामि, दोवि पाए साहट्टु-वग्घारिअपाणी एगपोग्गलनिविट्ठदिट्ठी अणिमिसनयणे ईसिंपब्भारगएणं काएणं अहापणिहिएहिं गत्तेहिं सव्विंदिएहिं गुत्तेहिं एगराइयं महापडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि" इति, अत्र उभयवरुण १ श्रीमहावीरयोर्द्वितीयदिने षष्ठभक्तिकनामत्वे सति तृतीयदिने अष्टमभक्तिकत्वं जातं, परं प्रथमद्वितीयदिनयोर्न अभूत् इति, तथा "अण्णे भणंति एवं चिंतेअव्वं-किं मए पच्चक्खातव्वं ? जइ आवस्सगमादि-

असकेंतो पुरिमड्ढायंबिलेगट्ठाणं, असकेंतो निव्वीयं असकेंतो
आणं जोगाणं सकेति संधरणं काउं तो अब्भत्तट्ठं ववसति, असकेंतो पुरिमड्ढायंबिलेगट्ठाणं, असकेंतो निव्वीयं असकेंतो
पोरिसमाइ विभासा, अह चउत्थभत्तिओ छट्ठं ववसइ छट्ठभत्तिओ अट्ठममिच्चादि विभासा" इति श्रीआवश्यकचूर्णौ
(२६४ पत्रे) अत्राऽपि चतुर्थभक्तिको अभूत् प्रथमदिने, अथ च द्वितीयदिने तपश्चिन्तनावसरे षष्ठमनोरथो जातः, ततः
षष्ठः कृतः ततो विचारयन्तु, तस्य षष्ठकर्तुः प्रथमदिवसे चतुर्थभक्तिकत्वं कथितं, न षष्ठभक्तिकत्वं, एवं छट्ठभत्तिओ अट्ठमं
ववसइ, अत्राऽपि अष्टमकर्तुरपि द्वितीयदिने षष्ठभक्तिकत्वेन प्रोक्तमिति । इति प्रत्यहं प्रत्याख्यानं एकोपवासस्य एव
कार्यते न षष्ठाष्टमादीनां इति ॥ १६ ॥

॥ इति अनेकोपवासप्रत्याख्याननिषेधाधिकारः ॥ १६ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धाः सामायिकदण्डकोच्चारं वारत्रयं कुर्वन्ति, तत्स्वगच्छपरम्परया किं वा ग्रन्थानुसारेण ?
उच्यते-ग्रन्थानुसारेण एव, कथं ? इत्याह-श्रीजिनपतिसूरिभिः स्वकृतसामाचार्यां सामायिकदण्डकोच्चारस्य वारत्रयं पठ-
नोपदेशात्, तथाहि-"पडिक्कमणाइसु सामाइदंडगो नवकारो अ वारतिगं भणिज्जइ १" एवं श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि अभाणि,
तथाहि-"नमुक्कारतिगपुव्वं करेमि भंते ! सामाइयं इच्चाइ दंडगं वोसिरामि पज्जंतं वारतिगं कड्ढिअ खमासमणेण इरियं
पडिक्कमिअ" इत्यादि २ इत्थमेव श्रीतरुणप्रभसूरिभिरपि स्वकृतबालावबोधे प्रोचे, तथाहि-"मुहपत्ती पडिलेही एक खमा०
सामाइयं संदिसावेमि, बीय ख० सामाइयं ठाएमि ती० ख० देइकरी अर्धावनतगात्र हुं तउ तिण्ह नमस्कार कही त्रिणि
वार करेमि भंते० इसउं सामायिक सूत्र त्रिणि वार कहइ" इत्यादि ३ । ननु-काऽपि जीर्णग्रन्थेऽपि सामायिकदण्डकोच्चार

पाठो वारत्रयं पठितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीव्यवहारभाष्ये चतुर्थोद्देशके यतीनां दीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि- "अण्णो वा थिरहत्थो, सामाइअतिगुणमट्ठगहणं च । तिगुणं पादक्खिण्णं, नित्थारग गुरुगुणविवड्ढी ॥ २०९ ॥" तट्टीकाकारैः मलयगिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्व्यवहारभाष्यटीकायां तत्रैव लिखितं "यतीनां व्रतोच्चारे कार्यमाणे सति एकैकं व्रतं गुरुर्यदि वारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापत्तिः स्यात्", तथाहि- (५८ पत्रे) "अप्पत्ते अकहित्ते अणहिगय अपरिच्छ अइक्कमे पासे । एक्केको चउगुरुगा, चोअग सुत्तं तु कारणिअं ॥ २११ ॥" तत्र अतिक्रमे एकैकस्य व्रतस्य वारत्रयं अनुच्चारणे एतेषु सर्वेषु प्रत्येकं एकैकस्मिन् प्रायश्चित्तं चत्वारो गुरुकाः । ४ । ननु-इदं सामायिकदण्डकोच्चारणं वारत्रयं तु यतीनां दीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादितं, न श्रावकाणां नामग्राहं ? सत्यं, यद्यपि श्रावकाणां नामग्राहं न उक्तं, तथापि श्रावकाणामपि सामायिकनवमव्रतोच्चारे कथं वारत्रयं न उच्चार्यते ? व्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणां साध्वनुगामिक्रियाकरणत्वोपदेशत्वाच्च । न च वाच्यं खरतरगच्छे एव वारत्रयं दण्डकोच्चारणं, अन्येष्वपि बहुषु गच्छेषु सम्यक्त्वव्रतशीलव्रताद्युच्चारे वारत्रयं तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् । ननु-आवश्यकचूर्णि १ तट्टीका २ पञ्चाशकवृत्ति ३ नवपदप्रकरणविवरण ४ पौषधविधिप्रकरणादिषु ५ कथं सामायिकोच्चारस्य बहुत्वं न दर्शितम् ? उच्यते—तत्राऽपि सामान्यतया उक्तौ अपि जात्यैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेयं । यतो यथा ओघनिर्युक्तौ "सामाइय उभयकाल पडिलेहा" इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्वृत्तिकृता श्रीद्रोणाचार्येण 'सामाइअं ति' सामायिकं वारत्रयमाकृष्य स्वपितीति व्याख्यातं । एवं उत्तराध्ययनेष्वपि षड्विंशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

ध्ययनाधिकारे (५४४ पत्रे) "काउस्सग्गं तओ कुज्जा" अयं पाठः सामान्यतः कायोत्सर्गाभिधायी अपि टीकाकृता "कायोत्सर्ग–चारित्र १ दर्शन २ श्रुतज्ञान ३ शुद्धिनिमित्तं कायोत्सर्गत्रयलक्षणं जातौ एकवचनं, ततो गुरुवन्दनाद् अनन्तरं कुर्याद्" इति व्याख्यातं, एवं अत्राऽपि आवश्यकचूर्ण्यादिषु सामान्यतः सामायिकाभिधानेऽपि अन्यग्रन्थसम्मत्या संप्रदायाच्च तत् त्रयं अवसेयम् । ननु–रात्रिपौषधिकानां शयनावसरे सामायिकदण्डकत्रयं तु साक्षात् दर्शितं=तत्सत्यं–परं अन्यत्र अन्यदा सामायिकग्रहणसमये न तत् त्रित्वं दर्शितं ?, सत्यं, यदि शयनसमयेऽपि तत्रयं अभ्यनुज्ञातं तदा सामायिकव्रतं उच्चरद्भिः सद्भिः विशेषतः तत् त्रित्वं वाच्यम् । तथा निशीथचूर्णौ अपि सामायिकदण्डकत्रयोच्चारणं स्पष्टं उद्दिष्टं अस्ति, तथाहि–"एवं जहा जायं दायं वामपासे वि अस्स आयरिओ भणइ इमस्स साहुस्स सामाइअस्स आरुहावणं करेमि काउस्सग्गं, अन्ने भणंति उच्चारावणं करेमि काउस्सग्गं', उभयथाऽपि अविरुद्धे "अन्नत्थ ऊससिएणं जाव वोसिरामित्ति, लोगस्स उज्जोयगरे चिंतेता वा नमो अरिहंताणं पढित्ता पच्छा पव्वावणजेण सेहो सामाइयं तिक्खुत्तो कड्ढइ" इत्यादि ॥

ननु–यदि भवतां गच्छे सामायिकग्रहणाधिकारे वारत्रयं सामायिकदण्डकोच्चारः, तदा भवत्पूर्वजैः श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे । सामायिकोच्चाराधिकारे किमिति वारत्रयं सामायिकदण्डकोच्चारो न प्रतिपादितः ? उच्यते— सत्यं, यद्यपि श्रीजिनवल्लभसूरिभिः आवश्यकवृत्तिचूर्ण्यनुसारेण (३२ पत्रे) "पंचमंगलं कड्ढित्ता भणइ करेमि भंते? सामाइयं" इत्यादिपाठः सामान्यतया एव लिखितः, तथापि तेषां अभिप्रायः तच्छिष्य–प्रशिष्यैः एव ज्ञायते न अपरैः, अत एव तत्पट्टपरम्परागतैः श्रीजिनप्रभसूरि १ श्रीजिनपतिसूरि २ श्रीतरुणप्रभसूरिभिः ३ तदभिप्रायं जानद्भिः विधिप्रपा १

पाठो वारत्रयं पठितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीव्यवहारभाष्ये चतुर्थोद्देशके यतीनां दीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि- "अण्णो वा थिरहत्थो, सामाइअतिगुणमट्ठगहणं च । तिगुणं पादक्खिणं, नित्थारग गुरुगुणविवड्ढी ॥ २०९ ॥" तट्टीकाकारैः मलयगिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्व्यवहारभाष्यटीकायां तत्रैव लिखितं "यतीनां व्रतोच्चारे कार्यमाणे सति एकैकं व्रतं गुरुर्यदि वारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापत्तिः स्यात्", तथाहि- (५८ पत्रे) "अप्पत्ते अकहित्ते अणहिगय अपरिच्छ अइकमे पासे । एक्केको चउगुरुगा, चोअग सुत्तं तु कारणिअं ॥ २११ ॥" तत्र अतिक्रमे एकैकस्य व्रतस्य वारत्रयं अनुच्चारणे एतेषु सर्वेषु प्रत्येकं एकैकस्मिन् प्रायश्चित्तं चत्वारो गुरुकाः । ४ । ननु-इदं सामायिकदण्डकोच्चारणं वारत्रयं तु यतीनां दीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादितं, न श्रावकाणां नामग्राहं ? सत्यं, यद्यपि श्रावकाणां नामग्राहं न उक्तं, तथापि श्रावकाणामपि सामायिकनवमव्रतोच्चारे कथं वारत्रयं न उच्चार्यते ? व्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणां साध्वनुगामिक्रियाकरणत्वोपदेशत्वाच्च । न च वाच्यं खरतरगच्छे एव वारत्रयं दण्डकोच्चारणं, अन्येष्वपि बहुषु गच्छेषु सम्यक्त्वव्रतशीलव्रताद्युच्चारे वारत्रयं तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् । ननु-आवश्यकचूर्णि १ तट्टीका २ पञ्चाशकवृत्ति ३ नवपदप्रकरणविवरण ४ पौषधविधिप्रकरणादिषु ५ कथं सामायिकोच्चारस्य बहुत्वं न दर्शितम् ? उच्यते—तत्राऽपि सामान्यतया उक्तौ अपि जात्यैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेयं । यतो यथा ओघनिर्युक्तौ "सामाइय उभयकाल पडिलेहा" इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्वृत्तिकृता श्रीद्रोणाचार्येण 'सामाइअं ति' सामायिकं वारत्रयमाकृष्य स्थापितीति व्याख्यातं । एवं उत्तराध्ययनेष्वपि षड्विंशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

चलवलइ करी प्रमार्जिवानुं कार्ज करइ, पणि महात्मानी परि मुख आगइ धरइ नही, तिहां आचरणाज प्रमाण इत्यादि" एवं तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकदानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोक्तव्यमिति भणितमस्ति" ननु-तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणधरणं निषिद्धं वर्तते तर्हि कथं तपागच्छीयश्राद्धाः क्रियां कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरणं बिभ्रति? उच्यते-तत्राऽर्थे तद्गुरव एव प्रष्टव्याः, न वयं कांश्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणां चलवलकं नैश्चयिकं न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे पौषधिकाः सत्यपि सामायिकव्रते पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिकं नवीनं गृह्णन्ति, तत्कथं? उच्यते-युक्तियुक्तत्वात्, का युक्तिः? इत्याह-श्रूयतां, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेकं, उत्कृष्टश्च अष्टौ यामाः कालो, ध्यानशतकेऽभ्यधायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिकं गृहीतं आसीत्, पुनरग्रिमरात्रेरपि मुहूर्त्ते शेषे अष्टौ यामाः संपूर्णा बभूवुः, तत्संपूर्णताभवनेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूप उत्कृष्टः संपूर्णोऽजनिष्ट, पौषधश्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिकं नवीनं अवश्यं ग्राह्यमेव ॥

ननु-नवीनसामायिकग्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति? उच्यते-सन्तीति, कानीत्याह-श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे (३८ पत्रे) उक्तत्वादिति तथाहि-"तओ राईए चरमे जामे उट्ठेऊण इरियावहिअं पडिक्कमिअ सक्कत्थएण

पुनः सङ्घाचारवृत्तौ तपागच्छीयश्रीधर्मकीर्त्त्युपाध्यायेनाऽपि "खेलिणकविट्ठ दुगं पुण, अगीयसे हाइयाण संभाव। संभवइ गिहत्थाण वि, कयाइ एगत्तभावंमि ॥ १ ॥" इत्युक्तत्वात्, खेलिणकविट्ठकायोत्सर्गदूषणद्वयं, अगीतार्थशिष्याणां लगत् प्रोक्तं, गृहस्थस्य तु एतद्दूषणद्वयं, कदाचित् एकत्वभावं गतस्य भवदुक्तं परं न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य एकादशप्रतिमायामेव न अर्वाक्। अत्र इदं रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमित्तं श्राद्धो रजोहरणं बिभर्ति तथापि क्रियां कुर्वन् साधुवत् न मुखाग्रादौ रक्षति, यतः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रवृत्त्योः (३० पत्रे) अपि रजोहरणादीनां यथोचितव्यापारनियोगे अर्पितत्वेन युक्तत्वभणनात्, तथाहि–

"से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं जण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पिअकरणे तब्भावणाभाविए (एगमणे अविमाणजिणवयणधम्मरागरत्तमणे) अण्णत्थ कत्थइ मणं अकरेमाणे उभओकालं आवस्सयं करेंति। से तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं", अत्र "तदप्पिअकरणे" इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, देह–रजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन् आवश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरि–श्रीजयचन्द्रसूरि–श्रीविशालराजसूरि–श्रीरत्नशेखरसूरि–श्रीउदयनन्दसूरिपदकमलसेविना शिष्यहेमहंसगणिना श्राद्धवराभ्यर्थनया कृते श्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा–"श्रावको वन्दनं ददन् चलवलकेन प्रमार्जनस्य एव कार्यं करोति न तु महात्मवत् मुखाग्रे रक्षति, तथाहि—"वांदणा देतउ श्रावक

चलवलइ करी प्रमार्जिवानुं ज कार्ज करइ, पणि महात्मानी परि मुख आगइ धरइ नही, तिहां आचरणाज प्रमाण इत्यादि" एवं तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकदानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोक्तव्यमिति भणितमस्ति" ननु–तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणधरणं निषिद्धं वर्तते तर्हि कथं तपागच्छीयश्राद्धाः क्रियां कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरणं बिभ्रति ? उच्यते–तत्राऽर्थे तद्गुरव एव प्रष्टव्याः, न वयं कांश्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणां चलवलकं नैश्चयिकं न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु–आत्मीयगच्छे पौषधिकाः सत्यपि सामायिकव्रते पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिकं नवीनं गृह्णन्ति, तत्कथं ? उच्यते–युक्तियुक्तत्वात्, का युक्तिः ? इत्याह–श्रूयतां, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेकं, उत्कृष्टश्च अष्टौ यामाः कालो, ध्यानशतकेऽभ्यधायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिकं गृहीतं आसीत्, पुनरग्रिमरात्रेरपि मुहूर्त्ते शेषे अष्टौ यामाः संपूर्णा बभूवुः, तत्संपूर्णताभवनेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूप उत्कृष्टः संपूर्णोऽजनिष्ट, पौषधश्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिकं नवीनं अवश्यं ग्राह्यमेव ॥

ननु–नवीनसामायिकग्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति ? उच्यते–सन्तीति, कानीत्याह–श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे (३८ पत्रे) उक्तत्वादिति तथाहि–"तओ राईए चरमे जामे उट्ठेऊण इरियावहिअं पडिक्कमिअ सक्कत्थएण

पुनः सङ्घाचारवृत्तौ तपागच्छीयश्रीधर्मकीर्त्युपाध्यायेनाऽपि "खेलिणकविट्ठं दुगं पुण, अगीयसे हाइयाण संभाव। संभवइ गिहत्थाण वि, कयाइ एगत्तभावंमि ॥ १ ॥" इत्युक्तत्वात्, खेलिणकविट्ठकायोत्सर्गदूषणद्वयं, अगीतार्थशिष्याणां लगत् प्रोक्तं, गृहस्थस्य तु एतद्दूषणद्वयं, कदाचित् एकत्वभावं गतस्य भवदुक्तं परं न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य एकादशप्रतिमायामेव न अर्वाक्। अत्र इदं रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमित्तं श्राद्धो रजोहरणं बिभर्ति तथापि क्रियां कुर्वन् साधुवत् न मुखाग्रादौ रक्षति, यतः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रवृत्त्योः (३० पत्रे) अपि रजोहरणादीनां यथोचितव्यापारनियोगे अर्पितत्वेन युक्तत्वभणनात्, तथाहि—

"से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं जण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पिअकरणे तब्भावणाभाविए (एगमणे अविमाणजिणवयणधम्मरागरत्तमणे) अण्णत्थ कत्थइ मणं अकरेमाणे उभओकालं आवस्सयं करेंति। से तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं", अत्र "तदप्पिअकरणे" इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, देह—रजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन् आवश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरि—श्रीजयचन्द्रसूरि—श्रीविशालराजसूरि—श्रीरत्नशेखरसूरि—श्रीउदयनन्दसूरिपदकमलसेविना शिष्यहेमहंसगणिना श्राद्धवराभ्यर्थनया कृते श्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा—"श्रावको वन्दनं ददन् चलवलकेन प्रमार्जनस्य एव कार्यं करोति न तु महात्मवत् मुखाग्रे रक्षति, तथाहि—"वांदणा देतउ श्रावक

चेइए वंदिअ पुव्वं व पुत्तिं पेहिअ नमुक्कारपुव्वं सामाइअसुत्तं कड्डिअ संदिसाविअ सज्झायं कुणइ जाव पडिक्कमणवेला, तओ पुव्वविहिणा पडिक्कमिअ पडिलेहणाइअं करेइ" । १ । एवं श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि विधिप्रपायां अभाणि—

"तओ पच्छिमरयणीए उट्ठिअ इरियावहिअं पडिक्कमिअ कुसुमिणदुस्सुमिणकाउसग्गं सय उस्सासं, मेहुणसुमिणे अट्ठुत्तरसयउस्सासं करिअ सक्कत्थयं भणिअ पुव्वुत्तविहिए सामाइयं काउं सज्झायं संदिसाविअ ताव करेइ जाव पडिक्कमणवेला" ।२। एवमेव श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि ज्ञेयं ॥ ३ ॥ ननु–जीर्णग्रन्थस्याऽपि एतत्सम्मतिरस्ति ? उच्यते, श्रीपञ्चाशकचूर्णौ तथैव प्रोक्तत्वात् तथाहि–"तओ राइए चरमजामे उट्ठिऊण इरियावहिअं पडिक्कमिअ पुत्तिं च पोत्तिं पेहिअ नमुक्कारपुव्वं सामाइयसुत्तं कड्डिअ संदिसाविअ सज्झायं कुणइ" ॥ ४ ॥ इति ॥ १९ ॥

॥ इति पौषधिकानां पश्चिमरात्रौ नवीनसामायिकग्रहणाधिकारः ॥ १९ ॥

ननु–तपागच्छप्रमुखगच्छेषु साधवः पादोनप्रहरे प्रतिलेखनासमये "उग्घाडा पोरिसी" इति न भणन्ति किन्तु "बहुपडिपुन्ना पोरिसी" इति, आत्मनां गच्छे तु "उग्घाडा पोरिसी" इति भणन्ति तत्र किं गच्छाचारः प्रमाणं ?, किं वा शास्त्रोक्तिः ? उच्यते—शास्त्रोक्तिरेव, का शास्त्रोक्तिः ? इत्याह–श्रीविधिप्रपायां (१४ पत्रे) श्रीजिनप्रभसूरिभिः तथैव भणनात्, तथाहि–" तत्थ देवसिअ पडिक्कमं रयणिपढमपहरं जाव सुज्झइ, राइयं पुण आवस्सयचुण्णिअभिप्पायेणं उग्घाडापोरिसिं जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमड्ढं जाव सुज्झइ" इत्यादि । १ ।

एवमेव श्रीतरुणप्रभसूरिविनिर्मितश्रीषडावश्यकबालावबोधेऽपि । २ । ननु–प्राक्तनपूर्वाचार्यविरचितग्रन्थेष्वपि एत-

त्सम्मतिरस्ति ? उच्यते—अस्तीति, कथं ? इत्याह-श्रीप्रवचनसारोद्धारसूत्रे (१६६ पत्रे) ५९२ गाथाशकले तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"उवगरणचउद्दसगं, पडिलेहिज्जइ दिणस्स पहरतिगे । उग्घाडपोरिसीए उ पत्तनिज्जोगपडिलेहा ॥ ५९२ ॥" पुनस्तत्रैव ग्रन्थे (४८ पत्रे) १०६ गाथाव्याख्याने "साधुवचनं-उद्घाटा पौरुषी" इत्यादिकं विभ्रमकारणम् । ४ । पुनः श्रीहरिभद्रसूरिविरचितावश्यकबृहद्वृत्तौ (८५२ पत्रे) प्रत्याख्यानाधिकारेऽपि, तथाहि-"साहुणो भणंति-उग्घाडापोरुसी ताव सो पजिमितो, परित्ता मिणाति अण्णो वा मिणति, तेणं से भुंजंतस्स कहितं ण पूरितंति ताधे ठाइदबं इति" । ५ । एवमेव श्रीआवश्यकलघुवृत्तावपि तिलकाचार्यकृतायां । ६ । पुनः श्रीआवश्यकवृत्तौ हारिभद्र्यां श्रीशीतलाचार्यसंबन्धिवन्दनाधिकारे (५१२ पत्रे), तथाहि-"जे तुज्झं भाइणिज्जा ते आगया वियालोत्ति न पविट्ठा, तेणं कहिअं, तुट्ठो, इमेसिं पि रत्तिं सुहेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलणाणं समुप्पन्नं, पभाए आयरिया दिसाउ पलोएइ, एत्ताहे मुहुत्तेणं एहिंति, पोरिसित्ति सुत्तं मण्णे करेंति अच्छंति, उग्घाडाए अत्थपोरिसिति अतिचिराविए य ते देवकुलिअं गया, ते वीअरागाणा न आढयंति, दंडओऽणेण ठविणो पडिकंतो, आलोइए भणति-कओ वंदामि ? भणंति-जओ भे पडिहायति सो ।चिंतेति-अहो दुट्ठसेहा निल्लज्जाति" । ७ । इत्थमेव श्रीआवश्यकचूर्णावपि "उग्घाडाए अत्थ पोरिसिंति, अतिचिराविए देवकुलिअं गया ते अ वीअरागाणा ठायंति, दंडओ ठविउं पडिकंतो" इत्यादौ । ८ । ननु-तपागच्छीयसूरिकृतेऽपि ग्रन्थे क्वापि उग्घाडा पोरिसी भणिताऽस्ति ? उच्यते-अनेकेषु ग्रन्थेषु तथा लोके श्रीतपागच्छनायकश्रीरत्नशेखरसूरिणा स्वकृतश्राद्धविधिकौमुद्यां (४२० पत्रे), तथाहि-"तच्च प्रतिक्रमणं पञ्चभेदं

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति। एषां कालस्तु उत्सर्गेण एवं उक्तः, "अद्ध निवुड्ढे बिंबे, सुत्तं कड्ढंति गीअत्था। इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैवं आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्दं चयंति आयरिआ। तह तं कुणंति जह वस-पडिलेहाणंतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्ध-रात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत्। उक्तं च-

"उग्घाडपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुन्नीए। ववहाराभिप्पाया, भणंति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिक-चातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः। ९। पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अभाणि, तथाहि-"साधुवचनं उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारणं। १०।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-भाष्येऽपि तथाहि-"साहुवयणं उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम्। ११।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च जातमृतकं सूतकं गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कुः, तत्र मूलतः काऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि-"संघवइसूरिपयकुलेसु वि दसाहं सुअसूअगकुलाणं च एगारसाहं पुत्तिआ सूअगं बारसाहं मयगकुलाणं च वज्जणं ॥ २१ ॥" एवं तरुणप्रभसूरिकृतश्रीषडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"कसायदयावंतो वि, संजओ कुणइ कुलाइं चोर्हि । आहारे नीहारे, दुगुंछिए पिंडगहणे अ ॥ १ ॥" इत्यत्र दुगंछित,
पिंडगहणे अ सूतक मृतक रजकै चर्मकर प्रमुखिक जे छइ दुगंछित निंदित कुल तिहां पिण असन-पान-खादिम-स्वादिम-
रूप तणइ ग्रहणि हुंतइ इति संबंध करिवउ । ३ । ननु—कापि मूलसूत्र-भाष्य-चूर्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ?
उच्यते—सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्योः (१८० पत्रे), नवमाध्ययने, तथाहि—"संपसारी कयकिरिए, पसिणायतणाणि
अ । सागारिअं च पिंडं च, तं विज्जं परिजाणिआ ॥ १६ ॥" व्याख्यैकदेशः—सागारिकः शय्यातरः, तस्य पिण्डं आहारं, यदि
वा सागारिकपिण्डं इति सूतकगृहपिण्डं जुगुप्सितं वर्णापसदपिण्डं वा, अभोज्यं साधूनां । एतानि विद्वान् ज्ञपरिज्ञया
परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे
प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (३०५ पत्रे),

तथा हि—"भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे
संनिरुद्धाए नो महालए से हंता भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह' इति । वृत्त्येकदेशो यथा—
'वसमानाः' मासकल्पविहारिणः ते एवंभूताः, प्राघूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्रामं दूयमानान् वदेयुः यथा—
'यथा क्षुल्लकोऽयं ग्रामः अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा संनिरुद्धः—सूतकादिना, नो महान्' इति पुनर्वचनं आदरख्याप-
नार्थं, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थः, ततो हन्त ! इति आमन्त्रणं, यूयं भयत्रातारः पूज्याः बहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत
एवं ब्रूयात्" इति । ५ । पुनः श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु असणाइ-पाणाइ-खाइम-

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति। एषां कालस्तु उत्सर्गेण एवं उक्तः, "अद्ध निवुड्डे बिंबे, सुत्तं कड्ढंति गीअत्था। इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैवं आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्दं चयंति आयरिआ। तह तं कुणंति जह दस-पडिलेहाणंतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्ध-रात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत्। उक्तं च-

"उग्घाडपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुन्नीए। ववहाराभिप्पाया, भणंति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिक-चातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः। ९। पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अभाणि, तथाहि-"साधुवचनं उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारणं। १०।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-भाष्येऽपि तथाहि-"साहुवयणं उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम्। ११।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च जातमृतकं सूतकं गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कुः, तत्र मूलतः क्वाऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि-"संघवइसूरिपयकुलेसु वि दसाहं सुअसूअगकुलाणं च एगारसाहं पुत्तिआ सूअगं बारसाहं मयगकुलाणं च वज्जणं ॥ २१ ॥" एवं तरुणप्रभसूरिकृतश्रीषडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"छक्कायदयावंतो वि, संजओ कुणइ दुलहं वोहिं । आहारे नीहारे, दुगंछिए पिंडगहणे अ ॥ १ ॥" इत्यत्र दुगंछिए पिंडगहणे अ सूतक मृतक रजक वणकर प्रभृतिक जे छइ दुगंछित निंदित कुल तिहां पिंड असन-पान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ ग्रहणि हुंनइ इति संबंध करिवउ । ३ । ननु-काऽपि मूलसूत्र-भाष्य-चूर्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्योः (१८० पत्रे), तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"संपसारी कयकिरिए, पसिणायतणाणि अ । सागारिअं च पिंडं च, तं विज्जं परिजाणिआ ॥ १६ ॥" व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्डं=आहारं, यदि वा सागारिकपिण्डं इति सूतकगृहपिण्डं जुगुप्सितं वर्णापसदपिण्डं वा, चशब्दः समुच्चये । एतत्सर्वं विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (२०५ पत्रे),

तथा हि-"भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे संनिरुद्धाए नो महालए से हंता भयंतारो वाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरिआए वयह' इति । वृत्त्येकदेशो यथा-'वसमानाः' मासकल्पविहारिणः ते एवंभूताः, प्राघूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्रामं दूयमानान् गच्छतः एवं ऊचुः—'यथा क्षुल्लकोऽयं ग्रामः अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा संनिरुद्धः-सूतकादिना, नो महान्' इति पुनर्वचनं आदरख्यापनार्थं, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थः, ततो हन्त ! इति आमन्त्रणं, यूयं भवन्तः=पूज्याः वहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत इत्येवं ब्रूयात्" इति । ५ । पुनः श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "जे भिक्खू दुगंछिअकुलेसु असणाइ-वत्थाइ-वसहि-

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति। एषां कालस्तु उत्सर्गेण एवं उक्तः, "अद्ध निवुड्डे बिंबे, सुत्तं कड्ढंति गीअत्था। इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥" रात्रिकस्य चैवं आवस्सगस्स समए, निद्दामुद्दं चयंति आयरिआ। तह तं कुणंति जह दस-पडिलेहाणंतरं सूरो ॥ २ ॥" अपवादस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्धरात्रं यावत्। योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत्। उक्तं च-

"उग्घाडपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुन्नीए। ववहाराभिप्पाया, भणंति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥ २ ॥" पाक्षिक-चातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः।९। पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि अभाणि, तथाहि-"साधुवचनं उग्घाडा पोरिसी इत्यादि विभ्रमकारणं। १०।" पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतभत्याख्यान-भाष्येऽपि तथाहि-"साहुवयणं उग्घाडा पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति" इत्यादि २५ गाथायाम्। ११।

॥ इति उग्घाडा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च जातमृतकं सूतकं गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कुः, तत्र मूलतः क्वाऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा? उच्यते—श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्, तथाहि-"संघवइसूरिपयकुलेसु वि दसाहं सुअसूअगकुलाणं च एगारसाहं पुत्तिआ सूअगं बारसाहं मयगकुलाणं च वज्जणं ॥ २१ ॥" एवं तरुणप्रभसूरिकृतश्रीषडावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यग्रन्थीयगाथाबालावबोधव्याख्यानेऽपि यथा—

"छक्कायदयावंतो वि, संजओ कुणइ दुलहं बोहिं। आहारे नीहारे, दुगंछिए पिंडगहणे अ ॥ १ ॥" इत्यत्र दुगंछिए पिंडगहणे अ सूतक मृतक रजक वणकर प्रभृतिक जे छइ दुगंछित निंदित कुल तिहां पिंड असन-पान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ ग्रहणि हुंतइ इति संबंध करिवउ । २ । ननु-क्वाऽपि मूलसूत्र-भाष्य-चूर्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्योः (१८० पत्रे), तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"संपसारी कयकिरिए, पसिणायतणाणि अ। सागारिअं च पिंडं च, तं विज्जं परिजाणिआ ॥ १६ ॥" व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्डं=आहारं, यदि वा सागारिकपिण्डं इति सूतकगृहपिण्डं जुगुप्सितं वर्णापसदपिण्डं वा, चशब्दः समुच्चये। एतत्सर्वं विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति" ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (३०५ पत्रे),

तथा हि-"भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे संनिरुद्धाए नो महालए से हंता भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरिआए वयह' इति । वृत्त्येकदेशो यथा-'वसमानाः' मासकल्पविहारिणः ते एवंभूताः, प्राघूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्रामं दूयमानान् गच्छतः एवं ऊचुः—'यथा क्षुल्लकोऽयं ग्रामः अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा संनिरुद्धः-सूतकादिना, नो महान्' इति पुनर्वचनं आदरख्यापनार्थं, अतिशयेन क्षुल्लक इत्यर्थः, ततो हन्त ! इति आमन्त्रणं, यूयं भवन्तः=पूज्याः बहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत इत्येवं ब्रूयात्" इति । ५ । पुनः श्रीनिशीथभाष्यचूर्णौ यथा "जे भिक्खू दुगंछिअकुलेसु असणाइ-वत्थाइ-वसहि-

सज्झायं वा करेइ" इत्यादि चउलहुअं तेसिं एसो मे दोसरूवं चउविहा गाहा इत्तरिअत्ति सूअगगाहा निज्जूढा ज ठप्पाकया सिळागा पडिअत्ति, आवकहिआ जे जत्थ वीसए जादि जुंगिआ जहा दक्खिणापहे लोहगार कलाला डादेसु, नड-वरुडचम्मकारादि एए आवकहिआ ६।" पुनः श्रीनिशीथचूर्णौ "जे भिक्खू ठवणा कुलाइं" इत्यादि ठवणा गाहा, समासो संखेवे, लोइअ दुविहा इत्तिआ १ आवकहिआ २ इमे इत्तिरिआ सूअगगाहा कालावहीए जे ठप्पाकया ते निज्जूढा जेत्ति कुला जत्थ विसए जुंगिआ अभोज्या इत्यर्थः। कम्मेण वा सिप्पेण वा जाइए वा कम्मे एहा वि आसाथिका मोरपोसगा सिप्पेहिट्ठा एहाविआ तेरिमापतकरा निल्लेवा जातीए पाणा डुंबा मोरुत्तिआय, खलुशब्दो अवधारणे, ते चेव अन्नत्थ जुंगिआ जहा सिंधूए निल्लेवगा इत्यादि। ७। पुनरेवमेव श्रीनिशीथषोडशोद्देशकभाष्यचूर्णिषु अपि तथाहि-

"दुविहा दुगंछिआ खलु, इत्तरिआ हुंति आवकहिआ य। एएसिं नाणत्तं, वुच्छामि आणुपुवीए ॥ १ ॥ सूअगमयकुलाइं, इत्तरिआ जे हवंति निज्जूढा जे जत्थ जुंगिआ खलु, ते हुंती आवकहिआ उ ॥ २ ॥ तेसु असण वत्थाईं, वसही विप्परिणामो तहेव कुच्छिया। तेसिं पि होइ संका, सव्वे एआरिसा मन्ने ॥ ३ ॥" इति भाष्यम्। अत्र चूर्णिव्याख्या-सूअगगाहा कालावहीए जे वप्पाकया ते निज्जूढा, भक्तपानग्रहणादौ निषिद्धाः १ जे कुला जत्थ विसए जुंगिआ दुगंछिआ अभोज्या इत्यर्थः, कम्मेण १ सिप्पेण वा २ जाइए वा ३, कम्मे न्हावियाइणो १ सिप्पे वि ठार न्हाविआइणो २ हिट्ठान्हाविया तेरिमाजाइए पाणाइणो ३, पुनरपि श्रीदशवैकालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययने श्रीहरिभद्रसूरिकृतायां तद्वृत्तौ च (१६६ पत्रे) सूतकादिकुले प्रवेशस्य वर्जनीयत्वेन उक्तत्वात्, तथाहि-

'पडिकुट्ठकुलं न पविसे, मामगं परिवज्जए । अचियत्तकुलं न पविसे, चिअत्तं पविसे कुलं ॥ १७ ॥ व्याख्या-प्रतिकुष्टं
कुलं द्विविधम्-इत्वरं यावत्कथिकं च, इत्वरं सूतकयुक्तं, यावत्कथिकं अभोज्यं, एतन्न प्रविशेत् शासनलघुत्वप्रसंगात् ।
अत्राऽर्थे प्रशमरतिसूत्रवृत्तौ अपि (४० पत्रे), तथा-
"लोकः खल्वाधारः, सर्वेषां ब्रह्मचारिणां यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्धं, धर्मविरुद्धं च संत्याज्यम् ॥ १३१ ॥ व्याख्या-
लोको जनपदः, खलुशब्दो अवधारणे, लोक एव आधारः सर्वेषां ब्रह्मचारिणां, यस्मात् ब्रह्म-संयमः सप्तदशभेदः, तद्यो-
गात् संयमिनः तेषां सर्वेषामिति गच्छवासिनां गच्छनिर्गतानां च, तस्मात् लोके यद्विरुद्धं जात-मृतक-सूतक समूह-
निराकृतादिगृहेषु भिक्षादिग्रहणं अभोज्येषु च परिहार्यं, तथा चाऽऽर्षे-
"जे जहिँ दुगुंछिआ खलु, पव्वावणवसहिभत्तपाणेसु । जिणवयणे पडिकुट्ठा, वज्जेअव्वा पयत्तेण ॥ १ ॥" यच्च लोके-
कदेशे विरुद्धं मद्य-मांस-लशुन-बीजानन्तकायादि धर्मसाधनविरुद्धं अनेकं तदपि परिहार्यमिति ॥ १३१ ॥ इतश्च लोके-
कवार्तान्वेषणं श्रेयोहेतुः इति दर्शयति । ननु-दशदिनादिमानं अपि कुत्राऽपि प्रोक्तमस्ति ?, उच्यते-श्रीव्यवहारभाष्यवृत्तौ
श्रीमलयगिरिसूरिभिः दशदिनमानं उक्तं अस्ति, तथाहि-"जातसूतकं नाम जन्मानन्तरं दशाऽहानि यावत्, मृतकसूतकं
मृतानन्तरं दश दिवसान् यावत् । १ । पुनरपि व्यवहारभाष्यवृत्तौ प्रथमोद्देशके; तथाहि-"लौकिकं द्विधा, इत्वरं यावत्क-
थिकं च, तत्र इत्वरं मृतकसूतकादि; तथाहि-लोकैः सुतकादि दश दिवसान् यावत् वर्ज्यते इति, यावत्कथिकं वरुड-छिम्प-
क-चर्मकार-डुम्बादि एते हि यावज्जीवं शिष्टैः संभोगादिना वर्ज्यन्ते इति । २ । पुनः निशीथचूर्णौ परिहारनिर्दोषाधिकारे

"लोइओ दुविहो इत्तरिओ आवकहिओ अ, इत्तरिओ सूयगादिसु दसादिदिवसपरिवज्जणं, आवकहिओ जहा नट्ट–वरुड–छिंपग–चम्मार डुंबा य, लोउत्तरिओ सेज्जादाण–अभिगमसड्ढादि आवकहिओ रायपिंडो इति ३। पद्मपुराणेऽपि उक्तम्–"मृते स्वजनमात्रेऽपि, सूतकं जायते किल। अस्तंगते दिवानाथे, भोजनं क्रियते कथम्? ॥ १ ॥" तथा लौकिकसूतकमपि एवं, तथाहि–"सूतकं वृद्धिहानिभ्यां, दिनानि त्रीणि द्वादश। प्रसूतिस्थानमासैकं, वासराः पञ्च गोत्रिणाम् ॥ १ ॥ प्रसूतिं च मृते बाले, देशान्तरमृते रणे। सन्ताने मरणं चैव, दिनैकं सूतकं मतम् ॥ २ ॥ यद्दिने सूतके जाते, गते द्वादशके दिने। जिनाभिषेकपूजायां, पात्रदानेन शुद्ध्यति ॥ ३ ॥ पञ्चहा सूतकं क्षत्रे, शूद्रे पक्षैकसूतकम्। दशहा ब्राह्मणे विद्धि, द्वादशहा वैश्यमाचरेत् ॥ ४ ॥ सतीसूतकं हत्या च, पापं षाण्मासिकं भवेत्। अन्येषामात्महत्यानां, यथापापं च कल्पयेत् ॥ ५ ॥ अश्वी–चेटिका–महिषी–गोप्रसूतिर्गृहाङ्गणे। सूतकं दिनमेकं स्यात्, गृहबाह्ये न सूतकम् ॥ ६ ॥ दासी दासस्तथा कन्या, जायते म्रियते यदि। त्रिरात्रं सूतकं ज्ञेयं, गृहमध्येऽतिदूषितम् ॥ ७ ॥ यदि गर्भविपत्तिः स्यात्, श्रवणे वाऽपि योषिताम्। यावन्मासं स्थितो गर्भ–स्तावद्दिनानि सूतकम् ॥ ८ ॥ महिषीपक्षकं क्षीरं, गोक्षीरं च दिना दश। अष्टकं च अजाक्षीरं, पश्चात् क्षीरं प्रवर्त्तकम् ॥ ९ ॥ इत्यादिस्वशासनपरशासनसम्मत्या समर्थितं सूतकवर्जनम् ॥ २१ ॥

॥ इति जातमृतकसूतकपिण्डनिषेधाधिकारः ॥ २१ ॥

ननु–खरतरगच्छीयाः श्राद्धाः प्रतिक्रमणसूत्रान्ते उत्तिष्ठन्तः "तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्से ति" वाक्यं न कथयन्ति, वाचा अनुचरन्तो मनस्येव तदर्थं ध्यायन्तीति, अत्र काऽपि ग्रन्थसम्मतिरस्ति? उच्यते—अस्तीति, श्रीजिनपतिसूरिभिः

सामाचार्यां स्पष्टं उक्तत्वात् । तथाहि-"सावया पडिक्कमणसुत्तंते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सेति न भणंति", इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि-"तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स" इसउ पद श्रावकः प्रतिक्रमणप्रांति आम्नायतणा अभावइ तओ केइएक पढइ नही, केइएक पुणि पढइं, तथापि हि "अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए" ए पद जुगलु तिहांजि संबंधियुं छइं, तिण कारणि मतिवर्तमानु जाणिवुं (१५२ पत्रे) ॥ २ ॥ एवं श्रीचन्द्रसूरिकृतप्रतिक्रमणवृत्तौ अपि तथैव उक्तम्, तथाहि-"तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स" इत्यादि द्वादशाक्षरी वाचा अनुच्चरन् श्राद्ध उत्तिष्ठतीति ॥ ३ ॥ एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि "तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सेति" वाक्यं न लिखितमस्ति, तथाहि-तत्पाठः-"तओ पुत्तीए कट्ठासणं पाउंछणं वा पडिलेहिअ, वामं जाणुं हिट्ठा दाहिणं च उड्ढं काउं करजुअगहिअपुत्ती सम्मं पडिक्कमणसुत्तं भणइ, तओ दवभावुट्ठिओ अब्भुट्ठिओमि इच्चाइ दंडगं पठित्ता वंदणं दाउं", इत्यादि ॥ ४ ॥ २२ ॥

॥ इति तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स कथननिषेधाधिकारः ॥ २२ ॥

ननु-आत्मनां गच्छे श्रावणस्य वृद्धौ द्वितीयश्रावणद्वितीयपक्षे, भाद्रपदवृद्धौ प्रथमभाद्रपदद्वितीयपक्षे श्रीपर्युषणापर्वकरणात् आषाढचातुर्मासकात् पञ्चाशता दिनैरेव यत्पर्युषणापर्व क्रियते, तत्कुत्र तदक्षराणि सन्ति ? उच्यते-श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां ११ तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"सावणे भद्दवए वा अहिगमासे चउम्मासाओ पण्णासइमे दिणे पज्जोसवणा कायव्वा न असीइमे" इति ॥ ११ ॥ ननु-यैः आषाढचातुर्मासकात् अशीत्या दिनैः श्रीपर्युषणापर्व विधी-

कारयेदिति । पुनः श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पणकेऽपि उक्तं "नो से कप्पइ तं रयणिं ति" भाद्रपदशुक्लपञ्चमीं अतिक्रमितुं इत्यादि, एवं सर्वत्र पर्युषणाकर्तव्यस्य भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यामेव प्रोक्तत्वात्, न क्वाऽपि श्रावणे तत्कर्तव्यता दृश्यते इति वक्तव्यं, कथं ? इत्याह-मूलपक्षे आषाढवृद्धौ "नो तं रयणिं उवायणावित्तए ति" सामान्यसूत्रापेक्षया "अभिवड्ढिअंमि वीसेति" विशेषसूत्रस्य बलीयस्त्वात्, श्रावणेऽपि पर्युषणासत्कसर्वकर्तव्यकरणात्, ततोऽस्माकं लौकिकटिप्पणकानुसारेण श्रावणवृद्धौ आषाढवृद्धौ इव श्रावणेऽपि पर्युषणापर्वकुर्वतां सिद्धान्तपक्षिकरणात् को दोषः ?, पुनरपि कार्तिकचातुर्मासकाधिकारे तु चन्द्रसंवत्सरापेक्षया पर्युषणातो दिनैः सप्तत्या एव तस्य जैनाम्नायेन अवर्धितवर्षेऽपि सप्तत्या दिनैः तस्य संभवः पौषाषाढयोः एव वृद्धेः, लौकिकटिप्पणकानुसारेण तु भाद्रपदाश्वयुजवृद्धौ दिनशतसंभवः स्यात्, दीपमालिकाऽनन्तरमेव चतुर्मासकसंभवात्, शेलकज्ञाते कार्तिकपूर्णिमायां चतुर्मासकप्रतिक्रमणस्य उक्तत्वादिति, न च असंक्रान्तिमासोऽधिकमासः स्फुटं स्यादिति भास्कराचार्योक्तत्वात्, असंक्रान्तिमासे कथं पर्युषणा ? इति वाच्यं, तस्मिन् लग्नकार्यस्य एव निषिद्धत्वात्, दीक्षा-स्थापना-प्रतिष्ठालक्षणं नाऽन्यत् धर्मकर्म, यत उक्तं नारचन्द्रीयद्वितीयप्रकरणे (१४५ पत्रे), तथाहि–

"रविक्षेत्रगते जीवे, जीवक्षेत्रगते रवौ । दीक्षामुपस्थापनां चाऽपि, प्रतिष्ठां च न कारयेत् ॥ ४५ ॥ वर्षशुद्धिः-हरिशयनेऽधिकमासे, गुरुशुक्रास्ते न लग्नमन्वेष्यं, लग्नेशांशाधिपयोर्नीचाऽस्तमने च न शुभं स्याद् ॥ ४६ ॥" ततो असंक्रान्तिमासे पर्युषणाकरणप्रतिषेधो न घटते, इत्यलं विस्तरेण ॥ तत इदं स्थितं श्रावणवृद्धौ द्वितीयश्रावणशुक्लचतुर्थ्यां, भाद्रपद-

वृद्धौ प्रथमभाद्रपदशुक्लचतुर्थ्यां पर्युषणापर्व कर्तव्यं न अशीत्या दिनैः, इदं च स्थलं बहुगम्भीरार्थं, मया तु पूर्वगीतार्थप्रतिपादितसिद्धान्ताक्षरयुक्त्यनुसारेण लिखितं अस्ति, न स्वगल्लकल्पितं, पुनर्यथाऽस्ति तथा बहुश्रुता विदन्ति ॥ २३ ॥

॥ इति श्रावणभाद्रपदयोः वृद्धौ ५० पञ्चाशद्दिनैः पर्युषणा कार्या इत्यधिकारः ॥ २३ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे कदाचित् कुत्रचित् कल्पसूत्रं गीतार्था नव वाचनानि वाचयन्ति, कदापि क्वाऽपि एकादशवाचनाभिः, कदापि कुत्राऽपि त्रयोदशवाचनाभिः वाचयन्ति, तपागच्छीयादिगीतार्थास्तु नवभिरेव वाचनाभिः नाऽधिकन्यूनाभिः, तत्र किमपि नियामकं वर्तते न वा? उच्यते—सत्यं, भोः! पूर्वो मूलविधिः कल्पसूत्रश्रवणस्य श्रूयतां, तथाहि–"तहा गिहत्थाणं अन्नतित्थिआणं गिहत्थीणं अन्नतित्थीणीणं उसेणाणं संजईणं च अग्गओ पज्जोसवणाकप्पो न कड्ढिअव्वो, सम्मीसवाससंकाइदोसप्पसंगाओ, पज्जोसवणाकप्पो दिवसओ कड्ढिउं न चेव कप्पइ, जत्थ वि खेत्तं पडुच्च कड्ढिज्जइ, जहा दिवसओ, आणंदपुरे मूलचेइयहरे सव्वजणसमक्खं कड्ढिज्जइ, तत्थ वि साहू नो कड्ढइ, पासत्थो कड्ढइ, तं साहू सुणिज्जा न दोसो, आणंदपुरं नाम संपइ वडनगर महाठाणं भण्णइ, पासत्थाण कड्ढगस्स असइ दंडगेण वा अब्भत्थिओ सड्ढेहिं वा साहू ताहे दिवसओ सभाए सयं कड्ढइ, पज्जोसवणाकप्पे य कड्ढणे इमा सामायारी । अप्पणो उवस्सए पादोसिए आवस्सए कए कालं घेत्तुं काले सुद्धे वा असुद्धे वा पट्ठवित्ता कड्ढिज्जइ एगो कड्ढइ सेसा उद्धट्ठिआ सुणंति, एवं चउसु वि राईसु पज्जोसवणाराईए पुण कड्ढिए सव्वे (साहवो) साहू कप्पसमप्पावणिअं काउस्सग्गं (करेंति) करिंता पज्जोसवणाकप्पस्स समप्पावणिअं करेमि काउस्सग्गं जं खंडिअं जं विराहिअं जं न पडिपूरिअं तस्स उत्तरीकरणेणं जाव वोसिरामित्ति सव्वो दंडओ कड्ढिअव्वो

जाव वोसरामित्ति लोगस्स उज्जोअगरं चिंतिऊण उस्सारित्ता पुणो लोगस्स उज्जोअगरं कहित्ता सव्वे साहुणो निसीअंति, जेण कड्डिओ सो ताहे कालस्स पडिक्कमइ, ताधे वरिसाकाल ठवणा ठविज्जइ, एसो विधि भणियो जइ उ कड्डिज्जंते गिहत्था अण्णतित्थिआ उसण्णा च आगच्छिज्जा तो वि ण विज्जा इत्यादि" इति श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देशके, इत्यमेव श्रीदशाश्रुत-स्कन्धचूर्णौ अपि, एवमेव श्रीसन्देहविपौषधिवृत्तिप्रान्तेऽपि, एतद्ग्रन्थानुसारेण पूर्वं पञ्चरात्रे प्रतिक्रमणानन्तरं पाक्षिकसू-त्रपाठवत् साधूनां कल्पसूत्रश्रवणं उपलभ्यते, परं अयं विधिः व्यवच्छिन्नः । सांप्रतं तु श्रीवीरनिर्वृतेः नवसु वर्षशतेषु अशी-त्यधिकेषु गतेषु आनन्दपुरे पुत्रमरणार्त्तध्रुवसेननृपसन्तोषनिमित्तं सभासमक्षं कल्पो वाचयितुं प्रारब्धः, यदुक्तं श्रीकल्प-सूत्रावचूरौ, तथाहि—केचित्तु इदं आहुः यत् "इयत्कालातिक्रमे ध्रुवसेननृपस्य पुत्रमरणार्त्तस्य समाधये आनन्दपुरे सभायां अयं ग्रन्थो वाचयितुं प्रारब्ध इति" अन्यत्र तु सर्वसम्मतचिरन्तनग्रन्थेषु कुत्रापि वाचनानियमो न कृतः, पूर्वसूरिभिः प्रत्युत निशीथचूर्णौ प्रोक्तमस्ति "ये नववाचनाभिः कल्पं वाचयन्ति ते पार्श्वस्था इति" अत एव ऐदंयुगीना—गीतार्थाः प्रतिगच्छं स्वपरम्परया यथारुचि वाचना विदधानाः सन्ति, न च वाच्यं वयं मूलविध्यनुसारेण पञ्च दिनानि कल्पं वाच-यन्तो नववाचनानियमः कुर्वाणाः स्मः, कथं तद्विधिलेशस्याऽपि अभावात्, कथं तदनुसारिता ? कथं इत्याह—मूलविधौ रात्रौ पार्श्वस्थपार्श्वश्रवणं, सांप्रतं तु दिवसे, पूर्वं तु गृहस्थादीनां असमक्षं, संप्रति तु तत्समक्षं, पूर्वं तु एकवारं, अधुना तु दिवसमध्येऽपि वारद्वयं वाचनं, अथ ये नववाचनातो अधिकवाचनावाचने जिनाज्ञाबाह्यत्वं वदन्ति तेषामपि इदं अज्ञा-नविजृम्भितं, यतोऽत्र सूत्रोक्तविधिविपरीतत्वेन गीतार्थाचरणतो गच्छपरम्परा वर्तते । पुनः श्रीहीरविजयसूरिप्रसादीकृत-

प्रश्नोत्तरसमुच्चये (६२ पत्रे) तच्छिष्य पं० कीर्तिविजयगणिसमुच्चिते ग्रन्थे पं० वेलऋषिगणिकृतप्रश्नाधिकारे प्रथमप्रश्नेऽपि प्रोक्तं, तथाहि–"नवक्षणैः कल्पसूत्रं वाच्यते, कैश्चिदधिकैरपि वाच्यते, तदक्षराणि क सन्ति? इति, तत्रोत्तरम्–कल्पसूत्रं नवक्षणैः वाच्यते परम्परातः १ अन्तर्वाच्यमध्ये नवक्षणविधानाक्षरसद्भावाच्चेति २ अत्राऽपि नववाचनावाचने गच्छपरम्परा एव, प्रत्युत्तरिता न तदक्षराणि दर्शितानि, अन्तर्वाच्यं तु तत्कृतं आधुनिकं च, तत इदं रहस्यं आगतम्—मूलपक्षः कोऽपि नाऽस्ति क्वाऽपि, पश्चात् येषां नववाचनानां गच्छपरम्परा ते नववाचनाभिः वाचयन्तु, अथ च येषां गच्छे नवाधिकवाचनानां परम्परा ते तदेकादशकं तत्रयोदशकं वा कुर्वन्तु, न कस्याऽपि निन्दा कार्या धर्मार्थिभिः गच्छपरम्पराया व्यवस्थायाश्च स्वरुच्यनुयायित्वात् ॥ २४ ॥

॥ इति कल्पसूत्रवाचने नववाचनानियमाभावविचारः ॥ २४ ॥

ननु–"करेमि भंते ! पोसहं आहारपोसहं देसओ सघओ च" इत्यादिपाठसद्भावात् पौषधो द्विविधो देशतः सर्वतश्च सर्वत्र प्रतिपादितः, ततो यथा देशतः पौषधोच्चारे श्रावकाः पानीयं पिबन्ति तथा एकाशनादिकरणेन भोजनमपि कथं न कुर्वन्तु ? देशत इति पाठस्य अत्राऽपि भङ्गाभावात्, उच्यते–सत्यं, परं उपधानं विना पौषधे त्रिधाहारप्रत्याख्यानस्य चतुर्धाहारप्रत्याख्यानस्य वा उपवासस्य एव घटमानत्वात् पौषधोपवासरूपशब्दव्याख्यानस्याऽपि श्रीतत्त्वार्थभाष्यवृत्तौ (९२ पत्रे) तथैव उक्तत्वाच्च, तथाहि–

पौषधोपवासो नाम इत्यादिना पौषधस्वरूपं निरूपयति, रूढ्या पौषधशब्दः पर्वसु वर्तते, पर्वाणि च अष्टम्यादि-

तिथयः पूरणात् पर्व धर्मोपचयहेतुत्वात्, तत्र=पौषधे पर्वणि उपवासः पौषधोपवासः त्रिविधस्य चतुर्विधस्य वाऽऽहारस्य छेदः इत्यादि, एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तौ श्रीअभयदेवसूरिभिः व्याख्यानात् (१९ पत्रे), तथाहि–"पौषधं पर्वदिनं अष्टम्यादिः तत्रोपवासोऽभक्तार्थः पौषधोपवास इति इयं व्युत्पत्तिरेव, प्रवृत्तिस्तु अस्य शब्दस्य आहारशरीरसत्कारब्रह्मचर्यव्यापारपरिवर्जनेषु इति ध्येयमिति"। ननु–तर्हि श्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे (३५ पत्रे) कथं पौषधमध्ये भोजनं प्रतिपादितम् ? तथाहि–

"जो पुण आहारपोसही देसओ सो पुण्णे पच्चक्खाणे तीरिए अ खमासमणदुगेण मुहपत्तिं पडिलेहिअ खमासमणेण वंदिअ भणइ–इच्छाकारेण संदिसह पारावह पोरिसी पुरिमड्ढं चउविहाहार एगासणं निवीय आयंबिलं वा कयं, जा कावि वेला तीए पारावेमि, तओ सक्कत्थएण चेइए वंदिअ सज्झायं सोलस वीसं वा सिलोगे काउं जहासंभवममितिहिसंविभागं दाउं मुहं हत्थपाए पडिलेहिअ नवकारपुव्वमरत्तदुट्ठो भुंजइ", इति। अत्रोत्तरं–यद्यपि अत्र पौषधमध्ये भोजनं उक्तं, परं एतदुपधानं आश्रित्य अभ्यधायि, येषां पुनः गच्छे पौषधमध्ये भोजनं अनुज्ञातं तेषां अपि अपवादतः एव न उत्सर्गतः। तथा चोक्तं तपागच्छीयसोमसुन्दरसूरिशिष्यहेमहंसगणिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि–

"तृतीयशिक्षाव्रतं पौषधोपवासः, स च पर्वतिथिषु अहोरात्रं यावत् चतुर्विधाहारपरित्यागेन, तथा न शक्नोति चेत् तदा त्रिविधाहारपरित्यागेन, एवमपि अशक्तौ अपवादतः आचाम्लादि समुच्चार्य भोजनं क्रियते इत्यादि" न च अपवादपदं उत्सर्गपदे क्षेप्तव्यं, तस्य षड्भङ्ग्यां भिन्नत्वेन अभिधानात्, उपधानविचारस्तु अयम्–उपधानानि श्रीमहानिशीथसूत्रे

सामान्यतया प्रोक्तानि, परं यद्यपि तत्र उपधानतपसि पौषधव्रतं न उक्तं, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु नियतं यथा स्वस्वोपधानादिप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु गीतार्थैः निबद्धं दृश्यते, तैः कार्यमाणं च उपासकैः उपलभ्यते। तत्र श्रीअभयदेवसूरिशिष्यपरमानन्दकृतयोगविधिग्रन्थे चतुश्चत्वारिंशदधिकद्वादशशतवर्षे १२४४ लिखिते यथा "पौषधग्रहणपुरस्सरं उपधानतपो विधेयमिति अत उपधानविधिः उच्यते इति १" पुनः श्रीचन्द्रगच्छीय-श्रीअजितदेवसूरिकृतयोगविधौ त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशतवर्षे १२७३ कृते यथा "श्रावकश्राविकाणां तु एकस्मिन् उपधाने अव्यूढेऽपि गुर्वाज्ञया अनुज्ञानन्दी विधीयमाना दृश्यते, परं एतैः अहोरात्रपौषधदिनानि पश्चादपि शीघ्रं सविशेषं पूरणीयानि २" पुनरपि-तपागच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (१९ पत्रे), यथा-

पौषधग्रहणक्रिया तु यद्यपि श्रीमहानिशीथे साक्षात् नोक्ता, तथाऽपि यथा साधोः योगेषु अतिशायि क्रियावत्त्वं सर्वप्रतीतं तथा श्राद्धानां अपि उपधानेषु विलोक्यते ३" पुनरपि श्रीखरतरगच्छाधिपति-श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वादशकुलकवृत्तिः-वडगच्छीयजीर्णसामाचारी-श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपा-श्रीमानदेवसूरिकृतकुलकप्रमुखग्रन्था विलोकनीयाः ॥

ननु-श्रीविधिप्रपायां "मुहपत्तिं पडिलेहिअ वंदिअ भणइ भगवन्! भातपाणी पारावेह, उवहाणवाही भणइ-नवकारसहिअं चउविहाहारं, इअरो भणइ-पोरिसिं पुरिमड्ढं वा तिविहाहारं चउविहाहारं वा एगासणं निव्विइअं आयंबिलं वा जा काइ वेलातीए भत्तपाणं पारावेमि त्ति", श्रीजिनप्रभसूरिभिः 'उवहाणवाही भणइ इअरो भणइ' इति भेदद्वयोक्त्या पौषधमध्ये उपधानं विनाऽपि कथं भोजनं अनुज्ञातम्? उच्यते—तत्परमार्थं लघुखरतरगच्छीयाः श्रीजिनप्रभसूरय एव जानन्ति,

सूरेः हि श्रीऋषभदेवशिष्यत्वं न व्यभिचरति शिंशपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयग्रन्थेऽपि सूरिप्रतिष्ठा एव स्थाने स्थाने दृश्यते, यदुक्तं–तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि–तच्छिष्यमहोपाध्याय–श्रीचारित्रगणितद्विनेय–पं० सोमधर्मगणिविरचितायां उपदेशसप्ततिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (३८ पत्रे), तथाहि–"निर्मापितं पासिलसंज्ञकेन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण चैत्यम् । आरासणे श्रीगुरुदेवसूरि–प्रतिष्ठितं तीर्थमभूत् क्रमेण ॥ १ ॥" पुनः अत्रैव सम्बन्धप्रान्ते (४० पत्रे)—

"गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो–स्तुङ्गं पासिलसंज्ञितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिष्यैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिसुगुरोर्निर्ग्रन्थचूडामणे–र्वादीन्द्रैः प्रभुदेवसूरिगुरुभिर्नेमेः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥" एतदक्षरानुसारेण सूरिः एव प्रतिष्ठाकृत् संभाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सूरेः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु–आत्मनां गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्यं पौषधग्रहणपाक्षिकातिचारालोचनादिकं पूर्णिमायां क्रियते, अन्यगच्छेषु तु केषुचित् त्रयोदश्यां विधीयते तत्कथं ? उच्यते—पूर्णिमायाः पर्वतिथित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते प्रत्याख्यातत्वात् पूर्णिमायां एव तत्सङ्गतिं अङ्गति ?, अपि च पर्वभूतां पूर्णिमां अमावास्यां वा विहाय अपर्वभूतायां त्रयोदश्यां कथं पाक्षिककृत्यं क्रियेत ?, को नाम विज्ञंमन्यो निकटवर्तिनीबृहत्प्रवाहां गङ्गां तीर्थभूतां विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नानं समाचरेत् ?, पुनः त्रयोदश्यां तिथ्यां तत्करणे तु आगमाचरणयोः द्वयोः मध्ये एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्वं स्यात् । यदुक्तं श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, तथाहि–

"नवरं चाउम्मासिए तह चउद्दसीहासे पुण्णिमा जुज्जइ, तेरसीगहणे आगमआयरणाणं अन्नतरंपि न आराहिअं होज्जा" इति, ननु-एतदर्थसंवादिका जीर्णग्रन्थे सम्मतिः अपि अस्ति? उच्यते—अस्त्येव, कथं? इत्याह-श्रीहरिभद्रसूरिभिः स्वकृततत्त्वविचारसारग्रन्थे तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-"भवइ जहिं तिहिहाणी, पुव्वतिही विद्धिआ य सा किरइ । पक्खी न तेरसीए, कुज्जा सा पुण्णिमासीए ॥ १ ॥ इति", ।एवमेव श्रीउमास्वातिवाचका अपि स्वकृतायां आचारवल्लभायां प्रोचुः, तथाहि-"तिहिपडणे पुव्वतिही, कायव्वा जुत्ताधम्मकज्जेसु । चाउद्दसी विलोवे, पुण्णिमिअं पक्खिपडिक्कमणं ॥ १ ॥" इति, इत्थमेव श्रीज्योतिष्करण्डेऽपि अकथि, तथाहि-"छड्डिसहिआ न अट्ठमि, तेरसिसहितं न पक्खिअं होइ । पडिवयसहिअं न कया वि, इअ भणिअं वीअरागेहिं ॥ १ ॥"? इति, ननु-यथा चतुर्दशीहानौ अग्रिमतिथिपूर्णिमायां अमावास्यां वा पाक्षिकं कर्तव्यं क्रियते, तथा अष्टमीहानौ नवमीतिथौ अष्टमीकर्तव्यं क्रियतां, परं सप्तम्यां कथं क्रियते? उच्यते-सत्यं, भो यौक्तिक! श्रूयतां, पूर्णिमायास्तु पर्वतिथित्वेन तत्र पाक्षिककृत्यं घटां आटीकते, परं नवमी तु अपर्वतिथिः, ततो नवमीतिथेः अपर्वतिथित्वेन सप्तम्या साम्येऽपि अष्टमीसत्कभोगबहुलत्वेन वरं सप्तम्यां एव अष्टमीकृत्यं, यदुक्तं श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपाग्रन्थे, तथाहि-

"जया य पक्खिआइपव्वतिही पडइ तया पुव्वतिही चेव तब्भुत्तिबहुला पच्चक्खाणपूआइसु घिप्पइ, न उत्तरा तब्भोगगंधस्स वि अभावाओ इति", एतदर्थसंवादिका गाथा अपि च श्रीसूर्यप्रज्ञप्तौ श्रूयते । तथाहि-"पज्जुसणे चउमासे, पक्खिअपव्वऽट्ठमीसु कायव्वा । जाए उदए सूरो, ताओ तिहिओ न अन्नाओ॥१॥" इति, न च 'क्षये पूर्वा तिथिः ग्राह्या' इति

सूरेः हि श्रीऋषभदेवशिष्यत्वं न व्यभिचरति शिंशपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयग्रन्थेऽपि सूरिप्रतिष्ठा एव स्थाने स्थाने दृश्यते, यदुक्तं–तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि–तच्छिष्यमहोपाध्याय–श्रीचारित्रगणितद्विनेय–पं० सोमधर्मगणिविरचितायां उपदेशसप्ततिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (३८ पत्रे), तथाहि–"निर्मापितं पासिलसंज्ञकेन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण चैत्यम् । आरासणे श्रीगुरुदेवसूरि–प्रतिष्ठितं तीर्थमभूत् क्रमेण ॥ १ ॥" पुनः अत्रैव सम्बन्धप्रान्ते (४० पत्रे)—

"गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो–स्तुङ्गं पासिलसंज्ञितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिष्यैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिसुगुरोर्निर्ग्रन्थचूडामणे–र्वादीन्द्रैः प्रभुदेवसूरिगुरुभिर्नेमेः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥" एतदक्षरानुसारेण सूरिः एव प्रतिष्ठाकृत् संभाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सूरेः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु–आत्मनां गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्यं पौषधग्रहणपाक्षिकातिचारालोचनादिकं पूर्णिमायां क्रियते, अन्यगच्छेषु तु केषुचित् त्रयोदश्यां विधीयते तत्कथं ? उच्यते—पूर्णिमायाः पर्वतिथित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते प्रत्याख्यातत्वात् पूर्णिमायां एव तत्सङ्गतिं अङ्गति ?, अपि च पर्वभूतां पूर्णिमां अमावास्यां वा विहाय अपर्वभूतायां त्रयोदश्यां कथं पाक्षिककृत्यं क्रियेत ?, को नाम विज्ञंमन्यो निकटवर्तिनीबृहत्प्रवाहां गङ्गां तीर्थभूतां विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नानं समाचरेत् ?, पुनः त्रयोदश्यां तिथ्यां तत्करणे तु आगमाचरणयोः द्वयोः मध्ये एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्वं स्यात् । यदुक्तं श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, तथाहि–

पौपधं पर्वदिनानुष्ठानं, तच्च द्वेधा–इष्टजनभोजनदानादिरूपं, आहारादिपौपधरूपं च, तत्र शङ्खः इष्टजनभोजनदानरूपं पौपधं कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् तद्दर्शयत–इदं उक्तं इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तरं पौपधो गृहीतो अभविष्यत् तदा तत्र पौपधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अभविष्यत्, परं न उक्तः इति नो गृहीतः, न च वक्तव्यं यथा तथा पौपधकरणं भव्यं एव, एवं चेत्तर्हि प्रभाते भुक्त्वा पौपधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्यायां पौपधमध्ये भुक्त्वा पौपधकरणं पौपधस्य आराधनं कर्तव्यं, न च अयं पौपधो लाभाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौपधो गीतार्थैः निपिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थैः अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौपधमध्ये भोजनं निपिद्धं अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचनं प्रमाणं, न अस्माकं कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तरं पौपधग्रहणनिपेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे यदि चतुष्पर्वीं कल्याणकादितिथिं च विना पौपधग्रहणं निराकृतं, तर्हि उपधानमध्ये कथं श्राद्धानां सदा पौपधग्रहणं कार्यते ? उच्यते–सत्यं, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धानां श्रीमहानिशीथसूत्रे पौपधग्रहणं न अलेखि, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्धं, ततो अस्मद्गीतार्थवृद्धैः अपि अन्यगीतार्थसम्मत्या आचरणया उपधानमध्ये पौपधग्रहणं प्रमाणीकृतं, उपधानमध्ये पौपधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीखरतरगच्छाधिपतिश्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौपधविधिप्रकरणे प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीजिनपतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, अपि च श्रीअभयदेव-

मेण जुत्ताओ। ता अवरविद्धअवरा, वि हुज्ज न हु पुव्वतविद्धा ॥ ४ ॥" इति, "क्षये पूर्वा तिथिर्ग्राह्या, वृद्धौ ग्राह्या तथोत्तरा" इदमपि वाक्यं श्रीरत्नशेखरसूरिणा विधिकौमुदीग्रन्थे उमास्वातिवचनपरिघोषतया लिखितं अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे श्रावकाः भुक्त्वा पौषधं कथं न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकवत्? उच्यते,—भुक्त्वा पौषधग्रहणं जीर्णग्रन्थेषु सर्वसम्मतेषु केषुचित् अपि दृष्टं श्रुतं वा नाऽस्ति, न च श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्खश्रावकाधिकारे– (५५२ पत्रे) ॥

"तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–तुब्भे णं देवाणुप्पिआ! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो" इति अक्षरदर्शनात् वक्तव्यं, अत्र भोजनानन्तरं पौषधग्रहणं प्रतिपादितं अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषधशब्देन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूपः। यदुक्तं एतदालापकवृत्तौ (५५५ पत्रे) तथाहि–

"पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो त्ति" पक्षे=अर्धमासि भवं पाक्षिकं पौषधं=अव्यापारपौषधं प्रतिजाग्रतोऽनुपालयन्तो विहरिष्यामः=स्थास्यामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि वार्तमानिकप्रत्ययोपादानं तद्भोजनानन्तरं एव अक्षेपेण पौषधाभ्युपगमप्रदर्शनार्थं, एवं उत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते–इह किल

पौपधं पर्वदिनानुष्ठानं, तच्च द्वेधा-इष्टजनभोजनदानादिरूपं, आहारादिपौपधरूपं च, तत्र शङ्खः इष्टजनभोजनदानरूपं पौपधं कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् तद्दर्शयत-इदं उक्तं इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तरं पौपधो गृहीतो अभविष्यत् तदा तत्र पौपधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अभविष्यत्, परं न उक्तः इति नो गृहीतः, न च वक्तव्यं यथा तथा पौपधकरणं भव्यं एव, एवं चेत्तर्हि प्रभाते भुक्त्वा पौपधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्यायां पौपधमध्ये भुक्त्वा पौपधकरणं पौपधस्य आराधनं कर्तव्यं, न च अयं पौपधो लाभाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौपधो गीतार्थैः निषिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थैः अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौपधमध्ये भोजनं निषिद्धं अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचनं प्रमाणं, न अस्माकं कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तरं पौपधग्रहणनिषेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे यदि चतुष्पर्वीं कल्याणकादितिथिं च विना पौपधग्रहणं निराकृतं, तर्हि उपधानमध्ये कथं श्राद्धानां सदा पौपधग्रहणं कार्यते ? उच्यते-सत्यं, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धानां श्रीमहानिशीथसूत्रे पौपधग्रहणं न अलेखि, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोग-विधिप्रकरणेषु निबद्धं, ततो अस्मद्गीतार्थवृद्धैः अपि अन्यगीतार्थसम्मतया आचरणया उपधानमध्ये पौपधग्रहणं प्रमा-णीकृतं, उपधानमध्ये पौपधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीखरतरगच्छाधिपतिश्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौपधविधिप्रकरणे प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीजिनपतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपायां, अपि च श्रीअभयदेव-

मेण जुत्ताओ । ता अवरविद्धअवरा, वि हुज्ज न हु पुव्वतविद्धा ॥ ४ ॥" इति, "क्षये पूर्वा तिथिर्ग्राह्या, वृद्धौ ग्राह्या तथोत्तरा" इदमपि वाक्यं श्रीरत्नशेखरसूरिणा विधिकौमुदीग्रन्थे उमास्वातिवचनपरिघोषतया लिखितं अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे श्रावकाः भुक्त्वा पौषधं कथं न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकवत् ? उच्यते,—भुक्त्वा पौषधग्रहणं जीर्णग्रन्थेषु सर्वसम्मतेषु केषुचित् अपि दृष्टं श्रुतं वा नाऽस्ति, न च श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्खश्रावकाधिकारे- (५५२ पत्रे) ॥

"तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी-तुब्भे णं देवाणुप्पिआ ! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो" इति अक्षरदर्शनात् वक्तव्यं, अत्र भोजनानन्तरं पौषधग्रहणं प्रतिपादितं अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषधशब्देन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूपः । यदुक्तं एतदालापकवृत्तौ (५५५ पत्रे) तथाहि-

"पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो त्ति" पक्षे=अर्धमासि भवं पाक्षिकं पौषधं=अव्यापारपौषधं प्रतिजाग्रतोऽनुपालयन्तो विहरिष्यामः=स्थास्यामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि वार्तमानिकप्रत्ययोपादानं तद्भोजनानन्तरं एव अक्षेपेण पौषधाभ्युपगमप्रदर्शनार्थं, एवं उत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते-इह किल

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहणं नाऽस्ति, परं अपवादतः श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः सन्देहदोलावल्यां (६८ पत्रे) काष्ठदाहशीतादिकारणं आश्रित्य प्रावरणत्रयं उक्तं अस्ति, तथाहि–

"उस्सग्गनएणं सावगस्स परिहाण साडगादवरं । कप्पइ पाउरणाइं, न सेसमववायओ तिण्णि ॥ ४६ ॥"

ननु–मूलग्रन्थे तु न क्वाऽपि श्रावकाणां प्रावरणं दृश्यते? सत्यं, परं सामायिकस्थः श्रावको यतितुल्यः सर्वत्र प्रतिपादितः । यतीनां तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणं उक्तं, तथाहि ओघनिर्युक्तिभाष्यं–'जाहे तह वी न तरे, ताहे निविट्ठेग पाउणे खोमं। तेण वि असंथरंतो, दो खोमी पाउणा ताहे ॥ १ ॥ "तहवी असंथरं तो तइआणं ओण्णि पाउणे" इति' ततः "पांगुरणं संदिसावेमि पांगुरणं पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वयं दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आदेशं लात्वा, प्रावरणं गृह्णतां सांप्रतीनां शक्त्यभावे अपवादपदं अङ्गीकुर्वतां न दोषभाक्त्वम् । ननु–केषांचित् गच्छे गुरोः पार्श्वे "पांगुरणं संदिसावेमि पांगुरणं पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वयं अदत्त्वा एव पांगुरणं गृह्यते तत्कथम्? उच्यते–दोष एव तेषां संभाव्यते, तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वयं कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु–प्रतिक्रमणस्थापने आत्मनां गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्कं दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादितं अस्ति? उच्यते—"वंदित्तु चेइआइं, दाउं चउराइं खमासमणे । भूनिहिअसिरो सयला–इयारमिच्छुकडं देई ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिकृत'प्रति-

ननु-श्रीखरतरगच्छीयाः श्राद्धाः प्राभातिकसामायिकग्रहणे पूर्वं वइसणं संदिसाएमि वइसणं ठाएमि, पश्चात् सज्झायं संदिसाएमि सज्झायं करेमि इति वदन्ति, सायन्तनसामायिकग्रहणे तु पूर्वं सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि, पश्चात् वइसणं संदिसावेमि वइसणं ठाएमि इति ब्रुवते, तत्र किं व्यत्ययकथने कारणम् ? सामायिकविधेः तुल्यत्वात् उभयत्र, उच्यते-सत्यं, परं श्रीजिनवल्लभसूरिकृतपौषधविधिप्रकरणे श्रीजिनप्रभसूरिविरचितश्रीविधिप्रपाग्रन्थे श्रीपञ्चाशकचूर्णौ च रात्रिपौषधिकश्रावकस्य सामायिकग्रहणावसरे प्रातः वइसणाक्षमाश्रमणद्वयदानात् अनु स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदानं प्रोक्तं, पुनः तत्रैव पञ्चाशकचूर्ण्यादौ पौषधिकस्य सायं प्रथमं स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदानं, तदनु वइसणाक्षमाश्रमणद्वयदानं उक्तं, यथा पौषधे तथा सामायिकेऽपि उभयत्राऽपि क्रियायाः तुल्यत्वात्, तथा श्रीआवश्यकचूर्णौ प्राभातिकसामायिकग्रहणे "उवविट्ठो पढइ" इत्यादिपाठप्रामाण्यात्, 'उवविट्ठ'शब्देन वइसणा क्षमाश्रमणे, 'पढइ'शब्देन स्वाध्यायक्षमाश्रमणे, सायन्तनसामायिकग्रहणे तु सर्वेष्वपि स्वाध्यायक्षमाश्रमणाभ्यां, अनु वइसणाक्षमाश्रमणदानं सम्मतं एव इति किं विचार्यं ? अत्र पौषधविधिप्रकरण-विधिप्रपा-पञ्चाशकचूर्णी-आवश्यकचूर्णी-पाठस्तु तत्तद्ग्रन्थविलोकनेन ज्ञातव्यः ॥

॥ इति सामायिकग्रहणे प्रभाते पूर्वं वइसणं ततः स्वाध्यायम् इति अधिकारः ॥ ३३ ॥

ननु-"पावरणं पमुत्तूणं गिण्हत्ता मुहपत्तिअं। वत्थकायविसुद्धीए करेइ पोसहा इअं ॥ १ ॥" इति व्यवहारचूर्णिवचनात्, तथा "सो अ किर सामाइअं करितो मउडं अवणेइ कुंडलाणि नाममुद्दं तंबोलपावारगमाइ वोसिरइ" इति आवश्यकचूर्णिपाठप्रामाण्याच्च, प्रावरणनिषेधे सति किमिति सामायिकपौषधादौ श्रावकैः प्रावरणं गृह्यते ? उच्यते-यद्यपि

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहणं नाऽस्ति, परं अपवादतः श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः सन्देहदोलावल्यां (६८ पत्रे) काष्ठदाहशीतादिकारणं आश्रित्य प्रावरणत्रयं उक्तं अस्ति, तथाहि–

"उस्सग्गनएणं सावगस्स परिहाण साडगादवरं । कप्पइ पाउरणाइं, न सेसमववायओ तिण्णि ॥ ४६ ॥"

ननु–मूलग्रन्थे तु न क्वाऽपि श्रावकाणां प्रावरणं दृश्यते ? सत्यं, परं सामायिकस्थः श्रावको यतितुल्यः सर्वत्र प्रतिपादितः । यतीनां तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणं उक्तं, तथाहि ओघनिर्युक्तिभाष्यं–'जाहे तह वी न तरे, ताहे निविठ्ठग पाउणे खोमं। तेण वि असंथरंतो, दो खोमी पाउणा ताहे॥ १॥ "तहवी असंथरं तो तइआणं ओण्णिंग पाउणे" इति' ततः "पांगुरणं संदिसावेमि पांगुरणं पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वयं दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आदेशं लात्वा, प्रावरणं गृह्णतां सांप्रतीनां शक्त्यभावे अपवादपदं अङ्गीकुर्वतां न दोषभाक्त्वम् । ननु–केषांचित् गच्छे गुरोः पार्श्वे "पांगुरणं संदिसावेमि पांगुरणं पडिघाएमि" इति क्षमाश्रमणद्वयं अदत्त्वा एव पांगुरणं गृह्यते तत्कथम्? उच्यते–दोष एव तेषां संभाव्यते, तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वयं कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु–प्रतिक्रमणस्थापने आत्मनां गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्कं दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादितं अस्ति? उच्यते—"वंदित्तु चेइआइं, दाउं चउराइं खमासमणे । भूनिहिअसिरो सयला-इयारमिच्छुकडं देई ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिकृत'प्रति-

क्रमणसामाचारी' पाठसद्भावात् । पुनः "इरिया कुसुमिणुसग्गो, सक्कत्थय साहुनमण सज्झायं । चउरो वि खमासमणा, सव्वस्स वि दंडओ चेव ॥ १० ॥" इत्यादि भावदेवसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मतया च क्षमाश्रमणचतुष्कं एव सङ्गतिं अङ्गति, एवं तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे अपि, तथाहि–"देववन्दना अनन्तरं तओ पाछइ एक खमासमणि आचार्यमिश्र वांदीयइ १ बीअ खमासमणि उपाध्यायमिश्र वांदीयइ २ तओ पाछइ एक खमासमणि भगवंत वर्तमान-गुरु वांदीयइ ३ चउथी खमासमणि सर्वसाधु वांदीयइ ४ इसी परे चउरादि खमासमण देइ करी गोडिलियां होइ, मायउ मुंइ लिगाडी, मुहपत्ति मुंहि दीधा हुंति हाथ जोडिए "सव्वस्स वि देवसिअ" इत्यादि कहीये छेहिं, "इच्छाकारेण संदि-सह" इसुं पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि दुक्कडं कही करी उभा थइ करेमि भंते । इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्र-मणस्थापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखितं अस्ति, एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायां अपि क्षमाश्रमणचतुष्कं एव, तथाहि "चेइआइं वंदित्तु चउराइं खमासमणेहिं आयरियाई वंदिअ भूनिहिअसिरो "सव्वस्स वि देवसिअ" इच्चाइ दंड-गेण सयलाइयारमिच्छामि दुक्कडं दाउं" इत्यादि। ननु–तपागच्छीयगीतार्थैः अपि क्वाऽपि प्रतिक्रमणप्रारम्भे क्षमाश्रमणचतु-ष्टयं उक्तं अस्ति? उच्यते—तपागच्छीय–श्रीजयचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणहेतुगर्भग्रन्थे स्पष्टं तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि–"चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरून् वन्दते" इत्यादि । ननु–तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साध्वादयः "भगवन्! देवसिअ पडिकमणुं ठाउं" इत्येवंरूपं पञ्चमं क्षमाश्रमणं अनुक्तं अपि कथं ददते? उच्यते—तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, पुनः तपा-

गच्छीयाः प्रथमक्षमाश्रमणे श्रीभगवन् वांदुं इति वदन्ति, तत्र भगवच्छब्देन किं देवो वा गुरुः वा ?, न देवः, तस्य च देववन्दनाधिकारे पूर्वं वन्दितत्वेन पुनरुक्तदोषसंभवात्, नाऽपि गुरुः, गुरुवन्दने आचार्यवन्दनस्य पृथक्क्षमाश्रमणेन प्रतिपादितत्वात्, नाऽपि आचार्यात् अधिको गुरुः कोऽपि संभाव्यते, अत्र वहु विचार्यमपि तेपाम् ॥ ॥ इति ॥ ३५ ॥

॥ इति प्रतिक्रमणस्थापने क्षमाश्रमणचतुष्कं एव न तत्पञ्चकम् ॥ ३५ ॥

ननु–लौकिकटिप्पणकानुसारेण कार्तिकवृद्धौ कस्मिन् कार्तिके चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्यं क्रियमाणं अस्ति ? उच्यते–प्रथमकार्तिके एव, यदुक्तं श्रीखरतरगच्छीयसामाचारीपत्रे, तथाहि–"काती वधइ तउ पहिलीइ काती चउमासउ कीजइ । १ ।" इत्थमेव श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्या अपि, तथाहि–"कत्तिअवुड्ढीए पढमकत्तिए चेव चाउम्मासिअं पडिक्कमिज्जइ, सेसमासवुड्ढीए पंचसु मासेसु चउमासं कीरइ" इति १४ सामाचारी । २ । ननु–यथा श्रीखरतरगच्छे कार्तिकवृद्धौ प्रथमकार्तिके एव चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्यं क्रियते, तथा अन्यगच्छेपु अपि क्वाऽपि एवं वर्तते न वा ? उच्यते—श्रीतपागच्छीयपट्टावल्यां अवदातवर्णनाधिकारे, श्रीसोमप्रभसूरयः प्रथमकार्तिके एव प्रतिक्रम्य विहृताः सन्ति, तथाहि तत्पट्टावलीप्रबन्धः–"सं० १३१० वर्षे श्रीसोमप्रभसूरिणां जन्म २१ दीक्षा ३२ सूरिपदं, श्रीगुरुदत्तमन्त्रपुस्तिका "चारित्रं मे प्रयच्छत मन्त्रपुस्तिकां न" इत्युक्त्वा न गृहीता, अपरयोग्याभावात् गुरुभिः जले वोलिता सा, श्रीसोमप्रभसूरिणां एकादशाङ्गानां सूत्रार्थौ कण्ठस्थौ, भीमपल्ल्यां चतुर्मासीं अवस्थिताः, एकादशसु अपरेपु आचा-

क्रमणसामाचारी' पाठसद्भावात् । पुनः "इरिया कुसुमिणुसग्गो, सक्कत्थय साहुनमण सज्झायं । चउरो वि खमासमणा, सव्वस्स वि दंडओ चेव ॥ १० ॥" इत्यादि भावदेवसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्कं एव सङ्गतिं अङ्गति, एवं तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे अपि, तथाहि–"देववन्दना अनन्तरं तओ पाछइ एक खमासमणि आचार्यमिश्र वांदीयइ १ बीअ खमासमणि उपाध्यायमिश्र वांदीयइ २ तओ पाछइ एक खमासमणि भगवंत वर्तमान-गुरु वांदीयइ ३ चउथी खमासमणि सर्वसाधु वांदीयइ ४ इसी परे चउरादि खमासमण देइ करी गोडिलियां होइ, मायउ भुंइ लिगाडी, मुहपत्ति मुंहि दीधा हुंति हाथ जोडिए "सव्वस्स वि देवसिअ" इत्यादि कहीये छेहिं, "इच्छाकारेण संदिस्सह" इसुं पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि दुक्कडं कही करी उभा थइ करेमि भंते ! इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्रमणस्थापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखितं अस्ति, एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायां अपि क्षमाश्रमणचतुष्कं एव, तथाहि "चेइआइं वंदित्तु चउराइं खमासमणेहिं आयरियाई वंदिअ भूनिहिअसिरो "सव्वस्स वि देवसिअ" इच्चाइ दंडगेण सयलाइयारमिच्छामि दुक्कडं दाउं" इत्यादि। ननु–तपागच्छीयगीतार्थैः अपि क्वाऽपि प्रतिक्रमणप्रारम्भे क्षमाश्रमणचतुष्टयं उक्तं अस्ति? उच्यते—तपागच्छीय–श्रीजयचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणहेतुगर्भग्रन्थे स्पष्टं तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि–"चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरून् वन्दते" इत्यादि । ननु–तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साध्वादयः "भगवन् ! देवसिअ पडिकमणुं ठाउं" इत्येवंरूपं पञ्चमं क्षमाश्रमणं अनुक्तं अपि कथं ददते ? उच्यते—तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, पुनः तपा-

सागा, मुग्गगयं आमगोरसुम्मीसं । संसज्जए अ इयरा, तहवि हु, नियमा दु दोसायत्ति ॥ १ ॥" इति आत्मसंयमविराधनारूपौ द्वौ दोषौ इत्यर्थः ॥ पुनरपि तथैव श्रीकुमारपालभूपालशुश्रूषितश्रीहेमचन्द्रसूरिभिः अपि उक्तं, तथाहि–

"आमगोरससंपृक्त–द्विदलादिषु जन्तवः । दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा–स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥१॥" अत्र इदं रहस्यं—अत्र सर्वत्र एवं प्रतिपादितं यदुत अनुत्कालितगोरसेन समं मीलिते द्विदलान्ने संमूर्च्छत्सूक्ष्मत्रसजीवविराधनादोषो भवति । ननु–मुखे यदा आमगोरसद्विदलान्नयोः संयोगो भवति, तदा सूक्ष्मत्रसजीवाः संमूर्च्छन्ति इति वहवो लोकाः प्रतिपादयन्ति तत्र किं उत्तरम् ? उच्यते—तयोः मुखसंयोगे तदुत्पत्त्यक्षराणि न दृष्टानि, प्रत्युत निषेधो दृश्यते । यदुक्तं श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमेरुसुन्दरनामोपाध्यायैः स्वकृतसाधिकशतप्रश्नोत्तरग्रन्थे, तथाहि–"बिदल किम जीव उपजइ तत्रार्थे श्रीवडाकल्पना भाष्यमांहे गाहा कही जइ–"जइ मुग्गमासपमुहं, विदलं कच्चंमि गोरसे पडइ । ता तसजीवुप्पत्तिं, भणंति दहिए वि तिदिणुवरिं ॥ १ ॥" अत्र काचा गोरसमांहि विदलान्न पडइ तिवारइ त्रसजीव उपजइ, पणि कंठतालुया नइ योगइ नही कह्या, वलि जिणदिहाडइ विदल जिमइ छइ तिणदिहाडइ गोरस केइ नही जिमता, ते स्युं कारण ? तत्रार्थे ते वात अयुक्ता, जे भणी विदलान्न जेतलइ जिमउ तेतलइ उदराग्नियोगि ते परिपक्व हुयउ, ते भणी तिवारइ तक्रादि लीजइ तउ दोष न हुवइ, तेह तक्रादिक उदराग्नि मुखि पडतां सामानि परिपक्व थायइ तेहभणी एह दोष नहीं, यतो "विदलं कच्चंमि गोरसे पडइ" इतिवचनात्, इति ६४ प्रश्ने" ॥ ३७ ॥

॥ इति अनुत्कालितगोरसेन समं मीलिते द्विदलान्ने दोषाधिकारः ॥ ३७ ॥

येषु वारयत्सु अपि कार्तिकद्वये प्रथमे कार्तिके मते, न तु पक्षः, ते आचार्याः चतुर्मासके प्रतिक्रम्य विहृताः" इत्यादि ॥

॥ इति कार्तिकवृद्धौ प्रथमकार्तिके चतुर्मासिकप्रतिक्रमणाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु–आमगोरसेन समं द्विदलान्नं भुञ्जानानां दोषः प्रतिपादितः सर्वत्र, तत्तु सङ्गतिं अङ्गति, परं स दोषः किं स्यात्स्यादिभोजनादिभाजनस्थितेन आमगोरसेन समं मीलिते द्विदले भवति १ किं वा मुखे प्रक्षिप्ते २ किं वा गिलनानन्तरं ३ ? उच्यते—आद्ये विकल्पे द्विदलदोषो भवति, परं न मुखे प्रक्षिप्ते, नाऽपि गिलनानन्तरं, यतः श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रवृत्त्योः (९२ पत्रे) आमगोरसमध्ये द्विदले पतिते दोषो भवति, इत्थमेव उक्तत्वात्, तथाहि–

"उक्कालिअंमि तक्के, विदलक्खेवे वि नत्थि तद्दोसो । अतत्तगोरसंमि य, पडिअं संसप्पए विदलं ॥ ६६ ॥"

व्याख्या–'उत्कालिते' अग्नितापात् अत्युष्णीभूते, 'तक्रे' गोरसे तक्रं गोरसभेदानां दध्यादीनां उपलक्षणं, द्वे दले यस्य तद्विदलं–मुद्गादि, तस्य 'क्षेपे'ऽपि न्यासेऽपि, किं पुनः द्विदलकवलगिलनानन्तरं उत्कालिततक्राद्यात्मकप्रवले अवलेहादिपाने, इति अपेः अर्थः, 'नाऽस्ति' न भवति तद्दोषो=द्विदलदोषो जीवविराधनालक्षणः । अत्र हेतुं आह–यत इति अध्याहार्यं, यतः कारणात् 'अतप्तगोरसे' आमगोरसे 'पतितं' संगतं 'द्विदलं' पालक्यालट्टशाकमुद्गादि संसर्पति=संसज्जति संमूर्च्छत्सूक्ष्मत्रसजीवयुक्तं भवति इत्यर्थः॥ इत्थमेव श्रीदुर्लभराजसभालब्धजयवादश्रीजिनेश्वरसूरिभिः अपि उक्तम्, तथाहि–" जइ मुग्गमासपमुहं, विदलं आमंमि गोरसे पडइ । ता तसजीवुप्पत्ती, भणंति दहिअंमि तिदिणुवरिं ॥ १ ॥"

ननु–पूर्वाचार्यग्रन्थेषु अपि इत्थं प्रतिपादितं अस्ति न वा ? उच्यते–श्रीकल्पभाष्ये तथैव प्रतिपादना, तथाहि–"पालकलट्ट-

॥ अथ द्वितीयः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्पार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु–श्रीजिनशासने संप्रति कति आगमाः सन्ति ? उच्यते—पञ्चचत्वारिंशत्, यदुक्तं–"इक्कारस अंगाइं ११, वारसउवंगाइ २३ दस पइण्णा ३३ य। छ च्छेअ ३९ मूलचउरो ४३, नंदी ४४ अणुयोगदाराइं ४५ ॥ १ ॥" पृथक् पृथक् नामानि अपि इत्थं—श्रीआचाराङ्गं १ सूत्रकृताङ्गं २ स्थानाङ्गं ३ समवायाङ्गं ४ भगवती ५ ज्ञाताधर्मकथा ६ उपासकदशाङ्गं ७ अन्तकृद्दशाङ्गं ८ अनुत्तरोपपातिकदशाङ्गं ९ प्रश्नव्याकरणं १० विपाकश्रुतं ११ चेति एकादश अङ्गानि। औपपातिकं १ राजप्रश्नीयं २ जीवाभिगमं ३ प्रज्ञापना ४ सूर्यप्रज्ञप्तिः ५ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः ६ चन्द्रप्रज्ञप्तिः ७ निरयावली ८ कल्पावतंसिका ९ पुष्पिका १० पुष्पचूलिका ११ वह्निदशोपाङ्गं १२ चेति द्वादश उपाङ्गानि पूर्वमीलने २३। चतुःशरणप्रकीर्णकं १ चन्द्रावेध्यकः २ आतुरप्रत्याख्यानं ३ महाप्रत्याख्यानं ४ भक्तप्रत्याख्यानं ५ तन्दुलवैकालिकं ६ गणिविद्या ७ मरणसमाधिः ८ देवेन्द्रस्तवः ९ संस्तारकप्रकीर्णकं १० चेति दश प्रकीर्णकानि पूर्वमीलने ३३। निशीथः १ महानिशीथः २ व्यवहारः ३ बृहत्कल्पः ४ जीतकल्पः ५ दशाश्रुतस्कन्धः ६ चेति षट् छेदग्रन्थाः पूर्वमीलने ३९। ओघनिर्युक्तिः १ पिण्डनिर्युक्तिः २ दशवैकालिकं ३ उत्तराध्ययनं ४ चेति चत्वारि मूलसूत्राणि। क्वाऽपि विचारामृतसंग्रहादौ ओघनिर्युक्तिस्थाने

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातसाहिमान्याः, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव–स्तेषामेष प्रसादो मे ॥ २ ॥
सप्तत्रिंशन्मितैरेवं, पूर्णं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाशं प्रथमं चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥
इति श्रीसामाचारीशतके पञ्चप्रकाशे श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते प्रथमः प्रकाशः सम्पूर्णः ॥ १ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारी-
शतके प्रथमः प्रकाशः समाप्तः ॥

महानिशीथ २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थप्रणीतत्वात्, मम मनस्तु गणधरदेवभाषितं एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य! शृणु निश्चलमनोदानेन गणधरदेवभाषिता तु द्वादशाङ्गी अभूत् मूलतः, तत्राऽपि दृष्टिवादः सूत्रार्थाभ्यां व्यवच्छिन्नः, सांप्रतं एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि, अन्यागमाः सर्वेऽपि छद्मस्थैः पूर्वाचार्यैः अङ्गेभ्यः उद्धृताः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्तं प्रज्ञापना प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृतं गाथाद्वयं इदम्, तथाहि–'वायगवरवंसाओ, तेवीसइमेण धीरपुरिसेणं। दुद्धरधरेण मुणिणा, पुव्वसुयसमिद्धबुद्धीणं ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेऊ–ण जेणं सुअरयणमुत्तमं दिन्नं । सीसगणस्स भगवओ, तस्स नमो अज्जसामस्स ॥ २ ॥ एतट्टीकायां एतद्गाथाद्वयव्याख्यानं अपि अस्ति, श्रीऋषिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा–'निज्जूढा जेण तया, पन्नवणा सव्वभावपन्नवणा। तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहावीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्तं विचारसारे–"सिरिवीराउ गएसुं, पणतीसहिएसु तिसयवरिसेसुं। पढमो कालिगसूरी, जओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥" ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीभद्रबाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीमहावीरदेवतः सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २ ॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः चतुर्थपट्टधरेण श्रीशय्यंभवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीउत्तराध्ययनसूत्रं तु श्रीपाक्षिकवृत्तौ "ऋषिभाषितानि उत्तराध्ययनानि" इति व्याख्यातत्वात् ऋषिभाषितं ॥ ४ ॥ एवं अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थादिका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्वं एकादश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान्। अथ यदि उपाङ्गादीन् द्वात्रिंशद् आगमान् मानयिष्यसि तदा

आवश्यकनिर्युक्तिः अस्ति पूर्वमीलने ४३ नन्दीसूत्रं ४४ अनुयोगद्वारं ४५ इति ४५ आगमाः । एतानि एव आगमनामानि श्रीजिनप्रभसूरिभिः अपि स्वकृतसिद्धान्तस्तवे प्रोक्तानि, तथाहि–

"सिरिवीरजिणं सुयरय–ण रोहणं पणमिऊणं । भत्तीए कित्तेमि तप्पणीअं सिद्धांतमहं जगप्पईवं ॥ १ ॥ पढमं
आयारंगं १, सूअगडं २ ठाणंगं ३ समवायं ४ । भगवइअंगं ५ नाया–धम्मकहो ६ वासगदसा ७ य ॥ २ ॥ अंतग-
डदसा ८ णुत्तर–वाइदसा ९ पण्हवागरणनामं १० । सुहदुक्खविवागसुअं ११, दिट्ठीवायं १२ च अंगाणि ॥ ३ ॥
उववाई १ रायपसे–णिअ २ तह जीवाभिगमं ३ पन्नवणा ४ । जंबुप्पन्नत्ती ५ चं–द ६ सूरपन्नत्ति ७ नामाओ ॥ ४ ॥
निरयावलिआ ८ कप्पा–वयंसि ९ पुप्फिया १० पुप्फचूला य ११ । वह्नीदसा १२ य एए, बारसुवंगाण नामाणि
॥ ५ ॥ चउसरण १ चंदविज्झग २, आउर ३ महपुव्वपच्चक्खाणं ४ च । भत्तपइण्णा ५ तंदुल–वेयालीयं ६ च-
गणिविज्जा ७ ॥ ६ ॥ मरणसमाही ८ देविं–दथओ ९ संथार १० इय दस पइण्णा । वीरत्थय गच्छाया–रपमुह चउ
दससहस्स पुरा ॥ ७ ॥ दसवेआलिअ १ तह ओ–घ २ पिंडनिज्जुत्ति ३ उत्तरज्झयणा ४ । चत्तारि मूलगंथा, नंदी १
अणुयोगदाराइं २ ॥ ८ ॥ निस्सीह १ कप्पववहा–र २ पंचकप्पो ३ दसासुअक्खंधो ४ । तह महनिसीह ५ एए,
छ––च्छेआ जीअकप्पो ६ अ ॥ ९ ॥ पंचपरमिट्ठसामा–इयाइं आवस्सयं च छ––च्छेअं । निज्जुत्तिचुण्णिवित्ती, विसे-
सआवस्सयाइजुअं ॥ १० ॥ इअ जिणपहेण गुरुणा, रेइअं सिद्धंतनाममेगत्तं । पणयालीसपमाणं, निअनिअनामेण
नायवं ॥११॥" अत्र आह कोऽपि मनोमतिशिष्यः––ननु–अहं द्वात्रिंशत् एव आगमान्

महानिशीथ २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थप्रणीतत्वात्, मम मनस्तु गणधरदेवभाषितं एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य ! शृणु निश्चलमनोदानेन गणधरदेवभाषिता तु द्वादशाङ्गी अभूत् मूलतः, तत्राऽपि दृष्टिवादः सूत्रार्थाभ्यां व्यवच्छिन्नः, सांप्रतं एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि, अन्यागमाः सर्वेऽपि छद्मस्थैः पूर्वाचार्यैः अङ्गेभ्यः उद्धृताः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्तं प्रज्ञापना प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृतं गाथाद्वयं इदम्, तथाहि–'वायगवरवंसाओ, तेवीसइमेण धीरपुरिसेणं। दुद्धरधरेण मुणिणा, पुव्वसुयसमिद्धबुद्धीणं ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेऊ–ण जेणं सुअरयणमुत्तमं दिन्नं । सीसगणस्स भगवओ, तस्स नमो अज्ज-सामस्स ॥ २ ॥ एतट्टीकायां एतद्गाथाद्वयव्याख्यानं अपि अस्ति, श्रीऋषिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा–'निज्जूढा जेण तया, पन्नवणा सव्वभावपन्नवणा । तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहा-वीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्तं विचारसारे–"सिरिवीराउ गएसुं, पणतीसहिएसु तिसयवरिसेसुं । पढमो कालिगसूरी, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥" ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीभद्रबाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीमहावीरदेवतः सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः चतुर्थपट्टधरेण श्रीशय्यं-भवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीउत्तराध्ययनसूत्रं तु श्रीपाक्षिकवृत्तौ "ऋषिभाषितानि उत्तराध्ययनानि" इति व्याख्यातत्वात् ऋषिभाषितं ॥ ४ ॥ एवं अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थादिका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्वं एका-दश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान् ! अथ यदि उपाङ्गादीन् द्वात्रिंशद् आगमान् मानयिष्यसि तदा

मारितः इति कथं न विरोधः ? ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां (२०६ पत्रे) "तए णं सा सूमालिआ अज्जा अणोहट्टिआ अनिवारिआ सच्छंदमई अभिक्खणं अभिक्खणं हत्थे धोवेइ जाव चेएति, तत्थवि अ णं पासत्था पासत्थविहारी, ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता संसत्तविहारी बहूणि वासाणि सामण्णपरिआगं पाउणति अद्धमासिआए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिकंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णयरंसि विमाणंसि देवगणिअत्ताए उववन्ना, तत्थेगइआणं देवीणं नवपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता, तत्थणं सूमालिआए देवीए नव पलिवमाइं ठिई पन्नत्ता" अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां विराधितसंयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन उत्पन्ना इत्यादि प्रोक्तं अस्ति, एतत् सूत्रविसंवादि च इदं श्रीभगवतीसूत्रं (४९ पत्रे), यथा "विराहिअसंजमाणं कहिं उववाओ ? गोयमा ! जहन्नेणं भवणवासु, उक्कोसेणं सोहम्मे कप्पे" इति। अत्र इदं रहस्यं—ज्ञातायां विराधितसंयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके उत्पाद उक्तः, भगवत्यां तु उत्कर्षेण अपि विराधितसंयमस्य सौधर्मे एव उत्पादः, तर्हि कथं न विसंवादः ? ॥ २ ॥ पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे (३७ पत्रे) "से किं तं थलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–उरगपरिसप्पसंमुच्छिमा, भुयगपरिसप्पसंमुच्छिमा। से किं तं उरगपरिसप्पसंमुच्छिमा ? २ चउविहा पन्नत्ता, तं जहा–अही १ अयगरा २ आसालिआ ३ महोरगा ४। से किं तं अही ? अही दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–दव्वीकरा मउलिणो अ, से किं तं दव्वीकरा ? दव्वीकरा अणेगविहा पन्नत्ता, तं जहा–आसीविसा जाव से तं दव्वीकरा। से किं तं मउलिणो ? मउलिणो अणेगविहा पन्नत्ता, तंजहा–दिव्वा गोणसा जाव से तं मउलिणो; से तं अही। से किं तं अयगरा ? अयगरा एगागारा पन्नत्ता, से तं अयगरा।

से किं तं आसालिआ ? १ आसालिआ २ जहा पन्नवणाए। से तं आसालिआ। से किं तं महोरगा ? महोरगा जहा पन्नवणाए, से तं महोरगा। जे यावण्णे तहप्पगारा ते समासओ दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–पज्जत्ता य, अपज्जत्ता य तं चेव, नवरि सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्सऽसंखेज्जभागं उक्कोसेणं जोयणपुहुत्तं" एतत्सूत्रविरोधि तु इदं श्रीप्रज्ञापनासूत्रं (४६ पत्रे), तथाहि–

कहिणं भंते ! आसालिआ संमुच्छंति ? गोयमा ! अंतोमणुस्सखित्ते अड्ढाइज्जेसु दीवेसु निवाघाएणं पन्नरससु कम्मभूमिसु वाघायं पडुच्च पंचसु महाविदेहेसु चक्कवट्टिखंधावारेसु बलदेवखंधावारेसु वासुदेवखंधावारेसु मंडलिअखंधावारेसु महामंडलिअखंधावारेसु गामनिवेसेसु निगमनिवेसेसु खेडनिवेसेसु नगरनिवेसेसु कब्बडनिवेसेसु मडंबनिवेसेसु दोणमुहनिवेसेसु पट्टणनिवेसेसु आगरनिवेसेसु आसमनिवेसेसु संवाहनिवेसेसु रायहाणीनिवेसेसु एएसिणं चेव विणासेसु एत्थ णं आसालिआ संमुच्छति। जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागमित्ताए ओगाहणाए उक्कोसेणं बारसजोयणाइं तयणुरूवं च णं विक्खंभबाहल्लेणं भूमिं दालित्ता णं समुट्ठेइ, असन्नी मिच्छदिट्ठी अन्नाणी पंचींदी अंतोमुहुत्तऽद्धाउया चेव कालं करेइ, अत्र अयं विरोधः–पुनः जीवाभिगमसूत्रे संमूर्च्छिमोरःपरिसर्पभेदेषु आसालिकसर्पान् आश्रित्य शरीरावगाहना जघन्येन अङ्गुलासंख्यभागा उत्कृष्टा अवगाहना च योजनपृथक्त्वं इति उक्तं, प्रज्ञापनासूत्रे तु द्वादश योजनानि इति। ३। अपि च श्रीस्थानाङ्गसूत्रे (२९८ पत्रे) "जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे अतीताए उसप्पिणीए सत्त कुलगरा होत्था, तं जहा–मित्तदामे १ सुदामे अ २, सुपासे अ ३ सयंपभे ४। विमलघोसे ५ सुघोसे त ६, महाघोसे ७ अ सत्तमे ॥१॥" एतद्विसंवादि च श्रीस्थानाङ्गस्य एव दशमं स्थानम् तथाहि–(५१८ पत्रे) जंबुद्दीवे २ दीवे भारहे वासे अतीताए उसप्पिणीए दस कुलगरा होत्था, तं जहा–सय-

मारितः इति कथं न विरोधः ? ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां (२०६ पत्रे) "तए णं सा सूमालिआ अज्जा अणोहट्टिआ अनिवारिआ सच्छंदमई अभिक्खणं अभिक्खणं हत्थे धोवेइ जाव चेएति, तत्थवि अ णं पासत्था पासत्थविहारी, ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता संसत्तविहारी बहूणि वासाणि सामण्णपरिआगं पाउणति अद्धमासिआए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णयरंसि विमाणंसि देवगणिअत्ताए उवन्ना, तत्थेगइआण देवीणं नवपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता, तत्थणं सूमालिआए देवीए नव पलिवमाइं ठिई पन्नत्ता" अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां विराधितसंयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन उत्पन्ना इत्यादि प्रोक्तं अस्ति, एतत् सूत्रविसंवादि च इदं श्रीभगवतीसूत्रं (४९ पत्रे), यथा "विराहिअसंजमाणं कहिं उववाओ ? गोयमा ! जहन्नेणं भवणवासु, उक्कोसेणं सोहम्मे कप्पे" इति। अत्र इदं रहस्यं—ज्ञातायां विराधितसंयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके उत्पाद उक्तः, भगवत्यां तु उत्कर्षेण अपि विराधितसंयमस्य सौधर्मे एव उत्पादः, तर्हि कथं न विसंवादः ? ॥ २ ॥ पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे (३७ पत्रे) "से किं तं थलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–उरगपरिसप्पसंमुच्छिमा, भुयगपरिसप्पसंमुच्छिमा। से किं तं उरगपरिसप्पसंमुच्छिमा ? २ चउव्विहा पन्नत्ता, तं जहा–अही १ अयगरा २ आसालिआ ३ महोरगा ४। से किं तं अही ? अही दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–दव्वीकरा मउलिणो अ, से किं तं दव्वीकरा ? दव्वीकरा अणेगविहा पन्नत्ता, तं जहा–आसीविसा जाव से तं दव्वीकरा। से किं तं मउलिणो ? मउलिणो अणेगविहा पन्नत्ता, तंजहा–दिव्वा गोणसा जाव से तं मउलिणो; से तं अही। से किं तं अयगरा ? अयगरा एगागारा पन्नत्ता, से तं अयगरा।

दस अज्झयणा पन्नत्ता, तं जहा–उवमा १ संखा २ इसिभासिआइं ३ आयरिअभासिआइं ४ महावीरभासिआइं ५ खोमगपसिणाइं ६ कोमलपसिणाइं ७ अद्धा[द्दा]गपसिणाइं ८ अंगुट्ठपसिणाइं ९ बाहुपसिणाइं १०" इति अत्र अयं विरोधः—अत्र उक्तं 'एतानि दश अध्ययनानि श्रीप्रश्नव्याकरणे सन्ति,' तानि कानि ? न एतादृशानि नामानि कान्यपि सन्ति, नाऽपि अर्थवक्तव्यता सङ्गतिः, सांप्रतं तु पञ्च आश्रवद्वाराणि पञ्च संवरद्वाराणि च सन्ति ॥ ७॥

एवं श्रीजीवाभिगमसूत्रे नारकाणां संहननं न उक्तं, अथ च उत्तराध्ययनसूत्रे एकोनत्रिंशदध्ययने मांसं नारकाणां उक्तम् ॥ ८ ॥ तथा श्रीआचाराङ्गसूत्रे द्वितीयश्रुतस्कन्धे पिण्डैषणाऽध्ययने चतुर्थोद्देशके षड्रसनवविकृतिग्रहणं अनगाराणां उक्तं, श्रीस्थानाङ्गे भगवत्यां च मांसनिषेधः प्रत्यपादि, दशवैकालिके मद्यनिषेधः ॥ ९ ॥ तथा दशवैकालिकादौ उक्तम्—साधवः षड्जीवनिकायरक्षकाः सचित्तपृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पत्यादिसंघट्टे आहारं अपि न गृह्णन्ति । पुनः श्रीआचाराङ्गे श्रीकल्पसूत्रे च साधूनां नदीलङ्घनं नद्युत्तरणं वर्षति अपि मेघे आहारार्थं गमनं च समनुज्ञातम् ॥ १० ॥ श्रीभगवत्यादौ श्रावकाणां पञ्चदश कर्मादानानि निवारितानि ॥ उपासकदशासूत्रे आनन्दकामदेवादीनां पञ्चशतहलवाहनेऽपि श्रावकत्वं श्लाघितम् ॥ ११ ॥ तथा प्रथमोपाङ्गे तापसानां उत्कृष्टा गतिः ज्योतिष्केषु प्रोक्ता ॥ भगवत्यां तु तामलितापस ईशानकल्पे समुत्पन्नः ॥ १२ ॥ तथा सूत्रकृताङ्गे साधोः स्त्रीसङ्गतौ त्रिविधं त्रिविधेन परिहारः प्रत्यपादि । श्रीस्थानाङ्गे तु साधुः प्रपतन्तीं साध्वीं स्वहस्तेन अवलम्बयेत् इति उक्तम् ॥ १३ ॥ ज्ञातायां श्रीकृष्णवासुदेवस्य अन्तःपुर्यो द्वात्रिंशत्सहस्राः लिखिताः, अन्तकृते च षोडशसहस्राः ॥ १४ ॥ तथा अष्टमाङ्गे श्रीकृष्णो द्वादशमो जिनो भावी इति निगदितं, समवायाङ्गे तु त्रयोदशम इति ॥ १५ ॥

जले १ सयाऊ य २ अणंतसेणे अ ३ अमितसेणे अ ४। तक्कसेणे अ ५ भीमसेणे अ ६ महाभीमसेणे सत्तमे ७॥२॥ दढरहे ८ दसरहे ९ सयरहे १०" इयं विघटना यदुत-अतीतोत्सर्पिण्यां एकस्मिन् एव स्थानाङ्गे सप्तमस्थाने सप्त, दशमस्थाने दश कुलकरा उक्ताः ॥ ४ ॥ तथा पुनः श्रीस्थानाङ्गे (३९८ पत्रे) "जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे आगमिस्साए उसप्पिणीए सत्त कुलकरा भविस्संति, तं जहा-मित्तवाहणे १ सुभोमे अ २, सुप्पभे अ ३ सयंपभे ४। दत्ते ५ सुहुमे ६ [सुहे सुलवे य] सुबंधू अ ७ आगमेस्सिण होक्खई ॥ १ ॥" एतत्सूत्रविसंवादि च दशमं स्थानं (५१८ पत्रे), तथाहि-जंबुद्दीवे २ दीवे भारहे वासे आगमिस्साए उसप्पिणीए दस कुलगरा भविस्संति, तं जहा-सीमंकरे १ खेमंधरे २ सीमंकरे ३ खेमंधरे ४ विमलवाहणे ५ संमुती ६ पडिसुए ७ दढधणू ८ दसधणू ९ सतधणू १०" अत्राऽपि सप्तानां दशभिः समं कुलकरसंख्यया विरोधः ॥ ५ ॥ तथा श्रीस्थानाङ्गसूत्रे (३९८ पत्रे) वर्तमानावसर्पिण्यां सप्त कुलकरा उक्ताः; तथाहि-

जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए सत्त कुलगरा होत्था, तं जहा-"पढमित्थ विमलवाहण १ चक्खुम २ जसमं ३ चउत्थमभिचंदे ४। तत्तो य पसेणइ ५ पुण, मरुदेवे चेव ६ नाभी य ७ ॥ १ ॥" इति, जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यां (१३२ पत्रे) तु पञ्चदश उक्ताः, तथाहि-"तीसेणं समाए पच्छिमे तिभागे पलिओवमट्ठभागावसेसे एत्थणं इमे पण्णरस कुलगरा समुप्पज्जित्था, तं जहा-सुमई १ पडिस्सुई २ सीमंकरे ३ सीमंधरे ४ खेमंकरे ५ खेमंधरे ६ विमलवाहणे ७ चक्खुमं ८ जसमं ९ अभिचंदे १० चंदाभे ११ पसेणई १२ मरुदेवे १३ नाभी १४ उसभे त्ति १५" इति, सप्तकुलकराणां पञ्चदशकुलकरसंख्यया समं विसंवादः ६। तथा श्रीस्थानाङ्गे दशमस्थाने (५०६ पत्रे) एवं प्रत्यपादि 'पण्हावागरणदसाणं

तव्यं इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कुः हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु–केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथायां षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि–"तएणं सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगलाइं वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थयं परामुसइ, एवं जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव्वं जाव धूवं डहइ धूवं डहित्ता वामं जाणुं अंचेइ दाहिणं जाणुं धरणियलंसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एवं वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताणं भगवंताणं जाव ठाणं संपत्ताणं" वंदइ नमंसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्तं, इदं जिनगृहणं शाश्वतं अशाश्वतं वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एवं प्रत्यागमं शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु-यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि आगमानां संकलनां कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते-एकं तु कारणं इदं, यथा यथा यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापभीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारणं इदं, यथा वलभ्यां यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु संकलनायां विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः। यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तौ, तथाहि-"इह स्कन्दिलाचार्यप्रवृत्तौ दुःषमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्रवृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वलभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः, विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा संघट्टने भवति अवश्यं वाचनाभेदः, न कदाचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोगद्वारादिकं इदानीं वर्तमानं माथुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वालभ्यः, तत इदं संख्यास्थानप्रतिपादनवालभ्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः संख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

तव्यं इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कुः हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु–केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथायां षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि–"तएणं सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयवलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगलाइं वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थयं परामुसइ, एवं जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअवं जाव धूवं डहइ धूवं डहित्ता वामं जाणुं अंचेइ दाहिणं जाणुं धरणियलंसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एवं वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताणं भगवंताणं जाव ठाणं संपत्ताणं" वंदइ नमंसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्तं, इदं जिनगृहणं शाश्वतं अशाश्वतं वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एवं प्रत्यागमं शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु-यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि आगमानां संकलनां कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते-एकं तु कारणं इदं, यथा यथा यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापभीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारणं इदं, यथा वलभ्यां यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु संकलनायां विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तौ, तथाहि-"इह स्कन्दिलाचार्यप्रवृत्तौ दुःषमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्रवृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वलभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः, विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा संघट्टने भवति अवश्यं वाचनाभेदः, न कदाचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोगद्वारादिकं इदानीं वर्तमानं माथुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वालभ्यः, तत इदं संख्यास्थानप्रतिपादनवालभ्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः संख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

तव्यं इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्थैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्कुः हृदि रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्थापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु–केषु केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाताधर्मकथायां षोडशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि–"तएणं सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगलाइं वत्थाइं पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थयं परामुसइ, एवं जहा सूरिआभो जिणपडिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव्वं जाव धूवं डहइ धूवं डहित्ता वामं जाणुं अंचेइ दाहिणं जाणुं धरणियलंसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पच्चुण्णमइ करयल जाव कट्टु एवं वयासी "नमोत्थु णं अरिहंताणं भगवंताणं जाव ठाणं संपत्ताणं" वंदइ नमंसइ, नमंसित्ता जिणघराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि, अत्र इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र "जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ" इति उक्तं, इदं जिनगृहणं शाश्वतं अशाश्वतं वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जघन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एवं
प्रत्यागमं शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु–यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि
आगमानां संकलनां कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते–एकं तु कारणं इदं, यथा यथा
यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन
अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापभीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारणं
इदं, यथा वलभ्यां यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मथुरानगर्यां अपि
स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तदा तत्कालीनमृतावशिष्टछद्मस्थसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु संकल-
नायां विस्मृतत्वादिदोष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तौ, तथाहि–"इह स्कन्दिलाचा-
र्यप्रवृत्तौ दुःषमानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूनां पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्र-
वृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको वलभ्यां, एको मथुरायां, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः,
विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्वा स्मृत्वा संघट्टने भवति अवश्यं वाचनाभेदः, न कदाचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोग-
द्वारादिकं इदानीं वर्तमानं माथुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो वालभ्यः, तत इदं संख्यास्थानप्र-
तिपादनवालभ्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः संख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्य विचिकित्सि-

मान्यत्वेन यौवनादिमदोत्कटतया नारदस्य न उत्थानादि चक्रे इति, यतः सूत्रे गणधरदेवोक्तं अनुत्थानादौ असंयताविरतादिकं हेतुं मुक्त्वा नवीनस्वगच्छकल्पितहेतुं वदतः तव महोत्सूत्रदोषापत्तिः भविष्यति इति, अपि च यदि द्रौपदी श्राविका न अभविष्यत् तदा नमोत्थु णं कथं अकथयिष्यत्, नहि श्रावकधर्मं विना कोऽपि नमोत्थु णं पठति जिनप्रतिमाग्रे कथयति वा। पुनः प्राह मनोमतिशिष्यः ननु–द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिता परं धर्मार्थं न, किन्तु विवाहसमयत्वात् संसारार्थं, तत्राऽर्थे शृणु रे मूर्ख ! यदि कोऽपि विद्यमानं तीर्थङ्करं पूर्वं वन्दयित्वा वा साधुं वा पूर्वं प्रतिलाभयित्वा सामायिकं वा पूर्वं लात्वा पश्चात् भोजनं कुरुते, तर्हि किं विद्यमानतीर्थङ्करवन्दनादिपुण्यं संसारार्थं किं पतिष्यति ? प्रत्युत एवं प्रशंसा कर्तव्या तस्याः "अहो ! धन्या एषा द्रौपदी, अहो ! दृढं अस्याः सम्यक्त्वं, अहो ! शस्यं अस्याः श्राविकात्वं, यदुत विवाहादिकर्तव्यव्यग्रतायां अपि जिनप्रतिमां पूजितवती" इति। न च वाच्यं अनया तु पूर्वजन्मनि निदानं व्यधायि, तेन तस्मिन् सति कथं तस्याः सम्यक्त्ववत्त्वं श्राविकात्वं चेति ? द्रौपदीकृतनिदानस्य "निव १ धणि २ नारी ३ नर ४ सुर ५ अप्पप्पविहार ६ आयविआरत्तं ७ सड्ढत्त ८ दरिदत्त ९ चइज्ज नवनिआणाइ ॥ १ ॥" इति निदाननवके न अन्तर्भावात् निदानता एव न भवति, यथा कथंचित् चतुर्थनिदानमध्ये अन्तर्भावेऽपि अध्यवसायविशेषेण तस्य निदानताया अभावात् तस्याः श्राविकात्वं न व्याहन्यते, अपि च तादृशनिदानसद्भावे ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिवत् न विरतिः उदयं एति, द्रौपदी तु प्रव्रजिता अतो न तस्याः निदानता १ तथा श्रीभगवतीसूत्रे २० शतके नवमोद्देशके (७९३ पत्रे), यथा विद्याचारणजङ्घाचारणसाधुभिः शाश्वतानि नन्दीश्वरादिसत्कानि अशाश्वतानि च, भरतक्षेत्रसत्कानि चैत्यानि वन्दितानि सन्ति, तानि श्रूयतां–

तदुक्तौ स्फुटं उत्सूत्रदोषापत्तेः, अथ यदि अशाश्वतं तर्हि केनचित् कारितं एव भविष्यति, न च मिथ्यात्विनां तत् करणे अधिकारः, ततः कैश्चित् श्रावकैः एव तत् जिनगृहं कारितं इति निश्चयः, न च वक्तव्यं द्रौपदी तु अत्र श्राविका न उक्ता, किं तु राजवरकन्या कथिता इति, यतो राजवरकन्या इति उक्तौ श्राविकात्वं न व्याहन्यते, यथा श्रीउत्तराध्ययने द्वाविंशतितमे अध्ययने (४९२ पत्रे) राजीमती राजवरकन्या प्रोक्ता, तर्हि न सम्यक्त्वधारिणी न श्राविका ? तत्पाठो यथा—

"सोऊण रायकन्ना, पव्वज्जं सा जिणस्स उ। णीहासा उ निराणंदा, सोगेण य समुच्छिआ ॥ २८ ॥ राईमई विचिंतेइ, धिगत्थु [धिरत्थु] मम जीविअं। जाऽहं तेणं परिचत्ता, सेअं पव्वइउं मम ॥ २९ ॥ अह सा भमरसंनिभे, कुच्चफणगप्पसाहिए। सयमेव लुंचई केसे, धिइमंती ववस्सिआ ॥ ३० ॥ वासुदेवो अ णं भणइ, लुत्तकेसिं जिइंदिअं। संसारसागरं घोरं, तर कन्ने ! लहुं लहुं ॥ ३१ ॥ अह सा रायवरकन्ना, सुट्ठिआ नियमव्वए। जाई कुलं च सीलं च, रक्खमाणी तयं वदे ॥ ४० ॥" इति, तथा पुनः श्रीज्ञातायां (१३५ पत्रे) मल्लिकुमारी अपि राजवरकन्या प्रोक्ताऽस्ति, तथाहि—तए णं कुंभए तेसिं संजत्तगाणं जाव पडिच्छइ, पडिच्छित्ता मल्लीं विदेहवररायकन्नं सद्दावेइ, सद्दावित्ता तं दिव्वं कुंडलजुयलं मल्लीए विदेहवररायकन्नगाए पिणद्धत्ति, पिणद्धित्ता पडिविसज्जइ" इति, अपि च रे मनोमते ! शिष्य ! चक्षुषी क्षणं निर्मील्य विचारय, यतो द्रौपदी श्राविका, तत एव नारदस्य असंयताऽविरताऽप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मणो न उत्थानादिभक्तिं कृतवती, तत्पाठो ज्ञातासत्को यथा (२१३ पत्रे) "तते णं सा दोवई कच्छुल्लनारयं अस्संजयं अविरयं अपडिहयपच्चक्खायपावकम्मं तिकट्टु नो आढाति नो परिआणइ नो अब्भुट्ठेइ नो पज्जुवासइ" इति, न च वाच्यं द्रौपदी पञ्चभर्तृ-

आराहणा (सूत्रं ६८३), से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जंघाचारणे ? जंघाचारणे गोयमा ! तस्स णं अट्ठमं अट्ठमेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स जंघाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेणं जाव एवं वुच्चइ जंघाचारणे, जंघाचारणस्स णं भंते ! कहं सीहा गति कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्नं जंबुद्दीवे दीवे एवं जहेव विज्जाचारणस्स, णवरं तिसत्तक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ताणं हव्वमागच्छेज्जा, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते सेसं तं चेव। जंघाचारणस्स णं भंते ! तिरिअं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं रुअगवरे दीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदति, वंदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे वितिएणं उप्पाएणं नंदीसरवरदीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तिरिअं एवतिए गइविसए पन्नत्ते,। जंघाचारणस्स णं भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनिअत्तमाणे वितिएणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसेए पन्नत्ते, से णं तस्स ठाणस्स अणालोइअअपडिक्कंते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिकंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेवं भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति (सूत्रं ६८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

"कइविहा णं भंते ! चारणा पन्नत्ता ? गोयमा ! चारणा दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–विज्जाचारणा य जंघाचारणा य, से केणट्ठे णं भंते ! एवं वुच्चइ विज्जाचारणा ? विज्जाचारणा गोयमा ! तस्स णं छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं विज्जाए उत्तरगुणलद्धिं खममाणस्स विज्जाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेणं जाव विज्जाचारणा०, विज्जाचारणस्स णं भंते ! कहं सीहा गई कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्नं जंबुद्दीवे दीवे जाव किंचिविसेसाहिए परिक्खेवेणं देवे णं महड्ढीए जाव महेसक्खे जाव इणामेवत्तिकट्टु, केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं तिहिं अच्छरानिवाएहिं तिक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ता णं हव्वमागच्छेज्जा, विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गइंविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स णं भंते ! तिरिअं केवतियं गतिविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं माणुसुत्तरे पव्वए समोसरणं करेइ, समोसरणं करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता बितिएणं उप्पाएणं नंदीसरवरे दीवे समोसरणं करेइ, समोसरणं करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता ततो पडिनिअत्तति २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ। विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तिरिअं एवतिए गतिविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स णं भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता, बितिएणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनियत्तति तओ २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसए पन्नत्ते। से णं तस्स ठाणस्स अणालोइअपडिक्कंते कालं करेइ, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स

तस्स णं अट्ठमं अट्ठमेणं अणि-
णं जाव एवं वुच्चइ जंघाचारणे,
जंबुद्दीवे दीवे एवं जहेव विज्जा-
चारणस्स, णवर ... गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते सेसं तं चेव। जंघाचारणस्स णं भंते ! तिरिअं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं रुअगवरे दीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदति, वंदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे बितिएणं उप्पाएणं नंदीसरवरदीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तिरिअं एवतिए गइविसए पन्नत्ते,। जंघाचारणस्स णं भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनिअत्तमाणे बितिएणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसेए पन्नत्ते, से णं तस्स ठाणस्स अणालोइअ-अपडिक्कंते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेवं ! सेवं भंते ! जाव विहरति (सूत्रं ६८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

"कइविहा णं भंते ! चारणा पन्नत्ता ? गोयमा ! चारणा दुविहा पन्नत्ता, तं जहा–विज्जाचारणा य जंघाचारणा य, से केणट्ठे णं भंते ! एवं वुच्चइ विज्जाचारणा ? विज्जाचारणा गोयमा ! तस्स णं छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं विज्जाए उत्तरगुणलद्धिं खममाणस्स विज्जाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेणं जाव विज्जाचारणा०, विज्जाचारणस्स णं भंते ! कहं सीहा गई कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्नं जंबुद्दीवे दीवे जाव किंचिविसेसाहिए परिक्खेवेणं देवे णं महड्ढीए जाव महेसक्खे जाव इणामेवत्तिकट्टु, केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं तिहिं अच्छरानिवाएहिं तिक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ता णं हव्वमागच्छेज्जा, विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गईविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स णं भंते ! तिरिअं केवतियं गतिविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं माणुसुत्तरे पव्वए समोसरणं करेइ, समोसरणं करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता वितिएणं उप्पाएणं नंदीसरवरे दीवे समोसरणं करेइ, समोसरणं करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता ततो पडिनिअत्तति २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ। विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तिरिअं एवतिए गतिविसए पन्नत्ते। विज्जाचारणस्स णं भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता, वितिएणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनियत्तति तओ २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसए पन्नत्ते। से णं तस्स ठाणस्स अणालोइअपडिक्कंते कालं करेइ, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स

आराहणा (सूत्रं ६८३), से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जंघाचारणे ? जंघाचारणे गोयमा ! तस्स णं अट्ठमं अट्ठमेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स जंघाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्ठेणं जाव एवं वुच्चइ जंघाचारणे, जंघाचारणस्स णं भंते ! कहं सीहा गति कहं सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयन्नं जंबुद्दीवे दीवे एवं जहेव विज्जाचारणस्स, णवरं तिसत्तक्खुत्तो अणुपरिअट्टित्ताणं हव्वमागच्छेज्जा, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते सेसं तं चेव । जंघाचारणस्स णं भंते ! तिरिअं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं रुअगवरे दीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइ वंदति, वंदित्ता ततो पडिनिअत्तमाणे बितिएणं उप्पाएणं नंदीसरवरदीवे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इहं चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! तिरिअं एवतिए गइविसए पन्नत्ते, । जंघाचारणस्स णं भंते ! उड्ढं केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेणं उप्पाएणं पंडगवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता तओ पडिनिअत्तमाणे बितिएणं उप्पाएणं नंदणवणे समोसरणं करेइ, करित्ता तहिं चेइआइं वंदइ, वंदित्ता इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइं वंदइ, जंघाचारणस्स णं गोयमा ! उड्ढं एवतिए गइविसेए पन्नत्ते, से णं तस्स ठाणस्स अणालोइअअपडिक्कंते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेवं भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति (सूत्रं ६८४)" ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

कथने च चैत्यानि वन्दितानि, तानि च स्थानकचतुष्केऽपि शाश्वतचैत्यानि ज्ञेयानि, तत्र आगमने च यात्रार्थं [illegible] चैत्यानि वन्दितानि, एवं जङ्घाचारणेन अपि रुचके नन्दीश्वरे च तिर्यग्लोके पाण्डुकवने नन्दनवने च [illegible] स्थानचतुष्के शाश्वतचैत्यवन्दना अकारि, अत्राऽऽगमने वारद्वयं च अशाश्वतचैत्येषु शाश्वतचैत्येषु वन्दना [illegible], अत्राऽऽह मनोमतिशिष्यः ननु–विद्याचारणा जङ्घाचारणाश्च चैत्यवन्दनार्थंगतागताः परं [illegible] विराधकाः प्रोक्ताः, अरे अत्राऽर्थे गणधराभिप्रायं शृणु, एभिः लब्धिः प्रयुक्ता, तेन [illegible] प्रमादस्थानं [illegible], तत्तु प्रमादस्थानं गुरुसमीपं आगत्य अवश्यं आलोचयितव्यं, अन्यथा विराधकत्वं आपद्येत, परं चैत्यवन्दनाया आलोचने तत्र गमनं एव न घटां आटीकते, गमनागमनालोचना तु सङ्गति अङ्गति एव, यदि हस्तशतादुपरि गम्यते तदा [illegible] आगतेन गमनागमनं गुरुसमक्षं आलोचयितव्यं एव, किं वाच्यं नन्दीश्वरद्वीपरुचकद्वीपगमनागमनयोः ?, यदुक्तं श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ—

"हत्थसयादागंतुं, गंतुं च मुहुत्तगं जहिं चिट्ठे। पंथे वा वच्चंते, नइसंतरणे पडिक्कमणं ॥ १ ॥" पुनः श्रीदशवैकालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययनेऽपि (१७८ पत्रे) आलोचनाविधिः, तथाहि–

"विणएणं पविसित्ता, सगासे गुरुणो मुणी। इरियावहियमायाय, आगओ अ पडिक्कमे ॥ ८८ ॥ आभोइत्ताण नीसेसं, आईआरं च जहक्कमं। गमणागमणे चेव, भत्तपाणे व संजए ॥ ८९ ॥ उज्जुप्पन्नो अणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेतसा। आलोए गुरुसगासे, जं जहा गहिअं भवे ॥ ९० ॥ न सम्ममालोइअं हुज्जा, पुव्विं पच्छा व जं कडं। पुणो पडिक्कमे

अहो जिणेहिं असावज्जा, विची साहूण देसिआ। मुक्खसाहणहेउस्स, साहुदेहस्स
तस्स, वोसट्ठो चिंतए इमं ॥ ९१ ॥ अहो जिणेहिं असावज्जा, विची साहूण देसिआ।
धारणा ॥ ९२ ॥ नमुक्कारेण पारित्ता, करित्ता जिणसंथवं। सज्झायं पट्ठवित्ता णं, वीसमेज्ज खणं मुणी ॥ ९३ ॥ पुनः
श्रीगौतमस्वामिना श्रीउपासकदशासूत्रे (२१ पत्रे) गमनागमनं आलोचितं अस्ति, तथाहि—

"तते णं से भयवं गोयमे आणंदएणं समणोवासएणं एवंवुत्ते समाणे, संकिए कंखिए वितिगिच्छिए भेदसमा-
वन्ने आणंदस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता जेणेव दूइपलासे चेइए, जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते गमणागमणे पडिक्क-
मइ, पडिक्कमित्ता एसणमणेसणं आलोएइ, आलोइत्ता भत्तपाणं पडिदंसेइ, पडिदंसित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ
नमंसइ" इत्यादि, एवं स्थाने स्थाने साधुभिः आहाराद्यर्थं गत्वा आगत्य गुरुपार्श्वे गमनागमनं आलोचितं अस्ति।
पुनरपि आह मनोमतिः ननु—यदि विद्याचारणा जङ्घाचारणाश्च अन्तराले कदाचित् कालं कुर्युः तदा कुत्र यान्ति ?
उच्यते—गतिः तेषां सूत्रे न लिखिताऽस्ति परं त्वमपि विद, आहारार्थं विद्यमानतीर्थङ्करवन्दनार्थं वा गत्वा कदा-
चित् साधुः म्रियते तदा कुत्र गच्छेत् ? अत्र इदं रहस्यं जानीहि—अत्र भावस्य एव प्रधानत्वं ज्ञेयं, यथा संविग्नगी-
तार्थसमीपे साधुः आलोचनाग्रहणार्थं गच्छन् अन्तराले एव कालं कुर्वन् शुद्धभावत्वेन सुगतिमेव गच्छेत् तथा विद्या-
चारणा जङ्घाचारणा अपि सुगतिभाज एव। अपि च मनुष्यक्षेत्राद् वहिः न केऽपि म्रियन्ते मनुष्यक्षेत्रान्तरं अपि "दु-
समुद्दे तिन्नि सेस जले" इति उक्तत्वात्, लवणसमुद्रादौ सिद्धान्ते उक्ताः; अथ च पञ्चचत्वारिंशल्लक्षयोजनप्रमिते क्षेत्रे

"यत्र एकः सिद्धः तत्र अनन्ताः सिद्धाः" इत्येवंप्रकारेण सर्वमपि सिद्धक्षेत्रं सिद्धजीवव्याप्तं तदा एव जातं यदा तदधः पञ्चचत्वारिंशल्लक्षयोजनप्रमिते मनुष्यक्षेत्रेऽपि समश्रेण्या सर्वत्र अनन्ताः सिद्धाः, ततो मनुष्यक्षेत्रान्तःसमुद्रेऽपि अनन्ताः सिद्धाः सन्ति ते के ? तान् विचारय, विचारय । तथा श्रीऔपपातिकसूत्रे (९७ पत्रे) अम्बडश्रावकाधिकारो यथा–

'अंबडस्स णं नो कप्पइ अण्णउत्थिए वा अण्णउत्थियदेवयाणि वा अण्णउत्थियपरिग्गहिआणि वा अरिहंतचेइआणि वंदित्तए वा नमंसित्तए वा जाव पज्जुवासित्तए वा, नन्नत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइआणि वा" इत्यादि, अत्र अर्हच्चैत्यादिजिनप्रतिमा इति ॥ ३ ॥ एवं श्रीउपासकदशासूत्रे (१४ पत्रे) आनन्दश्रावकाधिकारेऽपि, तथाहि–"नो खलु मे भंते ! कप्पइ अज्जप्पभिइं अन्नउत्थिए वा अन्नउत्थिअदेवयाणि वा अन्नउत्थिअपरिग्गहिआणि अरिहंतचेइआणि वा वंदित्तए वा नमंसित्तए वा" अत्राऽपि चैत्यानि अर्हत्प्रतिमालक्षणानि यथा भौतपरिगृहीतानि वीरभद्र १ महाकालादीनि ॥ ४ ॥ तथा श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे तृतीयसंवरद्वारे (१२२ पत्रे) चैत्यवैयावृत्तिकरणे कर्मनिर्जरा प्रोक्ता, तथाहि–

"अह केरिसए पुणाइं आराइए वयमिणं ? जे से उवहि–भत्त–पाण संगहण–दाणकुसले अच्चंतबाल–दुब्बल–गिलाण–वुड्ढखमके पवत्ति–आयरिय–उवज्झाए सेहे साहम्मिए तवस्सीकुल–गण–संघ–चेइअट्ठे अ निज्जरट्ठी वेयावच्चं अणिस्सिअं दसविहं वहुविहं करेइ" व्याख्याऽपि यथा (१२६ पत्रे) 'जे से' इत्यादि योऽसौ उपधेः भक्तपानानां च दानं च संग्रहणं च तयोः कुशलो–विधिज्ञो यः स तथा, बालश्च दुर्बलश्च इत्यादि समाहारद्वन्द्वः, ततो अत्यन्तं यद्बाल–दुर्बल–

ग्लान-वृद्ध-क्षपकं तत् तथा, तत्र विपये वैयावृत्यं करोति इति योगः, तथा प्रवृत्याचार्योपाध्याये इह द्वन्द्वैकत्वात् प्रवृत्त्यादिपु, तत्र प्रवृत्तिलक्षणं इदं—

"तवसंजमजोगेसुं, जो जोगो तत्थ तं पवत्तेइ । असहुं च निअत्तेइ, गणतत्तिल्लो पवित्ती उ ॥ १ ॥ इतरौ प्रतीतौ तथा 'सेहे'त्ति शैक्षे-अभिनवप्रव्रजिते साधर्मिके=समानधर्मके लिङ्गप्रवचनाभ्यां तपस्विनि-चतुर्थभक्तादिकारिणि, तथा कुलं=गच्छसमुदायरूपं चन्द्रादिकं, गणः=कुलसमुदायः कोटिकादिकः, सङ्घः=तत्समुदायरूपः, चैत्यानि जिनप्रतिमा, एतासां योऽर्थः-प्रयोजनं स तथा, तत्र च निर्जरार्थी-कर्मक्षयकामः वैयावृत्यं-व्यावृत्तकर्मरूपं उपष्टम्भनं इत्यर्थः, अनिश्रितं-कीर्त्यादिनिरपेक्षं दशविधं-दशप्रकारं आह च-

"वेयावच्चं वावड-भावो इह धम्मसाहणनिमित्तं । अन्नाइयाण विहिणा, संपायणमेस भावत्थो ॥ १ ॥
आयरिय उवज्झाए, थेरे तवस्सी गिलाण सेहाणं । साहम्मिअ कुल गणे सं-घे संगयं तमिह कायव्वं ॥ २ ॥"

इति, बहुविधं भक्तपानादिदानभेदेन अनेकप्रकारं करोति इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्यः ॥

ननु-प्रश्नव्याकरणे आश्रवद्वारे (१२ पत्रे) निगदितं अस्ति "ये विहार-प्रासाद-चैत्य-देवकुलादीनां अर्थे पृथिवीजीवान् हिंसन्ति ते मन्दबुद्धिकाः" ततोऽहं कथं प्रासाद-चैत्यदेवकुलानि मानयामि ? तत्पाठोऽपि (८ पत्रे) यथा-'किं ते ? करिसाणपोक्खरणी-वावि-विप्पिणी-कूव-सर-तलाग-चिति-वेति-खाति अ-आराम-विहार-थूभ-पागार-दार-गोपुर-अट्टालग-चरिआ-सेतु-संकम-पासाय-विकप्प-भवण-घर-सरण-लेण-आवण-चेइअ-देवकुल-चित्तसभा-

पवा-आयतण-आवसह-भूमिघर-मंडवाण य कए भायण-भंडोवगरणस्स विविहस्स य अट्ठाए पुढविं हिंसंति मंद-बुद्धिया" अत्र उच्यते, रे पूर्वापराविचारक ? अत्र विहारो-बौद्धाद्याश्रयः, प्रासादो—नरेन्द्राश्रयः, जिनप्रासादस्य तु प्रायो जिनगृहं सिद्धायतनं च इति संज्ञात्वात्, चैत्यानि व्यन्तरादिदेवप्रतिमाः, देवकुलानि च सशिखरलौकिकहरि-हरादिदेवप्रासादाः, अयं अर्थो ज्ञेयः, अन्यथा "चेइअट्ठे निज्जरट्ठी" इति संवरद्वारे चैत्यवैयावृत्तिकारको निर्जराभागी कथं उक्तः ?, नहि गणधरदेववचनं पूर्वापरविसंवादि स्यात्, अपि च राजप्रश्नीयोपाङ्गादौ (१७ पत्रे) प्रोक्तं-"एयं मे पेच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेसाए आणुगामियत्ताए भविस्सतित्तिकट्टु एवं संपेहेइ" इति, मोक्षपर्यन्तं पूजाफलं विघ-टेत, न च वाच्यं चैत्यशब्दस्य अन्यार्थः कोऽपि भविता (भाव्यते) इति, चैत्यशब्दस्य कुत्राऽपि वृक्षाद्यर्थं वाचकत्वेऽपि तद्वैयावृत्तिकरणे निर्जराभागित्वासंभवात् ॥ ४ ॥ एवं श्रीऔपपातिकोपाङ्गे (२ पत्रे) चम्पानगरीवर्णनेऽपि अर्हच्चैत्यानि प्रतिपादितानि सन्ति, पाठान्तरे तथाहि-

"अरिहंतचेईअजणवय-विसंणिविट्ठबहुलेत्ति" व्याख्या यथा-अर्हच्चैत्यानां १ जनानां २ व्रतिनां च ३ विविधानि यानि संनिविष्टानि-पाटकाः तैः बहुलेति विग्रहः ॥ ५ ॥ तथा श्रीभगवत्यां चमरोद्देशके चमरेन्द्रेणाऽपि सौधर्मं गच्छता अर्हच्चैत्यनिश्रा गृहीताऽस्ति, (१७० पत्रे) तथाहि-

"किं निस्साए णं भंते ! असुरकुमारा देवा उड्ढं उप्पयंति जाव सोहम्मो कप्पो ? गोयमा ! से जहानामए-इह सबरा इ वा वब्बरा इ वा टंकणा इ वा भुत्तुया इ वा पल्हया इ वा पुलंदा इ वा एगं महं गड्डं वा खड्डुं वा दुग्गं वा-

दरिं वा विसमं वा पव्वयं वा नीसाए सुमहल्लमवि आसवलं वा हत्थिबलं वा जोहवलं वा घणुवलं वा आगलेंति एवामेव असुरकुमारा वि देवा णण्णत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइआणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो निस्साए उड्ढं उप्पयंति जाव सोहम्मो कप्पो। ××× (१७५ पत्रे) तते णं तस्स सक्कस्स देविंदस्स देवरन्नो इमेयारूवे अज्झत्थिए ४ जाव समुप्पजित्था–णो खलु पहू चमरे असुरिंदे असुरराया नो खलु समत्थे चमरे असुरिंदे असुरराया, णो खलु विसए चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो अप्पणो निस्साए उड्ढं उप्पइत्ता जाव सोहम्मो कप्पो, णण्णत्थ अरिहंते वा अरिहंतचेइआणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो णीसाए उड्ढं उप्पयति जाव सोहम्मो कप्पो" इत्यादि ॥ ६ ॥ पुनः श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१०४ पत्रे) सूर्याभदेवेन यथा जिनप्रतिमापूजा विस्तरेण विहिताऽस्ति, तथा श्रूयतां, तथाहि–"तए णं से सूरियाभे देवे पोत्थयरयणं गिण्हति, गिण्हित्ता पोत्थयरयणं मुयइ, मुयइत्ता पोत्थयरयणं विहाडेइ, विहाडित्ता पोत्थयरयणं वाएइ, पोत्थयरयणं वाएत्ता धम्मिअं ववसायं गिण्हइ, गिण्हित्ता पोत्थयरयणं पडिनिक्खिवति, पडिनिक्खिवित्ता सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता ववसायसभाओ पुरच्छिमिल्लेणं दारेणं पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव नंदापुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता णंदापुक्खरणिं पुरच्छिमिल्लेणं तोरणेणं पुरच्छिमिल्लेणं तिसोवाणपडिरूवएणं पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता हत्थपायं पक्खालेइ, पक्खालित्ता आयंते चोक्खे परमसुइभूए एगं महं सेअं रययामयं विमलं सलिलपुण्णं मत्तगयमुहागितिकुंभसमाणं भिंगारं पगिण्हइ, पगिण्हित्ता जाइं तत्थ उप्पलाइं जाव सतसहस्सपत्ताइं ताइं गिण्हइ, गिण्हित्ता णंदातो पुक्खरणीतो पच्चोरुहति, पच्चोरुहित्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाए (सूत्रं ४२) (१०५ पत्रे)

तते णं तं सूरिआभं देवं वहवे आभिओगिआ देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छुय हत्थगया हट्ठतुट्ठ जाव सूरियाभं देवं पिट्ठओ पिट्ठओ समणुगच्छंति तए णं से सूरिआभे देवे चउहिं सामाणिअसाहस्सीहिं जाव अण्णेहिं य बहूहिं य सूरियाभ जाव देवेहिं य देवीहिं य सद्धिं संपरिवुडे, सव्वड्ढीए सव्वबलेहिं जाव णातियरवेणं जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतणं पुरच्छिमिल्लेणं दारेणं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव देवच्छंदए जेणेव जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणपडिमाणं आलोए जिणपडिमाणं पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थगं गिण्हइ, गिण्हित्ता जिणपडिमाणं लोमहत्थेणं पमज्जइ, पमज्जित्ता जिणपडिमाओ सुरभिणागंधोदएणं ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपइ, अणुलिंपइत्ता सुरभिगंधकासाइएणं गायाइं लूहेति-लूहित्ता जिणपडिमाणं अहयाइं देवदूसजूयलाइं नियंसेइ, नियंसित्ता पुप्फारुहणं मल्लारुहणं गधारुहणं चुण्णारुहणं वन्नारुहणं वत्थारुहणं आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअ मल्लदामकलावं करेइ, करित्ता कयग्गहगहियकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केणं दसद्धवन्नेणं कुसुमेणं मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिअं करेइ, करित्ता जिणपडिमाणं पुरओ अच्छेहिं सण्हेहिं रययामएहिं अच्छरसातंदुलेहिं अट्ठट्ठमंगले आलिहइ, तं जहा–सोत्थिअ जाव दप्पणं, तयाणंतरं च णं चंदप्पभरयणवइरवेरुलिअविमलदंडं कंचणमणिरयणभत्तिचित्तं कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कडज्झंतमघमघंतगंधुद्धुआभिरामं च गंधवट्टिं धुववट्टिं विणिम्मुअंतं वेरुलिअमयं कडुच्छुयं पग्गहिअ पयत्तेणं धूवं दाऊण जिणवराणं अट्ठसयविसुद्धगंध(गन्थ)जुत्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता पच्छा सत्तट्ठपयाइं पच्चोसक्कइ, पच्चोसक्कित्ता वामं जाणुं अंचेइ,

अंचित्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निहट्टु तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि निवाडेइ, निवाडित्ता एगसाडिअं उत्तरासंगं करेइ, करित्ता ईसिं पच्चुण्णमइ, पच्चुण्णमित्ता करयलपरिग्गहिअं दसनहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—"नमुत्थुणं अरहंताणं जाव ठाणं संपत्ताणं" इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्यः—

ननु—सूर्याभदेवेन प्रतिमावत् स्तम्भादीनि अपि अनेकवस्तूनि पूजितानि सन्ति, कथं तर्हि सम्यक्त्वधारी ? उच्यते,—अहो ! विमृश स्तम्भादीनि पूजितानि, परं जिनप्रतिमां विना कस्याऽग्रे नमुत्थुणं कथितं स्यात्? तदा दर्शय, अथ च स्तम्भादीनां पूजा यदि व्यधायि तदा सम्यक्त्वस्य किं ? यदि श्रीआदिनाथपुत्रेण श्रीभरतचक्रवर्तिना चक्ररत्नं पूजितं, किं तर्हि तस्य सम्यक्त्वं गतं ? चक्ररत्नपूजाक्षराणि श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यां(१८४ पत्रे) यथा—

"तते णं से भरहे राया तस्स आउहघरिअस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठ जाव सोमणस्सिए विकसितवरकमलनयणवयणे पयलिअवरकडगतुडिअकेऊरमउडकुंडलहारविरायंतरइअवच्छे पालंबपलंबमाणघोलंतभूसणधरे ससंभमं तुरिअं चवलं नरिंदे सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता पायपीढाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता पाउयाओ ओमुअति, ओमुइत्ता एगसाडियं उत्तरासंगं करेइ, करित्ता अंजलिमउलिअग्गहत्थे चक्करयणाभिमुहे सत्तट्ठपयाइं अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अंचेइ, अंचित्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निहट्टु करयल जाव अंजलिं कट्टु चक्करयणस्स पणामं करेइ" इति, पुनः श्रीअभयकुमारेण पूर्वसंगतिकं देवं मनसि कृत्वा निजलघुमातृदोहदपूरणनिमित्तं अष्टमभक्तं अकारि, तर्हि किं सम्यक्त्वधारी न ? तदक्षराणि अपि श्रीज्ञाताधर्मकथासत्कानि (३० पत्रे) "तए णं

तते णं तं सूरिआभं देवं वहवे आभिओगिआ देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छुय हत्थगया हट्ठतुट्ठ जाव सूरियाभं देवं पिट्ठओ पिट्ठओ समणुगच्छंति तए णं से सूरिआभे देवे चउहिं सामाणिअसाहस्सीहिं जाव अण्णेहिं य वहूहिं य सूरियाभ जाव देवेहिं य देवीहिं य सद्धिं संपरिवुडे, सवड्ढीए सववलेहिं जाव णातियरवेणं जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतणं पुरच्छिमिल्लेणं दारेणं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव देवच्छंदए जेणेव जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणपडिमाणं आलोए जिणपडिमाणं पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थगं गिण्हइ, गिण्हित्ता जिणपडिमाणं लोमहत्थेणं पमज्जइ, पमज्जित्ता जिणपडिमाओ सुरभिणागंधोदएणं ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपइ, अणुलिंपइत्ता सुरभिगंधकासाइएणं गायाइं लूहेति-लूहित्ता जिणपडिमाणं अहयाइं देवदूसजूयलाइं नियंसेइ, नियंसित्ता पुप्फारुहणं मल्लारुहणं गंधारुहणं चुण्णारुहणं वन्नारुहणं वत्थारुहणं आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअ मल्लदामकलावं करेइ, करित्ता कयग्गहगहियकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केणं दसद्धवन्नेणं कुसुमेणं मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिअं करेइ, करित्ता जिणपडिमाणं पुरओ अच्छेहिं सण्हेहिं रययामएहिं अच्छरसातंदुलेहिं अट्ठट्ठमंगले आलिहइ, तं जहा—सोत्थिअ जाव दप्पणं, तयाणंतरं च णं चंदप्पभरयणवइरवेरुलिअविमलदंडं कंचणमणिरयणभत्तिचित्तं कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कडज्झंतमघमघंतगंधुद्धुआभिरामं च गंधवट्टिं धुववट्टिं विणिम्मुअंतं वेरुलिअमयं कडुच्छुयं पग्गहिअ पयत्तेणं धूवं दाऊण जिणवराणं अट्ठसयविसुद्धगंध(गन्त्थ)जुत्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता पच्छा सत्तट्ठपयाइं पच्चोसक्कइ, पच्चोसक्कित्ता वामं जाणुं अंचेइ,

जहारिहं एवं वयासी–खिप्पामेव भो देवाणुप्पिआ ! सव्वरयणामए महइमहालए तओ चेइअथूभे करेह, एगं भगवओ तित्थगरस्स चिइगाए, एगं गणहरचिइगाए, एगं अवसेसाणं अणगाराणं चिइगाए, तते णं ते बहवे जाव करिंति, तते णं ते बहवे भवणवइ जाव वेमाणिआ देवा तित्थगरस्स परिनिव्वाणमहिमं करेइ, करित्ता जेणेव नंदीसरवरे दीवे तेणेव उवागच्छंति तते णं से सक्के देविंदे देवराया पुरच्छिमिल्ले अंजणगपव्वए अट्ठाहिअं महामहिमं करेंति, तए णं सक्कस्स देविंदस्स चत्तारि लोगपाला चउसु दहिमुहगपव्वएसु अट्ठाहियं महामहिमं करेंति, ईसाणे देविंदे देवराया उत्तरिल्ले अंजणगे अट्ठाहिअं, तस्स लोगपाला चउसु दहिमुहपव्वगेसु अट्ठाहिअं, चमरो अ दाहिणिल्ले अंजणगे तस्स लोगपाला दहिमुहगपव्वएसु, बली पच्चत्थिमिल्ले अंजणगे, तस्स लोगपाला दहिमुहगपव्वएसु, तते णं ते बहवे भवणवइवाणमंतर जाव अट्ठाहिआओ महामहिमाओ करेंति, करित्ता तेणेव साइं साइं विमाणाइं जेणेव साइं साइं भवणाइं जेणेव साओ साओ सभाओ सुहम्माओ, जेणेव सगा सगा माणवगा चेइअखंभा तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु जिणसकहाओ पक्खिवंति, पक्खिवित्ता अग्गेहिं वरेहिं गंधेहिं अ मल्लेहिं अ अच्चेंति, अच्चित्ता विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरंति" इति ॥ ८ ॥ एवं जीवाभिगमसूत्रे (२४९ पत्रे) विजयदेवेनाऽपि यथा जिनप्रतिमापूजा व्यधायि, तथा श्रूयतां—

"तते णं तस्स विजयस्स देवस्स आभियोगिया देवा पोत्थयरयणं उवणेंति, तए णं से विजये देवे पोत्थयरयणं गिण्हइ, गिण्हित्ता पोत्थयरयणं अंके मुअइ पोत्थयरयणं मुइत्ता पोत्थयरयणं विहाडेइ, पोत्थयरयणं विहाडेत्ता पुण पोत्थ-

तस्स अभयकुमारस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–नो खलु सक्का माणुस्सएणं उवाएणं मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अकालडोहलमणोरहसंपत्तिं करेत्तए, णण्णत्थ दिव्वेणं उवाएणं, अत्थि णं मज्झ सोहम्मकप्पवासी पुव्वसंगतिए देवे महिड्डिए जाव महासोक्खे, तं सेअं खलु मम पोसहसालाए पोसहियस्स बंभयारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अबीअस्स दब्भसंथारोवगयस्स अट्ठमभत्तं परिगिण्हित्ता पुव्वसंगतिकं देवं मणसि करेमाणस्स विहरित्तए, तते णं पुव्वसंगतिए देवे मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालमेहेसु डोहलं विणेहित्ति, एवं संपेहेइ, संपेहित्ता जेणेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता डब्भसंथारगं पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता डब्भसंथारगं दुरुहइ, दुरुहित्ता अट्ठमभत्तं परिगिण्हइ, परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पुव्वसंगतियं देवं मणसि करेमाणे करेमाणे चिट्ठति" इत्यादि ॥ ७ ॥ तथा पुनः यदि शक्रादयो देवेन्द्राः जिनदंष्ट्रा अपि पूजयन्ति, तदा जिनप्रतिमायां किं वाच्यम् ? तत्राऽर्थे जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यां (१५८ पत्रे) यदुक्तं तत् श्रोतव्यं, तथाहि–

तते णं से सक्के देविंदे देवराया भगवओ तित्थगरस्स उवरिल्लं दाहिणं सकहं गेण्हइ, ईसाणे देविंदे देवराया उवरिल्लं वामं सकहं गेण्हइ, चमरे असुरिंदे असुरराया हिट्ठिल्लं दाहिणं सकहं गेण्हइ, बली वइरोअणिंदे वइरोअणराया हिट्ठिल्लं वामं सकहं गेण्हइ, अवसेसा भवणवइ जाव वेमाणिया देवा जहारिहं अवसेसाइं अंगमंगाइं, केई जिणभत्तीए, केई जितमेयंतिकट्टु केई धम्मोत्ति कट्टु गेण्हंति, तते णं से सक्के देविंदे देवराया बहवे भवणवइ जाव वेमाणिए देवे

सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता दिवाए सुरभिगंधकासाइए गाताइं लूहेइ, लूहित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गाताणि अणुलिंपइ, गाताणि अणुलिंपेत्ता जिणपडिमाणं अहयाइं सेआइं दिवाइं देवदूसजुअलाइं नियंसेइ, निअंसित्ता अग्गेहिं वरेहिं अ गंधेहिं अ मल्लेहिं अ अच्चेइ, अच्चित्ता पुप्फारुहणं मल्लारुहणं गंधारुहणं वन्नारुहणं चुन्नारुहणं आभरणारुहणं करेति, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारिअमल्लदामकलावं करेइ, करित्ता अच्छेहिं सण्हेहिं [सेएहिं] रययामएहिं अच्छरसातंदुलेहिं जिणपडिमाणं पुरओ अट्ठट्ठमंगलए आलिहति, तं जहा–सोत्थिअ सिरिवच्छ जाव दप्पण अट्ठट्ठमंगलगे आलिहति, आलिहित्ता कयग्गाहग्गहिअकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केणं दसद्धवन्नेणं कुसुमेणं मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिअं करेइ, करित्ता चंदप्पभवइरवेरुलिअविमलदंडं कंचणमणिरयणभत्तिचित्तं कालागुरुपवरकंदुरुक्कतुरुक्कधूवगंधुत्तमाणुविद्धं धूमवट्टीं विणिम्मुअंतं वेरुलिआमयं कडुच्छुयं पग्गहित्तु पयत्तेणं धूवं दाऊण जिणवराणं अट्ठसयविसुद्धगंत्थजुत्तेहिं महावित्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता सत्तट्ठ पयाइं ओसरइ, ओसरित्ता वामं जाणुं अंचेइ, अंचेइत्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निवाडेइ तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि नमेइ, नमित्ता ईसिं पच्चुण्णमति, पच्चुण्णमित्ता कडगतुडिअथंभिआओ भुयाओ पडिसाहरइ, पडिसाहरित्ता करयलपरिग्गहिअं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एमं [एवं] वयासी–नमोत्थुणं अरिहंताणं भगवंताणं जाव सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्ताणं त्तिकट्टु वंदइ नमंसइ" इत्यादि, पुनः अत्रैव अग्रे पत्रान्तरे विजयदेवेन जिनसत्कानि अपि पूजितानि सन्ति, तत्पाठो यथा (२५१ पत्रे) "जेणेव सुहम्मा सभा तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं तस्स विजयदेवस्स चत्तारि सामाणिअसाहस्सीओ एअप्पभिइं जाव सव्विड्ढीए जाव नाइयरवेणं जेणेव सुहम्मा सभा

यरयणं वाएइ पोत्थयरयणं वाएत्ता धम्मिअं ववसायं पगिण्हइ, धम्मियं ववसायं पगिण्हित्ता पोत्थयरयणं पडिनिक्खिवइ, पडिनिक्खिवित्ता सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता ववसायसभाओ पुरत्थिमिल्लेणं दारेणं पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव नंदा पुक्खरिणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नंदां पुक्खरिणीं अणुप्पयाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिल्लेणं दारेणं अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता पुरत्थिमिल्लेणं तिसोपाणपडिरूवगएणं पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता हत्थं पायं पक्खालेइ, पक्खालित्ता एगं महं सेअं रययामयं विमलसलिलपुण्णं मत्तगयमहामुहाकितिसमाणं भिंगारं पगिण्हइ, भिंगारं पगिण्हित्ता जाइं तत्थ उप्पलाइं पउमाइं जाव सयसहस्सपत्ताइं ताइं गिण्हइ, गिण्हित्ता नंदाओ पुक्खरिणीओ पच्चुत्तरेइ, पच्चुत्तरित्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ तए णं तस्स विजयस्स देवस्स चत्तारि सामाणिअसाहस्सीओ जाव अन्ने अ बहवे वाणमंतरा देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ उप्पलहत्थगया जाव हत्थगया विजयं देवं पिट्ठओ पिट्ठओ अणुगच्छंति । तए णं तस्स विजयस्स देवस्स बहवे आभिओगिया देवा देवीओ अ कलसहत्थगया जाव धूवकडुच्छुयहत्थगया विजयं देवं पिट्ठओ पिट्ठओ अणुगच्छंति । तए णं से विजए देवे चउहिं सामाणिअसहस्सीहिं जाव अन्नेहिं य बहूहिं वाणमंतरेहिं देवेहिं य देवीहिं अ सद्धिं संपरिवुडे सव्विड्ढीए सव्वजुईए जाव निग्घोसणाइअरवेणं जेणेव सिद्धाययणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतणं अणुप्पयाहिणी करेमाणे करेमाणे पुरत्थिमिल्लेणं दारेणं अणुप्पविसइ; अणुप्पविसित्ता जेणेव देवच्छंदेए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता आलोए जिणपडिमाणं पणामं करेइ, पणामं करित्ता लोमहत्थगं गिण्हइ, लोमहत्थगं गिण्हित्ता जिणपडिमाओ लोमहत्थएणं पमज्जइ, पमज्जित्ता

वया पन्नत्ता, तं जहा–पुरत्थिमिल्ले अंजणगपव्वए १ दाहिणिल्ले अंजणगपव्वए २ पच्चत्थिमिल्ले अंजणगपव्वए ३ उत्तरिल्ले अंजणगपव्वए ४, ते णं अंजणगपव्वया चउरासीति जोयणसहस्साइं उड्ढं उच्चत्तेणं एगं जोयणसहस्सं उव्वेहेणं मूले दसजोयणसहस्साइं विक्खंभेणं, तदणंतरं च णं मायाए मायाए परिहायेमाणा परिहायेमाणा उवरिमेगं जोयणसहस्सं विक्खंभेणं पन्नत्ता, मूले इक्कतीसं जोयणसहस्साइं छच्च तेवीसे जोयणसए परिक्खेवेणं, उवरिं तिन्नि तिन्नि जोयणसहस्साइं एगं च छावट्ठं जोयणसयं परिक्खेवेणं, मूले वित्थिन्ना (विच्छिन्ना) मज्झे सं खित्ता उप्पितणुआ० गोपुच्छसंठाणसंठिआ सव्वअंजणमया अच्छा सण्हा लण्हा घट्ठा मट्ठा नीरया निप्पंका निक्कंकडच्छाया सप्पभा समिरीया सउज्जोया पासाईया दरिसणीया अभिरूवा पडिरूवा, तेसि णं अंजणगपव्वयाणं उवरिं बहुसमरमणिज्जभूमिभागा पन्नत्ता, तेसि णं बहुसमरमणिज्जभूमिभागाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि सिद्धायतणा पन्नत्ता, ते णं सिद्धाययणा एगं जोयणसयं आयामेणं पन्नत्ता, पन्नासं जोयणाइं विक्खंभेणं, बावत्तरि जोयणाइं उड्ढं उच्चत्तेणं, तेसिं सिद्धाययणाणं चउदिसिं चत्तारि दारा पन्नत्ता, तं जहा–देवदारे १ असुरदारे २ नागदारे ३ सुवण्णदारे ४, तेसु णं दारेसु चउविहा देवा परिवसंति, तं जहा–देवा १ असुरा २ नागा ३ सुवण्णा ४, तेसि णं दाराणं पुरओ चत्तारि मुहमंडवा पन्नत्ता, तेसि णं मुहमंडवाणं पुरओ चत्तारि पेच्छाघरमंडवा पन्नत्ता, तेसि णं पेच्छाघरमंडवाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि वइरामया अक्खाडगा पन्नत्ता, तेसि णं वइरामयाणं अक्खाडगाणं बहुमज्झदेसभागे चत्तारि मणिपीढिआओ पन्नत्ता, तासाणं मणिपीढिआणं उवरिं चत्तारि सीहासणा पन्नत्ता, तेसि णं सीहासणाणं उवरिं चत्तारि विजयदूसा पन्नत्ता, तेसि णं विजयदूसगाणं बहुमज्झसभागे चत्तारि वइरामया अंकुसा पन्नत्ता, तेसु णं वइ-

तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता तं णं सभं सुधम्मं अणुप्पयाहिणी करेमाणे करेमाणे पुरत्थिमिल्लेणं अणुपविसइ, अणुपवि-
सित्ता आलोए जिणसकहाणं पणामं करेइ, करित्ता जेणेव मणिपेढिआ जेणेव माणवचेइअखंभे जेणेव वइरामया गोलवट्टस-
मुग्गका तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता लोमहत्थयं गिण्हइ, गिण्हित्ता वइरामए गोलवट्टसमुग्गए लोमहत्थएण पमज्जइ,
पमज्जित्ता वइरामए गोलवट्टसमुग्गए विहाडेइ, विहाडित्ता जिणसकहाओ लोमहत्थएणं पमज्जइ, पमज्जित्ता सुरभिणा गंधो-
दएणं तिसत्तखुत्तो जिणसकहाओ पक्खालेइ, पक्खालित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं अणुलिंपइ, अणुलिंपेत्ता अग्गेहिं वरेहिं
गंधेहिं मल्लेहिं अ अच्चिणइ, अच्चिणित्ता धूवं दलयइ, दलित्ता वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु पडिनिक्खिवति, पडिनिक्खिवित्ता
माणवकं चेइयखंभं लोमहत्थएणं पमज्जइ, पमज्जित्ता दिवाए उदगधाराए अब्भुक्खेइ, अब्भुक्खेइत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं
चच्चए दलयति, दलित्ता पुप्फारुहणं जाव आसत्तोसत्त० कयग्गाह० धूवं दलयति, धूवं दलित्ता जेणेव सभाए सुहम्माए बहु-
मज्झदेसभाए तं चेव दारच्चणिआ" इत्यादि ॥ ८ ॥ पुनः श्रीजीवाभिगमे चन्द्रविमाने चन्द्रवक्तव्यतायां (२८२पत्रे) तथाहि–

"चंदस्स णं जोतिसिंदस्स जोतिसरण्णो चंदवडेंसए विमाणे सभाए सुहम्माए माणवगंसि चेइयखंभंसि वइरामएसु
गोलवट्टसमुग्गएसु बहुआओ जिणसकहाओ सन्निक्खित्ताओ चिट्ठंति, जाओ णं चंदस्स जोइसिंदस्स जोइसरण्णो अन्नेसिं च
बहूणं जोइसिआणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ" इत्यादि ॥ ९ ॥ अथ श्रीस्थानाङ्गसूत्रे चतु-
र्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२२९ पत्रे) शाश्वतजिनप्रतिमाग्रे अष्टाहिकामहोत्सवं देवाः कुर्वन्ति, तथा निशम्यतां, तथाहि–

"[अथ–नन्दीश्वरविचारः] नंदीसरवरस्स णं दीवस्स चक्कवालविक्खंभस्स बहुमज्झदेसभागे चउदिसिं चत्तारि अंजणगप-

गाणं एवं आयंसगाणं थालाणं पातीणं सुपतिट्ठकाणं मणगुलिआणं वातकरगाणं चित्ताणं रयणकरंडगाणं" इत्यादि ॥ १० ॥ तथा चमरेन्द्रादयोऽपि ईशानान्ता इन्द्रा निजनिजसौधर्मादिसभायां स्थिताः, तत्रवर्तिन्यो जिनदंष्ट्राः पूजनीया अर्चनीयाश्चेति ज्ञात्वा तत्समक्षं अप्सरोभिः समं मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके (५०३ पत्रे), तथाहि—

"चमरस्स णं भंते! असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो कति अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ? अज्जो! पंच अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ तंजहा—काली १ रायी २ रयणी ३ विज्जु ४ मोहा ५ तत्थ णं एगमेगाए देवीए अट्ठट्ठ देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू णं भंते! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइं अट्ठट्ठदेवी सहस्साइं परिवारं विउवितए? एवामेव सपुव्वावरेणं चत्तालीसं देवीसहस्सा, से तं तुडिए, पभू णं भंते! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए चमरंसि सीहासणंसि तुडिएणं सद्धिं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरित्तए?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठे णं भंते! एवं वुच्चइ? णो पहू चमरे असुरिंदे चमरचंचाए रायहाणीए जाव विहरित्ताए? अज्जो चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयखंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ संनिक्खित्ताओ चिट्ठंति, जाओ णं चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो अण्णेसिं च बहूणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वंदणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं देवयं चेइअं पज्जुवासणिज्जाओ भवंति तेसिं पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो! एवं वुच्चति—णो पहू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए

रामएसु अंकुसेसु चत्तारि कुंभिआ मुत्तादामा पन्नत्ता, ते णं कुंभिआ मुत्तादामा पत्तेयं पत्तेयं अन्नेहिं तदद्धउच्चत्तपमाणमि-त्तेहिं चउहिं अद्धकुंभिकेहिं मुत्तादामेहिं सव्वाओ समंता संपरिक्खित्ता, तेसि णं पेच्छाघरमंडवाणं पुरओ चत्तारि मणिपीढि-आओ पन्नत्ताओ, तासि णं मणिपीढिआणं उवरिं चत्तारि चत्तारि चेतितथूभा पन्नत्ता, तासि णं चेतितथूभाणं पत्तेयं पत्तेयं चउद्दिसिं चत्तारि मणिपीढिआओ पन्नत्ता, तासि णं मणिपीढिआणं उवरिं चत्तारि जिणपडिमाओ सव्वरयणामईओ संपलि-अंक निसन्नाओ थूभाभिमुहाओ चिट्ठंति, तं जहा-रिसहा १ वद्धमाणा २ चंदाणणा ३ वारिसेणा ४" इत्यादि ॥ ९ ॥ पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे (२३३ पत्रे) शाश्वतजिनप्रतिमापूजाधिकारः, तथाहि–

"तासि णं जिणपडिमाणं पिट्ठओ पत्तेअं पत्तेअं छत्तधारपडिमाओ पन्नत्ताओ, ताओ णं छत्तधारपडिमाओ हिमर-ययकुंदेंदुसप्पकासाइं सकोरेंटमल्लदामधवलाइं आतपत्ताइं सलीलं ओहारेमाणीओ चिट्ठंति । तासि णं जिणपडिमाणं उभओ पासिं पत्तेअं पत्तेअं चामरधारपडिमाओ पन्नत्ताओ, ताओ णं चामरधारपडिमाओ चंदप्पहवइरवेरुलियनाणामणिक-णगरयणविमलमहरिहतवणिज्जुज्जलविचित्तदंडाओ चिल्लिआओ संखंककुंददगरययमतमथितफेणपुंजसण्णिकासाओ सुहु-मरयतदीहवालाओ धवलाओ चामराओ सलीलं ओहारेमाणीओ चिट्ठंति । तासि णं जिणपडिमाणं पुरओ दो दो नागपडिमाओ, दो दो जक्खपडिमाओ, दो दो भूतपडिमाओ, दो दो कुंडधारपडिमाओ विणओणयाओ पायवडिआओ पंजलिउडाओ सन्निक्खित्ताओ चिट्ठंति, सव्वरयणामतीओ अच्छाओ सण्हाओ लण्हाओ घट्ठाओ मट्ठाओ नीरयाओ निप्पंकाओ जाव पडिरूवाओ । तासि णं जिणपडिमाणं पुरओ अट्ठसयं घंटाणं अट्ठसयं चंदणकलसाणं एवं अट्ठसयं भिंगार-

गाणं एवं आयंसगाणं थालाणं पातीणं सुपतिट्ठकाणं मणगुलिआणं वातकरगाणं चित्ताणं रयणकरंडगाणं" इत्यादि ॥ १० ॥ तथा चमरेन्द्रादयोऽपि ईशानान्ता इन्द्रा निजनिजसौधर्मादिसभायां स्थिताः, तत्रवर्तिन्यो जिनदंष्ट्राः पूजनीया अर्चनीयाश्चेति ज्ञात्वा तत्समक्षं अप्सरोभिः समं मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके (५०३ पत्रे), तथाहि–

"चमरस्स णं भंते! असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो कति अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ? अज्जो! पंच अग्गमहिसीओ पन्नत्ताओ तंजहा–काली १ रायी २ रयणी ३ विज्जु ४ मोहा ५ तत्थ णं एगमेगाए देवीए अट्ठट्ठ देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू णं भंते! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइं अट्ठट्ठदेवी सहस्साइं परिवारं विउव्वितए? एवामेव सपुव्वावरेणं चत्तालीसं देवीसहस्सा, से तं तुडिए, पभू णं भंते! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए चमरंसि सीहासणंसि तुडिएणं सद्धिं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरित्तए?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठे णं भंते! एवं वुच्चइ? णो पहू चमरे असुरिंदे चमरचंचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए? अज्जो चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयखंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ संनिक्खित्ताओ चिट्ठंति, जाओ णं चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो अण्णेसिं च बहूणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वंदणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं देवयं चेइअं पज्जुवासणिज्जाओ भवंति तेसिं पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो! एवं वुच्चति–णो पहू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए

पहू णं अज्जो चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए चमरंसि सीहासणंसि चउ-सट्ठीए सामाणियसाहस्सीहिं तायत्तीसाए जाव अण्णेहिं य बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं अ देवीहिं य सद्धिं संपरिवुडे महयाहय जाव भुंजमाणे विहरित्तए०, केवलं परियारिड्ढीए णो चेव णं मेहुणवत्तिअं (सूत्रं ४०५)" इत्यादि, अत्र तेषां देवानां स्त्रीशब्दश्रवणरूपदर्शनप्रमुखर्द्ध्या भोग उक्तः, न मैथुनसेवा, एवं तेषां लोकपालानामपि आलापका ज्ञेयाः ॥११॥

पुनः मरणसमाधिप्रकीर्णकमध्येऽपि (९७ पत्रे) चैत्यभक्तिः प्रोक्ताऽस्ति, तथाहि—"अरिहंतसिद्धचेइअ—गुरुसु अयधम्म-साहुवग्गे अ। आयरिअउवज्झाए, पवयणे सवसंघे अ॥ १९॥ एएसु भत्तिजुत्ता, पूअंता अहरहं अणण्णमणा। सम्मत्तमणुस-रिन्ता, परित्तसंसारिआ हुंति ॥ २० ॥ सुविहिअ! इमं पइण्णं, असद्दहंतेहिं णेगजीवेहिं। बालमरणाणि तीए, मयाइं काले अणंताइं ॥२१॥" ॥१२॥ पुनरपि नामस्तवे "कित्तिअवंदिअमहिआ" तत्र कीर्तिताः नामादिभिः, वन्दिताः मनोवाक्कायैः, महिताः पुष्पादिभिः, "सवलोए अरिहंतचेइआणं करेमि काउस्सग्गं वंदणवत्तिआए पूअणवत्तिआए" इत्यादि। १३। पुनः "जावंति चेइआइँ, उड्ढे अ अहे अ तिरिअ लोए अ। सवाइँ ताइँ वंदे, इह संतो तत्थ संताइं ॥ १ ॥" ॥ १४ ॥ एवं श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (१६९ पत्रे) अपि श्रीअष्टापदतीर्थे भरतकारितजिनप्रतिमादिवर्णनं, तथाहि—

"थूभसय भाउगाणं, चउवीसं चेव जिणहरे कासी। सवजिणाणं पडिमा, वण्णपमाणेहिं निअएहिं ॥४५॥ (मू० भा०)

आयंसघरपवेसो, भरहे पडणं च अंगुलीअस्स। सेसाणं उम्मुअणं, संवेगो नाण दिक्खा अ ॥ ४३६ ॥" न च वाच्यं—आवश्यकनिर्युक्तेः पञ्चचत्वारिंशदागमेभ्योऽतिरिक्तत्वेन न तद्वचनं प्रमाणमिति—आवश्यकनिर्युक्तेः चतुर्दशपूर्वधर-

श्रीभद्रबाहुस्वामिप्रणीतत्वात् श्रीकल्पसूत्रस्य इव सुतरां मान्यत्वात्, नहि समानैककर्तृकग्रन्थेषु एको मान्योऽन्ये तु अमान्या इति ॥ १५ ॥

तथा श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ पुनः भणितं, तथाहि-"तित्थयरगुणा पडिमा-सु नत्थि निस्संसयं वियाणंतो । तित्थयरत्ति नमंतो, सो पावइ निज्जरं विउलं ॥ १ ॥" ॥ १६ ॥ पुनः श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (४९३ पत्रे) वंदनाध्ययने यथा-"अकसिणपवत्तगाणं, विरयाविरयाण एस खलु जुत्तो । संसारपयणुकरणो, दव्वथए कूवदिट्ठंतो ॥ १ ॥" ॥१९४॥ (भा०) श्रीमहानिशीथसूत्रेऽपि यथा-

"काउं पि जिणायतने-हिँ मंडिअं सव्वमेइणीपिट्ठं । दाणाइचउक्केणं, सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुयं न परओ ॥ १ ॥" ॥१८॥ गणिविद्याप्रकीर्णकेऽपि (७३ पत्रे) यथा-"धणिट्ठा सयभिसा सई, सवणो अ पुणवसू । एएसु गुरुसुस्सूसं, चेइआणं च पूअणं ॥ ३८ ॥" इति, ॥ १९ ॥ एवं देवेन्द्रस्तवेऽपि भवनपत्यधिकारे पूजाधिकारो यथा-

"कणगमणिरयणथूभिअ-रम्माइं चेइआइ भवणाइं । एएसिं दाहिणओ, सेसाणं उत्तरे पासे ॥ १ ॥" ॥ २० ॥ पुनः देवेन्द्रस्तवे व्यन्तराधिकारेऽपि (८१ पत्रे) यथा-"मणिकणगरयणथूभिअ-जंबूणय[चे]वेइआइं भवणाइं । एएसिं दाहिणओ, सेसाणं उत्तरे पासे ॥ ७८ ॥ तथा च (९२ पत्रे) "तत्थ विमाणा बहुविहा, पासायपगइवेइयारम्मा । वेरुलिअथूभिआगा, रयणामयदामलंकारा ॥ २४२ ॥" ॥ २२ ॥ तथा अनार्यदेशोत्पन्नोऽपि आर्द्रकुमारः श्रीअभयकुमारमुक्तजिनप्रतिमादर्शनेन जातिस्मरणज्ञानेन प्रतिबोधं अवाप्य आर्यदेशे समागत्य दीक्षां गृहीतवान्, नाऽपि प्रतिमादर्शनं

विना तस्य प्रतिवोधकारणं क्वाऽपि दृष्टं श्रुतं वा, तदक्षराणि तु श्रीद्वितीयाङ्गनिर्युक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीभद्रवाहुस्वामिकृतायां, तथाहि–

"गामे वसंतपुरए, सामइओ घरणिसहिअ [ओ] निक्खंतो। भिक्खायरिआदिट्ठा, ओहासिअभत्तवेहासं ॥ १९१ ॥ संवेगसमावन्नो, माई भत्तं चइत्तु दिअलोए। चइऊणं अद्दपुरे, अद्दसुओ अद्दओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दूओ, पुच्छणमभयस्स पट्ठवे सोऽवि। तेणावि सम्मद्दिट्ठि–त्ति होज्ज पडिमा रहंमि गया ॥ १९३ ॥" इति ॥ २३ ॥ तथा श्रीवृहत्कल्पेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ संपूर्णपूर्वधर ४ संविग्नशुद्धचारित्रि ५ असंविग्नचारित्रि ६ साधुसदृशवेपमात्रधारि ७ द्वादशव्रतधारिश्रावक ८ निष्केवलसम्यक्त्वधारि ९ जिनप्रतिमानां १० दशानां दर्शनेन भव्यजीवानां भावग्राममोक्षज्ञानादिलाभो जायमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि–"तित्थयरा १ जिण २ चउदस ३, भिन्ने ४ संविग्ग ५ तह य असंविग्गो ६। सारूविअ ७ वय ८ दंसण ९–पडिमाओ १० भावगामाओ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥ पुनः श्रीवृहत्कल्पच्छेदग्रन्थे साधोः प्रायश्चित्ताधिकारे एवं प्रोक्तं अस्ति, कोऽपि महात्मा क्वाऽपि ग्रामादौ जिनप्रासादं दृष्ट्वा चैत्यं नमस्कर्तुं मध्ये गतः, तत्र कथंचिद् असंमार्यमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजालकभ्रमरीगृहादिकं दृष्ट्वा च यदि उपेक्षां कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वयं तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्तं प्राप्नोति, तत्करणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्राऽर्थे तत्रत्या गाथा यथा–

"लूआ कोलिगजालिग–कोत्थलहारी अ उवरिगेहे अ। साडंतमसाडंते, लहुगा गुरुगा य भत्तीए ॥१॥". इति ॥ २५ ॥

पुनः श्रीतीर्थोद्गालिप्रकीर्णकेऽपि श्रेणिकजीवपद्मनाभतीर्थङ्करदीक्षाधिकारे जलजस्थलजकुसुमैः भगवतः पूजा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–"चंदप्पहाइ सीआ, अविरहिआजम्ममरणमुक्कस्स । आसत्तमल्लदामा, जलयथलयदीवकुसुमेहिं ॥ १ ॥" इति ॥ २६ ॥ इत्थं चैत्यस्तवेऽपि पूजा "पूअणवत्तिआए" इति ॥ २७ ॥ श्रीउत्तराध्ययननिर्युक्तौ (३२१ पत्रे) अपि गौतमेन जिनप्रतिमा वन्दिताऽस्ति, तथाहि–

"सोऊण तं भगवओ, गच्छइ तहि गोअमो पहिअकित्ती । आरुहइ तं नगवरं, पडिमाओ वंदइ जिणाणं ॥ २९१ ॥"

पुनः श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (२१० पत्रे) यथा–

"तत्तो अ पुरिमताले, वग्गुर ईसाण अच्चए पडिमा । मल्लीजिणायण पडिमा, उण्णाए वंसि बहुगोट्ठी ॥ ४९० ॥"

पुनः श्रीआवश्यकचूर्णौ (२९५ पत्रे) तत्सम्बन्धलेशोऽपि यथा–"तेणं कालेणं तेणं समएणं ईसाणे देविंदे देवराया जहा अभिसेगे जाव जाणमाणेणं सविड्ढीए सामीं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं काऊणं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता, जाव पंजलिकडे भगवओ चरिअं आगायमाणे सामिंमि दिन्नदिट्ठीए पज्जुवासेमाणे चिट्ठइ, वग्गुरो य सेट्ठी तं कालं ण्हाओ ओल्लपडसाडओ सपरिजणो महया इड्ढीए विविहकुसुमहत्थगतो तं आयतणं अच्चओ जाति, तं च वितिवयमाणं ईसाणिंदो पासइ, भणति य भो वग्गुरा ! तुब्भं पच्चक्खतित्थगरस्स महिमं ण करेसि, तो पडिमं अच्चतो जासि, जा एस महइमहावीरवद्धमाणसामी जगनाहेति लोगपूज्जेति, सो आगओ मिच्छादुक्कडं काउं खमेति महिमं करेइ" इति ॥ ३० ॥ श्रीसमवायाङ्गसूत्रे (६० पत्रे) जलज–१ स्थलज–२ वैक्रिय–३ पुष्पैः उपचारकरणं देवानां यथा–"चोत्तीसं बुद्धाइसेसा

विना तस्य प्रतिबोधकारणं क्वाऽपि दृष्टं श्रुतं वा, तदक्षराणि तु श्रीद्वितीयाङ्गनिर्युक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीभद्रबाहुस्वामिकृतायां, तथाहि-

"गामे वसंतपुरए, सामइओ घरणिसहिअ [ओ] निक्खंतो। भिक्खायरिआदिट्ठा, ओहासिअभत्तवेहासं ॥ १९१ ॥ संवेगसमावन्नो, माई भत्तं चइत्तु दिअलोए। चइऊणं अद्दपुरे, अद्दसुओ अद्दओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दूओ, पुच्छणमभयस्स पट्ठवे सोऽवि। तेणावि सम्मद्दिट्ठि-त्ति होज्ज पडिमा रहंमि गया ॥ १९३ ॥" इति ॥ २३ ॥ तथा श्रीबृहत्कल्पेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ संपूर्णपूर्वधर ४ संविग्नशुद्धचारित्रि ५ असंविग्नचारित्रि ६ साधुसदृशवेषमात्रधारि ७ द्वादशव्रतधारिश्रावक ८ निष्केवलसम्यक्त्वधारि ९ जिनप्रतिमानां १० दशानां दर्शनेन भव्यजीवानां भावग्राममोक्षज्ञानादिलाभो जायमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि-"तित्थयरा १ जिण २ चउदस ३, भिन्ने ४ संविग्ग ५ तह य असंविग्गो ६। सारूविअ ७ वय ८ दंसण ९-पडिमाओ १० भावगामाओ॥ १ ॥" इति ॥ २४ ॥ पुनः श्रीबृहत्कल्पच्छेदग्रन्थे साधोः प्रायश्चित्ताधिकारे एवं प्रोक्तं अस्ति, कोऽपि महात्मा क्वाऽपि ग्रामादौ जिनप्रासादं दृष्ट्वा चैत्यं नमस्कर्तुं मध्ये गतः, तत्र कथंचिद् असंमार्यमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजालकभ्रमरीगृहादिकं दृष्ट्वा च यदि उपेक्षां कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वयं तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्तं प्राप्नोति, तत्करणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्राऽर्थे तत्रत्या गाथा यथा-

"लूआ कोलिगजालिग-कोत्थलहारी अ उवरिगेहे अ। साडंतमसाडंते, लहुगा गुरुगा य भत्तीए ॥१॥" इति ॥ २५ ॥

उदायनस्य राज्ञः प्रभावत्याः देव्याः सत्का देवदत्ताऽभिधाना दासी अभूत्, सा च देवनिर्मितां गोशीर्षचन्दनमयीं श्रीमन्महावीरप्रतिमां राजमन्दिरान्तर्वर्तिचैत्यभवनव्यवस्थितां प्रतिचरति स्म, तद्वन्दनार्थं च श्रावकः कोऽपि देशान् संचरन् समायातः, तत्र च आगतोऽसौ रोगेण अपटुशरीरो जातः, तया च सम्यक् परिचरितः, तुष्टेन च तेन सर्वकामिकं आराधितदेवतावितीर्णं गुटिकाशतं अदायि, तया च "अहं कुब्जा विरूपा सुरूपा भूयासं" इति मनसि विभाव्य एका गुटिका भक्षिता, तत्प्रभावात् सा सुवर्णवर्णा जाता, इति सुवर्णगुलिका इति नाम्ना प्रसिद्धिं उपगता, ततोऽसौ चिन्तितवती–"जाता मे रूपसंपदा एतया च किं भर्तृविहीनया? तत्र तावद् अयं राजा पितृतुल्यो न कामयितव्यः, शेषास्तु पुरुषमात्रं अतः किं तैः?" ततः उज्जयिन्याः पतिं चण्डप्रद्योतराजं मनसि आधाय गुटिका भक्षिता, ततोऽसौ देवतानुभावात् तां विज्ञाय तदानयनाय हस्तिरत्नं आरुह्य तत्राऽऽयातः, आकारिता च तेन सा, तया उक्तं आगच्छामि यदि प्रतिमां नयसि, तेन उक्तं–"तर्हि श्वो नेष्यामि।" ततोऽसौ स्वनगरीं गत्वा तद्रूपां प्रतिमां कारयित्वा तां आदाय तथैव रात्रौ आयातः, स्वकीयप्रतिमां देवतानिर्मितप्रतिमास्थाने विमुच्य तां सुवर्णगुलिकां च गृहीत्वा गतः, प्रभाते चण्डप्रद्योतगन्धहस्तिविमुक्तमूत्रपुरीषगन्धेन विमदान् स्वहस्तिनो विज्ञाय ज्ञातचण्डप्रद्योतागमोऽवगतप्रतिमासुवर्णगुलिकानयनोऽसौ उदायनराजा परं कोपं उपगतो दशभिः महाबलै राजभिः सह उज्जयिनीं प्रति प्रस्थितः, अन्तरा पिपासाबाधितसैन्यः त्रिपुष्करकरणेन देवतया निस्तारितसैन्यः अक्षेपेण उज्जयिन्याः बहिः प्राप्तो रथारूढश्च धनुर्वेदकुशलतया सन्नद्धहस्तिरत्नारूढं चण्डप्रद्योतं प्रजिहीर्षुः मण्डलया

पन्नत्ता तं जहा-"अवट्ठिए" इत्यादि + + + तत्र जलथलयभासुरपभूएणं विंटट्ठाइणा दसद्धवन्नेणं कुसुमेणं जाणुस्सेहप्पमाणमित्ते पुप्फोवयारे किज्जइ" इति ॥ २१ ॥ पुनः आवश्यकचूर्णिः (२५७ पत्रे) यथा "सव्वलोए अरिहंतचेइआइं वंदणवत्तिआए" इत्यादि, अस्य व्याख्या-"न केवलं चउवीसाए (जेवि) जाव सव्वलोए सिद्धादी अरिहंता चेइआणि अ तेसिं चेव प्रतिकृतिलक्षणानि, 'चिती संज्ञाने', संज्ञानं उत्पद्यते काष्ठकर्मादिषु प्रतिकृतिं दृष्ट्वा यथा अरिहंतपडिमा एसा इति, अण्णे भणंति अरहंता-तित्थगरा तेसिं चेइआणि अरहंतचेइआणि आर्हत्प्रतिमा इत्यर्थः, तेसिं वन्दनादिप्रत्ययं 'ठामि काउस्सग्गं' इति योगः, तत्र वन्द्यत्वात् तेषां वन्दनार्थं कायोत्सर्गं करोमि" इत्यादि ॥ २२ ॥ श्रीदशाश्रुतस्कन्धनिर्युक्तौ २४२ पत्रेऽपि यथा-"बोहिण पडिमा उदयण-पभावई उप्पायदेवदत्तट्ठे । मरणुववायतावस-नयणं तह भीसणा समणी ॥ १ ॥ गंधारगिरी-देवय-पडिमा गुलिआगिलाण पडिअरणे । पज्जोअहरणपुक्खर-करणं गहणामओ सवणा ॥ २ ॥" इति ॥ २३ ॥ पुनः श्रूयतां (श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे ८५ पत्रे)—

"विपुलमोहाभिभूअसन्ना, मेहुणमूलं च सुव्वए तत्थ तत्थ वत्तपुव्वा संगामा जणक्खयकरा सीआए १ दोवईए २ कुप्पिणीए ३ पउमावईए ४ ताराए ५ कंचणाए ६ रत्तसुभद्दाए ७ अहिल्लिआए ८ सुवण्णगुलिआए ९ किन्नरीए १० सुरूवविज्जुमईए ११ रोहिणीए १२ य, अन्नेसु अ एवमाइएसु वहवो महिलाकएसु सुव्वंति" इति श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रसद्भावात्, प्रभावत्याः दास्याः देवदत्ताभिधानायाः सुवर्णगोलका इति नाम जातं, तत्र प्रतिमाव्यतिकर एव पूर्वदशाश्रुतस्कन्धनिर्युक्तिलिखितो हेतुः, नाऽन्यः, तत्सम्बन्धः तद्वृत्तिगतो (८९ पत्रे) विस्तरेण यथा-"सिन्धुसौवीरेषु जनपदेषु विदर्भकनगरे

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]-"गाहाणं सव्वंगं, पंचसया चेव चालीसा" इति उक्तं, परं प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एवं अत्राऽपि ज्ञेयं ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु-पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, परं जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कारं पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत्? अत्र उच्यते—सत्यं, परं श्रूयतां परमार्थः-

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २। दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणत्था[त्था] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिनः, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः संप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाशः सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा-भगवता उक्तं-'भोः साधो! त्वं चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पातः स्यात्, यदुक्तं श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)-

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं। भक्खरं पिव दट्ठूणं, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् संगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयतां उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव-

भ्रमन्तं चलनतलशरव्यथितहस्तिनो भुवि निपातनेन वशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति ललाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ ३४ ॥ पुनः भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णके (२१ पत्रे) जिनभवनजिनविम्बप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–

"अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसट्टकंचुयकरालो । पूएइ गुरुं संघं, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वम-पुव्वजिणिं-दभवणजिणबिंबवरपइट्ठासु । विअरइ पसत्थपोत्थय-सुतित्थतित्थयरपूआसु ॥ ३१ ॥" न च इदं वक्तव्यं अत्र— अहो ! (३१ पत्रे) "सत्तरिसयं जिणाणं, व गाहाणं समयखित्तपन्नत्तं। आराहंतो विहिणा, सासयसुक्खं लहइ मुक्खं॥ १ ॥" इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्यादिगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति, तत इदं गाथाद्वयं केनाऽपि नव्यं कृत्वा मध्ये क्षिप्तं अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथं इत्याह–अरे ! शृणु, इदं गाथाद्वयं प्रतिमोत्थापकमतप्रादुर्भावात् पूर्वं कृतं पश्चाद्वा ? न तावत्पूर्वं, प्रयोजनमन्तरेण पूर्वं तत्करणस्य असंगतत्वात् नाऽपि पश्चात्, यतः प्रतिमोत्थापकमतं त्रिंशदधिकपञ्चदशशत १५३० वर्षे प्रादुर्भूतं, तन्मतसंवत्प्राक्लिखितासु भक्त-प्रतिज्ञाप्रकीर्णकप्रतिषु (२४ पत्रे) सर्वत्र तद्गाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णके–

"अरिहंतसिद्धचेइअ–पवयणआयरिअसव्वसाहूसुं । [तिव्वं] तित्थंकरेसु भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥" इति गाथा वर्तते, तस्याः का वार्ता ? अत्राऽपि चैत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुनः संख्यासंकलनविचारः श्रूयतां—अत्र गाथा-द्वयवर्धनेऽपि न संख्या विघटेत, यतः प्रथमान्त्यगाथयोः तद्विचाराभावात्, तद्विचारप्रतिपादिका गाथाः सप्ततिः एव,

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]-"गाहाणं सव्वंगं, पंचसया चेव चालीसा" इति उक्तं, परं प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एवं अत्राऽपि ज्ञेयं ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु-पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, परं जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कारं पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत्? अत्र उच्यते—सत्यं, परं श्रूयतां परमार्थः-

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २। दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणट्ठा[तथा] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिनः, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः संप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाशः सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा-भगवता उक्तं-'भोः साधो! त्वं चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पातः स्यात्, यदुक्तं श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)-

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं। भक्खरं पिव दट्ठूणं, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् संगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयतां उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव-

भ्रमन्तं चलनतलशरव्यथितहस्तिनो भुवि निपातनेन वशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति ललाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ ३४ ॥ पुनः भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णके (२१ पत्रे) जिनभवनजिनविम्बप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि–

"अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसट्टकंचुयकरालो। पूएइ गुरुं संघं, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वमपुयजिणिं–दभवणजिणविंबयरपइट्ठासु। विअरइ पसत्थपोत्थय–सुतित्थतित्थयरपूआसु ॥ ३१ ॥" न च इदं वक्तव्यं अत्र—अहो! (३१ पत्रे) "सत्तरिसयं जिणाणं, व गाहाणं समयखित्तपन्नत्तं। आराहंतो विहिणा, सासयसुक्खं लहइ मुक्खं ॥ १ ॥" इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्यादिगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति, तत इदं गाथाद्वयं केनाऽपि नव्यं कृत्वा मध्ये क्षिप्तं अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथं इत्याह–अरे! शृणु, इदं गाथाद्वयं प्रतिमोत्थापकमतप्रादुर्भावात् पूर्वं कृतं पश्चाद्वा? न तावत्पूर्वं, प्रयोजनमन्तरेण पूर्वं तत्करणस्य असंगतत्वात् नाऽपि पश्चात्, यतः प्रतिमोत्थापकमतं त्रिंशदधिकपञ्चदशशत १५३० वर्षे प्रादुर्भूतं, तन्मतसंवत्प्राक्लिखितासु भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णकप्रतिषु (२४ पत्रे) सर्वत्र तद्गाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णके–

"अरिहंतसिद्धचेइअ–पवयणआयरिअसव्वसाहूसुं। [तिव्वं] तित्थंकरेसु भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥" इति गाथा वर्तते, तस्याः का वार्ता? अत्राऽपि चैत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुनः संख्यासंकलनविचारः श्रूयतां—अत्र गाथाद्वयवर्धनेऽपि न संख्या विघटेत, यतः प्रथमान्त्यगाथयोः तद्विचाराभावात्, तद्विचारप्रतिपादिका गाथाः सप्ततिः एव,

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]–"गाहाणं सवंगं, पंचसया चेव चालीसा" इति उक्तं, परं प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एवं अत्राऽपि ज्ञेयं ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु–पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, परं जिनप्रतिमा तु काष्ठपाषाणादिमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कारं पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत् ? अत्र उच्यते—सत्यं, परं श्रूयतां परमार्थः–

"नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिंदपडिमाओ २ । दव्वजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणत्था[त्था] ४ ॥ १ ॥ इति श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिनः, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः संप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाशः सुगतिप्राप्तिश्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा–भगवता उक्तं–'भोः साधो ! त्वं चित्रलिखितनारीं मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पातः स्यात्, यदुक्तं श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)–

"चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं । भक्खरं पिव दट्ठूणं, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥" इति ।' ततो यथा चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् संगतिं अङ्गति च एतत्, पुनरपि श्रूयतां उपासकदशादौ (१२ पत्रे), "अन्नउत्थियदेवयाणि वा" इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विदेव–

प्रयच्छन्ति, तृषितस्य पानीयं पाययन्ति, न च साधवः, तेषां भगवता निवारितत्वात् । गच्छतु दूरे तिष्ठतु, कोऽपि धीवरः वदति "भोः साधो ! यदि त्वं मम रोट्टिकां (अपूपिकां)ददासि तदाऽहं मत्स्यजालं मुञ्चामि" तथापि साधुः न तां दत्त्वा तन्मोचयेत्, अपि च पुष्पादिभिः साधवः पूजां न कुर्वन्ति, सचित्तस्पर्शने तेषां अनधिकारात्, परं पुष्पादिभिः भगवत्पूजनं यत् पुण्यं जायते तद् इच्छन्ति, यदुक्तं "वंदणवत्तिआए पूअणवत्तिआए सक्कारवत्तिआए सम्माणवत्तिआए" इत्यादि, तथा पुनः श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रान्ते तृतीयचूलायां (३८५ पत्रे) भगवता महतां महतां जन्मादिस्थान- भुवोऽपि वन्द्यत्वेन उक्ताः सन्ति, तथाहि-

"जम्माभिसेअनिक्खमण-ण चरणनाणुप्पया य निवाणे । दिअलोअभवणमंदर-नंदीसरभोमनगरेसुं ॥ २२४ ॥ अट्ठा- वयमुज्जिंते, गयग्गपयए अ धम्मचक्के अ । पासरहावत्तनगं, चमरुप्पायं च वंदामि ॥ २२५ ॥" व्याख्या—"तीर्थकृतां जन्मभूमिषु तथा निष्क्रमण-चरण-ज्ञानोत्पत्तिनिर्वाणभूमिषु तथा देवलोकभवनेषु मन्दरेषु तथा नन्दीश्वरद्वीपादौ भौमेषु च पातालभवनेषु यानि शाश्वतानि चैत्यानि तानि वन्देऽहं इति द्वितीयगाथायां अन्ते क्रिया इति, एवं अष्टापदे तथा श्रीमदुज्जयन्तगिरौ, गजाग्रपदे दशार्णकूटवर्तिनि तथा तक्षशिलायां धर्मचक्रे, तथा अहिच्छत्रायां पार्श्वनाथस्य धर- णेन्द्रमहिमास्थाने, एवं रथावर्ते पर्वते वैरस्वामिना यत्र पादोपगमनं कृतं, यत्र च श्रीमद्वर्धमानं आश्रित्य चमरेन्द्रेण उत्प- तनं कृतं, एतेषु स्थानेषु यथासंभवं अभिगमनवन्दनपूजनोत्कीर्तनादिकाः क्रियाः कुर्वतो दर्शनशुद्धिः भवति इति"। यथा भगवतीसूत्रे (३ पत्रे) आदौ एव श्रीसुधर्मस्वामिगणधरदेवेन अचेतनाया अपि ब्राह्मीलिपेः प्रणामः कृतोऽस्ति,

तथाहि-"नमो अरिहंताणं नमो सिद्धाणं नमो आयरियाणं नमो उवज्झायाणं नमो लोए सबसाहूणं (५ पत्रे) णमो बंभीए लिवीए" इति, अर्थोऽपि अयं श्रीअभयदेवसूरिकृतवृत्तिगतः-लिपिः पुस्तकादौ अक्षरविन्यासः, सा च अष्टादशप्रकाराऽपि श्रीमन्नाभेयजिनेन स्वसुताया ब्राह्मीनामिकाया दर्शिता, ततो ब्राह्मी इति अभिधीयते, आह च-"लेहं लिवीविहाणं, जिणेण बंभीइ दाहिण करेणं" इति, अतो 'ब्राह्मी' इति स्वरूपविशेषणं लिपेः इति, तदाऽत्र ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तस्मै नमस्कारो भविष्यति इति अर्थान्तरं कार्यं, तस्य सर्वथाविरुद्धत्वात्, कथं ? इत्याह-श्रूयतां, नमो ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तस्मै इति अर्थे क्रियमाणे दूषणत्रयं, कथं ? एकं तु वेत्तीति पदं सूत्रे नाऽस्ति, अर्थकरणे कुतः आनीतं ? १, द्वितीयं तु व्याकरणादिषु असंगतिः २, तृतीयं तु तस्याः वेत्ता कः साधुः श्रावको वा ? नाऽऽद्यः पक्षः, यतः तस्य अर्हदादिपञ्चकान्यतरत्वेन पूर्वं उक्तत्वात् पुनरुक्तदोषपोषस्य प्रसंगात्, नाऽपि श्रावकः, तस्य नमस्कारकरणे सुधर्मस्वामिनोऽनुचितत्वेन असंभवात्, तत उभयथाऽपि विरुद्धत्वात् इदं नमस्कारकरणं न श्रेयस्करं इति । पुनः 'नमो बंभीए' इति वाक्यस्य अर्थे व्यक्तिः, श्रीसमवायाङ्गसूत्रतो ज्ञेया । पुनः श्रीभद्रबाहुस्वामिना दशधा स्थापना श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रे (१२८ पत्रे) प्रोक्ताऽस्ति, तत्र गाथा-

'अक्खे १ वराडए वा २ कट्ठे ३ पोत्थे ४ व चित्तकम्मे वा ५ । सब्भावमसब्भावा, ठवणापिंडं विआणाहि ॥ ३३४ ॥ व्याख्या-स्थापना द्विविधा-सद्भावस्थापना असद्भावस्थापना चेति, तत्र अक्षविषया सद्भावस्थापना असद्भावस्थापना च भवति । कथं ? यदा एक एव अक्षः पिण्डकल्पनया बुद्ध्या कल्प्यते तदा असद्भावस्थापना, यत्र पुनः

ते एव अक्षाः त्रिप्रभृतय एकत्र स्थाप्यन्ते तदा सद्भावस्थापना, एवं वराटकेपु १ कपर्दकेपु २ तथा काष्ठकर्मणि २
या इति । यदा एकं एव काष्ठं पिण्डः एप इत्येवं कल्प्यते तदा असद्भावस्थापना, यदा तु एकत्र बहूनि मिठि-
तानि पिण्डत्वेन कल्प्यन्ते तदा सद्भावस्थापना, एवं 'पुस्ते' [धीउल्लिकादौ] पुत्तलिकादिपु अपि, एवं चित्रकर्मणि अपि,
यदा एकचित्रकर्मणि पुत्तलपिण्ड इति स्थाप्यते तदा असद्भावपिण्डस्थापना, यदा त्रिप्रभृतिपिण्डबुद्ध्या कल्प्यते तदा
सद्भावस्थापना, एवं सद्भावपिण्डं असद्भावपिण्डं च जानीहि । इत्यादि स्थापनापिण्डाधिकारे । पुनः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे
(१२ पत्रे) स्थापनावश्यकं यथा ॥

"से किं तं ठवणावस्सयं ? ठवणावस्सयं २ जण्णं कट्ठकम्मे वा १ चित्तकम्मे वा २ पोत्थकम्मे वा ३ लेप्पकम्मे वा ४
गंथिमे वा ५ वेढिमे वा ६ पूरिमे वा ७ संघाइमे वा ८ अक्खे वा ९ वराडए वा १० एगो वा अणेगो वा सब्भाव-
ठवणा वा असब्भावठवणा वा आवस्सएत्ति ठवणा ठविज्जइ से तं ठवणावस्सयं (सूत्रं १०)" इति, एतद्व्याख्या-एत-
द्वृत्तितो ज्ञेया, पुनः विचार्यतां मनोमते रे ! तव नूतनम् मतं त्रिंशदधिकपञ्चदशशतवर्षे १५३० प्रवर्तितं, परं काऽपि
तीर्थे श्रूयते जीवत्स्वामिप्रतिमा, पुनः घङ्काणीनामग्रामे सांप्रतमेव भूमिगृहाद् बह्व्यो पुरातन्यो जिनप्रतिमाः प्रकटीबभूवुः
ता अतिपुरातनाः सन्ति, तत्र तत्र लिखितप्रशस्तिसंवद् एव प्रतिभूः । पुना रामसैन्यग्रामे अपि अतिजीर्णा श्रीऋषभदेव-
प्रतिमा प्रादुर्भूताऽस्ति, एवं शतशः स्थाने स्थाने शतशः प्रतिमा इति । पुनः श्रीदशाश्रुतस्कन्धे स्थविरावल्यां श्रीभद्रबाहु-
स्वामिना देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणपर्यन्ता भाविनः साधवो वन्दिताः सन्ति, यस्मिन् अवसरे वन्दिताः तदवसरे ते साधुजीवाः

चतुर्गतिवर्तमानाः। ननु–भावश्रमणाः क्वाऽभूवन्? ततो भाविजिना अपि द्रव्यजिना इति हेतोः नमस्कारार्हाः, तथा स्थापनायाः रूपार्हत्वात् भावार्हद्वत् जिनप्रतिमाऽपि पूजनीया इति रहस्यं, पुनरपि पिण्डनिर्युक्तौ तद्वृत्तौ च (६ पत्रे) पिण्डस्थापनाया एवं स्वरूपं, तथाहि–"ठवणापिंडं अतो वोच्छं" तत्समर्थयमानः स एव आह–

"अक्खे १ वराडए वा २, कट्ठे ३ पोत्थे ४ व चित्तकम्मे वा ५। सब्भाव ६ मसब्भावं ७, ठवणापिंडं विआणाहि ॥ ७ ॥" व्याख्या–सत इव=विद्यमानस्य इव भावः सत्ता=सद्भावः, किं उक्तं भवति?–स्थाप्यमानस्य इन्द्रादेः अनुरूपाङ्गोपाङ्गचिह्नवाहनप्रहरणादिपरिकररूपो य आकारविशेषो यद्दर्शनात् साक्षाद् विद्यमान इव इन्द्रादिः लक्ष्यते स सद्भावः, तदभावो असद्भावः, तत्र सद्भावं असद्भावं च आश्रित्य अक्षे–चन्दनके वराटके–कपर्दके, वाशब्दोऽङ्गुलीयकादिसमुच्चयार्थः, उभयत्राऽपि च जातौ एकवचनं, तथा काष्ठे–दारुणि पुस्ते=ढिउल्लिकादौ, वाशब्दो लेप्यपाषाणसमुच्चये, चित्रकर्मणि वा या पिण्डस्य स्थापना साऽक्षादिः, काष्ठादिषु आकारविशेषो वा पिण्डत्वेन स्थाप्यमानः स्थापनापिण्डः, इयं अत्र भावना–यदा काष्ठे लेप्ये उपले चित्रकर्मणि वा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषरूपः पिण्डाकारः साक्षाद् विद्यमान इव आलिख्यते, यद्वा अक्षाः कपर्दकाः अङ्गुलीयकादयो वा एकत्र संश्लेष्यपिण्डत्वेन स्थाप्यन्ते यथा एष पिण्डः स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य उपलभ्यमानत्वात् सद्भावतः पिण्डस्थापना, यदा तु एकस्मिन् अक्षे वराटके अङ्गुलीयके वा पिण्डत्वेन स्थापना एष पिण्डो मया स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणाद् असद्भावतः पिण्डस्थापना, चित्रकर्मणि अपि यदा एकबिन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना, यथा एष पिण्ड

आलिखित इति विवक्षा तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारादर्शनाद् असद्भावपिण्डस्थापना, यदा पुनः एकबिन्द्वालिखनेऽपि एष मया गुडपिण्डः ओदनपिण्डः सक्तुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सद्भावतः पिण्डस्थापना ॥ अमुं एव सद्भावासद्भावस्थापनाविभागं भाष्यकृद् उपदर्शयति—

"इक्को उ असब्भावे, तिण्हं ठवणा उ होइ सब्भावे । चित्तेसु असब्भावे, दारुअलेप्पोवले सियरो ॥ ७ ॥"

व्याख्या—एकोऽक्षो वराटकोऽगुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्थापना, 'असद्भावे' असद्भावविषया, असद्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणात् । यदा तु त्रयाणां अक्षाणां वराटकानां अङ्गुलीयकादीनां वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्थापना, 'सद्भावे' सद्भाविकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि बहूनां च इत्यपि द्रष्टव्यं । तथा 'चित्रेषु'—चित्रकर्मसु यदा एकबिन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना तदा साऽपि असद्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकबिन्दुसंश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातात्मकपिण्डस्थापना तदा सा सद्भावस्थापना, पिण्डाकृतेः तत्र दर्शनात् । तथा दारुकलेप्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स 'इतरः' सद्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ तद् एवं उक्तः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति जिनप्रतिमास्थापना-जिन-इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु–जिनप्रतिमापूजायाः फलं किं? का च जिनप्रतिमापूजकस्य गतिः?, तद् आगमाक्षरैः दर्शयतु, उच्यते—यदेव विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फलं सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१७ पत्रे) विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनादिफलं यथा "तं महाफलं खलु देवाणुप्पियाणं तहारूवाणं अरहंताणं भगवंताणं नामगोअस्स वि सवणयाए? किमंग! पुण अभिगमणवंदणनमंसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए! तं सेयं खलु एगस्स वि आयरिअस्स धम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमंग! पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए? तं गच्छामि [गच्छामो] णं देवाणुप्पिय समणं भगवं महावीरं वंदामि नमंसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लाणं मंगलं चेइयं देवयं पज्जुवासामि, एअं मे पिच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु एवं संपेहेइ' इत्यादि ॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकसूत्रे चम्पानगर्यां श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफलं, तथाहि–"एतेणं पेच्चभवे हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु" इत्यादि ॥ २ ॥ इत्थमेव श्रीभगवतीसूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेयं। अथ जिनप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (९८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निशम्यतां, तथाहि– "तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तीभावं गयस्स समाणस्स इमेयारूवे [अज्झत्थिए] अब्भत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुपज्जित्था–किं मे पुविं करणिज्जं? किं मे पच्छा करणिज्जं? किं मे पुविं सेयं? किं मे पच्छा सेयं? किं मे पुविं पि पच्छावि करणिज्जं? किं मे पुविं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सइ? तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआभस्स

आलिखित इति विवक्षा तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारादर्शनाद् असद्भावपिण्डस्थापना, यदा पुनः एकविन्द्वालिखनेऽपि एप मया.गुडपिण्डः ओदनपिण्डः सक्तुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सद्भावतः पिण्डस्थापना ॥ अमुं एव सद्भावासद्भावस्थापनाविभागं भाष्यकृद् उपदर्शयति—

"इक्को उ असब्भावे, तिण्हं ठवणा उ होइ सब्भावे। चित्तेसु असब्भावे, दारुअलेप्पोवले सियरो ॥ ७ ॥"

व्याख्या–एकोऽक्षो वराटकोऽङ्गुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्थापना, 'असद्भावे' असद्भावविपया, असद्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविवक्षणात्। यदा तु त्रयाणां अक्षाणां वराटकानां अङ्गुलीयकादीनां वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्थापना, 'सद्भावे' सद्भाविकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि वहूनां च इत्यपि द्रष्टव्यं। तथा 'चित्रेषु'–चित्रकर्मसु यदा एकविन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना तदा साऽपि असद्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकविन्दुसंश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातात्मकपिण्डस्थापना तदा सा सद्भावस्थापना, पिण्डाकृतेः तत्र दर्शनात्। तथा दारुकलेप्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स 'इतरः' सद्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ तद् एवं उक्तः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति जिनप्रतिमास्थापना-जिन–इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु–जिनप्रतिमापूजायाः फलं किं? का च जिनप्रतिमापूजकस्य गतिः ?, तद् आगमाक्षरैः दर्शयतु, उच्यते—यदेव विद्य-
मानतीर्थङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फलं सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१७ पत्रे)
विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनादिफलं यथा "तं महाफलं खलु देवाणुप्पियाणं तहारूवाणं अरहंताणं भगवंताणं नामगो-
अस्स वि सवणयाए ? किमंग ! पुण अभिगमणवंदणनमंसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए ! तं सेयं खलु एगस्स वि
आयरिअस्स धम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमंग ! पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए ? तं गच्छामि [गच्छामो]
णं देवाणुप्पिय समणं भगवं महावीरं वंदामि नमंसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लाणं मंगलं चेइयं देवयं पज्जुवा-
सामि, एअं मे पिच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु एवं संपेहेइ' इत्यादि
॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकसूत्रे चम्पानगर्यां श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफलं, तथाहि–"एतेणं
पेच्चभवे हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति त्तिकट्टु" इत्यादि ॥ २ ॥ इत्थमेव श्रीभगवती-
सूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेयं । अथ जिनप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (९८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निशम्यतां, तथाहि–
"तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तीभावं गयस्स समाणस्स इमेयारूवे [अज्झत्थिए]
अब्भत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुपज्जित्था–किं मे पुव्विं करणिज्जं ? किं मे पच्छा करणिज्जं ? किं
मे पुव्विं सेयं ? किं मे पच्छा सेयं ? किं मे पुव्विं पि पच्छावि करणिज्जं ? किं मे पुव्विं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए
निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सइ ? तए णं तस्स सूरिआभस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआभस्स

देवस्स इमेआरूवमब्भत्थिअं जाव समुप्पन्नं समभिजाणित्ता जेणेव सूरिआभे देवे तेणेव उवागच्छंति, सूरिआभं देवं करयलपरिग्गहिअं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धाविंति, वद्धावित्ता एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिआणं सूरिआभे विमाणे सिद्धायतणंसि जिणपडिमाणं जिणुस्सेहपमाणमित्ताणं अट्ठसयं संनिखित्तं चिट्ठति, सभाए णं सुहम्माए माणवए चेइए खंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ सन्निसित्ताओ चिट्ठंति, ताओ णं देवाणुप्पिआणं अण्णेसिं च बहूणं वेमाणियाणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ, तं एयं णं देवाणुप्पिआणं पुव्विं करणिज्जं, तं एयं णं देवाणुप्पिआणं पच्छा करणिज्जं तं एयं णं देवाणुप्पियाणं पुव्विं सेयं, तं एयं णं देवाणुप्पियाणं पच्छा सेयं, तं एयं णं देवाणुप्पिआणं पुव्विं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति"। पुनः श्रूयतां देवपूजाफलं साधोः पञ्चमहाव्रतपालनस्य श्रीस्थानाङ्गे तृतीयस्थाने चतुर्थोद्देशके (१७६ पत्रे) प्रोक्तं, तदेव फलं जिनप्रतिमापूजनस्याऽपि प्रोक्तं, तथाहि–

"तओ ठाणा अववसितस्स अहिताते असुभाते अखमाते अणिस्सेसाते अणाणुगामिअत्ताते भवंति, तं–से णं मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारिअं पव्वतिते निग्गंथे पावयणे संकिते कंखिते वितिगिच्छिते भेदसमावन्ने कलुससमावन्ने निग्गंथं पावयणं णो सद्दहति णो पत्तियति णो रोएति, तं परिस्सहा अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवंति, नो से परिस्सहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति" से णं मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारितं पव्वतिते पंचहिं महव्वएहिं संकिते जाव कलुससमावन्ने पंचमहव्वताइं नो सद्दहति जाव णो से परिस्सहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति।

से णं मुंडे भवित्ता आगारातो अणगारिअं पवतिते छहिं जीवनिकाएहिं निस्संकए [किते] जाव परिसहे अभिजुंजिअ अभिजुंजिअ अभिभवति । णो तं परिसहा अभिभवति २ ॥"

व्याख्याऽपि यथा–अनन्तरं मरणमुक्तं, मृतस्य तु जन्मान्तरे यथाविधस्य यद्वस्तु त्रयं यस्मै संपद्यते तस्य तत्तस्मै दर्शयितुमाह–'तओ ठाणा इत्यादि' त्रीणि स्थानानि–प्रवचनमहाव्रतजीवनिकायलक्षणानि अव्यवसितस्य–अनिश्चयवतोऽपराक्रमवतो वाऽहिताय अपथ्याय–असुखाय–दुःखाय अक्षमाय–असंगतत्वाय अनिःश्रेयसाय–अमोक्षाय अननुगामिकत्वाय–अशुभानुबंधाय भवन्ति। 'से णं'ति यस्य त्रीणि स्थानानि अहितादित्वाय भवन्ति। स शंकितो–देशतः सर्वतो वा संशयवान्, कांक्षितस्तथैव मतान्तरस्यापि साधुत्वेन मन्ता विचिकित्सितः–फलं प्रति शङ्कोपेतः अत एव भेदसमापन्नो–द्वैधीभावमापन्न एवमिदं न चैवमितिमतिकः, कलुषसमापन्नो–नैतदेवमितिप्रतिपत्तिकः । ततश्च निर्ग्रन्थानामिदं नैर्ग्रन्थकं, प्रशस्तं प्रगतं प्रथमं वा वचनमिति प्रवचनं–आगमो दीर्घत्वं प्राकृतत्वात्, न श्रद्धत्ते सामान्यतो न प्रत्येति–न प्रतीतिविषयी करोति न रोचयति–न चिकीर्षाविषयी करोति 'त'मिति य एवंभूतस्तं प्रव्रजिताभासं परिसह्यन्ते इति परीषहाः–क्षुधादयः अभियुज्य अभियुज्य–सम्बन्धमुपगत्य प्रतिस्पर्ध्य वा अभिभवन्ति–न्यक्कुर्वन्ति इति, शेषं सुगमं । उक्तविपर्ययसूत्रं प्राग्वत्, किन्तु हितं–अदोषकरं इह परत्र च आत्मनः परेषां च पथ्यान्नभोजनवत्, सुखं आनन्दः तृषितस्य शीतलपानमिव, क्षमं उचितं तथाविधव्याधिव्याघातकौषधपानमिव, निःश्रेयसं निश्चितं श्रेयः–प्रशस्यं भावतः पंचनमस्कारकरणमिव अनुगामिकं अनुगमनशीलं भास्वरद्रव्यजनितच्छायेवेति ॥ ४ ॥

पुनः श्रीपाक्षिकसूत्रेऽपि, तथाहि—"एस खलु पाणाइवायस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेयसिए आणुगामिए" इत्यत्र इदं रहस्यं—पंचमहाव्रतपालनस्य यत् "हिआए सुहाए खमाए निस्सेसिआए आणुगामिआए" इत्यनेन फलमुक्तं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फलमुक्तं, पुनश्चैत्यस्य जिनप्रतिमारूपस्य वैयावृत्तिकरणे कर्म निर्जरारूपं फलं श्रीप्रश्नव्याकरणे संवरद्वारे (१२२ पत्रे) प्रोक्तं, तथाहि—

"अचंत-बाल-दुबल-गिलाण बुड्ढखमके पवत्ति-आयरिअ-उवज्झाए सेहे साहम्मिए तवस्सी कुलगण संघ चेइअट्ठे अ निज्जरट्ठी वेयावच्चं अणिस्सियं दसविहं बहुविहं करेइ अ" अथ जिनप्रतिमापूजकस्य सूर्याभदेवस्य श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (४४ पत्रे) श्रीमहावीरदेवेन या गतिरुक्ता ता श्रूयतां, तथाहि—

"तए णं से सूरिआभे देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हयहियए उट्ठाए उट्ठेति, उट्ठित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—अह णं भंते ! सूरिआभे देवे किं भवसिद्धिए किं अभवसिद्धिए १ सम्मद्दिट्ठी मिच्छदिट्ठी ? २ परित्तसंसारिए अणंतसंसारिए ? ३ सुलभबोहिए दुलभबोहिए ? ४ आराहए विराहए ? ५ चरिमे अचरिमे ? ६ तए णं समणे भगवं महावीरे सूरिआभं देवं एवं वयासी—सूरिआभा ! तुमं णं भवसिद्धिए नो अभवसिद्धिए १ सम्मद्दिट्ठी नो मिच्छदिट्ठी २ परित्तसंसारी नो अणंतसंसारी ३ सुलभबोही नो दुलभबोही ४ आराहए नो विराहए ५ चरिमे नो अचरिमे ६। तए णं से सूरिआभे देवे समणेणं भगव-

या महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे 'हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए परमसोमणस्से" इत्यादि । पुनः श्रीबृहत्कल्पे जिनप्रतिमादर्शनात् ज्ञानदर्शनचारित्रलाभरूपो भावग्रामः कथितोऽस्ति, तथाहि–

"तित्थयरा १ जिन २ चउदस ३ भिन्ने ४ संविग्गं ५ तह य असंविग्गे ६ सारूविय ७ वय ८ दंसण ९ पडिमाओ १० भावगामाओ ११ ॥ ४१ ॥"

॥ इति जिनप्रतिमापूजाफलाधिकारः ॥ ४१ ॥

ननु–प्रतिमायाः पूजने षड्कायवधेन महानारम्भो जायते, कथं ? पूर्वं पाषाणादिघटने सचित्तपाषाणच्छेदादिना पृथ्वीकायवधः १ प्रतिमायाः स्नानकारापणे एकस्मिन् जलबिन्दौ केवलिनाऽसंख्याता जीवा दृष्टाः प्रतिपादिताश्चेति हेतोरप्कायवधः २ धूपोत्क्षेपे दीपप्रज्वालने चाऽग्निकायवधः ३ शङ्खादिवाद्यवादने वायुकायवधः ४ कुसुममालादीनां कण्ठादिपरिधापने वनस्पतिकायवधः ५ दीपादौ पतङ्गादिजीवमरणेन त्रसकायवधः ६ इति । जैनधर्मस्तु जीवदयामयः, तत्कथं मानयामि जिनप्रतिमापूजाम् ?, इत्यत्र उच्यते—ननु–जिनधर्मो निःकेवलं जीवदयारूपो वाऽऽज्ञासहितदयारूपो वा ? नाऽऽद्यः पक्षः कक्षीकार्यः, भगवदुक्तागमपक्षेण समं प्रत्यक्षं विरोधस्य लक्ष्यमाणत्वात् । कथं यदि श्रीवीतरागदेवेन निःकेवलं जीवदयारूपो धर्मः प्ररूपितोऽभविष्यत् तदा साधूनां नदीलङ्घनादिकं कर्तव्यं भगवान् नाऽकथयिष्यत् ?, तत्रापि पृथिव्यादिजीवानां वधस्य प्रत्यक्षं जायमानत्वात् । नदीलङ्घनं च श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके प्रथमालापके (३०८ पत्रे), तथाहि–"नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा इमाओ उद्दिट्ठाओ गणिआओ वितंजिता-

तो पंच महण्णवातो महानदीओ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्तए वा संतरित्तए वा, तं जहा-गंगा १ जउणा २ सरऊ ३ एरावती ४ मही, ५ पंचहिं ठाणेहिं कप्पति, तं जहा-भतंसि वा १ दुब्भिक्खंसि वा २ पव्वहेज्ज व णं कोई ३ दओघंसि वा एज्जमाणंसि महता वा ४ अणारितेसु य" इत्यादि । पुनः श्रीआचाराङ्गसूत्रे द्वितीयश्रुतस्कन्धे तृतीयाध्ययने ईर्यायाः प्रथमोद्देशके (३४६ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुव्वामेव तिरिच्छसंपातिमं नावं जाणिज्जा, जाणित्ता से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा २ भंडगं पडिलेहिज्जा २ एगओ भोअणभंडगं करिज्जा २ ससी-सोवरिअं कायं पाए पमज्जिज्जा २ सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा, एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा ततो संजयामेव नावं दुरुहिज्जा ॥ (सूत्रं ३४१) । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावं दुरूहमाणे नो नावाओ पुरतो दुरुहिज्जा, नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा, नो नावाओ मज्झओ दुरुहिज्जा, नो बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलिआए उद्दिसिअ २ ओणमिअ २ उन्नमिअ २ निज्झाइज्जा । से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा-आउसंतो ! समणा ! एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा वुक्कसाहि वा खिवाहि वा रज्जूआए वा गहाय आकसाहि, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा । से णं परो नावागओ नावाग० वइज्जा आउसंतो ! समणा ! नो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा वुक्कसित्तए वा खित्तए वा रज्जूयाए वा गहाय आकसित्तए वा, आहर, एयं नावाए रज्जूअं सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो । वा जाव रज्जूए वा-गहाय आकसिस्सामो, णो से तं प० तुसिणीओ वइज्जा, से णं परो नावागओ नावा गयं वइज्जा । आउसंतो ! समणा ! एअं ता तुमं नावं आलित्तेण वा पीढएण वा वंसेण वा वलएण वा अवल्लुएण वा वाहेहि, नो से तं प० तुसि० ।

से णं परो० एयं ता तुमं नावाए उदयं हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा नावाउस्सिंचणेण वा उस्सिंचाहि, णो से तं। से णं परो आउसंतो! समणा! एयं तुमं नावाए उत्तिंगं हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा उस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविंदएण वा पिहेहि, नो से तं। से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए उवरुवरिं नावं कज्जवावेमाणिं पेहाए नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया–आउसंतो! गाहावई एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ, एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए, तओ० सं०, नावासंतारिमे य उदए आहारियं रीइज्जा, एयं खलु सया जइज्जासित्तिवेमि × × × × से णं परो णावा० आउसंतो! समणा! एयं ता तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि, एआणि तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि, एयं ता तुमं दारगं वा दारिगं वा पज्जेहि णो से तं × × × × से णं परो नावागए नावागयं वएज्जा–आउसंतो! एस णं समणे नावाए भंडभारिए भवति, से णं बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से अ चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा निवेढिज्ज वा उप्फेसं वा करिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा से पुव्वामेव वइज्जा–आउसंतो! गाहावती मा मेत्तो बाहाए गहाय नावओ उदगंसि पक्खिवह, सयं चेव णं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहिस्सामि से णेवं वयंतं परो सहसा बलसा बाहाहिंग० नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, तं णो सुमणे सिआ, नो दुम्मणे सिआ, नो

उच्चावयं मणं नियंछिज्जा, णो तेसिं वालाणं घयाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समहीए तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा × × × × से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गिअं करिज्जा, मामेयं उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परिआवज्जिज्जा, तओ, संजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलिअं पाउणिज्जा, खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, नो चेव णं साइज्जिज्जा, अह पुण जाणिज्जा पारए सिआ उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा कायं वा ससिणद्धं वा कायं नो आमज्जिज्जा वा, णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्जा वा निल्लिहिज्जा वा उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा अह पुण एव जाणिज्जा विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो परेहिं सद्धिं परिजविअ २ गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ।" पुनरत्रैव तृतीयाऽध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एवं जङ्घाप्रमाणनदीजललङ्घनविधिमाह, तथाहि-"से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से जंघासंतारिमे उदगं [गे] सिआ, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिज्जा २ एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा ततो संजयामेव जंघासंतारिमे उदगंसि आहारिअं रीएज्जा" इत्यादि ॥

पुनः श्रीकल्पसूत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५३ पत्रे) नदीलङ्घनं उक्तं आहारार्थे, तथाहि—"वासावासं पज्जोसवियाणं

कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा सब्बओ समंता सक्कोसं जोयणं भिक्खायरिआए गंतुं, पडिनियत्तए ×××× एरावई कुणालाए जत्थ चक्किआ सिआ, एगं पायं जले किच्चा, एगं पायं थले किच्चा, एवं चकिआ, एवं णं कप्पइ सब्बओ समंता सक्कोसं जोयणं भिक्खायरियाए गंतुं पडिनियत्तए" इत्यादि। तथा पुनरपि श्रीकल्पे त्रयोदशसामाचार्यां (२६२ पत्रे) अल्पवृष्टौ जायमानायामपि निग्रन्थानां निग्रन्थीनां च भक्तपानार्थं गमनं अनुज्ञातं श्रीमहावीरदेवेन, तथाहि–

"वासावासं पज्जोसविअस्स पडिग्गहधारिस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ वग्घारिअवुट्ठिकायंसि गाहावइकुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा। कप्पइ से अप्पवुट्ठिकायंसि संतरुत्तरंसि गाहावइकुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा" इति वर्षत्यपि मेघे अनस्तमिते सूर्ये साधोः वसतौ आगमने एव आराधकत्वं उक्तं, तत्र स्थितौ तु विराधकत्वं, अत्र आज्ञा एव प्रमाणं। निष्केवलं जीवदयापक्षे तु अनागमनं श्रेयस्करं, आगमनादिना जाताया अप्कायविराधनायाः तत्राऽभावात्, तत्सामाचारीपाठोऽपि तत्रैव यथा—

"वासावासं पज्जोसविअस्स निग्गंथस्स निग्गंथीए वा गाहावइकुलं पिंडवायपडिआए अणुपविट्ठस्स निगिज्झिय निगिज्झिय वुट्ठिकाए निवइज्जा, कप्पइ से अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा, अहे विअडगिहंसि वा अहे रुक्खमूलंसि वा उवागच्छित्तए", (पुनः २६४ पत्रे) "नो से कप्पइ पुव्वगहिएणं भत्तपाणेणं वेलं उवायणावित्तए, कप्पइ से पुव्वामेव विअडगं भुच्चा पिच्चा पडिग्गहगं संलिहिअ संलिहिअ संपमज्जिय संपमज्जिय एगायथं भंडगं कट्टु सावसेसे सूरे जेणेव उवस्सए तेणेव उवागच्छित्तए, नो से कप्पइ तं रयणिं तत्थेव उवायणावित्तए" इति। पुनः श्रूयतां–श्रावकाणां साधूनां

उच्चावयं मणं नियंछिज्जा, णो तेसिं वालाणं घयाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समहीए तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा × × × × से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गिअं करिज्जा, मामेयं उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परिआवज्जिज्जा, तओ, संजयामेय उदगंसि पविज्ञा । से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलिअं पाउणिज्जा, खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, नो णेव णं साइज्जिज्जा, अह पुण जाणिज्जा पारए सिआ उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा कायं वा ससिणद्धं वा कायं नो आमज्जिज्जा वा, णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्ञा वा निलिहिज्ञा वा उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा अह पुण एव जाणिज्जा विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो परेहि सद्धिं परिजविअ २ गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ।" पुनरत्रैव तृतीयाऽध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एवं जङ्घाप्रमाणनदीजललङ्घनविधिमाह, तथाहि-"से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से जंघासंतारिमे उदगं [गे] सिआ, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिज्जा २ एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तत्तो संजयामेव जंघासंतारिमे उदगंसि आहारिअं रीएज्जा" इत्यादि ॥

पुनः श्रीकल्पसूत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५२ पत्रे) नदीलङ्घनं उक्तं आहारार्थे, तथाहि—"वासावासं पज्जोसवियाणं

अट्ठाइं परिआदिअंति उ० २ उट्ठाए
महावीरं वंदंति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता पसिणाइं पुच्छंति पसिणाइं पुच्छित्ता
उट्ठेति उ० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावत्थी नगरी तेणेव पहा-
रेत्थ गमणाए। तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–तुज्झे णं देवाणुप्पिया! विउलं असणं पाणं
खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परि-
भाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोवासगा संखस्स समणोवासगस्स एअमट्ठं
विणएणं पडिसुणंति, तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–नो खलु मे
सेयं तं विउलं असणं पाणं जाव साइमं आसाएमाणस्स जाव ४ पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअं
खलु मे पोसहसालाए पोसहिअस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवन्नस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स
एगस्स अबिइयस्स दब्भसंथारोवगयस्स पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ जेणेव
सावत्थी नगरी जेणेव सए गिहे जेणेव उप्पलासमणोवासिआ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता उप्पलं समणोवासियं
आपुच्छइ, आपुच्छित्ता जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पोसहसालं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पोसह-
सालं पमज्जइ, प० २ उच्चारपासवणभूमी पडिलेहेइ, उ० पडि० २ दब्भसंथारगं संथरति, दब्भ० सं० २ दब्भसंथारगं
दुरुहइ, दु० २ पोसहसालाए पोसहिए बंभचारी जाव पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ। तए णं ते समणोवासगा
जेणेव सावत्थी नगरी जेणेव साइं २ गिहाइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खा-

च सर्वधर्मकर्तव्यं पृथिव्याद्यारम्भपूर्वकमेव दृश्यते, यतो वद त्वं श्रेणिककोणिकतुङ्गिकानगरीवास्तव्यश्रावकादीनां भगवद्वन्दनार्थं गमनाऽऽगमने पृथिव्यप्वनस्पतिकुन्थुपिपीलिकादिजीवानां उपमर्दनं जातं न वा? जातमेव, न च वक्तव्यं जीवोपमर्दे तेषां पुण्यमपि जातं न भविष्यतीति। तेषां हि–

"आए सुहाए खमाए निस्सेअसाए अणुगामिअत्ताए भविस्सइ" इति फलस्योक्तत्वात्। अपि च पुष्कलिश्रावकेण पाक्षिकपर्वण्यपि साधर्मिकाणां भोजनादिना साधर्मिकवात्सल्यं चक्रे, तत्र तस्यारम्भो लग्नो न वा? न च वाच्यं तस्याऽऽरम्भ एव लग्नः, न शुभं फलं भावि इति। यतस्तत्रैव तस्य पुण्यपुष्टेः फलस्योक्तत्वात्। यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतके प्रथमोद्देशके (५५२ पत्रे) तथाहि—

"तेणं कालेणं तेणं समएणं सावत्थी नामं नगरी होत्था, वन्नओ कोट्ठए चेइए वन्नओ, तत्थ णं सवत्थीए नगरीए बहवे संखप्पामोक्खा समणोवासगा परिवसंति, अड्ढा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव विहरंति, तस्स णं संखस्स समणोवासगस्स उप्पलानामं भारिआ होत्था, सुकुमाल जाव सुरूवा समणोवासिया अभिगयजीवाजीवा जाव विहरति। तत्थ णं सावत्थीए नगरीए पोक्खलीनामं समणोवासए परिवसइ अड्ढे अभिगयजाव विहरइ, तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे परिसा निग्गया जाव पज्जुवासंति, तए णं ते समणोवासगा इमीसे जहा आलभियाए जाव पज्जुवासइ, तएणं समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाणं तीसे य महति० धम्मकहा जाव परिसा पडिगया, तए णं ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठ तुट्ठ० समणं भगवं

महावीरं वंदंति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता पसिणाइं पुच्छंति पसिणाइं पुच्छित्ता अट्ठाइं परिआदिअंति अ० २ उट्ठाए उट्ठेति उ० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावत्थी नगरी तेणेव पहारेत्थ गमणाए। तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–तुज्झे णं देवाणुप्पिया ! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेह, तए णं अम्हे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोवासगा संखस्स समणोवासगस्स एअमट्ठं विणएणं पडिसुणंति, तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–नो खलु मे सेयं तं विउलं असणं पाणं जाव साइमं आसाएमाणस्स जाव ४ पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअं खलु मे पोसहसालाए पोसहिअस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवन्नस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अविइयस्स दब्भसंथारोवगयस्स पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ जेणेव सावत्थी नगरी जेणेव सए गिहे जेणेव उप्पलासमणोवासिआ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता उप्पलं समणोवासियं आपुच्छइ, आपुच्छित्ता जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पोसहसालं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पोसहसालं पमज्जइ, पो० प २ उच्चारपासवणभूमीं पडिलेहेइ, उ० पडि० २ दब्भसंथारगं संथरति, दब्भ० सं० २ दब्भसंथारगं दुरूहइ, दु० २ पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पक्खिअं पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ। तए णं ते समणोवासगा जेणेव सावत्थी नयरी जेणेव सयाइं गिहाइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खा-

डावेंति उ० २ अण्णमण्णे सद्दावेंति अ० स० २ एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असणपाणखाइमसाइमे उवक्खडाविए, संखे य णं समणोवासए नो हव्वमागच्छइ, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं संखं समणोवासगं सद्दावेत्तए। तए णं से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–अच्छह णं तुज्झे देवाणुप्पिया! सुणिव्वुया वीसत्था अहन्नं संखं समणोवासगं सद्दावेमित्तिकट्टु तेसिं समणोवासगाणं अंतिआओ पडिनिक्खमइ प० २ सावत्थीए नगरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव संखस्स समणोवासगस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता संखस्स समणोवासगस्स गिहं अणुपविट्ठे। तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासगं एज्जमाणं पासइ पासित्ता हट्ठतुट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अभुट्ठित्ता सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ अणुगच्छित्ता पोक्खलिं समणोवासगं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता आसणेणं उवनिमंतेइ, आ० २ एवं वयासी–संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! किमागमणप्पयोअणं? तए णं से पोक्खली समणोवासए उप्पलं समणोवासियं एवं वयासी–कहिन्नं देवाणुप्पिये? संखे समणोवासए? तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलं समणोवासगं एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव विहरइ। तए णं से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता गमणागमणाए पडिक्कमइ, ग० २ संखं समणोवासगं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असणं जाव साइमे उवक्खडाविए तं गच्छामोणं देवाणुप्पिया! तं विउलं असणं जाव साइमं आसाएमाणा जाव पडिजागरमाणा विहरामो। तए णं से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासगं एवं वयासी–नो खलु कप्पति

देवाणुप्पिया ! तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, कप्पइ मे पोसह-सालाए पोसहिअस्स जाव विहरित्तए, तं छंदेणं देवाणुप्पिया ! तुब्भे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा जाव-विहरह, तए णं से पोक्खली समणोमासए संखस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्ख-मित्ता । सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि। अपि च श्राद्धानां साधुवन्दनार्थं सामायिकपौषधग्रहणार्थं धर्मशालायां गमनागमने, तथा क्षुधितस्य भोजनप्रदाने, तृषितस्य पानीयपाने आरंभो जायते न वा? तथा साधवे अन्नं [दानं] ददतां उष्णधान्यस्थाल्युद्धाटने उष्णबाष्पादिना वायुकायस्य सर्वत्र भ्रमत्सूक्ष्मत्रसजीवानां च घातो भवति न वा?। तथा कडिच्छिकाझाटने बादरवायुकायादिवधो भवति न वा?। तथा धान्यादिना सर्पादिजीवमोचने आरम्भो जायते न वा?। सर्वत्र भवत्येव इति रहस्यं, तस्य प्रत्यक्षं दृश्यमानत्वेन अपलपितुं अशक्यत्वात्। पुनर्यद् सामायिकपौषधादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकटं षट्कायोपमर्दो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशाला-कारापणे पुण्यं पापं वा जायते?। न च पुण्यमिति वक्तव्यं, स्वपक्षक्षतेः। नाऽपि पापं, न च धर्मार्थं पापं कर्तव्यमिति भवन्मतं, तदा कुत्र यास्यति?। पुनः पापं चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम्। तत उभयथाऽपि तव संकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तटी। एवं साधूनामपि गोचरी(र्या)भ्रमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वस्त्र-पात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिक्रमणादौ क्षमाश्रमणं दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्तिः दृश्यते। अत्राऽऽह मनोमतिः शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अशुभगतिहेतुत्वेन

डावेंति उ० २ अण्णमण्णे सद्दावेंति अ० स० २ एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असणपाणखाइमसाइमे उवक्खडाविए, संखे य णं समणोवासए नो हव्वमागच्छइ, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं संखं समणोवासगं सद्दावेत्तए। तए णं से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी–अच्छह णं तुज्झे देवाणुप्पिया! सुणिव्वुया वीसत्था अहन्नं संखं समणोवासगं सद्दावेमित्तिकट्टु तेसिं समणोवासगाणं अंतिआओ पडिनिक्खमइ प० २ सावत्थीए नगरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव संखस्स समणोवासगस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता संखस्स समणो वासगस्स गिहं अणुपविट्ठे। तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासगं एज्जमाणं पासइ पासित्ता हट्ठतुट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अभुट्ठित्ता सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ अणुगच्छित्ता पोक्खलिं समणोवासगं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता आसणेणं उवनिमंतेइ, आ० २ एवं वयासी–संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! किमागमणप्पयोअणं? तए णं से पोक्खली समणोवासए उप्पलं समणोवासियं एवं वयासी–कहिन्नं देवाणुप्पिये? संखे समणोवासए? तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलं समणोवासगं एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव विहरइ। तए णं से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता गमणागमणाए पडिक्कमइ, ग० २ संखं समणोवासगं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी–एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हेहिं से विउले असण जाव साइमे उवक्खडाविए तं गच्छामोणं देवाणुप्पिया! तं विउलं असणं जाव साइमं आसाएमाणा जाव पडिजागरमाणा विहरामो। तए णं से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासगं एवं वयासी–नो खलु कप्पति

देवाणुप्पिया ! तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, कप्पइ मे पोसह-
सालाए पोसहिअस्स जाव विहरित्तए, तं छंदेणं देवाणुप्पिया ! तुब्भे तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा जाव-
विहरह, तए णं से पोक्खली समणोमासए संखस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्ख-
मित्ता । सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ" इत्यादि। अपि च श्राद्धानां साधुवन्दनार्थं
सामायिकपौषधग्रहणार्थं धर्मशालायां गमनागमने, तथा क्षुधितस्य भोजनप्रदाने, तृषितस्य पानीयपाने आरंभो जायते न
वा ? तथा साधवे अन्नं [दानं] ददतां उष्णधान्यस्थाल्युद्घाटने उष्णबाष्पादिना वायुकायस्य सर्वत्र भ्रमत्सूक्ष्मत्रसजीवानां च
घातो भवति न वा ? । तथा कडिच्छिकाझाटने बादरवायुकायादिवधो भवति न वा ? । तथा धान्यादिना सर्पादिजीवमोचने
आरम्भो जायते न वा ? । सर्वत्र भवत्येव इति रहस्यं, तस्य प्रत्यक्षं दृश्यमानत्वेन अपलपितुं अशक्यत्वात् । पुनर्वद
सामायिकपौषधादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकटं षट्कायोपमर्दो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशाला-
कारापणे पुण्यं पापं वा जायते ? । न च पुण्यमिति वक्तव्यं, स्वपक्षक्षतेः । नाऽपि पापं, न च धर्मार्थं पापं कर्तव्यमिति
भवन्मतं, तदा कुत्र यास्यति ? । पुनः पापं चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम् । तत उभयथाऽपि तव
संकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तटी । एवं साधूनामपि गोचरी(र्या)भ्रमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वस्त्र-
पात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिक्रमणादौ क्षमाश्रमणं दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्तिः
दृश्यते । अत्राऽऽह मनोमतिः शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अशुभगतिहेतुत्वेन

किमर्थं धर्मार्थिभिः सा क्रियते ? उच्यते—तीर्थङ्करदेवस्य आज्ञात्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलार्थिभिः अवश्यं कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गाथाद्वयं (११० पत्रे) यथा–

"भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ ▪ कहिंचि । तहवि तई परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणजोगा ॥ १ ॥
असदारंभपवत्ता, जं च गिही तेण तेसिं विन्नेआ । तन्निवित्तिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिदं ॥ २ ॥"

ननु–तर्हि सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पापं न लगति ? उच्यते–सत्यं, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रस-जीयानामुपरि तेषां मारणाध्यवसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसायः । पापं तु दुष्टमनसि आध्याते भवेद्, यदुक्तं श्रीपिण्डनिर्युक्तौ (१७८ पत्रे)–

"जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्झत्थविसोहिजुत्तस्स ॥ ६७१ ॥"

पुनरत्रार्थे श्रीभगवतीसूत्रं प्रतिभूः, तथाहि– (२८८ पत्रे)

"समणोवासगस्स णं भंते पुव्वामेव तसपाणसमारंभे पच्चक्खाए भवति पुढविसमारंभे अपच्चक्खाहे भवति से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरं तसं पाणं विहिंसेज्जा से णं भंते ? तं वयं अतिचरति गो० नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आउट्टति ।" पुनस्तत्रैवोक्तं—

"समणोवासगस्स णं पुव्वामेव वणस्सइसमारंभे पच्चक्खाए से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरस्स रुक्खस्स मूलं छिंदेज्जा-से णं भंते ? तं वयं अतिचरति ? नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आउट्टति इति ।" एवमेव यद्यपि पूजांकरणे

जलाग्निपुष्पादीनां उपमर्दो जायते परं पूजाकर्तुस्तेषां जलाग्निपुष्पादीनां उपमर्दे मनो नाऽस्ति, प्रत्युत तद्रक्षणे यतना क्रियमाणा अस्ति, मनस्तु निष्केवलं भगवद्भक्तिविशिष्टं वर्तते, तदिदं आगतं–सत्यपि आरम्भे यत्तीर्थङ्करदेवेन अनुज्ञातं तत्सत्यमेव । तत आज्ञासहितो जीवदयारूपो, न तु निष्केवलं जीवदयारूपोऽपि आज्ञारहित इति ॥

॥ इति आज्ञासहितदयाधर्माधिकारः ॥ ४२ ॥

ननु–श्रीभगवतीसूत्रे देवा अधर्मिण उक्तास्तर्हि काऽऽगमे जिनप्रतिमापूजायाः फलं ? उच्यते–रे मनोमतिन् ! शास्त्रमत्या विचारय, 'अधर्मिण' इति कोऽर्थः ? तथाविधया कयाचिद् भवस्थित्या विरतिरूपो धर्मो नाऽस्ति तेषां, परं अन्यो धर्मो विरतिव्यतिरिक्तः सर्वोऽप्यस्ति, तथाहि–सर्व सूर्याभदेवाधिकारे पश्य विमुक्तं "धम्मिअं ववसायंमि गिण्हइ" कोऽर्थः ? सूर्याभदेवेन धर्मं कर्तुं इच्छता पूर्वं जिनप्रतिमापूजा व्यधायि, एवं विजयदेवादिभिरपि विदधे, तथा देवाः केऽपि सम्यक्त्वधर्ममपि पालयन्ति तत् सम्यक्त्वं संवरमध्ये प्रोक्तं, यदुक्तं श्रीस्थानांगे पंचमस्थाने द्वितीयोद्देशके संवराधिकारे (३१६ पत्रे), तथाहि–

"पंच आसवदारा पन्नत्ता, तं जहा–मिच्छत्तं अविरती पमादे कसाया जोगा ५ । पंच संवरदारा पन्नत्ता, तं जहा सम्मत्तं विरती अपमादो अकसातित्तमजोगित्तं" इत्यत्र । इदं रहस्यं—ये देवाः सम्यक्त्ववन्तस्ते संवरवन्त उक्ताः, ततः कथं अधर्मिणः ? १ । पुनः श्रोतव्यं–देवाः शाश्वतरत्नादिमयपुस्तकवाचनपूर्वं परस्परं देवगुरुधर्मसम्बन्धिनं विचारं कुर्वन्ति स धर्मो न वा? २। तथा जिनानां पंचकल्याणकेषु मनुष्यक्षेत्रे समागत्य तीर्थङ्कराणां भक्तिं वितन्वते, स धर्मो न वा ? ३ ।

किमर्थं धर्मार्थिभिः सा क्रियते ? उच्यते—तीर्थङ्करदेवस्य आज्ञात्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलार्थिभिः अवश्यं कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गाथाद्वयं (११० पत्रे) यथा–

"भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ उ कहिंचि । तहवि तई परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणजोगा ॥ १ ॥
असदारंभपवत्ता, जं च गिही तेण तेसिं विन्नेआ । तन्निवित्तिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिदं ॥ २ ॥"

ननु–तर्हि सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पापं न लगति ? उच्यते–सत्यं, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रसजीवानामुपरि तेषां मारणाध्यवसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसायः । पापं तु दुष्टमनसि आध्याते भवेद्, यदुक्तं श्रीपिण्डनिर्युक्तौ (१७८ पत्रे)–

"जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्झत्थविसोहिजुत्तस्स ॥ ६७१ ॥"

पुनरत्रार्थे श्रीभगवतीसूत्रं प्रतिभूः, तथाहि– (२८८ पत्रे)

"समणोवासगस्स णं भंते पुव्वामेव तसपाणसमारंभे पच्चक्खाए भवति पुढविसमारंभे अपच्चक्खाहे भवति से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरं तसं पाणं विहिंसेज्जा से णं भंते ? तं वयं अतिचरति गो० नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अइवायाए आउट्टति ।" पुनस्तत्रैवोक्तं—

"समणोवासगस्स णं पुव्वामेव वणस्सइसमारंभे पच्चक्खाए से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरस्स रुक्खस्स मूलं छिंदेज्जा–से णं भंते ? तं वयं अतिचरति ? नो तिणट्ठे समट्ठे णो खलु से तस्स अईवायाए आउट्टति इति ।" एवमेव यद्यपि पज्जांकुरणो

ठिते धम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरइ, संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ! धम्माधम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरति, से तेणट्ठेणं जाव ठिए ॥ जीवा णं भंते ! किं धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मे ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मेवि ठिआ अधम्मेवि ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, नेरइआणं पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मे ठिआ अधम्मेठिआ नो धम्माधम्मे ठिआ, एवं जाव चउरिंदियाणं, पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! पंचिंदियतिरिक्खजोणिआ नो धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया × × × × अन्नउत्थिया णं भंते ! एवं आइक्खंति जाव परूवेंति–एवं खलु समणा पंडिआ समणोवासया बालपंडिआ जस्स णं एगपाणाएवि दंडे अणिक्खित्ते से णं एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिआ, से कहमेयं भंते ! एवं गोयमा ! जण्णं ते अण्णउत्थिया एवं आइक्खंति जाव वत्तव्वं सिआ, जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु, अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एवं खलु समणा पंडिआ समणोवासगा बालपंडिआ जस्स णं एग पाणाएवि दंडे निक्खित्ते से णं नो एगंतबालेति वत्तव्वं सिआ ॥ जीवा णं भंते ! किं बाला पंडिआ बालपंडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पंडिआ वि बालपंडिआ वि, नेरइयाणं पुच्छा, गोयमा ! नेरइया बाला नो पंडिआ नो बालपंडिआ, एवं जाव चउरिंदियाणं। पंचिंदिअतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पंचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पंडिआ बालपंडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया"
अत्राऽयं परमार्थः—देवानां असंयतत्वं १ अविरतत्वं २ अप्रत्याख्यानपापकर्मकत्वं ३ च प्रतिपादितं, तेन चारित्रमाश्रित्य

पुनस्तीर्थङ्कराणां साधूनां च वन्दनां कुर्वन्ति, तदग्रे व्याख्यानं च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४। पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टाहिकामहिमां देवाः कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५। अयमेवाऽर्थः सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते। पुनर्देवानां राजप्रश्नीयोपाङ्गे (२६ पत्रे) धर्मत्वं उक्तमस्ति। तथाहि–

"तए णं ते सूरिआभविमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा देवीओ य पायत्ताणिआहिवइस्स देवस्स अंतिए एअमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हियया अप्पेगइआ वंदणवत्तिया अप्पेगइया पूयणवत्तियाए अप्पेगइया सक्कारवत्तियाए एवं संमाणवत्तियाए अप्पेगइया कोउहलवत्तियाए अप्पेगइया असुआइं सुणिस्सामो, सुआइं अट्ठाइं हेऊइं पसिणाइं कारणाइं वागरणाइं पुच्छिस्सामो अप्पेगइया सूरियाभस्स देवस्स वयण-मणुअत्तमाणा अप्पेगइया अन्नमन्नमणुअत्तमाणा अप्पेगइया जिणभत्तिरागेणं अप्पेगइआ धम्मोत्ति अप्पेगइया जीअमेअंति कट्टु" इत्यादि। अत्रालापके अप्पेगइआ जिणभत्तीए अप्पेगइआ धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्तं। केचिद्देवा धर्मनिमित्तं, केचिद्देवा जिनभक्तिनिमित्तं वीतरागदेवान् वन्दन्ति, तर्हि कथं न धर्मिणः ?। पुनः श्रीभगवतीसूत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि–

"से णूणं भंते! संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए असंजयअविरयअपडिहयअपच्चक्खायपावकम्मे अहम्मे ठिए संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते? हंता गोयमा! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि णं भंते! धम्मंसि वा अधम्मंसि वा धम्माधम्मंसि वा चक्किआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं खाइ अट्ठेणं भंते? एवं वुच्चति जाव धम्माधम्मे ठिए? गोयमा! संजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

ठिते धम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरइं, संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ! धम्माधम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरति, से तेणट्ठेणं जाव ठिए ॥ जीवा णं भंते ! किं धंम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मे ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मेवि ठिआ अधम्मेवि ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, नेरइआणं पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मे ठिआ अधम्मेठिआ नो धम्माधम्मे ठिआ, एवं जाव चउरिंदियाणं, पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! पंचिंदियतिरिक्खजोणिआ नो धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया × × × × अन्नउत्थिया णं भंते ! एवं आइक्खंति जाव परूवेंति–एवं खलु समणा पंडिआ समणोवासया बालपंडिआ जस्स णं एगपाणाएवि दंडे अणिक्खित्ते से णं एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिआ, से कहमेयं भंते ! एवं गोयमा ! जण्णं ते अण्णउत्थिया एवं आइक्खंति जाव वत्तव्वं सिआ, जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु, अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एवं खलु समणा पंडिआ समणोवासगा बालपंडिआ जस्स णं एग पाणाएवि दंडे निक्खित्ते से णं नो एगंतबालेति वत्तव्वं सिआ ॥ जीवा णं भंते ! किं बाला पंडिआ बालपंडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पंडिआ वि बालपंडिआ वि, नेरइयाणं पुच्छा, गोयमा ! नेरइया बाला नो पंडिआ नो बालपंडिआ, एवं जाव चउरिंदियाणं । पंचिंदिअतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पंचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पंडिआ बालपंडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया"

अत्राऽयं परमार्थः—देवानां असंयतत्वं १ अविरतत्वं २ अप्रत्याख्यानपापकर्मकत्वं ३ च प्रतिपादितं, तेन चारित्रमाश्रित्य

पुनस्तीर्थङ्कराणां साधूनां च वन्दनां कुर्वन्ति, तदग्रे व्याख्यानं च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४ । पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टाह्निकामहिमां देवाः कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५ । अयमेवाऽर्थः सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते । पुनर्देवानां राजप्रश्नीयोपाङ्गे (२६ पत्रे) धर्मत्वं उक्तमस्ति । तथाहि–

"तए णं ते सूरिआभविमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा देवीओ य पायत्ताणिआहिवइस्स देवस्स अंतिए एअमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हियया अप्पेगइआ वंदणवत्तिया अप्पेगइया पूयणवत्तियाए अप्पेगइया सक्कारवत्तियाए एवं संमाणवत्तियाए अप्पेगइया कोउहलवत्तियाए अप्पेगइया असुआइं सुणिस्सामो, सुआइं अट्ठाइं हेऊइं पसिणाइं कारणाइं वागरणाइं पुच्छिस्सामो अप्पेगइया सूरियाभस्स देवस्स वयण–मणुअत्तमाणा अप्पेगइया अन्नमन्नमणुअत्तमाणा अप्पेगइया जिणभत्तिरागेणं अप्पेगइआ धम्मोत्ति अप्पेगइया जीअमेअंति कट्टु" इत्यादि । अत्रालापके अप्पेगइआ जिणभत्तीए अप्पेगइआ धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्तं । केचिद्देवा धर्मनिमित्तं, केचिद्देवा जिनभक्तिनिमित्तं वीतरागदेवान् वन्दन्ति, तर्हि कथं न धर्मिणः ?। पुनः श्रीभगवतीसूत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि–

"से णूणं भंते ! संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए असंजयअविरयअपडिहयअपच्चक्खायपावकम्मे अहम्मे ठिए संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ? हंता गोयमा ! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि णं भंते ! धम्मंसि वा अधम्मंसि वा धम्माधम्मंसि वा चक्किआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा ! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं खाइ अट्ठेणं भंते ? एवं वुच्चति जाव धम्माधम्मे ठिए ? गोयमा ! संजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

समक्षं मैथुनसेवामपि तदाशातनाभीत्या न कुर्वन्तीति इह तथा [illegible] सीहासणंसि तुडिएणं [illegible]

असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए चमरंसि [illegible] नो पभू चमरे असुरिंदे [illegible] सुहम्माए [illegible]

भुंजमाणे विहरित्तए, नो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ नो पभू चमरे [illegible] चमरचंचाए रायहाणीए सभाए [illegible]

ाव विहरित्तए, ? अज्जो चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो [illegible] जिणसकहाओ [illegible] [illegible]

ेअखंभे वइरामएसु गोलवट्टसमुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ [illegible] देवाण य देवीण य [illegible]

रिंदस्स असुरकुमाररन्नो अन्नेसिं च बहूणं असुरकुमाराणं [illegible]

णिज्जाओ नमंसणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं [illegible] असुरिंदे [illegible]

पणिहाए नो पभू, से तेणट्ठेणं अज्जो ! एवं वुच्चइ-नो पभू चमरे [illegible]

त्तए । पभू णं अज्जो ! चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया [illegible]

सणंसि चउसट्ठीए सामाणियसाहस्सीहिं तायत्तीसाए जाव [illegible]

संपरिवुडे महयाहय जाव भुंजमाणे विहरित्तए [illegible]

एते तृतीयस्थानके तृतीयोद्देशके (१४७ पत्रे) [illegible]

[illegible] तदा सेषां विशेषतो भणितं, तदाशातना [illegible]

सिद्धि गच्छति [illegible] परितप्पेज्जा, [illegible]

[illegible] विना सर्वे धर्माः ॥ ४३ ॥

अधर्मत्वं समागतं, परं "ज्ञानदर्शनचारित्राणि मोक्षमार्गः" इत्युक्तत्वात्, न तु मोक्षमार्गमाश्रित्य । पुनः श्रीस्थानांगे तृतीय-स्थाने चतुर्थोद्देशके (१५९ पत्रे), तथाहि—

"तिविहा आराहणा पन्नत्ता, तं जहा नाणाराहणा दंसणाराहणा चरित्ताराहणा" इत्युक्तत्वात् देवेषु ज्ञानाराधना दर्शनाराधना २ चेति आराधनाद्वयं विद्यते ततः कथमधर्मित्वम्? १ ॥

पुनः श्रूयतां-श्रीस्थानांगतृतीयस्थानके चतुर्थोद्देशके (१७२ पत्रे), "तिविहे धम्मे भगवया पन्नत्ते, तं जहा सुअधि-ज्झिते सुज्झातिते सुतवस्सिते, जया सुअधिज्झितं भवति तदा सुज्झातितं भवति, जया सुज्झातिअं भवति तदा सुतव-स्सिअं भवति, से सुअधिज्झिते सुज्झातिते सुतवस्सिए सुतक्खाते णं भगवया धम्मे पन्नत्ते," इत्युक्तत्वाद्देवानां वीतराग-वन्दनादिशुभध्यानवतां धर्मित्वमेव । पुनः श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यां (१५८ पत्रे) प्रोक्तं, केऽपि देवा जिनभक्त्या केऽपि देवा धर्म इति कृत्वा जिनदंष्ट्रा गृह्णन्ति, तेषु धर्म एवाऽऽस्ते, तत्पाठो यथा—

"तए णं से सक्के देविंदे देवराया भगवओ तित्थगरस्स उवरिल्लं दाहिणं सकहं गेण्हइ, ईसाणे देविंदे देवराया उवरिल्लं वामं सकहं गिण्हति, चमरे असुरिंदे असुरराया हिट्ठिल्लं दाहिणं सकहं गिण्हति, बली वइरोअणिंदे वइरो-अणराया हिट्ठिल्लं वामं सकहं गिण्हति, अवसेसा भवणवइ जाव वेमाणिआ देवा जहारिहं अवसेसाइं [अंगमंगाइं] अंगुवंगाइं, केई जिणभत्तीए केई जिअमेअंतिकट्टु केई धम्मोत्ति कट्टु गिण्हंति ।" पुनः श्रीभगवतीसूत्रे दशम-शतके चतुर्थोद्देशके (५०२ पत्रे), चमरेन्द्रादय ईशानेन्द्रान्ता देवा माणवकचैत्यस्थितसमुद्गकान्तर्वर्तिजिनदंष्ट्रा-

"पंचहिं ठाणेहिं जीवा दुलभवोधि–अत्ताए कम्मं पकरेंति, तं जहा–अरहंताणं अवण्णं वयमाणे १ अरहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स अवण्णं वयमाणे २ आयरिअउवज्झायाण अवण्णं वयमाणे ३ चाउवन्नस्स संघस्स अवण्णं वयमाणे ४ विवक्तवबंभचेराणं देवाणं अवण्णं वयमाणे ५"। पुनरपि तादृशानां धर्मवतां देवानां श्लाघां कुर्वन्तस्तु निजं वोधिवीजं सुलभं कुर्वन्ति यदुक्तं तत्रैव, तथाहि–"पंचहिं ठाणेहिं जीवा सुलभवोधियत्ताए कम्मं पकरेंति, तं जहा–अरिहंताणं वण्णं वयमाणे १ अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स वण्णं वयमाणे २ आयरिअ–उवज्झायाण–वण्णं वयमाणे ३ चाउवण्णस्स संघस्स वण्णं वयमाणे ४ विवक्तववंभचेराणं देवाणं वण्णं वयमाणे ५" इति। पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्तव्यतायां चतुरञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चातुर्मासिकसांवत्सरिकदिनेषु अष्टाहिकां प्रमुदितमनस्काः सन्तोऽष्टौ दिवसान् यावत्कुर्वन्ति, अहो तेषां दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथं न ते धर्मवन्तः ?, तत्पाठो यथा–

"तत्थ णं वहवे भवणवइवाणमंतरजोइसियवेमाणिया देवा चाउमासियापडिवएसु संवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहूसु जिणजम्म[ण]–निक्खमण–नाणुप्पत्ति–परिनिव्वाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपओअणेसु य एगंतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्ठाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहंसुहेणं विहरंति" इत्यादि । अतो विरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवाः स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्मभाजो ज्ञेयाः ॥ ४३ ॥

॥ इति देवानां विरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ॥ ४३ ॥

क्खंसि आयरिअउवज्झाएहिं विज्जमाणेहिं कल्लसरीरेणं णो बहुए सुए अहीए १, अहो णं मते इहलोकपडिबद्धेणं परलोगपरंमुहेणं विसयतिसिएणं णो दीहे सामन्नपरिआए अणुपालिए २ अहो णं मए इड्ढिरससायगरुएणं भोगामिसगिद्धेणं णो विसुद्धे चरित्ते फासिए ३" इति । पुनर्देवानां धर्मित्वप्रतिपादकं औपपातिकसूत्रे (४२ पत्रे), तथाहि—

"धम्मज्झाणे चउव्विहे चउप्पडोआरे पन्नत्ते, तं जहा आणाविजए १ अवायविजए २ विवागविजए ३ संठाणविजए ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तं जहा—आणारुई १ निसग्गरुई २ उवदेसरुई ३ सुत्तरुई ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि आलंबणा पन्नत्ता, तं जहा—वायणा १ पुच्छणा २ परिअट्टणा ३ धम्मकहा ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ पंन्नत्ताओ तंजहा—अणिच्चाणुप्पेहा १ असरणाणुप्पेहा २ एगत्ताणुप्पेहा ३ संसाराणुप्पेहा ४", इत्यत्र आलापकचतुष्टये ये आज्ञारुच्युपदेशरुचिप्रमुखा धर्मध्यानप्रकारा धर्मलक्षणानि धर्मानुप्रेक्ष्याश्चेति, तत्सर्वं देवेषु वेविद्यते ततो धर्मभाजस्ते इह च आर्तरौद्रे परिहार्यतया साधुविशेषणे धर्मशुक्ले तु आसेव्यतया इति "चउप्पडोयारे"त्ति चतुर्भेदलक्षणालम्बनानुप्रेक्षालक्षणेषु पदार्थेषु प्रत्यवतारः—समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुष्प्रत्यवतारमिति, 'आणाविजए'त्ति आज्ञा—जिनप्रवचनं तस्या विचयो—निर्णयो यत्र तदाज्ञाविचयं, प्राकृतत्वात् आणाविजयं आज्ञागुणानुचिन्तनं इत्यर्थः, एवं शेषपदानि अपि, नवरं अपायाः—रागद्वेषादिजन्या अनर्थाः, विपाकः—कर्मफलं, संस्थानानि—लोकद्वीपसमुद्राद्याकृतयः । पुनरेतादृशेषु धर्मिषु देवेषु सत्सु ये देवा अधर्मिण इति पूत्कुर्वन्ति ते स्वकीयं बोधिबीजं दुर्लभं कुर्वन्तीति ज्ञेयं, यदुक्तं श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके (३२१ पत्रे), तथाहि—

"पंचहिं ठाणेहिं जीवा दुलभवोधि–अत्ताए कम्मं पकरेंति, तं जहा–अरहंताणं अवण्णं वयमाणे १ अरहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स अवण्णं वयमाणे २ आयरिअउवज्झायाण अवण्णं वयमाणे ३ चाउवन्नस्स संघस्स अवण्णं वयमाणे ४ विवक्कतव बंभचेराणं देवाणं अवण्णं वयमाणे ५" । पुनरपि तादृशानां धर्मवतां देवानां श्लाघां कुर्वन्तस्तु निजं वोधिवीजं सुलभं कुर्वन्ति यदुक्तं तत्रैव, तथाहि–"पंचहिं ठाणेहिं जीवा सुलभवोधियत्ताए कम्मं पकरेंति, तं जहा–अरिहंताणं वण्णं वयमाणे १ अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स वण्णं वयमाणे २ आयरिअ–उवज्झायाण–वण्णं वयमाणे ३ चाउवण्णस्स संघस्स वण्णं वयमाणे ४ विवक्कतवबंभचेराणं देवाणं वण्णं वयमाणे ५" इति। पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्तव्यतायां चतुरञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चातुर्मासिकसांवत्सरिकदिनेषु अष्टाहिकां प्रमुदितमनस्काः सन्तोऽष्टौ दिवसान् यावत्कुर्वन्ति, अहो तेषां दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथं न ते धर्मवन्तः ?, तत्पाठो यथा–

"तत्थ णं बहवे भवणवइवाणमंतरजोइसियवेमाणिया देवा चाउमासियापडिवएसु संवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहूसु जिणजम्म[ण]–निक्खमण–नाणुप्पत्ति–परिनिवाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपओअणेसु य एगंतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्ठाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहंसुहेणं विहरंति" इत्यादि । अतो विरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवाः स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्मभाजो ज्ञेयाः ॥ ४३ ॥

॥ इति देवानां विरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ॥ ४३ ॥

क्खंसि आयरिअउवज्झाएहिं विज्जमाणेहिं कल्लसरीरेणं णो बहुए सुए अहीए !, अहो णं मते इहलोकपडिवद्धेणं परलोगपरंमुहेणं विसयतिसिएणं णो दीहे सामन्नपरिआए अणुपालिए २ अहो णं मए इड्डिरससायगरुएणं भोगामिसगिद्धेणं णो विसुद्धे चरित्ते फासिए ३" इति । पुनर्देवानां धर्मित्वप्रतिपादकं औपपातिकसूत्रे (४२ पत्रे), तथाहि–

"धम्मज्झाणे चउविहे चउप्पडोआरे पन्नत्ते, तं जहा आणाविजए १ अवायविजए २ विवागविजए ३ संठाणविजए ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, तं जहा–आणारुई १ निसग्गरुई २ उवदेसरुई ३ सुत्तरुई ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि आलंवणा पन्नत्ता, तं जहा–वायणा १ पुच्छणा २ परिअट्टणा ३ धम्मकहा ४, धम्मस्स णं झाणस्स चत्तारि अणुप्पेहाओ पंन्नत्ताओ तंजहा–अणिच्चाणुप्पेहा १ असरणाणुप्पेहा २ एगत्ताणुप्पेहा ३ संसाराणुप्पेहा ४", इत्यत्र आलापकचतुष्टये ये आज्ञारुच्युपदेशरुचिप्रमुखा धर्मध्यानप्रकारा धर्मलक्षणानि धर्मानुप्रेक्ष्याश्चेति, तत्सर्वं देवेपु वेविद्यते ततो धर्मभाजस्ते इह च आर्तरौद्रे परिहार्यतया साधुविशेपणे धर्मशुक्ले तु आसेव्यतया इति "चउप्पडोयारे"त्ति चतुर्भेदलक्षणालम्बनानुप्रेक्षालक्षणेपु पदार्थेपु प्रत्यवतारः–समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुष्प्रत्यवतारमिति, 'आणाविजए'त्ति आज्ञा–जिनप्रवचनं तस्या विचयो–निर्णयो यत्र तदाज्ञाविचयं, प्राकृतत्वात् आणाविजयं आज्ञागुणानुचिन्तनं इत्यर्थः, एवं शेपपदानि अपि, नवरं अपायाः–रागद्वेपादिजन्या अनर्थाः, विपाकः–कर्मफलं, संस्थानानि–लोकद्वीपसमुद्राद्याकृतयः । पुनरेतादृशेपु धर्मिंपु देवेपु सत्सु ये देवा अधर्मिण इति पूत्कुर्वन्ति ते स्वकीयं बोधिबीजं दुर्लभं कुर्वन्तीति ज्ञेयं, यदुक्तं श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके (३२१ पत्रे), तथाहि–

'वारस्से'ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पंचाध्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाए १ वरुणोववाए २ गरुलोववाए ३ वेलंधरोववाए ४ वेसमणोववाए ५,। त्रयोदशवार्षिकस्य तथोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा—उट्ठाणसुअं १ समुट्ठाणसुअं २ देवेंदोववाओ ३ नागपरिआवणिआओ त्ति ४ गाथार्थः ॥ ८५ ॥ 'चउ' चतुर्दशवर्षस्य तथा पर्यायेण आशीविषभावनां जिना ब्रुवते, नारतः, पंचदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिविषभावनां तथैव ब्रुवते इति गाथार्थः ॥ ८६ ॥ 'सोलसेति' षोडशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु 'यथासंख्यं' यथाक्रमं चारणभावना १ महास्वप्नभावना २ तेजोनिसर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गाथार्थः ॥ ८७ ॥ 'एगू' एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टिवादो द्वादशमंगं, अत एव शेषलाभो ज्ञेयः इति, संपूर्ण विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपाती योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य विन्दुसारादेरिति गाथार्थः ॥ ८८ ॥ उवहाणं पुण आयं–बिलाइ जं जस्स वन्निअं सुत्ते । तं तेणेव उदेअं, इहरा आणाइआ दोसा ॥ ५८९ ॥ एवं दशाश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि–

"तिवासपरिआयस्स निग्गंथस्स कप्पइ आयारकप्पं नामज्झयणं, चउवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगडं नामज्झयणं, दसकप्पववहारा संवच्छरपणगदिक्खिअस्से वा कप्पंति, ठाणं समवायंगे अ अडवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स विवाहो कप्पइ, एवं जाव संपुन्नवीसवरिसपरिआओ सवसुत्तस्स अणुवाई हवइ" इति। तथा श्रावकाणां तु श्रीसूत्रकृताङ्गनवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभावः प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुतः सिद्धान्तभणनं ?, तत् पाठो यथा–

"गिहे दीवमपासंता, पुरिसादणिआ नरा। ते वीरा वंधणुम्मुका, नावकंखंति जीविअं ॥ ३४ ॥" व्याख्या–'गृहे'

"कालक्रमेण पत्तं, संवच्छरमाइणा उ जं जंमि । त तम्मि चेव धीरो, वाएज्ज सो अ कालोऽयं ॥ ५८१ ॥ तिवरि-
सपरिआगस्स उ, आयारपकप्पनाममज्झयणं । चउवरिसस्स उ सम्मं, सूअगडं नाम अंगंति ॥ ५८२ ॥ अत्राऽऽचा-
रप्रकल्पो निशीथाभिधानमध्ययनं–"दसकप्पववहारा, संवच्छरपणगदिक्खिअस्सेव ठाणं समवाओत्ति अ अंगेए अट्ठ-
वासस्स ॥ ५८३ ॥ दसवासस्स विआहो, एकारसवासयस्स य इमे उ । खुड्डिअविमाणमाई, अज्झायणा पंच नायबा
॥ ५८४ ॥ बारसवासस्स तहा, अरुणुववायाइ पंच अज्झयणा । तेरसवासस्स तहा, उट्ठाणसुआइआ चउरो ॥ ५८५ ॥
चोद्दसवासस्स तहा, आसीविसभावणं जिणा विंति । पन्नरसवासगस्स य, दिट्ठीविसभावणं तह य ॥ ५८६ ॥ सोल॰
सवासाईसु अ, इक्कुत्तरवड्ढिएसु जहसंखं । चारणभावण महसुवि–णभावणा तेअगनिसग्गा ॥ ५८७ ॥ एगूणवीस-
गस्स उ दिट्ठीवाओ दुवालसममंगं । संपुण्णवीसवरिसो, अणुवाई सबसुत्तस्स ॥ ५८८ ॥" पंचवस्तुकवृत्तौ (९५ पत्रे)
श्रीहरिभद्रसूरिभिः एता एव गाथा व्याख्याताः सन्ति । तथाहि–'ति॰' त्रिवर्षपर्यायस्यैव नारतः आचारप्रकल्पनाम निशी-
थाऽभिधानमध्ययनं वाच्यते इति क्रिया योजनीया, चतुर्वर्षस्य तु सम्यगस्खलितस्य 'सूत्रकृतं'–नामांगं द्वितीयमिति
गाथार्थः ॥ ८२ ॥'दसेति' दशाश्रुतकल्पव्यवहाराः त्रयोऽपि पंचसंवत्सरदीक्षितस्यैव, स्थानं समवाय इति च अंगे एते द्वे
अपि अष्टवर्षस्येति गाथार्थः ॥ ८३ ॥ 'दशे' दशवर्षस्य व्याख्येति व्याख्या–प्रज्ञप्तिर्भगवती, एकादशवार्षिकस्य वाऽमूनि
इति हृदयस्थो निर्देशः, क्षुल्लिकाविमानादीनि अध्ययनानि काल्योग्यतामंगीकृत्य पंच ज्ञातव्यानि, तद्यथा खुड्डिआविमाण
पविभत्ती १ महल्लिया–विमाणपविभत्ती २ अंगचूलिआ ३ वंगचूलिआ ४ विवाहचूलिय त्ति ५ इति गाथार्थः ॥ ८४ ॥

'बारस्से'ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पंचाध्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाए १ वरुणोववाए २ गरुलोववाए ३ वेलंधरोववाए ४ वेसमणोववाए ५, । त्रयोदशवार्षिकस्य तथोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा— उट्ठाणसुअं १ समुट्ठाणसुअं २ देवेंदोववाओ ३ नागपरिआवणिआओ त्ति ४ गाथार्थः ॥ ८५ ॥ 'चउ' चतुर्दशवर्षस्य तथा पर्यायेण आशीविषभावनां जिना ब्रुवते, नारतः, पंचदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिविषभावनां तथैव ब्रुवते इति गाथार्थः ॥ ८६ ॥ 'सोलसेति' षोडशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु 'यथासंख्यं' यथाक्रमं चारणभावना १ महास्वप्नभावना २ तेजोनिसर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गाथार्थः ॥ ८७ ॥ 'एगू' एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टिवादो द्वादशमंगं, अत एव शेषलाभो ज्ञेयः इति, संपूर्ण विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपातौ योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य बिन्दुसारादेरिति गाथार्थः ॥ ८८ ॥ ववहाणं पुण आयं-विलाइ जं जस्स वन्निअं सुत्ते । तं तेणेव उदेअं, इहरा आणाइआ दोसा ॥ ५८९ ॥ एवं दशाश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि—

"तिवासपरिआयस्स निग्गंथस्स कप्पइ आयारकप्पं नामज्झयणं, चउवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगडं नामज्झयणं, दसकप्पववहारा संवच्छरपणगदिक्खिअस्से वा कप्पंति, ठाणं समवायंगे अ अडवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स विवाहो कप्पइ, एवं जाव संपुन्नवीसवरिसपरिआओ सवसुत्तस्स अणुवाई हवइ" इति । तथा श्रावकाणां तु श्रीसूत्रकृताङ्गनवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभावः प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुतः सिद्धान्तभणनं ?, तत् पाठो यथा—

"गिहे दीवमपासंता, पुरिसादणिआ नरा । ते वीरा बंधणुम्मुक्का, नावकंखंति जीविअं ॥ ३४ ॥" व्याख्या—'गृहे'

इत्ताण अत्थिताणं वायावेइ तत्थत्थवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरियाणं मोत्तुं अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाडजोगवाही ताहे भणइ, कालं सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि कालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जंति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाणं च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहो तवोवहाणाइं पडिमाओ" इति । अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुतं-परिग्रहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधानं कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकटं प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहणं, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाणं अचियत्तपीढफलगसेज्जासंथारगवत्थपत्तकंबलदंडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुंछणाइ भायणभंडोवहिउवगरणं॥" व्याख्या-(१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृहं प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणः सत्कं गृह्णाति भक्तपानं, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासंस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरणं" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसंवरद्वारे । पुनः

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसंवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि संयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पंचमं आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कंबल ७ दंडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुंछणादी १२ दुवालसविहं एयंपि संजमस्स उववूहणट्ठयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरणं रागदोसरहिअं परिहरितवं", व्याख्या-(११२ पत्रे)-'पंचमं'ति पंचमं भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षणं, एतदेवाह-पीठादि द्वादशविधं उपकरणं प्रसिद्धं, 'एयंपी'ति एतदपि अनन्तरोदितं उपकरणं, अपिशब्दादन्यदपि संयमस्य उपबृंहणार्थतया-संयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदंशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरणं-उपकारकं उपधिं रागद्वेषरहितं क्रियाविशेषणमिदं 'परिहरिअवं'ति परिभोक्तव्यं, न विभूषादिनिमित्तमिति भावना। एवं श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयंगं वा कुंथुं वा पिपीलिअं वा हत्थंसि वा पायंसि वा बाहुंसि वा ऊरुंसि वा उदरंसि वा सीसंसि वा वत्थंसि वा पडिग्गहंसि वा कंबलंसि वा पायपुंछणंसि वा रयहरणंसि वा गोच्छगंसि वा उंडगंसि वा दंडगंसि वा पीढगंसि वा फलगंसि वा सेज्जंसि वा संथारगंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ संजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगंतमवणेज्जा नो णं संघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एवं श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहणं साधूनामुपदिष्टं । इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "भत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउं तो अइंति अवरण्हे। अब्भुट्ठाणं दंडा-इआण गहणेक्क-

इत्ताण अत्थिताणं वायावेइ तरथत्थवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरियाणं मोत्तुं अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाडजोगवाही ताहे भणइ, कालं सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि कालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जंति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाणं च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहो तवोवहाणाइं पडिमाओ" इति। अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुतं-परिग्रहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधानं कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकटं प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहणं, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाणं अचियत्तपीढफलगसेज्जासंथारगवत्थपत्तकंबलदंडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुंछणाइ भायणभंडोवहिउवगरणं॥" व्याख्या-(१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृहं प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणः सत्कं गृह्णाति भक्तपानं, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासंस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरणं" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसंवरद्वारे। पुनः

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसंवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि संयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पंचमं आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कंबल ७ दंडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुंछणादी १२ दुवालसविहं एयंपि संजमस्स उववूहणट्ठयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरणं रागदोसरहिअं परिहरितव्वं", व्याख्या-(११२ पत्रे)-'पंचमं'ति पंचमं भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षणं, एतदेवाह-पीठादि द्वादशविधं उपकरणं प्रसिद्धं, 'एयंपी'ति एतदपि अनन्तरोदितं उपकरणं, अपिशब्दादन्यदपि संयमस्य उपबृंहणार्थतया-संयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदंशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरणं-उपकारकं उपधिं रागद्वेषरहितं क्रियाविशेषणमिदं 'परिहरिअव्वं'ति परिभोक्तव्यं, न विभूषादिनिमित्तमिति भावना। एवं श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयंगं वा कुंथुं वा पिपीलियं वा हत्थंसि वा पायंसि वा बाहुंसि वा ऊरुसि वा उदरंसि वा सीसंसि वा वत्थंसि वा पडिग्गहंसि वा कंबलंसि वा पायपुंछणंसि वा रयहरणंसि वा गोच्छगंसि वा उंडगंसि वा दंडगंसि वा पीढगंसि वा फलगंसि वा सेज्जंसि वा संथारगंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ संजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगंतमवणेज्जा नो णं संघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एवं श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहणं साधूनामुपदिष्टं। इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "भत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउं तो अइंति अवरण्हे। अब्भुट्ठाणं दंडा-इआण गहणेक्क-

इत्ताण अत्थिताणं वायावेइ तत्थत्थवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरियाणं मोत्तुं अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाडजोगवाही ताहे भणइ, कालं सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिणाणि कालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकालो एगदिवसेण उद्दिस्सिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग्गहणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि उद्देसणकाला नो उद्दिसिज्जंति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ" तथा समवायाङ्गसूत्रेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि-"उवासगाणं च सीलव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिग्गहो तवोवहाणाइं पडिमाओ" इति । अत्र वृत्त्येकदेशो यथा-श्रुतं-परिग्रहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाद् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधानं कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकटं प्रतिपादनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहणं, तथाहि-"न य अचिअत्तभत्तपाणं अचियत्तपीढफलगसेज्जासंथारगवत्थपत्तकंबलदंडगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुंछणाइ भायणभंडोवहिउवगरणं॥" व्याख्या-(१२६ पत्रे) 'न च' नैव च 'अचिअत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणो गृहं प्रविशति, न च-नैव च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकारिणः सत्कं गृह्णाति भक्तपानं, न च 'अचियत्तस्स'त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासंस्तारकवस्त्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनिषद्याचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोञ्छनादिभाजनभाण्डोपध्युपकरणं" इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसंवरद्वारे । पुनः

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसंवरद्वारे पञ्चमभावनाद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि संयमोपकरणत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि "पंचमं आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिज्जा ३ संथारग ४ वत्थ ५ पत्त ६ कंबल ७ दंडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुंछणादी १२ दुवालसविहं एयंपि संजमस्स उववूहणट्टयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्ठाए उवगरणं रागदोसरहिअं परिहरितव्वं", व्याख्या-(११२ पत्रे)-'पंचमं'ति पंचमं भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षणं, एतदेवाह-पीठादि द्वादशविधं उपकरणं प्रसिद्धं, 'एयंपी'ति एतदपि अनन्तरोदितं उपकरणं, अपिशब्दादन्यदपि संयमस्य उपबृंहणार्थतया-संयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदंशमशकशीतपरिरक्षणार्थतया, उपकरणं-उपकारकं उपाधिं रागद्वेपरहितं क्रियाविशेषणमिदं 'परिहरिअव्वं'ति परिभोक्तव्यं, न विभूपादिनिमित्तमिति भावना। एवं श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयंगं वा कुंथुं वा पिपीलियं वा हत्थंसि वा पायंसि वा बाहुंसि वा ऊरुंसि वा उदरंसि वा सीसंसि वा वत्थंसि वा पडिग्गहंसि वा कंबलंसि वा पायपुंछणंसि वा रयहरणंसि वा गोच्छगंसि वा उंडगंसि वा दंडगंसि वा पीढगंसि वा फलगंसि वा सेज्जंसि वा संथारगंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ संजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगंतमवणेज्जा नो णं संघायमावज्जेज्जा ॥ ७ ॥ एवं श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहणं साधूनामुपदिष्टं । इत्थमेव श्रीओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) "भत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउं तो अइंति अवरण्हे। अब्भुट्ठाणं दंडा-इआण गहणेक-

वयणेणं ॥ २११ ॥ व्याख्या–इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'भत्तट्ठिअ त्ति' भुक्त्वा तथा 'आवस्सग सोहेउं'ति आवश्यकं च–कायिकोच्चारादि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराह्णसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्यानां भिक्षाटनाद्याकुलत्वं न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अब्भुट्ठाणं'ति तेषां प्रविशतां अभ्युत्थानादि कुर्वन्ति, 'दंडादिताण–गहणं'ति दण्डकादीनां ग्रहणं कुर्वन्ति, कथं ? 'एगवयणेणं'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन् समर्पयन्ति, वास्तव्येनोक्ते मुञ्चस्वेति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमादः इति। श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ हारिभद्र्यामपि (५१२ पत्रे) यथा–

"जे तुज्झं भाइणिज्जा ते आगया विआलोत्ति न पविट्ठा, तेणं कहिअं तुट्ठो, इमेसिंपि रत्तिं सुभेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलनाणं समुप्पन्नं । पभाए आयरिआ दिसाउ पलोएइ एत्ताहे मुहुत्तेणं एहिंति, पोरिसिसुत्तं मण्णे करेंति अच्छंति, उग्घाडाए अत्थपोरिसित्ति, अतिचिराविते य ते देवकुलिअं गया, ते वीअराया न आढायंति, दंडओ अणेण ठविओ पडिक्कंतो आलोइए भणति–कओ वंदामि ? भणंति–जओ भे पडिहायति, सो चिंतेइ–अहो दुट्ठसेहा निल्लज्जत्ति" इत्यादि । एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि–उग्घाडाए अत्थ पोरासिं तं अतिचरावि ते देउलिअं गया ते वीयरागाणा ढायंति दंडउ ठविओ पडिक्कंतो" इत्यादि। एवमेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि भिक्षुप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि–

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेट्ठिसुओ पवइओ, सेहो पंचण्हं संजयसयाणं जो जो साहू एति तस्स दंडगं गहाय ठवेइ, एवं तस्स उट्ठिंतिगस्स अच्छंतस्स अन्नो एति अन्नो जाति, तहावि सो भयवं ! अतुरिअं अचवलं उवरिं दिट्ठा य

पमज्जित्ता ठवेइ, एवं बहुएणं वि कालेणं न परितप्पई" इति आदान-निक्षेपणासमितौ दृष्टान्तः। इत्थमेव व्यवहारचूर्णौ अष्टमोद्देशकेऽपि यथा-दंडगगाहा सुत्तपयाणि गहिआणि थेरो नाम जराए जिणो अट्ठावणानिमित्तं छण्हा परितावणा पत्राणार्थं छत्तयं गिण्हति दंडस्स कारणं पुण वत्तंति दंडादीणं गहणकारणं निसीहे कप्पे अ भणिअं, सो पुणकारणं उवगरणं ठवेइ एसा पुच्छा उच्यते सो दीहो दंडओ थूगेरो अ सो तं दुग्गोवग्घाइवारणा निमित्तं परिवहति सेसाउ गाहा उ कंठा" इत्यादि। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीनिशीथश्रीअनुयोगद्वारश्रीप्रवचनसारोद्धारादयो ग्रन्था द्रष्टव्याः। ननु साधूनां चतुर्दशोपकरणानि प्रतिपादितानि, तन्मध्ये दण्डकस्तु नाऽस्ति किमिति गृह्यते ? सत्यं, यद्यपि तु उपधिश्चतुर्दशधा एव परं औपग्रहीकोपधिः बहुधाऽस्ति, तत्र दण्डकस्य प्रतिपादनात्। यदुक्तं श्रीपंचवस्तुकस्वोपज्ञवृत्तौ (१२८ पत्रे) श्रीहरिभद्रसूरिभिः तथाहि-उक्त ओघोपधिः औपग्रहिकमाह-"पीढग निसज्ज दंडग, पमज्जणी घट्टए डगलमाई। पिप्पलग सूई नहरणि, सोहणगदुगं जहण्णो उ ॥ ८३४ ॥" व्याख्या-पीठकं काष्ठछगणात्मकं लोकसिद्धमानं, त्रेहवत्यां वसतौ वर्षाकाले वा ध्रियते इति औपग्रहिकं, संयतीनां तु आगताभ्यागतसाधुनिमित्तमिति, निषद्या पादपुञ्छनं प्रसिद्धप्रमाणं, जिनकल्पिकादीनां न भवति, निषीदनाभावात्, दण्डकोऽप्येवमेव, नवरं निवारणाऽभावात् एषः, प्रमार्जनी वसतेर्दण्डकपुञ्छनाभिधाना एव, 'घट्टकः' पात्रमुखादिकरणाय लोहमयः, 'सूची' शीवनादिनिमित्तं वेण्वादिमया, नखरदनी प्रतीता लोहमय्येव, शोधनकद्वयं कर्णशोधनकदन्तशोधनकाभिधानं लोहमयादि, जघन्यस्तु अयं जघन्यः औपग्रहिकः खलु उपधिरिति गाथार्थः इति वृत्तौ॥

॥ इति साधूनां दण्डकग्रहणाधिकारः ॥ ४६ ॥

वयणेणं ॥ २११ ॥ व्याख्या-इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'भत्तट्ठिअ त्ति' भुक्त्वा तथा 'आवस्सग सोहेउं'ति आवश्यकं च-कायिकोच्चारादि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराह्णसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्यानां भिक्षाटनाद्याकुलत्वं न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अब्भुट्ठाणं'ति तेषां प्रविशतां अभ्युत्थानादि कुर्वन्ति, 'दंडादिताण-गहणं'ति दण्डकादीनां ग्रहणं कुर्वन्ति, कथं ? 'एगवयणेणं'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन् समर्पयन्ति, वास्तव्येनोक्ते मुञ्चस्वेति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमादः इति। श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तौ हारिभद्र्यामपि (५१२ पत्रे) यथा-

"जे तुज्झं भाइणिज्जा ते आगया विआलोत्ति न पविट्ठा, तेणं कहिअं तुट्ठो, इमेसिंपि रत्तिं सुभेण अज्झवसाणेण चउण्हवि केवलनाणं समुप्पन्नं। पभाए आयरिआ दिसाउ पलोएइ एत्ताहे मुहुत्तेणं एहिंति, पोरिसिसुत्तं मण्णो करेंति अच्छंति, उग्घाडाए अत्थपोरिसित्ति, अतिच्चिराविते य ते देवकुलिअं गया, ते वीअराया न आढायंति, दंडओ अणेण ठविओ पडिक्कंतो आलोइए भणति-कओ वंदामि ? भणंति-जओ भे पडिहायति, सो चिंतेइ-अहो दुट्ठसेहा निल्लज्जत्ति" इत्यादि। एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि-उग्घाडाए अत्थ पोरासिं तं अतिचराविते देउलिअं गया ते वीयरागाणा ढायंति दंडउ ठविओ पडिक्कंतो" इत्यादि। एवमेव श्रीदशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि भिक्षुप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि-

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेट्ठिसुओ पवइओ, सेहो पंचण्हं संजयसयाणं जो जो साहू एति तस्स दंडगं गहाय ठवेइ, एवं तस्स उट्ठितिगस्स अच्छंतस्स अन्नो एति अन्नो जाति, तहावि सो भयवं ! अतुरिअं अचवलं उवरिं दिट्ठा य

जिनप्रतिमावन्दनपूजादीनां श्रावकाणां प्रत्याख्यानं कार्यते तत् कस्मिन्० ? । २४ । चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन्० ? । २५ । निन्द्यनिपिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन्० ? । २६ । श्रावका एकादश-प्रतिमां विना भिक्षां याचन्ते तत् कस्मिन्० ? । २७ । श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्तः प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत् कस्मिन्० ? । २८ । श्रावकैः करेमि भन्ते ! इत्यादि दण्डकोच्चारणं क्रियते तत् कस्मिन्० ? । २९ । ईर्यापथिकी तस्सोत्तरी-लोकस्योद्योतकरवन्दनकप्रभृतीनां पाठः कथ्यते तत् कस्मिन्० ? । ३० । प्रत्याख्याने आकाराः कथ्यन्ते तत् कस्मिन्० ? । ३१ । श्रावकैः वंदित्तुसूत्रं प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन्० ? । ३२ । प्रतिक्रमणादिक्रियां कुर्वद्भिः श्रावकैः उपवेशनोत्था-नादिकायचेष्टा क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३३ । उच्छिष्टान्नं गृह्यते तत् कस्मिन्० ? । ३४ । श्रावकैश्चोलपट्टको ध्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३५ । शेपकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३६ । साधुश्राद्धानां आलोचनादि प्राय-श्चित्तं च प्रदीयते तत् कस्मिन्० ? । ३७ । पौपधादिग्रहणपारणविधिः साम्प्रतं विधीयते तत् कस्मिन्० ? । ३८ । सामायिक-दण्डके दुविहं तिविहेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्तिः परं साम्प्रतं क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ३९ । काय-मुखवस्त्रिकादीनां पंचविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४० । साधर्मिकाणां हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः प्रदीयन्ते द्रम्मादीनां वा लम्भनिका क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४१ । श्रीपर्युपणापर्वणि लोकसमक्षं छेदग्रन्थरूपं श्रीकल्प-सूत्रं वाच्यते तत् कस्मिन्० ? । ४२ । लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्तं गण्यते, द्वादशमासवृद्ध्या पर्युपणापर्व क्रियते तत् कस्मिन्० ? । ४३ । नव्योपाश्रयाः कार्यंते तत् कस्मिन्० ? । ४४ । अन्यगच्छाद् उद्ग्राह्य यदाऽऽत्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

ननु—ये एकत्रिंशद् द्वात्रिंशद्वा सिद्धान्तान् मानयन्ति, न पञ्चचत्वारिंशत् ते स्वमानितसिद्धान्ताऽनुक्तान्यपि कर्तव्यानि कुर्वन्ति न वा? उच्यते—शतशः कुर्वन्ति, ततस्तेषां प्रत्यक्षं वचनोक्तौ विरोधः, तत्रार्थे ते प्रष्टव्या इत्थं—भोः! श्रावका नमस्कारान् गुणयन्ति तत् कस्मिन् सिद्धान्ते प्रोक्तमस्ति?। १। श्रावकाणां सांप्रतं क्रियमाणप्रतिक्रमणादिविध्यनुक्रमः क्रियते तत् कस्मिन्०?। २। श्रावकैर्मुखवस्त्रिका गृह्यते तत् कस्मिन्०?। ३ साधुभिः पुस्तकादीनि रक्ष्यन्ते तत् कस्मिन्०? । ४। ओघ १ कल्प २ चोलपट्टक ३ मुखवस्त्रिका ४ मानं क्रियते तत् कस्मिन्०?। ५। पात्रकाणां लेपनं क्रियते तत् कस्मिन्०?। ६। अलसेलरोगानादिकूपिका रक्ष्यते तत् कस्मिन्०?। ७। त्रिपणे दवरको दीयते तत् कस्मिन्०?। ८। झोलिकायां ग्रन्थिः प्रदीयते तत् कस्मिन्०?। ९। गोचरीगमने वामबाहौ झोलिका स्थाप्यते तत् कस्मिन्०?। १०। साध्व्यादिभिर्मुखवस्त्रिका पाशकदवरकाभ्यां कर्णयोर्धार्यते तत् कस्मिन्०?। ११। श्रावका यदा वन्दन्ते तदा साधुभिर्हुङ्कारः क्रियते तत् कस्मिन्०?। १२। पटीप्रावरणे वामस्कन्धे आद्रियते, दक्षिण उद्घाटितो रक्ष्यते तत् कस्मिन्०? । १३। ओघे ऊर्णादिदशिका वध्यन्ते तत् कस्मिन्०?। १४। त्रिपणे कण्ठको वध्यते तत् कस्मिन्०?। १५। कटौ साधुभिर्दवरको वध्यते तत् कस्मिन्०। १६। मषीभाजनं रक्ष्यते तत् कस्मिन्०। १७। गोचरीं कुर्वतां [पर्यटतां] साधूनां पश्चाद् गृहस्था भ्रमन्ति तत् कस्मिन्०?। १८। आर्याः साधून् आपृच्छ्य विहरणार्थं यान्ति तत् कस्मिन्०?। १९। आर्याणामुपकरणानि मानोपेतानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्०?। २०। पानीयं प्रासुकं कियत् कालं तिष्ठति तत् कस्मिन्? । २१। पक्वान्नं कियत्कालमविनष्टं सत्तिष्ठति तत् कस्मिन्०?। २२। छिम्पकादिधौतवस्त्रधावनं गृह्यते तत् कस्मिन्?। २३।

जिनप्रतिमावन्दनपूजादीनां श्रावकाणां प्रत्याख्यानं कार्यते तत् कस्मिन्० ?। २४। चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन्० ?। २५। निन्द्यनिषिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन्० ?।२६। श्रावका एकादश-प्रतिमां विना भिक्षां याचन्ते तत् कस्मिन्० ?। २७। श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्तः प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत् कस्मिन्० ?। २८। श्रावकैः करेमि भन्ते! इत्यादि दण्डकोच्चारणं क्रियते तत् कस्मिन्० ?।२९। ईर्यापथिकी तस्सोत्तरी-लोकस्योद्योतकरवन्दनकप्रभृतीनां पाठः कथ्यते तत् कस्मिन्० ?। ३०। प्रत्याख्याने आकाराः कथ्यन्ते तत् कस्मिन्० ?। ३१। श्रावकैः वंदित्तुसूत्रं प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन्० ?।३२। प्रतिक्रमणादिक्रियां कुर्वद्भिः श्रावकैः उपवेशनोत्था-नादिकायचेष्टा क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३३। उच्छिष्टान्नं गृह्यते तत् कस्मिन्० ?। ३४। श्रावकैश्चोलपट्टको ध्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३५। शेषकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३६। साधुश्राद्धानां आलोचनादि प्राय-श्चित्तं च प्रदीयते तत् कस्मिन्० ?।३७। पौषधादिग्रहणपारणविधिः साम्प्रतं विधीयते तत् कस्मिन्० ?।३८। सामायिक-दण्डके दुविहं तिविहेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्तिः परं साम्प्रतं क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ३९। काय-मुखवस्त्रिकादीनां पंचविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ४०। साधर्मिकाणां हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः प्रदीयन्ते द्रम्मादीनां वा लम्भनिका क्रियते तत् कस्मिन्० ?। ४१। श्रीपर्युषणापर्वणि लोकसमक्षं छेदग्रन्थरूपं श्रीकल्प-सूत्रं वाच्यते तत् कस्मिन्० ?। ४२। लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्तं गण्यते, द्वादशमासवृद्ध्या पर्युषणापर्व क्रियते तत् कस्मिन्० ?।४३। नव्योपाश्रयाः कार्यंते तत् कस्मिन्० ?।४४। अन्यगच्छाद् उद्ग्राह्य यदाऽऽत्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

पूर्वं देवपूजाशत्रुंजयादियात्राकरणस्य मिथ्यादुष्कृतं दाप्यते तत् कस्मिन्० ? । ४५ । तैलचूर्णादिमध्ये वस्त्रादि मलिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्० ? । ४६ । एवं शतशः कर्तव्यानि क्रियमाणानि दृश्यन्ते, अत्रेदं रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तैर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेदेतानि कार्याणि न करणीयानि, तथा यानि दुष्टाचरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ? ॥

॥ इति पञ्चचत्वारिंशदागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु—वार्तमानिकेषु गच्छेषु [अजातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापभीरुभिः पूर्वसूरिभिः प्राकनमन्येषु जिनप्रतिमा-पूजा तत्फलादिकं च प्रतिपादितमस्ति ?, उच्यते—शतशः स्थानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्थे—श्रीमहानिशीथसूत्रे द्रव्यपूजा-फलं यथा—"काउं पि जिणायतणेहिं मंडिअं सबमेइणीपीठं दाणाइ चउक्केणं सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुअं न परओ ॥ १ ॥" तथा श्रीपञ्चचैत्ये गाथात्रयं चैत्यभेदपञ्चकनिरूपकं यथा—

"भत्ती १ मंगलचेइअ २ निस्सकड ३ अनिस्सचेईए वावि ४ । सासयचेइअ ५ पंचम-मुवइट्ठं जिणवरिंदेहिं ॥ १ ॥ गिह जिणपडिमाभत्ती, चेईअं १ उत्तरंगघडिअंमि । जिणबिंबे मंगलचेईयंति २ समयन्नुणो बिंति ॥ २ ॥ निस्स-कडंगच्छस्स य निस्सिअं ३ तदिअरं अनिस्सकडं ४ सिद्धाययणं च इमं ५ चेइअपणगं विणिद्दिट्ठं ॥ ३ ॥ इति । पुनः—श्रीनिशीथमध्यखण्डे १५ उद्देशे धूपकुसुमत्रलिपूजा यथा—"तओ विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोत्तियजुगल—

परिहिओ । सुसुराईसु अणुगम्ममाणेसु महयाधूवकुसुमबलिगंधोवहारेसु कालागुरुपवरधूवसुस्सरादेअज्जगीअवाइअरवेणं अल्लो जिणाययणं"ति, तथा आवश्यकचूर्णौ (३९६ पत्रे) श्रीवज्रस्वामिभिरपि दशपूर्वधरैः स्वयं आकाशमुत्पत्य हुताशनात् पुष्पाणि आनीय श्रावकाणां दत्त्वा जिनप्रतिमायाः पूजा पर्युषणापर्वणि कारिता, तथाहि–"एवं पच्छा उप्पइओ भगवं, पत्तो पुरियं नयरिं, तत्थ सुभिक्खं तत्थ य सावगा बहुगा, एवं तत्थ उल्लाहा, तत्थ य राया तच्च-न्निअसड्ढो, तत्थ य अम्हच्चयाणं सड्ढाणं तेसिं च वरुद्धएण मल्लारुभणाणि वट्टंति, सव्वत्थ तच्चन्नियसड्ढा पराजी-यंती, ताहे तेहिं राया पुप्फाणि वाराविओ, पज्जोसवणाए सड्ढा अद्दण्णा, जतो पज्जोसवणाए पुप्फाणि नत्थित्ति, ताहे सबालवुड्ढा वयरसामिं उवट्ठिआ, तुब्भे जाणह जइ तुब्भेहिं जाणएहिं पवयणं ओहामिज्जइ, एवं बहुप्पगारं भणिए ताहे उप्पइओ माहेसरिं गओ, तत्थ य हुयासणगिहं नाम वाणमंतरं, तत्थ कुंभो पुप्फाण उट्ठेइ, तत्थ भगवओ पितुमित्तो तडितु, तत्थ गतो, सो संभंतो भणइ–किमागमणपयोअणं ?, भगवता भणितं–पुप्फेहिं पयोअणं, सो भणइ अणुग्गहो, ता तुब्भे गहेह जाव एमि, पच्छा चुल्लहिमवंते सिरिसगासं गओ, सिरीए चेइअअच्चणिया–निमित्तं पउमं छिण्णगं, ताहे सिरीए वंदित्ता निमंतिओ, तं गहाय अग्गिहरं एति, तत्थ कुंभं पुप्फाण छोढूण अण्णाणि तु सारियाणि, एवं जंभगग-णप[रि]वुडो दिव्वेण गीअगंधव्वनिनाएणं आगतो आगासेणं, तस्स य पउमस्स वेंटे वइरसामी, तत्थ तच्चण्णिया भणंति–अम्हं एतं पाडिहेरं, अग्घं गहाय निग्गया, तं विहारं वोलेत्ता अरिहंतघरं गया, तत्थ देवेहिं महिमा कया, तत्थ लोगस्स

पूर्वं देवपूजाशत्रुंजयादियात्राकरणस्य मिथ्यादुष्कृतं दाप्यते तत् कस्मिन्० ? । ४५ । तैलचूर्णादिमध्ये वस्त्रादि मलिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन्० ? ।४६। एवं शतशः कर्तव्यानि क्रियमाणानि दृश्यन्ते, अत्रेदं रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तैर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेदेतानि कार्याणि न करणीयानि, तथा यानि दुष्टाचरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ?॥

॥ इति पञ्चचत्वारिंशदागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु—वार्तमानिकेषु गच्छेषु [अजातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापभीरुभिः पूर्वसूरिभिः प्राक्तनग्रन्थेषु जिनप्रतिमापूजा तत्फलादिकं च प्रतिपादितमस्ति ?, उच्यते—शतशः स्थानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्थे—श्रीमहानिशीथसूत्रे द्रव्यपूजाफलं यथा—"काउं पि जिणायतणेहिं मंडिअं सव्वमेइणीपीठं दाणाइ चउक्केणं सुट्ठु वि गच्छिज्ज अच्चुअं न पुरओ॥ १ ॥" तथा श्रीपञ्चचैत्ये गाथात्रयं चैत्यभेदपञ्चकनिरूपकं यथा—

"भत्ती १ मंगलचेइअ २ निस्सकड ३ अनिस्सचेईए वावि ४। सासयचेइअ ५ पंचम—मुवइट्ठं जिणवरिंदेहिं ॥ १ ॥ गिह जिणपडिमाभत्ती, चेईअं १ उत्तरंगघडिअंमि । जिणबिंबे मंगलचेईयंति २ समयन्नुणो बिंति ॥ २ ॥ निस्सकडंगच्छस्स य निस्सिअं ३ तदिअरं अनिस्सकडं ४ सिद्धायतणं च इमं ५ चेइअपणगं विणिद्दिट्ठं ॥ ३ ॥ इति । पुनः—श्रीनिशीथमध्यखण्डे १५ उद्देशे धूपकुसुमञ्जलिपूजा यथा—"तओ विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोत्तियजुगल—

"सिज्जंभवं गणहरं, जिणपडिमादंसणेण पडिबुद्धं । सिरिमणगपिअं दसकालियस्स निज्जूहगं वंदे ॥ १ ॥ इति ।" श्रीऋषिमण्डलसूत्रे तथा आवश्यकचूर्णावपि (२२२ पत्रे) अष्टापदप्रासादाधिकारे यथा "भरहो य तत्थ चेइयघरं करेइ वड्ढइरयणेणं जोअणायामं तिगाउतुस्सेहं सीहनिसादि सिद्धायतणपलिभागं अणेगखंभसयसंनिविट्ठं । एवं जहा वेयड्ढसिद्धायतणं जंबूदीवपन्नत्तीए जाव झायाइं" इत्यादि । पुनः श्रीआचाराङ्गबृहद्वृत्तौ (८२ पत्रे), तथाहि "अर्हत्सिद्धचैत्यतपःश्रुतगुरुसाधुसङ्घप्रत्यनीकतया दर्शनमोहनीयं कर्म बध्नाति, येन चाऽसौ अनन्तसंसारसमुद्रान्तःपात्या इवाऽवतिष्ठते ।" औपपातिकसूत्रे (२५) उचितप्रदानं यथा "तए णं कोणीए राया तस्स पवत्तिवाइ[उ]यस्स अद्धत्तरसयसहस्सं पिइदाणं दलइ" इति । निरयावलिकाश्रुतस्कन्धे पुष्पिकायां चतुर्थाध्ययने बहुपुत्रिकाऽग्रिमभवे साधर्मिकभोजनाधिकारो यथा "तए णं रट्ठकूडे विउलअसण-पाण-खाइमसा-इमं उवक्खडावेइ, उवक्खडावित्ता तहेव जाव पुव्वभवे सुभद्दा जाव अज्जा जाया" इति । अत्रेदं रहस्यम्—पूर्वोक्तपूर्वाचार्यैः निजपूर्वप्रतिपादितशास्त्रेषु जिनप्रतिमापूजा—जिनप्रतिमाप्रतिष्ठा—जिनभवनकारापणसप्तदशभेदपूजा—दीपपूजौचित्यदानसाधर्मिकवात्सल्यादयो धर्माः प्ररूपिताः । पुनः श्रीपादलिप्ताचार्य—श्रीउमास्वातिवाचकादिभिः प्रतिष्ठाकल्पाः कृताः सन्ति, स्वयं तु ते संविग्ना महानुभावाः शुद्धप्ररूपकाश्चासन्, ततस्तेषामपि ग्रन्थसम्मतिः मान्याः, कदाग्रहं अपास्य धर्मार्थिभिरिति ॥ ४८ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाया जिनप्रतिमापूजाफलस्य-चाऽधिकारः ॥ ४८ ॥

अतीव वहुमाणो जाओ रायावि आउट्टावितो समणोवासगो जाओ" इति । श्री आवश्यकवृत्तौ हारिभद्र्यां एवमेव सम्बन्धो, नन्दीवृत्तौ अपि। इत्थमेव श्रीआवश्यकचूर्णावपि अर्हत्प्रतिमाधिकारे यथा-"चिती संज्ञाने" संज्ञानं उत्पद्यते काष्ठकर्मादिषु प्रकृतिं दृष्ट्वा "जहा अरिहंतपडिमाएसु इति, अरिहंता तित्थगरा तेसिं च तेसिं चेइआणि अरिहंत चेइआणि" अरिहंतप्रतिमा इत्यर्थः । तथा क्षेत्रविचारप्रकरणे-साधर्मिकभक्ति १ जिनविम्वप्रतिष्ठा २ पुस्तकभक्ति ३ तीर्थयात्रादिकं ४ सर्वं प्रकटतयाऽस्ति, तथाहि "अह हुज्ज देसविरओ, सम्मत्तरओ रओ अ जिणवयणे । तस्स वि अणुव्वयाइं, आरोविज्जंति सुद्धाइं ॥ २९ ॥ अनिआणोदारमणो, हरिसवसविसटकंचुयकरालो । पूएइ गुरुं संघं, साहम्मियमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदव्वमपुव्व जिणिंदभवणं, जिनबिंबवरपइट्ठासु । विअरइ पसत्थपोत्थयसुतित्थतित्थयरजत्तासु ॥ ३१ ॥ अरिहंतसिद्धचेइअपवयणआयरिअसव्वसाहूसु । निच्चं करेइ भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ ७० ॥" तथा पुनः श्रीउत्तराध्ययनचूर्णौ पुप्फपूजा, तथाहि "तित्थयरो अरिहंतो तस्स चेव भत्ती कायव्वा, सा च पूआवंदणाईहिं हवइ, पूअं च पुप्फामिसथुइ-पडिवत्तिमेएणं चउविहं पि जहासत्तीए कुज्जा इति, जो सो सोच्चा धम्मं पवयति सो आयरिएण भणइ-संदिसह किं मए कायव्वं ? आयरिआ तस्स सारं नाउण भणइ-चेइआणं विउलंपूअं करेहि, समणसंघस्स य णं घयगुडणारसिं पूअं करेहि", इत्यादि। एवं कल्पचूर्णौ चैत्यपूजासाधर्मिकभक्तिः प्रतिपादिता, तथाहि "भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ उ कहिंवि । तहवि भत्ती[तई] परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणयोगा ॥ १ ॥ असदारंभपवित्ता जं च गिही तेण तेसिं विन्नेया । तन्निवित्ति फलच्चिअ एसा परिभावणायमिमं ॥ २ ॥" इति गाथाद्वयं श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ (११० पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिभिः प्रोचे ।

"से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं ? भावावस्सयं जण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिवज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पियकरणे तब्भावणाभाविए अन्नत्थ कत्थइ मणं अकरेमाणे उभओकालं आवस्सयं करेंति" इत्येतद् वृत्त्येकदेशो यथा 'तदर्पितकरणः' करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि, तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि-नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः। एकार्थिकानि वा विशेषणानि एतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादनपराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चित्तादिविशेषणविशिष्टाः श्रमणादयः 'उभयकालं' उभयसन्ध्यं यदावश्यकं कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिकं, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यकं चेति वा भावावश्यकं, अत्राऽपि अवश्यकरणादावश्यकत्वं तदुपयोगपरिणामस्य च सद्भावाद् भावत्वं मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणरजोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्वं भावनीयं" इति। पुनः श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीवीरनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसंजातैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः कृतायां २० पत्रे। एवं श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि "तस्साहणे जाणि सरीररजोहरमुहणंतगादि यानि दव्वाणि ताणि किरिआकरणत्तणतो अप्पिआणि" इति, तथैव मलधारि-हेमचन्द्रसूरिकृतायां अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि "तदर्पितकरणः" करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चित्तादिविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावकयोरपि योज्यानि। अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

"वासत्ताणावरिया, निकारण ठंति कज्जि जयणाए। हत्थच्छं[त्थं]गुलिसन्ना, पुत्तावरिआ व भासंति ॥ १२३० ॥" इति। वृत्तिर्यथा—निष्कारणे-कारणाभावे वर्षात्राणं कम्बलमयः कल्पः, तेन सौत्रिककल्पान्तरितेन सर्वात्मना आवृताः तिष्ठन्ति, न कामपि लेशतोऽपि चेष्टां कुर्वन्ति, कार्ये तु समापतिते यतनया हस्तसंज्ञया अक्षिसंज्ञया अङ्गुलिसंज्ञया वा व्यवहरन्ति, 'पोत्तावरिआ' वा भाषन्ते, ग्लानादिप्रयोजने वर्षाकल्पावृता गच्छन्ति इति ॥ श्रीव्यवहारभाष्यवृत्तौ सप्तमोद्देशे (१९० पत्रे) "पुनरिह प्रमार्जनं शय्यादेः आसेवनकाले वस्त्रोपान्तादिना आवश्यकवृत्तौ अत्र पोतशब्देन मुखवस्त्रिका प्रोच्यते नतु वस्त्रं। तथैव श्रीहरिभद्रसूरिभिर्व्याख्यातत्वात् इति विचारसारग्रन्थे लिखितमस्ति। पुनर्विवाहचूलिकायां "दप्पणे पविर्त्तिं, करेइ जह काउ वत्थतणुसुद्धी। भावच्चणंपि कुज्जा, तह इरिआए विमलचित्ता ॥ १ ॥ दव्वहि कुसुम-सेहर-मुज्झइ दव्वाहिगारमज्झंमि। ठवणायरियं ठविउं, पोसहसालाइ सो सीसो ॥ २ ॥ उम्मुकभूसणो सो, इरिआ य पुरस्सरं च मुहपत्तिं। पडिलेहिऊण तत्तो, चउविहं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पुनर्व्यवहारचूर्णौ यथा [वत्ते] "वसुअणुवसुवा वि, पुत्ति पेहण पुव्वयं। सामाइअं करेमाणो भणिओ कम्म निज्जरी ॥ १ ॥ पावारंभं पमुत्तूणं, घित्तूणं मुहणंतरं। वत्थकायविसुद्धीए, सीहो गिण्हइ पोसहं ॥ २ ॥" इत्येवं। वन्दनकभाष्येऽपि, तथाहि—"वामकरगिहिअ पोत्ती, एगदेसेण वामकन्नाओ। आरंभिऊण निडालपमज्जिज्जा दाहिणो कन्नो ॥ १ ॥ तह विच्छिन्नं वामंगजाणुं निसिऊण तत्थ। मुहपत्तिं रयहरणमज्झभागंमि ठावए पुज्जपायजुगं ॥ २ ॥ एवं सुसावओ वि हुं दुवालसावत्तवंदणं दिन्नो। मुहपत्ति मज्झभागंमि ठावए पुज्जपाय-जुगं ॥ ३ ॥" पुनरत्रार्थे श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे (३० पत्रे), तथाहि—

"से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सयं ? भावावस्सयं जण्णं इमे समणे वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसिए तत्तिव्वज्झवसाणे तदट्ठोवउत्ते तदप्पियकरणे तब्भावणाभाविए अन्नत्थ कत्थइ मणं अकरेमाणे उभओकालं आवस्सयं करेंति" इत्येतद् वृत्त्येकदेशो यथा 'तदर्पितकरणः' करणानि–तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि, तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि–नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः। एकार्थिकानि वा विशेषणानि एतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादनपराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चित्तादिविशेषणविशिष्टाः श्रमणादयः 'उभयकालं' उभयसन्ध्यं यदावश्यकं कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिकं, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यकं चेति वा भावावश्यकं, अत्राऽपि अवश्यकरणादावश्यकत्वं तदुपयोगपरिणामस्य च सद्भावाद् भावत्वं मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणरजोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्वं भावनीयं" इति। पुनः श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीवीरनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसंजातैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः कृतायां २० पत्रे। एवं श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि "तस्साहणे जाणि सरीररजोहरमुहणंतगादि यानि दव्वाणि ताणि किरिआकरणत्तणतो अप्पिआणि" इति, तथैव मलधारि–हेमचन्द्रसूरिकृतायां अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि "तदर्पितकरणः" करणानि–तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन्नावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चित्तादिविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावकयोरपि योज्यानि। अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

इति विशेषणस्य श्रमणश्रावकादिसंबन्धिनः सदृशमेव व्याख्यानं कृतं त्रिभिरपि ग्रन्थकृद्भिः। सूत्रे च करणशब्दस्य रजोहरणं मुखवस्त्रिकादिरूप एवाऽर्थः प्रदर्शितः। पुनः श्रीआवश्यके वन्दननिर्युक्तौ (५४३ पत्रे), तथाहि—

"अवणामा दुन्नहाजायं, आवत्ता बारसेव उ। सीसा चत्तारि गुत्तीओ, तिन्नि दो अ पवेसणा॥ १२०३॥
एग निक्खमणं चेव, पणवीसं विआहिआ। आवस्सगेहिं परिसुद्धं, किइकम्मं जेहि कीरई॥ १२०४॥
किइकम्मंपि करिंतो, न होइ किइकम्मनिज्जराभागी। पणवीसामन्नयरं, साहू ठाणं विराहिंतो॥ १२०५॥"

इह आवश्यकचूर्णौ (४२ पत्रे) यथा—"दुओणतं जाए वेलाइ पढमं वंदइ तहेव निक्खेडिऊणं पुणो वंदइ अहाजाते सामन्ने जोणिनिक्खिमणे अ सामन्ने रयहरणं मुहपोत्तिया चोलपट्टो अ जोणिनिक्खमणे अंजलीं सीसे काऊण णीति।" एवं श्रीअनुयोगद्वारेषु षड्विधा आवश्यकक्रिया मुखवस्त्रिका-रजोहरणादिव्यापारपूर्विका प्रोक्ता। वन्दननिर्युक्तौ च इह यथाजातावश्यकं रजोहरणमुखवस्त्रिकाऽविनाभूतं दर्शितं, तच्च साधूनां श्रावकाणां च शेषचतुर्विंशत्यावश्यकवत् प्रायः समानमेव युज्यते। श्राद्धान् एव केवलानाश्रित्य वन्दनकविधेः क्वाऽपि सिद्धान्तेऽनुपलम्भात्। नन्वेवं श्रावकाणां चोलपट्टोऽपि प्रसज्यते, इति न वाच्यं, यतो यथाजातावश्यकं सामान्येन उक्तमपि पूर्वाचार्यसम्प्रदायात् किंचिद्विशेषणमेव ज्ञेयं। अन्यथा श्रमण्या अपि मुखवस्त्रिकावत् चोलपट्टः अपि प्रसज्येत। कश्चिदाह श्रावकाणां सर्वानुष्ठानेषु उत्तरासङ्गमुद्रा एव इति, तदयुक्तं, आगमे सम्प्रदाये च तथाऽनुपलम्भात्, तथाहि—

"तुंगियाए नयरीए मज्झं मज्झेणं निगच्छंति, निगच्छित्ता जेणेव पुप्फवईए चेइए तेणेव उवागच्छंति, उवाग-

च्छित्ता थेरे भगवंते पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा—सचित्ताणं दवाणं विउसरणयाए १ अचित्ताणं दवाणं अविउसरणयाए २ एगसाडिएणं उत्तरासंगकरणेणं ३ चक्खुप्फासे अंजलिप्पग्गहेणं ४ मणसो एगत्तीकरणेणं ५ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासंति" इति श्रीभगवतीसूत्रे द्वितीयशतके पंचमोद्देशके (१३७ पत्रे)—

अभिसेकाओ हत्थिरयणाओ पच्चोरुहति, पच्चोरुहित्ता अवहट्टु पंच रायककुहाइं, तं जहा—खग्गं १ छत्तं २ उप्फेसं ३ वाहणाओ ४ वालवीअणं ५, जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तं जहा—सचित्ताणं दवाणं विउसरणयाए १ अचित्ताणं दवाणं अविउसरणयाए २ एगसाडियं उत्तरासंगकरणेणं ३ चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं ४ मणसो एगत्तभावकरणेणं ५ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासति, तं जहा—काइआए वाइआए माणसिआए, इति श्रीऔपपातिके (१४१ पत्रे), इत्यादि ग्रन्थेषु श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासंगः साक्षादुक्तोऽस्ति। ननु नामग्राहं प्रवेशानन्तरविधेयकृत्येषु श्राविकाणां तु प्रवेशेऽपि उत्तरासंगो नाऽस्ति, यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे नवमशतके ३३ उद्देशे (४५७ पत्रे)—

"तए णं सा देवाणंदा माहणी धम्मिआओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहति २ बहूहिं खुज्जाहिं जाव महत्तरगवंदपरिक्खित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तं जहा—सचित्ताणं दवाणं विउसरणयाए, अचि-

त्ताणं दव्वाणं अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समणं भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वंदति नमंसति" इति ॥

पुनः-श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि "समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा-सच्चित्ताणं दव्वाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं दव्वाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणसो एगत्तकरणेणं समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमंसंति" इत्यादि । अत्रेदं रहस्यम्-श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासंगः प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणां तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियायां उत्तरासंगः ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासंगोत्तारणं सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशायां षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुव्वावरण्हकालसमयंसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दगं च उत्तरिज्जगं च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मपन्नत्तिं उवसंपज्जित्ता णं विहरइ" 'धम्मपन्नत्तीति' श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तरं "तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए इमीसे काहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशायां

पष्ठाध्ययने । कामदेवश्चाऽत्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एवं निर्गतो यथा "तए णं से कामदेवे समणोवासए इमीसे कहाए जाव लद्धट्ठे समाणे एवं खलु समणो भगवं महावीरे जाव विहरति तं सेअं खलु मम समणं भगवं महावीरं वंदित्ता नमंसित्ता तओ पडिनियत्तस्स पोसहं पारित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेइ" इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदैव अन्यदा वा प्रतिपन्नपौषधेन परिमुक्तोत्तरीयेण श्रुतधर्मप्ररूपणारूपानुष्ठानं कृतं । तथा—"एवं सामाइअं काउं पडिकंतो वंदित्ता पुच्छइ, सो अ किर सामाइअं करिंतो मउडं अवणेइ, कुंडलाणि नाममुद्दं पुप्फतंवोलं पावारणगमादी वोसिरति" इत्यावश्यकवृत्तौ पष्ठाध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासंगवाचकत्वात् द्व्यर्थः, तथाहि—

"पण्हवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । दुप्पडिलेहिअदूसे, एयं वितिअं भवे पणगं ॥ १ ॥" इति, निशीथभाष्ये १२ उद्देशके—

"खरडो तह पूरट्ठी, सलोमपडओ तहा हवइ जीणं । सदसं वत्थं पल्हविमाईणमिमे उ पज्जाया ॥ १ ॥" इति प्रवचनसारोद्धारे, 'वैकक्ष्ये प्रावारोत्तरासंगो बृहतिकाऽपि च', इति श्रीहेमनाममालायां, एवं प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मादीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आचरणीयतया प्रमाणं, आदिशब्दाच्च, सलोमपटादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणां मुखवस्त्रिका भणिताऽस्ति, अञ्चलेन वन्दनं न क्वाऽपि दृश्यते, यश्च कृष्णवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवस्त्रिकया वन्दनं न भणितं, तथा अञ्चलेनाऽपि नोक्तं । 'यत्तू असइ पुत्तस्स अंतेणं ति' आवश्यकचूर्ण्यक्षराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन भ्रान्ताः सन्तस्ते अञ्चलेन वन्दनं वन्दन्ति,

त्ताणं दव्वाणं अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समणं भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वंदति नमंसति" इति ॥

पुनः-श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि "समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा-सच्चित्ताणं दव्वाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं दव्वाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणसो एगत्तकरणेणं समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमसंति" इत्यादि । अत्रेदं रहस्यम्-श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासंगः प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणां तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियायां उत्तरासंगः ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासंगोत्तारणं सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशायां षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुव्वावरण्हकालसमयंसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दगं च उत्तरिज्जगं च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मपन्नत्तिं उवसंपजित्ता णं विहरइ" 'धम्मपन्नत्तीति' श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तरं "तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए इमीसे काहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशायां

षष्ठाध्ययने । कामदेवश्चाऽत्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एवं निर्गतो यथा "तए णं से कामदेवे समणोवासए इमीसे कहाए जाव लद्धट्ठे समाणे एवं खलु समणो भगवं महावीरे जाव विहरति तं सेअं खलु मम समणं भगवं महावीरं वंदित्ता नमंसित्ता तओ पडिनियत्तस्स पोसहं पारित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेइ" इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदैव अन्यदा वा प्रतिपन्नपौषधेन परिमुक्तोत्तरीयेण श्रुतधर्मप्ररूपणारूपानुष्ठानं कृतं । तथा–"एवं सामाइअं काउं पडिक्कंतो वंदित्ता पुच्छइ, सो अ किर सामाइअं करिंतो मउडं अवणेइ, कुंडलाणि नाममुद्दं पुप्फतंबोलं पावारणगमादी वोसिरति" इत्यावश्यकवृत्तौ षष्ठाध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासंगवाचकत्वात् द्व्यर्थः, तथाहि—

"पणहवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । दुप्पडिलेहिअदूसे, एयं वितिअं भवे पणगं ॥ १ ॥" इति, निशीथभाष्ये १२ उद्देशके—

"खरडो तह पूरट्ठी, सलोमपडओ तहा हवइ जीणं । सदसं वत्थं पल्हविमाईणमिमे उ पज्जाया ॥ १ ॥" इति प्रवचनसारोद्धारे, 'वैकक्ष्ये प्रावारोत्तरासंगो बृहतिकाऽपि च', इति श्रीहेमनाममालायां, एवं प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मादीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आचरणीयतया प्रमाणं, आदिशब्दाच्च, सलोमपटादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणां मुखवस्त्रिका भणिताऽस्ति, अञ्चलेन वन्दनं न क्वाऽपि दृश्यते, यश्च कृष्णवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवस्त्रिकया वन्दनं न भणितं, तथा अञ्चलेनाऽपि नोक्तं । 'यसू असइ पुत्तस्स अंतेणं ति' आवश्यकचूर्ण्यक्षराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन भ्रान्ताः सन्तस्ते अञ्चलेन वन्दनं वन्दन्ति,

त्ताणं दवाणं अविमोअणयाए विणयोणयाए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, करित्ता वंदति नमंसति" इति ॥

पुनः-श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि "समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा-सच्चित्ताणं दवाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं दवाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलट्ठीए चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं मणसो एगत्तकरणेणं समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमसंति" इत्यादि । अत्रेदं रहस्यम्-श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासंगः प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणां तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियायां उत्तरासंगः ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासंगोत्तारणं सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशायां षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुवावरण्हकालसमयंसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दगं च उत्तरिज्जगं च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मपन्नत्तिं उवसंपजित्ता णं विहरइ" 'धम्मपन्नत्तीति' श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधिकारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तरं "तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, तए णं से कुंडकोलिए समणोवासए इमीसे काहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठ जहा कामदेवो तहा निग्गच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशायां

ननु–केषांचिद् गच्छे "होइ मंगलं" इति पठंति, आत्मनां गच्छे तु "हवइ मंगलं" इति तत्कथम्? उच्यते—सत्यं, यद्यपि 'हवइ' 'होइ' इत्येतयोः पाठयोः अत्रार्थं प्रति न कश्चिद्विशेषः, होइ मंगलमिति च पाठे प्रत्युत श्लोको नाऽधिकाक्षरो भवति, तथापि हवइ मंगलमित्येव पठनीयं महानिशीथाद्यनेकागमेषु अस्यैव पाठस्य प्रतिपादितत्वात्, नमस्कारपटलनमस्कारपंजिकादिषु ग्रन्थेषु च इत्थमेव श्रेयोहेतुत्वेन समर्थितत्वात्, बहुश्रुतैः आदृतत्वाच्च प्रयोगः। होइ मंगलमिति पाठो मिथ्या विसंवादवत्त्वाद् यथा शुक्तिकाशकले च रजतज्ञानं। ननु–आवश्यके नमस्कारनिर्युक्तौ 'पढमं होइ मंगलं' इति पाठेन संवादसद्भावात्, विसंवादवत्त्वादिति असिद्धं, सत्यं, किन्तु अयं नमस्कारनिर्युक्तिपाठो न नमस्कारपाठनियामकोऽव्यभिचारात्, तथाहि–तत्रैव 'बीअं हवइ मंगलं' इत्युक्तं। ननु–'पढमं हवइ मंगलं' इति पाठो न उक्तः छन्दोभंगहेतुत्वात्, छन्दो ह्यत्र श्लोकः, स चाऽष्टाक्षरप्रमाणपाद एव भवति नाऽन्यथा। अयं च नवाक्षरपाद इति चेत्, सत्यं, किन्तु आर्षश्लोकेषु बहुशो नवाक्षरस्याऽपि पादस्य दर्शनात्, तथाहि–दशवैकालिके 'भमरो आवियइ रसं' १ तथा 'न य कोइ उवहम्मइ' २ 'छत्तस्स य धारणट्ठाए' ३ तथा 'अहं च भोगरायस्स तं चसि अंधगवण्हिणो' ४ तथैव श्रीउत्तराध्ययने (३४८ पत्रे) एकादशाध्ययनेऽपि, तथाहि—

"जहा से कंबोयाणं, आइन्ने कंथए सिया। आसे जवेण पवरे, एवं हवइ बहुस्सुए॥ १६ इत्यादि पूर्वश्रुतधरवचनानुयायित्वात्, 'हवइ मंगलं' इति अयमेव पाठः सतामुपादेय इति स्थितम्। एवं विचारामृतसंग्रहेऽपि (७७ पत्रे) हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितस्तथा च तत्पाठलेशः। अपरं च–आवश्यकादर्शेषु 'हवइ' 'होइ' इति पाठद्वयमपि दृश्यते,

ग्गकुलाणि वा खत्तियकुलाणि वा इक्खागकुलाणि वा हरिवंसकुलाणि वा एसिअकुलाणि वा वेसिअकुलाणि वा गंडागकुलाणि वा कोट्टागकुलाणि वा गामरक्खकुलाणि वा वुक्कासकुलाणि वा अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु वा कुलेसु वा अदुगुंछिएसु अगरहिएसु असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा फासुअं जाव पडिग्गाहिज्जा"। व्याख्या–स भिक्षुर्भिक्षार्थं प्रवेष्टुकामो यानि पुनरेवंभूतानि कुलानि जानीयात् तेषु प्रविशेदिति सम्बन्धः, तद्यथा–उग्रा–आरक्षिकाः १ भोगा–राज्ञः पूज्यस्थानीयाः २ राजन्याः–सखिस्थानीयाः ३ क्षत्रिया–राष्ट्रकूटादयः ४ इक्ष्वाकवः–ऋषभस्वामिवंशिकाः ५ हरिवंशा–हरिवंशजा अरिष्टनेमिवंशस्थानीयाः ६ 'एसिअ'त्ति गोष्ठाः ७ वैश्या–वणिजः ८ गंडको–नापितो यो हि ग्रामे उद्घोषयति ९ कोट्टागाः–काष्ठतक्षका वर्धकिन इत्यर्थः १० वोकशालियाः तन्तुवायाः ११ कियन्तो वा वक्ष्यन्ते इत्युपसंहरति, अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु अजुगुप्सितेषु कुलेषु नानादेशविनेयसुखप्रतिपत्त्यर्थं पर्यायान्तरेण दर्शयति, अगर्ह्येषु यदि वा जुगुप्सितानि–चर्मकारकुलादीनि गर्ह्याणि–दास्यादिकुलानि, एतद्विपर्ययभूतेषु कुलेषु, लभ्यमानमाहारादिकं प्रासुकमेषणीयमिति मन्यमानो गृह्णीयादिति।" पुनर्निशीथचूर्णौ भक्तपानग्रहणादौ एते निषिद्धाः, तथाहि–"कालावहीए जे ठप्पा कया ते निज्जूढा" भक्तपानग्रहणादौ निषिद्धाः, "जे कुला जत्थ विसए वि जुंगिआ ते दुगंछिआ" अभोज्या इत्यर्थः, कम्मेण १ सिप्पेण वा २ जाइए वा ३ कम्मे न्हाविआइणो १ सप्पे वि ठारन्हाविआइणो हिट्ठान्हाविआ तेरिमाजाइए पाणाइणो २। पुनरत्रार्थे जातमृतकसूतकपिण्डनिषेधाऽधिकाररूपं एकविंशतितमं प्रश्नोत्तरं विलोक्यम् ॥ ५१ ॥

॥ इति साधूनां भक्तपानग्रहणाय योग्यायोग्याधिकारः ॥ ५१ ॥

मंगलमहासुअखंधस्स वक्खाणं तं महया य पबंधेणं 'अणंतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स पिहुब्भूयाहिं निज्जुत्तिभासचूण्णीहिं जहेव अणंतनाणदंसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणिअं तहेव समासओ वक्खाणिज्जंतं आसि, अहऽन्नया कालपरिहाणि दोसेण तओ निज्जुत्तिभासचूण्णीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चंतेणं कालेणं तेणं समएणं महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम [दुवालसंग सुअहरे] पुव्वदसंगसुअहरो समुप्पन्नो, तेणेसो पंचमंगलमहासुअखंधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ" इति महानिशीथे । तथा नमस्कारपंजिका–सिद्धचक्रादौ "पंचपयाणं पणतीस वण्ण चूलाइ वण्ण तित्तीसं । एवं इमो समप्पंति फुडमक्खरमट्ठसट्ठीए ॥ १ ॥ तथा अष्टप्रकाश्यां आग्नेयादिविदिग्व्यवस्थितेषु दलेषु पादचतुष्कं "एसो पंच नमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो । मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं" ॥ १ ॥ इति ध्यायेत्, तथा बृहन्नमस्कारफले "सत्त पण सत्त सत्त य, नवक्खर पमाण पयडपंचपयं । तित्तीसक्खरमूलं, सुमरह नवकारवरमंतं ॥ १ ॥" इत्याद्यनेकानि स्थानानि अष्टषष्टिवर्णात्मकनमस्कारदर्शकानि । इति नमस्कारस्याऽष्टषष्ट्यक्षरप्रमाणत्वं, एवं श्रीसंघाचारबृहद्वृत्तौ (२१० पत्रे) श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि हवइ मंगलमेव पाठः समर्थितः । तथा च तत्पाठः—सिद्धान्तेऽपि स्फुटाक्षरैः हवइ मंगलमिति भणितं, तथाहि महानिशीथचतुर्थाध्ययनसूत्रे–"तहेव तदवत्थाणुगमिअं इक्कारसपयपरिच्छिन्नं तिआलावगं तित्तीसक्खरपरिमाणं एसो पंचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो । मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं ॥ १ ॥" इअं चूलति अहिज्जंतीति प्रकृतं । तदैव हवइ मंगलमित्यस्य साक्षादागमे भणितत्वात् प्रभुश्रीवज्रस्वामिप्रभृति सुबहुश्रुतसुविहितसंविग्नपूर्वाचार्यसंमतत्वाच्च पढमं हवइ मंगलमिति पाठेन अष्टषष्ट्यक्षरप्रमाण एव नमस्कारः पठनीयः । तथा च महानिशीथे—

तथा उपांगछेद-ग्रन्थकर्म-ग्रन्थाद्यनेकागमानुयोगसूत्रधरैः श्रीमलयगिरिभिः आवश्यकं विवृणद्भिः, "अरिहंतनमुक्कारो" इत्यादिका "एसो पंचे"ति पर्यन्ताः षड्गाथाः "हवइ मंगल"मिति पाठत एव लिखिताः सन्ति, एवं प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ अपि हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितोऽस्ति, तथाहि—यद्यप्यत्र 'हवइ' 'होइ' इत्यनयोः पाठयोरर्थे न कश्चिद्विशेषः; तथापि अष्टषष्ट्यक्षरार्थं नवकारे हवइ इति पठितव्यं, ततो नमस्कारावलिकादिग्रन्थेषु यन्त्रपद्मे उक्तमस्ति, विशेषकार्योत्पत्तौ चूलिकाध्यानं यदा क्रियते तदा द्वात्रिंशद्दलकमले द्वात्रिंशद्दलेषु द्वात्रिंशदक्षराणि स्थापयित्वा त्रयस्त्रिंशत्तमं अक्षरं मध्यकर्णिकायां स्थाप्यते, ततो ध्यानं क्रियते, ततो 'होइ' पाठे द्वात्रिंशद्भिरक्षरैः द्वात्रिंशत्कमलदलान्येव पूर्यन्ते परं मध्यकर्णिका शून्यैव तिष्ठति, ततो हवइ मंगलमिति पाठो युक्तः, तथा चैतत्संवादि पूर्वाचार्यकृतप्रकरणवचनं "अडसट्ठि अक्खरपरमाणू, जिणसासननवकारपहाणू। अंतिमचूला तिन्नि पसिद्धा, सोलसअट्ठनवकार सिद्ध ॥ १ ॥" न च वाच्यं नमस्कारसूत्रे नमस्कारस्य सप्तषष्ट्यक्षरवत्त्वं प्रोक्तमस्ति, यतः 'एसो पंचनमुक्कारो' इत्यादिगाथाऽपि नमस्कारसूत्रसम्बन्धिनी नाऽस्ति, किं तु निर्युक्तिसत्का, ततो "ग्रामो नाऽस्ति, कुतः सीमा ?" इति न्यायात् कथं सप्तषष्ट्यक्षरवत्त्वं नमस्कारस्य ? मूलसूत्रनिर्युक्तिभाष्यचूर्णिवृत्तिटिप्पनकादिषु क्वाऽपि निर्दिष्टं न दृश्यते न श्रूयते च। अष्टषष्ट्यक्षरप्रमाणत्वं च महानिशीथादिषु स्पष्टमेव उद्दिष्टं, तथाहि—

"तहेव तदवत्थाणुगमिअं इक्कारसपयपरिच्छिन्नं तिआलावगं तित्तीसक्खरपरिमाणं एसो पंचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो। मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं इयचूलं ति "अहिज्जंति" महानिशीथे तथा–'एअं तु जं पंच-

अचिंताचिंतामणिकप्पभू-अस्स पंचमंगलमहासुअखंधस्स णं सुत्तत्थं पन्नत्तं । तं जहा–जे णं पंचमंगलमहासुअखंधे से णं सयलागमंतरोववत्ती तिलतिल्ल १ कमलमयरंद २ सवलोगपंचत्थिकायमिव ३ जहत्थ किरियाणुवायसब्भूय गुणुक्कित्तणे जहिच्छियफलपसाहगे चेव परमथुइवाए सा य परमथुई केसिं कायवा सवजगुत्तमाणं सवजगुत्तमे अ जे केइ भूए जे केइ भवंति जे केइ भविस्संति, ते सवेवि, अरिहंतादओ चेव, नो णं अन्नेति, ते अ पंचहा–अरिहंते १ सिद्धे २ आयरिए ३ उवज्झाए ४ साहुणो अ ५, तत्थ एएसिं चेव गच्छस्स सब्भाओ इमो, तं जहा–सनरामरासुरस्स णं सवस्स चेव जगस्स अट्ठमहापाडिहेराइपूआइउवलक्खियं अणण्णसरिसमचिंतमप्पमेअं केवलाहिट्ठिअं, पवरुत्तमतत्तं अरिहंति त्ति अरहंता अरिहंता ११। एवं अंतए एएसिं नमुक्कारो 'एसो पंचनमुक्कारो' किं करिज्जा ? सवं पावं नाणावरणीआइकम्मं निस्सेसं तं पयरिसेणं दिसो दिसिं नासइ 'सवपावप्पणासणो' एस चूलाए पढमो उद्देसो "एसो पंचनमुक्कारो, सवपावप्पणासणो" किंविहो ऊं ? मग्गे निवाणसुहसाहणिक्खमो सम्मदंसणाइआराहओ, अहिंसालक्खणो धम्मो तं मे लाइज्जति मंगलं ममं भवाओ संसाराओ गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगलं २ बद्धपुट्ठनिद्धत्तनिकाइअट्ठपयारं कम्मरासिं मे गालिज्जा विज्जविज्जत्ति मंगलं, १ एएसिं सवेसिं अन्नेसिं च मंगलाणं किं ! पढमं आइए अरिहंताईणं थुई चेव मंगलंत्ति समासत्थुत्ति" संघाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

॥ इति "होइ मंगलं" इति पाठनिषेधाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु–अशन-पान-खादिम-स्वादिमानां आहाराणां विवेचनं कथं ज्ञायते ?। उच्यते—शास्त्रसम्मत्या तदवबोधात्, का शास्त्रसम्मतिः?, इत्याह–श्रीमत्खरतरगच्छाधिराज–श्रीजिनभद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रभाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य–श्रीमेरुसु-

"एअं तु जं पंचमंगलमहासुअखंधस्स वक्खाणं तं महया पबंधेणं अणंतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स य पि हु भूआहिं निज्जुत्तिभासचूण्णीहिं जहेव अणंतनाणदंसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणितं तहेव समासओ वक्खाणिज्जंतं आसि, अह अन्नया कालपरिहाणिदोसेण ताओ निज्जुत्तिभासचूण्णीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चंतेणं कालसमएणं महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम दुवालसंगसुअहरे समुप्पन्ने, तेणसो पंचमंगलसुयखंधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ, मूलसुत्तं पुण सुत्तत्ताए गणहरेहिं अत्थत्ताए अरिहंतेहिं भगवंतेहिं धम्मतित्थयरेहिं तिलोयमहिएहिं वीरजिणिंदेहिं पन्नविअंति २। एस वुड्ढसंपयाओ, इत्थ जत्थ जत्थ पयं पएणाणुलग्गं सुत्तालावगं न संवज्झइ तत्थ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो न दायव्वो किं तु जो सो एअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअखंधस्स पुव्वायरिसो आसि, तहिं चेव खंडाखंडीए उद्देहिंआएहिं हेउहिं वहवे पत्तगा परिसाडिआ तहावि अच्चंतसुमहत्थाइसयं इमं महानिसीहसुअखंधं कसिणपवयणस्स परमसारभूयं, परं तत्तं महत्थंतिकलिऊणं पवयणवच्छलत्तणेणं तहा भव्वसत्तोवयारअं च काउं, 'तहा य आयहिअट्ठाए आयरिअहरिभद्देणं जं तत्थायरिसे दिट्ठं तं सव्वं समईए सोहिऊण लहिअंति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायरवुड्ढवाईजक्खसेणदेवगुत्तजसवद्धणखमासमणसीसरविगुत्तनेमिचंदजिणदासगणिखमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं बहुमन्निअमणं ति" । अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यानं—यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमध्ये लिखितं तदेव भक्तिबहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुभव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्श्यते । तथाहि—

"से भयवं किमेअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स पंचमंगलमहासुअखंधस्स सुत्तत्थं पन्नत्तं? गोयमा! इय एयस्स

अचिंताचिंतामणिकप्पभू-अस्स पंचमंगलमहासुअखंधस्स णं सुत्तत्थं पन्नत्तं । तं जहा—जे णं पंचमंगलमहासुअखंधे से णं सयलागमंतरोववत्ती तिलतिल्ल १ कमलमयरंद २ सबलोगपंचत्थिकायमिव ३ जहत्थ किरियाणुवायसब्भूय गुणुक्कित्तणे जहिच्छियफलपसाहगे चेव परमथुइवाए सा य परमथुई केसिं कायवा सवजगुत्तमाणं सवजगुत्तमे अ जे केइ भूए जे केइ भवंति जे केइ भविस्संति, ते सव्वेवि, अरिहंतादओ चेव, नो णं अन्नेति, ते अ पंचहा—अरिहंते १ सिद्धे २ आयरिए ३ उवज्झाए ४ साहुणो अ ५, तत्थ एएसिं चेव गच्छस्स सब्भाओ इमो, तं जहा—सनरामरासुरस्स णं सवस्स चेव जगस्स अट्ठमहापाडिहेराइपूआइउवलक्खियं अणन्नसरिसमचिंतमप्पमेअं केवलाहिट्ठिअं, पवरुत्तमतत्तं अरिहंति त्ति अरहंता अरिहंता ११। एवं अंतए एएसिं नमुक्कारो 'एसो पंचनमुकारो' किं करिज्जा ? सवं पावं नाणावरणीआइकम्मं निस्सेसं तं पयरिसेणं दिसो दिसिं नासइ 'सवपावप्पणासणो' एस चूलाए पढमो उद्देसो "एसो पंचनमुकारो, सवपावप्पणासणो" किंविहो ऊं ? मग्गे निवाणसुहसाहणिक्खमो सम्मदंसणाइआराहओ, अहिंसालक्खणो धम्मो तं मे लाइज्जति मंगलं ममं भवाओ संसाराओ गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगलं २ बद्धपुट्ठनिद्धत्तनिकाइअट्ठपयारं कम्मरासिं मे गालिज्जा विज्जविज्जत्ति मंगलं, १ एएसिं सवेसिं अन्नेसिं च मंगलाणं किं ! पढमं आइए अरिहंताईणं थुई चेव मंगलंत्ति समासत्थुत्ति" संघाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

॥ इति "होइ मंगलं" इति पाठनिषेधाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु—अशन-पान-खादिम-स्वादिमानां आहाराणां विवेचनं कथं ज्ञायते ?। उच्यते—शास्त्रसम्मत्या तदवबोधात्, का शास्त्रसम्मतिः?, इत्याह—श्रीमत्खरतरगच्छाधिराज—श्रीजिनभद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रभाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य—श्रीमेरुसु-

"एअं तु जं पंचमंगलमहासुअखंधस्स वक्खाणं तं महया पबंधेणं अणंतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स य पि हु भूआहिं निज्जुत्तिभासचूणीहिं जहेव अणंतनाणदंसणधरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणितं तहेव समासओ वक्खाणिज्जंतं आसि, अह अन्नया कालपरिहाणिदोसेण ताओ निज्जुत्तिभासचूणीओ वुच्छिन्नाओ, इओ अ वच्चंतेणं कालसमएणं महड्ढीपत्ते पयाणुसारी वइरसामी नाम दुवालसंगसुअहरे समुप्पन्ने, तेणसो पंचमंगलसुयखंधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहिओ, मूलसुत्तं पुण सुत्तत्ताए गणहरेहिं अत्थत्ताए अरिहंतेहिं भगवंतेहिं धम्मतित्थयरेहिं तिलोयमहिएहिं वीरजिणिंदेहिं पन्नविअंति २। एस वुड्ढसंपयाओ, इत्थ जत्थ जत्थ पयं पएणाणुलग्गं सुत्तालावगं न संवज्झइ तत्थ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो न दायव्वो किं तु जो सो एअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअखंधस्स पुव्वायरिसो आसि, तहिं चेव खंडाखंडीए उद्देहिंआएहिं हेउहिं बहवे पत्तगा परिसाडिआ तहावि अच्चंतसुमहत्थाइसयं इमं महानिसीहसुअखंधं कसिणपवयणस्स परमसारभूयं, परं तत्तं महत्थंतिकलिऊणं पवयणवच्छल्लत्तणेणं तहा भवसत्तोवयारअं च काउं, तहा य आयहिट्ठआए आयरिअहरिभद्देणं जं तत्थायरिसे दिट्ठं तं सव्वं समईए सोहिउण लहिअंति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायरवुड्ढवाईजक्खसेणदेवगुत्तजसवद्धणखमासमणसीसरविगुत्तनेमिचंदजिणदासगणिखमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं बहुमन्निअमणं ति"। अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यानं–यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमध्ये लिखितं तदेव भक्तिबहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुभव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्श्यते। तथाहि–

"से भयवं किमेअस्स अचिंतचिंतामणिकप्पभूअस्स पंचमंगलमहासुअखंधस्स सुत्तत्थं पन्नत्तं? गोयमा! इय एयस्स

ग्भेद दूध दधि सूरणा मंडकादिक जाणवो, तथा च भणितं–"असणं भोअण सत्तुग, मुंगाजगराइखज्जग विहीय। खीरणाई सूरणाई, मंडग पभिई अ विन्नेअं॥ १॥" आछण जवोदक तुषोदक तंदुलोदक उष्णोदक शुद्धविकट अप्काय समग्र पनक जाणवुं, तद्यथा–"पाणं सोवीरजवो–दगाइ चित्तं सुराइअं चेव। आउक्काओ सव्वो, कक्कडगजलाइअं च तहा॥ २॥ अत्र चित्तं सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिष्टजातिभेदभिन्न सुरामधु आदिशब्दतो द्राक्षा शर्करा पानकादि अप्काय सगलउ कर्कटी चिर्भटी प्रमुखनो जल तथा कालिंग जलादिक सगलुं जाणवुं॥ २॥ नालिकेर खर्जूर द्राक्षा भृष्टधान्यादिक आम्रफल रंभाफल कर्कटी फणसादिक पलुसुपुणि सगलो खादिम जाणवुं, तथा च भणितं च "भत्तो संदंताई, खर्जूरं नालिकेरदक्खाई। कक्कडअंबगपणसाइ, बहुविहं खाइमं नेयं॥ १॥ दंतवणं तंबोलं, सुंठि पिप्पली मिरच हरितकी विभीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवुं, तथा च भणितं–"दंतवणं तंबोलं, चित्तं तुलसी वहेडमाई अ। महु पिप्पली सुंठाई, अणेगहा साइमं नेयं॥ १॥" एवं तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूर्वाचलभास्करश्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि–

चिहुं प्रकारे आहारस्युं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अशन कहतां–शालि ज्वारि वरटी प्रमुख सर्व ओदन मुद्गादिक सर्व कठउल सात्तुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज मोदकादिक सर्व पकवान सूरणादिक सर्वकंद मंडकादिक सर्व केलवी वस्तु ए सर्व अशन कहिउ, वली वेसण विरहाली आमला सैंधव कउठिपत्र लींबुइ लूण हींग ए अशन मांहि आवइ १। पान कहतां पाणी कांजिक जव गोधूम ज्वारि चोखा काकडी आदि-

न्दरोपाध्यायविनिर्मितश्रीषडावश्यकबालावबोधे पञ्चानामपि निर्णयप्रतिपादनात्, तथाहि–असन कहतां अन्न–चोखा ज्वारि वरटी मुंग प्रमुख सर्वधान, सात सत्तु गिहुं [आदि]ना सर्व लोट सर्वराव सालणा लाडु प्रमुख सर्व पकान्न, सूरणादि सर्व कंद दूध दही मंडादिक सर्वकेलवी वस्तु, हींग वेसण विरयाली लूण सैंधवादिक ए सर्व असन मांहि जाणिवा । १। हिवे पानक कहतां आछण जवोदक तुषोदक तंदुलोदक उष्णोदक शुद्धोदक कहतां वर्णाढ्य प्रमुखनवंअपकाय पानक जाणिवा, अथवा काष्ठज पिष्टज सुरादि द्राखनापाणी साकर आंबिलपाणी इक्षुरसादि काकडी चीभडा कालिंगना जल इत्यादि सर्व पानक जाणवा । २ । हिवे खादिम कहतां सुखडी नालेर खजूर द्राख विदाम सेक्यु धान आंबा केला काकडी अखोड खारेक प्रमुख सर्व मेवो इत्यादिक खादिम ॥ ३ ॥ हिवे स्वादिम कहतां तंबोल सुंठ मिरी पिंपल हरडे बहेडा तुलसी कसेलो काथो जेठीमध तमालपत्र एलची लवींग बीडंग काठी अजमो अजमोद कुलिंजण चीणीकबोया कचूरो कांटासेलीयो मोथ हरडे कुंभठउ पान सोपारी पोकरमूल जवासामूल वावची वालउछाली धवछालि खयरसार देवदारु छालि ए सर्व स्वादिम ॥ ४ ॥ हिवे निंबके–छाल मूलपान सिली गोमूत्र गिलोइ कडुकिरियातउ अतिविष कुडउ सूकडिरास रोहणी पीपलामूल वज धमासउ नाहिं रींगणी एलीयो चिणोठी कयर बोरनामूल कंथारियउ कुंयारि इत्यादि अणाहार ॥ ५ ॥ पिणि ए अणाहार जउ इच्छा पाखइ अनिष्ट पणइ लीजे तो, अने जउ भावता लीजे तो आहारमांही पडइ इति । श्रीतरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे तु एवं, तथाहि—

चतुर्विध आहार अशन पान खादिम स्वादिम तत्र अशन–ओदन रांध्या चोखा सत्तु मुंग राब खंडखाद्यादि पका-

न्नभेद दूध दधि सूरणा मंडकादिक जाणवो, तथा च भणितं–"असणं भोअण सत्तुग, मुंगाजगराइखज्जंग विहीय। खीरणाई सूरणाई, मंडग पभिई अ विन्नेअं ॥ १ ॥" आछण जवोदक तुषोदक तंदुलोदक उष्णोदक शुद्धविकट अप्काय समग्र पनक जाणवुं, तद्यथा–"पाणं सोवीरजवो–दगाइ चित्तं सुराइअं चेव। आउकाओ सव्वो, कक्कडगजलाइअं च तहा ॥ २ ॥ अत्र चित्तं सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिष्टजातिभेदभिन्न सुरामधु आदिशब्दतो द्राक्षा शर्करा पानकादि अप्काय सगलउ कर्कटी चिर्भटी प्रमुखनो जल तथा कालिंग जलादिक सगलुं जाणवुं ॥ २ ॥ नालिकेर खजूर द्राक्षा भृष्टधान्यादिक आम्रफल रंभाफल कर्कटी फणसादिक पलुसुपुणि सगलो खादिम जाणवुं, तथा च भणितं च "भत्तो संदंताई, खजूरं नालिकेरदक्खाई। कक्कडअंबगपणसाइ, बहुविहं खाइमं नेयं ॥ १ ॥ दंतयणं तंबोलं, सुंठि पिप्पली मिरच हरितकी विभीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवुं, तथा च भणितं–"दंतवणं तंबोलं, चित्तं तुलसी वहेडमाई अ। महु पिप्पली सुंठाई, अणेगहा साइमं नेयं ॥ १ ॥" एवं तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूर्वाचलभास्करश्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि–

चिहुं प्रकारे आहारस्युं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अशन कहतां–शालि ज्वारि बरटी प्रमुख सर्व ओदन मुद्गादिक सर्व कठउल सातुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज गोदकादिक सर्व पकवान सूरणादिक सर्वकंद मंडकादिक सर्व केलवी वस्तु ए सर्व अशन कहिउ, वली वेसण विरहाली आमला सैंधव कउठिपत्र लींबुइ लूण हींग ए अशन मांहि आवइ १। पान कहतां पाणी कांजिक जव गोधूम ज्वारि धोरा फाकडी आदि-

फनुं धोवण, अनइ सर्व जलाशय तणो अप्काय, ए पान कहिजइ, साकरपाणी द्राखपाणी आंवलपाणी इक्षुर-सपाणी प्रमुख सर्व सरस पाणी पान कहतां आवइ, पिणि व्यवहारइ अशन, जिनुं जिनुं खाइमं स्वादिमं कहिजइ सुखडी सेक्युं धान सर्व खारिक टोपरां द्राक्षा विदाम अखोड खजूर प्रमुख सर्व मेवो, काकडी आम्र फळसादिक सर्व फल स्वादिम कहिजइ, स्वादिम कहतां सुंठि हरडइ पींपरी मिरी अजमउ कायफल कसेल काथो खयरसार जेठीमध वज तमालपत्र एलची लवंग विडंग काठी विडलवण अजमोद कुलिंजन पीपलीमूल चीणीकबाला कचूर मोथ कंटासेरीयो कपुर संचल हरडा बहेडा आमला कुमठउ पान पुगी हिंगुलाष्टक हींग त्रेवीसउ पुष्करमूल जवासा-मूल बावची बाउल छालि खेजडछालि ए स्वादिम कहिजइ, गुडस्वादिम कहिजइ, पिणि व्यवहारइ अशन, जीकुं कुंनीर साकर वासिउ सुंठनो पाणी हरडेनो पाणी ए लीजे नीतारनइ गल्यो हुवे तो, न गल्यो हुइ तो नहि, तिविहार पच-क्खाणि जे सूझइ इहांइ स्वादिमजि, जीरो प्रवचनसारोद्धारमांहि स्वादिम कह्युं छइ, अनइ श्रीकल्पवृत्तौ खादिम कयुं छइ, ए चार आहारनो विचार नींबनी छालि मूलानां पांदडां सीली गोमूत्र गिलो कडुकिरियातुं अतिविष कडुगो सुकडराख हलद्रा रोहणि उपलोट वज त्रिफला पंचमूलनिंब धमासउ नाहि आसगंधि रींगणी एलीयो गूगल हरजा छालि वउणमूल बोरीमूल कंथारीमूल कयरडानुंमूल पुंमाडी आछी मजीठ वोल वीयुत्तं कुंवारी इत्यादिक बीजुई जे अनिष्ट पणइ इच्छा पाखइ लीजइ ते चिहुं आहारमांहि एकइ भांगइ नहि, अणाहार जाणवो। विचारग्रंथे अनाहारगाथा यथा— "अभयक्ख फलामलए भूनिंबाकडु अगिलोअ रखाई। जोगोनिंबाइणं तयांइ पत्ताणि अणाहारो ॥१॥" इति, श्रीवि-

शेपकल्पचूर्णौ पञ्चमोद्देशकेऽपि यथा—"अणाहार गाहीमो" अंकाइअं छल्ला निंबाईणं मूलं पंचमूलादिफलं अंद्दामलय हरी-
तंगवहेडगादि से संति, अणाहारं मुक्त्वा जं अणंतं आहारमिति । पुनर्भणितं—अणाहारो मोअछल्ली मूलं च फलं च होइ
अणाहारो पूर्वार्धं, 'मोकं' कायकी, 'छल्ली' निंबादित्वक् 'मूलं' च पंचमूलादिकं 'फलं' च आमलकविभीतकादिकं एतत्
सवं अनाहारो भवतीति चूर्णिः । निशीथचूर्णौ तु या, निंबादीनां छल्लिः—त्वक्, यच्च तेपामेव निंबोलिकादिफलं, यच्च तेपामेव
मूलं एवमादिकं सर्वमनाहार इति । अत्र श्रीमेरुसुन्दरोपाध्यायकृत-बालावबोधात् श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतबालावबोधे
स्वादिममध्ये एतानि नव ९ वस्तूनि अधिकानि सन्ति, तथाहि—"कायफल १ विडलवण २ पीपलीमूल ३ कपूर ४ संचल ५
वहेडा ६ आमला ७ हिंगुलाष्टक ८ हिंगुलीत्रेविसउ ९ । पुनरेतस्माद् एतस्मिन् अनाहारकमध्येऽप्ययं ११ विशेषः
तथाहि—"हलद १ उपलोट २ त्रिफला ३ आसगंध ४ गूगल ५ हरडेछालि ६ वउणिमूलि ७ पुंमाड ८ आंछीमजीठ ९
बोल १० वीयउ ११ । तथा श्रीमेरुसुन्दरसूरिकृत-बालावबोधे पीपलीमूलं अनाहारमध्ये प्रोक्तमस्ति । श्रीमुनिसुन्दरसूरि-
कृत-बालावबोधे पीपलीमूलं स्वादिममध्ये प्रोक्तमस्ति । तथा तपागच्छीयरत्नशेखरसूरिणाऽपि श्राद्धविधिकौमुदीग्रन्थे अश-
नादीनामेवं विवेचनं लिखितमस्ति, तथाहि—अशनादिविभागश्चेत्थं—"अन्न-पकान्न-मंडक-सक्तुकादि—क्षुधोपशमनसमर्थम्
अशनं १ तक्रोदक-मद्यादि पानं २ फलेक्षुपृथुकसुखभक्षिकादि खाद्यं ३ स्वाद्यं शुंठी-हरितकी-पिप्पली-मरिच-जीरक-अज-
मक ज्ञातिफल-जावंत्री-कसेलक-कच्छकखदिरवटिका-ज्येष्ठीमधु-तज-तमालपत्र-एलची-लवंग-कांठी-विडंग-विडलवण-अजक-

अजमोद-कुलिंजण-पिप्पलीमूल-चिणीक-वाला-कच्चूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-संचल-हरडां-बिभीतक-कुंभटउ-बबूलपत्र-खदिर-खेजडादिछल्लीपत्र-पूग-हिंगुलाष्टक-हिंगत्रेवीसो-पंचमूल-पुष्करमूल-जवासकमूल-चावची-तुलसी-कपूरी-कंदादिकं नीरकं स्वभाव्यं ४ । प्रवचनसारोद्धाराभिप्रायेण खाद्यं, कल्पवृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाद्यं, अजमकं खाद्यमिति, केचित् सर्वं स्वाद्यं एला-कर्पूरादिजलवत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्याने कल्पन्ते । वेसण-विरयाली-सोया-कउठवडी-आमलागंठि-आंबागोली-कउठीय लीबूई-पत्र-प्रमुखखाद्यत्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, गालितं हुंकानीरं साकरी-कपूर-एला-कच्छक-खदिरचूर्ण-कसेलक-पाडलादिजलं च नीतरितं गालितं वा नाऽन्यथा, नान्येषु मधु-गुडशर्करा-खंडाद्यपि खाद्यतया, द्राक्षा-शर्करादिजलं तक्रादि च पानकतया उक्तं, परं द्विविधाहारादौ न कल्पते । उक्तं च तन्नागपुरीयगच्छप्रत्याख्यानभाष्ये—

"दक्खापाणाईअं, पाणं तह साइमं गुडाईअं । पढिअं सुअंमि तहवि हु, तित्तीजणगंति नायरियं ॥ १ ॥"

स्त्रिया संभोगे चतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीनां ओष्ठादिचुम्बने तु भज्यते । द्विविधाहारे तु तदपि कल्पते, प्रत्याख्यानं हि कावलिकाहारविषयमेव, न तु लोमाद्याहारविषयमपि । अन्यथा उपवासादावभ्यङ्गादेः चतुरभ्यङ्ग-गडुकरम्भ-बन्धनादिनाऽपि भङ्गप्रसङ्गात्, न चैवं व्यवहारो लोमाहारस्य निरन्तरं संभवेन प्रत्याख्यानाभावप्रसंगात् ४ अना-हारतया व्यवह्रियमाणानि यथा—पंचांगं निंब १ मूल २ गडूची ३ कडु ४ किरिआतउ ५ अतिविष ६ [illegible]

चीड ८ सूकड़ी ९ रक्षा १० हरिद्रा ११ रोहिणी १२ उपलोट १३ वज १४ त्रिफला १५ वाउलछली १६ इति, अन्ये धमासउ १७ नाहि १८ आसगंधि १९ रींगणी २० एलियो २१ गूगल २२ हरडांदालि २३ वउणि २४ वदरी २५ कंथेरि २६ करीरंमूल २७ पुमाड २८ बोथरी २९ आछीमजीठ ३० बोल ३१ वीयउ ३२ कूंयारी ३३ चित्रक ३४ कंदुरु ३५ प्रभृति अनिष्टस्वादं रोगाद्यापदि चतुर्विधाहारेऽप्येतानि कल्पन्ते ॥ ५३ ॥

॥ इति अशनादिनिर्णयाधिकारः ॥ ५३ ॥

ननु केचित् शृंगाटकानां अभक्ष्यत्वं अनन्तकायत्वं च प्रतिपादयन्ति तत्सत्यं असत्यं वा ? उच्यते—ये तेषां अभक्ष्यत्वं अनन्तकायत्वं च प्रतिपादयन्ति ते सर्वे सिद्धान्तानभिज्ञा एव, यत उक्तं श्रीखरतरगच्छाधिराज–श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कार–श्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमुनिमेरुसुन्दरोपाध्यायैः संघाभ्यर्थनया कृतवार्तिकसार्धशतकप्रश्नोत्तरे ४९ प्रश्ने, तथाहि–

सिंघोडादिजीवा वनस्पतिसत्तरीमांहि कह्या छइ अनै अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते किम ? तत्रार्थे सिंघोडा अभक्ष्य अनन्तकाय न हुवे, जे अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते सिद्धान्तना जाण नहीं, यतः प्रज्ञापनासूत्रे (३४ पत्रे)—

"सिंघाडगस्स गुच्छो, अणेगजीवो उ होइ नायव्वो। पत्ता पत्तेअजीवा, दुन्नि य जीवा फले भणिआ ॥५१॥" इणि कारणि विहुं जीवनो फल साधारण अनन्तकाय न थायइ, जेह भणी प्रज्ञापना वृत्तिमांहि कह्यो छइं, "साधारणस्तु नियमादन-

अजमोद-कुलिंजण-पिप्पलीमूल-चिणीक-वाला-कचूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-संचल-हरडां-विभीतक-कुंभटउ-बब्बूलयव-खदिर-खेजडादिछल्लीपत्र-पूग-हिंगुलाष्टक-हिंगत्रेवीसो-पंचमूल-पुष्करमूल-जवासकमूल-चावची-तुलसी-कपूरी-कंदादिकं जीरकं स्वभाष्यं ४ । प्रवचनसारोद्धाराभिप्रायेण खाद्यं, कल्पवृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाद्यं, अजमकं खाद्यमिति, केचित् सर्वं स्वाद्यं एला-कर्पूरादिजलवत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्याने कल्पन्ते । वेसण-विरयाली-सोया-कउठवडी-आमलागांठी-आंबागोली-कउठीय लीबूई-पत्र-प्रमुखखाद्यत्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, तत्रापि हुंकानीरं साकरी-कपूर-एला-कच्छक-खदिरचूर्ण-कसेल्लक-पाडलादिजलं च नीतरितं गालितं वा नाऽन्यथा, शास्त्रेषु मधु-गुडशर्करा-खंडाद्यपि खाद्यतया, द्राक्षा-शर्करादिजलं तक्रादि च पानकतया उक्तं, परं द्विविधाहारादौ न कल्पते । उक्तं च तन्नागपुरीयगच्छप्रत्याख्यानभाष्ये—

"दक्खापाणाईअं, पाणं तह साइमं गुडाईअं । पढिअं सुअंमि तहवि हु, तित्तीजणगंति नायरियं ॥ १ ॥"

स्त्रिया संभोगे चतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीनां ओष्ठादिचुम्बने तु भज्यते । द्विविधाहारे तु तदपि कल्पते, प्रत्याख्यानं हि कावलिकाहारविषयमेव, न तु लोमाद्याहारविषयमपि । अन्यथा उपवासाचाम्लादेः वपुरभ्यङ्ग-गडुकरम्भ-बन्धनादिनाऽपि भङ्गप्रसङ्गात्, न चैवं व्यवहारो लोमाहारस्य निरन्तरं संभवेन प्रत्याख्यानाभावप्रसंगात् ४ अनाहारतया व्यवह्रियमाणानि यथा—पंचांग निंब १ मूल २ गडूची ३ कडु ४ किरिआतउ ५ अतिविष ६ कुबर ७

श्रीचन्द्राचार्यैरपि स्वकृतयोगविधौ सम्यक्त्वारोपणानन्तरं श्रावकवर्जनीयद्वाविंशत्यभक्ष्यप्रतिपादकं गाथाद्वयं प्रत्यपादि, तथाहि "पंचुंबर चउविगई, अनायफल कुसुमहीमविसकरगें। मज्जं राईभोयण, घोलवडा रींगणी चेव ॥ १ ॥ पंपोटय संघाडय, वायंगण काइंवणे य तह चेव। वावीसं दव्वाणि, अभक्खणीयानि सड्ढाणं ॥ २ ॥" एवं श्रीजिनपतिसूरिशिष्य-श्रीपूर्णभद्रकृते श्रीकृतपुण्यकचरित्रेऽपि शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्वं, तथाहि-"मद्यं १ मांसं २ नवनीतं ३, मधू ४ तुम्बरपञ्चकम् ९। अनन्तकाय १० मज्ञात-फलं ११ रात्रौ च भोजनम् १२ ॥ १ ॥ आमगोरससंपृक्तं, द्विदलं १३ पुष्पितोदनम् १४। दध्यहर्द्वितयातीतं १५, सन्धानं १६ कुथितान्नकम् १७ ॥ २ ॥ बहुबीजं यच्च फलं १८, शृंगाटकान् १९ सर्वमृत्तिका २० करकान् २१। हिम २२ विष २३ वृन्ताकीफल २४, घोलवटान् २५ वर्जयेत् शश्वत् ॥ ३ ॥" अत्राऽयं परमार्थः—श्रीप्रवचनसारोद्धारादौ शृंगाटकानि द्वाविंशत्यभक्ष्यमध्ये नाऽऽनीतानि, परं श्रीचन्द्रसूरिकृत-योगविधिग्रन्थे, श्रीपूर्णभद्रकृत-श्रीकृतपुण्यकचरित्रे च प्रोक्तत्वात् १ मोहोदयकारित्वात् २ जीवद्वययुक्तत्वात् ३ विकटमांसतुल्यत्वेन गणितत्वात् ४ धर्मार्थिनां श्राद्धादीनां अभक्ष्याणि अग्राह्याणि ज्ञेयानि ॥ ५४ ॥

॥ इति शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्वाधिकारः ॥ ५४ ॥

ननु-लवण १ हरिताल २ मनःशिला ३ पीप्पली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरीतकी ७ पत्र ८ पुष्प ९ फल १० प्रभृतीनां प्रासुकत्वं भवति न वा ?; उच्यते—भवति, कथमित्याह-श्रीबृहत्कल्पसूत्रवृत्तिषु योजनशतागमनादिकारणैः तेषाम-

न्तकाय एवेति, कामदीपकद्रव्य भणी जउ टालइ तो जिम दूध न ल्यै प्रवाहै, तिमतेही न ल्यौ पणि अभक्ष्य अनन्तकाय नहीं इति। ननु–तर्हि तद्भक्षणे न दोषः? न एतद्वक्तुं युक्तं, धर्मार्थिनां श्रावकादीनां तेषां अभक्ष्यत्वेन अग्राह्यत्वेन प्रतिपादनात्। यदुक्तं श्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्राद्धकुलके श्रावकाणां अभक्ष्यनियमाधिकारे, तथाहि "महु १ मक्खण २ संघाडग ३ गोरसजुअविदल ४ जाणिअमणंतं ५। अणायफलं ६ वयंगण ७ पंचुंबरि ८ मवि न भुंजंतिति ॥ १ ॥" तथा "कहं नु कुज्जा सामन्नं, जो कामे न निवारए।" इति पदद्वयस्य व्याख्यां कुर्वद्भिः श्रीहरिभद्रसूरिभिरपि (८५ पत्रे) शृंगाटकानां द्रव्यकामत्वं विकटमांसतुल्यत्वं च प्रतिपादितमस्ति, तथाहि "शब्दरूपरसगंधस्पर्शाः मोहोदयाभिभूतैः सत्त्वैः काम्यन्त इति कामाः, मोहोदयकारीणि च यानि द्रव्याणि शृंगाटकविकटमांसादीनि तान्यपि मदनकामाख्यभावकामहेतुत्वाद्द्रव्य-कामा इति"। एवं श्रीप्रज्ञापनासूत्रवृत्त्योरपि प्रथमपदे–तथाहि–शृङ्गाटकफले जीवद्वयं प्रत्यपादि, तथाहि—

"सिंघाडगस्स गुच्छो, अणेगजीवो उ होइ नायव्वो। पत्ता पत्ते अजिआ, दोन्नि य जीवा फले भणिआ ॥ ५१ ॥"

व्याख्या–"सिंघाडगस्से"त्यादि शृङ्गाटकस्य यो गुच्छः सोऽनेकजीवो भवति ज्ञातव्यः, त्वक्शाखादीनां अनेकजीवात्मकत्वात्, केवलं तत्रापि यानि पत्राणि तानि प्रत्येकजीवानि, फले पुनः प्रत्येकं एकैकस्मिन् द्वौ द्वौ जीवौ भणितौ इति। पुनः "दुन्निजिआ सिंघाडग–फलंमि जे केइ नालिआ वद्धा। पुप्फा संखिज्जाजिआ, योहरिमाईणणंतजिआ ॥ १ ॥" इत्यादि गाथाचतुष्टयं दर्शनसप्ततिकायामस्ति। एवमेव वनस्पतिसप्ततिकायामपि। तथैव

निषीदन्ति, तेषां गवादीनां च यः कोऽपि पृष्ठादिगात्रोष्मा तेन वा परिणामो भवति, तथा यो यस्य भौमादिकः पृथिव्यादिकः आहारस्तद्व्यवच्छेदे तस्य परिणाम उपक्रमः शस्त्रं, "उपक्रम्यते जीवादीनां आयूंषि अनेन" इति व्युत्पत्तेः, तच्च शस्त्रं त्रेधा, स्वकायशस्त्रं परकायशस्त्रं तदुभयशस्त्रं चेति, तत्र स्वकायशस्त्रं यथा–लवणोदकं मधुरोदकस्य, कृष्णभौमं वा पांडुरा भौमस्येति, परकायशस्त्रं यथा–अग्निः उदकस्य, उदकं चाऽग्नेरिति २ तदुभयशस्त्रं यथा–उदकमृत्तिका शुद्धोदकस्येत्यादि । एवमादीनि सचित्तवस्तुनां परिणमनकारणानि मन्तव्यानि, गतं क्षेत्रतो लक्षणम् ।

अथ कालत आह—

"उप्पलपउमाई पुण, उण्हे दिन्नाइ जाम न धरंती । मुग्गरगजूहिआओ, उण्हे छूढा चिरं हुंति ॥ १ ॥

मगदंतीपुप्फाइं, उदए छूढाइ जाम न धरंती । उप्पलपउमाइं पुण, उदए छूढा चिरं हुंति ॥ २ ॥" उत्पलानि पद्मानि च उदकयोनिकत्वात्, उष्णे आतपे दत्तानि यामं–प्रहरमात्रं कालं न ध्रियन्ते न अवतिष्ठन्ते, किंतु प्रहरादर्वागेव अचित्तीभवन्ति, मुद्गराणि मगदंतिपुष्पाणि–यूथिकापुष्पाणि च उष्णयोनिकत्वात्, उष्णे क्षिप्तानि चिरमपि कालं भवन्ति सचित्तानि एव तिष्ठन्तीति भावः । मगदन्तिकापुष्पाणि उष्णे [उष्णोदके] क्षिप्तानि यामं–प्रहरमात्रमपि न ध्रियन्ते, उत्पलपद्मानि पुनः उदके क्षिप्तानि चिरमपि भवन्ति, गतं कालतो लक्षणम् ॥

अथ भावत आह,–"पत्ताणं पुप्फाणं, सरडुफलाणं तहेव हरिआणं। विंटंमि मिलाणंमि, नायव्वं जीवविप्पजढं ॥ १ ॥"

पत्राणां पुष्पाणां सरडुफलानां अबद्धास्थिकफलानां तथैव हरितानां वा स्थूलादीनां सामान्यतः तरुणवनस्पतीनां वा

चित्तत्वं प्रतिपादनात्, तथाहि–अथ क्षेत्रतस्तु आह–"जोयणसयं तु गंता अणहारेणं तु भंडसंकंती । वायागणिधूमेण य, विद्धत्थं होइ लोणाई ॥ १ ॥" लवणादिकं वस्तु स्वस्वस्थानाद् गच्छत् प्रतिदिनं बहुबहुतरादिक्रमेण विध्वस्यमानं योजनशतात् परतो गत्वा सर्वथैव विध्वस्तं–अचित्तं भवति । अहो ! शस्त्राभावे योजनशतगमनमात्रेणैव कथं अचित्तीभवति ? इत्याह–"अनहारेण" यस्य यदुत्पत्तिदेशादिकं साधारणं ततो व्यवच्छिन्नं, स्वोपष्टंभकाहारविच्छेदात् विध्वस्यते, तच्च लवणादिकं भाण्डसंक्रान्त्या पूर्वस्मात् भाजनाद् अपरभाजनेषु यद्वा पूर्वस्या भण्डशालाया अपरस्यां भण्डशालायां चंक्रम्यमाणं विध्वस्यते, तथा वातेन वा अग्निना वा महानसादौ धूमेन वा लवणादिकं विध्वस्तं भवति । "लोणाई" इत्यत्र आदिशब्दात् अमी द्रष्टव्याः । स्थानाङ्गसूत्रे (५४ पत्रे)—

"हरियाल १ मणोसिल २ पिप्पली य ३ खज्जूर ४ मुद्दिआ ५ अभया ६ । आइण्णमणाइण्णा तेऽवि हु एमेव नायवा ॥ १ ॥

व्याख्या–हरिताल–मनःशिला–पिप्पली–खर्जूरा–एते प्रतीताः, मुद्रिका–द्राक्षा, अभया हरीतकी, एतेऽप्येवमेव लवणवत् योजनशतगमनादिभिः कारणैः अचित्तीभवन्तो द्रष्टव्याः, परं एके अत्र आचीर्णाः अपरे अनाचीर्णाः, तत्र पिप्पलीहरीतकीप्रभृतय आचीर्णा इति कृत्वा गृह्यन्ते, खर्जूरमुद्रिकादयः पुनरनाचीर्णा इति न गृह्यन्ते, अत्र सर्वेषां सामान्येन परिणमनकारणमाह—

"आरुहणे, ओरुहणे निसिअण गोणाइणं च गाउम्हा । भुमाहारच्छेए, उवक्कमेणेव परिणामो ॥ १३ ॥" शकटे गवादिपृष्ठे च लवणादीनां यद्भूयोभूय आरोहणमवरोहणं च तथा यत्तस्मिन् शकटादौ लवणादिभारोपरि मनुष्या

एवं श्रीनिशीथचूर्णिपञ्चदशोद्देशकेऽपि, तथाहि–चोअग आह इन्धनाभावे कथमचित्तं भवति ? आचार्य आह–"अणाहारेणंति जस्स जं साधारणं, तं ततो वुच्छिन्नं आहारविच्छेदु विध्वंसं आगच्छति । जहा पुढवी उ वुच्छिन्नं लोणाइं च लोणाइ, जोयणसयमगयंपि सठाणे, अन्तरे वा विद्धंसइ, जोयणसया उ परेण अचित्तं सव्वहा भवइ, भंडसंकंतीए पुव्वभायणाओ अन्नं पि भायणं संकामिज्जइ, भंडसालाओ वा अन्नं भंडं संकामइ, वातेण आतवेण भत्तघरे वा अगणिनिरोहेण धूमेण आइसद्दाओ, इमा हरिआल गाहा–हरिताल मणोसिला जहा लोणं अभयत्ति, हरियडे पिप्पलीमाइणो जोयणसताओ आगयादि, जे हरितकीमाइणो आइण्णा ता घेप्पंति, खर्जूरादयो अण्णाइण्णत्ति न घेप्पंति, इमं सव्वेसिं सामेण्णं परिणामकारणं । आरुहणे गाहा इति ॥ लवणं १ हरिताल २ मनःशिला ३ पिप्पली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरितकी ७ प्रमुखाणां प्रासुकविचारः ॥ ५५ ॥

॥ इति लवणादिसप्तानां प्रासुकाधिकारः ॥ ५५ ॥

ननु–चूर्णस्य सचित्तत्वं १ अचित्तत्वं २ ग्राह्यत्वं ३ अग्राह्यत्वं च ४ कथं ज्ञेयम् ? उच्यते—विचारसारग्रन्थोक्तगाथाभिः स्पष्टं तदवबोधात्, तथाहि–"पण पहुर माह फग्गुणि, पहुरा चत्तारि चित्त वेसा हे । जिट्ठासाढे तिण्णि य तेण परं होइ सचित्तो ॥ १ ॥ पणदिणमी सो लुट्टो, अचालिओ सावणे अ भद्दवए । चउदिण आसोए कत्तिय–मिगसर–पोसेसु तिण्णि दिणा ॥ २ ॥"

वृन्ते मूलनाले म्लाने सति ज्ञातव्यं यथा जीवविप्रमुक्तमेतद् पत्रादिकं, उक्तं भावलक्षणम् । तदुक्तौ च समर्थितं चतुर्विधं सचित्ताचित्तज्ञानद्वारं इति । एवमेव श्रीस्थानाङ्गे द्वितीयस्थानके प्रथमोद्देशके (५२ पत्रे), तथाहि—

"दुविहा पुढविकाइया पन्नत्ता, तं जहा सुहुमा चेव बायरा चेव १, एवं जाव दुविहा वणस्सइकाइया पन्नत्ता, तं जहा सुहुमा चेव बायरा चेव ५ दुविहा पुढविकाइया मन्नत्ता, तं जहा पज्जत्तगा चेव अपज्जत्तगा चेव ९ एवं जाव वणस्सइकाइआ १० दुविहा पुढविकाइया पन्नत्ता, तं जहा परिणया चेव अपरिणया चेव ११ ॥ दुविहा पुढवी इत्यादिषट्सूत्री-परिणताः, स्वकायपरकायशस्त्रादिना परिणामान्तरं आपादिताः—अचित्तीभूता इत्यर्थः । तत्र द्रव्यतः क्षेत्रादिना मिश्रेण द्रव्येण, कालतः पौरुष्यादिना [मिश्रेण] कालेन भावतो वर्णगन्धरसस्पर्शान्यथात्वेन परिणताः, क्षेत्रतस्तु "जोयणसयं तु गंता अणहारेणं तु भंडसंकंती । वायागणिधूमेणय, विद्धत्थं होइ लोणाइ ॥ १ ॥ हरिआल मणोसिल पिप्पली अ खज्जूर मुद्दिआ अभया । आइन्नमणाइन्ना, तेऽवि हु एमेव नायवा ॥ २ ॥ आरुहणे ओरुहणे, निसिअण गोणाइणं च गाउम्हा । भूमाहारच्छेदे, उवक्कमेणेव परिणामो ॥ ३ ॥"

'अणहारेणं'ति स्वदेशजाहाराभावेन इति, 'भंडसंकंती'ति भाजनाद् भाजनान्तरसंक्रान्त्या खर्जूरादयोऽनाचरिताः, अभयादयस्तु आचरिता इति, परिणामान्तरेऽपि पृथिवीकायिका एव ते, केवलं अचेतना इति, कथं अन्यथा अचेतन-पृथिवीकायपिण्डप्रयोजनाभिधानमिदं स्यात् ?, यथा "घट्टगडगलगलेवो एमादि पयोयणं बहुहा" इति 'एवं' इत्यादि प्रागिव, तदेवं पञ्चैतानि सूत्राणि ॥

श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमेरुसुन्दरोपाध्यायकृतवार्तिकप्रश्नोत्तरशतके, तथाहि—वडां वासी अग्राह्य कहइं छइं ते किम? तत्रार्थे पहिलुं कोरां वडां जे घणो राखिजइ तिहां लालापातादिक दोप प्रत्यक्ष दीसे छे, ते भणी उकाली छाशि—मांहि तत्काल जे मुक्यां हुवइ वडां ते वासी लेतां दोप नहिं, ए अक्षर श्रीआचारांगने छेहडइ छे तिहांथी जो ज्यो ९२ प्रश्ने इति । दिनद्वयानन्तरं अभक्ष्यं दधि । तत्रार्थे श्रीहेमचन्द्रसूरयोऽपि स्वोपज्ञयोगशास्त्रवृहद्वृत्तौ (१७१ पत्रे) प्रोचुः, तथाहि—

"आमगोरससंपृक्त—द्विदलादिपु जन्तवः । दृष्टाः केवलिभिः सूक्ष्मा—स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥" इह हि इयं स्थितिः—केचिद्भावा हेतुगम्याः, केचित्तु आगमगम्याः, तत्र ये यथा हेत्वादिगम्यास्ते तथैव प्रवचनधरैः प्रतिपादनीयाः, आगमगम्येपु हेतून्, हेतुगम्येपु तु आगममात्रं प्रतिपादयन् आज्ञाविराधकः स्याद्, यदाह—

"जो हेउवायपक्खंमि हेउओ आगमे अ आगमिओ । सो ससमयपन्न[व]वाओ, सिद्धांतविराहओ अन्नो ॥ १ ॥" इति आगोरससंपृक्तद्विदलादौ न हेतुगम्यो जीवसद्भावः, किन्तु आगमगम्य एव, तथाहि—आमगोरससंपृक्ते द्विदले आदिशब्दात् पुष्पितौदने, अहर्द्वितीयातीते दध्नि, क्वथितान्ने च, ये जन्तवः ते केवलज्ञानिभिर्दृष्टा इति, जन्तुमिश्रं गोरसमिश्रद्विदलादिभोजनं वर्जयेत्, तद्भोजनाद्धि प्राणातिपातलक्षणो दोपः, न च केवलिनां निर्दोपत्वेन आप्तानां च तानि वचनानि विपरियन्ति, ननु पक्वान्नस्य ग्राह्यत्वे कियद्दिनानि ?, इत्याह—

लिकसूत्रे, तथाहि–"वण्णरसगंधएणं, परिणयं फरसेण वा । अजीवं फासुयं नच्चा, पडिगाहेज्ज संजए ॥ २ ॥" इति, पुनस्तच्चूर्णांपि (२४ पत्रे) तथाहि–'तत्तानिवुडभोइ'त्ति, तत्तं पाणीयं पुणो सीतलीभूतं अनिवुडं भण्णइ, तं च गिम्हे रत्तिपज्जुवसियं सचित्तीभवति, हेमंतवासासु पुवण्हे कयं अवराण्हे सचित्तीभवति, एवं सचित्तं जो भुंजइ सो तत्तानिवुडभोइ भवति, अथवा तत्तमपि जाहे तिन्निवाराओ तत्तं भवति ताहे तं अनिवुडं सचित्तं निवुत्तं भवति, तं जो अपरिणयं भुंजइ सो तत्तानिवुडभोइत्ति" इति ॥ ५७ ॥

॥ इति प्रासुकमपि पानीयं इयता कालेन सचित्तं भवतीति विचारः ॥ ५७ ॥

ननु–जर्गरी १ घृष्टि २ तक्र ३ करम्बको ४ दन ५ दधि ६ प्रभृतीनां कति प्रहरान् यावद् ग्राह्यत्वं ? कियत्प्रहरानन्तरं च तेषां अभक्ष्यं अग्राह्यत्वं च ? उच्यते—जगरेति गाथायाः प्रवर्तमानायाः सकाशाद्विज्ञेयं, तथाहि—

"जगरा य वार पहरा, वीसं घिसितक्क करंवको गिण्हइ । पच्छा निगोअजंतू, उपज्जइ सपदेसेसु ॥ १ ॥" इति ओदनस्य चतुर्विंशतिप्रहरानन्तरं अग्राह्यत्वं, दध्नस्तु षोडशप्रहरानन्तरं अग्राह्यत्वं, दध्नस्तु षोडशप्रहरानन्तरं अग्राह्यत्वं. यदुक्तं तत् तपागच्छीय-श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृत-श्रीषडावश्यकबालावबोधे । श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रे "मज्जंमि य मंसंमि य" इत्यादिगाथाव्याख्यानाधिकारे, तथाहि–चलितरस जे कुह्यो अन्न १ चउवीस पहुर उपरुं ओदनादिक २ सोलपहुर उपहरुं दही ३ इत्यादि अभक्ष्य तेहमांहि जीव उपजे ते भणी इति । पर्युषित घोलवडा अभक्ष्यमांहि, यदुक्तं–श्रीखरतरगच्छीय-

आवश्यकचूर्णिकारोऽप्याह–प्रहरदिवसोऽर्धरात्रप्रहरं यावत् दिवसो वइ०, रात्रिप्रहरार्धदिवसप्रहरं यावत् राइ अव०, पादोसिए जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव देवसिअं भण्णइ, पुवण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेइ ताव राइअंति।" एवं विचारसारग्रन्थेऽपि, तथाहि "देवसिअपडिक्कमणं, सुज्झइ रयणीइ जाव पढम पहरं। राइअमह उग्घाडा–पोरिसिमुव जाव पुरिमड्ढं ॥ १ ॥" इत्यादि। एवमेव ओघनिर्युक्तिसूत्रवृत्तौ ॥

॥ इति दैवसिकरात्रिकप्रतिक्रमणं कियत् कालं यावच्छुध्यतीति [अधिकारः] विचारः ॥ ५९ ॥

ननु–पञ्चम्याः पर्वत्वं क्व प्रोक्तमस्ति ?, येन तत्र विशेषतः पुण्यकर्तव्यानि क्रियमाणानि सन्ति, उच्यते–पर्युषणाचूर्णौ तस्याः पर्वत्वेनोक्तत्वात्, तथाहि–"इत्थ उ पणगं पणगं, कारणिअं जा सवीसईमासो। सुद्धदसमीठिआणं व आसाढी पुण्णिमोसरणं॥ १ ॥ आसाढपुण्णिमाए, ठिआणं जदि डगलाईणि गहियाणि पज्जोसवणाकप्पो अ कहिओ तो सावणबहुलपंचमीए पज्जोसवंति। असति खित्ते सावणबहुलदसमीए, असति खित्ते सावणबहुलस्स पन्नरसीए। एवं पंच पंच ओसारिंतेणं जाव असति भद्दवयसुद्धपंचमीए, अओ परेणं न वट्टइ। अइक्कमेउं आसाढपुण्णिमाओ आढत्तं मग्गंताणं जाव भद्दवयजोण्हस्स पंचमीए। इत्थंतरे जइ न लद्धं ताहे जइ रुक्खाहे ठितो तोऽवि पज्जोसवेअव्वं। एएसु पव्वेसु जहा लंभे पज्जोसवेअव्वं अप्पव्वे न वट्टइ, कारणिआ चउत्थीवि अज्जकालमायरिएहिं पवत्तिआ।" इति (३२ पत्रे) एवं श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देशके ३१७ पत्रेऽपि, तथाहि—

"वासासु पनरदिवसं, सिउण्हकालेसु मास-वीसदिणा । ओगाहिमं जहीणं, कप्पइ आरब्भ पढमदिणं ॥ १ ॥"

॥ इति जर्गरी १ घृष्टि २ तक्र ३ करम्बक ४ ओदन ५ दधि ६ पक्वान्नप्रमुखाणां ग्राह्याग्राह्यत्वविचारः ॥ ५८॥

ननु-दैवसिकं रात्रिकं च प्रतिक्रमणं केनाऽपि प्रमादेन कार्यव्यग्रत्वादिना कारणेन वा कालवेलायां न चक्रे, तर्हि कालवेलातोऽग्रतः कति प्रहरान् यावत् कृतं शुध्यति ?, उच्यते-अपवादतो दैवसिकं प्रतिक्रमणं दिवसतृतीयप्रहरादारभ्य अर्धरात्रं यावत्, रात्रिकं प्रतिक्रमणं तु अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत् शुध्यते १ । यदुक्तं तपागच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूरिकृत-श्राद्धविधिकौमुद्यां, तथाहि-"तच्च प्रतिक्रमणं पञ्चभेदं-दैवसिकं १ रात्रिकं २ पाक्षिकं ३ चातुर्मासिकं ४ सांवत्सरिकं ५ चेति ।" एतेषां कालस्तु उत्सर्गेण एवमुक्तः, "अद्धनिवुड्ढे बिंबे, सुत्तं कड्डंति गीअत्था । इयययण-पमाणेणं, देवसिआवस्सए कालो ॥ १ ॥ रात्रिकस्य चैवं-आवस्सयस्स समये निद्दामुद्दं चयंति आयरिया । तह तं कुणंति जह दस (दिसि) पडिलेहाणंतरं सूरो॥ २ ॥" अपवादतस्तु दैवसिकं दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्धरात्रं यावत् इति-उक्तं, योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इति उक्तं, रात्रिकं चार्धरात्रादारभ्य मध्याह्नं यावत् इति, उक्तं च "उग्घाडपोरिसं जाव राइयमावस्सयस्स चुन्नीए चेव । ववहाराभिप्पाया, भणंति पुण जाव पुरिमड्ढं ॥१॥" पाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः, एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि-"तत्थ देवसियपडिक्कमणं रयणीपढमपहरं जाव सुज्झइ, राइयं पुण आवस्सयचुन्निअभिप्पाएणं उग्घाडापोरिसिं जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमड्ढं जाव सुज्झइ" इति (५१ पत्रे)

छट्ठट्ठमे न करिज्जा तो पायच्छित्तं इति", ननु-एवं सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या २ अन्यतरा चेति गणनायां पक्षमध्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतुःपर्वी-पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलादिना आराध्यते? इति चेदुच्यते-स्वशक्त्यपेक्षं सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयतां न कश्चिद्दोषः । पुनः पञ्चम्याः पर्वत्वप्रतिपादकाः एकोनविंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि-अनेकग्रन्थाः सन्तीति तदर्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ६० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ६० ॥

ननु-"सवीसए राइमासे वइक्कंते पज्जोसवंती"ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् "जाव भद्दवयसुद्धपंचमीए अओ परेणं न वट्टइ अइक्कमिउं आसाढपुन्निमाओ आढत्तं, मग्गंताणं जाव भद्दवयजोण्हस्स पंचमीए" इति श्रीपर्युषणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव श्रीपर्युषणापर्वकरणमुचितम् । अन्यगच्छेष्वपि केषुचित् साम्प्रतं भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव पर्युषणापर्व क्रियमाणं दृश्यते, परम्-आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुदिचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम्? इति, उच्यते-सत्यं भो शिष्य! पूर्वमेवं आसीत्, परं श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालिकाचार्यैः, "अंतरावि अ से कप्पइ" इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनबलेन पञ्चमीतः चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्व प्रवर्तितं, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्दश्यां जातं, अन्यथा आगमोक्तं पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानींतनसमस्तसंघेनाऽपि प्रमाणीकृतं,

"इत्थ उ पणगं पणगं, कारणिअं जा सवीसईमासो । सुद्धदसमीठिआण व आसाढी पुण्णिमोसरणं ॥ १ ॥ तथाच-आसाढपुण्णिमाए पविट्ठा डगलाइअं गिण्हंति पज्जोसवणकप्पं कहिंति, पंचदिणा ताहे सावणबहुलपंचमीए पज्जोसवंति, खित्ताऽभावे कारणेण पणगे संवुड्ढे दसमीए पज्जोसवंति, एवं पन्नरसीए, एवं पणगवुड्ढि ताव कज्जति जाव सवीसतिमासो पुन्नो इत्यादि सवीसइराए मासे पुन्ने जदि वासखित्तं न लब्भइ तो रुक्खहेठेवि पज्जोसविअव्वं । तं च पुण्णिमाए पंचमीए दसमीए, एवमादिएसु पव्वेसु पज्जोसविअव्वं नो अपव्वेसु । सीसो पुच्छइ-इआणिं कहिं च चउत्थीए अपव्वे पज्जोसविज्जत्ति । आयरिओ भणइ-कारणिआ चउत्थी अज्जकालगायरिएहिं पवत्तिआ" इति । अत्र पूर्वचूर्णिद्वयेऽपि "एतेसु पव्वेसु जहा लंभं पज्जोसवेअव्वं अपव्वे न वट्टइ, इत्यनेन पुण्णिमाए १ पंचमीए २ दसमीए ३ एवमाइएसु पव्वेसु पज्जोसवेअव्वं नो अपव्वेसु ।" इत्यनेन वचनेन पूर्णिमावत् पञ्चम्याः पर्वत्वं सिद्धम् । अत्राऽऽह कोऽपि कोपितप्रायः-चर्चाचञ्चुर्विपश्चित्-ननु एतैरक्षरैर्दशम्या अपि पर्वत्वं पञ्चमीवन्माननीयं स्यात् ? इति चेदुच्यते-सिद्धान्ताक्षरसिद्धेऽर्थे का नाम विचारणा ?। नन्वेवं दशम्यां तपोऽपि विधीयते ?, इति चेदुच्यते-पञ्चम्याः पर्वत्वं तावत् सिद्धान्ताक्षरैः सिद्धं, अथ केवलं दशमीतपोविषये विवादोऽवतिष्ठते, तत्र चेदमुत्तरम्-दशम्याः पर्वत्वे सत्यपि पूर्वाचार्यपरम्परायां महानिशीथे च दशम्यां तपसः करणस्य अदर्शनात् । तत्र तपो न क्रियते इति महानिशीथ-भाष्यपाठो यथा-

"संते बलवीरिअपुरिसायारपरक्कमे अट्ठमि १ चउद्दसी २ नाणपंचमी ३ पज्जोसवणाओ ४ चाउम्मासिएसु चउत्थ,

छट्ठट्ठमे न करिज्जा तो पायच्छित्तं इति", ननु–एवं सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या २ अन्यतरा चेति गणनायां पक्षमध्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतुःपर्वी–पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलादिना आराध्यते? इति चेदुच्यते–स्वशक्त्यपेक्षं सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयतां न कश्चिद्दोषः । पुनः पञ्चम्याः पर्वत्वप्रतिपादकाः एकोनविंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि–अनेकग्रन्थाः सन्तीति तदर्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ६० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ६० ॥

ननु–"सवीसए राइमासे वइक्कंते पज्जोसवंती"ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् "जाव भद्दवयसुद्धपंचमीए अओ परेणं न वट्टइ अइक्कमिउं आसाढपुन्निमाओ आढत्तं, मग्गंताणं जाव भद्दवयजोण्हस्स पंचमीए" इति श्रीपर्युपणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव श्रीपर्युषणापर्वकरणमुचितम् । अन्यगच्छेष्वपि केषुचित् साम्प्रतं भाद्रपदसुदिपञ्चम्यामेव पर्युषणापर्व क्रियमाणं दृश्यते, परम्–आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुदिचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम्? इति, उच्यते–सत्यं भो शिष्य! पूर्वमेवं आसीत्, परं श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालिकाचार्यैः, "अंतरावि अ से कप्पइ" इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनबलेन पञ्चमीतः चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्व प्रवर्तितं, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्दश्यां जातं, अन्यथा आगमोक्तं पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानींतनसमस्तसंघेनाऽपि प्रमाणीकृतं,

यदुक्तं श्रीतीर्थोद्गालिप्रकीर्णके, तथाहि—“तेणउयनवसएहिं (९९३), समइक्कंतेहिं वद्धमाणाओ। पज्जोसवण चउत्थी, कालगसूरिहिं तो ठविआ ॥ १ ॥ वीसहिं दिणेहिं कप्पो, १ पंचगहाणीय कप्पठवणा य। नवसयतेणउएहिं, वुच्छिन्ना संघआणाए ॥ २ ॥ सालाहणेण रन्ना, संघाएसेण कारिओ भयवं!। पज्जोसवणचउत्थी, चाउम्मासं चउद्दसिए ॥ ३ ॥ चउमासयपडिक्कमणं, पक्खियदिवसंमि चउविहो संघो। नवसयतेणउएहिं, आयरणं तं पमाणंति ॥ ४ ॥”

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गवृत्तावपि तथैव प्रत्यपादि, तथाहि—“एवं च कारणेणं अज्जकालगायरिएहिं चउत्थीए पज्जोसवणं पवत्तियं सम्मत्तं संघेण य अणुमन्निअं तव्वसेण य पक्खिआईणि वि चउद्दसीए आयरिआणि, अन्नहा आगमुत्ताणि पुण्णिमाए त्ति”, एवं पर्युषणाचूर्णावपि, तथाहि—‘कारणिया चउत्थी वि अज्जकालएहिं पवत्तिअ’ त्ति। पुनरेवमेव निशीथचूर्णिदशमोद्देशकेऽपि, तथाहि—“सिसो पुच्छइ इयाणिं कहं च चउत्थीए अपव्वे पज्जोसविज्जत्ति? आयरिओ भणइ—कारणिया चउत्थी अज्जकालगायरिएहिं पवत्तिअ इति।’ न च वाच्यं तस्मिन्नेव वर्षे शालिवाहनजीवनावधि वा तत्पर्युषणापर्व चतुर्थ्यां कृतं, पश्चात् पुनरपि पञ्चम्यामेव जातं भविष्यतीति, तदनन्तरमपि चतुर्थ्यामेव क्रियमाणमासीत्, यदुक्तं श्रीनिशीथचूर्णौ दशमोद्देशके, तथाहि—“इआणि कहं अपव्वे चउत्थीए पज्जोसविज्जइ?” इति शिष्यपृच्छायां गुरुवचनावसरे—“एवं च जुगप्पहाणेहिं चउत्थी कारणे पवत्तिआ, सच्चेव अणुमया सव्वसाहूणं” इति। ततः श्रीकालिकाचार्यानन्तरं पश्चात् कियत्कालभावी निशीथचूर्णिकारः—उक्तवचनप्रामाण्यात् ज्ञायते श्रीकालिकाचार्यात् पश्चादपि श्रीपर्युषणापर्व भाद्रपदचतुर्थ्यामेव

क्रियमाणमासीत्, ततस्तत्परम्पराऽऽयातैः अस्माभिरपि चतुर्थ्यामेव श्रीपर्युषणापर्व विधीयते इति न दोषः कोऽपि ॥

ननु-यदि एवं च-"एव च कारणेणं अज्जकालगेहिं चउत्थीए पज्जोसवणं पवत्तिअं समत्तसंघेण य अणुमन्निअं", इति स्थानाङ्गवृत्तौ भणितं। तदा समस्तसंघेन चतुर्थ्यां तस्याऽङ्गीकरणात्। सांप्रतं केषुचिद्गच्छेषु पञ्चम्यां तत्करणं कुतः ? ॥

उच्यते-श्रीकालिकाचार्यपरम्परां न ते मन्यन्ते इति संभाव्यते। ननु तर्हि असढेण समाइन्नं' इत्याद्युक्तत्वेन कथं न ते दोषभाजः ? ॥

उच्यते-तत्रार्थे त एव प्रष्टव्याः, वयं च न कांश्चिदपि निन्दामः। ननु-आत्मगच्छे पञ्चम्यां केवलं श्रीकल्पसूत्रं पाठमात्रतः श्रीसंघाग्रे वाच्यते न वा ? न वाच्यम्-इति उत्तरं, यतः सांवत्सरिकप्रतिक्रमणानन्तरिककल्पाष्टमाध्ययनपाठादनु-"कप्पस-मप्पावणियं करेमि काउसग्गं" इति वाक्येन कल्पसमाप्तिनैमित्तिककायोत्सर्गस्य तच्चूर्ण्यादौ प्ररूपणात्, सांवत्सरिकप्रति-क्रमणस्य चतुर्थ्यामेवाचरितत्वात्, चतुर्थ्यामेव तद्वचनं यौक्तिकं, न पञ्चम्यां, अतश्चतुर्थ्यां सांवत्सरिककृत्यसमाप्तिकार-काणां पञ्चमी षष्ठीवद्दोषकृत् ज्ञेया। पुनर्यथा श्रीकल्पसूत्रे-"नो से कप्पइ तं रयणिं उवाइणावित्तए" इति पञ्चमीमा-श्रित्य प्रोक्तं, तथा चतुर्थीमानकानां चतुर्थीमाश्रित्यापि ज्ञेयं, ततश्चतुर्थीमानकानां पञ्चम्यां श्रीकल्पसूत्रस्य संघसमक्षं पाठ-वाचनेऽपि महान् दोषः। इति चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

॥ इति चतुर्थ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिशाहिमान्याः, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव–स्तेषामेष प्रसादो मे ॥ २ ॥
त्रयोदशभिरित्येवं, पूर्णं प्रश्नोत्तरैर्व्यधात् । तृतीयकं प्रकाशं श्री-समयादिमसुन्दरः ॥ ३ ॥
इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते श्रीसामाचारीशतके पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाशः सम्पूर्णः ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाशः समाप्तः ॥ ३ ॥

॥ अथ चतुर्थः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्थभणपार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु–श्रीजिनवल्लभसूरीणां परमसंविग्नानां कठोरसत्क्रियापात्राणां का सामाचारी प्रवर्तते ?, यदुपरि सर्वोऽपि श्रीखरतरगच्छसंघः प्रतिक्रमणादिक्रियां कुर्वाणोऽस्ति ? उच्यते–श्रूयताम्, एषा चत्वारिंशद्गाथारूपा तेषां सामाचारी, तथाहि—

"सम्मं नमिउं देवं, देविंदवंदिअपयं महावीरं । पडिक्कमणसमाचारीं, भणामि जह संभरामि अहं ॥ १ ॥ पंचविहायारविसु–द्धिहेउमिह साहू सावगो वावि । पडिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्को वि ॥ २ ॥ वंदित्त चेइआइं, दाउं चउराइए खमासमणे । भूनिहियसिरो सयला–ऽइआरमिच्छुक्कडं देइ ॥ ३ ॥ सामाइअपुवमिच्छा–मि ठाइउं काउसग्गमिच्चाइं । सुत्तं भणिअ पलंविअभूयकुप्परधरिअपहिरणओ ॥ ४ ॥ संजइ १ कविट्ठ २ घण ३ लय ४ लंवुत्तर ५ खलिण ६ सवरि ७ वहु ८ पेहा ९ । वारुणि १० भमुहं ११ गुलि १२ सीस १३ मूअ १४ हय १५ काय १६ निहलु १७ द्धी १८ ॥ ५ ॥ थंभाइ १९ [घोडगमाई] दोसरहियं, तो कुणइ दुह्लसिओ तणुस्सग्गं । नाभिअहो जाणुद्धं, चतुरंगुलठविअकडिपट्टो ॥ ६ ॥ तत्थ य धरेइ हिअए, जहक्कमं दिणकए अईआरे । पारेत्तु नमुक्कारेण पढइ चउवीसथयदंडं ॥ ७ ॥ संडासगे पमज्जिय, उवविसिय अलग्गविअयवाहुजुओ । मुहणंतगं च कायं, पेहए पंचवीसइहा ॥ ८ ॥ उट्ठियट्ठिओ सविणयं,

विहिणा गुरुणो करेइ किइकम्मं । वत्तीसदोसरहियं, पणवीसावस्सगविसुद्धं ॥ ९ ॥ थद्ध १ पविद्ध २ मणादिअ ३ परि-पिंडिअ ४ मंकुसं ५ ससुवत्तं ६ । कच्छवरिंगिअ ७ टोलगइ-८ ढड्ढरं ९ चेइ-आवद्धं १० ॥ १० ॥ मणदुट्ठ ११ रुट्ठ १२ तज्जिय १३ सढ १४ हीलिअ१५ तिणिअ १६ भंडणीअं च १७ । दिट्ठमदिट्ठं १८ संगं १९ कर २० मोअण २१ मूण २२ मूअं च २३ ॥ ११ ॥ भय २४ मित्ती २५ गारव २६ कारणेहिं २७ पलिओवि । [चि]अं २८ भयंतं च २९ । आलिद्ध ३० मणालिद्धं ३१ चूलिअ ३२ चुडुलित्ति वत्तीसा ॥ १२ ॥ उपवेसमहाजायं, दुहोणयं पयडआरसावत्तं । एगनिक्खमणतिगुत्तं, चउसिर न भणंति पणवीसा ॥ १३ ॥ अह सम्ममवणअंगो, करजुअविहिधरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय अइआरे, जहक्कमं गुरुपुरो विअडे ॥ १४ ॥ अह उवविसित्तु सुत्तं, सामाइअमाइअं पढीअ पयओ । अब्भुट्ठियओ म्मि इच्चा-इ पढइ दुह उट्ठिओ विहिणा ॥ १५ ॥-दाऊण वंदणं तो, पणगाइसु जइसु खामए तिन्नि । किइकम्मं किरियठिओ, तह्हो गाहा-तिगं भणई ॥ १६ ॥ अह [इय] सामाइअउस्सगसुत्तमुच्चरिअ काउसग्गठिओ । चिंतइ उज्जोयदुगं, चरित्तअइआरसुद्धि-कए ॥ १७ ॥ विहिणा पारिअ सम्म-त्तसुद्धिहेउं च पढिअ उज्जोअं । तह सयलोयअरिहं-तचेइआरोहणुस्सग्गं ॥ १८ ॥ काउं उज्जोयगरं, चिंतिय पारेइ सुद्धसम्मत्तो । पुक्खरवरदीवड्ढं, कड्ढइ सुयसोहणनिमित्तं ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सासां उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ, फलाण सिद्धाण पढइ थयं ॥ २० ॥ अह सुअसमिद्धिहेउ, सुय देवीए करेइ उस्सग्गं । चिंतेइ नमुक्कारं, सुणइ वदेइ व तीइ थुइं ॥ २१ ॥ एवं खेत्तसुरीए, उस्सग्गं कुणइ सुणइ देइ थुइं । पढिअं च पंचमंगलं उववसइ पमज्ज संडासे ॥ २२ ॥ पुव्वविहिणेव पेहिअ, पुत्तिं दाऊण वंदणं गुरुणो । इच्छामो अणु-

संड्ढिं,-ति भणिअ जाणूहिंतो ठाइ ॥ २३ ॥ गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि, वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्कत्थयं थयं पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्गं ॥ २४ ॥ एवं ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढमं दाउं मिच्छा–मि दुक्कडं पढइ सक्कत्थयं ॥ २५ ॥ उट्ठिय करेइ विहिणा, उस्सग्गं चिंतए अ उज्जोयं । बीअं दंसणसुद्धीए चिंतए तत्थ इममेव ॥ २६ ॥ तइए निसाअइयारे, जहकम्मं चिंतिऊण पारेइ । सिद्धत्थयं पढित्ता, पमज्ज संडासमुवविसइ ॥ २७ ॥ पुव्वं च पोत्तिपेहण–वंदण-मालोयसुत्तपढणं च । वंदणखामणवंदण–गाहातिगपढणमुस्सग्गो ॥ २८ ॥ तत्थ वि चिंतए संयम–योगाण न जेण होइ मे हाणी । तं पडिवज्जामि तवं, छम्मासं ता न काउमलं ॥ २९ ॥ एगाइगुणतीसूणयं अं पि न सहो न पंचमासमवि । एवं चउ ति दुमासं, न समत्थो एगमासं पि ॥ ३० ॥ जा तं पि तेरसूणं, चउतीसइमाइअं दुहाणीए । जाव चउत्थं तो आयं-बिलाइ जा पोरसि नमो वा ॥ ३१ ॥ जो सक्कं तं हिअए, धरिउं पारेत्तु पेहए पोत्तिं । दाऊं वंदणमसढो, तं चिअ पच्चक्खए विहिणा ॥ ३२ ॥ इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणइ उववसिअ पढइ तिन्नि । थुई मिउसद्देण सक्कत्थयाइ तो चेइए वंदे ॥ ३३ ॥ अह पक्खियं चउद्दसि–दिणंमि पुव्वं व तत्थ देवसिअं । सुत्तंतं पडिक्कमिउं, तो सम्ममिमं कमं कुणइ ॥ ३४ ॥ मुहपोत्तिय वंदणयं, संबुद्धाखामणं तहालोए । वंदण पत्तेयखामणाणि च वंदणयमह सुत्तं च ॥ ३५ ॥ सुत्तं अब्भु-ट्ठाणं, उस्सग्गो पोत्ति वंदणं तह य । पज्जंतिअखामणं, तह चउरो थोभवंदणया ॥ ३६ ॥ पुव्वविहिणेव सव्वं, देवसियं वंदणाइ तो कुणइ । सिज्जसुरी उस्सग्गे, भेओ संतित्थयपढणे अ ॥ ३७ ॥ एवं चि अ चउमासे, वरिसे अ जहक्कम्मं विहि णेयो । पक्खचउमास–वरिसेसु नवरि नामंमि नाणत्तं ॥ ३८ ॥ तह उस्सग्गोज्जोया, वारस वीसा सम्मं गलिगचत्ता ।

संबुद्धाखामणं ति–पण सत्त साहूण जहसंखं ॥ ३९ ॥ इअ जिणवल्लहगणिणा, लिहिअं जं सुमरिअं च मइणावि । उस्सु-त्तमणाइन्नं, जं मिच्छामि दुक्कडं तस्स ॥ ४० ॥"

॥ इति श्रीजिनवल्लभसूरिसामाचार्यधिकारः ॥ ६२ ॥

ननु–श्रीजिनदत्तसूरीणां युगप्रधानगुरूणामपि अनायतनचैत्य–स्त्रीकृतमूलप्रतिमापूजा–प्रमुखनिषेधकवाक्यानि सामाचारीरूपाणि क्वाऽपि संकलितानि सन्ति? सन्तीति ब्रूमः, स्वकृतोत्सूत्रपदोद्घाटनकुलके तैः सविस्तरं प्ररूपितत्वात् तथाहि, तत्कुलकं—

"लिंगी जत्थ गिहिव देवनिलए निच्चं निवासी तयं, सुत्तेऽणायतणं न तत्थ उ जओ नाणाइवुड्ढी भवे । निस्सानिस्स-जिणिंदमंदिरदुगं तल्लाभ हेउं तयं, सिद्धंतंमि पसिद्धमेव तहवी खिंसंति ही बालिसा ॥ १ ॥ चेइअमढेसु जइवेसधारया निच्चमेव निवसंति । तमणाययणं जइसावगेहिं खलु वज्जणिज्जंति ॥ २ ॥ उस्सुत्तदेसणाकारएहिं केहिं तु वसइवासीहिं । पडि-बोहिअसावयचेइयं पुणो होइऽणाययणं ॥ ३ ॥ एयंमि हुस्सुत्तं पुण, जुवइपवेसो निसाइ चेइहरे । रयणीइ जिणपइट्ठा, न्हाणं नेवेज्जदाणं च ॥ ४ ॥ पूएइ मूलपडिमंपि साविआ चिइनिवसिसम्मत्तं । गब्भापहारकल्लाणं पि न हु होइ वीरस्स ॥ ५ ॥ कीरइ मासविहारोऽहुणाऽवि साहूहिं नत्थि किर दोसो । पुरिसित्थीओ पडिमा, वहंति तत्था–इमा चउरो ॥ ६ ॥ कंडुअसंगरिआओ, न हुंति बिदलंति विरुहगाऽणंतं । न य सिंचियवेराइ, सच्चित्तं सिंधवो दक्खा ॥ ७ ॥ इरियावहियं पडिकमिअ जो जीणाईण पूअणाइ पुणो । कुज्जा इरियं पडिकमिअ कुणइ किइ[य]कम्मदाणाइं ॥ ८ ॥ विहि-

चेइअ नामं पि हु न जुत्तमेअं जमागमेणुत्तं । निस्साकडाइ जिणचेइआइं, लिंगीहि विजुंआइं ॥ ९ ॥ तित्तियमित्तं कुज्जा, जित्तियमित्तं जलाइ भुंजिज्जा । अजियजलाहारगिही, पाणागारे समुच्चरइ ॥ १० ॥ उग्गय[ए]सूरे सुरुग्गमे अ भणिअंमि नत्थि किर दोसो । एगजुगे जुगपवरा, दस पंच हवंति न हु एगो ॥ ११ ॥ बत्तीसं देविंदा, चउसट्ठी नेअ हुंति जिणपयडा । पूआ अट्ठविअप्पा, पाससुपासा न नव ति फणा ॥ १२ ॥ खीरघएहिं ण्हाणं, जिणपडिमाणं न काउ जुत्तमिणं । दव्वत्थओत्ति काउं, गिहीणमुचिआ जिणपइट्ठा ॥ १३ ॥ कत्तियऽमावासाए, पच्छिमरयणीइँ वीरपडिमाए । कीरइ न्हाणं पूआ, वाइअ महनट्टगीअं च ॥ १४ ॥ लउडारसो वि दिज्जइ, विहि–जिणभवणंमि सावएहिं पि । सासणसुराणमंदो–लणं च तत्थेव जलकीलं ॥ १५ ॥ माहे मालारोवण–मिह कीरंतं च साहए सिद्धिं । मालग्गहणे न्हाणे, जिणाण रयणीइ [ए] को दोसो ? ॥ १६ ॥ न्हवणयरसिहाबंधो, मुद्दाकलसेसु वासखेवाइ । सूरी विणा पइट्ठं, कुणइ अ उस्सुत्तमाईअं ॥ १७ ॥ गिहिणोऽवि दिसाबंधो, कीरंतो धम्मसाहगो होइ । चेइवसहिनिवासीवि साहुवेसट्ठिया पुज्जा ॥ १८ ॥ जिणबिंबमणाययणं, न होइ निवसंति ते जहिं स मढो । सो सुविहियसाहूहिं, परिहरिणिज्जो न य गिहीहिं ॥ १९ ॥ मेरुगिरिंमि तिअसाहि–वेहिं जिणजम्मन्हाणमवि किरियं । आरत्तिअमुत्तारिय, मंगलदीवं कयं नट्टं ॥ २० ॥ आरत्तिअमेगजिणिं–दपडिमपुरओ कयं न निम्मल्लं । परिहाविज्जइ जेणं, वत्थेणं तमवि निम्मल्लं ॥ २१ ॥ आरत्तियमुवरिजलं, भामिज्जइ तह पयत्तओ पूअं । तंमि अ जमुत्तरंते, तदुवरि कुसुमंजलिक्खेवो ॥ २२ ॥ आरत्तियं धरिज्जइ, जयंतराले वि उत्तरंतं तु । कीरइ नट्टं गीअं, वाइअमुअगीअ नट्टं च ॥ २३ ॥ जिणपुरओऽवि फलक्खय–पमुहं जं ढोइअं तु पूअट्ठा । तमवि न कप्पइ

पडिक्कमणाइ मोणेणं कुणंति ॥३०॥ गोयमपडिग्गह १ मुक्खदंडग २ मउडसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरणं ॥ ३१ ॥ संपइकाले सावयपडिमाओ न वहिज्जंति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोउल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहराइसु अद्धुडंचय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई विरहगीआई परिहारो ॥३५॥ जहन्नओ वि पारुत्थयं विणा न न्हवणं ॥ ३६ ॥ रयणीए नंदि १ बलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआणं ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामणं ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य उत्तारिअ जलणे खिवणं ॥ ३९ ॥ न य थालं विणा आरत्ति अ मंगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नच्चणं ॥ ४१ ॥ न य लउडारसदाणं ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सक्केण न कयं किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं संहारेण य संजुत्तं ॥ ४३ ॥ अट्ठाहिआओ तहा आरंभिअब्बाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इंति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इमं गहिअंति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं दिन्ने परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअयं ॥ ४५ ॥ मूलगुरुपत्थाणं काउं जाव विवक्खियं ठाणं न संपत्तो ताव धोवणीया सव्वठाणेसु साहूहिं न कायव्वा ॥ ४६ ॥ कंधकंबलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअव्वो आयरियउवज्झायाणं गिण्हंतेहिं पढमं दंडओ घेतव्वो पच्छा कंधकंबलिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-उवज्झायाणं कंधकंबली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतव्वा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥ चउरो तिप्पाओ घेतव्वा न पुण तिन्नि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत वंदणदायारो सावया जहा पभाए तहा संझाए वि दोहिं

छंदणेहिं कमेण आलोयणं खामणं पच्चक्खाणं करेंति, न पुण संझाए पढमं छंदणदुगेण पच्चक्खाणं ततो दो दो छंदणेहिं आलोयण खामणया ॥ ५० ॥ सावय–पडिक्कमणसुत्तंते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सत्ति न भणंति ॥ ५१ ॥ पडिक्कमणे साहूणो सावया य काउस्सग्गे आइआरं मुक्कलं चिंतंति न पुण गाहारूवं ॥ ५२ ॥ वक्खाणवायणेवि रागझुणी न कायब्बो ॥ ५३ ॥ सामाइअदंडगं मुहपोत्तिआ पडिलेहणपुव्वं भणिअ तओ इरिआवहिआ पडिक्कमिज्जइ न पुण इरिअं पडिक्कमित्ता तओ सामाइअग्गहणं ॥ ५४ ॥ पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयणं मुत्तुं परोप्परं एगमंडलीए न छंदणा दोसो अओ मुहपोत्ति पडिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरणं सइ सामत्थे वीआपंचमीएग्गारसीसु निविगयं अन्नया एगभत्तमविंजण जाय खुड्डिय गिलाणाइ मोत्तुं ॥ ५६ ॥ पइदिणं संपुण्णचियवंदणा देवालए ॥ ५७ ॥ रत्तिए गुरुणो सोअत्थं दुप्परिआए जलोल्लिय चीवरखंडठावणं अइसाराइसु ऌहणयाइ धोवणं भंडए धारेअव्वं ॥ ५८ ॥ चउमासिया धोवणी ॥ ५९ ॥ वासा चउमासए सूरिणं दुकंवला निसिज्झा उवज्झायस्स एगं कंवला वायणायरिअस्स य ॥ ६० ॥ जेट्ठउवज्झाया मह–उवज्झाया इति भणंति न पुण अन्ने ॥ ६१ ॥ आयरिय नामं लेहाइसु अमुग आयरिय इय लिहिअव्वं न पुण सूरित्ति ॥ ६२ ॥ संघाडयबाहिरे मए तस्स अंतिय वत्थ पत्त पुत्थआइ पडआसण कंवलसहिअं मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहूसु कणिट्ठो भोयणमंडलिं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरंति सो सा भत्ताइअं ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाड-कुलसंभूओ चेव आयरिओ ठाविज्जइ उवज्झाओवि तहेव न पुण दसाजातिओ महुत्तीयाणो ठाविज्जइ, वायणागुरू जो वा सो वा ठाविज्जइ महत्तरी सिरिमाला चेव ठाविज्जइ ॥ ६६ ॥

पडिक्कमणाइ मोणेणं कुणंति ॥३०॥ गोयमपडिग्गह १ मुक्खदंडग २ मउडसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरणं ॥ ३१ ॥ संपइकाले सावयपडिमाओ न वहिज्जंति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोउल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहरांइसु अद्धुडंचय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई विरहगीआई परिहारो ॥३५॥ जहन्नओ वि पारुत्थयं विणा न न्हवणं ॥ ३६ ॥ रयणीए नंदि १ वलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआणं ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामणं ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य उत्तारिअ जलणे खिवणं ॥ ३९ ॥ न य थालं विणा आरत्ति अ मंगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नच्चणं ॥ ४१ ॥ न य लउडारसदाणं ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सक्केण न कयं किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं संहारेण य संजुत्तं ॥ ४३ ॥ अट्ठाहिआओ तहा आरंभिअव्वाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इंति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरूपासे इमं गहिअंति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं दिन्ने परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअयं ॥ ४५ ॥ मूलगुरुपत्थाणं काउं जाव विवक्खियं ठाणं न संपत्तो ताव धोवणीया सव्वठाणेसु साहूहिं न कायव्वा ॥ ४६ ॥ कंधकंवलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअव्वो आयरियउवज्झायाणं गिण्हंतेहिं पढमं दंडओ घेतव्वो पच्छा कंधकंवलिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-उवज्झायाणं कंधकंबली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतव्वा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥ चउरो तिप्पाओ घेतव्वा. न पुण तिन्नि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत वंदणदायारो सावया जहा पभाए तहा संझाए वि दोहिं

छंदणेहिं कमेण आलोयणं खामणं पच्चक्खाणं करेंति, न पुण संझाए पढमं छंदणदुगेण पच्चक्खाणं ततो दो दो छंदणेहिं आलोयण खामणया ॥ ५० ॥ सावय–पडिक्कमणसुत्तंते तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्सत्ति न भणंति ॥ ५१ ॥ पडिक्कमणे साहूणो सावया य काउस्सग्गे आइआरं मुक्कलं चिंतंति न पुण गाहारूवं ॥ ५२ ॥ वक्खाणवायणेवि रागझुणी न कायव्वो ॥ ५३ ॥ सामाइअदंडगं मुहपोत्तिआ पडिलेहणपुव्वं भणिअ तओ इरिआवहिआ पडिक्कमिज्जइ न पुण इरिअं पडिक्क॰मित्ता तओ सामाइअग्गहणं ॥ ५४ ॥ पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयणं मुत्तुं परोप्परं एगमंडलीए न छंदणा दोसो अओ मुहपोत्ति पडिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्ठमीचउद्दसीसु उववासकरणं सइ सामत्थे वीआपंचमीएग्गारसीसु निव्विगयं अन्नया एगभत्तमविंजण जाय खुड्डिय गिलाणाइ मोत्तुं ॥ ५६ ॥ पइदिणं संपुण्णचियवंदणा देवालए ॥ ५७ ॥ रत्तिए गुरुणो सोअत्थं दुप्परिआए जलोल्लिय चीवरखंडठावणं अइसाराइसु लूहणयाइ धोवणं भंडए धारेअव्वं ॥ ५८ ॥ चउमासिया धोवणी ॥ ५९ ॥ वासा चउमासए सूरिणं दुकंबला निसिज्झा उवज्झायस्स एगं कंबला वायणायरिअस्स य ॥ ६० ॥ जेट्ठउवज्झाया मह–उवज्झाया इति भणंति न पुण अन्ने ॥ ६१ ॥ आयरिय नामं लेहाइसु अमुग आयरिय इय लिहिअव्वं न पुण सूरित्ति ॥ ६२ ॥ संघाडयबाहिरे मए तस्स अंतिय वत्थ पत्त पुत्थआइ पडआसण कंबलसहिअं मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहूसु कणिट्ठो भोयणमंडलिं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरंति सो सा भत्ताइअं ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाड-कुलसंभूओ चेव आयरिओ ठाविज्जइ उवज्झाओवि तहेव न पुण दसाजातिओ महुत्तीयाणो ठाविज्जइ, वायणागुरू जो वा सो वा ठाविज्जइ महत्तरी सिरिमाला चेव ठाविज्जइ ॥ ६६ ॥

पडिक्कमणाइ मोणेणं कुणंति ॥३०॥ गोयमपडिग्गह १ मुक्खदंडग २ मउडसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरणं ॥ ३१ ॥ संपइकाले सावयपडिमाओ न वहिज्जंति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोउल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहरांइसु अल्लुडंचय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई विरहगीआई परिहारो ॥३५॥ जहन्नओ वि पारुत्थयं विणा न न्हवणं ॥ ३६ ॥ रयणीए नंदि १ वलि २ पइट्ठा ३ रहजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआणं ४ चेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स न भामणं ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य उत्तारिअ जलणे खिवणं ॥ ३८ ॥ न य थालं विणा आरत्ति अ मंगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नच्चणं ॥ ४१ ॥ न य लउडारसदाणं ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २ आरत्तिआइ ३ जिणस्स सक्केण न कयं किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं संहारेण य संजुत्तं ॥ ४३ ॥ अट्ठाहिआओ तहा आरंभिअवाओ जहा सत्तमी अट्ठमी नवमीओ अट्ठाहिआ मज्झे इंति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इमं गहिअंति लिहिज्जइ न उण अन्नेहिं वि आयरिय उवज्झाय वायणायरिएहिं दिन्ने परिग्गहप्पमाणे स नाम लिहिअव्वं ॥ ४५ ॥ मूलगुरुपत्थाणं काउं जाव विवक्खियं ठाणं न संपत्तो ताव धोवणीया सव्वठाणेसु साहूहिं न कायव्वा ॥ ४६ ॥ कंधकंबलियाए असमप्पिआए दंडगो न अप्पेअव्वो आयरियउवज्झायाणं गिण्हंतेहिं पढमं दंडओ घेतव्वो पच्छा कंधकंबलिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-उवज्झायाणं कंधकंबली विहारभूमिए वेयावच्चगरेण घेतव्वा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥ चउरो तिप्पाओ घेतव्वा न पुण तिन्नि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत वंदणदायारो सावया जहा पभाए तहा संझाए वि दोहिं

किमपि न आनाय्यं किं तु संघाटकं प्रति पृष्ठा । ८ । विंशति वर्षपर्याय विना योगपट्टाद न ग्राह्य । ९ । [illegible] वर्जनं । १० । संस्तारके सामान्यतपोधनस्य कम्बलिका निषिद्धा ग्लानवर्जं । ११ । क्रीतादिना वस्त्रादि अपूर्वं न आनाय्यं । १२ । सागारिकसमक्षं गाढकलहे आचाम्लं अज्ञाते निर्विकृतिकं । १३ । सागारिकेभ्यो याचकेभ्यश्च निजान्नपानादि न देयं । १४ । उपाध्यायवाचनाचार्ययोः मण्यक्षपूजानिषेधः । १५ । गुरोराज्ञया विहारो गमनागमनादिकं । १६ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां प्रावृतानामेव उपयोगकरणं आचार्यवत् । १७ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां आरात्रिकावतारणं न । १८ । प्रथमदिने आचार्योपाध्यायवाचनाचार्यैः यथाज्येष्ठं रात्रिकं पादशौचं कार्यं । १९ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां पुष्पपट्टे कम्बलं वस्त्रं च नाऽस्ति । २० । भोजनकाले आचार्योपाध्यायाग्रे पट्टकं धार्यं, न वाचनाचार्याग्रे । २१ । व्याख्यानारम्भे गच्छाधिपतेः नमस्कारकथनं प्रतिक्रमणे तन्नाम कथनं च । २२ । दीक्षादानं मूलगुरोस्तदाज्ञया आचार्याणां च । २३ । सागारिकदृष्टौ उच्छोञ्छनाभ्यंगनिषेधोऽन्यत्र हस्तपादमुखशौचात् । २४ । वर्षाचतुर्मास्यां एका विकृतिः वीरकस्यागके च बालग्लानवर्जं । २५ । राद्धकाचरनिषेधः । २६ । देवस्वं ज्ञानस्वं च न काऽपि व्यापार्यं देवकार्यादन्यत्र । २७ । पूर्णिमाऽमावास्योः नन्दीश्वरदेववन्दनं । २८ । कार्तिकचातुर्मासिकं पारणं बहिर्विधेयं यतनया । २९ । गुरुरूपद्रव्यमपि देवस्व-ज्ञानस्ववत् । ३० । अकाले संज्ञायां यथा उपवासः प्रवेश्यः । ३१ । अष्टमीचतुर्दश्योः पादशौचवर्जं उच्छोलनानिषेधः करणे उपवासः । ३२ । उत्सर्गेण दुग्धनिषेधः यः कश्चित् लंघयिष्यति तस्याज्ञाभंगः इति ॥ ३३ ॥

॥ इति व्यवस्थापत्राधिकारः ॥ ६५ ॥

पंथे सज्झाय दुप्पडिलेहण गोअरचरिअभंगेत्ति जहा–जेट्ठं साहूणो विस्सामिअ विस्सामिअ सुह विहारो पुच्छिअव्वो ॥ ६७॥
साहूणं पढमो-वहाणे वुढे उत्तरज्झयणाइ जोगा वोढव्वा ॥ ६८ ॥ वीरस्स [illegible] कल्लाणा य ॥ ६९ ॥"

॥ इति श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्यधिकारः ॥ ६४ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छे एतत्सामाचारीत्रयातिरिक्तं व्यवस्थापत्रमपि किमपि वर्तते न वा ? उच्यते–वर्तते एव साधूनां शिक्षारूपं, तथाहि—

सर्वं वस्त्रपात्रादि विंहृत्य मूलगुरुभ्यो निवेदनीयं । १ । प्राभृतकादिपरिष्ठापने आचाम्लं, अन्यत्र चातुर्मासिक–सांवत्सरिकपारणात् । २ । पात्रक्षालने कल्पपरिधाने निर्विकृतिकं । ३ । गुरुणासह संस्तारक–मुखवस्त्रिकाऽप्रतिलेखने निर्विकृतिकं मार्गश्रमग्लानत्वादिकारणं विना । ४ । गुरोरनापृच्छया साधुभ्यो वस्त्रादिदाने न कार्यम् । अन्यत्र पृथक् संघाटकात् । ५ । पात्र त्रेपणक घटभंगे आचाम्लं । ६ । चेतणी ढांकणी प्रभृतिभंगे निर्विकृतिकं । ७ । आत्मरुच्या गृहस्थपार्श्वात्

---

१ गच्छपतिः पञ्चनदीः साधयति । सूरिमन्त्रं आराधयति । अत्यहं द्विशतसूरिमन्त्रजपं करोति । खरतरश्राद्धगृहे कमथकाकसलकाले [गुमर्न] खरतर-श्राद्धैः सदा छिमचटी २००० गुणनीया । श्राद्धैः स्वगृहे मासमध्ये आचाम्लद्वयं कार्यं । सति सामर्थ्ये खरतरसाधुभिः पञ्चागमं कार्यं । एते सप्त वरा श्रीजिनदत्तसूरीणां पार्श्वे योगिनीमार्गिताः । योगिनीदत्ताः [illegible] एते । प्रतिग्रामं एकः श्राद्धो दीप्तः । प्रायसः खरतरश्राद्धो निर्धनो न । खरतरश्राद्धः कुमरणेन न म्रियते । साध्वी स्त्रीधर्मे न । खरतरश्राद्धं शाकिनी न छलति । जिनदत्तसूरिनाम्ना विद्युद्भयं न । खरतरश्राद्धः सिन्धुदेशे गत्वा लाभवान् भविष्यति । एभि जिनदत्तसूरीणां सप्त वराः योगिनीदत्ताः इति जीर्ण–पत्रे ॥

ननु-श्राविका श्रावको वा यदा मुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकं ददते तदा एकपट्टाया मुखवस्त्रिकाया उपरि तत् दानं घटामाटीकते ?, किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुग्मकल्पना मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति । द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने मुखवस्त्रिकाया मध्यभागो न भवति किन्तु चतुर्थभागः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदानं तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

"तह वि छिन्नं वामयजाणुं नमिऊण तत्थ मुहपुत्तिं । रयहरणमज्झभागंमि ठावएँ पुज्जपायजुगं ॥ १ ॥

एवं सुसावओ वि हु दुवालसावत्तवंदणं दिंत्तो । मुहपुत्तिमज्झभागंमि ठावएँ पुज्जपायजुगं ॥ २ ॥

॥ इत्येकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकारः ॥ ६८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पदस्थानां व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति । तथाहि-

श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशब्दवादनादिना प्रवेशः क्रियते, निउंछनं च क्रियते, मङ्गलकलशः सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्याख्याने कृते सति श्राविका गीतं गायन्ति, इति संक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य प्रतिपत्तिः ॥ १ ॥

द्वितीयस्थानीय-सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशो चतुर्विधसंघः सम्मुखं आगच्छति, शङ्खो वाद्यते, श्राविकाश्च गीतं

ननु-देववन्दनाऽनन्तरं श्रीआचार्यमिश्र-इत्यादि क्षमाश्रमणचतुष्टयादारभ्य क्षेत्रदेवतास्तुतिपूर्वकवन्दनद्वयदानेन नमोऽर्हत्सिद्धा इत्यादिपर्यन्तं आन्तरणीनामकः छन्दनादोषः प्रतिपादितोऽस्ति, अतः पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाकाले परस्परं आंतरणीदोषो न गण्यमानोऽस्ति, तत् क्वाऽपि प्रतिपादितमस्ति न वा? उच्यते-श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्यां स्पष्टं तदक्षराणि सन्ति, तथाहि-"पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयणं मोत्तुं परोप्परं एग मंडलीए न छंदणा दोसो अओ मुहपत्ति पडिलेहिज्जइ" १ एवं श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि-"पक्खियपडिक्कमणे पत्तेअखामणंकुणंताणं पुढोकय आलोयणं मोत्तुं नत्थि छंदणादोसो अओ चेव अम्ह सामाचारीए मुहपत्तिआ पत्तेअ खामणानन्तरं पडिलेहिज्ज इत्ति २ एवं तरुणप्रभसूरिकृत-बालावबोधेऽपि ज्ञेयम् ३ ॥

॥ इति पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणायां न आन्तरीणानामकः छन्दना-दोषाधिकारः ॥ ६६ ॥

ननु-देवसियं वइक्कंतं कियन्तं कालं कथ्यते?, कियन्तं कालं च राइयं वइक्कंतं पठ्यते? उच्यते—प्रादोषिके प्रतिक्रमणे रात्रिप्रथमं प्रहरं यावत् देवसियं कथ्यते, पूर्वाह्णे तु दिवसप्रथमप्रहरं यावत् राइयं कथ्यते, यदुक्तं श्रीआवश्यकचूर्णौ (५१ पत्रे) तृतीयाध्ययने, तथाहि-"एवं देवसिओ वंदणग विहाणं भणियं। रत्तिमाइसुवि जेसु ठाणेसु दिवसग्गहणं तत्थ राईगादी वि भाणियव्वा। पादोसिए जाव पोरसी न उग्घाडेइ ताव देवसिअं भण्णइ, पुव्वण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेइ ताव राइयअं" इत्यादि ॥ ६७ ॥

॥ इति देवसिअं राइयं पाठकालाधिकारः ॥ ६७ ॥

ननु-श्राविका श्रावको वा यदा मुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकं ददते तदा एकपट्टाया मुखवस्त्रिकाया उपरि तत् दानं घटामाटीकते ?, किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुग्मकल्पना मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति । द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने मुखवस्त्रिकाया मध्यभागो न भवति किन्तु चतुर्थभागः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदानं तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

"तह वि छिनं वामयजाणुं नमिऊण तत्थ मुहपुत्तिं । रयहरणमज्झभागंमि ठावएँ पुज्जपायजुगं ॥ १ ॥
एवं सुसावओ वि हु दुवालसावत्तवंदणं दिंतो । मुहपुत्तिमज्झभागंमि ठावएँ पुज्जपायजुगं ॥ २ ॥

॥ इत्येकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकारः ॥ ६८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पदस्थानां व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति । तथाहि—

श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशब्दवादनादिना प्रवेशः क्रियते, निउंछनं च क्रियते, मङ्गलकलशः सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्याख्याने कृते सति श्राविका गीतं गायन्ति, इति संक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य प्रतिपत्तिः ॥ १ ॥

द्वितीयस्थानीय-सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशे चतुर्विधसंघः सम्मुखं आगच्छति, शङ्खो वाद्यते, श्राविकाश्च गीतं

अनुयोगपडिग्गंहणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वयं दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमननं ३, मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विसर्जः । अनुयोगविसजनार्थं काउस्सग्गं करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्यं कृत्वा मिथ्या दुष्कृतं दीयते ॥ ७१ ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु–पाक्षिक–चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सांवत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्तं "सांवच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते–हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि–श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठश्च। उक्तं च—

"पुव्वं विहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइतो कुणइ। सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः। चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवरं नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तनं। सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवः, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते। क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सांवत्सरिके च सप्तानां, श्रीगुर्वादीनां यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः॥ उक्तं च—

"एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कमं विही नेओ। पक्खियचउमासवरिसे-सु नवरि नामंमि नाणत्तं ॥ १ ॥

तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता। संबुद्धखामणं ति-पण-सत्त साहूण जह संखं ॥ २ ॥"

इत्थमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि। एवं श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित-षडावश्यकवन्दारकवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिक-प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि-तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गंहणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वयं दीयते, [illegible] वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो स्थिरपरिचितस्य सम्यग्धारणमित्यर्थः २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमननं ३, मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दीयते, पश्चात् मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखना-पूर्वमनुयोगं विससर्जः। अनुयोगविसज्जनार्थं काउस्सग्गं करेह। अनुयोगविसज्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गो नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामणं कृत्वा निसद्या उच्चं दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सांवत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अपिष्ठी कहिज्जइ इति श्रीकुलमण्डनसूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्तं "सांवच्छरिए भवणदेवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जानन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि—श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठश्च । उक्तं च—

"पुव्वं विहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइतो कुणइ । सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक–सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवरं नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तनं । सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवः, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सांवत्सरिके च सप्तानां, श्रीगुर्वादीनां यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः ॥ उक्तं च—

"एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कमं विही नेओ । पक्खियचउमासवरिसे–सु नवरि नामंमि नाणत्तं ॥ १ ॥
तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता । संबुद्धखामणं ति–पण–सत्त साहूण जह संखं ॥ २ ॥"

इत्थमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि । एवं श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित-षडावश्यकवन्दारकवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि–तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गंहणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वयं दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमननं ३, मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विससर्जः । अनुयोगविसजनार्थं काउस्सग्गं करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गो नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्यं कृत्वा मिथ्या दुष्कृतं दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सांवत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्तं "सांवच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य

क्षेत्रान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्तवस्थाने अजितशान्तिस्तव पाठश्च। उक्तं च—

"पुव्वं विहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइतो कुणइ। सिज्झसुरी उस्सग्गो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥"

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः। चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवरं नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्तवविंशतिः चिन्तनं। सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवः, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते। क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सांवत्सरिके च सप्तानां, श्रीगुर्वादीनां यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः॥ उक्तं च—

"एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कमं विही नेओ। पक्खियचउमासवरिसे-सु नवरि नामंमि नाणत्तं ॥ १ ॥
तह उस्सग्गो ज्जोया, बारस वीसा समं गलिगचत्ता। संबुद्धखामणं ति-पण-सत्त साहूण जह संखं ॥ २ ॥"

इत्थमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

"पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते" इत्यादि। एवं श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित-षडावश्यकवन्दारकवृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिक-प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि-तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपडिग्गंहणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वयं दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वयं दीयते। इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमननं ३, मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विससर्जः । अनुयोगविसजनार्थं काउस्सग्गं करेह। अनुयोगविसर्जनार्थं करेमि काउस्सग्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्यं कृत्वा मिथ्या दुष्कृतं दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ॥ ७०' ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सांवत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता थुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतबालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्तं "सांवच्छरिए भवन-देवता काउस्सग्गो न कीरइ, न य थुई असज्झायकाउस्सग्गोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति। ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुव वायवे कूणे । दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्कमेण जोगिणि उ वामे पिट्ठिउ वा काउं, बुहसोमवारेसु चंदबलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुणवसु २ रेवइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ कित्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अन्नेसु वा रिक्खेसु उववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअं कारिअ लोअगारवाहुं विस्सामिअ । इरिअं पडिक्कमिअ सक्कथयं भणिअ गुरु समीवमागस्स खमासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदणं दाउं, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह लोअं पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे संदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वंदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुक्करं कयं, अंगिणी साहियत्ति गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठिंति भणइ, चतुत्थे तुम्हाणं पवेइअं संदिसह साहूणं, पवेएमि पंचमे नमुक्कारं भणइ, छट्ठे तुम्हाणं पवेइअं साहूणं पवेइअं संदिसह काउस्सग्गं करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्मं जं न अहिआसिअं कुइअं कक्कराइअं छीअं जंभाइअं तस्स उहडावणिअं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग्गं करेइ, चउवीसत्थयं भणित्ता जहारायणियं साहू वंदइ पाइअ विस्सामेइ । जो पुण सयं चिय लोअं करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७२ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु–श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथं कांश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते–श्रीतरुणप्रभसूरिकृतपडावश्यकबाला-

आरो कओ" इत्यादि कही करी तस्सुत्तरी कही, शक्तिसंभवइ सवह काउस्सग्ग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यमिश्र आगे आवी एक खमासमण देइ करी भणइ, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सुत्तं संदिसाहुं ? गुरु संदिसावेह इसुं भणियइ हुंतइ, वीजुं खमासमण देई करी भगवन् सुत्तं कढुं ? इसुं भणइ, गुरु भणइ कढ इस्युं कह्यै, छतइ इच्छं इसुं भणी करी उभउथकउ-हाथ जोडिकरि मुहे मुहपत्ती देइ तिण्ह नमुकार कही मधुरस्वर व्यक्ताक्षर सावधानचित्त सूत्रार्थ मनचिंतव तउ हुंतउ पडिकमणासुत्त गुणइ, वीजा काउस्सग्गे वर्त्तमान सावधान थका सांभलइ । साधुसरसा पडिकमतां हुंता तिण्हसंयसाठि पक्खियसूत्रं सांभलइ शक्ति अभावे बइठा सांभलइ सूत्रं प्रति सवे काउस्सग्गं करेइ संपूर्णसूत्रं भणियइ नमुकारेण पारित्ता उभां थकां तिण्ह नवकार कही बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाक्षिकसूत्रभणने श्रुतौ च पूर्वपाठक्रमाधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु-लोचकारापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः समीचीनतया भणितोऽस्ति, तथाहि—

पज्जइएण लोओ कायबो अओ तविही भण्णइ, गुरुसमीवे खमासमण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदणं दाउं पढमखमाससमणेण इच्छाकारेण संदिसह भगवन् लोअं संदिसावेमि, वीए लोअं करेमि, तईए उच्चासणं संदिसावेमि चउत्थए उच्चासणं ठामि, तओ लोअगारं खमासमणपुवं भणइ इच्छकार लोअं करेह, मत्थया रक्खधारिणो य इच्छाकारं देइ तओ "पुवं पडिवय नवमी, तइआ इकारसीइ अग्गीए । दाहिण पंचमी तेरसि, बारसि चउत्थीए नेरईए ॥ १ ॥

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुव वायवे कूणे। दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्कमेण जोगिणि उ वामे पिट्ठिउ वा काउं, बुहसोमवारेसु चंदबलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुणवसु २ रेवइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ किक्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु। अन्नेसु वा रिक्खेसु उववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअं कारिअ लोअगारवाहुं विस्सामिअ। इरिअं पडिक्कमिअ सक्कथयं भणिअ गुरु समीवमागस्स खमासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदणं दाउं, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह लोअं पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे संदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वंदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुक्करं कयं, अंगिणी साहियत्ति गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठिंति भणइ, चतुत्थे तुम्हाणं पवेइअं संदिसह साहूणं, पवेएमि पंचमे नमुक्कारं भणइ, छट्ठे तुम्हाणं पवेइअं साहूणं पवेइअं संदिसह काउस्सग्गं करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्मं जं न अहिआसिअं कुइअं कक्कराइअं छीअं जंभाइअं तस्स उहडावणिअं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग्गं करेइ, चउवीसत्थयं भणित्ता जहारायणियं साहू वंदइ पाइअ विस्सामेइ। जो पुण सयं चिय लोअं करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७२ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु–श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथं कांश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते–श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबाला-

आरो कओ" इत्यादि कही करी तस्सुत्तरी कही, शक्तिसंभवइ सवह काउस्सग्ग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यमिश्र आगे आवी एक खमासमण देइ करी भणइ, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सुत्तं संदिसाहुं ? गुरु संदिसावेह इसुं भणियइ हुंतइ, वीजुं खमासमण देई करी भगवन् सुत्तं कढुं ? इसुं भणइ, गुरु भणइ कढ इस्युं कह्यै, छतइ इच्छं इसुं भणी करी उभउथकउ-हात जोडिकरि मुहे मुहपत्ती देइ तिण्ह नमुकार कही मधुरस्वर व्यक्ताक्षर सावधानचित्त सूत्रार्थ मनचिंत-य तउ हुंतउ पडिकमणासुत्त गुणइ, बीजा काउस्सग्गे वर्तमान सावधान थका सांभलइ । साधुसरसा पडिकमतां हुंता तिण्हसंयसाठि पक्खियसूत्रं सांभलइ शक्ति अभावे वइठा सांभलइ सूत्रं प्रति सबे काउस्सग्गं करेइ संपूर्णसूत्रं भणियइ नमुकारेण पारित्ता उभां थकां तिण्ह नवकार कही बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाक्षिकसूत्रभणने श्रुतौ च पूर्वपाठक्रमाधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु-लोचकारापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीविधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिभिः समीचीनतया भणितोऽस्ति, तथाहि—

पच्चईएण लोओ कायबो अओ तविही भण्णइ, गुरुसमीवे खमासमण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदणं दाउं पढमखमासमणेण इच्छाकारेण संदिसह भगवन् लोअं संदिसावेमि, बीए लोअं करेमि, तईए उच्चासणं संदिसावेमि चउत्थए उच्चासणं ठामि, तओ लोअगारं खमासमणपुवं भणइ इच्छकार लोअं करेह, मत्थया रक्खधारिणो य इच्छाकारं देइ तओ "पुवं पडिवय नवमी, तइआ इकारसीइ अग्गीए । दाहिण पंचमी तेरसि, बारसि चउत्थीए नेरईए ॥ १ ॥

पच्छिम छट्ठि चउद्दसि, सत्तमि पडिपुव वायवे कूणे । दसमी विइज्जा उत्तर, अट्ठमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-क्कमेण जोगिणि उ वामे पिट्ठिउ वा काउं, बुहसोमवारेसु चंदवलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुणव्वसु २ रेवइ ३ चित्ता ४ सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ कित्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अन्नेसु वा रिक्खेसु उववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअं कारिअ लोअगारवाहुं विस्सामिअ । इरिअं पडिक्कमिअ सक्कथयं भणिअ गुरु समीवमागरस खमासमण दुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवंदणं दाउं, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह लोअं पवेएमि, गुरू भणइ पवेह, वीए खमासमणे संदिसह किं भणामो, गुरू भणइ वंदित्ता पावेअह, तइएख० केसा मे पज्जुवासिआ तओ दुकरं कयं, अंगिणी साहियत्ति गुरुणा वुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठंति भणइ, चतुत्थे तुम्हाणं पवेइअं संदिसह साहूणं, पवेएमि पंचमे नमुक्कारं भणइ, छट्ठे तुम्हाणं पवेइअं साहूणं पवेइअं संदिसह काउस्सग्गं करेमि, सत्तमे केसेसु पज्जुवासिज्जमाणेसु सम्मं जं न अहिआसिअं कुइअं कक्कराइअं छीअं जंभाइअं तस्स उहडावणिअं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूस्सासं काउस्सग्गं करेइ, चउवीसत्थयं भणित्ता जहारायणियं साहू वंदइ पाइअ विस्सामेइ । जो पुण सयं चिय लोअं करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७३ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७३ ॥

ननु–श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथं कांश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते–श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबाला-

स्तोकामपि मंडलीं लंघते तदा किं तद्दोपनिवारणकर्तव्यं ? अत्रोच्यते—अत्रार्थे विधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिवाक्यं प्रमाणं, तथाहि तत्पाठः–"जया य मज्जारिआ छिंदइ तया जा–सा कालीकव्वडी । अक्खहिकक्कडियारि मंडलमांहि संचरी हय पडिहय मज्जारित्ति ॥ १ ॥ चउत्थपयं वारतिगं भणिआ खुद्दोपद्दवउहडावणत्थं काउस्सग्गो कायव्वो, सिरिसंतिनाह नमोक्कारो घोसेअव्वो इति प्रतिक्रमणविधिः ।" छुटकपत्रे तु वार्तिकरूपेऽयमनुक्रमः । देवसिकादिप्रतिक्रमणपञ्चकेऽपि यदि मार्जारीमंडलीं स्तोकामपि लंघते तदा अपशकुनादि कायोत्सर्गत्रयं पूर्ववत्प्रतिक्रमणकरणानन्तरं क्रियते, ततो "जा सा कालीति" गाथा वारत्रयं पठ्यते, वामपादेन वारत्रयं भूमिराहन्यते च ॥ ७७ ॥

॥ इति मार्जारीमंडलीप्रवेशनदोपनिवारणविधिरधिकारः ॥ ७७ ॥

ननु–सामायिकग्रहणक्रियायां श्राद्धानां कति क्षमाश्रमणानि ? उच्यते—तत्रार्थे श्रीविधिप्रपापाठः प्रमाणं, तथाहि–अंगीकय सामाइएण य उभयसंझं सामाइयं गहेअव्वं, तस्स एसो विहि–पोसहसालाए साहू समीवे गिहे वा एगदेसे वा, खमासमणदुगपुव्वं सामाइय मुहपोत्तिं पडिलेहिअ २ पढमखमासमणेण सामाइयं संदिस्सावेमि ३ बीअखमासमणेण सामाइयं ठाएमित्ति ४ भणिऊण पुणो वंदिअ ५ अर्द्धानवगात्र हुतो नमुक्कारतिगपुव्वं करेमि भंते सामाइअं इच्चाइ दंडगं वोसिरामि पज्जंतं वारतिगं कढ्ढिअ, खमासमणेण इरियावहियं पडिक्कमिअ ६ खमासमणदुगेणं वासासु कट्ठासणं उउबद्धे पाउंछणं ८, खमासमणदुगेणं सज्झायं च संदिस्साविअ सज्झायं करेमि १० पुणो वंदिअ नवकारदुगं भणइ ११ तओ सीअकाले पंगुरणं संदिसावेइ पंगुरणं पडिग्गहेमि १२ सज्झायाणंतरं कट्ठासणं संदिसावेइ त्ति । एवं तरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालाव-

बोधेऽपि, तथाहि–इच्छामीत्यादि भणी एक खमासमणुं देइ १ सामायिक मुहपत्तिं पडिलेइमि इसुं कही ऊभा थइ इच्छामि खमासमणो भणी खमासमणुं देइ करी २ उतडूथको वेदिकामां हि बाहुकरी मुहुंपत्ति पडिलेही एकखमासमणे सामाइयं संदिसावेमि ३ इसुं भणी बीअखमासमणे सामाइअं ठाएमि ४ इसो भणी तइअ खमासमण देइ करी ५ अर्धावनतगात्र हुंतो तिण्ह नमस्कार कही तिन्नवार करेमि भंते इसुं सामायिकसूत्र तिन्न वार कहइ गुरुवचनतणी अनुभाषणा करतउ हुंतो सामाइकारोपण विधि नंदी सिद्धान्तमांहे तिण्ह नमस्कारभणनपूर्वक सामायिक दंडकरहइ भणनइ तो पाछइ इरियावही पडिकमीयइ । आवश्यकचूर्णीवृत्तिमांही इम भणियइ छइ यथा–"करेमि भंते सामाइअं सा० जाव साहू पज्जुवासेमि त्ति काऊण पच्छा इरियावहियं पडिक्कमइ" तओ पाछइ विस्तरतो द्वादशावर्तवंदनक देइ करी प्रत्याख्यान कीजइ, संखेपइ, तओ खमासमण वंदणापूर्वक प्रत्याख्यान कीजइ तो पाछइ एक खमासमण सज्झा० ७ बीअ खमासमण सज्झायकरुं कही ८ सज्झाय, तइअ खमासमण दानपूर्वकं ९ आठ नमस्कार कही पाछइ एक खमासमणे कट्ठासणं संदिसावेमि १० कही बीअ खमासमणे कट्ठासणं पडिगाहेमि कही ११ तइअ खमासमणे पांगुरणं संदिसावेमि १२ कही, चउत्थ खमासमणे पांगुरणं पडिगाहेमि १३ कही करी बइसइ, अत्राऽयं विशेषः—प्रभाते सामायिकग्रहणे त्रयोदशक्षमाश्रमणानि, अथ च सायन्तनसामायिकग्रहणे यदि मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकानि दत्त्वा प्रत्याख्यानं करोति तदा चतुर्दश, अन्यथा तु त्रयोदशैव ॥ ७८ ॥

॥ इति सामायिकग्रहणे त्रयोदश-क्षमाश्रमणाधिकारः ॥ ७८ ॥

ननु—कदा कियत्कालं अस्वाध्यायो भवति ? उच्यते—सूक्ष्मं रज आकाशात् यावत्पतति तावद् अस्वाध्यायः । १ । तथा धूमरी यावत्कालं पतति तावद् अस्वाध्यायः । यस्माद्धूमरीपाते सकलक्षेत्रं अप्कायमयं स्यात्, तदा साधुः कम्बलप्रावृतसर्वाङ्गोपाङ्गोऽपवरकमध्ये स्थितो भवति, मुखमपि नोद्घाटयति, किमप्यङ्गोपाङ्गं न इतस्ततो विक्षिपति, एवं जीवदयापालनाय धूमर्यां निवृत्तायां समस्तक्रिया कार्या । २ । तथा आकाशे गन्धर्वनगरं देवताकृतं दृश्यते, तथा उल्कापातो भवति, तथा कणकाः पतन्ति, तत्रोल्कापाते रेखा भवति उद्द्योतश्च, यत्र च रेखा उद्द्योतश्च न भवति, स कणकः । तथा दिग्दाहो दशदिशा उज्ज्वलन्त्यो दृश्यते, चतुर्दिशा रक्तत्वं वह्निसदृशं स्याद्, एतेषु सत्सु विद्युत्पाते च अस्वाध्यायनिवर्ति तेषु प्रहरमेकमस्वाध्यायः । तत्र वर्षतौ सप्त कणकाः, शीतकाले पञ्च ५ उष्णकाले त्रयः ३ कणकाः पतंति तदाऽस्वाध्यायः प्रहरमेकं यावत्, तदा अस्वाध्यायो निर्वृते—तेषु प्रहरद्वयं यावत् अस्वाध्यायः । ४ । अकाल-गर्जिते प्रहरद्वयं यावदस्वाध्यायः । ५ । अकालविद्युज्झात्कारे प्रहरमेकं यावदस्वाध्यायः । ६ । आषाढकार्तिकचातुर्मासिकप्रतिक्रमणानन्तरं अध्ययनं प्रतिपदं यावत्, द्वितीयायां शुध्यते, श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थाने द्वितीयोद्देशकेऽप्युक्तं (२१३ पत्रे)—"नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा चउहिं महापडिवएहिं सज्झायं करित्तए तं जहा—आसाढपाडिवए १ इंदमहपाडिवए २ कत्तियपाडिवए ३ सुगिम्हपाडिवए" ४ इति । ६ । आश्विनशुक्लपञ्चमीमध्याह्नादारभ्य कार्तिककृष्णप्रतिपदं यावत् अस्वाध्यायकाल उपरि शुध्यते । ७ । चैत्रशुक्लपञ्चमीमध्याह्नादारभ्य वैशाखकृष्णप्रतिपदं यावदस्वाध्यायः, परं अत्राऽयं विशेषः—चैत्रशुक्लैकादशीत आरभ्य मध्ये पूर्णिमाया यद् दिनत्रयं 'अचित्तरज

उहडावणियं करेमि काउस्सग्गं' लोगस्स ४ चिंत्यते, यदि एकादशीदिने न स्मर्यते तदा द्वादशीत्रयोदशीदिनेषु कायोत्सर्गः क्रियते, यदि द्वादशीदिने न स्मर्यते, तदा त्रयोदशी चतुर्दशी पूर्णिमाया यावत् कायोत्सर्गः क्रियते, यदि त्रयोदशीदिनेऽपि नो स्मर्यते, तदाऽऽगामिनं चैत्रं यावद्धूलिर्नोड्डीयते तावदस्वाध्यायः । अयमर्थश्च एवं—शुक्लैकादशीदिनात् "सचित्तरज उहडावणत्थं करेमि काउस्सग्गं" इत्यादिना दिनत्रयं यावत् कायोत्सर्गः क्रियते । विस्मृते तु पूर्णिमां यावदन्यथा वर्षमप्यस्वाध्यायः । ८ । द्वयो राज्ञोः कलहे म्लेच्छादिभये उपाश्रयासन्नवासिस्त्रीपुरुषयुद्धे होलक्या भस्मोड्डयने चैतानि यावन्तं कालं वर्तन्ते तावदस्वाध्यायः । ९ । राज्ञो मृत्युकाले जाते यावत् नवीनो राजा पट्टे नोपविशति तावदस्वाध्यायः, स्थापितेऽपि राज्ञि यावदसमञ्जसं न निवर्तते तावदस्वाध्यायः । १० । नगरप्रधानपुरुषे मृते प्रहराष्टकं यावदस्वाध्यायः । ११ । उपाश्रयात् सप्तगृहमध्ये कोऽपि प्रसिद्धपुरुषो म्रियते तदाऽहोरात्रं यावदस्वाध्यायः । १२ । तथाऽनाथसामान्यपुरुषमरणे कलेवरोत्थानानन्तरं शुध्यते, एवं तिर्यङ्मरणेऽपि । १३ । अथाऽऽचार्य १ महर्द्धिक २ कृतानशनमहातपस्वि ३ बहुस्वजनवल्लभ ४ मरणे दिनत्रयमस्वाध्यायः एकदिनमुपवासः, अन्येषां मरणे द्वयमपि न । १४ । तिर्यग् रुधिरे पतिते अण्डके स्फुटिते, गवि च प्रसूतायां, जरायुपतने शतहस्तमध्ये प्रहरत्रयं यावदस्वाध्यायः । अण्डके पतिते तिलकाचार्यकृतावश्यकवृत्तौ अयं विशेषः—वसतेरन्तर्बहिर्वा अण्डकं भिन्नमुज्झितं वा यतिकल्पोपरि तदा हस्तपट्टैः परतः त्यक्त्वा कल्पं क्षालयन्ति, ततः शुद्धं, भूमौ तु भिन्नेन भूमिं खनन्ति यतस्तां खनित्वाऽपि छर्दितेन शुध्यति, केवलं पौरुषीत्रयं परिह्रियते । १५ । मनुष्यरुधिरे पतिते उद्धृतानन्तरमपि अहोरात्रमस्वाध्यायः, तथा बहुवृष्टिपतनेन भूमिः सिक्ता जायते

तर्हि स्वल्पवेलयाऽपि शुध्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिरं पतितमुद्धृतं च ततः सूर्योद्गमे शुद्धिः । १६ । तथा मनुष्यास्थि निपतिते द्वादशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा दन्तो वा दंष्ट्रा वा पतिता बह्वायासेन विलोकिताऽपि चेन्न लब्धा, "तदा दंत उहडावणिअं करेमि काउस्सग्गं" इत्युक्त्वा कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारायित्वा कथ्यते च, तदनन्तरं अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवितं मूषकं गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वाध्यायः, अथ विनाश्य नयति तदाऽहोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यगवयवाः तद्रुधिरं च षष्टिहस्तमध्येनाऽस्वाध्यायं कुर्वन्ति । २० । मनुष्यावयवरुधिरपाते हस्तशतमध्येऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे उभयदिग्गामी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया मासि मासि ऋतुधर्मः समायाति, तदनन्तरं दिवसत्रयं यावदस्वाध्यायः । तथा कस्याश्चित्प्रदररोगोदयाद्दिवसत्रिकस्योपर्यपि रुधिरं पतति तदा 'असज्झाय उहडावणिय' कायोत्सर्गे कृते पश्चात् शुध्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारभ्य स्वातिनक्षत्रपर्यन्तगर्जितं विद्युत्पातश्च न स्वाध्यायं उपहन्ति । तारकादर्शनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमनं भवति, शेषकाले पुनरवश्यं तारकादिकदर्शने शुध्यते, अथ केषांचित् साधूनां तथाविधनक्षत्रपरिज्ञानं न भवति, तत आषाढचातुर्मासिकादारभ्य कार्तिकचातुर्मासिकं यावद् विद्युद्गर्जितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, उल्का तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपहन्ति प्रहरं यावत् । २३ । तथा सशब्दो धडहडशब्दरहितो भूकम्पः तयोर्जातयोः प्रहराष्टकं यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा प्रदीपने लग्ने यावन्नोपशमः तावदस्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकालं बुद्बुदवृष्टिः अहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे एवं पाठः—

"संपयवुड्ढी असज्झाओ वारससु वि मासेसु वुब्वुअवरिसे अहोरत्ताओ उड्ढंपि जइ वरिसइ तो असज्झाओ, वुब्वुअ वज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणमुवरि जाव पडइ ताव असज्झाओ"त्ति वुद्बुदवर्जं वर्षं वर्षंति द्वाभ्यामहोरात्राभ्याम् उपरिष्टाद् यावद्वर्षंति तावदस्वाध्यायः । २७। फुसारमात्रवर्षणे सप्ताहोरात्रोपरि यावद्वर्षंति तावदस्वाध्यायः २८ । सूर्येऽनुद्गते, मध्याह्ने २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्यायः । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तकं यावदस्वाध्यायः, पुत्र्यां जातायां तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारक्तोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया तृतीयाया वा आरभ्य दिनत्रयं यावत् यूपकनामाऽस्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहरं यावत् तत्र प्रादोषिककालो न शुध्यति, एवं पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत-आवश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेवं, तथाहि-"जूअओ सुक्कदिण तिन्नि" सन्ध्याप्रभा चन्द्रप्रभा च युगपद् भवतः स युगपद्भावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रयं सन्ध्याप्रभायाः चन्द्रप्रभावृतत्वात् सन्ध्याछेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा-द्वितीया-तृतीयासु कालवेलानवबोधात्, प्रादोषिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरणं, तथा "केसिं च होइ मोहाओ जूवओ ताव होइ आइन्नो । जेसिं तु अणाइन्ना, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥ २ ॥" व्याख्या-केषांचिद्भवति अमोहात्-अमूढत्वात् यूपकं-दुर्दिनं पुण्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य-आताम्रः कृष्णः श्यामः शकटोद्धिसंस्थितो वा जगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषीं अनध्यायत्वेन आचीर्णः । उत्तरार्धं स्पष्टं नवरं "पोरिसि तिन्नि" पौरुषीत्रयं अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते-चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह-कदापि काले उत्पा-

तर्हि स्वल्पवेलयाऽपि शुध्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिरं पतितमुद्धृतं च ततः सूर्योद्गमे शुद्धिः । १६ । तथा मनुष्यास्थि निपतिते द्वादशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा दन्तो वा दंष्ट्रा वा पतिता बह्वायासेन विलोकिताऽपि चेन्न लब्धा, "तदा दंत उहडावणिअं करेमि काउस्सग्गं" इत्युक्त्वा कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारा-यित्वा कथ्यते च, तदनन्तरं अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवितं मूषकं गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वध्यायः, अथ विनाश्य नयति तदाऽहोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यगवयवाः तद्रुधिरं च षष्टिहस्तमध्येनाऽस्वाध्यायं कुर्वन्ति । २० । मनुष्यावयवरुधिरपाते हस्तशतमध्येऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे उभयदिग्गामी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया मासि मासि ऋतुधर्मः समायाति, तदनन्तरं दिवसत्रयं यावदस्वाध्यायः । तथा कस्याश्चित्प्रदररोगोदयाद्दिवसत्रिकस्योपर्यपि रुधिरं पतति तदा 'असज्झाय उहडावणिय' कायोत्सर्गे कृते पश्चात् शुध्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारभ्य स्वातिनक्ष-त्रपर्यन्तगर्जितं विद्युत्पातश्च न स्वाध्यायं उपहन्ति । तारकादर्शनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमनं भवति, शेषकाले पुनरवश्यं तारकादिकदर्शने शुध्यते, अथ केषांचित् साधूनां तथाविधनक्षत्रपरिज्ञानं न भवति, तत आषाढचातुर्मासि-कादारभ्य कार्तिकचातुर्मासिकं यावद् विद्युद्गर्जितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, उल्का तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपहन्ति प्रहरं यावत् । २३ । तथा सशब्दो धडहडशब्दरहितो भूकम्पः तयोर्जातयोः प्रहराष्टकं यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा प्रदीपने लग्ने यावन्नोपशमः तावदस्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकालं बुद्बुदवृष्टिः अहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे एवं पाठः—

"संपयवुट्ठी असज्झाओ बारससु वि मासेसु बुब्बुअवरिसे अहोरत्ताओ उड्ढंपि जइ वरिसइ तो असज्झाओ, बुब्बुअ वज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणमुवरि जाव पडइ ताव असज्झाओ"त्ति बुद्बुदवर्जं वर्षं वर्षति द्वाभ्यामहोरात्राभ्याम् उपरिष्टाद् यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः । २७ । फुसारमात्रवर्षणे सप्ताहोरात्रोपरि यावद्वर्षति तावदस्वाध्यायः २८ । सूर्येऽनुद्गते, मध्याह्ने २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्यायः । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तकं यावद-स्वाध्यायः, पुत्र्यां जातायां तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारक्तोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया तृतीयाया वा आरभ्य दिनत्रयं यावत् यूपकनामाऽस्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहरं यावत् तत्र प्रादोषिककालो न शुध्यति, एवं पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत–आवश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेवं, तथाहि–"जूअओ सुक्कदिण तिन्नि" सन्ध्याप्रभा चन्द्रप्रभा च युगपद् भवतः स युगपद्भावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रयं सन्ध्याप्रभायाः चन्द्रप्रभावृतत्वात् सन्ध्या-छेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा–द्वितीया–तृतीयासु कालवेलानवबोधात्, प्रादोषिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरणं, तथा "केसिं च होइ मोहाओ जूवओ ताव होइ आइन्नो । जेसिं तु अणाइन्ना, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥ २ ॥" व्याख्या–केषांचिद्भवति अमोहात्–अमूढत्वात् यूपकं–दुर्दिनं पुष्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य–आताम्रः कृष्णः श्यामः शकटोद्धिसंस्थितो वा जगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषी अनध्यायत्वेन आचीर्णः । उत्तरार्धं स्पष्टं नवरं "पोरिसि तिन्नि" पौरुषीत्रयं अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते–चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह–कदापि काले उत्पा-

स्तवभणनं, ततो दशनमस्कार-कथनानन्तरं श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं "करेमि काउस्सग्ग"मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्गस्तत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाणं स्तोत्रं च, एवमेका पूजा जाता १ इत्थमेव द्वितीया २ तृतीया ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी च ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्-द्वितीया पूजा जाता २ तस्यां द्वितीयपूजायां विंशतिनमस्काराः विंशतिपुष्पमाला विंशतिवस्तुढौकनं च कार्यं, पूर्वविधिना कायोत्सर्गकरणं लोगस्स २० चिन्तनं पारिते च एक १ लोग० विंशति २० गाथास्तोत्रं चेति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजायां त्रिंशत् नमस्काराः ३० त्रिंशत् ३० पुष्पाणि ३० त्रिंशद्वस्तु ढौकनं त्रिंशल्लोगस्स ३० कायोत्सर्गः पूर्ववत्रिंशद्गाथास्तोत्रं ३० चेति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजायां चत्वारिंशत् नमस्काराः, चत्वारिंशत् पुष्पाणि, चत्वारिंशद् वस्तुढौकनं कायोत्सर्गे चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तनं पारिते एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्रं इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजायां पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुष्पाणि ५० पञ्चाशद्वस्तु ५० ढौकनं पञ्चाशल्लोगस्स ५० कायोत्सर्गः पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्रं ५० चेति पञ्चमीपूजा जाता ५। पूजायां पूजायां प्रान्ते क्वाऽपि देशैः कैरपि दशादिजूतकृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तरं एकैकपूजानन्तरं वा यथाशक्ति यथासंभवं महाध्वजारोपः संघाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलप्रदीप २ गुरुभक्ति ३ संघभक्ति ४ साधर्मिकवात्सल्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते धर्मोपदेशे शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णनं ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकारः ॥ ८० ॥

ननु-गुरूणां स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

पत्रलिखितविधिः प्रमाणं, स चाऽयं शुभदिने शुभनक्षत्रे शुभवेलायां च गुरूणां स्तूप-प्रतिमाप्रतिष्ठा क्रियते, तत्र रात्रिजागरणमहोत्सवपूर्वकं प्रातः संघसमक्षं सपुत्रकलत्राः पवित्राः कृतस्नानाः परिहितधौतवस्त्राः चत्वारः श्रावकाः समागच्छन्ति, तत्करेषु चतुरङ्गुलाः श्राविकाः सधवाः कङ्कणं बध्नन्ति, तद्भाले च कुङ्कुमतिलकं कुर्वन्ति, अथ ते चत्वारोऽपि पुरुषाः उत्कृष्टतोऽष्टोत्तरशततीर्थजलौषधीभृतान् तदभावे एकविंशतितिलकतीर्थजलौषधीभृतान् कलशान् लात्वा ऊर्ध्वीभूय तिष्ठन्ति, ततो दशदिक्पालस्थापना क्रियते, सा चैवं कार्या, ओं ह्रीँ इन्द्राय सायुधाय सवाहनाय सपरिजनाय अस्मिन् जंबुद्वीपे दक्षिणभरतार्द्धक्षेत्रे अमुकनगरे, अमुकजिनचैत्ये इह प्रतिष्ठायां आगच्छ आगच्छ बलिं गृहाण बलिं गृहाण उदयं अभ्युदयं च कुरु कुरु स्वाहा १ एवं अग्नये २ यमाय ३ नैर्ऋताय ४ वरुणाय ५ वायवे ६ कुबेराय ७ ईशानाय ८ ब्रह्मणे ९ नागाय १० इति। एवं ९ नव ग्रहस्थापनाऽपि कार्या, सर्वत्रोपरि बलिबाकुललपनश्रीमोचनं वासक्षेपश्च कार्याः, ततो दशदिक्षु बलिबाकुलोच्छालनं कार्यं, ततस्तेषु पुरुषाः पादुके पञ्चामृतेन स्नपयन्ति, ततः स्तूपपूजा कार्या, ततः सधवा स्त्री कुङ्कुमहस्तौ ददाति, ततः कर्पूरकस्तूरीमिश्रितकेसरचन्दनाभ्यां पादुकापूजा कार्या, ततो "वर्धमानविद्यया" वासक्षेपः कार्यः, ततस्तदग्रे अक्षतपुञ्जत्रयं कार्यं, तदुपरि पूगीफलत्रयं मोच्यं, चतुर्दिक्षु नालिकेरचतुष्टयं भङ्क्त्वा सर्वेषां देयं, ततो धूपः कार्यः, ततः सधवाः स्त्रियो गायन्ति, वादित्राणि वाद्यन्ते, दानं च दीयते, गुरुभक्तिश्च क्रियते साधर्मिकवात्सल्यं च विस्तरेण कार्यं, ततो गीतगानवाद्यवादनपुरस्सरं श्रीसंघेन समं धर्मशालायां आगत्य श्रीगुरुपार्श्वे प्रति-

स्तवभणनं, ततो दशनमस्कार-कथनानन्तरं श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं "करेमि काउस्सग्ग"मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्ग- स्तत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाणं स्तोत्रं च, एवमेका पूजा जाता १ इत्थमेव द्वितीया २ तृतीया ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी च ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्-द्वितीया पूजा जाता २ तस्यां द्वितीयपूजायां विंशति- नमस्काराः विंशतिपुष्पमाला विंशतिवस्तुढौकनं च कार्यं, पूर्वविधिना कायोत्सर्गकरणं लोगस्स २० चिन्तनं पारिते च एक १ लोग० विंशति २० गाथास्तोत्रं चेति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजायां त्रिंशत् नमस्काराः ३० त्रिंशत् ३० पुष्पाणि ३० त्रिंशद्वस्तु ढौकनं त्रिंशल्लोगस्स ३० कायोत्सर्गः पूर्ववात्रिंशद्गाथास्तोत्रं ३० चेति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजायां चत्वारिंशत् नमस्काराः, चत्वारिंशत् पुष्पाणि, चत्वारिंशद् वस्तुढौकनं कायोत्सर्गे चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तनं पारिते एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्रं इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजायां पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुष्पाणि ५० पञ्चाशद्वस्तु ५० ढौकनं पञ्चाशल्लोगस्स ५० कायोत्सर्गः पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्रं ५० चेति पञ्चमीपूजा जाता ५। पूजायां पूजायां प्रान्ते-काऽपि देशैः कैरपि दशादिजूतकृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तरं एकैकपूजानन्तरं वा यथाशक्ति यथासंभवं महाध्वजारोपः संघाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलप्रदीप २ गुरुभक्ति ३ संघभक्ति ४ साधर्मिकवात्सल्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते धर्मोपदेशो शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णनं ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकारः ॥ ८० ॥

ननु-गुरूणां स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

कुवसनैर्नाभेरधो यद्धृतम् । स्पृष्टं दुष्टजनैर्घनैरभिहतं यत् दूपितं कीटकै–स्त्याज्यं तत् कुसुमं दलं फलमथो भक्तैर्जिनप्रीतये ॥ १२ ॥ नैकं पुष्पं द्विधा कुर्या–न्न छिन्द्यात् कलिकामपि । चम्पको दलभेदेन, यतिहत्यासमं भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-धूपाक्षतैः स्रग्भिः, प्रदीपैर्बलवारिभिः । प्रधानैश्च फलैः पूजा, विधेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेतं जये श्यामं, भद्रे रक्तं भये हरित् । पीतं धान्यादिके लाभे, पञ्चवर्णं तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रौद्रे च वाससि । दानं पूजा तथा होमः, स्वाध्यायो निष्फलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ठ–मग्रतः शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-विष्णोश्च, खण्डी सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १७ ॥ गणं नाडीं तथा राशिं, तारां राशिं शमेव च । योनिवर्गं रिपुलभ्ये, प्रति-मायां विलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीताब्दशतं यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । सद्व्यंगमपि पूज्यं स्याद्, विम्बं तन्निष्फलं नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्-द्वयं, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु विम्बं तत्पूज्यं, प्रासादार्हं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एकं गुणे भवेत् श्रेष्ठं, द्व्यङ्गुलं धननाश-नम् । त्र्यङ्गुलेन भवेत् सिद्धि–र्वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुलं भवेद्वित्त–मुद्वेगं तु षडङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि–स्त्य-जेदष्टाङ्गुलं सदा ॥ ४ ॥ नवाङ्गुलं तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुलं विम्बं, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥ ऊर्ध्वदृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्दृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशे त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो, नासाग्रन्यस्तलोचनः । मौनी वस्त्रावृतास्योऽयं, पूजां कुर्याज्जिनेशितुः ॥ ७ ॥ स्नानं १ विलेपन २ विभूषण ३ पुष्प ४

ष्ठालाभोपदेशं च श्रुत्वा सर्वेऽपि स्वस्थानं व्रजन्ति, ततो दिनदशकं यावत् स्तूपपूजा कार्या नैवेद्यो मुच्यते, भोगश्चो- रिक्षप्यते, प्रतिष्ठाकारकश्च दशदिनानि एकाशनं करोति, शीलव्रतं च पालयति ॥ ८१ ॥

॥ इति गुरुस्तूपप्रतिष्ठाविधिरधिकारः ॥ ८१ ॥

ननु-श्रावकाणां गृहे देवतासरः कुत्र स्थाप्यते?, केन विधिना श्रावकाः पूजां कुर्वन्ति? उच्यते-तत्राऽर्थे श्रीउमास्वाति- वाचककृतं पूजाप्रकरणमेव प्रमाणं, तच्चेदं—"स्नानं पूर्वोन्मुखीभूय, प्रतीच्यां दन्तशोधनम्। उदीच्यां श्वेतवस्त्राणि, पूजा पूर्वोत्तरामुखी ॥ १ ॥ गृहे प्रविशतां वाम-भागे स्वल्पविवर्जिते। देवतावसरं कुर्यात्, सार्धहस्तोर्ध्वभूमिके ॥ २ ॥ नीचै- र्भूमिस्थितिं कुर्याद्, देवतावसरं यदि। नीचैर्नीचैस्ततोऽवश्यं, सन्तत्याऽपि समं भवेत् ॥ ३ ॥ तथाऽर्चकः स्यात्पूर्वस्यां, उत्तरस्यां च संमुखम्। दक्षिणस्यां दिशो वर्जी, विदिग्वर्जक एव च ॥ ४ ॥ पश्चिमाभिमुखः कुर्यात्, पूजां च जिनमूर्तये। तदा स्यात् सन्ततिच्छेदो, दक्षिणस्यामसन्ततिः ॥ ५ ॥ आग्नेय्यां तु यदा पूजा, धनहानिर्दिने दिने। वायव्यां सन्ततिर्नैव नैर्ऋत्यां च कुलक्षयः ॥ ६ ॥ ऐशान्यां संमुखः किंचित्, सन्ततिर्नैव जायते। अङ्घ्रिजानुकरांसेषु, मूर्ध्नि पूजा यथाक्र- मम् ॥७॥ भाले कण्ठे हृदम्भोजे, उदरे तिलकं तथा। [तथा] नवभिस्तिलकैः पूजा, करणीया निरन्तरम् ॥ ८ ॥ श्रीचन्दनं विना नैव, पूजां कुर्यात् कदाचन। प्रभाते प्रथमं वास-पूजा कार्या विचक्षणैः ॥ ९ ॥ मध्याह्ने कुसुमैः पूजा, सन्ध्यायां दीपधूपयुक्। वामाङ्गे धूपदाहः स्या-दग्रपूजाऽत्र संमुखी ॥ १० ॥ अर्हतो दक्षिणे भागे, दीपस्य च निवेशनम्। ध्यानं तु दक्षिणे भागे, चैत्यानां वन्दनं तथा ॥ ११ ॥ हस्तात्प्रस्खलितं क्षितौ निपतितं लग्नं क्वचित् पादयो-र्यन्मूर्ध्वोर्ध्वगतं धृतं

कुवसनैर्नाभेरधो यद्धृतम् । स्पृष्टं दुष्टजनैर्घनैरभिहतं यत् दूषितं कीटकै-स्त्याज्यं तत् कुसुमं दलं फलमथो भक्तैर्जिनप्रीतये ॥ १२ ॥ नैकं पुष्पं द्विधा कुर्या-न्न छिन्द्यात् कलिकामपि । चम्पको दलभेदेन, यतिहत्यासमं भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-धूपाक्षतैः स्रग्भिः, प्रदीपैर्वलवारिभिः । प्रधानैश्च फलैः पूजा, विधेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेतं जये श्यामं, भद्रे रक्तं भये हरित् । पीतं धान्यादिके लाभे, पञ्चवर्णं तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रौद्रे च वाससि । दानं पूजा तथा होमः, स्वाध्यायो निष्फलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ठ-मग्रतः शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-विष्णोश्च, खण्डी सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १७ ॥ गणं नाडीं तथा राशिं, तारां राशिं शमेव च । योनिवर्गं रिपुलभ्ये, प्रति-मायां विलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीताब्दशतं यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । सद्व्यंगमपि पूज्यं स्याद्, बिम्बं तन्निष्फलं नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्-द्वयं, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु बिम्बं तत्पूज्यं, प्रासादार्हं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एकं गुणे भवेत् श्रेष्ठं, द्व्यङ्गुलं धननाश-नम् । त्र्यङ्गुलेन भवेत् सिद्धि-र्वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुलं भवेद्वित्त-मुद्वेगं तु षडङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि-स्त्य-जेदष्टाङ्गुलं सदा ॥ ४ ॥ नवाङ्गुलं तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुलं बिम्बं, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥ ऊर्ध्वदृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्दृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशे त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो, नासाग्रन्यस्तलोचनः । मौनी वस्त्रावृतास्योऽयं, पूजां कुर्याज्जिनेशितुः ॥ ७ ॥ स्नानं १ विलेपन २ विभूषण ३ पुष्प ४

वास ५, धूप ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्दुल ९ वस्त्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ वारि १३ वसनै १४ श्चमरा १५ तपत्र, १६ वादित्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोपवृद्ध्या २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुरासुरगणैश्च कृता सदैव । खण्डीकृता कुमतिभिः कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रियं तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ९ ॥"

॥ इति श्रावकाणां देवतावसरस्थापनापूजाविधिरधिकारः ॥ ८२ ॥

ननु–कल्पत्रेपोत्तारणं किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ?, कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते–कल्पत्रेपस्य आसेवनाशिक्षारूपत्वात् उक्तं तद्विधानं यदुक्तं—

"सा पुण दुविहा सिक्खा, गहणे आसेवणे य नायव्वा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति" पुनरपि 'कयकप्पतिप्पकरिय'त्ति वचनं च ततः सति शास्त्रोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसूरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानुक्रमेण कर्तव्यतापाठो लिख्यते, तथाहि–"जोगा य कप्पतिप्पं विणा न वहिज्जंति, कयकप्पतिप्पकरिय त्ति वयणाओ अओ संपयं कप्पतिप्पविहि भण्णइ, तत्थ–वइसाह–कत्तियबहुलपाडिवयाणंतरं पसत्थदिणे चउवाइअरिक्खे गुरुसोमवारे सुनिमित्तोवउत्तेहिं सदसवत्थवेढिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणित्ता जोइणीओ पिट्ठउ वामउ वा काउं मुहहत्थपाय उल्ले काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो उत्तारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसंदसिआइय कय आउत्तजलेणं पढमं चउरो तिप्पाउ मुहे घिप्पंति तओ पाएसु इत्थ हत्थ विण्णासो संपदाया नेतव्वो छम्मासिअकप्पे परदिन्नाउ चेव तिप्पाउ घेप्पंति इयरकप्पे दसिआ पुत्तं चलकोप्परेहिं परदिन्नाउ वा, तहा छम्मासिअ कप्पुत्तारणे उद्धट्ठिअस्स उद्धट्ठिओ तिप्पाउ दिज्जा,

उवविट्ठस्स उवविट्ठो सामन्न कप्पे नत्थि नियमो तओ वसहीभंडुवगरण च नाणोवगरणवज्जं सव्वंपि ते पिज्जइ नवरं मंडलिट्ठाणं गोमयलेवेकए ति पिज्जइ, कप्पमज्झे वा वरिअं पत्तभंड मल्लग उद्धरणी च्छाइ पमज्जणिआ तलिया लोहरत्थाइ जलेण कप्पिओ तिप्पिज्जइ, एवं कप्पे उत्तारिए वसहि सोहितु हडकेसाइ परिट्ठविअ इरिअं पडिक्कमिय पढमं गुरुणा सज्झाए उक्खिविए मुहपोत्तिं पडिलेहिअ दुवालसावत्तवंदणं दाउं खमासमणेण भणंति, सज्झायं उक्खिवामो वीअ खमासमणेण सज्झाय उक्खिवणत्थं काउस्सगं करेमि तओ अन्नत्थूससीएणमिच्चाइ पढिअ नवकारं चउवीसत्थयं वा विचिंतिअ मुहेण तं भणिअ काउस्सग्गतिगं कुणंति, पढमं असज्झाइअ अणाउत्तउहडावणिअं, वीअं खुद्दोवद्दवउहडावणिअं, तइयं सक्काइवेयावच्चगरआराहणत्थं तिसु वि चउरुज्जोअ चिंतणं उज्जोअ भणणं च तओ खमासमणदुगेण सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि इति भणिअ जाणुठिएहिं पंचमंगलपुव्वं धम्मो मंगलाइअमज्झयणतिअ सज्झाओ कीरइत्ति सज्झाय उक्खिवणविही ॥ ८३ ॥

॥ इति कल्पत्रेपोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ८३ ॥

ननु–श्रीबृहत्खरतरगच्छे कोऽनुक्रमः प्रतिक्रमणविधेः ?, कुत्र च सविधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते–अत्रानुक्रमः कोऽपि श्रीविधिप्रपा १ श्रीतरुणप्रभसूरिकृत–षडावश्यकबालाववोध २ श्रीजिनवल्लभसूरिकृत–सामाचारी ३ श्रीयोगशास्त्रतृतीयप्रकाशवृत्ति ४ श्रीप्रतिक्रमणहेतुगर्भ ५ प्रमुखग्रन्थानुसारेणाऽपि च स्वगच्छीयपरम्परातो ज्ञेयः, तत्र प्रथमं साधुर्गोचरीं प्रतिक्रम्य श्रावको वा सामायिकं लात्वा, गुर्वादेशेन 'जयति हुयणनमस्कारं' कथयित्वा सर्वैः समं "जयमहायसेत्यादि"

वास ५, धूप ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्दुल ९ वस्त्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ वारि १३ वसनै १४ श्चमरा १५ तपत्र, १६
वादित्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोपवृद्ध्या २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुरासुर-
गणैश्च कृता सदैव । खण्डीकृता कुमतिभिः कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रियं तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ९ ॥"

॥ इति श्रावकाणां देवतावसरस्थापनापूजाविधिरधिकारः ॥ ८२ ॥

ननु-कल्पत्रेपोत्तारणं किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ?, कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते-कल्पत्रेपस्य आसेवनाशिक्षारूपत्वात् उक्तं तद्विधानं यदुक्तं—

"सा पुण दुविहा सिक्खा, गहणे आसेवणे य नायवा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति" पुनरपि 'कयकप्पतिप्पकरिय'त्ति वचनं च ततः सति शास्त्रोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसूरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानुक्रमेण कर्तव्यतापाठो लिख्यते, तथाहि-"जोगा य कप्पतिप्पं विणा न वहिज्जंति, कयकप्पतिप्पकरिय त्ति वयणाओ अओ संपयं कप्पतिप्पविहि भण्णइ, तत्थ-वइसाह-कत्तियबहुलपाडिवयाणंतरं पसत्थदिणे चउवाइअरिक्खे गुरुसोमवारे सुनिमित्तोवउत्तेहिं सदसवत्थवेढिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणित्ता जोइणीओ पिट्ठउ वामउ या काउं मुहहत्थपाय उल्ले काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो उत्तारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसंदसिआइय कय आउत्तजलेणं पढमं चउरो तिप्पाउ मुहे घिप्पंति तओ पाएसु इत्थ हत्थ विण्णासो संपदाया नेतबो छम्मासिअकप्पे परदिन्नाउ चेव तिप्पाउ घेप्पंति इयरकप्पे दसिआ पुत्तं चलकोप्परेहिं परदिन्नाउ वा, तहा छम्मासिअ कप्पुत्तारणे उद्धट्ठिअस्स उद्धट्ठिओ तिप्पाउ दिज्जा,

श्रमणेन श्रीआचार्यमिश्र १ द्वि० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृती० भट्टारकवर्तमान अमुकसूरि ३ चतुर्थ० सर्वसाधुवन्दना ४ पश्चात् भून्यस्तमस्तको मुखवस्त्रिकां मुखे दत्त्वा करद्वयं योजयित्वा "सवस्सवि देवसिअ" इत्यादि पठति, परं इच्छाकारेण संदिसहेति पदं न पठति, इदं च सकलातिचारवीजकभूतं अन्यत्राऽपि च ग्रन्थादौ वीजकस्य दर्शनात् 'जय जंतु कप्पपायवे' इत्यादाविव, अत्राऽवसरे श्राद्धस्तु साधुरिव पूर्ववत् क्षमाश्रमणचतुष्टयेन श्रीआचार्यादीन् वन्दित्वा इच्छकारि समस्तश्रावका वांदु इति भणति, श्रीहेतुगर्भे इत्थमेव भणनात्। अत्राऽऽह शिष्यः, ननु-प्रतिक्रमणप्रारम्भे प्रथमं कथं श्रीआचार्यादि वन्दनं विहितं ? उच्यते-प्रधानादि स्थानीयानां श्रीआचार्यादीनां वहुमाननेन स्वसमीहितसिद्धिर्भवतीति हेतोः यदुक्तं श्रीहेतुगर्भे लोकेऽपि हि-राज्ञः प्रधानादीनां च वहुमाननादिना स्वसमीहितकार्यसिद्धिर्भवति। अत्र राजस्थानीयः तीर्थङ्कराः प्रधानादिस्थानीयाः श्रीआचार्यादय इति, तत उत्थाय द्रव्यतो वपुषा भावतश्च शुद्धपरिणामेन चारित्राचारविशुद्ध्यर्थं "करेमि भंते सामाइयं" इत्यादि सूत्रं पठित्वा प्रलम्बितभुजः कूर्परधृतनाभ्यधोवर्ति जानूर्ध्वचतुरङ्गुलस्थापितकटिपट्टः "संजय खलिणे य वायस कविट्टेत्यादि" १९ दोषरहितं कायोत्सर्गं कुर्यात्। यदुक्तं हेतुगर्भे—सामाइअ-पुवमिच्छामि काउस्सग्गमिच्चाइ सुत्तं भणिअ पलंविअभुअ कुप्परधरिअ परिहणओ ॥ १ ॥ इत्यस्मिन् कायोत्सर्गे च प्रातस्तत प्रतिलेखनायाः प्रभृति दिवसातिचारान् चिन्तयति, मनसा प्रधारयेच्च "सयणासणपान्ने" त्यादिगाथां अचिन्तयत। श्राद्धस्तु आजुका चउप्रहर दिवसमांहि जिके जीव विराध्या हुवइ" इत्यादि अतिचारान् श्रीतरुणप्रभसूरिलिखितान् चिन्तयति। तदनागमने गच्छप्रवृत्त्या अष्टौ नमस्कारांश्चिन्तयति, एतदतिचारचिन्तनं मनसा संकथनं च श्रीगुरुसमक्षमालोचनार्थं

गाथां पठति, ततः शक्रस्तवं जावंति चेइआइंति गाथाद्विकवर्जं कथयित्वा देवान् वन्दते, अन्यगच्छे तु जयति भुवणस्थाने नमस्कारा एव कथ्यन्ते, श्रीखरतरगच्छे तु नवाङ्गीवृत्तिकारकस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटक-श्रीअभयदेवसूरिस्वगच्छीयत्वेन तत्कृतैस्तु तेषां सातिशयत्वाच्च सुतरां प्रतिक्रमणप्रारम्भे आदेयता, अत्र च आवश्यकप्रारम्भे साधुः श्रावकश्चादौ देव-गुरुवन्दनं विदधे, यतः सर्वमप्यनुष्ठानं श्रीदेवगुरुवन्दनविनयबहुमानादिभक्तिपूर्वकं सफलं भवतीत्याह च—

"विणया हीणा विज्जा, दींति फलं इह परे अ लोगंमि । न फलंति विणयहीणा, सस्साणिव तो अहीणाणि ॥ १ ॥ भत्तीइ जिनवराणं, खिज्जंति पुव्वसंचिअं कम्मं । आयरिय नमुकारेण विज्जमंता य सिज्झंति ॥ २ ॥" अतः पूर्वं देववन्दने द्वादशाधिकारा ज्ञेयाः । यदुक्तं श्रीचैत्यवन्दनकभाष्ये (४ पत्रे)—"पढमहिगारे वंदे भावजिणे १ बीअए य दव्वजिणे २ इगचेइअ ठवणजिणे तइय ३ चउत्थंमि नामजिणे ४ ॥ १ ॥ तिहुअणठवणाजिणे पुण, पंचमए ५ विहरनाणजिण छट्ठे ६ सत्तमए सुअनाणं ७ अट्ठमए सव्वसिद्धथुई ८ ॥ २ ॥ तित्थाहिववीरथुई नवमे ९ दसमेअ उज्जयंतथुई १० । अट्ठावय पुइ इगदिसि ११, सुदिट्ठि-सुरसमरणा चरमे ॥ १२ ॥ ३ ॥ अथाऽधिकारप्रथमपदानि द्वादश यथा—

"नमु १ जे अइ २ अरिहं ३ लोगे ४ सव ५ पुक्ख ६ तम ७ सिद्ध ८ जो देवा ९ उज्जि १० चत्ता ११ वेआवच्च १२ अहिगार पढमपया ॥ १ इति ततो वंदित्तु चेइआइं, दाउं चउराइए खमासमणो । भूनिहिअसिरो सयला-इ आरभिच्चुक्कडं देइ ॥ १ ॥" इति श्रीजिनवल्लभसूरिवचनात् चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरुं वन्दते, इति हेतुगर्भसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतु-ष्टयेन प्रतिक्रमणं स्थापयन्ति, क्षमाश्रमणचतुष्टयदानानुक्रमश्च श्रीतरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे एवं तथाहि—प्रथमक्षमा-

इअ मुहणंतगपडिलेहणाइ कमसो विचिंतिज्जा ॥ २ ॥ हासो १ रई अ २ अरई ३, भय ४ सोग ५ दुगंछाय ६ वज्जिज्जा । भुअजुअलं पेहंतो, सीसो सुपसत्थलेसतिगं ९ ॥ ३ ॥ गारवतिगं च वयणे १२, उरिसल्लतिगं १५ कसायचउपिट्ठे (खंधे) १९ । पयजुगिछज्जीववहं २५, तणुपेहाए विजाणमिणं ॥ ४ ॥ जइ वि पडिलेहणाए, हेऊ जिअरक्खणं जिणाणाय । तहवि इमं मणमक्कडनिजं तणत्थं मुणी विंति ॥ ५ ॥" इत्यत्र सामायिके "साविआ पुण पिट्ठि ४ सिर ७ हियय १० वज्जं पनरस कुणइ" इति विधिप्रपायां श्रीजिनप्रभसूरिवचनात् श्राविका देहस्य पञ्चदशैव प्रतिलेखनाः करोति, तदनु वन्दनके दद्यात् वन्दनकं च द्वात्रिंशद्दोषरहितं पञ्चविंशत्यावश्यकविशुद्धं च विधेयं, एतद् वन्दनकं च कायोत्सर्गातिचारालोचनार्थं एवं विधिना वन्दनं प्रदाय, सम्यगवनताङ्गः पूर्वं कायोत्सर्गे स्वमनोवधारितान् दैवसिकातिचारान् इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् देवसिअं आलोएमि" इत्यादि सूत्रं चारित्रविशुद्धिहेतुकं उच्चारयन् श्रीगुरुसमक्षमालोचयेत्, आह च—श्रीजिनवल्लभसूरिभिः तथैव उक्तत्वात् ॥

"अह सम्मसवणयंगो करजुअविहिधरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय अइआरे, जहक्कमं गुरुपुरो विअडे ॥ १४ ॥"

ततः तरुणप्रभसूरिवचनात् 'ठाणेकमणे'त्यादि कथयति साधुः, पौषधमध्ये श्रावकोऽप्येवं दैवसिकातिचारालोचनानन्तरं मनोवचनकायसकलातिचारसंग्राहकं "सव्वस्सवि देवसिए"त्यादि पठेत् इच्छाकारेण संदिसह इत्यनेन अन्तरालोचितातिचार प्रायश्चित्तं च मार्गयेत् गुरुवचश्च "पडिकमह"इति प्रतिक्रमणरूपं प्रायश्चित्तमुपदिशन्ति, इदं च—

"आलोयण १ पडिक्कमणे २, मिस ३ विवेगे ४ तहा वि उस्सग्गे ५ । तव ६ छेअ ७ मूल ८ अणवट्ठाया अ ९ पारं

अन्यथा तत् सम्यक् न स्यात्, लोकेऽपि हि राजादीनां किमपि विज्ञाप्यं मनसा संप्रधार्य कागदादौ लिखित्वा विज्ञप्यते, ततश्च नमस्कारपूर्वं कायोत्सर्गं पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवं पठेत् आह च—

"काउस्सग्गंमि ठिओ, नीरेयकाओ निरुद्धवयपसरो। जाणइ सुहमेगमणो, [मुणि] पुण देवसिआइ अइयारं ॥ १ ॥ परिजाणिऊण य तओ, सम्मं गुरुजणपगासणेणं तु। सो होइ अप्पगंसो, जम्हा य जिणेहिं सो भणिउ ॥ २ ॥ काउस्सग्गं मुक्खपह देसिअं जाणिऊण तो धीरो। दिवसाइआर जाणण, ठाए ठायंति उस्सग्गो ॥ ३ ॥ सयणासणन्नपाणे, चेइअ जइसज्झकायउच्चारे। समिईं भावणगुत्ती, वि तहायरणे अ अइयारो ॥ ४ ॥ गोसमुहणंतगाई, आलोए देसिएअ अइयारे। सधे समाणइत्ताहि अणदोसे ठविज्जाहि ॥ ५ ॥ काउं हि अएदोसे, जहकमं जानता व पारिंति। ताव सुहुमाण पाणू, धम्मं सुक्कं च झाइज्जा ॥ ६ ॥ इति हेतुगर्भे। ननु-ज्ञानादिषु सत्सु प्रथमं चारित्राचारकायोत्सर्गः कथं क्रियते? उच्यते-ज्ञानादेश्चारित्रस्य गरिष्ठत्वज्ञापनार्थं आह च-"जम्हा दंसणनाणा, संपुन्नफलं न दिंति पत्तेअं। चारित्तजुआ दिंति, अविस्सिस्सए तेण चारित्तं ॥ १ ॥ इति ततश्च जानुपाश्चात्यभागपिण्डकादि प्रमृज्य उपविश्य च श्रीगुरूणां वन्दनकदानार्थं मुखवस्त्रिकां कायं च द्वावपि प्रत्येकं पञ्चविंशतिधा प्रतिलिखेत्। यदाह-"संडासगे पमज्जिय, उववसिअ अलग्गविअअबाहु जुओ। मुहणंतयं च कायं, च पेहए पंचवीस इह ॥ १ ॥" इति मुखवस्त्रिकाकायप्रतिलेखनायां मनसः स्थिरीकरणार्थमेवं चिन्तयेत्, यदुक्तं हेतुगर्भे—"सुत्तत्थतत्तदिट्ठी १, दंसणमोहतिअगं च ४ रागतिगं ७। देवाइ तत्तति अगं १०, तहा अदेवाइ तत्ततिगं १३ ॥ १ ॥ नाणाइ तिगं १६ तह तविराहणा १९ तिन्निगुत्ति २२ दंडतिअं २५।

चारविशुद्धिहेतुं कायोत्सर्गं च पारयित्वा दर्शनाचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्विंशतिस्तवं पठेत्, ततः "सव्वलोए अरिहंतचेइआणं" इत्यादि सूत्रं च पठित्वा तदर्थमेव कायोत्सर्गमेकचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूपं कुर्यात्, तं च तथैव पारयित्वा श्रुतज्ञानाचारविशुद्ध्यर्थं 'पुक्खरवरदीवड्ढे' इत्यादि सूत्रं "सुअस्स भगवओ करेमि काउस्सग्गं" इत्यादि च पठित्वा एकचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात्, पारयित्वा च ज्ञान–दर्शन–चारित्राचारनिरतिचरणसमाचरणफलभूतानां सिद्धानां, "सिद्धाणं बुद्धाणं" इति सिद्धस्तवं पठति। आह च—

"विहिणा पारिअ सम्मत्तसुद्धिहेउं च पढिअउज्जोअं। तह सव्वलोअअरिहं–तचेइआरोहणुस्सग्गं ॥ १८ ॥ काउं उज्जोयगरं, चिंतिय पारेइ सुद्धसम्मत्तो। पुक्खरवरदीवड्ढं, कड्ढइ सुयसोहणनिमित्तं ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सासं, उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा। तो सयलकुसलकिरिआ, फलाणसिद्धाण पढइ थयं ॥ २० ॥" इह चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तनरूपो द्वितीयश्चारित्रविशुद्धिहेतुकः कायोत्सर्ग अस्मिंश्च पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्राचारस्य ज्ञानाद्याचारेभ्यो वैशिष्ट्यादिना चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तनं संभाव्यते, नाऽन्यतनयोः तृतीयो दर्शनाचारविशुद्धिहेतुकः चतुर्थो ज्ञानाचारविशुद्धिहेतुः। आह च—

"नमुकार चउवीसग, किइकम्मालोयणं पडिक्कमणं। किइकम्मपुरा लोइअ, दुप्पडिकंते अ उस्सग्गो ॥ १ ॥ एस चरित्तुस्सग्गो, दंसणसुद्धीइ तइओ होई। सुअनाणस्स चउत्थो, सिद्धाणथुई अ किइकम्मं ॥ २ ॥" दिवसातिचारचिन्तनार्थः प्रथमश्चारित्राचारहेतुः कायोत्सर्गो द्वितीयोऽपि चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तनरूपः तद्धेतुरेव कायोत्सर्गः।

यात् प्रतिक्रमणमनुकुर्वन्निव पश्चात्पदैः अवग्रहात् बहिर्निःसृत्य 'आयरिय उवज्झाए' सूत्रं पठति, अन्यगच्छेषु केषुचिद् 'आयरिय उवज्झाए' इत्यादि गाथात्रिकं साधवोऽपि पठन्ति, न चैतत् संगतिमङ्गति, श्रीयोगशास्त्रवृत्तौ–हेतुगर्भे–श्रीजिनवल्लभसूरि–श्रीजिनपतिसूरिप्रमुखनिर्मितग्रन्थेषु सर्वत्र 'सड्ढो गाहातिगं पढइ' इत्येवं नामग्राहं श्राद्धस्यैव एतत् पठनमुक्तत्वात् न साधोः, न च वाच्यं–श्राद्ध इति कोऽर्थः?, श्रद्धावानिति व्युत्पत्त्या द्वयोरपि ग्रहणं क्वाऽपि ग्रन्थे, अत्राधिकारे एतदर्वकरणाऽदर्शनात्, नाऽपि च सर्वोऽपि प्रतिक्रमणसूत्रपाठो द्वयोरपि समान इति । सामायिकसूत्र–प्रतिक्रमणसूत्रादिषु द्वयोरपि भिन्नभिन्नपाठात् । विस्तरवार्तार्थिना अस्मिन्नेव ग्रन्थे पञ्चमं प्रश्नोत्तरं द्रष्टव्यं, कायोत्सर्गे च चारित्राचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्विंशतिस्तवद्वयं चिन्तयति, आह च—

"इय सामाइयउस्सग्गसुत्तमुच्चरिअ काउसग्गठिओ । चिंतइ उज्जोअदुगं, चरित्तअइयार शुद्धीए कए ॥ १७ ॥

इह चाऽऽह ननु–करेमि भंते सामाइयमिति सूत्रमादौ प्रतिक्रमणसूत्रकथनक्षणे द्वितीयं तृतीयं पुनरिह तदुच्चारणं किमर्थं? उच्यते–सर्वमपि धर्मानुष्ठानं समतापरिणामे स्थितस्य सफलं भवतीति, प्रतिक्रमणस्यादौ मध्येऽवसाने च पुनः पुनस्तस्य स्मृत्यर्थं तदुच्चारणं, आह च—

"आइमकाउस्सग्गे, पडिक्कमंतो य काउ सामइयं । तो किं करेइ बीअं, तइअं च पुणोवि उस्सग्गो ॥ १ ॥ समभावंमि ठिअप्पा, उरसग्गं करिअ तो पडिक्कमइ । एमेव य समभावे, ठिअस्स तइअं पि उस्सग्गो ॥ २ ॥ सज्झाय १ झाण २ तव ३ ओसहेसु ४ उवएस ५ थुइपयाणेसुं ६ । संतगुणकित्तणेसुं य ७, न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥ ३ ॥" इति चारित्रा-

मध्ये दास्यते, इत्यनेन दैवसिकप्रतिक्रमणं संपूर्णं जातं। अत्र प्रतिक्रमणे 'जयतिहुयण' कथने गच्छाचारेण आन्तरणीदोषो गण्यते, देववन्दनं विना कायोत्सर्गं तद्दोषो न भवति, ततः 'सव्वस्सवि देवसिअ' कथनादारभ्य 'इच्छामो अणुसट्ठिं' यावदान्तरणीदोषो भवेत् ततः परं न स्यात्, सर्वमपि धर्मानुष्ठानं श्रीदेवगुरुभक्तिबहुमाननादिपुरःसरं सफलं भवतीति, प्रतिक्रमणस्य प्रारम्भे संपूर्णीभवने च श्रीदेवगुरुवन्दनं इति। आद्यन्तग्रहणेन मध्यस्याऽपि ग्रहणमिति न्यायेन तद्भक्तिः सार्वत्रिकी ज्ञेया, यथा शक्रस्तवे नमुत्थुणमित्यादौ, नमो जिणाणमिति अन्ते च नमो इत्यस्य स्थापनेन शक्रस्तवे प्रतिपदं तत्पाठज्ञापनं, ततः 'कुणइ पच्छित्तउस्सग्गमिति' श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितप्रतिक्रमणसामाचारीवचनप्रामाण्यात् चतुर्थक्षमाश्रमणदानपूर्वं इच्छाकारेण संदिसह भगवन् 'देवसिअपायच्छित्तविसोहणत्थं' करेमि काउस्सग्गमिति, श्रीतरुणप्रभसूरिवचसा अन्नत्थूससिएणमि त्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं कुर्यात्, पारिते चैकं चतुर्विंशतिस्तवं मङ्गलार्थं पठेत्, हेतुगर्भेऽप्युक्तं, पूर्वं प्रतिक्रमणे चारित्रदर्शनज्ञानाचारशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गेषु कृतेष्वपि पुनरिह 'द्विर्बद्धं सुबद्धं' भवतीति न्यायेन प्राणातिपातादिविरमणातिचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्थं चतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूपं दैवसिकप्रायश्चित्तविशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गं कुरुते, उक्तं च—

"गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ। सक्कत्थयं थयं पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्गं ॥ २४ ॥
पाणवह मुसावाए, अदत्तमेहुणपरिग्गह चेव। सयमेगं तु अणूणं, उस्सासाणं हविज्जाहिं ॥ २ ॥"

अयं च कायोत्सर्गः कैश्चित् सामाचारीवशेन प्रतिक्रमणस्य अन्ते क्रियते। कैश्चित्तु आदौ एव क्रियते, श्रीखरतरगच्छी-

"बालस्त्रीमन्दमूर्खाणां, नृणां चारित्रकाङ्क्षिणाम् । अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञैः, सिद्धान्तः प्राकृतः कृतः ॥ १ ॥"

इत्याद्युक्तिभिः स्त्रीणां संस्कृतेऽनधिकारित्वसूचनात्, नाटकादिष्वपि प्रायः स्त्र्यालापानां प्राकृतादिभाषयैव दर्शनात् साध्व्यः श्राविकाश्च नमोऽर्हत्सिद्धेत्यादि सूत्रं न पठन्ति, नमोऽस्तु वर्धमानेत्यादिस्थाने 'संसारदावानले' त्यादिरूपं स्तुतित्रयं च पठन्ति, यश्च श्रीगुरुकथनावसरे प्रतिस्तुतिप्रान्ते नमो खमासमणाणमिति गुरुनमस्कारः साधुसाध्व्यादिभिर्भण्यते । तत् नृपाद्या लाल्येषु प्रतिवार्ता प्रान्ते जीवेत्यादि भणनवत् श्रीगुरुवचःप्रतीच्छादिरूपं संभाव्यते, इदं नमो खमासमणाणमिति पदं विधिप्रपा-तरुणप्रभवालावबोधादौ नाऽस्ति, परं हेतुगर्भेऽस्ति, तथेदं श्रीवर्धमानस्वामिनस्तीर्थं तस्याऽऽज्ञया चेदं प्रतिक्रमणादिकरणं निर्विघ्नं च तत्संपूर्णीभवने हर्षेण मङ्गलार्थं च श्रीवर्धमानस्तुतिपाठोऽयं कृतज्ञानां व्यवहारो यत्स्वसमीहितशुभकार्यनिर्विघ्नभवने श्रीगुरुदेवबहुमाननादिवर्धमानस्वरेण स्तुतित्रयपाठश्च हर्षातिरेकादयं च न्यायो लोकेऽपि दृश्यते, यथा राज्ञः शत्रुंजयादौ विवाहादौ वा हर्षेण विचित्रवादित्रवादनोच्चैःस्वरगीतगाननृपपूजनादिः, स्तुतित्रयपाठानन्तरं शक्रस्तवपाठः, ततो गुर्वाज्ञया एकः श्राद्धो यतिर्वा इच्छाकारेण संदिसह भगवन् स्तोत्रभणुं ? इति क्षमाश्रमणदानपूर्वकमधुरस्वरेण सद्भूतगुणगर्भितश्लोकाद्येकादशकादारभ्य अष्टोत्तरशतं यावत् श्रीवीतरागस्य बृहत्स्तवनं पठति, अन्ये तु जानुभ्यां स्थित्वा सावधानमनसः कृताञ्जलिपुटाः शृण्वन्ति । ततः संपूर्णस्तोत्रकथनानन्तरं चतुर्भिः क्षमाश्रमणैः श्रीगुर्वादीन् वन्दते इति श्रीहेतुगर्भवचनप्रामाण्यात्, क्षमाश्रमणचतुष्टयं दत्ते श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधानुक्रमेण स चाऽयं प्रथम० क्ष० श्रीआचार्यमिश्र १ द्वितीयक्षमाश्रमण० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृतीयक्षमाश्रमण० सर्वसाधु ३ चतुर्थक्षमाश्रमण-

भवनवशात् देवा न वन्दिताः तदाऽपवादमार्गेण बृहत्स्तोत्रकथनसमये स वन्दते इति स्वगच्छप्रवृत्तिर्दृश्यते, परं विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु-प्रतिक्रमणं पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्तं क्रियते, यदुक्तं—

"पंचविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वा वि । पडिक्कमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोवि ॥ १ ॥"

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात्? इति, उच्यते-प्रतिक्रमणशब्दः आवश्यकविशेषवाच्यपि अत्र सामान्ये आवश्यके रूढत्वादाऽऽवश्यकं षडध्ययनात्मकं तानि चाऽमूनि "सामाइयं चउवीसत्थउ वंदणयं पडिक्कमणं काउस्सग्गो पच्चक्खाणंति" एतेषां च षडर्था अधिकारा अमी यथाक्रमम्—

सावज्जजोगविरइ, १ उक्कित्तण २ गुणवओ-अपडिवत्ति ३ । खलिअस्स निंदणा ४ व णतिगिच्छ ५ गुणधारणा ६ चेव ॥ १ ॥

तत्र सामायिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ चतुर्विंशतिस्तवेन दर्शनाचारस्य २ वन्दनकेन ज्ञानादिआचाराणां ३ प्रतिक्रमणेन तेषामतिचाराऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽशुद्धानां तदतिचाराणां कायोत्सर्गेण ५ तप आचारस्य प्रत्याख्यानेन ६ वीर्याचारस्य एभिः सर्वैरपि । उक्तं च—

"चरित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइयेण किल इह यं । सावज्जे अरजोगाण वज्जणा सेवणत्तणओ ॥ १ ॥" दंसणयारविसोही, चउवीसाइत्थएण किज्जइ य । अच्चब्भुयगुणकित्तण, रूवेणं जिणवरिंदाणं ॥ २ ॥ नाणाईआ उ गुणा, तस्संपन्नपडिवत्तिकरणाओ । वंदणएणं विहिणा, कीरइ सोही अ तेसिं तु ॥ ३ ॥ खलिअस्स य तेसिं पुणो, विहिणा जं निंद-

यैस्तु प्रतिक्रमणप्रान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवल्लभसूरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्यां श्रीजिनप्रभसूरिणा च विधिप्रपायां दैवसिकप्रतिक्रमणं दैवसिकप्रायश्चित्तकायोत्सर्गपर्यन्तमेव लिखितं, तदानीं तत्प्रमाणस्य एव करणात् । अथ श्रीतरुण-प्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधे प्रान्ततोऽग्रेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि—ततो गीतार्थाऽऽचा-रणावशेन "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् खुद्दोवद्दवओहडावणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं करोति, तत्र चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकं चतुर्विंशतिस्तवं पठेत्, ततो जानुभ्यां स्थित्वा साधुः पौषधकः श्रावकश्च "सज्झायं संदिस्सावेमि सज्झायं करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणां त्रयं पञ्चकं वा कथयेत् । ततः श्रीपार्श्वनाथसंबन्धि स्तोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्तवः "जावंति चेइआइं" इत्यादि भणित्वा क्षमाश्रमणदानपूर्वं 'जावंत केवि साहू नमोऽर्हत् सिद्धे'त्यादिकथनपूर्वकं श्रीपार्श्वनाथलघुस्तवनं भणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा "सिरि-थंभणयट्ठियपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगलं 'वंदणवत्तिआए' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकश्चतुर्विंशतिस्तवः । ततः क्षमाश्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिन-दत्तसूरि-आराधनानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैकं, अस्मिन् दैवसिकप्रतिक्रमणं. विना पदस्थसाधु सर्वैरेकीभूय प्रतिक्रमणं स्थापनीयं । अथ कदापि कोऽपि श्राद्धादिः पश्चादापतति, तदा न शुद्ध्यति तस्य तैः समं प्रतिक्रमणकरणं किंतु स तेभ्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमणं अथ मुख्यसाधुर्यदि वाचनाचार्यादिपदस्थो भवति, तदा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पश्चादप्यापतति । अथ केनाऽपि वस्तुना

स्वगच्छप्रवृत्तिर्दृश्यते, परं भवनवशात् देवा न वन्दिताः तदाऽपवादमार्गेण बृहत्स्तोत्रकथनसमयें स वन्दते इति

विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु-प्रतिक्रमणं पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्तं क्रियते, यदुक्तं—

"पंचविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वा वि । पडिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोवि ॥ १ ॥"

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात्? इति, उच्यते-प्रतिक्रमणशब्द आवश्यकविशे-

पवाच्यपि अत्र सामान्ये आवश्यके रूढत्वाच्चाऽऽवश्यकं षडध्ययनात्मकं तानि चाऽमूनि "सामाइयं चउवीसत्थउ वंदणयं

पडिक्कमणं काउस्सग्गो पच्चक्खाणंति" एतेषां च षडर्था अधिकारा अमी यथाक्रमम्—

सावज्जजोगविरइ, १ उक्कित्तिण २ गुणवओ-अपडिवत्ति ३ । खलिअस्स निंदणा ४ य विगिच्छा ५ गुणधारणा ६ चेव ॥ १ ॥

तत्र सामायिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ चतुर्विंशतिस्तवेन दर्शनाचारस्य २ वन्दनकेन ज्ञानाद्याचाराणां ३

प्रतिक्रमणेन तेषामतिचाराऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽशुद्धानां तदतिचाराणां कायोत्सर्गेण ५ तप आचारस्य प्रत्या-

ख्यानेन ६ वीर्याचारस्य एभिः सर्वैरपि । उक्तं च—

"चरित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइयेण किल इह यं । सावज्जे आरजोगाण वज्जणा सेवणत्तणउ ॥ १ ॥" दंसणयारवि-

सोही, चउवीसाइत्थ एण किज्जइ अ । अच्चुज्झयगुणकित्तण, रूवेणं जिणवरिंदाणं ॥ २ ॥ नाणाईआ उ गुणा, तस्स प्पन्न-

पडिवत्तिकरणाओ । वंदणएणं विहिणा, कीरइ सोही अ तेसिं तु ॥ ३ ॥ खलिअस्स य तेसिं पुणो, विहिणा जं निंद-

यैस्तु प्रतिक्रमणप्रान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवल्लभसूरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्यां श्रीजिनप्रभसूरिणा च विधिप्रपायां देवसिकप्रतिक्रमणं देवसिकप्रायश्चित्तकायोत्सर्गपर्यन्तमेव लिखितं, तदानीं तत्प्रमाणस्य एव करणात्। अथ श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधे प्रान्ततोऽग्रेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि–ततो गीतार्थाऽऽचारणावशेन "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् खुद्दोवद्दवओहडावणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएणं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं करोति, तत्र चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकं चतुर्विंशतिस्तवं पठेत्, ततो जानुभ्यां स्थित्वा साधुः पौषधकः श्रावकश्च "सज्झायं संदिस्सावेमि सज्झायं करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणां त्रयं पञ्चकं वा कथयेत्। ततः श्रीपार्श्वनाथसंबन्धि स्तोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्तवः "जावंति चेइआइं" इत्यादि भणित्वा क्षमाश्रमणदानपूर्वं 'जावंत केवि साहू नमोऽर्हत् सिद्धे'त्यादिकथनपूर्वकं श्रीपार्श्वनाथलघुस्तवनं भणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा "सिरि–थंभणयट्ठियपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगलं 'वंदणवत्तिआए' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकश्चतुर्विंशतिस्तवः। ततः क्षमाश्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिनदत्तसूरि–आराधनानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्तवचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैकं, अस्मिन् देवसिकप्रतिक्रमणं विना पदस्थसाधु सर्वैरेकीभूय प्रतिक्रमणं स्थापनीयं। अथ कदापि कोऽपि श्राद्धादिः पश्चादापतति, तदा न शुद्ध्यति तस्य तैः समं प्रतिक्रमणकरणं किंतु स तेभ्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमणं अथ मुख्यसाधुर्यदि वाचनाचार्यादिपदस्थो भवति, तदा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पश्चादप्यापतति। अथ केनाऽपि उत्सूरता

दर्शनज्ञानातिचारविशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गत्रयं करोति, प्रथमकायोत्सर्गे एकं चतुर्विंशतिस्तवं चिन्तयति, द्वितीयेऽप्येकं
'साय सयं गोसद्धं ति' वचनात् चिन्तयति, 'साये'ति अत्र अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् कृतः। ततः सायं-सन्ध्यायां,
प्रतिक्रमणे शतं पादानां, तत्र श्लोकस्य चतुष्पादरूपत्वात् पञ्चविंशतिश्लोकानां चतुर्भिर्गुणने शतं पादानां भवति।
'गोसे' ति प्राभातिकोद्द्योतकरद्वये अर्धं शतस्य भवति, पादानां पञ्चाशदित्यर्थः। इति श्रीप्रवचनसारोद्धारे (४३ पत्रे)
१८५ गाथावृत्तौ। तृतीये तु निशातिचारान् चिन्तयति, इह पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्रातिचारस्य ज्ञानाद्याचारेभ्यो वैशिष्ट्येऽपि
यदेकस्यैव चतुर्विंशतिस्तवनचिन्तनं तद्रात्रौ प्रायोऽल्पव्यापारत्वेन चारित्रातिचाराणां स्वल्पत्वादिना संभाव्यते। ततः
कायोत्सर्गं पारयित्वा सिद्धस्तवं पठित्वा संडासकप्रमार्जनपूर्वं उपविशति, उक्तं च—

"उड्डिय करेइ विहिणा, उस्सग्गं चिंतए अ उज्जोअं। बीअं दंसणसुद्धीए चिंतए तत्थवि तमेव ॥ २६ ॥
तइए वि निसाइआरे, जहक्कमं चिंतिऊण पारेइ। सिद्धत्थयं पढित्ता, पमज्ज संडासमुवविसइ ॥ २७ ॥"

ननु-प्रथमे चारित्राचारविशुद्धिकायोत्सर्गे निशातिचारचिन्तनं कस्मान्न क्रियते ? उच्यते-'निद्दामत्तो न सरइ' इत्यादि
हेतुभिः, उक्तं च—

"एत्थ पढमो चरित्ते, दंसणसुद्धीए बीअओ होइ। सुअनाणस्स अ तइओ, नवरं चिंतंति अ तत्थ इमं ॥१५२६॥" तइए
निसाइयारं" इत्यादि ततः पूर्वं च मुखवस्त्रिकादिप्रतिलेखनापूर्वं वन्दनकदानादिविधिं विधत्ते तावत् यावत् प्रतिक्रमणसू-
त्रानन्तरः कायोत्सर्गः। उक्तं च-"पुव्वं च पोत्तिपेहण, वंदणमालो अ सुत्तपढणं च। वंदणखामणवंदण, गाहातिगपढणमु-

णाइ पडिकमणं । तेण पडिक्कमणेणं, तेसिं पि कीरई सोही ॥ ४ ॥ चरणाइआयाणं, जइकमं वणविगच्छरूवेणं । पडिकमणा सुद्धाणं, सोही तह काउसग्गेणं ॥ ५ ॥ गुणधारणरूवेणं, पच्चक्खाणेण तवइआरस्स । विरियायारस्स पुणो, सव्वे हि वि कीरए सोही ॥ ६ ॥" इति दैवसिकं प्रतिक्रमणं सहेतुकं स्वसामाचारीकं संपूर्णं ॥ १ ॥

इदानीं रात्रिप्रतिक्रमणानुक्रमः कोऽप्युच्यते, तथाहि–पाश्चात्यनिशायामे निद्रां परित्यज्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणदानपूर्वं "कुसुमिण दुसुमिण राइपायच्छित्तविसोहणत्थं करेमि काउस्सग्गमि"त्यादि भणित्वा चतुर्विंशतिस्तवचतुष्कचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात्, श्रावकस्तु सामायिकोच्चारपूर्वकं कायोत्सर्गं करोति, एष च कायोत्सर्गो दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनार्थं च संभाव्यते । इह च सर्वं श्रीदेवगुरुवन्दनपूर्वं सफलमिति चैत्यवन्दनां विधाय स्वाध्यायकायोत्सर्गादिधर्मव्यापारं विधत्ते, यावत्प्राभातिकप्रतिक्रमणवेला, तदनु चतुरादिक्षमाश्रमणैः प्रतिक्रमणं स्थापयति, क्षमाश्रमणचतुष्टयं श्रीतरुणप्रभसूरिवचनप्रामाण्याद्, एवं प्रथमक्षमाश्रमणेन श्रीआचार्यमिश्र १ द्वितीय क्ष० श्रीउपाध्यायमिश्र २ तृतीय क्ष० वर्तमानगुरु श्रीअमुकसूरि ३ चतुर्थ क्ष० सर्वसाधु, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा 'सव्वस्सवि राइये'त्यादिसूत्रं सकलरात्रिकालाचारबीजकभूतं भणति, अत्राऽधिकारे 'इच्छाकारेण संदिसहे'ति पदं न वाच्यं, ततः शक्रस्तवं पठति, उक्तं च–

"एवं ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढमं दाऊं मिच्छामि दुक्कडं पढइ सक्कथयं ॥ १ ॥"

इह च शक्रस्तवपाठेन संक्षेपदेववन्दनं पूर्वं कृतवन्दनत्वेऽपि श्रीदेवभक्तिः सर्वत्र कार्या इति स्मरणार्थं इत्यादि कारणानि यथाऽवगमं स्वयं भाव्यानि, ततो द्रव्यतो भावतश्च उत्थाय 'करेमि भंते सामाइयमि' त्यादि सूत्रपाठपूर्वं चारित्र-

॥ ४८ ॥ पडिक्कमित्तु निस्सल्लो, वंदित्ताण तओ गुरुं । काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४९ ॥ किं
तवं पडिवज्जामि ?, एवं तत्थ विचिंतए । काउस्सग्गं तु पारित्ता, करिज्जा जिणसंथवं ॥ ५० ॥ पारियकाउस्सग्गो,
वंदित्ताण तओ गुरुं । तवं संपडिवज्जित्ता, करिज्ज सिद्धाण संथवं ॥ ५१ ॥ पारिअकाउस्सग्गो वंदिताण । तओ गुरुं संप-
डिवज्जित्ता करिज्ज सिद्धाण संथवं ॥ ५१ ॥" इति ॥

अथ पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक–प्रतिक्रमणानुक्रमः कथ्यते, तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणमाचरणा चतुर्दश्यां—तत्र साधवः सूक्ष्मबादरातिचारजातस्य विशोधनार्थं सदा दिवसनिशावसानेषु प्रतिक्रमणं विदधाना अपि पक्षचतुर्माससंवत्सरेषु विशेषेण प्रतिक्रमणं कुर्वन्ति, उत्तरकरणविधानार्थं, तथाहि–यथा कश्चित् तैलादिभिः कृतवपुःसंस्कारोऽपि धूपविलेपनभूषणादिभिः उत्तरकरणं विधत्ते, तथा साधवोऽपि शुद्धिविशेषं कुर्वन्तीति । किं वा "जह गेहं पइदिवसं, पि सोहिओ तह वि पक्खसंधीसु । सोहिज्जइ सविसेसं, एवं इहयं पि नायव्वं ॥ १ ॥" तथा नित्यप्रतिक्रमणे कश्चिदतिचारो विस्मृतः स्यात् स्मृतो वा भयादिना गुरुसमक्षं न प्रतिक्रान्तः स्यात् परिणाममान्द्याद् असम्यक् प्रतिक्रान्तोच्चारणाद् अतः पाक्षिकादिषु तं प्रतिक्रामन्ति । तत्र पाक्षिके पूर्ववत् दैवसिकं प्रतिक्रमणसूत्रान्तं श्रीतरुणप्रभसूरिवचनेन "वंदामि जिणे चउवीसमि" ति पर्यन्तं भणित्वा प्रथमक्षमाश्रमणेन इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् पक्खियमुहपत्तिं पडिलेहेमि, चतुर्मासिके चउमासी मु०, संवच्छरिए संवच्छरिय मु०" इत्युक्त्वा द्वितीयक्षमाश्रमणं दत्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकं दत्ते । अत्रान्तरे वृद्धसाधुः वक्ति—"पुण्यवन्तो देवसिने" स्थानके पाक्षिक–चातुर्मासिक–सांवत्सरिक भणिज्यो छींक राखज्यो

तमेऽध्ययने कोऽपि स्वल्पः प्रतिक्रमणानुक्रमः (५४० पत्रे) प्रतिपादितो नाऽन्यत्र क्वाऽपि, तत्राऽपि साधुमुद्दिश्य न श्राद्धं । सांप्रतं क्रियमाणप्रतिक्रमणानुक्रम इयान् विस्तरः—कोऽपि पूर्वधरादिप्राक्तनसूरिविनिर्मितग्रन्थानुसारी कोऽपि च स्वगच्छसंप्रदायगम्यः । श्रीउत्तराध्ययने प्रतिक्रमणानुसारेण क्रम एवं, तथाहि—

"पोरसिए चउब्भागे, वंदित्ता ण तओ गुरुं । पडिक्कमित्ता कालस्स, सिज्जं तु पडिलेहए ॥ ३७ ॥ पासवणुच्चारभूमिं च, पडिलेहिज्ज जयं जई । काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ३८ ॥ देसियं च अईयारं, चिंतिज्ज अणुपुव्वसो । नाणंमि दंसणे चेव, चरित्तंमि तहेव य ॥ ३९ ॥ पारियकाउस्सग्गो, वंदित्ता य तओ गुरुं । देसिअं तु अईयारं, आलोइज्ज जहक्कमं ॥ ४० ॥ पडिक्कमित्ताण निस्सल्लो, वंदित्ताण तओ गुरुं । काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४१ ॥ सिद्धाणं संथवं किच्चा, वंदित्ताण तओ गुरुं । थुइमंगलं च काऊणं, कालं संपडिलेहए ॥ ४२ ॥"

इति दैवसिकप्रतिक्रमणानुक्रमः ।

"पढमं पोरिसिं सज्झायं, बीअं झाणं झियायई । तईयाए निद्दमुक्खं तु, चउत्थी भुज्जोवि सज्झायं ॥ ४३ ॥ पोरिसीए चउत्थीए, कालं तु पडिलेहए । सज्झायं तु तओ कुज्जा, अबोहंतो असंजए ॥ ४४ ॥ पोरिसीए चउब्भाए, वंदित्ता ण तओ गुरुं । पडिक्कमित्तु कालस्स, कालं तु पडिलेहए ॥ ४५ ॥ आगए कायवुस्सग्गे, सव्वदुक्खविमुक्खणे । काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमुक्खणं ॥ ४६ ॥ राईयं च अईयारं, चिंतिज्ज अणुपुव्वसो । नाणंमि दंसणंमि अ, चरित्तंमि तवंमि अ ॥ ४७ ॥ पारिअकाउस्सग्गो, वंदित्ताण तओ गुरुं । राईयं तु अईयारं, आलोइज्ज जहक्कमं

मणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खियं—चउम्मासिअं—संवच्छरिअं वा खामेमि" इत्यादि, ततो वन्दनकद्वयं ददाति, ततो
"देवसिअं आलोइअं पडिक्कंतं पक्खिअं—चाउम्मासिअं—संवच्छरिअं वा पडिक्कमावेह" गुरुर्ब्रूते "सम्मं पडिकमह त्ति ।" तत
इच्छमिति भणित्वा यः पाक्षिकसूत्रं भणति स सामायिकसूत्रं "इच्छामि पडिकमिउं जो मे पक्खिओ चउम्मासिओ
संवच्छरिओ अइयारो कओ" इत्यादि सूत्रं भणित्वा एकक्षमाश्रमणेन "पक्खियसुत्तं संदिसावेमि द्धि० क्षमा० पक्खियसुत्तं
कड्ढेमि त्ति" भणित्वा नमस्कारत्रयं पठित्वा पाक्षिकसूत्रं पठति । ये च साधुश्रावकाः शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह—
सामायिकसूत्रं उत्सर्गसूत्रं तस्सुत्तरीसूत्रं च पठित्वा कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपविष्टा अपि
शृण्वन्ति, परं प्रान्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्गं कुर्वन्ति । यदुक्तं श्रीविधिप्रपायां, तथाहि—"वंदणं दाऊं भणइ देवसिअं आलो-
इअं पडिक्कंतं पक्खियं पडिक्कमावेह, तओ गुरुणा सम्मं पडिक्कमहेति भणिय सामाइयसुत्तं उस्सग्गसुत्तं च भणिय खमासम-
णेण पक्खियसुत्तं संदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्खियसुत्तं कड्ढेमि त्ति भणित्वा नमुक्कारतिगं कड्ढिय पक्खियसुत्तं भणइ
जे य सुत्तं सुणंति ते उस्सग्गसुत्ताणंतरं तस्सुत्तरीकरणेणं ति दंडगं कड्ढिय काउस्सग्गे ठंति" इति । तरुणप्रभसूरिकृत-
बालावबोधे तु ये कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति तेषामयमेवाऽनुक्रमः प्रोक्तोऽस्ति, अथ च यः सूत्रं भणति तस्य कर्तव्य-
ताऽनुक्रमो न उक्तोऽस्ति । अथ ये श्राद्धाः श्रीगुरुं विना प्रतिक्रामन्ति ते तु एवं कुर्वन्ति, तथाहि—एकः श्रावकः श्रीस्था-
पनाचार्याग्रे समागत्य एकक्षमाश्रमणदानेन वक्ति इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् सूत्रं संदिसाहुं" गुरुर्वक्ति "संदिसावेह"
पुनर्द्धि० क्ष० भगवन् सूत्रं कढुं, गुरुर्वक्ति भणहे ति, तत इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वयं संयोज्य मुखे मुखवस्त्रिकां

मधुरस्वरे पडिकमज्यो, अन्ये भणन्ति तहत्ति, इदं वार्तिकवाक्यं गच्छप्रवृत्त्या कथ्यमानमस्ति, परं विधिप्रपातरुणप्रभसूरि-बालावबोधादौ लिखितं नाऽस्ति । ततः संबुद्धान् श्रीगुर्वादीन् क्षमयितुं क्षमाप्रधानं च सर्वमनुष्ठानं सफलमिति ज्ञापयितुं "संबुद्धा खामणेणं अब्भुट्ठिओहं अब्भिंतरपक्खियं खामेमि" चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे "चाउम्मासिअं खामेमि" सांवत्सरिक-प्रतिक्रमणे "संवच्छरिअं खामेमि" इति पाठमूर्ध्वस्थित एव मस्तके हस्तद्वयं निवेशयन् कथयित्वा ततो जानुभ्यां स्थित्वा भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा पाक्षिकप्रतिक्रमणे "पन्नरसण्हं राईण"मित्यादि, चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे "चउण्हं मासाण"मित्यादि, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे "दुवालसण्हं मासाण"मित्यादिपाठेन श्रीगुर्वादीन् क्षमयति। तत्र पाक्षिके त्रीन्, चातुर्मासिके पञ्च, सांवत्सरिके सप्त क्षामणकाणि कार्याणि, परं त्रिपु अपि स्थानेपु साधुद्वयं शेषं रक्षणीयं । अत्र श्रीआ-वश्यकबृहद्वृत्तिः (७९४ पत्रे)—

"एवं सेसाणवि साहूणं खामणावंदणं करेंति, अह विआलो वाघाओ वा ताहे सत्तण्हं पंचण्हं तिण्हं वा, पच्छा देवसिअं पडिक्कमंति" इति, तत उत्थाय इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् पक्खियं चउम्मासिअं संवच्छरिअं वा आलोएमि इच्छं आलो-एमि जो मे पक्खिओ जो मे चउमासिओ जो मे संवच्छरिओ वा" इत्यादि सूत्रं भणित्वा संक्षेपेण विस्तरेण वा पाक्षिकान् चातुर्मासिकान् सांवत्सरिकान् वाऽतिचारा नालोचयति "सव्वस्स वि पक्खिय चउम्मासिअ संवच्छरिअ" इत्यादि भणित्वा उपवासादिरूपं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वक्ति—"चउत्थेण छट्ठेणं अट्ठमेण वा पडिक्कमह" इति ततो वन्दनकदानपूर्वकं प्रत्येकं क्षामणकानि कुरुते, तत्पाठस्तरुणप्रभसूरिणोक्तो यथा—"देवसिअआलोइअ पडिक्कंतं प्रत्येकखा-

मणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खियं–चउम्मासिअं–संवच्छरिअं वा खामेमि" इत्यादि, ततो वन्दनकद्वयं ददाति, ततो
"देवसिअं आलोइअं पडिक्कंतं पक्खिअं–चाउम्मासिअं–संवच्छरिअं वा पडिक्कमावेह" गुरुर्ब्रूते "सम्मं पडिक्कमह त्ति ।" तत
इच्छमिति भणित्वा यः पाक्षिकसूत्रं भणति स सामायिकसूत्रं "इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे पक्खिओ चउम्मासिओ
संवच्छरिओ अइयारो कओ" इत्यादि सूत्रं भणित्वा एकक्षमाश्रमणेन "पक्खियसुत्तं संदिसावेमि द्वि० क्षमा० पक्खियसुत्तं
कड्ढेमि त्ति" भणित्वा नमस्कारत्रयं पठित्वा पाक्षिकसूत्रं पठति । ये च साधुश्रावकाः शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह—
सामायिकसूत्रं उत्सर्गसूत्रं तस्सुत्तरीसूत्रं च पठित्वा कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपविष्टा अपि
शृण्वन्ति, परं प्रान्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्गं कुर्वन्ति । यदुक्तं श्रीविधिप्रपायां, तथाहि–"वंदणं दाऊं भणइ देवसिअं आलो-
इअं पडिक्कंतं पक्खियं पडिक्कमावेह, तओ गुरुणा सम्मं पडिक्कमहेति भणिय सामाइयसुत्तं उस्सग्गसुत्तं च भणिय खमासम-
णेण पक्खियसुत्तं संदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्खियसुत्तं कड्ढेमि त्ति भणित्वा नमुक्कारतिगं कड्ढिय पक्खियसुत्तं भणइ
जे य सुत्तं सुणंति ते उस्सग्गसुत्ताणंतरं तस्सुत्तरीकरणेणं ति दंडगं कड्ढिय काउस्सग्गे ठंति" इति । तरुणप्रभसूरिकृत-
बालावबोधे तु ये कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति तेषामयमेवाऽनुक्रमः प्रोक्तोऽस्ति, अथ च यः सूत्रं भणति तस्य कर्तव्य-
ताऽनुक्रमो न उक्तोऽस्ति । अथ ये श्राद्धाः श्रीगुरुं विना प्रतिक्रामन्ति ते तु एवं कुर्वन्ति, तथाहि–एकः श्रावकः श्रीस्था-
पनाचार्याग्रे समागत्य एकक्षमाश्रमणदानेन वक्ति इच्छाकारेण "संदिसह भगवन् सूत्रं संदिसाहुं" गुरुर्वक्ति "संदिसावेह"
पुनर्द्वि० क्ष० भगवन् सूत्रं कढुं, गुरुर्वक्ति भणहे ति, तत इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वयं संयोजय मुखे मुखवस्त्रिकां

दत्त्वा नमस्कारत्रयं कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षरं सावधानचित्तः सूत्रार्थं मनसि चिन्तयन् वंदित्तुसूत्रं गुणयति श्रोतारश्च पूर्वोक्तविधिना कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रयं पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय-सामायिकसूत्रत्रयपूर्वं, "इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे पक्खिओ अइयारो कओ" इत्यादिदंडकं पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्रं, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रं भणति । श्रावकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्ये शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्तिः, तत उत्थाय "अब्भुट्ठिओमि आराहणाएत्ति" दंडकं पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् मूलगुण-उत्तरगुणातिचारविशुद्धिनिमित्तं करेमि काउस्सग्गं", गुरुर्ब्रूते "करेह तत इच्छं करेमि भंते इच्छामि ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएण"मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धानां अतिचाराणां विशुद्ध्यर्थं द्वादशचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात् । चातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं कुर्यात्, तथा सांवत्सरिके कायोत्सर्गे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवान् नमस्कारमेकमधिकं च चिन्तयेत्, ततः पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवमेकं कथयित्वा उपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् समत्तखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतर पक्खियं चउमासियं संवच्छरियं खामेउं इत्यादिना समाप्तक्षामणकं विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वक्ति पुण्यवन्त त्रीणि त्रीणि नमस्कार कही च्यार खमासमण देइ पक्खिय चउमासिय संवच्छरिय खामणां खामह, ततः साधवः क्षमणासूत्रालापकैः वारचतुष्टयं क्षामयन्ति । श्राद्धस्तु चतुर्भिश्छोभवन्दनैः भूतलन्यस्तमस्तको वारचतुष्टयं त्रीन् त्रीन् नमस्कारान् भणति, उक्तं च हेतुगर्भे—

"सुत्तं अब्भुट्ठाणं, उस्सग्गो पुत्तिवंदणं तह य । पज्जंते अ खामणयं, तह चउरो छोभवंदणया ॥ १ ॥"

तदन्ते गुरवो भणन्ति 'नित्थारगपारगाहोह'त्ति ततः सर्वे भणन्ति 'इच्छं इच्छामो अणुसट्ठिं' इति हेतुगर्भे । तरुणप्रभसूरिबालावबोधे तु पूर्वं सर्वेऽपि 'इच्छामो अणुसट्ठि'मिति भणन्ति, ततो गुरुर्ब्रूते 'नित्थारगपारगाहोह'त्ति । अत्रान्तरे इदं 'पाखीनइ लेखइ' इत्यादिकं वाक्यं श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधविधिप्रपादौ लिखितं नाऽस्ति, तथापि आचारदिनकरे लिखितमस्ति, तथाहि–"पाखिनइ एक उपवासु अथवा बी आंबिल अथवा तिण्ह नीवी च्यार एकासणां अथवा बीसहस्ससज्झाय एतलइ तपश्चर्याणि करी यथा शक्तिं पक्षदिवसमांहे प्रवेश करिज्यो, ततो गुरुर्ब्रूते पुण्यवन्तो पाखिने लेखइ एक उपवास बी–आंबिल तिण्हि नीवी च्यार एकासणां अथवा बीसहस्रसज्झाय करी एक उपवासनउ पूरपूरिज्यो, पाखिनइं थानके देवसिक भणिज्यो, ततः सर्वेऽपि भणन्ति तहत्ति । चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे एतत्सर्वं द्विगुणं वाच्यं, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे त्रिगुणं वाच्यं, परमेतद्वार्तिकविधिः तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधादौ लिखितो नाऽस्ति, ततो वन्दनकं दत्त्वा दैवसिकप्रतिक्रमणं पूर्ववत्कार्यं, नवरं भवनदेवतास्तुतिरधिका कथ्यते, तत्र हेतुगर्भे हेतुर्यथा–क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य क्षेत्रान्तरगतत्वेन भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, पाक्षिकादिपर्वत्रयेऽपि । विधिप्रपायां तु प्रोक्तं "संवच्छरिए भवणदेवया काउस्सग्गो न कीरइ न य थुई, असज्झाइ काउस्सग्गो वि न कीरइ" इति । पर्वत्रयेऽपि गुरुणा वर्धमानस्तुतित्रये कथिते चाऽन्ये वर्धमानस्तुतिं भणन्ति । श्रीखरतरगच्छे सति तद्गोत्रीयादिश्रावके जयतिहुयणनमस्कारं बोहित्थरागोत्रीयः

दत्त्वा नमस्कारत्रयं कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षरं सावधानचित्तः सूत्रार्थं मनसि चिन्तयन् वंदित्तुसूत्रं गुणयति श्रोतारश्च पूर्वोक्तविधिना कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रयं पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय-सामायिकसूत्रत्रयपूर्वं, "इच्छामि पडिकमिउं जो मे पक्खिओ अइयारो कओ" इत्यादिदंडकं पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्रं, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रं भणति । श्रावकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्ये शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्तिः, तत उत्थाय "अब्भुट्ठिओमि आराहणाएत्ति" दंडकं पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् मूलगुण-उत्तरगुणातिचारविशुद्धिनिमित्तं करेमि काउस्सग्गं", गुरुर्ब्रूते "करेह तत इच्छं करेमि भंते इच्छामि ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थूससिएण"मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धानां अतिचाराणां विशुद्ध्यर्थं द्वादशचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात् । चातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं कुर्यात्, तथा सांवत्सरिके कायोत्सर्गे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्तवान् नमस्कारमेकमधिकं च चिन्तयेत्, ततः पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवमेकं कथयित्वा उपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् समत्तखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भितर पक्खियं चउमासियं संवच्छरियं खामेउं इत्यादिना समाप्तक्षामणकं विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वक्ति पुण्यवन्त त्रीणि त्रीणि नमस्कार कही च्यार खमासमण देइ पक्खिय चउमासिय संवच्छरिय खामणां खामह, ततः साधवः क्षामणासूत्रालापकैः वारचतुष्टयं क्षामयन्ति । श्राद्धस्तु चतुर्भिश्छोभवन्दनैः भूतलन्यस्तमस्तको वारचतुष्टयं त्रीन् त्रीन् नमस्कारान् भणति, उक्तं च हेतुगर्भे—

जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए
दुगइ आवस्सियं करिअ साहुव उवउत्तो निज्जीवथंडिले गंतुं अणुजाणह—जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए
समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगंतूण निसिहीआइ पुव्वं पविसिअ इरि-
यावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव्वं भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमणं आलोयह इच्छं आवस्सिअं
करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअं करिअ संडासए थंडिलं च पडिलेहिअ उच्चारपासवणं वोसिरिअ
निसीहिअं करिअ पोसहसालं पविट्ठा आवंतजंतेहिं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स मिच्छामि दुक्कडं", तओ सज्झायं ताव
करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव्वं पडिलेहणं करेमि, पुणो पोसहसालं पमज्जेमि त्ति पुव्वं च अंग
पडिलेहणं काऊं पोसहसालं दंडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरियं पडिक्कमिअ ठवणायरिअं पडिलेहिअ
ठवेइ। तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण संदि-
सह भगवन् सज्झायं संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झायं करेमि त्ति भणिअ सज्झायं वंदणयं दाऊण गुरुसक्खियं पच्च-
क्खाइं, तओ खमासमणदुगेण उवहि थंडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहणं करेमि खमासमणदुगेण वइसणं संदि-
सावेमि वइसणं ठाएमि त्ति भणिय वत्थकंबलाइं पडिलेहेइ। इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहाणंतरं कडिपट्टयं
पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टयं पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो। तओ सज्झायं ताव करेइ जाव
कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवणं थंडिले चउवीसं पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

तउ भवसिन्धुकुलगुरुपादमूले द्वादशावर्तवन्दना दियइ, शक्तिसंभवइ चउविहार उपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति असंभवइ सुगुरुपदिष्टतिविहारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछै एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् बहुवेलं संदिसावेमि भणी । बीय खमासमणे भगवन् बहुवेलं करेमि पाछइ एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं संदिसावेमि ३ चउत्थ खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं करेमि इसुं भणि ४ पांचमइ खमासमणे इच्छा० सं० भ० वइसणं संदिसावेमि ५ छट्ठइ खमासमणे इच्छा० सं०, भ० वइसणं ठाएमि इसुं भणइ ६ पछइं उपधान तप तणउ द्वादशावर्त्त वांदणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सज्झाय करइ इति । तओ जायाए पऊण पोरिसिए खमासमणदुगेण पडिलेहणं संदिसाविअ मुहपत्तिं य पडिलेहिय भोयणपाणभायणाइ पडिलेहइ, तओ पुणो सज्झायं करेइ जाव कालवेला ताहे आवस्सिआइ पुव्वं चेइहरे गंतुं देवे वंदेइ, उवहाणवाही पुण पंचहिं सक्कत्थएहिं देवे वंदेइ तओ जइ पारणाइ तओ पच्चक्खाणे पुन्ने खमासमणदुगपुव्वं मुहपत्तिं पडिलेहिअ भणइ भातपाणी पारावेह उवहाणी नवकारसहिओ चउव्विहारो इयरो भणइ पोरिसो पुरिमड्ढो वा तिविहाहारं चउविहाहारं वा एकासणं नीवी आंबिलं वा जाव काइवेलातीए भत्तपाणं परावेमित्ति, तओ सक्कत्थयं भणिय खणं सज्झायं च काऊं जहा संभवं अतिहिसंविभागं काऊं मुह हत्थे पडिलेहिअ नमुकारपुव्वं अरत्त दुट्ठो असुरसुरं अचवचवं अद्धुअम विलंबिअं अपरिसाडिअं जेमेइ, तं पुण निअघरे अहाप्पवत्तं फासुअंति पोसहसालाए वा पुव्वसंदिट्ठसयणोवणीयं न य भिक्खं हिंडइ, तओ आसणाओ अचलिओ चेव दिवसचरिमं पच्चक्खइ तओ इरियावहियं पडिक्कमिअ सक्कत्थयं भणइ, जइ पुण सरीरचिंताए अट्ठो तो नियमा

दुग्गइ आवस्सियं करिअ साहुव उवउत्तो निज्जीवथंडिले गंतुं अणुजाणह—जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगंतूण निसिहीआइ पुव्वं पविसिअ इरियावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव्वं भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमणं आलोयह इच्छं आवस्सिअं करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअं करिअ संडासए थंडिलं च पडिलेहिअ उच्चारपासवणं वोसिरिअ निसीहिअं करिअ पोसहसालं पविट्ठा आवंतजंतेहिं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स मिच्छामि दुक्कडं", तओ सज्झायं ताव करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव्वं पडिलेहणं करेमि, पुणो पोसहसालं पमज्जेमि त्ति पुव्वं च अंग पडिलेहणं काऊं पोसहसालं दंडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरियं पडिक्कमिअ ठवणायरिअं पडिलेहिअ ठवेइ । तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झायं करेमि त्ति भणिअ सज्झायं वंदणयं दाऊण गुरुसक्खियं पच्चक्खाइं, तओ खमासमणदुगेण उवहि थंडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहणं करेमि खमासमणदुगेण वइसणं संदिसावेमि वइसणं ठाएमि त्ति भणिय वत्थकंबलाइं पडिलेहेइ । इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहाणंतरं कडिपट्टयं पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टयं पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्झायं ताव करेइ जाव कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवणं थंडिले चउवीसं पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

तउ भवसिन्धुकुलगुरुपादमूले द्वादशावर्तवन्दना वियइ, शक्तिसंभवइ चउविहार उपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति असंभवइ सुगुरूपदिष्टतिविहारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछै एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् बहुवेलं संदिसावेमि भणी । वीय खमासमणे भगवन् बहुवेलं करेमि पाछइ एक खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं संदिसावेमि ३ चउत्थ खमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं करेमि इसुं भणि ४ पांचमइ खमासमणे इच्छा० सं० भ० बइसणं संदिसावेमि ५ छट्ठइ खमासमणे इच्छा० सं०, भ० बइसणं ठाएमि इसुं भणइ ६ पछइं उपधान तप तणउ द्वादशावर्त्त वांदणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सज्झाय करइ इति । तओ जायाए पऊण पोरिसिए खमासमणदुगेण पडिलेहणं संदिसाविअ मुहपत्तिं य पडिलेहिय भोयणपाणभायणाइ पडिलेहइ, तओ पुणो सज्झायं करेइ जाव कालवेला ताहे आवस्सिआइ पुव्वं चेइहरे गंतुं देवे वंदेइ, उवहाणवाही पुण पंचहिं सक्कत्थएहिं देवे वंदेइ तओ जइ पारणाइ तओ पच्चक्खाणे पुन्ने खमासमणदुगपुव्वं मुहपत्तिं पडिलेहिअ भणइ भातपाणी पारावेह उवहाणी नवकारसहिओ चउविहारो इयरो भणइ पोरिसो पुरिमड्ढो वा तिविहाहारं चउविहाहारं वा एकासणं नीवी आंबिलं वा जाव काइवेलातीए भत्तपाणं परावेमित्ति, तओ सक्कत्थयं भणिय खणं सज्झायं च काऊं जहा संभवं अतिहिसंविभागं काऊं मुह हत्थे पडिलेहिअ नमुकारपुव्वं अरत्त दुट्ठो असुरसुरं अचवचवं अद्दुअम विलंबिअं अपरिसाडिअं जेमेइ, तं पुण निअघरे अहाप्पवत्तं फासुअंति पोसहसालाए वा पुव्वसंदिट्ठसयणोवणीयं न य भिक्खं हिंडइ, तओ आसणाओ अचलिओ चेव दिवसचरिमं पच्चक्खइ तओ इरियावहियं पडिक्कमिअ सक्कत्थयं भणइ, जइ पुण सरीरचिंताए अट्ठो तो नियमा

दुग्गइ आवस्सियं करिअ साहुव उवउत्तो निज्जीवथंडिले गंतुं अणुजाणह–जस्सावग्गहोत्ति भणिऊण दिसिपवणगामसूरियाए समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगंतूण निसिहीआइ पुव्वं पविसिअ इरियावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव्वं भणति, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् गमणागमणं आलोयह इच्छं आवस्सिअं करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअं करिअ संडासए थंडिलं च पडिलेहिअ उच्चारपासवणं वोसिरिअ निसीहिअं करिअ पोसहसालं पविट्ठा आवंतजंतेहिं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स मिच्छामि दुक्कडं”, तओ सज्झायं ताव करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव्वं पडिलेहणं करेमि, पुणो पोसहसालं पमज्जेमि त्ति पुव्वं च अंग पडिलेहणं काऊं पोसहसालं दंडपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उद्धरिअ परिट्ठविअ इरियं पडिक्कमिअ ठवणायरिअं पडिलेहिअ ठवेइ। तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सज्झायं संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्झायं करेमि त्ति भणिअ सज्झायं वंदणयं दाऊण गुरुसक्खियं पच्चक्खाइं, तओ खमासमणदुगेण उवहि थंडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहणं करेमि खमासमणदुगेण वइसणं संदिसावेमि वइसणं ठाएमि त्ति भणिय वत्थकंबलाइं पडिलेहेइ। इत्थ जो अभत्तट्ठी स सव्वोवहि पडिलेहाणंतरं कडिपट्टयं पडिलेहेइ, जो पुण भत्तट्ठी सो कडिपट्टयं पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो। तओ सज्झायं ताव करेइ जाव कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवणं थंडिले चउवीसं पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चउद्दसीए पक्खियं चाउम्मासं

प्रपंचः श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितपौषधविधिप्रकरणादवसेयः। तथा अत्र श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधे पूर्वं परिधानं प्रतिलेख्यः पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्तं, अत्र च विधिप्रपायां स्थापनाचार्यं प्रतिलेख्य पश्चात् परिधानं प्रतिलेखयतीत्युक्तं १ तथा 'इयरो भणइ' इत्यत्र उपधानपौषधं विना पौषधमध्ये भक्तपानीयपारणविधिरुक्तः २ तथा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनायां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तरं श्रावकैस्तु साधुवत् स्वाध्यायकरणं उपदिष्टं ३ पुनः तत्रैव स्वाध्यायानन्तरं प्रत्याख्याननिमित्तं वन्दनकदानं पौषधिकस्य प्रतिपादितं ४ तथा तरुणप्रभसूरिबालावबोधे प्रोक्तमिदं, यदुत श्रावको गोदोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अंगप्रतिलेखनां १ वस्त्रप्रतिलेखनां २ उच्चारभूमिप्रतिलेखनां ३ च कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पश्चात् पौषधं करोति इति, तत्र रात्रौ कथं तेषां त्रयाणां प्रतिलेखना शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि नो दृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽपकरणैः पाश्चात्यरात्रौ पौषधकरणं निगदितम् ६ इति। शब्दपङ्क्तं विसंवादिप्रायं दृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या समं, पुनः तदभिप्रायं ग्रन्थकर्तारोऽन्येऽपि च बहुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनिवेशो, यथाऽस्ति तथा प्रमाणम्॥ ८५॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रमाधिकारः॥ ८५॥

ननु-दीक्षा-दानविधिः कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपायां, अत्र शिष्याणां सुखावबोधार्थं स एव पाठः संस्कृतीकृत्य लिख्यते, श्रावकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षां प्रतिपद्यते, अतः

तस्या विधिर्भण्यते, प्रव्रज्यादिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये व्रतग्राहिसत्त्वो यथा विभूत्या मङ्गलतुर्यसहितो रजोहरणादि-
वेपसंगत-च्छब्बकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन समं समागत्य गुरुवसत्यां समवसरणादि पूजासत्कारा-क्षतावर्तनालि-
केरसहितो कृत्वा गुरूणां पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानभिमन्त्र्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्याद्, वर्धमानविद्या-
दिभिः । अट्टा [आट्टी] अधिवास्य कुसुम्भरक्तदशिकाया उद्ग्राहयति चन्दनमक्षतांश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेप-
मधिवास्य तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भूतिपोट्टिकां च, ततो वेपछब्बकेन सधवानारी-
शिरोन्यस्तेन समं उभयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशखड्गयोः द्वयोः पुरुषयोः सतोर्गृहं गत्वा जिनविम्बानि पूजयित्वा
तेषां पुरस्तात् शासनदेवताया वा पुरस्तात् छब्बकं स्थापयित्वा रात्रिजागरणं कुर्वन्ति श्रावकाः, श्राविकाश्च देवगुरूणां
चतुर्विधसंघस्य च गीतानि गायन्त्यस्तिष्ठन्ति यावत् प्रभातवेला । ततः प्रभाते गुरूणां चतुर्विधसंघसहितानां गृहमाग-
तानां पूजां कृत्वा अमारिघोपणपूर्वं दानं ददाति यथोचितं स्वजनादिवर्गं सन्मानयति, ततः तस्य मातृपितृबन्धुवर्गो गुरूणां
पादौ वन्दयित्वा भणति-"इच्छाकारेण सचित्तं भिक्खं पडिग्गहेह" गुरुर्भणति-"इच्छामो वट्टमाणजोगेण" ततो संघसहि-
तेन यानादिषु समारूढो मङ्गलतुर्यरवेण स्वयमेव दानं ददन् जिनभवनं समागच्छति, लग्नादिकारणे पश्चाद्वलितो जिनानां
पूजां करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अञ्जलिं भृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रयं ददाति, ततः पूर्वोक्तविधिना पुष्पाणि
अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्तं, ततः पश्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसम्यक्त्वादिगुणः शिष्यो

प्रपंचः श्रीजिनवल्लभसूरिविरचितपौषधविधिप्रकरणादवसेयः। तथा अत्र श्रीतरुणप्रभसूरिबालावबोधे पूर्वं परिधानं प्रतिलेख्यः पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्तं, अत्र च विधिप्रपायां स्थापनाचार्यं प्रतिलेख्य पश्चात् परिधानं प्रतिलेखयतीत्युक्तं १ तथा 'इयरो भणइ' इत्यत्र उपधानपौषधं विना पौषधमध्ये भक्तपानीयपारणविधिरुक्तः २ तथा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनायां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तरं श्रावकैस्तु साधुवत् स्वाध्यायकरणं उपदिष्टं ३ पुनः तत्रैव स्वाध्यायानन्तरं प्रत्याख्याननिमित्तं वन्दनकदानं पौषधिकस्य प्रतिपादितं ४ तथा तरुणप्रभसूरिबालावबोधे प्रोक्तमिदं, यदुत श्रावको गोदोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अंगप्रतिलेखनां १ वस्त्रप्रतिलेखनां २ उच्चारभूमिप्रतिलेखनां ३ च कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पश्चात् पौषधं करोति इति, तत्र रात्रौ कथं तेषां त्रयाणां प्रतिलेखना शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि नो दृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽपकरणैः पाश्चात्यरात्रौ पौषधकरणं निगदितम् ६ इति। शब्दसङ्कं विसंवादिप्रायं दृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या समं, पुनः तदभिप्रायं ग्रन्थकर्तारोऽन्येऽपि च बहुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनिवेशो, यथाऽस्ति तथा प्रमाणम्॥ ८५॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रमाधिकारः॥ ८५॥

ननु–दीक्षा–दानविधिः कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपायां, अत्र शिष्याणां सुखावबोधार्थं स एव पाठः संस्कृतीकृत्य लिख्यते, श्रावकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षां प्रतिपद्यते, अतः

तस्या विधिर्भण्यते, प्रव्रज्यादिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये व्रतग्राहिसत्त्वो यथा विभूत्या मङ्गलतुर्यसंहितो रजोहरणादि-वेपसंगत-च्छब्बकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन समं समागत्य गुरुवसत्यां समवसरणादि पूजासत्कारा-क्षतावर्तनालि-केरसहितो कृत्वा गुरूणां पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानभिमन्त्र्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्याद्, वर्धमानविद्या-दिभिः । अट्टा [आट्टी] अधिवास्य कुसुम्भरक्तदशिकाया उद्ग्राहयति चन्दनमक्षतांश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेप-मधिवास्य तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भूतिपोट्टिकां च, ततो वेपछब्बकेन सधवानारी-शिरोन्यस्तेन समं उभयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशखड्गयोः द्वयोः पुरुषयोः सतोर्गृहं गत्वा जिनबिम्बानि पूजयित्वा तेपां पुरस्तात् शासनदेवताया वा पुरस्तात् छब्बकं स्थापयित्वा रात्रिजागरणं कुर्वन्ति श्रावकाः, श्राविकाश्च देवगुरूणां चतुर्विधसंघस्य च गीतानि गायन्त्यस्तिष्ठन्ति यावत् प्रभातवेला । ततः प्रभाते गुरूणां चतुर्विधसंघसहितानां गृहमाग-तानां पूजां कृत्वा अमारिघोपणपूर्वं दानं ददाति यथोचितं स्वजनादिवर्गं सन्मानयति, ततः तस्य मातृपितृबन्धुवर्गो गुरूणां पादौ वन्दयित्वा भणति-"इच्छाकारेण सचित्तं भिक्खं पडिग्गहेह" गुरुर्भणति-"इच्छामो वट्टमाणजोगेण" ततो संघसहि-तेन यानादिषु समारूढो मङ्गलतुर्यरवेण स्वयमेव दानं ददन् जिनभवनं समागच्छति, लग्नादिकारणे पश्चाद्वलितो जिनानां पूजां करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अञ्जलिं भृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रयं ददाति, ततः पूर्वोक्तविधिना पुष्पाणि अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्तं, ततः पश्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसम्यक्त्वादिगुणः शिष्यो

भणति "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं सव्वविरइसामाइय आरोवणत्थं चेइआइं वंदावेह", यः पुनः पूर्वाऽप्रतिपन्नसम्यक्त्वादि-गुणः स "सम्मत्तसामाइय १ सुअसामाइय २ सव्वविरइसामाइय ३ आरोवणत्थं ति" भणति, गुरुराह "वंदावेमो" पुनरपि क्षमाश्रमणं दत्त्वा गुरुपुरतो जानुभ्यां तिष्ठति गुरुरपि तस्य शीर्षे वासं क्षिपति, ततो गुरुणा सह चैत्यानि वन्दते, गुरुरपि स्वयमेव शान्तिनाथ-शान्तिदेवतादिस्तुतीर्ददाति शासनदेवताकायोत्सर्गे उद्द्योतकरचतुष्कं चंदेसुनिम्मलयरा पज्जंतं चिन्तयति, गुरुरपि पारयित्वा स्तुतिर्ददाति, शेषाः कायोत्सर्गस्थिताः शृण्वन्ति, पश्चात् सर्वेऽपि उद्द्योतकरं पठन्ति, ततो नमस्कारत्रिकं कथयन्ति, ततो जानुभ्यां स्थित्वा शक्रस्तवं पञ्चपरमेष्ठिस्तवं च भणन्ति, ततो गुरुर्वेषं अभिमन्त्रयति पश्चात् क्षमाश्रमणं दत्त्वा शिष्यो भणति "इच्छाकारेण संदिसह [भगवन्] तुब्भे अम्हं रयहरणाइ वेसं समप्पेह", ततो नमस्कारपूर्वं सुगृहीतं करेहत्ति भणन् शिष्यो दक्षिणबाहुसंमुखं रजोहरणदसिकाः कुर्वन् पूर्वाभिमुख उत्तराभिमुखो वा वेषं समर्पयति, पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा रजोहरणादिवेषं गृहीत्वा ईशानदिशि गत्वा आभरणाद्यलङ्कारं उन्मुञ्चति वेषं च परिदधाति, प्रदक्षिणावर्तं चतुरङ्गुलोपरि कर्तितकेशो गुरुपार्श्वमागत्य क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण तुम्हे अम्हं अट्टं गिण्हह" पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा ऊर्ध्वस्थितस्य ईषद् अवनतकायस्य नमस्कारत्रिकं उच्चरयित्वा ऊर्ध्वस्थितो गुरुः प्राप्तायां लग्न-वेलायां समकालनाडीद्विकप्रवाहवर्जं अभ्यन्तरं प्रविश्य श्वासं अस्खलितं अट्टात्रिकं गृण्हाति, तत् समीपस्थितसाधुः सदशा-वस्त्रेण अट्टाः प्रतीच्छति, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा शिष्यो भणति "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं सव्वविरइसामाइयआरोवणत्थं

काउस्सग्गं करावेह, खमासमणपुव्वं सव्वविरइसामाइय आरोवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूसस्सिएण"मित्यादि पठित्वा उत्द्योतकरं सागरवरगंभीरा पर्यन्तं शिष्यो गुरुश्च द्वावपि चिन्तयतः पारयित्वा उद्द्योतकरं भणतः, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा शिष्यो भणति, इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं सव्वविरइसामाइयसुत्तं उच्चरावेह, गुरुराह, उच्चरावेमो। पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा ईषदवनतकायो गुरुवचनं अनुवदन् नमस्कारत्रिकपूर्वं सव्वविरइसामाइयसूत्रं वारत्रिकं उच्चरति, ततो गुरुर्मन्त्रोच्चारपूर्वं प्रणामं कृत्वा लोकोत्तमानां पादेषु वासं क्षिपति, अक्षतानभिमन्त्र्य संघाय ददाति। ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा शिष्यो भणति "संदिसह-किं भणामो" गुरुर्भणति "वंदित्ता पवेयह", पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण तुम्हे अम्हं सव्वविरइसामाइअं आरोवेह गुरुर्वासक्षेपपूर्वं भणति" आरोवियं २ खमासमणेण हत्थेणं सुत्तेणं तदुभएणं सम्मं धारणीयं चिरं पालनीयं नित्थारगपारगाहोहि, गुरुगुणेहिं बुड्ढाहिं, सीसो, इच्छामो अणुसट्ठित्ति भणित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति तुम्हाणं पवेइयं संदिसह साहूणं पवेएमि, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा नमस्कारमुच्चरन् प्रदक्षिणां ददाति, वारत्रयं संघश्च तच्छिरसि अक्षत-निक्षेपं करोति, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति "तुम्हाणं पवेइयं साहूणं पवेइयं संदिसह काउस्सग्गं करेमि", गुरुर्भणति करेह। पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा "सव्वविरइ आरोवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूसस्सिएण"मित्यादि पठित्वा सागरवरगंभी-रा पर्यन्तं उद्द्योतकरं चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकरं पठति, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं सव्वविरइ सामाइयथिरीकरणकाउस्सग्गं करावेह, सव्वविरइसामाइयथिरीकरणत्थं करेमि काउस्सग्गं" तत्र सागरवरगंभी-

रापर्यन्तं उद्द्योतकरं चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकरं पठति । ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं नाम-ठवणं करेह गुरुर्भणति "करेमो ।" ततो वासं क्षिप्यन् रविशशिगुरुसोमगोचरशुद्ध्या यथोचितं नाम करोति, ततः कृत-नामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्यिकाः श्रावकाः श्राविका अपि तं वन्दन्ते । ततः क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरुं भणति "तुब्भे अम्हं धम्मोवएसं देह" "पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा जानुभ्यां स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति" "चत्तारि परमंगाणि इत्याद्युत्तराध्ययनानां तृतीयमध्ययनं "पवज्जा विहाणं वा जयं चरे जयं चिट्ठे" इत्यादि वा सोऽपि च संवेगातिशयतस्तथा पुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पवज्जति, अत्र संग्रहगाथा—

"चिइवंदणवेसप्पण–संमंचउरंगुलग्ग अट्ट[ट्टी]गहो । सामाइअ तिअकड्ढुण–तिपयाहिण वास उस्सग्गो ॥ १ ॥"

॥ इति दीक्षादानविधिरधिकारः ॥ ८६ ॥

ननु–सप्तसु उपधानेपु श्राद्धानां कस्मिन् उपधाने कति उपवासाः?, १ कति पौपधाः?, २ किं नाम?, ३ क उपधानप्रवेश-विधिः?, ४ का प्रभाते क्रिया?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रिया?, ६ को वाचनाकरणविधिः?, ७ क उत्क्षेपविधिः?, ८ को निक्षे-पविधिः?, ९ का कर्तव्यता नित्यं? १० का च पडिपुन्नाविगइपारणा कर्तव्यता?, ११ ? अत्रोच्यते—एतेपां एकादशप्रश्नानां उत्तरस्वरूपं किंचिद्विधिप्रपा–तरुणप्रभसूरिबालावबोधानुसारेण किंचित् संप्रदायानुसारेण, किंचिच्च सांप्रतं श्रावकक्रियमाण-क्रियानुसारेण शिष्यसुखावबोधार्थं प्राकृत–संस्कृत–वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथमं प्रत्युपधानं उपवाससंख्या १ पौष-

धसंख्या २ नामानि ३ चाऽऽह—पंचमंगलमहासुअखंधे पढमं 'दुवालसं तओ पंचण्हं अज्झयणाणं नमोअरिहंताणं इत्यत आरभ्य नमो लोए सवसाहूणं यावत् एगा वायणा दिज्जइ १। इत्थ पुण अज्झयणा अट्ठ तओ आयंबिल अट्ठगं अट्ठमं च ३ तओ तिण्हं अज्झयणाणं एसो पंच नमुक्कारो इत्यत आरभ्य हवइ मंगलं यावत् वीया वायणा दिज्जइ २ अत्रोपवासाः सार्धद्वादश, पौपधाविंशतिः, विधिना वहनेतु उपवासा द्वादश पौपधाश्च पोडश, इदं पंचमंगलमहासुअखंध नमुक्कारतपः विसडेति नाम इदं प्रथमोपधानं ।१। इरियावहिआ–सुअखंधे वि अट्ठ अज्झयणा तिणि चरमाणि चूला भिन्नइं, तत्थ दुवालसमे तवे पुण्णे "इच्छाकारेण संदिसह" इत्यत आरभ्य जे मे जीवा विराहिया "यावत्" पढमा वायणा दिज्जइ १ तओ आयंबिल अट्ठमे अट्ठमे च कए एगिंदिया इत्यत आरभ्य ठामि काउस्सग्गं यावत् वीआ वायणा दिज्जइ २ अत्राऽपि उपवासाः सार्धद्वादश पौपधाविंशतिर्विधिना वहने तु उपवासा द्वादश पौपधाः पोडश, इदं इरियावहियातपः विसडेति नाम इदं द्वितीयमुपधानं । २ । "भावारिहंतत्थए पढमं अट्ठमं तओ नमुत्थुणं" इत्यत आरभ्य "गंधहत्थीणं" यावत् पढमा वायणा दिज्जइ १ "तओ सोलसएहिं अंबिलेहिं गएहिं लोगुत्तमाणं" इत्यत आरभ्य धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं यावत् वीया वायणा दिज्जइ २ "पुणो तओ सोलसहिं अंबिलेहिं गएहिं अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं इत्यत आरभ्य सव्वे तिविहेण वंदामि यावत् तइया वायणा दिज्जइ ३ अत्रोपवासा द्वाविंशतिः पौपधाः पञ्चत्रिंशत्, विधिना वहने तु उपवासा एकोनविंशतिः पौपधाः पञ्चत्रिंशदेव ३५ इदं नमुत्थुणं तपः पांत्रीसडेति नाम तृतीयमुपधानं । ३ । "ठवणारिहंतत्थए पुव्विं चउत्थं तओ

पठति । ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं नाम-
रापर्यन्तं उद्द्योतकरं चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्द्योतकरं पठति । ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा "इच्छाकारेण तुब्भे अम्हं नाम-
ठवणं करेह गुरुर्भणति "करेमो ।" ततो वासं क्षिप्यन् रविशशिगुरुसोमगोचरशुद्ध्या यथोचितं नाम करोति, ततः कृत-
नामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्यिकाः श्रावकाः श्राविका अपि तं वन्दन्ते । ततः क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरुं भणति
"तुब्भे अम्हं धम्मोवएसं देह" "पुनः क्षमाश्रमणं दत्त्वा जानुभ्यां स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति" "चत्तारि परमंगाणि
इत्याद्युत्तराध्ययनानां तृतीयमध्ययनं "पवज्जा विहाणं वा जयं चरे जयं चिट्ठे" इत्यादि वा सोऽपि च संवेगातिशयतस्तथा
पुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पवज्जति, अत्र संग्रहगाथा—

"चिइवंदणवेसप्पण-संमंचउरंगुलग अट्ट[ट्टी]गहो । सामाइअ तिअकड्डण-तिपयाहिण वास उस्सग्गो ॥ १ ॥"

॥ इति दीक्षादानविधिरधिकारः ॥ ८६ ॥

ननु-सप्तसु उपधानेषु श्राद्धानां कस्मिन् उपधाने कति उपवासाः?, १ कति पौषधाः?, २ किं नाम?, ३ क उपधानप्रवेश-
विधिः?, ४ का प्रभाते क्रिया?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रिया?, ६ को वाचनाकरणविधिः?, ७ क उत्क्षेपविधिः?, ८ को निक्षे
पविधिः?, ९ का कर्तव्यता नित्यं? १० का च पडिपुन्नाविगइपारणा कर्तव्यता?, ११ ? अत्रोच्यते—एतेषां एकादशप्रश्नानां
उत्तरस्वरूपं किंचिद्विधिप्रपा-तरुणप्रभसूरिबालावबोधानुसारेण किंचित् संप्रदायानुसारेण, किंचिच्च सांप्रतं श्रावकक्रियमाण-
क्रियानुसारेण शिष्यसुखावबोधार्थं प्राकृत-संस्कृत-वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथमं प्रत्युपधानं उपवाससंख्या १ पौष-

अमुग उवहाणतवे पवेसह गुरुर्भणति पवेसेमो नवकारसी करिज्यो, अंगपडिलेहण संदिसावजो, उवहाणवाही भणति तहत्ति, तृतीयाद्युपधानप्रवेशे कालवेला पौषधग्रहणे तु नवकारसी करिज्यो, अंगपडिलेहण संदिसावज्यो उपधानवाही भणति तहत्ति, अत्र क्षमाश्रमणदानानन्तरं चतुर्विधाहारं करोतु पानीयं वा पिवतु भोजनं वा करोतु विचारो व्यवस्था वा नास्ति, अथ केनाऽपि कारणेन सन्ध्यायां क्षमाश्रमणं न दत्तं, तदा पाश्चात्यरात्रौ अपि प्रतिक्रमणवेलातः प्राक् पूर्वरीत्या क्षमाश्रमणदानं कार्य, कालवेलायां प्रतिक्रमणं कार्यं नवकारसीप्रत्याख्यानं च मालिकपार्श्वे कार्यं। ततो वाचकादिपदस्थसमीपे समागन्तव्यं १ तत्र यदि प्रथमोपधानद्वयं भवेत् तदाऽवश्यं नन्दी कर्तव्या, नन्दीमध्ये एव च तदुपधानस्य उत्क्षेपो विधेयो अथ यदि शेषोपधानानि तदा नन्दीनियमो नाऽस्ति। ततः प्रातः प्रथमं तदुत्क्षेपः कार्यः, ततः पौषधसामायिकयोर्ग्रहणं ततो वन्दनकपट्टदानपूर्वं सुखतपोवन्दनकं, ततः सुखतपःपृच्छा च इति उपधानप्रवेशनविधिः।४। अथोपधानवाहिनः प्राभातिकक्रियामाह, उपधानवाही प्रातः पदस्थसमीपे समागत्य, गुर्वादेशेन ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्या आगमनं आलोच्य पौषधं सामायिकं च गृहीत्वा क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं प्रतिलेखनां करोति, ततः क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखनां करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य प्रथमक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहणं संदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहणं करेमि इति भणति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य पदस्थपदे वन्दनपट्टं ददाति, ततो गुरुर्वदति "पवेयणं पवेयह" उपधानवाही च क्षमाश्रमणं दत्त्वा अर्धावनतकायः शृणोति, गुरुर्भणति 'अमुगउवहाण-

तिन्नि अंबिलाणी तओ तिण्हं अज्झयणाणं अरिहंतचेइयाणं" इत्यत आरभ्य वोसिरामि यावत् एगा वायणा दिज्जइ १ अत्रोपवासाः सार्धौ द्वौ पौषधः चत्वारः इदं अरिहंतचेइआणं तपः चउकडेति नाम चतुर्थमुपधानं । ४ । "नामारिहंत चउ-वीसत्थए पढमं अट्ठमं तओ लोगस्स उज्जोअगरे" इत्यत आरभ्य चउवीसंपि केवली इति यावत् पढमा वायणा दिज्जइ १ "पुणो वारसहिं आयंबिलेहिं गएहिं उसभमजिअं च वंदे" इत्यत आरभ्य वद्धमाणं चेति यावत् वीआ वायणा दिज्जइ २ "पुणो तेरसहिं आयंबिलेहिं एगहिं "एवं मए" इत्यत आरभ्य प्रान्तं यावत् तइया वायणा दिज्जइ ३ अत्रोपवासाः सार्ध-सप्तदश, पौषधा अष्टाविंशतिः, विधिना वहने तु उपवासाः सार्धपञ्चदश पौषधास्तु अष्टाविंशतिरेव, इदं चउवीसत्थयतपः अट्ठावीसडेति नाम पञ्चममुपधानं । ५ । "दवारिहंतत्थए पढमं चउत्थं तओ पंच आयंबिलाणि अंते पुक्खरवरदीवड्ढे" इत्यत आरभ्य सुअस्स भगवओ इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपवासाः सार्धत्रयः पौषधाः षट्, इदं पुक्खर वरदीवड्ढे तपः छक्कडेति नाम षष्ठं उपधानं ॥६॥ सिद्धत्थय-सुयखंधे "सिद्धाणं बुद्धाणं" इत्यत आरभ्य तारेइ नरं वा नारिं वा इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपवासः एकः स च चतुर्विधाहार एव पौषधोऽपि एकः, इदं सिद्धाणं बुद्धाणं तपोमालेति नाम सप्तमं उपधानं ॥ ७ ॥ २ अथोपधानप्रवेशनविधिः प्राह-यदि बहवः श्रावकाः श्राविकाश्च उपधाने प्रवि-शन्ति तदा संघनाम्ना चन्द्रबलं ग्राह्यं, संघस्य कुम्भराशिः ज्ञेयः, तदभावे यो या वा प्रविशति तन्नाम्ना चन्द्रबलं ग्राह्यं २ तथा उपधानवाही सन्ध्यायां वाचकादिपदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रमति, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति.

पडिलेहणं करेमि २ सज्झायं सं० ३ सज्झायं क० ४ वइसणं सं०५ वइसणं क० ६ पांगुरणं सं० ७ पांगुरणं पडिग्गहेमि ८ कट्ठासणं संदि० ९ कट्ठासणं पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्तं तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनायां स्थालीकच्चोलादिकं सर्वमपि भुज्यमानं प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते–सन्ध्यायां प्रथमं चतुर्विधाहारं कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंधस्स पढमवायणापडिगहणत्थं काउस्सग्गं करावेमो, पहिलइ उप, धानि पंचमंगलमहासुयखंधपढमवायणानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरवरगंभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च संपूर्ण लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पंचमंगलमहासुयखंधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थं चेइआइं वंदावेह गुरुर्भणति वंदावेमो, वासक्षेपं करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वासक्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण संदिसह भगवन् वायणं संदिसावेमि बीये खमासमणे वायणं पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा उपधानवाहिनः करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नमस्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रयं तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामांहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्यं प्रान्ते, एवं इरियावहियसुअखंधादिनामोद्देशेन सर्वेषां उपधानानां वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधिः । ७ ।

निरुद्धनिमित्तं वा तव करइ इत्युक्त्वा उपवासं, आयंबिलं, एगासणं वा, प्रत्याख्यानं कारयति, उपवासे आयंबिले निरुद्धत्ति वक्तव्यं, एकाशने निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्तव्यं। ततः प्रथमक्षमाश्रमणेन बहुवेलं संदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन बहुवेलं करेमि तृ० क्ष० वइसणं संदिसावेमि च० क्ष० वइसणं ठाएमि पं० क्ष० सज्झायं संदिसावेमि ष० क्ष० सज्झायं करेमि सप्त० क्ष० पांगुरणं संदिसावेमि अष्टम० क्ष० पांगुरणं पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्ठासणं संदिसावेमि दशम० क्ष० कट्ठासणं पडिग्गहेमि। ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं ददाति, गुरुवंदति सुखतप उपधानवाही वदति गुरुप्रसादइ इति प्रभातसंबन्धी उपधानविधिः। ५।

अथ उपधाने तृतीय-प्रहर-संबंधिविधिर्लिख्यते, तथाहि—तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनायां जातायां स्थापनाग्रे गुर्वादेशेन ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रथमक्षमाश्रमणेन पडिलेहणं करेमि द्वितीय क्ष० पोसहसालं पमज्जेमि, इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, एवं क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखनां मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, ततो वसतिः प्रमार्जयति तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजनं कृतं भवति, तदा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिधानवेषं एकं प्रतिलिखति न शेषवस्त्राणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैकं वेषमपि न प्रतिलिखति, ततः पदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च पुनर्गुरुसमक्षं करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं ददाति च - श्चतुर्विधाहारं त्रिविधाहारं वा प्रत्याख्यानं कृत्वा, क्षमाश्रमणदशकं ददाति, तथा—ओहि पडिके

पडिलेहणं करेमि २ सज्झायं सं० ३ सज्झायं क० ४ वइसणं सं० ५ वइसणं क० ६ पांगुरणं सं० ७ पांगुरणं पडिग्गहेमि ८ कट्ठासणं संदि० ९ कट्ठासणं पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्तं तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनायां स्थालीकच्चोलादिकं सर्वमपि भुज्यमानं प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्यायां प्रथमं चतुर्विधाहारं कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंधस्स पढमवायणापडिगहणत्थं काउस्सगं करावेमो, पहिलइ उप, धानि पंचमंगलमहासुयखंधपढमवायणानिमित्तं करेमि काउस्सगं अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरवरगंभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णं लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पंचमंगलमहासुयखंधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थं चेइआइं वंदावेह गुरुर्भणति वंदावेमो, वासक्षेपं करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वासक्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण संदिसह भगवन् वायणं संदिसावेमि बीये खमासमणे वायणं पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा उपधानवाहिनः करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नमस्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रयं तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामांहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्यं प्रान्ते, एवं इरियावहियसुअखंधादिनामोद्देशेन सर्वेषां उपधानानां वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधिः । ७ ।

निरुद्धनिमित्तं या तव करइ इत्युक्त्वा उपवासं, आयंबिलं, एगासणं वा, प्रत्याख्यानं कारयति, उपवासे आयंबिले निरुद्धत्ति वक्तव्यं, एकाशने निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्तव्यं । ततः प्रथमक्षमाश्रमणेन बहुवेलं संदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन बहुवेलं करेमि तृ० क्ष० बइसणं संदिसावेमि च० क्ष० बइसणं ठाएमि पं० क्ष० सज्झायं संदिसावेमि प० क्ष० सज्झायं करेमि सप्त० क्ष० पांगुरणं संदिसावेमि अष्टम० क्ष० पांगुरणं पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्ठासणं संदिसावेमि दसम० क्ष० कट्ठासणं पडिग्गहेमि । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं ददाति, गुरुर्वदति सुखतप उपधानवाही वदति तुम्हारइ प्रसादइ इति प्रभातसंबन्धी उपधानविधिः । ५ ।

अथ उपधाने तृतीय-प्रहर-संबंधिविधिर्लिख्यते, तथाहि—तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनायां जातायां स्थापनाग्रे मालिकादेशेन ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रथमक्षमाश्रमणेन पडिलेहणं करेमि द्वितीय क्ष० पोसहसालं पमज्जेमि, इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, एवं क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखनां मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, ततो वसतिः प्रमार्जयति तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजनं कृतं भवति, तदा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिधानवेषं एकं प्रतिलिखति न शेषवस्त्राणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैकं वेषमपि न प्रतिलिखति, ततः पदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च पुनर्गुरुसमक्षं करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकषट्कं ददाति ततश्चतुर्विधाहारं त्रिविधाहारं वा प्रत्याख्यानं कृत्वा, क्षमाश्रमणदशकं ददाति, तथा—ओहि पडिलेहणं संदिसावेमि १ ओहि

पडिलेहणं करेमि २ सज्झायं सं० ३ सज्झायं क० ४ वइसणं सं० ५ वइसणं क० ६ पागुरणं सं० ७ पांगुरणं पडिग्गहेमि ८ कट्ठासणं संदि० ९ कट्ठासणं पडिग्गहेमि १० पुनर्मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने भुक्तं तस्मिन् दिने पउणपहरप्रतिलेखनायां स्थालीकच्चोलादिकं सर्वमपि भुज्यमानं प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्यायां प्रथमं चतुर्विधाहारं कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंधस्स पढमवायणापडिगहणत्थं काउस्सग्गं करावेमो, पहिलइ उप, धानि पंचमंगलमहासुयखंधपढमवायणानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरवर-गंभीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णं लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पंचमंगलमहासु-यखंधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थं चेइआइं वंदावेह गुरुर्भणति वंदावेमो, वासक्षेपं करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वास-क्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण संदिसह भगवन् वायणं संदिसावेमि वीये खमासमणे वायणं पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमणं दत्त्वा उपधानवाहिनः करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नम-स्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रयं तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामांहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्यं प्रान्ते, एवं इरियावहियसुअखंधादिनामोद्देशेन सर्वेषां उपधानानां वाचनाविधिः कार्य इति वाचनाविधिः । ७ ।

अथ उत्क्षेपविधिमाह-प्रथमं ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा क्षमाश्रमणपूर्वं उपधानवाही भणति—"पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंधतवं उक्खिवह" गुरुर्भणति–उक्खिवामो, पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंध उक्खेवावणि अं नंदिपवेसावणीयं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूसस्सिएण"मित्यादि पूर्वं कायोत्सर्गे चंदेसु निम्मलयरापर्यन्तं चतुर्विंशतिस्तवमेकं चिन्तयित्वा पारिते च संपूर्णं कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं भणति, पहिलइ उपधानि पंचमंगलमहासुअखंध–उक्खिवावणीयं चेइआइं वंदावेह, गुरुर्भणति वंदावेमो वासक्षेपं करावेह गुरुर्भणति करावेमो, ततो वासक्षेपपूर्वं संपूर्णं चैत्यवन्दनं क्रियते। एवं सर्वत्रोपधानेषु उत्क्षेपो ज्ञेयो, नवरं प्रथमोपधानद्वये नंदिमध्ये कार्यते उत्क्षेपः। शेषोपधानेषु तु न नन्दिमध्ये कार्यते। अथ यद्दिने न नन्दि तदा प्रातः प्रवेशदिने उत्क्षेपः कार्यते, परं निजनिजोपधाननामादिभिः आलापेन कार्यः इति उत्क्षेपविधिः। ८। अथ निक्षेपविधिमाह—

तपोऽवसानदिने सन्ध्यायां कृतचतुर्विधाहारः प्रातर्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा उपधानतपोवाही भणति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् अमुगतवं निक्खिवेह" गुरुर्भणति "निक्खिवामो", तत इच्छं ति भणित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति "इच्छाकारेण संदिसह भगवन् अमुगतवनिक्खिवणत्थं काउस्सग्गं करावेह" गुरुर्भणति "करावेमो, इच्छामि खमासमणो० अमुगतवनिक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गे नमस्कारमेकं चिन्तयित्वा पारितेऽपि नमस्कारमेकं कथयित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा "अमुगतवनिक्खिवणत्थं चेइआइं वंदावेह" गुरुर्भणति "वंदावेमो" ततः संपूर्णां चैत्यवन्दनां करोतीति निक्षेपविधिः। ९।

अथ नित्यकर्तव्यतामाह–सा नित्यकर्तव्यता काऽपि शास्त्रोक्ता काऽपि सांप्रतं दृश्यमानपरम्परागम्या, तथाहि–उपधाने श्रावकैर्विकृतिमध्ये एकं घृतमेव ग्राह्यं नाऽन्या काऽपि विकृतिः १। उपधाने त्रिंशन्निर्विकृतिकानां मध्ये एकमपि निर्विकृतिकं न ग्राह्यं, तथाविधकारणे तु सति खण्डादिग्रहणं यतनया कार्यं २। उत्कटद्रव्याणि अपि न ग्राह्याणि ३। आर्द्रहरितशाकोऽपि न ग्राह्यः ४। घृततैलादि व्याघारितशाकोऽपि न ग्राह्यो, धूमितस्तु ग्राह्यः ५। तलितपर्पटसीरावटिकादिकमपि न ग्राह्यं ६। अन्नादिपरिवेपिका स्त्री कृतरात्रिप्रायश्चित्ता शुद्ध्यति नाऽन्यथा ७। अन्नादिपरिवेपिकाया वस्त्राणि दण्डितखण्डितादिकानि न शुद्ध्यन्ति ८। जेमनादिभूमिस्थानमपि कृतरात्रिप्रायश्चित्तया दण्डितखण्डितादिवस्त्ररहितया प्रमार्जितं शुद्ध्यति ९। यावन्ति च वस्त्राद्युपकरणानि तपःप्रवेशप्रथमदिने गृहीतानि भवन्ति तानि सर्वाण्यपि भोग्याभोग्यानि उभयकालं प्रतिलेख्यानि १०। जेमनस्थालीकचोलकादीनि तु जेमनदिने पादोनप्रहरप्रतिलेखनासमये प्रतिलेखनीयानि नाऽन्यदा भोजनाभावाच्च ११। कदाचित् हारकुण्डलादिकं गृहीतं स्वदेहादुत्तार्य स्वगृहादौ मोच्यं भवेत् तदा विना उपधानं यया स्त्रिया अहोरात्रपौषधो गृहीतोऽभवेत् तस्या हस्ते रात्रौ, न तु दिने उपधानवाहिन्या देयं, सा च प्रातः तदुक्तस्थाने मुञ्चति १२। उपधाने सर्वाणि वस्त्राणि स्वयं वा मालिकया वा प्रतिलेखितानि शुद्ध्यन्ति १३। सर्वं क्रियानुष्ठानं आदेशनिर्देशादिकं मालिकादेशेन शुद्ध्यति १४। क्रियानुष्ठानकारिका मालिकाऽप्युभयकालं प्रतिक्रमणं करोति, रात्रिप्रायश्चित्तं करोति, सप्तवारांश्च देवान् वन्दते तदा शुद्ध्यते नाऽन्यथा १५। रजस्वला दिनत्रयं तपसि न पतति १६। महाअ-

स्वाध्यायत्रतकं ७।८।९ सप्तम्यादिदिनत्रयं तपसि न पतति १७। प्रतिक्रमणमध्ये प्रभाते नमस्कारप्रत्याख्यानमेव कार्यं, ततो गुरुसमीपे क्रियावसरे उपवासं आचाम्लं निर्विकृतिकं एकाशनं वा कार्यं १८। प्रत्याख्यानपारणसमये पूर्वं नमस्कारप्रत्याख्यानं पारयति, ततः उपवासादिकं १९। प्रथमोपधानद्वयप्रवेशदिने मालादिने च यदि नन्द्याडम्बरेण उत्सूरता भवति पौषधादि कर्तुं न शक्यते, तदा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनानंतरं सर्वोपकरणानि प्रतिलिख्य रात्रिपौषधोऽवश्यं ग्राह्यः २०। प्रातरुपधानवाही गुरुसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पौषधं सामायिकं च लात्वा प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य उवहि पडिलेहणं संदिसावेमि उवहि पडिलेहणं करेमीति क्षमाश्रमणद्वयं ददाति, ततो वन्दनकपट्टदानानन्तरं क्षमाश्रमणदशकं ददाति, तत्क्रमश्चाऽयं—बहुवेलं संदि० १ बहुवेलं करेमि० २ वइसणं सं० ३ वइसणं ठाएमि ४ सज्झायं संदि० ५ सज्झायं क० ६ पांगुरणं संदि० ७ पांगुरणं पडिग्गहेमि ८ कट्ठासणं संदि०९ कट्ठासणं पडिग्गहेमि १०। ततो वन्दनकद्वयदानपूर्वं सुखतपःपृच्छा २१। सन्ध्यायामपि एवमेव क्रियाकरणं, नवरं पूर्वं प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च करोति, न उवहि प्रतिलेखनां। ततो गुरोर्वन्दनकपट्टदानानन्तरं क्षमाश्रमणदशकदानमिदं उवहि पडिलेहणं संदि० उवहि पडिलेहणं करेमि २ सज्झायं संदि० ३ सज्झायं क० ४ वइसणं सं० ५ वइसणं ठा० ६ शेषं पूर्ववत् १०। २२। पृथक् प्रतिक्रमणसद्भावतः पाक्षिकवन्दनकानि सुखतपःपृच्छापर्यन्तां क्रियां सर्वामपि कृत्वा देयानि २३। मालापरिधाने सन्ध्यायां मालां अभिमन्त्रयित्वा स्वगृहे रात्रिजागरणं कृत्वा

प्रातर्गच्छाधिपतिपार्श्वे माला परिधातव्या, तदनु तत् दिनात् दिनदशकं दशाहिका कार्या, तत्र पौषधग्रहणाभावेऽपि त्रिविधाहारमेकाशनं कुर्वन् उपधानवाही च निरारम्भस्तिष्ठति २४ । सर्वाण्यपि उपधानानि उत्कृष्टविधिना वहनीयानि तदभावे श्रावकैः एकान्तरोपवासैः, साधुभिस्तु उपवासाचाम्लनिर्विकृतिकैकाशनैः कृत्वा तावन्त उपवासाः पूरणीया न दिनसंख्या नियमोऽस्ति २५ । इति नित्यकर्तव्यता ॥ १० ॥

अथ पडिपुन्ना विगइ पारणाविधिमाह—प्रातर्गुरोः समीपे समागत्य पृथक् प्रतिक्रमणे कृते च मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकपट्कं ददाति, गुरुभिः समं प्रतिक्रमणे कृते वन्दनकद्वयमेव ददाति, ततो गुरुर्भणति "पवेयणं पवेयह" इति भणित्वा भणति पडिपुन्नाविगइपारणं करेहत्ति, ततः किंचित् स्वेप्सितं प्रत्याख्यानं करोति, ततो भणति—गुरुसमक्षं समग्र उपधानमांहे अभक्ति आशातना कीधी हुवे ते मिच्छामि दुक्कडं । इति पडिपुन्नाविगइपारणाविधिः । ११ । ॥ ८७ ॥

॥ इति सप्तोपधानक्रिया-विधिरधिकारः ॥ ८७ ॥

ननु श्रावक-श्राविकाणां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेन उत्कटद्रव्याणि यानि त्याज्यानि सन्ति तानि कानि ? उच्यन्ते—

"खीरी खंडं खज्जूर सक्करादक्खदाडिमाई य । तिलवट्टी वडिवाइं, करंबओ चूरिमं च तहा ॥ ९६ ॥
नालिअरं मोईअं, मंडिअ संतलिय भज्जियाचणए । आसुरिअंविलिआ, पणगाइ किल्लाडियाइं तहा ॥ ९७ ॥
तंदुलकड्ढिअ दुद्धं, घोलं एयाइं भूरिभेयाइं । उक्कोसगदव्वाइं, वज्जिज्जा निव्विगइअंमि ॥ ९८ ॥"

इति श्रीसन्देहदोलावली (पत्रे ११०) सूत्रगाथात्रयवृत्त्यनुसारेण क्रियते—

तन्नामानि शृणु क्षैरेयी १ दुग्धराद्धसेविका २ खण्डः ३ खजूरः ४ शर्करा ५ द्राक्षा ६ दाडिमकुलिका ७ सहकार ८ राजादन ९ कदलीफल १० नागरङ्गजातिफलानि ११ द्राक्षादीनि नागरङ्गादिफलपर्यन्तानि सचित्तान्यपि उपायेन प्रासुकीकृतानि अत्र ज्ञेयानि, अन्यथा तद्भक्षणासंभवः, गुडपर्पटिका १२ गुडधाना १३ कर्करीयकः १४ फाणितं १५ इक्षुरसः १६ कंसार १७ वर्षोपलाः १८ शर्करातिलकाखण्डकतलीपर्यायाः १९ अमृतिका २० तिलकुट्टीः २१ साऽपि सचित्ततिलानां चेत्तदा पर्युषिता अग्नितापतप्ता तदा सद्यस्काऽपि अचित्तानां तदापि सद्यस्काऽपि कल्पते, वटकानि काञ्जिकभिन्नानि अभिन्नानां पक्वान्नविकृतित्वेन घोलभिन्नानां जीवसंसक्तिमत्त्वेन निर्विकृतिके अभक्ष्यत्वात् २२ करम्बो–दधिकृतो दुग्धकृतो वा ज्ञेयः, नतु तक्रकृतः तस्य वदरचूर्णवत् नीरसत्वेनाऽनुत्कृष्टत्वात् २३ चूरिमं घृतखण्डादि[गुड]मिश्रितं मोदकादिचूर्णं २४ स्नेहमार्चिः २५ तथाकुग २६ कुल्लरि २७ सिद्धपंडिका २८ घृततैलाद्येकतरम्रक्षितमण्डका २९ रोट्टिका ३० आस्तानक ३१ आम्लिका ३२ व्याघारिते डुरिका ३३ पूरणादि तेमनानि ३४ व्याघारित रान्नप्रहेलिका ३५ नालिकेरगरिका ३६ मोदकामण्डितस्नेहमिश्रिता कणिक्कानिष्पन्ना ३७ अग्नितापगलितपुटद्वयान्तर्न्यस्तगुडमिश्रा रोट्टिका घृताद्यतिम्रक्षितरोट्टिका वा ३८ भर्जिका वत्थुलादिशाकः, सापि उत्कालिते घृते तैले वा पक्वा ज्ञेया ३९ अपक्वचणकाः तेऽपि घृते तैले वा पक्वा ग्राह्याः ४० अन्यान्यपि छमकितशालनकानि ४१ आसुरिका–राजिका संस्कृतघोलदध्याद्यन्तर्निक्षिप्तखण्डीकृतसर्षपशाकादिः इयं च सिन्धादिदेशे आहुरिति नाम्ना, जालन्धरे आसुरमिति नाम्ना, अन्यत्र राजिका तिक्कमिति नाम्ना च प्रसिद्धा एषा

च दधिकृता कृता ज्ञेया। यदुक्तं योगविधौ—'तद्दिवसकया दहीकया आसुरी न कप्पइ जोगवाहीणमिति' अतः काञ्जिकवट-
कपानीयभक्षणेऽपि न दोषः ४२ आम्लिकापानकं चिंचापानकं तद् आदिः यस्य तद् तथा, आदिशब्दात् ४३ द्राक्षापा-
नकं ४४ नालिकेरपानकं ४५ खर्जूरपानकं ४६ गुडपानकं ४७ किलाटिका फेदहडिनामिका ४८ दुग्धसिद्धद्राक्षा ४९ खुडु-
हुडी ५० खारिक ५१ मख ५२ वटकादिव्यञ्जनानि ५३ तन्दुलक्वथितं दुग्धं पेया इत्यर्थः। अल्पैः षष्टिकादितन्दुलैः समं पक्कमि
त्यर्थः। इदं तु तलस्थितसहपक्कं तन्दुलादीनामुपरि चत्वारि अङ्गुलानि यावत् वृद्धं ज्ञेयं, तदूर्ध्वं वर्धमानं विकृतिरेव, क्षैरेयी तु
सान्द्रा भवतीति न तथा पौनरुक्त्यं ५४ हस्तविलोडितो निर्जलो दधिघोलः, स तु विकृतिरेव, परं यो हस्तविलोडितः सजलो
दधिघोलः स उत्कृष्टद्रव्यं ५५ गुडमाधुरा ५६ शिखरणी ५७ निर्भञ्जनानि ५८ इत्यादीनि ज्ञेयानि। अत्र पूर्वं नामग्राहं अनेकानि
उत्कृष्टद्रव्याणि उक्तानि। अथ एषामेव विकृतिनिष्पन्नानां नानादेशजत्वेन दुर्लक्षाणां सुखाववोधार्थं व्यापकलक्षणमाह—

"विगई दव्वेण हया, जातं उक्कोसिअं भवे दव्वं।" 'विकृतिः' क्षीरादिका द्रव्येण तन्दुलादिना हता भग्ना, मोरिता निर्वीर्यी-
कृतेति यावत्, या काचन पायसादि उत्कर्पितं उत्कर्पितसंज्ञं भवेत्॥ 'द्रव्यम्' उत्पन्नरसवीर्यविपाकान्तरत्वात् यथा मथितं
खण्डादिरसेन हतं शिखरणी १ घृतं कणिकादिना मिश्रितं कूलरिः, चूरिमं वा २ वटकादि पक्वान्नं काञ्जिकादिनोपहतं
काञ्जिकवटिकादीनि, पर्पटसुकुमारिकादिरसेणोपहतं तैलं घृतं वा निर्भञ्जनं ४ शुण्ठीचूर्णरसेन हतो गुडपाको गुडपर्पटिका ५
इत्यर्थः॥ पुनरुत्कटद्रव्यविस्तराधिकारमिच्छता सन्देहदोलावली-सूत्रवृत्तिप्रमुखाः ग्रन्थाः द्रष्टव्याः॥ ८८॥

॥ इति उत्कटद्रव्याधिकारः ॥ ८८॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिसाहिमान्याः, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव-स्तेषामेष प्रसादो मे ॥ २ ॥
इत्येवं सप्तदशभि-स्तुर्यं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाशं कृतवान् पूर्णं, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
पञ्चमप्रकाशे चतुर्थः प्रकाशः समाप्तः ॥ ४ ॥

॥ अथ पञ्चमः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्थभणपार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु–साध्वीभिर्दशाश्रुतस्कन्धादिच्छेदग्रन्था वाच्यन्ते न वा ? उच्यंते–स्वत एव परं न सभावन्धेन, निषिद्धत्वात् , स्वतो वाचनं तु संगतिमङ्गति । यतः तत्तपोवहनं तासां निर्दिष्टमस्ति, अन्यथा तत् तपोवहनं अपार्थकं स्यात् अपि च 'अन्नेसिं च पवेयणीअमि ति' ता न भणन्ति, अत एव स्वतो वाच्यते, न वाचना अनुज्ञाता तासाम् ॥ ८९ ॥

॥ इति साध्वीनां स्वतः कल्पसूत्रादिवाचनाधिकारः ॥ ८९ ॥

ननु–प्रतिक्रमणद्वयं करणे षडावश्यकानां कुत्र कुत्र आद्यन्तौ व्यवस्थापितौ ? उच्यते–अत्र वृद्धसंप्रदाय एव, तत्र सायन्तनप्रतिक्रमणे 'करेमि भंते' इत्यत आरभ्य अतिचारकायोत्सर्गपारणं यावत् सामायिकावश्यकं प्रथमं १ । ततश्चतुर्विंशतिस्तवप्रान्ते चतुर्विंशतिस्तवआवश्यकं द्वितीयं २ । ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनपूर्वं वन्दनकं आदितः कृत्वाऽऽलोचनासूत्रं यावत् तृतीयं वन्दनावश्यकं ३ । ततः प्रतिक्रमणसूत्रत आरभ्य क्षामणावन्दनपूर्वं आयरियउवज्झाए गाथात्रयप्रान्तं यावत् चतुर्थं प्रतिक्रमणावश्यकं ४ । ततः चारित्रदर्शनज्ञानानां कायोत्सर्गत्रयकरणेन पञ्चमं कायोत्सर्गावश्यकं ५ । षष्ठं तु प्रत्याख्यानरूपं आवश्यकं ६ पूर्वं कृतमिति। प्राभातिकप्रतिक्रमणे तु षडावश्यकानि अनुक्रमेण भवन्ति, तथाहि—करेमि भंते

इत्यत आरभ्य चारित्रदर्शनज्ञानकायोत्सर्गपर्यन्तं प्रथमं सामायिकं आवश्यकं १। ततो लोकोद्द्योतकरसंपूर्णभणनरूपं द्वितीयं चतुर्विंशतिस्तवावश्यकं २। ततो वन्दनालोचनपर्यन्तं तृतीयं वन्दनावश्यकं ३। ततः प्रतिक्रमणसूत्रमारभ्य आयरिय उवज्झाए गाथात्रयपर्यन्तं यावत् चतुर्थं प्रतिक्रमणावश्यकं ४। ततः कायोत्सर्गकरणपूर्वं लोकोद्द्योतकरभणनपर्यंतं पञ्चमं कायोत्सर्गावश्यकं ५। ततो वन्दनकदानपूर्वं प्रत्याख्यानं क्रियते तत् प्रत्याख्यानावश्यकं षष्ठं ६ ॥ ९० ॥

॥ इति षडावश्यकानां आद्यन्तव्यवस्थाधिकारः ॥ ९० ॥

ननु-विंशतिस्थानकतपसः का गाथा ?, तत् तपसि च किं गुणनं ? तत्रोच्यते—

"अरिहंत-सिद्ध [चेइय] पवयण-गुरु-थेर-बहुस्सुए तवस्सीसु। वच्छलया य तेसिं, अभिक्ख नाणोवओगे य ॥ १ ॥
दंसण-विणए आवस्सए अ सीलव्वए निरइयारं। खणलव-तव-च्चिआए, वेयावच्चे समाही अ ॥ २ ॥
अपुव्वनाणग्गहणे, सुअभत्ती पवयणे पभावणया। एएहिँ कारणेहिं, तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ ३ ॥"

गुणनं इदं प्रथमस्थानके तपसि नमो अरिहंताणं २००० गुणनं अर्हतां अष्टप्रकारपूजा क्रियते १। द्वितीयस्थानके नमो सिद्धाणं २००० गुणनं पुण्डरीकादिसिद्धभक्तिः क्रियते २। तृतीये नमो पवयणस्स २००० गुणनं संघस्स पुस्तकस्य वा भक्तिः क्रियते ३। चतुर्थे नमो आयरियाणं २००० गुणनं वन्दनादिगुरूणां भक्तिः क्रियते ४। पञ्चमे नमो थेराणं २००० गुणनं वृद्धस्थविराणां विश्रामणादि भक्तिः क्रियते ५। षष्ठे नमो उवज्झायाणं २००० गुणनं बहुश्रुतानां भक्तिः क्रियते ६। सप्तमे नमो लोए सव्वसाहूणं २००० गुणनं तपस्विनां भक्तिः क्रियते ७। अष्टमे नमो नाणस्स २०००

गुणनं पूर्वपठितपाठो गुण्यते ८। नवमे नमो दंसणस्स २००० गुणनं निरतिचारं शुद्धं सम्यक्त्वं पाल्यते ९। दशमे नमो विणयसंपन्नाणं २००० गुणनं देवगुरुवृद्धानां विनयभक्तिः क्रियते १०। एकादशे नमो चारित्तस्स २००० गुणनं कालवेलायां प्रतिक्रमणद्वयं क्रियते ११। द्वादशे नमो बंभवयधारिणं २००० गुणनं द्वादशव्रतपालनं विशेषतः क्रियते १२। त्रयोदशे नमो किरिआणं २००० गुणनं सामायिकादिक्रियायां प्रमादो न क्रियते १३। चतुर्दशे नमो तवस्सीणं २००० गुणनं विशेषतस्तपः क्रियते १४। पञ्चदशे नमो गोयमस्स २००० गुणनं सुपात्राय दानं दीयते १५। षोडशे नमो जिणाणं २००० गुणनं देवानां वृद्धानां च वैयावृत्यं क्रियते १६। सप्तदशे नमो चारित्तधारिणं २००० गुणनं पौषधपूर्वं मनःसमाधिना स्थातव्यं १७। अष्टादशे नमो नाणस्स २००० गुणनं नवीन श्रुताभ्यासः क्रियते १८। एकोनविंशे नमो सुअस्स २००० गुणनं वेष्टनकदवरकादिना पुस्तकपूजा क्रियते १९ विंशे नमो पवयणस्स २००० गुणनं जिनशासनोन्नति प्रभावना क्रियते २० सर्वत्र स्थानकेषु उत्कृष्टतः त्रिकालदेववन्दनं १ भूमिसंस्तारके शयनं २ त्रिकालं देवपूजनं ३ उभयकालं प्रतिक्रमणं कर्तव्यं ४, एतत्सर्वं संयोगाभावेऽपि च पञ्चशक्रस्तवैः देववन्दनं कर्तव्यमेव, तपःपूर्तौ च विंशतिमोदकादिसर्वपक्वान्नढोकनपूर्वं देवगृहे स्नात्रं विधाय संघभक्तिः क्रियते ॥ ९१ ॥

॥ इति विंशतिस्थानकतपोविधिरधिकारः ॥ ९१ ॥

ननु–भोजनानन्तरं संवरणे वन्दनकानि दीयन्ते–क्रियंते तानि किं भुक्तैः अभुक्तैर्वा दीयन्ते? उच्यते—भुक्तैरेव नाऽभुक्तैः यतो वन्दनकचूर्णौ अभुक्तानां नियतानि चतुर्दशवन्दनानि अहोरात्रमध्ये प्रोक्तानि, भुक्तानां तु पञ्चदशेति तथा च—

तत्पाठः—एआणि पुवण्हे सत्त एवं अवरण्हे वि सत्त भवन्ति, अणुण्णा वंदणगानि सज्झायवंदणगेसु पविसंति त्ति काऊं सज्झायवंदणगाणि तिन्नि पडिक्कमणवंदणगाणि चत्तारि पसिद्धाणि चेवत्ति सत्त एवं चउद्दस हवंति अब्भत्तट्ठिअस्स, भत्तट्ठिअस्स पुण पच्चक्खाणवंदणगेण सहिआणि पणरसं भवंति त्ति १ एवं श्रीप्रवचनसारोद्धारे पञ्चसप्ततिद्वारेऽपि (१८४ पत्रे) तथाहि—

"चत्तारि पडिक्कमणे, किइकम्मा तिण्णि हुंति सज्झाए। पुवह्ने अवरह्ने, किइकम्मा चउदस हवंति ॥ ६४८॥"

व्याख्या—चत्वारि प्रतिक्रमणे कृतिकर्माणि—वन्दनकानि भवन्ति, तत्र आलोचनवन्दनकं प्रथमं १ क्षामणकवन्दनकं द्वितीयं २ आचार्यप्रभृति—सर्वसंघस्य क्षमणपूर्वमाश्रयणाय वन्दनकं तृतीयं ३ प्रत्याख्यानवन्दनकं चतुर्थं ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र स्वाध्यायप्रस्थापने एकं वन्दनकं १ स्वाध्यायप्रवेदने द्वितीयं २ स्वाध्यायकरणानन्तरं च तृतीयं ३ एवं पूर्वाह्ने—प्रत्युषसि सप्तवन्दनकानि, अपराह्णे अपि एतानि एव सप्त, कालग्रहणोद्देश १ समुद्देशा २ अनुज्ञादि ३ वन्दनकानां स्वाध्यायवन्दनेषु एव अन्तर्भावात्, तदेवं एतानि ध्रुवाणि कृतिकर्माणि प्रतिदिवसं चतुर्दश भवन्ति १, अभक्तार्थिकस्य। भक्तार्थिकस्य तु अपराह्णे प्रत्याख्यानवन्दनकेनाऽभ्यधिकानि इति पञ्चदश भवन्तीति २॥ एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि (४० पत्रे)

पभाए पुव संझाए चत्तारि—पडिक्कमणे वंदित्ता अलोएंति एक्कं, बितिअं जं अब्भुट्ठितावसाणे मज्झे वंदंति, मज्झवंदणए कति वंदितवा ?, जहण्णेणं तिण्णि मज्झिमेणं पंच वा सत्त वा उक्कोसेणं सव्वेवि, जदि बाउला वक्खेवो वा तो

एगेण ऊणगो दोहिं तिहिं जाव तिण्णि अवस्स वंदितवा, एवं देवसिए वि। पक्खिए पंच अवस्सं, चातुम्मासिए संवत्सरिए य सत्त अवस्सं, ते वंदितूण जं आयरिअस्स अलिविज्जति तं ततिअं किइकम्मं, पच्चक्खाणे चउत्थं किइ-कम्मं। तिण्णि सज्झाए-वंदित्ता पट्ठवेति पढमं, पट्ठविते पवेयंतस्स वितियं, पच्छा पढति, ततो जाहे चउब्भागावसेसा, पोरिसी ताहे पादे पडिलेहिति, जदि न पढति तो वंदति, अह पढति तो अवंदित्ता पातं पडिलेहेतूणं पच्छा पढति, काल-वेलाए वंदितुं पडिक्कमति, अह उग्घाडकालिअं न पढति ताहे वंदितुं पादे पडिलेहिति, एतं ततियं, एवं पुव्वह्णे सत्त अवरण्हे वि एते चेव सत्त, एताणि अब्भत्तट्ठिअस्स नियमा, भत्तट्ठिअस्स पच्चक्खाणं अब्भहिअं एताणि अवस्सं चोद्दस, इत्यादि २ इत्थमेव श्रीबृहत्कल्पभाष्ये तद्वृत्तौ (तृतीये उद्देशे) च तथाहि—

"दुगसत्तगकिइकम्मस्स अकरणे होइ मासियं लहुगं। आवासगविवरीए, ऊणऽहिए चेव लहुओ उ[त्ति] ॥ ४४६९ ॥

वृत्तिः-'दुगसत्तग'त्ति द्वे सप्तके चतुर्दश भवन्तीति कृत्वा पूर्वाह्णाऽपराह्णयोः चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, कथमिति चेदुच्यते-इह रात्रि-प्रतिक्रमणे चत्वारि वन्दनकानि, तत्रैकं आलोचनायां १, द्वितीयं क्षामणके २, तृतीयं षाण्मासिक-तपश्चिन्तनकायोत्सर्गार्थं ३, चतुर्थं प्रत्याख्यानग्रहणार्थं इति ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र वृद्धसंप्रदायः, सज्झाए वंदित्ता पट्ठवेइ, एयं पढमं १, पवेयं तस्स वीइयं २, पच्छा उद्दिट्ठं समुद्दिट्ठं पढइ, उद्देस-समुद्देस-वंदणाण-मिहेवं तब्भावो तओ जाहे चउभागावसेसा पोरिसी ताहे पाए पडिलेहेइ जइ न पढिउकामो तो वंदइ अह पढिउकामो ताहे अवंदित्ता पाए पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता पच्छा पढइ, कालवेलाए वंदिउं पाए [पडिलेहण पडिक्कमइ] एयं तइयं ३। एवं पूर्वाह्णे

सप्तवन्दनकानि, अपराह्णेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति। तत्र चत्वारि दैवसिकप्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुज्ञावन्दनानां स्वाध्यायवन्दनेषु अन्तर्भावादिति सर्वसंख्यया चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽभक्तार्थिकं अङ्गीकृत्योक्तं, यस्तु भक्तार्थिकस्तस्य भोजनानन्तरभाविप्रत्याख्यानवन्दनकसहितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषां मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽकरणे मासकं लघुकं प्रायश्चित्तं भवति ॥ ४४६९ ॥ एवं आचारदिनकरेऽपि नवाङ्गीवृत्तिकारक-श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीरुद्रपल्लीगच्छीयैः श्रीवर्धमानसूरिभिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति, यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिग्रन्थानुसारेणाऽभक्तार्थिकस्य चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, भक्तार्थिकस्य च पञ्चदश वन्दनकानि ज्ञेयानि, पश्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे भुक्तैरेव वन्दनकानि देयानि नाऽभुक्तैरिति ॥ ९२ ॥

॥ भोजनानन्तरं संवरणे वन्दनकानां अधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु-चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनऽस्वाध्यायोत्तारणविधिः कः? उच्यते—चैत्राश्विनमासयोः द्वितीयपक्षे प्रतिपदि द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले मुहूर्त्ते च शुभे सति कल्पत्रेपमेलनं क्रियते, तत्राऽयं विधिः—स्थापनाचार्याग्रे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा "इच्छामि क्षमाश्रमण" इत्यादि क्षमाश्रमणपूर्वं "सज्झाय निक्खिविउं" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायनिक्खिवणत्थं काउस्सग्ग करुं", तृतीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय निक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूसस्सिएण"मित्यादिपाठपूर्वं कायोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एकं कथयित्वा अणुजाणिज्यो इति कथनं। अथोत्तारणविधिः—यथाहि, चैत्राश्व—कार्तिकमासयोः प्रथमपक्षे द्वितीयातः पञ्चम्याः सोम-

मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोत्तारणा-
वारे बृहस्पतिवारे वा भरण्यादिवर्जिते चतुष्पादके नक्षत्रे मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोत्तारणा-

नन्तरं मध्याह्नात् परतः सायंतनप्रतिक्रमणानन्तरं वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं च दत्त्वा
प्रथमक्षमाश्रमणेन "सज्झायं उक्खिवऊं" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायं उक्खिवणत्थं काउस्सग्गं करुं इच्छं सज्झायं उक्खिव-
णत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ०" इत्यादि कथनपूर्वं कायोत्सर्गं कृत्वा तत्र सागरवरगंभीरापर्यन्तं लोकोद्द्योतकरं चिन्त-
यित्वा पारिते च संपूर्णः कथ्यते १। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं "असज्झाय-उहडावणत्थं" कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र लोको-
द्द्योतकरचतुष्टयं चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णः २। पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं "खुद्दोवद्दवउहडावणत्थं" कायोत्सर्गं कृत्वा लोको-
द्द्योतकरचतुष्टयं चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णः ३। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्चगरदेवतानिमित्तं कायोत्सर्गः
क्रियते तत्राऽपि लोकोद्द्योतकरचतुष्टयं चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णमेकं कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं "सज्झायं संदिसा-
वेमि सज्झायं करेमि निसीहिआए मत्थएण वंदामि" इत्युक्ते पूर्वमुपविश्य स्वाध्यायः क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्वं "धम्मो-
मंगलमुक्किट्ठमि"त्यादि षड्जीवनिकायाध्ययनं यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्यायः कर्तव्यः। ततोऽनुज्येष्ठं साधुभिः प्रत्येकं वन्दना
कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्यं च "सिद्धांत भणओ भणावओ तप वहओ वहडावओ" इत्यादि ॥ ९२ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकादशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिथयो या विद्यन्ते तासु धर्मार्थिनो विशेषेणैकाशन-विकृतिमत्या-

सप्तवन्दनकानि, अपराह्णेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति । तत्र चत्वारि दैवसिकप्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुज्ञावन्दनानां स्वाध्यायवन्दनेषु अन्तर्भावादिति सर्वसंख्यया चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽभक्तार्थिकं अङ्गीकृत्योक्तं, यस्तु भक्तार्थिकस्तस्य भोजनानन्तरभाविप्रत्याख्यानवन्दनकसहितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषां मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽकरणे मासकं लघुकं प्रायश्चित्तं भवति ॥ ४४६९ ॥ एवं आचारदिनकरेऽपि नवाङ्गीवृत्तिकारक-श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीरुद्रपल्लीगच्छीयैः श्रीवर्धमानसूरिभिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति, यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिग्रन्थानुसारेणाऽभक्तार्थिकस्य चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, भक्तार्थिकस्य च पञ्चदश वन्दनकानि ज्ञेयानि, पश्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे भुक्तैरेव वन्दनकानि देयानि नाऽभुक्तैरिति ॥ ९२ ॥

॥ भोजनानन्तरं संवरणे वन्दनकानां अधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु–चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनऽस्वाध्यायोत्तारणविधिः कः? उच्यते–चैत्राश्विनमासयोः द्वितीयपक्षे प्रतिपदि द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले मुहूर्ते च शुभे सति कल्पत्रेपमेलनं क्रियते, तत्राऽयं विधिः—स्थापनाचार्याग्रे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा "इच्छामि क्षमाश्रमण" इत्यादि क्षमाश्रमणपूर्वं "सज्झाय निक्खिविउं" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायनिक्खिवणत्थं काउस्सग्ग करुं", तृतीयक्षमाश्रमणेन "सज्झाय निक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थूसस्सिएण"मित्यादिपाठपूर्वं कायोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एकं कथयित्वा अणुजाणिज्यो इति कथनं। अथोत्तारणविधिः—यथाहि, वैशाख–कार्तिकमासयोः प्रथमपक्षे द्वितीयातः पश्चात् सोम-

वारे बृहस्पतिवारे वा भरण्यादिवर्जिते चतुष्पादके नक्षत्रे मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोत्तारणानन्तरं मध्याह्नात् परतः सायंतनप्रतिक्रमणानन्तरं वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं च दत्त्वा प्रथमक्षमाश्रमणेन "सज्झायं उक्खिवऊं" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सज्झायं उक्खिवणत्थं काउस्सग्गं करुं इच्छं संज्झायं उक्खिवणत्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ०" इत्यादि कथनपूर्वं कायोत्सर्गं कृत्वा तत्र सागरवरगंभीरापर्यन्तं लोकोद्द्योतकरं चिन्तयित्वा पारिते च संपूर्णः कथ्यते १। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं "असज्झाय-उहडावणत्थं" कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र लोकोद्द्योतकरचतुष्टयं चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णः २। पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं "खुद्दोवद्दवउहडावणत्थं" कायोत्सर्गं कृत्वा लोकोद्द्योतकरचतुष्टयं चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णः ३। पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्चगरदेवतानिमित्तं कायोत्सर्गः क्रियते तत्राऽपि लोकोद्द्योतकरचतुष्टयं चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णमेकं कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं "सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि निसीहिआए मत्थएण वंदामि" इत्युक्ते पूर्वमुपविश्य स्वाध्यायः क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्वं "धम्मो-मंगलमुक्किट्ठमि"त्यादि षड्जीवनिकायाध्ययनं यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्यायः कर्तव्यः। ततोऽनुज्येष्ठं साधुभिः प्रत्येकं वन्दना कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्यं च "सिद्धांत भणओ भणावओ तप वहओ वहडावओ" इत्यादि ॥ ९२ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ९३ ॥

ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकादशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिथयो या विद्यन्ते तासु धर्मार्थिनो विशेषेणैकाशन-विकृतिप्रत्या-

ख्यानादिकं प्रत्याख्यानं कुर्वन्तो दृश्यन्ते । तत्राऽष्टमी–चतुर्दश्योः तपोनियमः क्रियमाणः संगच्छते, तयोः पुण्यतिथित्वेन लोके प्रसिद्धत्वात्, पर्वत्वेन आगमेषु उक्तत्वाच्च, पर्वणि च तपो बहुगुणमेव भवति, यदुक्तं—

"उत्तरकरणं एगग्गया य आलोय–चेइवंदणया । मंगलधम्मकहा वि अ, पव्वेसु तवो गुणा हुंति ॥ १ ॥"

न पुनर्द्वितीयादिषु तद्विपरीतत्वाद् अथवा सत्कृत्यत्वाद् असौ अविशेषेण पञ्चदशस्वपि तिथिषु युज्यते, न पुनः प्रतिनियतासु तासां अनागमिकत्वेन मिथ्यात्वहेतुत्वात्, इति चेत् सत्यं, यद्यपि एताः पुण्यदिनत्वेन लोके न प्रसिद्धा, नाऽपि पर्वत्वेनाऽऽगमेऽपि उक्ता दृश्यन्ते, तथापि केनाऽपि कारणेन बहुश्रुतैः आदृताः, तथाहि–श्रावकविधौ पण्डितराजपरमार्हतधनपालेनोक्तम्—

"पंचविहविसयसुखं, उवभुंजइ परमिएसु दिवसेसु । तीव्वाभिलासविरओ, परिहरओ पंचसु तिहिसु ॥ १ ॥"

इत्येता एव पञ्च तिथयः पञ्चदशीसहिताः षड् भवन्ति ता अपि श्रुतधरैः आदृताः, तथाहि दिनकृत्ये (७ पत्रे)—

"छण्हं तिहीण मज्झंमि का तिही अज्ज वासरे । किं वा कल्लाणगं अज्ज–लोगनाहाण [मंतियं] संति यं ॥२१॥" इति ।

ननु–सामान्योक्तौ कथं ज्ञायते तैः एता एव विवक्षिता वाऽन्या ? इति चेदुच्यते–वृद्धव्यवहारात् तेषामेव ग्रन्थान्तरे उक्तत्वाच्च, तथाहि तद्ग्रन्थः—"उद्दिट्ठ १ ट्ठमि २ चउद्दसीसु ३ च पुन्निम ४ वी एगारसि ५ पंचमी ६ दोगासणादि तवं १ इति आगमिकवद्बहुमाननीयाः श्रुतधरवचनस्य प्रायः श्रुतमूलत्वादिति श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तौ . चतुश्चत्वारिं

शङ्गाथा ४४ व्याख्याने। पुनर्महानिशीथे सप्तमाध्ययने, "अट्ठमी १ चउद्दसी २ नाणपंचमी ३ पज्जोसवण ४ चाउमासिए ५ चउत्थाट्ठमछट्ठे न करिज्जा खवण"मिति ॥ ९४ ॥

॥ इति पञ्चतिथीनां नामाधिकारः ॥ ९४ ॥

ननु–प्राभातिकं प्रतिक्रमणं कुत्र स्थाने पूर्णीभूतं कस्मात् स्थानात् छन्दनादोपो न भवति ? उच्यते–देववन्दनानन्तरं श्रीआचार्यादिवन्दनाक्षमाश्रमणत्रये दत्ते सति रात्रिकप्रतिक्रमणं संपूर्णं, ततः परं आन्तरणीदोपो न भवति, तथैव प्रतिक्रमणं प्रान्तता, श्रीजिनप्रभसूरिभिः श्रीविधिप्रपायां लिखिता, तथाहि—"अरिहंतचेइआइं इच्चाइ पढिय थुइचउक्केणं चेइए वंदेइ, जावंति चेइआइं इच्चाइ गाहादुगथुत्त पणिहाणगाहाओ न भणेइ, तओ आयरियाइं वंदेइ तओ वेलाए पडिलेहणाइ करेइ"त्ति। एवमेव तरुणप्रभसूरिकृतषडावश्यकबालावबोधेऽपि, तथाहि—"एगखमासमणि आचार्यमिश्र वांदीयइ, बीजै खमासमणि उपाध्यायमिश्र वांदीयइ, त्रीजै खमासमणि सर्वसाधु वांदीयइ एतलै रात्रिप्रतिक्रमण संपूर्ण थयुं, तउ पछै कम्मभूमि पढमसंघयणि इत्यादि नमस्कार श्रीऋषभवर्धमानक इत्यादि स्तवनप्रतिलेखनाकुलकादिक 'अट्ठावयंमि उसभो' इत्यादि प्रभातमांगलिक्य भावनाकुलकसज्झाय करइ ॥ ९५ ॥

॥ इति प्राभातिकप्रतिक्रमणप्रान्तताधिकारः ॥ ९५ ॥

ननु–सामायिकस्थः श्रावक उत्तरीयं प्रावरणं प्रावृणोति किं वा केवलपरिधानशाटक एव तिष्ठति ? उच्यते—नोत्तरीयप्रावरणं प्रावृणोति, तस्य सतोऽपि सामायिकग्रहणसमये व्युत्सर्जनत्वोक्तत्वात्, यदुक्तं श्रीआवश्यकचूर्णौ, तथाहि—"सो अ

किर सामाइअं करिंतो मउडं अपणेइ १ कुंडलाणि २ नाममुद्दं ३ तंबोल ४ पावारगमाइ वोसरइ" इति । ततः सामायिकस्य उत्सर्गतः अप्रावरण एव तिष्ठति, तदानीं तस्य यतिभूतत्वात्, यदुक्तं 'हेमंतेसु अवाउडे ति, समणो इव सावओ हवइ जम्हा' इति वचनाच्च, अपवादतस्तु काष्ठदाहशीतादिकारणमाश्रित्य त्रीणि उत्तरीयाणि प्रावरितुं कल्पन्ते नाऽधिकानि, तान्यपि कालप्रतिलेखितानि तस्य यतिवृत्तित्वात् यतीनां च शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणानां ग्रहणमुक्तं, तथैव च ओघनिर्युक्तिभाष्ये भणितं, तथाहि–"जाहे तह वि न तरे ताहे निविट्ठेग पाउणे खोमं । तेण वि असंथरंतो दो खोमि पाउणे ताहे ॥१॥" तहवि असंथरंतो तईअं ओण्णिं पाउणे" इत्येवमेव श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रे (६८ पत्रे) प्रोक्तं, तथाहि—

"उस्सग्गनयेणं सावगस्स परिहाण साडगादवरं । कप्पइ पाउरणाइं, न सेसमववायओ तिन्नि ॥ ४६ ॥"

यत एवं प्रावरणपरिभोगः अपवादिकोऽत एव असौ परिधानाद् अन्यवस्त्रं शीतदंशमशकादिकारणतः प्रतिसेवितुकाम एव सामायिकग्रहणक्षणे प्रावरणं संदेशयति नाऽन्यथा यथा उष्णकालादौ इति भावः । ननु–कृतसामायिकायाः श्राविकाया उत्सर्गतः कति वस्त्राणि प्रतिपादितानि सन्ति ? उच्यते—परिधानशाटिका १ कञ्चुकं २ उपरितनांशुकं चेति ३ वस्त्रत्रयं स्वदेहे यथास्थानोपयुक्तं सत् कल्पते । अयमभिप्रायो यद्यपि सामायिकग्रहणवेलायां परिधानादन्यः सर्वोऽपि परिग्रहः सावद्यव्यापारहेतुत्वात् व्युत्सृज्यतया उक्तः, इति अप्रतिलेख्यत्वात् अङ्गुनवत् कंचुलिकागुणितशाटिके न सामायिके परिभोक्तुं अर्हतः, तथाऽपि स्वस्याऽन्येषां च अशुभभावहेतुः दशनस्तननेत्रजघनाद्यङ्गावयवाच्छादकतया बहुगुणा, कञ्चुलिका शाटिका प्रच्छदपटा इत्येतान् सामायिकेऽपि न व्युत्सृजन्ति, जिनवचनबहुमानात् महासत्यः श्राविकाः सताः

कथं अन्यदा व्युत्सृजन्ति, तथा च या गृहिण्यो नीरोगा अपि सम्यक्त्वप्रतिपत्त्यनन्तरं स्वदेशानुरोधाद्वा १ धर्मादि-
कारणाद्वा २ वस्त्रमालिन्यादि भयाद्वा ३ यूकापातादिशङ्कया वा ४ वैधव्यस्थित्या वा ५ अपरिहितकञ्चुका अस्थानविदी-
र्णपरिधाना अस्थगितशिरसः परिधानाऽञ्चलस्थगितशिरसो वा स्त्रीवृन्दमध्येऽपि चिरं तिष्ठन्ति । किं पुनः पुरुषा–लोके ता
विराधका एव बोद्धव्याः प्रवचनलाघवहेतुत्वादिति, एवमेव कृतसामायिकायाः श्राविकाया उत्सर्गतो वस्त्रत्रयस्यैव ग्रहणं
श्रीसन्देहदोलावलीसूत्रे (६९ पत्रे) युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिभिर्लिखितमस्ति, तथाहि—

"एवं कयसामइया, वि साविगा पढमनयमएणेह । कडिसाडगकंचुयमु–त्तरीज्ज–वत्थाणि धारेइ ॥ ४७ ॥" गाथा ।

ननु–कृतसामायिकश्राविकाया यद् वस्त्रत्रयं उत्सर्गतः प्रतिपादितं तत् ज्ञातं, परं अपवादतः सा कियन्ति वस्त्राणि
विभृयात् ? उच्यते—शीतादिकारणे सति प्रागुक्तपरिधानशाटक–कञ्चुकोत्तरीयरूपाणां औत्सर्गिकवस्त्राणामुपरि पुनः प्राव-
रणवस्त्रत्रयेण अङ्गानि आच्छादयति, अत एव शरीरलग्नवस्त्रत्रयादधिकं एकं द्वे वा त्रीणि वा च वस्त्राणि प्रावरीतुका-
माऽपि असौ प्रावरणं संदिशति एव प्रावृणोति नाऽन्यथा । प्रतिक्रमणे तु पोढाऽऽवश्यककरणवेलायां पुनस्त्रिपदं शीता-
द्यबाधाद्यपवादपरिगृहीतं प्रावरणरूपं वस्त्रस्थानत्रयं परिहरति, स्वस्थानोपयुक्तैकशाटिकाकञ्चुकोत्तरीयेभ्योऽन्यत् प्रतिक्र-
मणकाले श्राविकाया न कल्पते इत्यर्थः । इत्थमेव कृतसामायिकायाः श्राविकायाः अपवादपदेन श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधा-
नैरपि सन्देहदोलावलीसूत्रे (६९ पत्रे) प्रतिपादितमस्ति । तथाहि—

"वीअपएणं तिण्हुवरि तिहिं तु वत्थेहिं पाउअंगी उ । सामाइअवयं पालइ, तिपयं परिहरइ पडिकमणे ॥ ४८ ॥"

ननु-अपवादे निर्ग्रन्थानां कल्पसप्तकं अनुज्ञातमस्ति, तथाहि कल्पभाष्ये तृतीयोद्देशे—

"अप्पा असंथरंतो, निवारिओ होइ तिही वत्थेहिं । गिण्हति गुरुविदिण्णे, पगासपडिलेहणे सत्त ॥ ३९८५ ॥

तिन्नि कसिणे जहन्ने, पंच य पडिदुब्बलाइँ गेण्हेज्जा । सत्त य पडिजुन्नाइं, एयं उक्कोसगं गहणं ॥ ३९८६ ॥" इति,

'निवारितो होइ'त्ति अग्न्यादिविराधनातो निवारितो भवतीत्यर्थः। तत्कथं सामायिकस्थत्वेन निर्ग्रन्थतुल्यस्याऽपि श्राद्धस्य अपवादतः त्रीणि एव उक्तानि, कथं वा सामायिकस्थत्वेन निर्ग्रन्थीसमानायाः श्राविकाया अपि त्रीण्येव उक्तानि ? इति चेत् उच्यते-यतीनां यावत् जीविकव्रतत्वेन विकृष्टतपःकारितत्वेन शीतलाहारभोजित्वेन अनभ्यङ्गशरीरत्वेन प्रायो मलिन-जीर्णवस्त्रत्वेन अनिवातोपाश्रयत्वेन रूक्षवृत्तित्वेन च शीतं प्रचुरं लगति, तेन च सोढेन अल्पसंहननत्वेन ते घनं आबा-ध्यन्ते इति तेषां सप्त उपदिष्टानि, श्राद्धास्तु मुहूर्त्तमात्रपाल्यसामायिकव्रतत्वादिना तद्विपरीता इति तेषां कियतापि शीतेन सोढेनाऽपि न कदाचिद् आबाधा भवतीति त्रीणि एव उक्तानि, एवं श्राविकाणामपि भाव्यं, अत्यन्तापवादे तु एवं "जहा समाहिं बहूणि वि कडाइं पाउणइ" इति वचनात् साधूनामिव द्वयानामपि एषां बहूनि अपि प्रावरीतुं कल्पन्ते । यदि वा विकृष्टतपःप्रतिपत्तिवशात् यदा एष सामायिके चिरकालं तिष्ठति, यथोपधानतपोवाही, तदा अस्य गृहस्थस्याऽपि तावन्ति प्रावरणानि कल्पन्ते, यावद्भिः प्रावृतैः शीतधर्मादिना न आक्रम्यते, यद्यपि उपधानतपोवाही पौषधस्थ एवोच्यते न सामायिकस्थः, तथापि पौषधे सति अवश्यमेव सामायिकं भवतीति, तदीया एव सर्वाऽपि उपसर्गापवादादिव्यवस्था

तत्र भवति, केवलं शयासंस्तारकादिविधिः एवाऽत्राऽधिकः । तन्मूलस्य शयनविधेः पौषधे एव उक्तत्वादिति । 'पुवं जाहे तह वि' इत्याद्योघनिर्युक्तिभाष्येण कल्पत्रयस्य प्रावरणमेव अपवादिकं साधोः उक्तं । नतु ग्रहणं, यतः औधिकोपकरणान्तर्गतत्वेन उत्सर्गेण साधुः कल्पत्रयं गृह्णाति यदुक्तं चतुर्दशउपकरणसंख्यायां, 'तिन्नेव य पच्छादगा' इति केवलमिदं संवर्त्तितमेव सत् उत्सर्गेण वामस्कन्धेन वहति शीतवातादिकारणेन पुनः प्रावृणोति, अत्र तु 'गिण्हई गुरुव दिन्ने' इत्यादिना कल्पभाष्येण कल्पसप्तकस्य ग्रहणमेव अपवादिकं उक्तं, ततो यतिः उत्सर्गेण तिस्रः प्रच्छादकाः संगृह्णाति अपवादतस्तु सप्त प्रावृणोति च, तिस्रोऽपि सप्ताऽपि अपवादतः एवेति न पूर्वापरविरोध इत्यर्थः, पुनरत्राऽर्थे विस्तरार्थिना युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिविरचितं सन्देहदोलावलीसूत्रं तद्वृत्तिश्च द्रष्टव्ये ॥

इति साधूनां उत्सर्गे वस्त्राणामेकं, अपवादे त्रयं, अत्यन्तापवादे सप्तकं ।

कृतसामायिकश्राद्धानां उत्सर्गे एकं, अपवादे त्रयं, श्राविकाणां उत्सर्गे त्रयं अपवादे षट्कं इत्यधिकारः ॥ ९६ ॥

ननु—"गुरुविरहंमि अ ठवणा" इति वचनप्रामाण्यात् काष्ठादिस्थापना स्थाप्यते तत् युक्तं, परं सा स्थापना गुरोः वा अर्हतो वा यदि गुरोः तदा प्रतिक्रमणादौ क्रियमाणे शक्रस्तवपाठः तदग्रे न युक्तः, अथ यदि अर्हतः स्थापना तदा 'गुरुविरहंमि अ ठवणा' इति वाक्यं हृदि निधाय तत् स्थापनं असंगतं इव स्यात्, ततः किं तत्त्वं ? तत्रोच्यते—एका काष्ठादिस्थापना पञ्चानामपि परमेष्ठिनां अस्ति, अत्र पञ्चाऽपि परमेष्ठिनः स्थापिताः सन्ति । अथ कश्चित् प्रेरयिष्यति श्राविकाभिः गुरूणां संघट्टो रक्षणीयः, तर्हि कथं आर्यिकाः स्थापनाचार्यं स्थापयन्ति ? अथ निजमहत्तरां कल्प्यते इति चेत् तत्र स्थापनाचार्यं

पञ्चपरमेष्ठिनः स्थाप्यन्ते न साध्वयः तथा च स्थापनायां संघट्टो भवतीति अचेतनत्वात् तीर्थंकरस्थापनावत् यथा श्राविकाणां तीर्थंकरप्रतिमासंघट्टो न भवति एवं स्थापनाचार्यस्याऽपि । यदुक्तं श्रीव्यवहारभाष्ये दशमोद्देशके, तथाहि—

"दसविहवेयावच्चं, इमं समासेण होइ नायवं [विज्ञेयं] । आयरिय-उवज्झाए, थेरे अ तवस्सि सेहे य ॥ १२३ ॥
अंतरंतकुलगणे य संघे साहम्मि वेयावच्चे अ । एएसिं तु दसण्हं, कायवं तेरसपएहिं ॥ १२४ ॥" इति ।

परः प्राह—नन्वत्र आचार्यस्य वैयावृत्यं उक्तं न तु अर्हतः ? उच्यते—अत्र 'आयरिये' ति पदेन तीर्थङ्करो व्याख्यातोऽस्ति, यदुक्तम्—

"तित्थयरवेयावच्चं न भणियमित्थं तु किं न कायवं । किं वा न होइ निज्जर, तहिअं अह चेइआयरिओ ॥ १ ॥
"आयरियगहणेणं, तित्थगरो तत्थ होइ गहिओ उ । किं वा न होआयरिओ, आयरं उवदिसंते अ ॥ १३२ ॥"

तत एकस्यामेव स्थापनायां आवश्यकादिकरणकाले स्थापनाचार्य इति व्यपदिश्यते, चैत्यवन्दनवेलायां तु स्थापनाऽर्हन्निति, "जिणविरहंमि अ जिणबिंब ठावणे" ति वचनात् । न वाच्यं एकत्रैव अर्हद्व्यपदेश आचार्यव्यपदेशश्च विरुध्येत, तन्निबन्धयोः अर्हत्त्व-गुरुत्वयोः एकत्वसद्भावस्य आगमे संस्थापितत्वात्, तच्च प्राग्व्यवहारभाष्यगाथायां आयरियपदेन द्वयमपि दर्शितं, तीर्थङ्करस्य च आचार्यत्वं सर्वत्र सिद्धान्तादिषु प्रतिपादितमस्ति । तत्र श्रीभगवत्यां (११५ पत्रे) श्रीगौतमस्वामिना श्रीमहावीरदेवस्य धर्माचार्यत्वं उक्तमस्ति, तथाहि—

"तए णं से भगवं गोयमे खंदयं कच्चायणस्सगोत्तं एवं वयासी एवं खलु खंदया ! मम धम्मायरिए मम

समणे भगवं महावीरे उप्पन्ननाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली तियपच्चुप्पन्नमणागयवियाणए" इत्यादि । पुनः श्रीभगवत्या
कोणिकसंग्रामे गाढप्रहारजर्जरिताङ्गो नागपौत्रो वरुणनामा पर्यन्ताराधनाऽभिमुखः प्राह "नमुत्थुणं समणस्स भगवओ महा-
वीरस्स आइगरस्स जाव संपाविउकामस्स मम धम्मायरियस्स त्ति", पुनः श्रीविशेषावश्यकगाथायामपि धर्माचार्यत्वे—
"ठवणा वि य निअगुरुणो, सुत्ते भंते त्ति जेण गणहारी । आमंतइ तित्थयरं, सेसा य अप्पणो य गुरुं ॥ १ ॥" इति ।
पुनः श्रीउपदेशमालासूत्रे श्रीधर्मदासगणिनाऽपि प्रोक्तं—
"आयरिय[भत्ति]धम्मरागो, कस्स सुनक्खत्तमहरिसीसरिसो । अवि जीविअं ववसिअं, न चेव गुरुपरिभवो सहिओ ॥१००॥"
पुनः श्रीपञ्चमाङ्गे सिंहानगारेण रेवत्यग्रेऽपि श्रीमहावीरदेवस्य अर्हतो धर्माचार्यत्वं प्रोक्तमस्ति, एवमनेकेषु स्थानेषु अर्हतो
धर्माचार्यत्वं निगदितमस्ति, अतो न कश्चिद्विरोधः । ननु-भवतु नाम एकस्यामेव अवस्थायां स्थापनाचार्यो वा स्थापनार्हन्
वा, परमसौ स्थाप्यप्रमाणमेव कर्तुमुचितो न लघुतरो महत्तरो वा, तावत्प्रमाणे हि तस्मिन् दृष्टे सोऽयं इति अध्यवसन्ति
तद्भक्ताः, किं नाऽध्यवसितः कृतपुण्यप्रतिनिधिः कृतपुण्य इति तत्पुत्रैः इति वाच्यं । स्थापनाकल्पस्य आगमे अनियत-
मानस्यैव प्रतिपादितत्वात् तथाहि आवश्यके—
"अक्खे वराडए वा, कट्ठे पोत्थे य चित्तकम्मे अ । सब्भावमसब्भावं, ठवणाकप्पं विआणाहि ॥ १ ॥" इति ।
अथ वराटकानां स्वभावतो एव लघुत्वात् काष्ठानां च यादृच्छिकत्वेन अनियतत्वात्, किं च स्थाप्यप्रमाणा एव स्थापना
यदि अभविष्यत् तदाऽर्हत्स्थापनाऽपि तादृशेवाऽकारयिष्यत् अर्हश्च उत्कृष्टतः पञ्चशतधनुःप्रमाणं एव, जघन्यतस्तु

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणतां प्राप्स्यन्ति, सांप्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृहं दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधनं अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति संविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लघ्व्योः लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थंकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनायां पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते-आचरणया, यदुक्तं श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ उ ण फेडिओ हवइ एवं। आयरणा सुयदेवय-माईणं होइ उस्सग्गो ॥ ४९१ ॥"

वृत्तिः-आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इयं आचरणा कदा जाता ? उच्यते-पूर्वधरकाले संभाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गतः, यदुक्तं—"चउसयतिपन्नवरिसे ४५३, कालगगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ ततः—"पंचसए पणतीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निबुओ दिसओ सिवसुक्खं ॥ २०० ॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिणा

लिखितं, ततः सा आचरणा श्रीहरिभद्रसूरितः प्राक् पूर्व-
तु पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं
धरकाले एव जातेति ॥ परं श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं

ननु-भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं पूर्वधरकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे)
सम्यग्दृशां न युज्यते इति यत् कस्यचिद्वचनं, तद् अयुक्तं, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, वेगे ॥ ४९२ ॥ इति श्रीआ-
चाउमासिय वरिसे, उस्सग्गो खित्तदेवयाए उ। पक्खिय सिज्जसुराए, करिंति चउमासिए आलोयणं दाऊणं पडि-
वश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुनः चाउम्मासिअ संवच्छरिएसु सव्वेऽवि मूलउत्तरगुणाणं इति श्रीआवश्यकवृत्तौ।
क्कमंति, खेत्तदेवयाए उस्सग्गं करेंति, केई पुण चाउम्मासिगे सिज्जदेवयाएवि काउस्सग्गं करिंति, इति श्रीआ-
पुनरपि चाउम्मासिए एगो उवस्सयदेवयाए काउस्सग्गो कीरइ, संवच्छरिए खित्तदेवयाएवि कीरइ अब्भहिओ
वश्यकचूर्णौ। तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि—
सुयदेवयाए असायणाए सुतदेवता जाए सुयमहिड्ढिअं तीए आसायणा, नत्थि सा, अकिंचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यकचूर्णौ—

"जा दिट्ठिदाणमित्तेण देइ पणयाण नरसुरसमिद्धिं। सिवपुररज्जं आणाइयणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥"

श्रीआराधनापताकायाम्—

"यत्प्रभावादवाप्यन्ते, पदार्थाः कल्पनां विना। सा देवी संवेदे नस्तादस्तकल्पलतोपमा ॥ २ ॥"

इति। श्रीउत्तराध्ययनबृहद्वृत्तौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणतां प्राप्स्यन्ति, सांप्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृहं दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधनं अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति संविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लघ्व्योः लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थंकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या॥ ९७॥

॥ इति स्थापनायां पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः॥ ९७॥

ननु-श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते? उच्यते-आचरणया, यदुक्तं श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ उ ण फेडिओ हवइ एवं। आयरणा सुयदेवय-माईणं होइ उस्सग्गो॥ ४९१॥"

वृत्तिः-आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इयं आचरणा कदा जाता? उच्यते-पूर्वधरकाले संभाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गतः, यदुक्तं—"चउसयतिपन्नवरिसे ४५३, कालगगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ॥ ११॥ तद्रः—"पंचसए पणतीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निबुओ दिसओ सिवसुखं॥ २००॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिणा

तु पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं लिखितं, ततः सा आचरणा श्रीहरिभद्रसूरितः प्राक् पूर्वधरकाले एव जातेति ॥

ननु–भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं पूर्वधरकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, परं श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरणं सम्यग्दृशां न युज्यते इति यत् कस्यचिद्वचनं, तद् अयुक्तं, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे)

चाउमासिय वरिसे, उस्सग्गो खित्तदेवयाए उ । पक्खिय सिज्जसुराए, करिंति चउमासिए वेगे ॥ ४९२ ॥ इति श्रीआवश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुनः चाउम्मासिअ संवच्छरिएसु सव्वेऽवि मूलउत्तरगुणाणां आलोयणं दाऊणं पडिक्कमंति, खेत्तदेवयाए उस्सग्गं करेंति, केई पुण चाउम्मासिगे सिज्जदेवयाएवि काउस्सग्गं करिंति, इति श्रीआवश्यकवृत्तौ । पुनरपि चाउम्मासिए एगो उवस्सयदेवयाए काउस्सग्गो कीरइ, संवच्छरिए खित्तदेवयाएवि कीरइ अब्भहिओ इति श्रीआवश्यकचूर्णौ । तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि–

सुयदेवयाए असायणाए सुतदेवता जाए सुयमहिड्डिअं तीए आसायणा, नत्थि सा, अकिंचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यकचूर्णौ–

"जा दिट्ठिदाणमित्तेण देइ पणयाण नरसुरसमिद्धिं । सिवपुररज्जं आणारयणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥"

श्रीआराधनापताकायाम्—

"यत्प्रभावादवाप्यन्ते, पदार्थाः कल्पनां विना । सा देवी संवेदे नस्तादस्तकल्पलतोपमा ॥ २ ॥"

इति । श्रीउत्तराध्ययनबृहद्वृत्तौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणतां प्राप्स्यन्ति, सांप्रतं तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृहं दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधनं अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति संविग्नश्रुतधरैः आदृतत्वात्। तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लघ्व्योः लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थकृत्प्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति। पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीबृहद्वृत्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनायां पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते? उच्यते-आचरणया, यदुक्तं श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

"पम्हट्ठमेरसारण, विणओ उ ण फेडिओ हवइ एवं। आयरणा सुयदेवय-माईणं होइ उस्सग्गो ॥ ४९१ ॥"

वृत्तिः-आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति। ननु इयं आचरणा कदा जाता? उच्यते-पूर्वधरकाले संभाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यच्छिन्नं, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिवं गतः, यदुक्तं—"चउसयतिपन्नवरिसे ४५३, कालगगुरुणा सरिस्सई गहिआ। चउसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ ततः—"पंचसए पणतीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो, निबुओ दिसओ सिवसुक्खं ॥ १०० ॥" इति। श्रीहरिभद्रसूरिणा

सिज्ञसुरी उस्सग्गे, नेओ संतिथयस्स पढणे य ॥ ३१ ॥ एवं चिअ चउम्मासे, वरिसे अ जहक्कमं विही णेओ । पक्खिय-चउमासवरिसेसु, नवरि नामस्स नाणत्तं ॥ ३२ ॥ इति योगशास्त्रतृतीयप्रकाशवृत्तौ (२४८ पत्रे), एवं पाक्षिकवृत्तावपि श्रुतदेवतास्तुतिः, तथाहि–"सुअदेवया–भगवई०" श्रुताधिष्ठात्री देवता भवति च श्रुताधिष्ठात्री देवता, यदुक्तं कल्पभाष्ये—

"सद्धं च लक्खणोवेयं, समाहिं दिंति देवया । सुत्तं व लक्खणोवेयं, जिणसव्वन्नुभासियं ॥ १ ॥" भगवतीपूजा ज्ञानाव० इत्यादि, ननु–कथं श्रुताधिष्ठातृदेव्या व्यन्तरादिप्रकारायाः कर्मक्षपणे सामर्थ्यं ? उच्यते–तद्गोचरशुभध्यानस्याऽपि स्मर्तुः कर्मक्षयहेतुत्वेन अभिहितत्वादिति । एवं निशीथभाष्यचूर्णौ षोडशोद्देशकेऽपि [भव] वनदेवतादीनां कायोत्सर्गकरणं लिखितमस्ति, तथाहि—

"ताहे दिसाभागं असुणंता सबालवुड्ढगच्छस्स रक्खणट्ठा वणदेवयाए उस्सग्गं करिंति सा आकंपिआ दिसभागं पंथं वा कहेज्ज, सम्मद्दिट्ठिदेवया अण्णघवएसओ वइ आएतावि उद्यति ते साधू तं, वइयं पासित्ता आसासिया ते साहू ता ते देवयाए गोउलपरंपरएणं ता वाणीया जाव जणवदं पत्ता ताहे सा देवता अंतिमवइयाए उवगरणं विंटियं विस्सरावेइ, तीए अट्ठा साहुणो निउत्ता गोउलं न पेच्छंति, वेंटियं घेत्तुं पडिगया गुरुणो कहंति नत्थि सा वइयत्ति, नायं जहा देवयाए कयमिति । एत्थ सुद्धोचेव नत्थि पच्छित्तं" इत्यादि । एवमेव श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि श्रीसंघाचारवृहद्वृत्तौ (३७० पत्रे) सम्यग्दृष्टिदेवदेवीनां स्मरणीयत्वादिना व्यवस्थापनं व्यधायि, तथाहि–"इह सुरा य सरणिज्जत्ति" इहशब्दः पूर्वद्वारे संयोजितोऽपि डमरुकमणिन्यायेन अत्राऽपि संबध्यते । ततश्च इहेति संपूर्णचैत्यवन्दनायां क्रियमाणायां सुराश्च

"यस्याः प्रसादमतुलं, संप्राप्य भवन्ति भव्यजननिवहाः । अनुयोगवेदिनस्तां, प्रयतः श्रुतदेवतां वन्दे ॥ १ ॥" इति ।

श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ तथा—

"पंचविहायारविसुद्धिहेउमिह साहु सावगो वावि । पडिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्कोऽवि ॥ १ ॥ वंदित्तु चेइयाइं, दाउं चउराइए खमासमणे । भूनिहियसिरो सयलाइयारमिच्छुक्कडं देइ ॥ २ ॥ सामाइअपुव्वमिच्छामि ठाइउ काउस्सग्गमिच्चाइ इत्यादि १३ पुण पणवीसुस्सासं, उस्सग्गं कुणइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ–फलाण सिद्धाण पढइ थयं ॥ १४ ॥ अह सुअसमिद्धिहेउं, सुअदेवीए करेइ उस्सग्गं । चिंतेइ नमुक्कारं, सुणइ य देइ य तीइ थुइं ॥ १५ ॥ एवं खित्तसुरीए, उस्सग्गं कुणइ सुणइ देह थुइं । पढिऊण पंचमंगल–मुवविसइ पमज्ज संडासे ॥ १६ ॥ पुव्व-विहिणेव पेहिअ, पुत्तिं दाऊणवंदणं गुरुणो । इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणिय जाणूहिं तो ठाइ ॥ १७ ॥ गुरुथुइगहणे थुइ तिन्नि वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्कत्थयं थवं पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग्गं ॥ १८ ॥ एवं ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढमं दाउं मिच्छामि दुक्कडं पढइ सक्कथयं ॥ १९ ॥ उट्ठिय करेइ विहिणा, उस्सग्गं इत्यादि गाथा ॥ २६ ॥ इच्छामो अणुसट्ठिं, ति भणिय उवविसिअ पढइ तिण्णि थुई । मिउसद्देणं सक्क–त्थयाइ तो चेइए वंदे ॥ २७ ॥ अह पक्खियं चउद्दसि–दिणंमि पुव्वं च तत्थ देवसिअं । सुत्तंतं पडिकमिउं, तो सम्ममिमं कमं कुणइ ॥ २८ ॥ मुह-पोत्ती वंदणयं, संबुद्धाखामणं तहाऽऽलोए । वंदण पत्तेअं खामणं च वंदणयमह सुत्तं ॥ २९ ॥ सुत्तं अब्भुट्ठाणं, उस्सग्गो पुत्ति वंदणय तहय । पज्जंतियखामणयं, तह चउरो छोभवंदणया ॥ ३० ॥ पुव्वविहिणेव सव्वं, देवसिअं वंदणाइ तो कुणइ ।

कायोत्सर्गादिकं पारयिष्यामि इत्यादिना सुदर्शनप्रियामनोरमाया इव तत्र तत्र संघकृत्ये प्रवर्तयितव्याः। अत्र चायं निशीथचूर्ण्युक्तो विधिः "पुव्वं अणुसिट्ठी किज्जइ थुइत्ति भणियं होइ, अणुसिट्ठी थुइत्ति एगट्ठेत्ति" भाष्यवचनात् "साहु कयं ते एवं, वुच्चइ, जहा चंपाए सुभद्दा। नागरजणेण अणुसिट्ठा धन्ना सपुन्ना सत्ति ॥ १ ॥ तेओ उवालंभो, दिज्जइ साणुण। ओव एसपयाणं, कीरइ त्ति वुत्तं भवति ॥ २ ॥ पच्छा सो उवग्गहो किज्जइ ३ भणियं च-दाणे दवावणे करणे अ, करणे य कयमणुण्णाए। उवहिअमणुवहिअं वा, जाणहि उवग्गहं एअं ॥ ३ ॥ एवमेव तत्रैव ग्रन्थे (३९४) पत्रेऽपि तथा च तत्पाठः-चतुर्थी स्तुतिः पुनर्वैयावृत्त्यकराणां-यक्षाम्बाप्रभृतीनां सम्यग्दृष्टिदेवतानां, किमर्थमित्याह-उपयोगार्थं स्वकृत्येषु तेषां सावधानतानिमित्तं भवति च गुणोपबृंहणतः तत्तद्भाववृद्धिः। ततश्च स्वकार्यकारित्वोपयुक्तत्वाज्जगत् प्रसिद्धं एतद् यत्प्रशंसातः सोत्साहं सर्वकार्यकरणादर इति। 'तु' शब्दो विशेषकः तेन याः श्रुताङ्गीशासनदेवतादिविषयाः स्तुतयः ताः सर्वा अपि चतुर्थस्तुतौ निपतन्ति, गुणोपबृंहणद्वारेण तासामपि उपयुक्तादिफलत्वादिति। स्तुति[युगलेषु]युगन्तेषु तथा निबन्धनात्, गुणोत्कीर्तनस्य द्वितीयस्तुतिरूपत्वात्, तथाहि-जिनज्ञानस्तुतिर्वन्दनाद्यात्मकत्वाद् एका गण्यते, वैयावृत्यकरादिस्तुतयस्तु द्वितीया गुणोत्कीर्तनादिरूपत्वात्, एवमेव युगलत्वसिद्धेः, भावितं चैतत् पंचमे वन्दनाद्वारे अत एव क्वचिद्युगले चतुर्थास्तुतिः सर्वे यक्षाम्बिकेत्यादि वैयावृत्यकराणां, क्वाऽपि च भूयासुः। सर्वदा देवा देवीभिरित्यादि सामान्यतः सर्वदेवतानां कुत्राऽपि "गौरी सैरिभेति" विद्यादेवतानां अन्यत्र 'निष्पङ्कव्योमनीले' ति देवविशेषविषया एकत्र विकटदर्शने ति देव्या एव, कुत्रचिद् च "आमूलालोलधूली"त्यादि श्रुतदेवतायाः इत्यादि परिभावनीयं। इदं सूक्ष्मधिया कुग्रहादिपरिहारेण। कायोत्सर्ग-

सूर्यश्चेति 'पुरुषस्त्रियो'ऽपि एकशेषे सुराः ते चात्र यक्षाम्बाप्रभृतयः सम्यग्दृष्टिदेवता ज्ञातव्याः, न तु अर्हन्तः, तेषां प्राग् वन्दनीयत्वेन अभिहितत्वात् अनुशासकत्वात् स्मारकत्वाच्च, एते च किं इत्याह–'सरणिज्जत्ति' स्मरणीयास्तु तद्गुणानुचिन्तनोत्कीर्तनादिनोपबृंहणीयाः, स्तवनीया इत्यर्थः। श्लाघ्यश्च जिनप्रवचनस्थः स्वल्पगुणोऽपि, सम्यग्दृष्टिप्रशंसायाः कर्मक्षयकारणत्वात्। उक्तं च–"गुणपगरिसबहुमाणो, कम्मक्खयकारणं जेण त्ति"। नैवं चेत्तदा उत्तरोत्तरसंयमस्थानवर्तिभिः साधुभिः जघन्यजघन्यतरादिसंयमस्थानवर्तिनः साधवोऽप्यनुपबृंहणीयाः स्युः, तैश्च नियमादिसु दृढाः श्रावकाः। न च एतदागमे दृष्टं इष्टं वा, यत् गुणिनां गुणा न प्रशस्याः, दर्शनमालिन्याद्यवाप्तेः। आह च "नो खलु अप्परिवडिए निच्छयओऽमइलिए व सम्मत्ते। होइ तओ परिणामो जत्तो अणुववूहणाईय त्ति" ॥ १ ॥ देशविरतानां वा अविरतानां वाऽविरतसम्यग्दृष्टयः श्राद्धाः सत्काराद्यर्हा न स्युः, तथा च सति—

तम्हा सव्वपयत्तेणं, जो नमुक्कारधारओ। सावओ सोऽवि दिट्ठव्वो, जहा परमबंधवो ॥ १ ॥

इत्यादि अपार्थकं स्याद् एवं च सकलागमव्यवहारलोपात् विमर्शनीयं इदं सूक्ष्मधिया इति। यद्वा स्मरणीयाः–स्मारणादिषु प्रेरणाऽर्हाः, तत्र "पमुट्ठे गाहा" अयमर्थः–वैयावृत्त्यादिकारका गीयन्ते, तत्र चाऽनादरवतां भवतां तत् किं स्वकृत्यमपि विस्मृतं? न युक्तमत्र प्रमादयितुं, दुर्लभा हि पुनरियं सामग्री २, दुःखदः प्रमादारिः ३ दुरितो भवोदधिविनिपातः ४ स्वनामैव सत्यापयति इत्यादि व्यङ्ग्यार्थगर्भितविशेषणद्वारेण स्मारणादि क्रियते, अथवा स्मरणीयाः संघादिकृत्ये वैयावृत्त्यप्रभावनादौ उभयलोकसखावहे प्रेरणार्हः तत्तत्कृत्यशक्तियुक्तत्वात्तेषां। इदं उक्तं भवति–यदाऽमकसंघे प्रभावनादि करिष्यथ तदाऽहं अमुकं

शुभदिने शुभवेलायां शुभमुहूर्ते संघस्य कारकस्य वा चन्द्रबले सति गुरूपदेशेन संघस्य समुदायं सर्वं मेलयित्वा देवगृहे समेत्य स्नात्रकरणानन्तरं देवाग्रतः धौतं पवित्रं निश्चलं पट्टकं स्थापयित्वा तदुपरि केशरादितिलकपूर्वं ज्ञान-दर्शन-चारित्राणां अनुक्रमेण तन्दुलपुञ्जिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणाङ्गे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैर्ऋत ४ वरुण ५ वायु ६ कुबेर ७ ईशान ८ ब्रह्म ९ नागानां १० दशदिक्पालानां पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामाङ्गे आदित्य १ सोम २ मंगल ३ बुध ४ बृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते; ततः तद्दिश्येव चैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रयं क्रियते, एवं २५ पुञ्जिकानां स्थापना कार्या । तदनु सर्वासां पुञ्जिकानामुपरि बलिपुष्पधूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेपः कार्यः । ततः—

पुञ्जिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिताः । बलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु संघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अखण्डजलधारादानं कार्यं, ततः सर्वं गृहागते पर्पटादिमिश्रभाजनं बृहत्तरं भृत्वा एकस्य हस्ते दत्त्वा पूर्वदिक्संमुखं भूत्वा जलधारादानपूर्वं पूर्वदिशि बलिः प्रक्षिप्यते, तत्र-श्लोकश्चाऽयम्—

ऐरावतसमारूढः, शक्रः पूर्वदिशि स्थितः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्यां दिशि-आग्नेय्याविदिशः स्वामी, श्रीवह्निश्छागवाहनः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एवं दक्षिणस्यां दिशि-दक्षिणस्या दिशः स्वामी, यमो महिषवाहनः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एवं नैर्ऋतदिशि-याम्यऽपांतरालेऽसौ, नैर्ऋतिः शववाहनः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

विषयेऽपि बहु विमर्शनीयं, यतो दैवसिकावश्यकमध्ये सामान्यतो वैयावृत्यकरान् विमुच्य केवलश्रुतदेवतादेः कायोत्सर्गकरणं, पाक्षिकादौ तु भवनदेव्याः, दीक्षादौ तु शासनदेव्यादीनामपि, अलं प्रसंगेन, तत्त्वं तु परमर्षयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गस्थापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छीयसाधुसाध्व्यः सुविहितनामबिभ्राणा अपि मृत्तिकाघटकेन पानीयं विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं तत्र जीवसंसक्तिसद्भावात्? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१३८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्वीनां उक्तत्वात् तथाहि-"कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तओ पायाइं धारित्तते वा परिहरित्तते वा तं० लाउयपादे वा दारुपादे वा मट्टियापादे वा" (सूत्रं १७०) व्याख्या-अलाबुपात्रकं-तुम्बकं दारुपात्रं-काष्ठमयं मृत्तिकापात्रं-मृण्मयं शरावबार्घटिकादि, शेषं सुगमं, अत्र वार्घटिकाशब्देन पानीयलघुघटिकाः प्रोक्ताः। जीवोत्पत्तिपर्यन्तं तु यतनावन्तः साधवो रक्षन्त्येव न कथंचित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूतरकजीवपानीयं ग्रन्थोक्तविधिना गृहस्थादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु क्रीतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूलत्वाच्च। न तद्धारणनियमो विचार्यमाणः संयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघुघटिकाः तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपष्टम्भकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकारक्षणाधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु-संघादीनां विघ्नोपद्रवशात्यै शान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः?, कुत्र प्रतिपादितश्च? उच्यते-स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महेचादौ [उत्सवे] विधिज्ञश्रावकक्रियमाणानुक्रमस्य स्वयं दर्शनेन च लिख्यते, तथाहि-

शुभदिने शुभवेलायां शुभमुहूर्ते संघस्य कारकस्य वा चन्द्रबले सति गुरूपदेशेन संघस्य समुदायं सर्वं मेलयित्वा देवगृहे
समेत्य स्नात्रकरणानन्तरं देवाग्रतः धौतं पवित्रं निश्चलं पट्टकं स्थापयित्वा तदुपरि केशरादितिलकपूर्वं ज्ञान–दर्शन–चारित्राणां
अनुक्रमेण तन्दुलपुञ्जिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणाङ्गे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैर्ऋत ४ वरुण ५
वायु ६ कुवेर ७ ईशान ८ ब्रह्म ९ नागानां १० दशदिक्पालानां पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामाङ्गे
आदित्य १ सोम २ मंगल ३ बुध ४ बृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते, ततः तद्दिश्येव
चैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रयं क्रियते, एवं २५ पुञ्जिकानां स्थापना कार्या। तदनु सर्वासां पुञ्जि-
कानामुपरि बलिपुष्पधूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेपः कार्यः। ततः—

पुञ्जिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिताः। बलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु संघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अखण्डजलधारादानं कार्यं, ततः सर्वं गृहागते पर्पटादिमिश्रभाजनं बृहत्तरं भृत्वा एकस्य
हस्ते दत्त्वा पूर्वदिक्संमुखं भूत्वा जलधारादानपूर्वं पूर्वदिशि बलिः प्रक्षिप्यते, तत्र–श्लोकश्चायम्—

ऐरावतसमारूढः, शक्रः पूर्वदिशि स्थितः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्यां दिशि–आग्नेय्याविदिशः स्वामी, श्रीवह्निश्छागवाहनः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एवं दक्षिणस्यां दिशि–दक्षिणस्या दिशः स्वामी, यमो महिषवाहनः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एवं नैर्ऋतदिशि–याम्यऽपांतरालेऽसौ, नैर्ऋतिः शववाहनः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

विपयेऽपि वहु विमर्शनीयं, यतो दैवसिकावश्यकमध्ये सामान्यतो वैयावृत्यकरान् विमुच्य केवलश्रुतदेवतादेः कायोत्सर्गकरणं, पाक्षिकादौ तु भवनदेव्याः, दीक्षादौ तु शासनदेव्यादीनामपि, अलं प्रसंगेन, तत्त्वं तु परमर्षयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गस्थापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु–श्रीखरतरगच्छीयसाधुसाध्व्यः सुविहितनामविभ्राणा अपि मृत्तिकाघटकेन पानीयं विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं तत्र जीवसंसक्तिसद्भावात्? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१३८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्वीनां उक्तत्वात् तथाहि–"कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तओ पायाइं धारित्तते वा परिहरित्तते वा तं० लाउयपादे वा दारुपादे वा मट्टियापादे वा" (सूत्रं १७०) व्याख्या–अलावुपात्रकं–तुम्बकं दारुपात्रं–काष्ठमयं मृत्तिकापात्रं–मृण्मयं शराववार्घटिकादि, शेषं सुगमं, अत्र वार्घटिकाशब्देन पानीयलघुघटिकाः प्रोक्ताः । जीवोत्पत्तिपर्यन्तं तु यतनावन्तः साधवो रक्षन्त्येव न कथंचित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूतरकजीवपानीयं ग्रन्थोक्तविधिना गृहस्थादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु क्रीतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूल्यत्वाच्च । न तद्धारणनियमो विचार्यमाणः संयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघुघटिकाः तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपष्टम्भकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकारक्षणाधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु–संघादीनां विघ्नोपद्रवशान्त्यै शान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः?, कुत्र प्रतिपादितश्च? उच्यते–स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महेवादौ [उत्सवे] विधिज्ञश्रावकक्रियमाणानुक्रमस्य स्वयं दर्शनेन च लिख्यते, तथाहि–

क्रियन्ते, मङ्गलप्रदीपश्च घृतमयः कसुम्भलवृत्तिकश्च ताहग्विधेयो यथा एकयैव वृत्त्या प्रज्वलन् संपूर्णशान्तिघोषणादिकृत्यं
यावत् न विध्याति [संपूर्ण]। पश्चात् चतुर्विधसंघसहितो गुरुः ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य शक्रस्तवं आदितः कृत्वा अष्टादशभिः
स्तुतिभिर्देवादीन् वन्दते, आन्तरणीदोषो न कर्तुं देयः, देवतायाश्च स्तुतय इमाः–यदंघ्रिनमनादेव, देहिनः सन्ति सुस्थिताः ।
तस्मै नमोऽस्तु वीराय, सर्वविघ्नविघातिने ॥ १ ॥ सुरपतिनतचरणयुगा–न्नाभेयजिनादिजिनपतीन् नौमि । यद्वचनपालन-
परा, जलाञ्जलिं ददतु दुःखेभ्यः ॥ २ ॥ वन्दन्ति वन्दारुगणाग्रतो जिनाः, सदर्थतो यद्रचयन्ति सूत्रतः । गणाधिपास्तीर्थ-
समर्थनक्षणे, तदङ्गनामऽस्तु मतं नु मुक्तये ॥ ३ ॥ शक्रः सुरासुरवरैः सहदेवताभिः, सर्वज्ञशासनसुखाय समुद्यताभिः ।
श्रीवर्धमानजिनदत्तमतप्रवृत्तान्, भव्यान् जनानवतु नित्यममङ्गलेभ्यः ॥ ४ ॥ ततः श्रीशान्तिनाथदेवाधिदेवाराधनार्थं
करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । रोगशोकादिभिर्दोषै–रजिताय जितारये । नमः श्रीशान्तये तस्मै, विहितानत-
शान्तये ॥ ५ ॥ ततः श्रीशान्तिदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । श्रीशान्तिजिनभक्ताय, भव्याय सुख-
सम्पदम् । श्रीशान्तिदेवता देया–दशान्तिमपनीय [ते] मे ॥ ६ ॥ ततः । श्रीश्रुतदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू
इत्यादि । सुवर्णशालिनी देयाद्, द्वादशाङ्गी जिनोद्भवा । श्रुतदेवी सदा मह्य–मशेषश्रुतसम्पदम् ॥ ७ ॥ ततः श्रीभवन-
देवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । चतुर्वर्णाय संघाय, देवीभवनवासिनी । निहत्य दुरितान्येषा,
करोतु सुखमक्षतम् ॥ ८ ॥ ततः क्षेत्रदेवतानिमित्तकं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । यासां क्षेत्रगताः सन्ति, साधवः
श्रावकादयः । जिनाज्ञां साधयन्तस्ता, रक्षन्तु क्षेत्रदेवताः ॥ ९ ॥ ततः श्रीअम्बिकादेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू

एवं पश्चिमदिशि–यः प्रतीच्या दिशो नाथो, वरुणो मकरस्थितः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ५ ॥ एवं वायव्यदिशि–हरिणो वाहनं यस्य, वायव्याधिपतिः स्मरः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ६ ॥ एवमुत्तरदिशि–निधाननवकारूढ, उत्तरस्या दिशः प्रभुः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ७ ॥ एव-मीशानदिशि–सिते वृषेऽधिरूढः स–श्रीशानो विदितः प्रभुः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ८ ॥ एवमधोदिशि–पातालाधिपतिर्योऽस्ति, सर्वदा पद्मवाहनः। संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ९ ॥ एवमू-र्ध्वदिशि–ब्रह्मलोकविभुर्योऽस्तु, राजहंससमाश्रितः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ १० ॥ एवं दशस्वपि दिक्षु जलधारादानेन स्वस्वदिक्स्वामि श्लोकप्रतिपादेन च बलिः प्रक्षिप्यते, प्रथमं प्रान्ते च श्लोकादौ नमोऽर्हत् सिद्धेति कथ्यते। एतस्मिन् विधौ कृतेऽत्र प्रस्तावे यदि संघसामुदायिकः शान्तिः तदा देवगृहसत्कः कलशो गृह्यते, यदि एकः कोऽपि कारयति तदा शान्तिकारकगृहात् चतुरङ्गलसधवसुन्दरीशिरसि आरोप्य बहुगीतगानतानमानदानपात्र-जन्यशब्दादिवादित्रे वाद्यमाने अन्तर्धवलितः पञ्चरत्नोपेतः मुखवेष्टितमुहलीसूत्र उपरि समाच्छादितकसुम्भलवस्त्रः कलशः समानीय पूर्वकृतस्वस्तिकोपरि स्थाप्यते कलशमध्ये श्रीशान्तिनाथप्रतिमा निश्चला सुसज्जिता कृत्वा मोच्या, कलशोपरि-ष्टात् ऊर्ध्वं तणीचतुष्कमध्ये उपर्युपरि प्रोतखाजिलीपकान्नं बध्यते, तणीमध्यतो महुलीदवरको लम्बमानस्तथा बध्यते यथा कलशोपरि मुखमध्यभागे तिष्ठति, तत्र च संघसमुदायको महुलीकन्दुको बध्यते, कलशस्य पुष्पचन्दनपूजा कार्या। गुरुरपि वासक्षेपं करोति। ततः कलशाग्रे कुसुमाञ्जलि १ लवणपानीय २ परिधापनिका ३ आरात्रिका ४ मङ्गलप्रदीपाः ५

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगस्स ४ पारिते लोगस्स १ तत उपविश्य नमस्कारशक्रस्तवादिकथनपूर्वं जयवीयरायपर्यन्तं वाच्यं । ततः संपूर्णाङ्गोपाङ्गाः सभार्याः सुशीलाः सपुत्राः समृद्धा बद्धहस्तमहुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणा अष्टौ इन्द्र-स्थानीयाः परिहितधौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलशं गृहीत्वा तिष्ठत, एको धूपं ददाति, एकः कुसुमचन्दन-वासक्षेपं करोति, अन्ये चत्वारो मधुरस्वरेण शान्तिपूर्वकं सप्तस्मरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकातः कलशान् भृत्वा सप्तनमस्कारपूर्वं सप्तजलधारा दत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्वं अजितशान्तिस्तवः पठ्यते, पदे पदे जलधारादानं एवमग्रेतनस्मरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसंघः सप्तस्मरणादि गुण-यति पश्चाद् भृते मूलकलशे पूर्वं रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमध्ये क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीपं भ्रामयित्वा—

चेलोरक्षेपैः पुष्पधूपादिदानैः, सम्मान्यश्रीदिक्पतीनां विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेषदिव्यावतारान्, प्रासानारात् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभिषेकदर्शित–सान्निध्यनिरस्तकल्मषोल्लाघाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवाः ॥ २ ॥

शक्राद्या लोकपाला दिशि विदिशि गताः शुद्धसद्धर्मसक्ताः, आयाताः स्नात्रकाले कलशहृतिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।
न्यस्ता शेषाऽऽपदाद्या विहितशिवसुखाः स्वास्पदं सांप्रतं ते, स्नात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाजः ॥ ३ ॥

अनेन पद्यत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि संघो देवगृहे निकरादानपूर्वं शान्तिजलं केन्दुकसत्क-महुलीसूत्रं च लाति, महुलीसूत्रं हस्तादौ वध्यते, कलशमध्याच्छान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, ततः संघ-

इत्यादि । अम्बा निहितडिम्बा मे, सिद्धबुद्धश्रुतान्विता । सिते सिंहे स्थिता गौरी, वितनोतु समीहितम् ॥ १० ॥ ततः श्रीपद्मावतीदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । धराधिपतिपत्नीया, देवी पद्मावती सदा । क्षुद्रोपद्रवतः सा मां, पातु फुल्लत्फणावलीः ॥ ११ ॥ ततः श्रीचक्रेश्वरीदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । चञ्चच्चक्रकरा चारु-प्रवालदलसन्निभा । चिरं चक्रेश्वरी देवी, नन्दतादवताच्च माम् ॥ १२ ॥ ततः श्रीअच्छुप्तादेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । खड्गखेटककोदण्ड-बाणपाणितडिद्द्युतिः । तुरङ्गगमनाऽच्छुप्ता, कल्याणानि करोतु मे ॥ १३ ॥ ततः श्रीकुबेरादेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । मथुरापुरि सुपार्श्व-श्रीपार्श्वस्तूपरक्षिका । श्रीकुबेरा नरारूढा, सुताङ्काऽवतु वो भयात् ॥ १४ ॥ ततः श्रीब्रह्मशान्तिदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । ब्रह्मशान्तिः स मां पाया-दपायाद्वीरसेवकः । श्रीमत्सत्यपुरे सत्या, येन कीर्तिः कृता निजा ॥ १५ ॥ ततः श्रीगोत्रदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । या गोत्रं पालयत्येव, सकलाऽपायतः सदा । श्रीगोत्रदेवता रक्षां, सा करोतु नताऽङ्गिनाम् ॥ १६ ॥ ततः श्रीशक्रादिसमस्तदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । श्रीशक्र-प्रमुखा यक्षाः, जिनशासनसंस्थिताः । देवदेव्यस्तदन्येऽपि, संघं रक्षन्त्वपायतः ॥ १७ ॥ ततः सिद्धायिका-श्रीशासनदेवतानिमित्तं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थू इत्यादि । श्रीमद्विमानमारूढा, यक्षमातङ्गसेविता । सा मां सिद्धायिका पातु, चक्र-चापेषु धारिणी ॥ १८ ॥

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगस्स ४ पारिते लोगस्स १ तत उपविश्य नमस्कारशक्रस्तवादिकथनपूर्वं जयवीयरायपर्यन्तं वाच्यं । ततः संपूर्णाङ्गोपाङ्गाः सभार्याः सुशीलाः सपुत्राः समृद्धा बद्धहस्तमहुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणा अष्टौ इन्द्रस्थानीयाः परिहितधौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलशं गृहीत्वा तिष्ठत, एको धूपं ददाति, एकः कुसुमचन्दनवासक्षेपं करोति, अन्ये चत्वारो मधुरस्वरेण शान्तिपूर्वकं सप्तस्मरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकातः कलशान् भृत्वा सप्तनमस्कारपूर्वं सप्तजलधारा दत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्वं अजितशान्तिस्तवः पठ्यते, पदे पदे जलधारादानं एवमग्रेतनस्मरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसंघः सप्तस्मरणादि गुणयति पश्चाद् भृते मूलकलशे पूर्वं रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमध्ये क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीपं भ्रामयित्वा—

चेलोत्क्षेपैः पुष्पधूपादिदानैः, सम्मान्यश्रीदिक्पतीनां विसर्गम् ।
कृत्वा शेपान् शेपदिव्यावतारान्, प्राक्षानारात् प्रेपयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभिपेकदर्शित—सान्निध्यनिरस्तकल्मपोल्लाघाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवाः ॥ २ ॥

शक्राद्या लोकपाला दिशि विदिशि गताः शुद्धसद्धर्मसक्ताः, आयाताः स्नात्रकाले कलशहृतिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।
न्यस्ता शेपाऽऽपदाद्या विहितशिवसुखाः स्वास्पदं सांप्रतं ते, स्नात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाजः ॥ ३ ॥

अनेन पद्यत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि संघो देवगृहे निकरादानपूर्वं शान्तिजलं केन्दुकसत्कमहुलीसूत्रं च लाति, महुलीसूत्रं हस्तादौ बध्यते, कलशमध्याच्छान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, ततः संघ-

मध्ये नगरमध्ये देशमध्ये सर्वत्र शान्तिर्भवति, ऋद्धिसमृद्धिवृद्धिसिद्धिसंपदो भवन्ति, आधिव्याधिरोगशोकक्षुद्रोपद्रवाश्च द्रुतं दूरतो यान्ति ॥ १०० ॥

॥ इति श्रीशान्तिकविधिरधिकारः संपूर्णः ॥ १०० ॥

खरतरगच्छाधीशा, जिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिसाहिमान्याः, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव–स्तेषामेव प्रसादो मे ॥ २ ॥
एवं द्वादशभिः सम्यक्–पूर्णं प्रश्नोत्तरैः स्फुटम् । प्रकाशं पञ्चमं चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥

॥ इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चप्रकाशे श्रीसामाचारीशतके पञ्चमः प्रकाशः संपूर्णः ॥ ५ ॥

॥ ग्रन्थकृत्प्रशस्तिः ॥

सामाचारीशतकमिदमासूत्रितं सूत्रगत्या, किंचित् वृत्तिप्रकरणवशात् संप्रदायाच्च किंचित् ।
चेद् ग्रन्थेऽस्मिन् भवति किमपि श्रीजिनाज्ञाविरुद्धं, संघाध्यक्षं मम जडधियो दुष्कृतं स्याच्च [तस्य] मिथ्या ॥ १ ॥
जैना गच्छा जगति बहवो भिन्नभिन्नाभिधाना, भिन्नाचारा निजनिजमतं स्थापयन्ति प्रमाणम् ।
गच्छाधीशाः श्रुतनिगदितां संमतिं दर्शयन्ति, [तद्व्यामोहो] तस्या मोहो न भवति कथं ? यज्जिनाज्ञैव सत्या ॥ २ ॥
प्रारब्धं किल सिन्धुदेशविषये श्रीसिद्धपुर्यामिदं, मूलत्राणपुरे कियद्विरचितं वर्षत्रयात् प्राग्मया ।
संपूर्णं विदधे पुरे सुखकरे श्रीमेडतानामके, श्रीमद्विक्रमसंवति द्विं-मुँनि-षड्-प्रालेयरोचिर्मिते १६७२ ॥ ३ ॥
प्रवर्तमाने जिनवीरशासने, परम्परायां गणभृत्सुधर्मणः । श्रीवज्रशाखा सुकुले च चान्द्रे, गणे स्फुटे कौटिकनामधेये ४
श्रीपातिसाहिमान्ये, युगप्रधाने प्रधानसौभाग्ये । खरतरगच्छाधीशे, विजयि जिनसिंहसूरिगुरौ ॥ ५ ॥
अकब्बरसाहिस्तुमान्यः, श्रीमज्जिनचन्द्रसूरिगुरुराजाः । जाता युगप्रधाना-स्तच्छिष्यः सकलचन्द्रगणिः ॥ ६ ॥
तच्छिष्यसमयसुन्दर-सदुपाध्याया अकार्षुरिदमेवम् । सामाचारीशतकं, सततं स्वपरोपकाराय ॥ ७ ॥
सुशिष्यो वाचनाचार्य,-स्तर्कव्याकरणादिवित् । हर्षनन्दनवादीन्द्रो, मम साहाय्यदायकः ॥ ८ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चमप्रकाशे श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णम् ॥

॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्कगगनप्रालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्यं भुक्तवतोस्तयोः समभवन्नेकादशोद्दाऽऽत्मजाः ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्याः सूरिजिनेश्वराः खरतराः श्रीलोद्रपुर्यां गताः ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तुं गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकलं सन्तोषमापुस्तराम् ।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुगं संयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्यथो ते त्रयः ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुतानां त्रयं, लाभो वो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्तं तदा मत्पदे ।
राजाऽयं भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममुं तथैव गुरुभी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ भ्रातरौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवनं प्रोच्चैस्तरं कारितं, तद्गोत्रं भणशालिनाम समभूद्भाण्डादिशालावशात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

खीमसीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदेनामा, धनपालस्तदङ्गजः ॥ ७ ॥
साधारणाख्यस्तत्पुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गजः । तत्सूः सज्जूस्ततोदेदू-स्तत्पुत्रस्तस्य गज्जकः ॥ ८ ॥
ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, खेतानामा तदङ्गभूः । आसकर्णश्च तत्पुत्र-स्तत्पुत्रो वस्तुपालकः ॥ ९ ॥
पुञ्जानामा च तत्पुत्रः, श्रीयशोधवलस्ततः । तत्पुत्रः पुन्नसीनामा, श्रीमल्लस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥
श्रीमल्लाङ्गजथाहरूः सुरतरुर्दानप्रदानेऽधिको, यो भाण्डारमवीभरन्नवनवैः शास्त्रैः स्वयं लिखितैः ।
अर्हच्छासनमेकाविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तत्तु प्रोज्वलपुस्तकेष्वधिगतं बुद्ध्या विचार्येति च ॥ ११ ॥
आषाढाश्विनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाह्निकापर्वणि, श्रीमज्जेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्वपि ।
काश्मीराभिधकेशरेण भगवद्बिम्बानि यः पूजयेत्, सद्भक्त्या शतशः सृजन् स्वपरयोः सम्यक्त्वमत्युज्ज्वलम् ॥ १२ ॥
गुप्तं दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्धर्मिणां सीदतां, दीनानां च ददाति सुन्दरतरां सो वर्डकां नामतः ।
चातुर्मासिकपाक्षिकाब्दिकमहाष्टम्यादिके पर्वणि, प्रातः पारणकं ददाति सततं यः पौषधाख्यं कृताम् ॥ १३ ॥
यः श्रीलोद्रपुरे पुराणनगरे भूयिष्ठद्रव्यव्ययात्, चैत्योद्धारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।
श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तियुगलं तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोल्लासं जिनराजसूरिगुरुभिर्हस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥
यः कुण्डलाकृतिभृतां जयलब्धिकानां, कृत्वा च पुञ्जमतुलं मनुजावपुंपि ।

॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्कगगनप्रालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्यं भुक्तवतोस्तयोः समभवन्नेकादशोद्दाऽऽत्मजाः ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्याः सूरिजिनेश्वराः खरतराः श्रीलोद्रपुर्यां गताः ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तुं गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकलं सन्तोषमापुस्तराम् ।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुगं संयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्यथो ते त्रयः ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुतानां त्रयं, लाभो वो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्तं तदा मत्पदे ।
राजाऽयं भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममुं तथैव गुरुभी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ भ्रातरौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवनं प्रोच्चैस्तरं कारितं, तद्गोत्रं भणशालिनाम समभूद्भाण्डादिशालावशात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पाण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

खीमसीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदेनामा, धनपालस्तदङ्गजः ॥ ७ ॥
साधारणाख्यस्तत्पुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गजः । तत्सूः सजूस्ततोदेदू–स्तत्पुत्रस्तस्य गजकः ॥ ८ ॥
ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, खेतानामा तदङ्गभूः । आसकर्णश्च तत्पुत्र–स्तत्पुत्रो वस्तुपालकः ॥ ९ ॥
पुञ्जानामा च तत्पुत्रः, श्रीयशोधवलस्ततः । तत्पुत्रः पुन्नसीनामा, श्रीमल्लस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥
श्रीमल्लाङ्गजथाहरूः सुरतरुर्दानप्रदानेऽधिको, यो भाण्डारमवीभरन्नवनवैः शास्त्रैः स्वयं लिखितैः ।
अर्हच्छासनमेकविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तत्तु प्रोज्वलपुस्तकेष्वधिगतं वुद्ध्वा विचार्येति च ॥ ११ ॥
आपाढाश्विनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाह्निकापर्वणि, श्रीमज्जेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्वपि ।
काश्मीराभिधकेशरेण भगवद्बिम्बानि यः पूजयेत्, सद्भक्त्या शतशः सृजन् स्वपरयोः सम्यक्त्वमत्युज्वलम् ॥ १२ ॥
गुप्तं दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्धर्मिणां सीदतां, दीनानां च ददाति सुन्दरतरां सो वर्डकां नामतः ।
चातुर्मासिकपाक्षिकाब्दिकमहाष्टम्यादिके पर्वणि, प्रातः पारणकं ददाति सततं यः पौषधाख्यं कृताम् ॥ १३ ॥
यः श्रीलोद्रपुरे पुराणनगरे भूयिष्ठद्रव्यव्ययात्, चैत्योद्धारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।
श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तियुगलं तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोल्लासं जिनराजसूरिगुरुभिर्हस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥
यः कुण्डलाकृतिभृतां जयलब्धिकानां, कृत्वा च पुञ्जमतुलं मनुजावपुंपि ।

॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्कगगनप्रालेयरोचिर्मिते, वर्षे लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तत्सुन्दरी श्रीमती, सौख्यं भुक्तवतोस्तयोः समभवन्नेकादशोद्याऽऽत्मजाः ॥ १ ॥
अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखार्त्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
कुर्वाणा विहृतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्याः सूरिजिनेश्वराः खरतराः श्रीलोद्रपुर्यां गताः ॥ २ ॥
राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुदिता नन्तुं गताः सद्गुरून्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकलं सन्तोषमापुस्तराम् ।
विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुगं संयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवन्त्यथो ते त्रयः ॥ ३ ॥
तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुतानां त्रयं, लाभो वो भविता स को नृपतिना प्रोक्तं तदा मत्पदे ।
राजाऽयं भविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा लाभममुं तथैव गुरुभी रक्षाकृताम्नायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ भ्रातरौ ।
ताभ्यां लोद्रपुरे जिनेन्द्रभवनं प्रोच्चैस्तरं कारितं, तद्गोत्रं भणशालिनाम समभूद्भाण्डादिशालावशात् ॥ ५ ॥
श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । खीमसी १ भीमसीनामा २, जगसी ३ रूपसी ४ तथा ।
देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्षं ददृशे मया । काऽपि श्रुता सतां वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चाद्दर्शोऽप्यमलमतिना लेखितं पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावन्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपमं सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपादिचन्द्रः, शिष्योऽस्ति तस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्यां, सुश्रावको विजयचन्द्र इमां प्रतिं तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay.

Published by Jaweri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay.

ताभिर्भृशं प्रवरभक्तिभृतस्तथा यत्, सा विसरिष्यति कदापि न किंवदन्ती ॥ १५ ॥
प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसंख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे मुखमलकथीपादिचञ्चत्पताकाः ।
कीर्त्युल्लासाद्दिशि दिशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवावसरजयिनं शांभवं पूजयित्वा ॥ १६ ॥
यः सौवर्णं वरमशरफीनाणकं भक्तितोऽदात्, पूर्वं केनाऽपि न वितरितं सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
नित्यं दत्ते सकलयतिनां वस्त्रपात्रान्नपानं, कुर्वन् सामायिकजिनवचः श्रुत्यमावश्यकादीन् ॥ १७ ॥
श्रीभाले तिलकं पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, ग्रीवायां मणिमौक्तिकादिजटितं ग्रैवेयकं भूषणम् ।
हस्ते श्रीफलमद्भुतं शिववधूवि[वै]वाहनैमित्तिकं, मन्ये सर्वमिदं चकार सुकृती श्रीपार्श्वनाथस्य यः ॥ १८ ॥
तद्भार्या निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्षद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रौ हरिराज उत्तमगुणः श्रीमेघराजस्तथा ॥ १९ ॥
यः पूर्वं भरतादिवच्च तिलकं कारापयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्बभूव पुरतः कृत्वा रथं सत्वरम् ।
रुक्माणां निकरं वरं प्रतिपुरं वर्षन् यशोऽप्यर्जयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसद्यात्रां पवित्रां व्यधात् ॥ २० ॥
यत्संघे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्या जिनसागरा मुनिवरव्रातेन संशोभिताः ।
मुख्यः संघपतिः शिवाख्य इतरे श्राद्धाः पुनर्गोचराः, अन्येऽपि व्यवहारिणो मरुधराः सत्कां सुयात्रां व्यधुः ॥ २१ ॥
विधुं-वसुं-रसं-शशि-वर्षे १६८१, राउलकल्याणदासनृपराज्ये । श्रीशत्रुञ्जयसंघो, विनिर्ममे थाहरूकेन ॥ २२ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्षं ददृशे मया । काऽपि श्रुता सतां वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चादर्शोऽप्यमलमतिना लेखितं पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावत्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपमं सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपादिचन्द्रः, शिष्योऽस्ति तस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्यां, सुश्रावको विजयचन्द्र इमां प्रतिं तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay.

Published by Jaweri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay.

ताभिर्भृशं प्रवरभक्तिभृतस्तथा यत्, सा विस्मरिष्यति कदापि न किंवदन्ती ॥ १५ ॥
प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसंख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे मुखमलकथीपादिचञ्चत्पताकाः ।
कीर्त्युल्लासाद्दिशि दिशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवावसरजयिनं शंभवं पूजयित्वा ॥ १६ ॥
यः सौवर्णं वरमशरफीनाणकं भक्तितोऽदात्, पूर्वं केनाऽपि न वितरितं सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
नित्यं दत्ते सकलयतिनां वस्त्रपात्रान्नपानं, कुर्वन् सामायिकजिनवचः श्रुत्यमावश्यकादीन् ॥ १७ ॥
श्रीभाले तिलकं पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, ग्रीवायां मणिमौक्तिकादिजटितं ग्रैवेयकं भूषणम् ।
हस्ते श्रीफलमद्भुतं शिववधूवि[वै]वाहनैमित्तिकं, मन्ये सर्वमिदं चकार सुकृती श्रीपार्श्वनाथस्य यः ॥ १८ ॥
तद्भार्या निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्षद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रौ हरिराज उत्तमगुणः श्रीमेघराजस्तथा ॥ १९ ॥
यः पूर्वं भरतादिवच्च तिलकं कारापयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्बभूव पुरतः कृत्वा रथं सत्वरम् ।
रुक्माणां निकरं वरं प्रतिपुरं वर्षन् यशोऽप्यर्जयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसद्यात्रां पवित्रां व्यधात् ॥ २० ॥
यत्संघे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्या जिनसागरा मुनिवरव्रातेन संशोभिताः ।
मुख्यः संघपतिः शिवाख्य इतरे श्राद्धाः पुनर्गोचराः, अन्येऽपि व्यवहारिणो मरुधराः सत्कां सुयात्रां व्यधुः ॥ २१ ॥
विधुं-वसुं-रसं-शशिं-वर्षे १६८१, राउलकल्याणदासनृपराज्ये । श्रीशत्रुञ्जयसंघो, विनिर्ममे थाहरूकेन ॥ २२ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्षं ददृशे मया । काऽपि श्रुता सतां वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
सामाचारीशतकममुना थाहरूशाहनाम्ना, पश्चादर्शोऽप्यमलमतिना लेखितं पूर्वमेव ।
यावच्छ्रीमत्खरतरगणप्रोल्लसन्नाम तावत्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपमं सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपादिचन्द्रः, शिष्योऽस्ति तस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
तस्याऽऽज्ञया लिखितवान् पुरि मोहमय्यां, सुश्रावको विजयचन्द्र इमां प्रतिं तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26–28, Kolbhat Street, Bombay.

Published by Jaweri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay.

६५

॥ समाप्तमिदं सामाचारीशतकम् ॥

तया बालतया मूढत्वेन शिशुत्वेन वा मोहतया मिथ्यात्वादिमोहेन भण्डतया रागपरादिपारवश्येन क्लिष्टतया क्लेशकर्मत्वेन त्रिगौरवगुरुतया ऋद्धिरससातगौरवेण एतैः प्रकारैः अस्य धर्मस्य अतीचारैरिति योजना। कथंभूतेन मयेत्याह—चतुःकषायोपगतेन पञ्चेन्द्रियवशार्तेन परिपूर्णतया सातासौख्यमनुपालयता तथा मया अस्य धर्मस्य अज्ञानतया अस्मिन्वा भवे वर्तमानजन्मनि अन्येषु वा भवग्रहणेषु अतीतानागतेषु प्राणातिपातः कृतो वा कारितो वा क्रियमाणो वा परैः समनुज्ञातः तं निन्दामि गर्हे त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन अतीतं निन्दामि प्रत्युत्पन्नं वर्तमानं संवृणोमि अनागतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं यावज्जीवमनिःश्रितोऽहं निश्रारहितो विप्रमुक्त इत्यर्थः। नैव स्वयं प्राणान् अतिपातयेत् नैव अन्यैः प्राणान् अतिपातयेत् प्राणानतिपातयतोऽन्यान्न समनुजानीयात्। तद्यथा। अर्हत्साक्षिकं सिद्धसाक्षिकं साधुसाक्षिकं देवसाक्षिकं गुरुसाक्षिकं। केचिदाहुः आत्मसाक्ष्यकं। अत्र अर्हत्सिद्धसाधुदेवात्मसाक्ष्यत्वे· यन्निषिद्धं तदकरणीयमेवेत्यर्थः। केवलावधिज्ञानेन्द्रियादीनां सर्वप्रत्यक्षत्वात् एवं भवति। अहमितिकथने कः पालक इत्याह। भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधुर्वा साध्वी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मासंयतं नियमितं विरतं निवृत्तं प्रतिहतं शुभकर्मभिर्घातितं प्रत्याख्यातं निराकृतं। कदा कर्मेत्याह। दिवा वा रात्रौ वा। कीदृशो भिक्षुर्भिक्षुकी च। एकको वा पर्षदि गतो वा स्वप्तो वा जाग्रद्वा एतत्खलु प्राणातिपातस्य विरमणं हितं श्रुतं क्षमं तारणसमर्थं निःशेषितं संपूर्णं पालितं आत्मानुगामि आत्मसेवनीयं परानुगामि परप्रतिपादनीयं। पुनः क-

धंभूतम् । एताभिर्युक्तिभिर्महार्थम् । काभिरित्याह । सर्वेषां प्राणानां सर्वेषां भूतानां पूर्वोक्तानां सर्वेषां जीवानां पूर्वोक्तानां सर्वेषां सत्वानां पूर्वोक्तानां अदुःखकरणतया अशापनया अजीर्णनया अखण्डनेन अतीव्रतया संतोषकरणेन अपीडनया अपरितापनया अनुपद्रवनया महार्थं महागुणं महानुभावं महापुरुषानुचीर्णं परमर्षिदेशितं प्रशस्तं तत्प्राणातिपातात् विरमणं । दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वा त्रिःकरणशुद्ध्या त्रिवेलं वा उपसंयुज्य उपसंपद्य वा व्रतेन संघटित्वा । णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि तिष्ठामि प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमणं ॥ १ ॥ अहावरे दुच्चे भंते महव्वए मुसावायाओ वेरमणं सव्वं भंते मुसावायं पच्चक्खामि । से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सयं मुसं वइज्जा । नेवन्नेहिं मुसं वयाविज्जा मुसंवयंतेवि अन्ने न समणुजाणामि जाव० शेषं पूर्ववत् । से मुसावाए चउव्विहे पन्नत्ते । तं जहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओणं मुसावाए सव्वदव्वेसु खित्तओणं मुसावाए लोए वा अलोए वा कालओणं मुसावाए दिया वा राओ वा भावओणं मुसावाए रागेण वा दोसेण वा जं पि० शेषं० मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिज्जंतो वा परेहिं समणुन्नाओ तं नि० गरिहामि शेषं पूर्ववत् । सव्वं मुसावायं जाव० शेषं० । नेव सयं मुसं वाइज्जा नेवन्नेहिं मुसं वायाविज्जा मुसं वयंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तंजहा । शेषं० । एस खलु मुसावायस्स वेरमणे शेषं० । दुच्चे भंते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥२॥ अथ अपरस्मिन् द्वितीये भदन्त महा-

तथा बालतया मूढत्वेन शिशुत्वेन वा मोहतया मिथ्यात्वादिमोहेन भण्डतया रागपरादिपारवश्येन क्लिष्टतया क्लेशकर्मत्वेन त्रिगौरवगुरुतया ऋद्धिरससातगौरवेण एतैः प्रकारैः अस्य धर्मस्य अतीचारैरिति योजना। कथंभूतेन मयेत्याह—चतुःकषायोपगतेन पञ्चेन्द्रियवशार्तेन परिपूर्णतया सातासौख्यमनुपालयता तथा मया अस्य धर्मस्य अज्ञानतया अस्मिन्वा भवे वर्तमानजन्मनि अन्येषु वा भवग्रहणेषु अतीतानागतेषु प्राणातिपातः कृतो वा कारितो वा क्रियमाणो वा परैः समनुज्ञातः तं निन्दामि गर्हे त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन अतीतं निन्दामि प्रत्युत्पन्नं वर्तमानं संवृणोमि अनागतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं यावज्जीवमनिःश्रितोऽहं निश्रारहितो विप्रमुक्त इत्यर्थः। नैव स्वयं प्राणान् अतिपातयेत् नैव अन्यैः प्राणान् अतिपातयेत् प्राणानतिपातयतोऽन्यांश्च समनुजानीयात्। तद्यथा। अर्हत्साक्षिकं सिद्धसाक्षिकं साधुसाक्षिकं देवसाक्षिकं गुरुसाक्षिकं। केचिदाहुः आत्मसाक्ष्यकं। अत्र अर्हत्सिद्धसाधुदेवात्मसाक्ष्यत्वे· यन्निषिद्धं तदकरणीयमेवेत्यर्थः। केवलावधिज्ञानेन्द्रियादीनां सर्वप्रत्यक्षत्वात् एवं भवति। अहमितिकथने कः पालक इत्याह। भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधुर्वा साध्वी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मासंयतं नियमितं विरतं निवृत्तं प्रतिहतं शुभकर्मभिर्घातितं प्रत्याख्यातं निराकृतं। कदा कर्मेत्याह। दिवा वा रात्रौ वा। कीदृशो भिक्षुर्भिक्षुकी च। एकको वा पर्षदि गतो वा स्वसो वा जाग्रद्वा एतत्खलु प्राणातिपातस्य विरमणं हितं श्रुतं क्षमं तारणसमर्थं निःशेषितं संपूर्णं पालितं आत्मानुगामि आत्मसेवनीयं परानुगामि परप्रतिपादनीयं। पुनः क-

धंभूतम् । एताभियुक्तिभिर्महार्थम् । काभिरित्याह । सर्वेषां प्राणानां सर्वेषां भूतानां पूर्वोक्तानां सर्वेषां जीवानां पूर्वोक्तानां सर्वेषां सत्वानां पूर्वोक्तानां अदुःखकरणतया अशपनया अजीर्णनया अखण्डनेन अतीव्रतया संतोपकरणेन अपीडनया अपरितापनया अनुपद्रवनया महार्थं महागुणं महानुभावं महापुरुषानुचीर्णं परमर्षिदेशितं प्रशस्तं तत्प्राणातिपातात् विरमणं । दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वा त्रिःकरणशुद्ध्या त्रिवेलं वा उपसंयुज्य उपसंपद्य वा व्रतेन संघटित्वा । णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि तिष्ठामि प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमणं ॥ १ ॥ अहावरे दुच्चे भंते महव्वए मुसावायाओ वेरमणं सव्वं भंते मुसावायं पच्चक्खामि । से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सयं मुसं वइज्जा । नेवन्नेहिं मुसं वयाविज्जा मुसंवयंतेवि अन्ने न समणुजाणामि जाव० शेषं पूर्ववत् । से मुसावाए चउव्विहे पन्नत्ते । तं जहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओणं मुसावाए सव्वदव्वेसु खित्तओणं मुसावाए लोए वा अलोए वा कालओणं मुसावाए दिया वा राओ वा भावओणं मुसावाए रागेण वा दोसेण वा जं पि० शेषं० मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिज्जंतो वा परेहिं समणुन्नाओ तं नि० गरिहामि शेषं पूर्ववत् । सव्वं मुसावायं जाव० शेषं० । नेव सयं मुसं वाइज्जा नेवन्नेहिं मुसं वायाविज्जा मुसं वयंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तंजहा । शेषं० । एस खलु मुसावायस्स वेरमणे शेषं० । दुच्चे भंते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥२॥ अथ अपरस्मिन् द्वितीये भदन्त महा-

शेषं० । तन्मैथुनं चतुर्विधं प्रज्ञप्तं शेषं० । द्रव्यतो रूपेषु वा आकृतिमयेषु रूपसुभगेषु वा रूपलावण्यादियुक्तेषु क्षेत्रतः ऊर्ध्वलोके वा अधोलोके वा तिर्यग्लोके वा शेषं० । मैथुनं सेवितं वा सेवयितं वा सेव्यमानं वा परैः न समनुजानीयात् शेषं० । एतत् खलु मैथुनस्य विरमणं शेषं० चतुर्थे शेषं० । मैथुनाद्विरमणं ॥ ४ ॥ अहावरे पंचमे भंते महव्वए परिग्गहाओ वेरमणं सव्वं भंते परिग्रहं पच्चक्खामि से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं परिग्रहं परिगिह्लेज्जा णेवण्णेहिं परिग्गहं परिगिह्लाविज्जा परिग्गहं परिगिह्लंतेवि अन्ने न समणुजाणामि० शेषं० । से परिग्गहे च० शेषं० । दव्वओणं परिग्रहे सचित्ताचित्तमिस्सेसु दव्वेसु खित्तओणं परिग्गहे गामे वा नयरे वा अरण्णे वा० शेषं० । परिग्गहो गहिओ वा गाहाविओ वा घिप्पंतो वा परेहिं समणुन्नाओ० शेषं० । सव्वं परिग्गहं शेषं० । नेव सयं परिग्गहं परिगिह्लिज्जा नेवण्णेहिं परिग्गहं परिगिह्लाविज्जा परिग्गहं परिगिह्लंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेषं० । एस खलु परिग्गहस्स विरमणं शेषं० पंचमे भंते० शेषं० परिग्गहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥ अथापरे पंचमे भदन्त महाव्रते प्रथमान्तपदानि वा । परिग्रहाद्विरमणं सर्वं भदन्त परिग्रहं प्रत्याख्यामि तत् अल्पं वा बहुं वा अणुं वा स्थूलं वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयेत् परिग्रहं परिगृह्णन्तमन्यं न समनुजानामि शेषं० स परिग्रहः शेषं० । द्रव्यतः सचित्ताचित्तमिश्रितेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेषं० परिग्रहो गृहीतो वा ग्राहितो वा गृह्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेषं० सर्वं

परिग्रहं शेषं० । नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयेत् परिग्रहं परिगृह्णंतमन्यं न सम-
नुजानीयात् शेषं० एतत् खलु परिग्रहाद्विरमणं शेषं० पञ्चमे भदन्त० शेषं० परिग्रहाद्विरमणं ॥ ५ ॥ अहा-
वरे छट्ठे भंते वए राइभोयणाओ वेरमणं सव्वं भंते राइभोयणं पच्चक्खामि से असणं वा पाणं वा खाइमं
वा साइमं वा णेव सयं राइं भुंजिज्जा णेवण्णेहिं राइं भुंजाइज्जा राइं यं भुंजंतेवि अन्ने न समणुजाणामि
शेषं० । से राइभोयणे चउव्वि० शेषं० दव्वओणं राइभोयणे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा खित्त-
ओणं राइभोयणे समेयखित्तेसु कालओणं दिवा वा राइभोयणे रत्तिं । भावओणं राइभोयणे तित्ते वा क-
डुए वा कसाइले वा अंबिले वा महुरे वा लवणे वा जंपि० शेषं० । राइभोयणं भुंजियं वा भुंजावियं वा
भुंजिज्जंतं वा परेहिं समणुन्नायं शेषं० सव्वं राइभोयणं० शेषं० । नेव सयं राइयं भुंजिज्जा नेवन्नेहिं राइं भुंजा-
विज्जा । राइं भुंजंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेषं० । एस खलु राइभोयणस्स वेरमणे शेषं० छट्ठे भंते०
शेषं० राइभोयणाओ वेरमणं ॥ ६ ॥ अथापरे षष्ठे भदन्त व्रते प्रथमान्तपदानि वा । रात्रिभोजनाद्विरमणं सर्वं
भदन्त रात्रिभोजनं प्रत्याख्यामि तत् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जीत
नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानमन्यं न समनुजानामि शेषं० । तद्रात्रिभोजनं चतुर्विधं प्रज्ञप्तं० शेषं० ।
द्रव्यतः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा क्षेत्रतः समयक्षेत्रेषु कालोचितभूमिषु कालतः रात्रौ भा-
वतः तिक्तं वा कटु वा कषायं वा अम्लं वा लवणं वा मधुरं वा० शेषं पू० । रात्रिभोजनं भुक्तं वा भोजितं वा

शेषं० । तन्मैथुनं चतुर्विधं प्रज्ञप्तं शेषं० । द्रव्यतो रूपेषु वा आकृतिमयेषु रूपसुभगेषु वा रूपलावण्यादियुक्तेषु क्षेत्रतः ऊर्ध्वलोके वा अधोलोके वा तिर्यग्लोके वा शेषं० । मैथुनं सेवितं वा सेवयितं वा सेव्यमानं वा परैः न समनुजानीयात् शेषं० । एतत् खलु मैथुनस्य विरमणं शेषं० चतुर्थे शेषं० । मैथुनाद्विरमणं ॥ ४ ॥ अहावरे पंचमे भंते महव्वए परिग्गहाओ वेरमणं सव्वं भंते परिग्रहं पच्चक्खामि से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं परिग्रहं परिगिह्णेज्जा णेवण्णेहिं परिग्गहं परिगिह्णाविज्जा परिग्गहं परिगिह्णंतेवि अन्ने न समणुजाणामि० शेषं० । से परिग्गहे च० शेषं० । दव्वओणं परिग्रहे सचित्ताचित्तमिस्सेसु दव्वेसु खित्तओणं परिग्गहे गामे वा नयरे वा अरण्णे वा० शेषं० । परिग्गहो गहिओ वा गाहाविओ वा घिप्पंतो वा परेहिं समणुन्नाओ० शेषं० । सव्वं परिग्गहं शेषं० । नेव सयं परिग्गहं परिगिह्णिज्जा नेवण्णेहिं परिग्गहं परिगिह्णाविज्जा परिग्गहं परिगिह्णंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेषं० । एस खलु परिग्गहस्स विरमणं शेषं० पंचमे भंते० शेषं० परिग्गहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥ अथापरे पंचमे भदन्त महाव्रते प्रथमान्तपदानि वा । परिग्रहाद्विरमणं सर्वं भदन्त परिग्रहं प्रत्याख्यामि तत् अल्पं वा बहुं वा अणुं वा स्थूलं वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयेत् परिग्रहं परिगृह्णन्तमन्यं न समनुजानामि शेषं० स परिग्रहः शेषं० । द्रव्यतः सचित्ताचित्तमिश्रितेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेषं० परिग्रहो गृहीतो वा ग्राहितो वा गृह्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेषं० सर्वं

रसगन्धस्पर्शानां प्रविचारणं शुभाशुभादिचिन्तनं मैथुनस्य वि० ॥ ४ ॥ इच्छा वाञ्छा मूर्छा [illegible]
ग्राहिता सर्वसंग्रहबुद्धिः काङ्क्षा परधनग्रहणबुद्धिः प्रद्वेषश्च दारुणः इदं ग्रहीष्यामीति दृढः परिग्रहस्य वि०
॥ ५ ॥ अतिमात्र आहारः निशि क्षुद्भयेन दिवैव बहुभोजनं सूर्यास्तक्षिप्तं शङ्कितं सूर्योऽस्ति नवेति चिन्ता
रात्रिभोजनस्य वि० ॥ ६ ॥ ॥ अथालापद्वादशकेन महाव्रतोच्चारणं क्रियते—'दंसणनाणचरित्ते अविरा-
हित्ता ठिओ समणधम्मे । पढमं वयमणुरक्खे विरियामो पाणाइवायाओ ॥ १ ॥ दंसणनाणचरित्ते० । बीयं
वयमणुरक्खे विरियामो मुसावायाओ ॥ २ ॥ दंसण० तईयं० विरियामो अदिन्नादाणाओ ॥ ३ ॥ दंसण० च-
उत्थं वयमणुरक्खे विरियामो मेहुणाओ ॥ ४ ॥ दंसण० पंचमवयमणुरक्खे विरियामो परिग्गहाओ ॥ ५ ॥
दंसण० छट्ठं० राइभोयणाओ ॥ ६ ॥' दर्शनज्ञानचारित्राण्यविराध्योपस्थितः स्थितोऽहं श्रमणधर्मे प्रथमं
[illegible]णुरक्षामि विरतोऽस्मि विरमामि वा प्राणातिपातात् ॥ १ ॥ दर्शनज्ञानचारित्राण्यविराध्य [illegible]
[illegible] द्वितीयं व्रतमनुरक्षामि विरमामि मृषावादात् शेषं पू० ॥ २ ॥ तृतीयं व्रतमनुरक्षामि विरमामि [illegible]
[illegible] शेषं० ॥ ३ ॥ चतुर्थं व्रतमनुरक्षामि विरमामि मैथुनात् शेषं० ॥ ४ ॥ पञ्चमं व्रतमनुरक्षामि विरमामि [illegible]
[illegible]त् शेषं० ॥ ५ ॥ षष्ठं व्रतमनुरक्षामि विरमामि रात्रिभोजनात् शेषं० ॥ ६ ॥ [illegible]
[illegible] ठिओ [illegible] ठिओ समणधम्मे । पढमं [illegible] विरमामो पाणाइवायाओ ॥ १ ॥ [illegible]
[illegible] मुसावायाओ ॥ २ ॥ [illegible]

[illegible] २५० २।

[illegible] सत्यापितः वाचा वचःसत्येन कायेन करणसत्येन त्रिविधेनापि सत्यापितः पंचमहाव्रतानि र-
क्षामि ३। चतस्रो दुःखशय्याः चतुरः कषायान् क्रोधमानमायालोभरूपान् चतस्रः संज्ञा आहारभयमैथुनपरिग्रह-

भुज्यमानं वा परैः समनुज्ञातं शेषं० सर्वं रात्रिभोजनं शेषं० नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जीत नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानानन्यान्न समनुजानीयात् शेषं० एतत्खलु रात्रिभोजनाद्विरमणं शेषं० षष्ठे भदन्त व्रते उपस्थितोऽस्मि शेषं० रात्रिभोजनाद्विरमणं ॥ ६ ॥ अथ सर्वेषां व्रतानां समकालोच्चारमाह । इच्चेइयाइं पञ्चमहव्वयाइं राइभोयणवेरमणछट्ठाइं अत्तहिअट्ठयाए उवसंपज्जित्ताणं विहरामि । इत्येतानि पञ्च महाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणषष्ठानि आत्महितार्थं उपसंपद्य सम्यक् प्रतिपद्य विचरामि ॥

अथ प्रकारान्तरेण महाव्रतव्युत्पत्तिमाह—'अप्पसत्था य जे जोगा परिणामा य दारुणा । पाणाइवायस्स वेरमणे एस वुत्ते अइक्कमे ॥ १ ॥ तिव्वरागा य जा भासा तिव्वदोसा तहेव य । मुसावायस्स वेरमणे एस वुत्ते अइक्कमे ॥ २ ॥ उग्गहं च अजाइत्ता अविदिन्ने य उग्गहे । अदिण्णादाणस्स वे० ॥ ३ ॥ सद्दा रूवा रसा गंधा फासाणं पवियारणे । मेहुणस्स० ॥ ४ ॥ इच्छा मुच्छा य गेही य कंखलोभे य दारुणे । परिग्गहस्स वे० ॥ ५ ॥ अइमत्ते अ आहारे सूरे खित्ते य संकिए । राइभत्तस्स वे० ॥ ६ ॥' अप्रशस्ता द्रोहपैशुन्यादिकराः परिणामाश्च दारुणाः हिंसाव्यवच्छेदादिकरा ये योगा मनोवाक्कायाः कर्मविशेषा वा प्राणातिपातस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्तः ॥ १ ॥ तीव्ररागाय प्रचुरानुरागबन्धना या भाषा तथैव च तीव्रद्वेषा या भाषा मृषावादस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्तः ॥ २ ॥ अवग्रहं गुर्वाद्याज्ञाविशेषं दत्तेपि पूर्वं व्रतयोगेन यद्गृहीतोपि कार्यकाले तस्य गुरोरवग्रहं अयाचित्वा कार्यकरणमिति शेषः । अदत्तादानस्य वि० ॥ ३ ॥ शब्दरूप-

रयं वऽभंपि य छव्विहं तवोकम्मं उव० १३ ॥ ६ ॥ सत्त भयट्ठाणाइं सत्तविहं चेव नाणविऽभंगं । परि० १४ ॥ पिण्डेसण पाणेसण उग्गहसत्ताक्किया महऽभयणा । उव० १५ ॥७॥ अट्ठ भयट्ठाणाइं अट्ठय कम्माइं तेसिं वंधं च । परि० १६ । अट्ठय पवयणमाया दिट्ठा अट्ठविहणिट्ठिअट्ठेहिं । उव० १७ ॥ ८ ॥ नवविहदंसणवरणं नवइ नियाणाइ अप्पसत्थाइ । परि० १८ । नवबंभचेरगुत्तो दुनवविहं बंभचेरपरिसुद्धं । उव० १९ ॥ ९ ॥ उवघायं च दसविहं असंवरं तहय संकिलेसं च । परि० २० ॥ दस चित्तसमाहिठाणा दस चेव दसाउ समणधम्मं च । उव० २१ ॥ १० ॥ आसायणं च सव्वं तिगुणएगारसविहं विवज्जंतो । परि० २२ । एवं तिदंडविरओ तिगुत्तिगुत्तो तिसल्लनिसल्लो । तिविहेण पडिक्कंतो रक्खामि० २३ ॥ ११ ॥' व्याख्या—त्रिविधेन मनोवाक्कायोगेन अप्रमत्तः प्रमादरहितः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि परिपालयामि । एकं सावद्ययोगं एकं मिथ्यात्वं एकं अज्ञानं परिवर्जयन् गुप्तः त्रिगुप्तिगुप्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि । एकं अनवद्ययोगं एकं सम्यक्त्वं एकं ज्ञानं उपसंपन्नः संप्राप्तः युक्तः संयमयोगयुक्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि १ । द्वौ चैव रागद्वेषौ द्वे ध्याने आर्तरौद्रे च परिवर्जयन्० शेषं० । द्विविधं चारित्रधर्मं यतित्वगार्हस्थ्यरूपं द्वे धर्मशुक्ले ध्याने उपसंपन्नः० शेषं० २ । कृष्णां नीलां कापोतां तिस्रो लेश्या अप्रशस्ताः परि० शेषं० । तेजःपद्मशुक्लास्तिस्रो लेश्याः सुप्रशस्ताः उप० शेषं० ३ । मनसा मनःसत्येन सत्यापितः वाचा वचःसत्येन कायेन करणसत्येन त्रिविधेनापि सत्यापितः पंचमहाव्रतानि रक्षामि ३ । चतस्रो दुःखशय्याः चतुरः कषायान् क्रोधमानमायालोभरूपान् चतस्रः संज्ञा आहारभयमैथुनपरिग्रह-

णाओ ॥ ४ ॥ आल० पंचमं वय० परिग्गहाओ ॥ ५ ॥ आल० छट्ठं वयमणुरक्खे विरमामो राइभोयणाओ ॥ ६ ॥' प्रथमं व्रतमनुरक्षामि विरमामि प्राणातिपातात् आलयविहारसमितः आलयः स्थितिः विहारो गमनं तत्र समितः पञ्चसमितियुक्तः युक्तः संयमयोगभृत् गुप्तस्त्रिगुप्तिगुप्तः उपस्थितः श्रमणधर्मे ॥ १ ॥ द्वितीयं व्रतम० मृषावादात् शेषं० ॥ २ ॥ तृतीयं व्रतम० अदत्तादानात् शेषं० ॥ ३ ॥ चतुर्थं व्रतम० मैथुनात् शेषं० ॥ ४ ॥ पंचमं व्रतम० परिग्रहात् शेषं० ॥ ५ ॥ षष्ठं व्रतमनुरक्षामि विरमामि रात्रिभोजनात् शेषं० ॥ ६ ॥ ॥ अथैकाद्येकादशान्तहेयोपादेयत्यागग्रहणद्वारेण पौनःपुन्येन महाव्रतरक्षणमाह–'तिविहेण अप्पमत्तो रक्खामि महव्वए पंच । सावज्जजोगमेगं मित्थत्तं एगमेव अन्नाणं । परिवज्जंतो गुत्तो रक्खामि महव्वए पंच ॥ १ ॥ अणवज्जजोगमेगं संमत्तं एगमेव नाणंओ । उवसंपन्नो जुत्तो रक्खामि महव्वए पंच ॥ २ ॥ दो चेव रागदोसे दोण्णिय झाणाइं अट्टरुद्दाइं । परि० ॥ ३ ॥ दुविहं चरित्तधम्मं दोण्णिय झाणाइ धम्मशुक्काइं । उव० ॥ ४ ॥ किह्रा नीला काऊ तिण्णियलेसाउ अप्पसत्थाओ । परि० ५ ॥ तेओ पम्हासुक्का तिण्णिय लेसाउ सुप्पसत्थाओ । उव० ६ ॥ ३ ॥ मणसा मणसच्चविओ वायासच्चेण करणसच्चेण । तिविहेणावि सच्चविर । उव० ७ ॥३॥ चत्तारि य दुहसिज्जा चउरो सन्ना तहा कसायाउ । परि० ८ । चत्तारि य सुहसिज्जा चउव्विहं संवरं समाहिं च । उव० ९ ॥ ४ ॥ पंचेव य कामगुणे पंचेव य निह्नवे महादोसे १० । पंचिंदिय संवरणं तत्तो पंचविहमेव सज्झायं । उव० ११ ॥ ५ ॥ छज्जीवनिकायविहं छव्विहभासाउ अप्पसत्थाओ । परि० १२ । छव्विह मज्झित-

एवं भगवन्तं नमस्कृत्य तदग्रत एव कथितव-
र्धमानस्वामिने नमोस्तु तुभ्यमर्हते । नमोस्तु तुभ्यं भगवते । एवं भगवन्तं नमस्कृत्य तदग्रत एव कथितव-
क्ष्यमाणख्यापनमाह । त्रिःकृत्वस्त्रिवेलं खलु महाव्रतोचारणा कृता । महव्वयउच्चारणा पंचविहा पन्नत्ता इत्या-
रभ्य इच्चेइयाइं पंचमहव्वयाइं इतिपर्यन्तं एकवेलं अप्पसत्थाय जे जोगा इत्यारभ्य आलयविहारसमिओ
जुत्तो गुत्तो उवट्ठिओ समणधम्मे इतिपर्यन्तं द्विवेलं । तिविहेणं अप्पमत्तो इत्यारभ्य एवं तिदण्डविरओ
इतिपर्यन्तं त्रिवेलं ॥ अथ इच्छामः सूत्रकीर्तनं कर्तुं श्रुताधाराणां मुनीनां नमस्कारद्वारेण श्रुतनामकीर्तनमाह ॥
नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं छव्विहमावस्सयं भगवन्तं । तंजहा । सामाइयं चउवीसच्छओ
वंदणं पडिक्कमणं काउसग्गो पच्चक्खाणं सव्वेसिंपि एवंमि । छव्विहे आवस्सए भगवंते समुत्ते सअत्थे सगंथे
सणिज्जुत्तिए ससंगहणिए जे गुणा वा भावा वा अरहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परूविया वा ते भावे सद्द-
हामो पत्तियामो रोएमो फासेमो पालेमो अनुपालेमो ते भावे सद्दहंतेणं पत्तियंतेणं रोयंतेणं फासि० तेणं पा-
लिंतेणं अणुपालिंतेणं अंतोपक्खस्स जं वाइयं पढियं परियट्टियं पुच्छियं अणुपेहियं अणुपालियं तं दुक्खक्ख-
याए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाए तिकट्टु उवसंपज्जित्ताणं विहरामि अंतोपक्खस्स जं न वा-
इयं न पढियं न पुच्छियं न परियट्टियं नाणुपालियं नाणुपेहियं संते बले संते वीरिए संते पुरिसक्कारपडिक्कमे ।
तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो । अहारिहं
तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ नमो तेसिं खमासमणाणं जिहिं इमं वायाइं (वा-

महव्वयउच्चारणा कया । कायथिरत्तं सल्लुद्धरणं धिइबलं ववसाओ । पडागाहरणं णिज्जूहणाराहणा गुणाणं संवरजोगो पसत्थज्झाणोवगतता जुत्तताबन्नाणे परमट्ठे उत्तमट्ठे अ । एस खलु तित्थंकरेहिं रयरागदेसमहणेहिं देसिओ पवयणस्स सारो छज्जीवनिकायसंजमो उवइसिओ तिलुक्कस्स कयं ठाणं । अब्भुवगया नमुत्थु ते सिद्धबुद्धमुत्तनीरयनिस्संगनिस्सल्लमाणमूरण गुणरयणसायरमणं तमहप्पमेय नमुत्थुते समणस्स भगवओ महइ महावीरवद्धमाणसामिस्स नमुत्थुते अरहओ नमुत्थुते भगवओ त्तिकट्टु एसा खलु महव्वयउच्चारणा कया इच्छामो सुत्तकित्तणं काउं ॥ व्याख्या—इत्येषा खलु महाव्रतोच्चारणा कृता कः प्रभावो महाव्रताना-मित्याह । कायस्थिरत्वं धर्मशरीरस्य स्थैर्यं, शल्योद्धरणं मायामिथ्यात्वनिदानशल्यापगमः, धृतिबलं धीबलं वा, व्यवसायो विगतविषादान्तःसंयमोपक्रमो वा, पताकाहरणं संयमयशसोरुद्भावनास्थापनाराधनागुणानां संवरयोगः प्रसिद्धः प्रशस्तध्यानोपगतताशुभध्यानस्थितिरूपसंपन्न प्रसिद्धा, युक्तताबज्ञाने परमार्थ उत्तमा-र्थश्च प्रसिद्धपर्यायाः । एतत् खलु तीर्थंकरैः रजोरागद्वेपमथनैः देशितं प्रवचनस्य सारं षड्जीवनिकायसंयम उपदिष्टः । पञ्चमहाव्रतपालनेपि परमार्थतः षड्जीवनिकायरक्षैवेत्यर्थः । त्रैलोक्यस्य कृतं स्थानं सुखं स्थिति-हितहेतुत्वात् । अतएव तान् जिनान् नमस्करोति । तत्रापि वर्तमानतीर्थत्वात् भगवंतं श्रीवर्धमानस्वामिनं नमस्करोति । यथा नमोस्तु तुभ्यं अरहन्त भगवन्त संसारतीर्ण सिद्धबुद्धमुक्तनीरजोनिस्सङ्गनिःशल्यमानह-रण गुणरत्नसागर अनन्ताप्रमेय । एतेषां पर्यायाः प्रसिद्धाः । नमोस्तु तुभ्यं श्रमणाय भगवते महते महावी-

रवर्धमानस्वामिने नमोस्तु तुभ्यमर्हते । नमोस्तु तुभ्यं भगवते । एवं भगवन्तं नमस्कृत्य तदग्रत एव कायोत्स-
क्ष्यमाणख्यापनमाह । त्रिःकृत्वस्त्रिवेलं खलु महाव्रतोच्चारणा कृता । महव्वयउच्चारणा पंचविहा पन्नत्ता इत्या-
रभ्य इच्चेइयाइं पंचमहव्वयाइं इतिपर्यन्तं एकवेलं अप्पसत्थाय जे जोगा इत्यारभ्य आलयविहारसमिओ
जुत्तो गुत्तो उवट्ठिओ समणधम्मे इतिपर्यन्तं द्विवेलं । तिविहेणं अप्पमत्तो इत्यारभ्य एवं तिदण्डविरओ
इतिपर्यन्तं त्रिवेलं ॥ अथ इच्छामः सूत्रकीर्तनं कर्तुं श्रुताधाराणां मुनीनां नमस्कारद्वारेण श्रुतनामकीर्तनमाह ॥
नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं छव्विहमावस्सयं भगवन्तं । तंजहा । सामाइयं चउवीसत्थओ
वंदणं पडिक्कमणं काउसग्गो पच्चक्खाणं सव्वेसिंपि एवंमि । छव्विहे आवस्सए भगवंते समुत्ते सअत्थे सग्गंथे
सणिज्जुत्तिए ससंगहणिए जे गुणा वा भावा वा अरहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परूविया वा ते भावे सद्द-
हामो पत्तियामो रोएमो फासेमो पालेमो अनुपालेमो ते भावे सद्दहंतेणं पत्तियंतेणं रोयंतेणं फासि० तेणं पा-
लिंतेणं अणुपालिंतेणं अंतोपक्खस्स जं वाइयं पढियं परियट्टियं पुच्छियं अणुपेहियं अणुपालियं तं दुक्खक्ख-
याए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाए तिकट्टु उवसंपजित्ताणं विहरामि अंतोपक्खस्स जं न वा-
इयं न पढियं न पुच्छियं न परियट्टियं नाणुपालियं नाणुपेहियं संते बले संते वीरिए संते पुरिसक्कारपडिक्कमे ।
तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो । अहारिहं
तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ नमो तेसिं खमासमणाणं जिहिं इमं वायाइं (वा-

अनुप्रेक्षितं उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधितं उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा। णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि अंतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचितं न पठितं न परिनिष्ठितं न पृष्टं न प्रेक्षितं नानुपालितं नानुप्रेक्षितं सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बलं देहसंभवं वीर्यमुत्साहसंभवं पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पापं हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रमं कुर्मः यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्तं तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं । उत्कालिकं भगवता अङ्गबाह्यं द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्तं उत्कालिकं योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जितं भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिकं १ कल्पाकल्पिकं २ क्षुल्लककल्पश्रुतं ३ महाकल्पश्रुतं ४ उपपातिकं ५ राजप्रश्नेणिकं ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकालिकं १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविषृद्धिः २१ मरणविषृद्धिः २२ संलेखनाश्रुतं २३ वीतरागश्रुतं २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यानं २७ महाप्रत्या-

स्थामं २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं कालिकं कालग्रहणसंघट्टयोगसहितं भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमयं । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहारः ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्तिः अङ्गचूलिका: व्यङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपातः वरुणोपपातः धरणोपपातः वेलंधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुतं समुत्थानश्रुतं नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः काल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावनाः तेजोग्निविसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृतं स्थानं समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशाः अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरणं विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेषं० । एतेषां सर्वेषां सिद्धान्तानां अन्तः कथितं नामग्रहणमेव कथितं । एतेषां भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह। नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् ।

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षितं उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधितं उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा। णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि अंतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचितं न पठितं न परिनिष्ठितं न पृष्टं न प्रेक्षितं नानुपालितं नानुप्रेक्षितं सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बलं देहसंभवं वीर्यमुत्साहसंभवं पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पापं हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रमं कुर्मः यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्तं तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं । उत्कालिकं भगवता अङ्गबाह्यं द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्तं उत्कालिकं योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जितं भगवत इति पूर्ववत्। तद्यथा। दशवैकालिकं १ कल्पाकल्पिकं २ क्षुल्लककल्पश्रुतं ३ महाकल्पश्रुतं ४ उपपातिकं ५ राजप्रश्रेणिकं ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिकं १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविशुद्धिः २१ मरणविशुद्धिः २२ संलेखनाश्रुतं २३ वीतरागश्रुतं २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यानं २७ महाप्रत्या-

स्यामं २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं कालिकं कालग्रहणसंघट्टयोगसहितं भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमयं । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहारः ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्तिः अङ्गचूलिकाः व्यङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपातः वरुणोपपातः धरणोपपातः वेलंधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुतं समुत्थानश्रुतं नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः कल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावनाः तेजोग्निविसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृतं स्थानं समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशाः अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरणं विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेषं० । एतेषां सर्वेषां सिद्धान्तानां अन्तः कथितं नामग्रहणमेव कथितं । एतेषां भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् ।

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षितं उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधितं उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा । णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि अंतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचितं न पठितं न परिनिष्ठितं न पृष्टं न प्रेक्षितं नानुपालितं नानुप्रेक्षितं सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बलं देहसंभवं वीर्यमुत्साहसंभवं पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पापं हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रमं कुर्मः यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्तं तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्रायचित्तं प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं । उत्कालिकं भगवता अङ्गबाह्यं द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्तं उत्कालिकं योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जितं भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिकं १ कल्पाकल्पिकं २ क्षुल्लककल्पश्रुतं ३ महाकल्पश्रुतं ४ उपपातिकं ५ राजप्रश्रेणिकं ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिकं १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ वियाचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविषृद्धिः २१ मरणविषृद्धिः २२ संलेखनाश्रुतं २३ वीतरागश्रुतं २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यानं २७ महाप्रत्या-

ख्यामं २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं कालिकं कालग्रहणसंघट्टयोगसहितं भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमयं । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः व्यवहारः ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्तिः अङ्गचूलिकाः व्यङ्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरुडोपपातः वरुणोपपातः धरणोपपातः वेलंधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुतं समुत्थानश्रुतं नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः काल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविषभावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावनाः तेजोग्निविसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये कालिके भगवति । शेषं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृतं स्थानं समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः[1] ज्ञाताधर्मकथाः उपासकदशाः अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरणं विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे गणिपिटके भगवति । शेषं० । एतेषां सर्वेषां सिद्धान्तानां अन्तः कथितं नामग्रहणमेव कथितं । एतेषां भेदाः शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधानत्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् ।

---

१ भगवतीसूत्र ।

अनुप्रेक्षितं उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधितं उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधि-
लाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा। णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि
अंतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचितं न पठितं न परिनिष्ठितं न पृष्टं न प्रेक्षितं नानुपा-
लितं नानुप्रेक्षितं सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बलं देहसंभवं वीर्यमुत्साहसंभवं पुरुषाका-
रपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्र-
मार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पापं हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अक-
रणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रमं कुर्मः यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्तं तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्राय-
श्चित्तं प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्ग-
बाह्यं । उत्कालिकं भगवता अङ्गबाह्यं द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्तं उत्कालिकं योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जितं
भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिकं १ कल्पाकल्पिकं २ क्षुल्लककल्पश्रुतं ३ महाकल्पश्रुतं ४ उपपा-
तिकं ५ राजप्रश्रेणिकं ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवे-
न्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिकं १३ चन्द्रविर्ध्वजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७
गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविशुद्धिः २१ मरणविशुद्धिः
२२ संलेखनाश्रुतं २३ वीतरागश्रुतं २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यानं २७ महाप्रत्या-

कूटसाक्ष्यावरातरूपाया: अतिचरितं शेपं० । सहसाभ्या-
लीकवचनविरतेः कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्ष्यावरातरूपायाः अतिचरितं शेपं० । सहसाभ्या-
ख्यानं अश्रुतादृष्टपरविरूपकथनं । रहस्स इति परगुह्यभाषणं । दारेति परस्य विश्वासेन निवेदितस्य प्रका-
शनं । मृपोपदेशः ज्ञात्वाऽज्ञात्वा वा भेपजमन्त्रादीनां कूटकथनं । कूटलेखोऽसत्यवार्तालिखनं द्वितीयव्रतस्या-
तिचारे शेपं० ॥ १२ ॥ 'तइए अणुव्वयंमी थूलगपरदव्वहरणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थपमायप्पसंगेण
॥ १३ ॥ तेनाहडप्पओगे तप्पडिरूवे य विरुद्धगमणे य । कूडतुलकूडमाणे पडि० ॥ १४ ॥' तृतीये अणुव्रते
स्थूलपरद्रव्यहरणविरतेः राजनिग्रहकरचौरनामकरादत्तादानवर्जनात् अतिचरितं शेपं० । तेनाहृतवस्तुग्रहणं
मूल्येनापि । प्रयोगः चौर्यार्थं परप्रेरणं तत्प्रतिरूपं वस्तुसदृशवस्तुमीलनं विरुद्धगमनं नृपतिनिषिद्धदेशग-
मनं । कूटतुलकूटमानं प्रसिद्धं प्रतिक्रमामि शेपं० ॥ १४ ॥ 'चउत्थे अणुव्वयंमी णिच्चं परदारगमणविरईओ ।
आयरियमप्प० ॥ १५ ॥ अपरिग्गहिया इत्तर अणंगवीवाह तिव्वअणुरागे । चउत्थवयस्स अइयारे पडि०
॥ १६ ॥' गाथाद्वयेन संवन्धः । चतुर्थे अणुव्रते नित्यं परदारगमनविरतेः अतिचरितं शेपं पू० । अत्र परदारग-
मनविरतौ वेश्याविधवोपेक्षितागमने निर्दोषता तथाप्यतिचारमाह । अपरिगृहीतागमनं वेश्याविधवादेर-
स्वीकृताया अभिगमः । इत्वरा केनापि या स्तोककालं द्रव्यादिना वेश्याविधवा स्वीकृता तस्याभिगमः । अ-
नङ्गक्रीडा पुरुपस्य पुरुपादिसंगो हस्तकर्मादि वा । विवाहोऽन्यकन्यापुत्रविवाहकारिता । तीव्रानुरागः काम-
क्रीडादिकामशास्त्रोचितं कर्म चतुर्थस्य व्रतस्यातिचारान् शेषं० ॥ १६ ॥ 'इत्तो अणुव्वये पंचमंमि आयरिय-

कायसमारम्भे षड्विधजीवनिकायघातिन्यारम्भे तेषां षट्कायानां पचने पाचने वा पतने पातने वा आत्मार्थं वा उभयार्थं वा ये दोषाः तान्निन्दामि ॥ ७ ॥ 'पंचह्णअणुव्वयाणं गुणव्वयाणं च तिह्ण मइयारे । सिक्खाणं च चउह्णं पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ ८ ॥' पञ्चानां अणुव्रतानां त्रयाणां गुणव्रतानां चतुर्णां शिक्षाव्रतानां च अतिचारान्प्रतिक्रमामि ॥ ८ ॥ तानेवाह । 'पढमे अणुव्वयंमी थूलगपाणाइवायविरईओ । आयरिउमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ ९ ॥' वहबंधछविच्छेए अइयारे भत्तपाणवुच्छेए । पढमवयस्स अइयारे पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ १० ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । प्रथमे अणुव्रते स्थूलप्राणातिपातविरतौ आचीर्णं अप्रशस्ते । अत्र प्रमादप्रसंगेन अणुव्रतमिति यत्युचितमहाव्रतापेक्षया स्थूलप्राणातिपातविरतिरिति । स्थूलप्राणानां द्वीन्द्रियादीनां हिंसननिवृत्तिः । अथवा वधबन्धविच्छेदादिरूपाणां स्थूलप्राणातिपातानां विरतिः अतिचरितमिति अतिचारो नियमातिक्रमकृतः । अप्रशस्ते क्रोधादिकषायवैषम्ये पञ्चेन्द्रियार्तौ वा । अत्र व्रते प्रमादप्रसङ्गेन मद्यादिप्रमादोपनयेन अतिचारानाह । वधो द्विपदचतुःपदादीनां निर्दयताडनं, बन्धो द्विपदादीनां रज्ज्वादिभिः, छविच्छेदः चर्मनाशादि कर्णादिकर्तनं, अतिभारः प्राणिनां शक्त्यनपेक्षया बहुभारदानं भक्तपानव्यवच्छेदः प्राणिनामाहारजलादिनिषेधः । प्रथमव्रतस्यातिचारे प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ १० ॥ 'बीए अणुव्वयंमी परिथूलगअलियवयणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसंगेण ॥ ११ ॥ सहसा रहस्स दारे मोसुवएसे अ कूटलेहे अ । बीयवयस्स इयारे पडि० ॥ १२ ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । द्वितीये अणुव्रते परिस्थूला-

लीकवचनविरतेः कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्ष्यविरतिरूपायाः अतिचरितं शेषं० । सहसाभ्याख्यानं अश्रुतादृष्टपरविरूपकथनं । रहस्स इति परगुह्यभाषणं । दारेति परस्य विश्वासेन निवेदितस्य प्रकाशनं । मृषोपदेशः ज्ञात्वाऽज्ञात्वा वा भेषजमन्त्रादीनां कूटकथनं । कूटलेखोऽसत्यवार्तालिखनं द्वितीयव्रतस्यातिचारे शेषं० ॥ १२ ॥ 'तइए अणुव्वयंमी थूलगपरदव्वहरणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थपमायप्पसंगेण ॥ १३ ॥ तेनाहडप्पओगे तप्पडिरूवे य विरुद्धगमणे य । कूडतुलकूडमाणे पडि० ॥ १४ ॥' तृतीये अणुव्रते स्थूलपरद्रव्यहरणविरतेः राजनिग्रहकरचौरनामकरादत्तादानवर्जनात् अतिचरितं शेषं० । तेनाहृतवस्तुग्रहणं मूल्येनापि । प्रयोगः चौर्यार्थं परप्रेरणं तत्प्रतिरूपं वस्तुसदृशवस्तुमीलनं विरुद्धगमनं नृपतिनिषिद्धदेशगमनं । कूटतुलकूटमानं प्रसिद्धं प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ १४ ॥ 'चउत्थे अणुव्वयंमी णिच्चं परदारगमणविरईओ । आयरियमप्प० ॥ १५ ॥ अपरिग्गहिया इत्तर अणंगवीवाह तिव्वअणुरागे । चउत्थवयस्स अइयारे पडि० ॥ १६ ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । चतुर्थे अणुव्रते नित्यं परदारगमनविरतेः अतिचरितं शेषं पू० । अत्र परदारगमनविरतौ वेश्याविधवोपेक्षितागमने निर्दोषता तथाप्यतिचारमाह । अपरिगृहीतागमनं वेश्याविधवादेरस्वीकृताया अभिगमः । इत्वरा केनापि या स्तोककालं द्रव्यादिना वेश्याविधवा स्वीकृता तस्याभिगमः । अनङ्गक्रीडा पुरुषस्य पुरुषादिसंगो हस्तकर्मादि वा । विवाहोऽन्यकन्यापुत्रविवाहकारिता । तीव्रानुरागः कामक्रीडादिकामशास्त्रोचितं कर्म चतुर्थस्य व्रतस्यातिचारान् शेषं० ॥ १६ ॥ 'इत्तो अणुव्वये पंचमंमि आयरिय-

गकेदारद्रहादिशोषणं १४, असतीपोषः वित्तनिमित्तं दास्यादिपोषणं सारिकाशुकमार्जारकुक्कुटमयूरश्वान-
पालनरूपं १५, एतत्कर्मादानपञ्चदशकं द्वितीयान्तं कृत्वा वर्जयेदिति शेषः ॥ २३ ॥ ॥ अथानर्थदण्डं गाथा-
त्रयेणाह । "सत्थग्गि मुसल जंतग तणकंठे मंतमूलभेसज्जे । दिन्ने दवाविये वा पडिक्कमे देवसियं सवं॥ २४॥
न्हाणुवट्टण वन्नग विलेवणे सद्दरूवरसगन्धे । वत्थासण आभरणे पडि० ॥ २५ ॥ कंदप्पे कुक्कुइए मोहरिअ-
हिगरिणभोग अइरित्ते । दंडंमि अणट्ठाए तइयंमि गुणव्वए निंदे ॥ २६ ॥' शस्त्रे अग्नौ मुसले यन्त्रे तृणे काष्ठे
मन्त्रे मूले भेषजे दत्ते दापिते वा प्रतिक्रमामि शेषं० । इति हिंसोपकारिदानहिंसोपदेशदानविरमणेनान-
र्थदण्डविरमणमुक्त्वा प्रमादविरमणेन तद्विरमणमाह । स्नानोद्वर्तनवर्णकविलेपनादौ अतिमात्रे कृते अन्य-
स्मात्कारिते वा अनर्थदण्डः । शब्दे रूपे रसे गन्धे अतिमात्रे अविधिकृते व्यसनरूपे वस्त्रे आसने आभरणे
अतिमात्रे प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ अतिचारानाह । कंदर्पः परोपहासः, कौत्कुच्यं कुटिलालापसव्याहृतार्थव-
चनं, मौखर्यमतिवावदूकतया परस्तुतिनिन्दे, अधिकरणातिरेकः उलूखलमुसलादिपापोपकरणाधिक्यं संयु-
क्तता वा, भोगातिरेकः कामशास्त्रश्रवणदोलान्दोलनमहामैथुनरूपः, अनर्थदण्डे तृतीयगुणव्रते अतिचारान्नि-
न्दामि ॥ २६ ॥ ॥ अथ सामायिकातिचारानाह । 'तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्टाणे तहासयविहीणे । सा-
माइए वितहकए पढमे सिक्खावए निन्दे ॥ २७ ॥' त्रिविधे दुःप्रणिधाने मनोवाक्कायानां दुष्टस्थितिरूपे अन-
वस्थाने स्मृतिभ्रंशे तथा आशयविहीने अनादरकृते सामायिके वितथकृते सातिचारनिर्मितो प्रथमशिष्या-

व्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २७ ॥ 'आणवणे पेसवणे सद्दे रूवे य पुग्गलक्खेवे । देसावगासियम्मी बीए सिक्खावए निंदे ॥ २८ ॥' देशावकाशिकनियमे गृहीते अवग्रहबहिर्भागात् वस्तुनो जीवादेर्वा आनयनं प्रेषणं तत्रैव मनुष्यादेः प्रेषणं शब्दस्तद्बहिर्गतस्याकारणरूपं तद्बहिर्गतस्य स्वरूपं दर्शयित्वा संज्ञादिकरणं पुद्गलक्षेपः तद्बहिर्मृत्खण्डादिक्षेपः देशावकाशिके नियमे द्वितीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २८ ॥ ॥ पौषधातिचारमाह 'संथारुच्चारविही पमाय तह चेव भोयणाभोए। पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे ॥ २९ ॥' संस्तारकविधिः उच्चारविधिद्वये अप्यविधिना कृते प्रमादः प्रसिद्धः । तथा चैव भवत्यनाभोगो विस्मरणं पौषधविधिविपरीतान्पौषधभङ्गकारिणः तृतीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २९ ॥ ॥ अतिथिसंविभागव्रतातिचारानाह । 'सचित्ते निक्खिवणे पिहणे ववएस मच्छरे चेव । कालाइक्कमदाणे चउत्थे सिक्खावए निंदे ॥ ३० ॥' सचित्ते निक्षेपः सचित्तेन पिधानं व्यपदेशोऽपरकीयवस्तुख्यापनं । मत्सरोऽन्यदानासूययादानं कालातिक्रमदानं चतुर्थशिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ ३० ॥ ॥ अथ मिथ्यात्वप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'सुहिएसु य दुहिएसु य जा मे असंजएसु अणुकंपा । रागेण व दोसेण व तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३१ ॥' सुखितेषु वा दुःखितेषु वा गृहिलिङ्गि–कुलिङ्गि–द्रव्यलिङ्गिषु रागेण वा दोषेण वा या मे अनुकम्पा तां च निन्दामि तां च गर्हे ॥ ३१ ॥ ॥ सम्यक्त्वभङ्गप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'साहूसु संविभागो न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु । संते फासुयदाणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३२ ॥' यन्मया सत्यपि

गकेदारद्रहादिशोषणं १४, असतीपोषः वित्तनिमित्तं दास्यादिपोषणं सारिकाशुकमार्जारकुक्कुटमयूरश्वानपालनरूपं १५, एतत्कर्मादानपञ्चदशकं द्वितीयान्तं कृत्वा वर्जयेदिति शेषः ॥ २३ ॥ ॥ अथानर्थदण्डं गाथात्रयेणाह । "सत्थग्गि मुसल जंतग तणकंठे मंतमूलभेसज्जे । दिन्ने दवाविये वा पडिक्कमे देवसियं सवं ॥ २४ ॥ न्हाणुवट्टण वन्नग विलेवणे सद्दरूवरसगन्धे । वत्थासण आभरणे पडि० ॥ २५ ॥ कंदप्पे कुक्कुइए मोहरिअहिगरिणभोग अइरित्ते । दंडंमि अणट्टाए तइयंमि गुणवए निंदे ॥ २६ ॥' शस्त्रे अग्नौ मुसले यन्त्रे तृणे काष्टे मन्त्रे मूले भेषजे दत्ते दापिते वा प्रतिक्रमामि शेषं० । इति हिंसोपकारिदानहिंसोपदेशदानविरमणेनानर्थदण्डविरमणमुक्त्वा प्रमादविरमणेन तद्विरमणमाह । स्नानोद्वर्तनवर्णकविलेपनादौ अतिमात्रे कृते अन्यस्मात्कारिते वा अनर्थदण्डः । शब्दे रूपे रसे गन्धे अतिमात्रे अविधिकृते व्यसनरूपे वस्त्रे आसने आभरणे अतिमात्रे प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ अतिचारानाह । कंदर्पः परोपहासः, कौत्कुच्यं कुटिलालापसव्याहतार्थवचनं, मौखर्यमतिवावदूकतया परस्तुतिनिन्दे, अधिकरणातिरेकः उलूखलमुसलादिपापोपकरणाधिक्यं संयुक्तता वा, भोगातिरेकः कामशास्त्रश्रवणदोलान्दोलनमहामैथुनरूपः, अनर्थदण्डे तृतीयगुणव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २६ ॥ ॥ अथ सामायिकातिचारानाह । 'तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्ठाणे तहासयविहीणे । सामाइए वितहकहे पढमे सिक्खावए निन्दे ॥ २७ ॥' त्रिविधे दुःप्रणिधाने मनोवाक्कायानां दुष्टस्थितिरूपे अनवस्थाने स्मृतिभ्रंशे तथा आशयविहीने अनादरकृते सामायिके वितथकृते सातिचारनिर्मितौ प्रथमशिष्या-

व्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २७ ॥ 'आणवणे पेसवणे सद्दे रूवे य पुग्गलक्खेव । देसावगासियम्मी बीए सि-क्खावए निंदे ॥ २८ ॥' देशावकाशिकनियमे गृहीते अवग्रहबहिर्भागात् वस्तुनो जीवादेर्वा आनयनं प्रेषणं तत्रैव मनुष्यादेः प्रेषणं शब्दस्तद्बहिर्गतस्याकारणरूपं तद्बहिर्गतस्य स्वरूपं दर्शयित्वा संज्ञादिकरणं पुद्गल-क्षेपः तद्बहिर्मृत्खण्डादिक्षेपः देशावकाशिके नियमे द्वितीये शिष्याव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २८ ॥ ॥ पौ-पधातिचारमाह 'संथारुच्चारविही पमाय तह चेव भोयणाभोए। पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे ॥ २९ ॥' संस्तारकविधिः उच्चारविधिद्वये अप्यविधिना कृते प्रमादः प्रसिद्धः । तथा चैव भवत्यनाभोगो वि-स्मरणं पौपधविधिविपरीतान्पौपधभङ्गकारिणः तृतीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २९ ॥ ॥ अतिथि-संविभागव्रतातिचारानाह । 'सच्चित्ते निक्खिवणे पिहणे ववएस मच्छरे चेव । कालाइक्कमदाणे चउत्थे सि-क्खावए निंदे ॥ ३० ॥' सचित्ते निक्षेपः सचित्तेन पिधानं व्यपदेशोऽपरकीयवस्तुख्यापनं । मत्सरोऽन्यदाना-सूयया दानं कालातिक्रमदानं चतुर्थशिष्याव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ ३० ॥ ॥ अथ मिथ्यात्वप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'सुहिएसु य दुहिएसु य जा मे असंजएसु अणुकंपा । रागेण व दोसेण व तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३१ ॥' सुखितेषु वा दुःखितेषु वा गृहिलिङ्गि–कुलिङ्गि–द्रव्यलिङ्गिषु रागेण वा दोषेण वा या मे अनुकम्पा तां च निन्दामि तां च गर्हे ॥ ३१ ॥ ॥ सम्यक्त्वभङ्गप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'साहूसु संवि-भागो न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु । संते फासुयदाणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३२ ॥' यन्मया सत्यपि

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेषं० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आवस्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रियाकर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिश्चयकथनं ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विरतोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनं साधुवन्दनं । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यानं पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतुं मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं स्वस्येहामुत्र च मङ्गलयाचनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मदिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

प्रतिक्रमणकारणमाह । 'पडिसिद्धाणं करणे किच्चाणं अकरणे पडिक्कमणं । असद्दहणे य तहा विवरीयपरू-
वणाए य ॥ ४८ ॥ प्रतिषिद्धानां हिंसादीनां करणे कृत्यानां यतनावश्यकानां अकरणे प्रतिक्रमणं । अत्र किल प्रायश्चित्तविधौ यत्प्रतिक्रमणशोधनीयं पापं तत्र प्रतिक्रमणमित्यर्थः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ क्षामणमाह । 'खामेमि सव्व० एवमहमालो०' इत्यादिगाथाद्वयं यतिप्रतिक्रमणसूत्रवद्व्याख्येयम् ॥ इति श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रछायार्थः ॥ अत्र सर्वत्र यतिश्राद्धप्रतिक्रमणछायार्थं उक्तः । चालनादिव्याख्या न कृता ग्रन्थविस्तरभयात् । इत्यावश्यके प्रतिक्रमणम् ॥

अथ कायोत्सर्गः । कायस्य निश्चेष्टत्वादिना उत्सर्जनं कायोत्सर्गः । तस्येयं व्याख्या । तत्र पूर्वं पापकर्मनिर्घातनार्थं पापविशुद्ध्यर्थं वा विघ्नोपशमार्थं वा कस्याचिदपि देवादेराराधनार्थं वा कायोत्सर्गकरणं । तत्र करेमि काउस्सग्गं अथवा ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थ उससिएणं नीससिएणं खासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसग्गेणं भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउसग्गो जाव अरिहंताणं भगवंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि तावकायं ठाणेणं मोणेणं झाणेणं अप्पाणं वोसिरामि । व्याख्या । करोमि कायोत्सर्गं तिष्ठामि वा अन्यत्र अनन्तरोक्तचेष्टासमागमे अभग्नत्वे सतीत्यर्थः । अन्यत्रशब्दः सर्वत्र योज्यः । उच्छ्वसि-

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेषं० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आवस्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रियाकर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि ;तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिश्चयकथनं ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विरतोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनं साधुवन्दनं । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यानं पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतुं मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं स्वस्येहामुत्र च मङ्गलयाचनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मदिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

रिहन्तः सिद्धाः साधवः श्रुतं च धर्मश्च सम्यग्दृष्टयो देवाः मम मङ्गलं समाधिं बोधिं च ददतु ॥ ४७ ॥ ॥ प्रतिक्रमणकारणमाह । 'पडिसिद्धाणं करणे किच्चाणं अकरणे पडिक्कमणं । अस्सद्दहणे य तहा विवरीयपरूवणाए य ॥ ४८ ॥ प्रतिषिद्धानां हिंसादीनां करणे कृत्यानां यतनावश्यकानां अकरणे प्रतिक्रमणं । अत्र किल प्रायश्चित्तविधौ यत्प्रतिक्रमणशोधनीयं पापं तत्र प्रतिक्रमणमित्यर्थः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ क्षामणमाह । 'खामेमि सव्व० एवमहमालो०' इत्यादिगाथाद्वयं यतिप्रतिक्रमणसूत्रवद्याख्येयम् ॥ इति श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रछायार्थः ॥ अत्र सर्वत्र यतिश्राद्धप्रतिक्रमणछायार्थ उक्तः । चालनादिव्याख्या न कृता ग्रन्थविस्तरभयात् । इत्यावश्यके प्रतिक्रमणम् ॥

अथ कायोत्सर्गः । कायस्य निश्चेष्टत्वादिना उत्सर्जनं कायोत्सर्गः । तस्येयं व्याख्या । तत्र पूर्वं पापकर्मनिर्घातनार्थं पापविशुद्ध्यर्थं वा विघ्नोपशमार्थं वा कस्यचिदपि देवादेराराधनार्थं वा कायोत्सर्गकरणं । तत्र करेमि काउस्सग्गं अथवा ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थ उससिएणं नीससिएणं खासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसग्गेणं भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउसग्गो जाव अरिहंताणं भगवंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि तावकायं ठाणेणं मोणेणं झाणेणं अप्पाणं वोसिरामि । व्याख्या । करोमि कायोत्सर्गं तिष्ठामि वा अन्यत्र अनन्तरोक्तचेष्टासमागमे अभग्नत्वे सतीत्यर्थः । अन्यत्रशब्दः सर्वत्र योज्यः । उच्छ्वसि-

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेषं० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आवस्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रियाकर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिश्चयकथनं ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विरतोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनं साधुवन्दनं । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यानं पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतुं मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं स्वस्येहामुत्र च मङ्गलयाचनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मद्दिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्तं २, एकस्य तपसः समाप्तौ द्वितीयतपस आरम्भे तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलनं कोटिसहितं ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रितं ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्नं सहसाकारैर्महत्तरादेर्वचस इति साकारं ५, आकारैर्वर्जितमनाकारं ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृतं ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्यागान्निरवशेषं ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षितं संकेतनं ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यानं १०,॥ एतद्दशधा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमड्ढ ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे ७ चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहितं दिनोदये घटीद्वयपर्यन्तं १, पौरुषी पुरुषप्रमाणच्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्तं ३ एकासनं एकेनासनेन एकवेलं भोजनं ४, एकस्थानं आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासनं ५, आचाम्लं एकवेलमेकान्नजलभोजनं ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिविधाहाररहितो वा ७, चरमं दिवसचरम भवचरमपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ९, विकृतिः विकृतीनां सर्वथा त्यागः संख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आगारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि आगारा । पंचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥ २ ॥ पंच चउरो अभिग्गहो निवीए अट्ठनवय आगारा । अप्पावरणे पंचउ हवंति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवकार-

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणः । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियंमि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्देसु निम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तओ दुविहा । पडिमा अभिग्गहाविय उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंतं २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकिय ९ मविअद्धाए १० पच्चक्खाणं तु दसविधं होइ । सयमेव अणुपालणीयं दाणुवएसे जहसमाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानत्ववैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्त्ये

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्तं २, एकस्य तपसः समाप्तौ द्वितीयतपस आरम्भे तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलनं कोटिसहितं ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रितं ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्नं सहसाकारैर्महत्तरादेर्वचस इति साकारं ५, आकारैर्वर्जितमनाकारं ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृतं ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्यागान्निरवशेषं ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षितं संकेतनं ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यानं १०,॥ एतद्गाथा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमढि ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे ७ चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहितं दिनोदये घटीद्वयपर्यन्तं १, पौरुषी पुरुषप्रमाणच्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्तं ३ एकासनं एकेनासनेन एकवेलं भोजनं ४, एकस्थानं आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासनं ५, आचाम्लं एकवेलमेकान्नजलभोजनं ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिविधाहाररहितो वा ७, चरमं दिवसचरमभवचरमपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ९, विकृतिः विकृतीनां सर्वथा त्यागः संख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आगारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि आगारा । पंचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥२॥ पंच चउरो अभिग्गहो निव्वीए अट्ठनवय आगारा । अप्पावरणे पंचउ हवंति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवकार-

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणः । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियंमि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्दे सुनिम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तओ दुविहा । पडिमा अभिग्गहावि य उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंतं २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकिय ९ मद्धिअद्धाए १० पच्चक्खाणं तु दसविधं होइ । सयमेव अणुपालणीयं दाणुवएसे जहसमाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानत्ववैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्त्ये

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्तं २, एकस्य तपसः समाप्तौ द्वितीयतपस आरम्भ
तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलनं कोटिसहितं ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव
ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रितं ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्नं सहसाकारैर्महत्तरादेर्वचस इति सा
कारं ५, आकारैर्वर्जितमनाकारं ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृतं ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्या
गान्निरवशेषं ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षितं संकेतनं ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यानं १०,
एतद्दशधा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमढि ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे ७
चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहितं दिनोदये घटीद्वयपर्यन्तं १, पौरुषी पुरुषप्रमाण
च्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्तं ३ एकासनं एकेनासनेन एकवेलं भोजनं ४, एकस्था
आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासनं ५, आचाम्लं एकवेलमेकान्नजलभोजनं ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिवि
धाहाररहितो वा ७, चरमं दिवसचरमभवचरमपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्तं प्रत्या
ख्यानं ९, विकृतिः विकृतीनां सर्वथा त्यागः संख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आ
गारा छच्च पोरसीए ७ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि
आगारा । पंचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥ २ ॥ पंच चउरो अभिग्गहो निव्वीए अट्ठनवय आगारा
अप्पावरणे पंचउ हवंति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवकार

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणः । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियंमि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धे एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्दे सुनिम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तओ दुविहा । पडिमा अभिग्गहाविय उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंतं २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकिय ९ मद्धिअद्धाए १० पच्चक्खाणं तु दसविधं होइ । सयमेव अणुपालणीयं दाणुवएसे जहसमाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युषणादौ ग्लानत्ववैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्त्ये

गहा साइमं होई ॥ १ ॥ दन्तवणं दन्तधावनं प्रसिद्धं । तंबोल ता-
कुहेडगाईयं । महुत्तपिप्पलि सुंठाई अणेगहा साइमं होई ॥ १ ॥ दन्तवणं दन्तधावनं प्रसिद्धं । तंबोल ता-
कुहेडगाईयं । महुत्तपिप्पलि सुंठाई अणेगहा साइमं होई ॥ १ ॥ तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकपाय-
म्बूलं पञ्चसौगन्धिकं । चित्तं चित्रं नानाप्रकारं । तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकपाय-
द्रुमपत्राणि । कुहेटकग्रहणे भर्भर्यार्थकादि । मधु मधुयष्टी । पिप्पली पिंपली । सुंठाई शुण्ठ्यादि प्रसिद्धं ।
आदिशब्दात् त्रिफलात्रिकटुपूगलवङ्गैलाजातीफलप्रभृति सर्वमपि अपुष्टिकरं शुष्कं पुष्पपत्रफलादि । अणे-
गहा साइमं होइ अनेकधा स्वादिमं भवति स्वाद्यते वक्त्रसौरभप्रमोदार्थिभिरिति स्वादिमं । अन्नत्थणाभोगेणं
सहसागारेणं । अत्र आकारग्रहणं नियमभङ्गेपि अदोषार्थं । अनाभोगात् अन्यत्र सहसाकारात् अन्यत्र प्र-
त्याख्यामीति शेषः । आभोगः स्वचित्तावधानेन कर्तव्यकरणं । अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे-
पेण कार्यकरणं तस्मात् । सहसाकार इति सहसौत्सुक्येन कार्यकरणं, अथवा स्वयमेव कार्योत्पत्तिः यथा
पवनाद्याहतं किंचिन्मुखे निपतति इति सहकारस्तस्मात् । पोरसियं पञ्चक्खाहि पौरुषीं यावत्प्रत्याख्याहि
प्रहरं यावदित्यर्थः । प्रत्याख्यामि उद्गतेसूर्ये सूर्योदयादारभ्येत्यर्थः । चतुर्विधमप्याहारं अशनं ४ पूर्ववत् अन्न०
सह० पूर्ववत् । प्रच्छन्नकालेणं प्रच्छन्नकालात् अभ्ररजश्छन्नसूर्यसंयोगे प्रच्छन्नकालः तत्र दिनप्रमाणं न ज्ञायते
तस्मात् । दिसामोहेणं दिङ्मोहात् पूर्वदक्षिणपश्चिमादिदिशामज्ञाने रविस्थितावज्ञातायां न कालपरिमाण-
ज्ञानं । साहुवयणेणं साधुवचनात् यथा साधवः पादोनेपि प्रहरे अतिक्रान्ते 'भयवं बहुपडिपुन्ना पोरिसी सा-
हवो उवत्ता होह' इति वचनात् । सवसमाहिवत्तियागारेणं सर्वसमाधिवर्तिताकारेण सर्वेषां साधुसाध्वीश्रा-

खाद्यकविधिर्नानापक्वान्नानि। खीराइ क्षीरादि क्षीरदधितक्रघृतादि । सूरणाई सूरणादिसर्वोप्याद्रौ कन्द-जातिः। मंडगपभिईइ-मण्डकप्रभृतिग्रहणात् पूपपोलिकाकृसराप्रभृति विन्नेयं विज्ञेयं । पाणं यथा । 'पाणं सोवीर जवोदगाइ चित्तं सुराइयं चेव। आउक्काओ सवो कक्कडिगजलाइयं च तहा ॥ १ ॥' पीयते तृष्णार्तै-र्दोहार्तैर्वा इति पानं। तत्किमित्याह। सोवीर सौवीरं काञ्जिकं जवोदगाइ यवोदकादि यवोदकतिलोदकतु-षोदकप्रभृति। चित्तं चित्रं नानाप्रकारं। सुराइयं चेव सुरादिकं चैव। सुराग्रहणेन काष्टपिष्टपुष्पफलरसक्षौ-द्रनिष्पन्नं मद्यं यदपुष्टिकरमतृप्तिकरं। ततः सर्वपानं आउक्काओ सवो । सर्वोप्यप्कायः हिमकरकशुद्धोदकप्र-भृतिः कक्कडिगजलाइयं च तहा कर्कटिकाजलादिकं तथा । कर्कटिकाजलग्रहणेन इक्षुरसवर्जितः पुष्टिकरणर-हितः सर्वोपि पुष्पफलरसः। खाइमं खादिमं यथा । 'भत्तोसं दंताई खजूरं नालिकेर दक्खाई । कक्कडिअं-बगफणसाइ बहुविहं खाइमं होइ ॥ १ ॥' भत्तोसं भक्तोषं येन भुक्तेन भक्तभोजनवत् तृप्तिर्भवति तद्भक्तोषं गुडक्षौद्रविकारादि। दंताई दन्त्यादि दन्तसरिप्रभृतिवृक्षनिर्यासाः सर्वेपि आराद्धाः शाकाश्च। खजूरं नालि-केरदक्खाइ खर्जूरनारिकेलद्राक्षाः प्रसिद्धाः आदिशब्दात् वातामप्रभृतयः । कक्कडिअंबफणसाइ कर्कट्यादि कर्कटीग्रहणेन बिम्बीफलादिसुस्वादमबलकरं फलं। आमग्रहणेन नारिङ्गजम्बीरबीजपूरादिषड्रसफलं । पन-सग्रहणेन कदलीफलबोदिकादिप्रभृति बृंहणं मधुररसफलं। बहुविहं खाइमं होइ इत्यादि। बहुविधं खादिमं भवति खाद्यते पुष्टिसुखस्वादार्थिभिरिति खादिमं । साइमं स्वादिमं यथा । 'दंतवणं तंबोलं चित्तं तुलसी

कुहेडगाईयं। महुत्तपिप्पलि सुंठाई अणेगहा साइमं होई ॥ १ ॥ दन्तवण दन्तधावन प्रसिद्ध । तंबोल ता- स्बूलं पञ्चसौगन्धिकं। चित्तं चित्रं नानाप्रकारं। तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकषाय- द्रुमपत्राणि। कुहेटकग्रहणे भर्भर्यायंकादि। मधु मधुयष्टी। पिप्पली पिंपली। सुंठाई शुण्ठ्यादि प्रसिद्धं। आदिशब्दात् त्रिफलात्रिकटुपूगलवङ्गैलाजातीफलप्रभृति सर्वमपि अपुष्टिकरं शुष्कं पुष्पपत्रफलादि। अणे- गहा साइमं होइ अनेकधा स्वादिमं भवति स्वाद्यते वक्रसौरभप्रमोदार्थिभिरिति स्वादिमं। अन्नत्थणाभोगेणं अनाभोगात् अन्यत्र सहसाकारात् अन्यत्र प्र- सहसागारेणं। अत्र आकारग्रहणं नियमभङ्गेपि अदोषार्थं। अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे- त्याख्यामीति शेषः। आभोगः स्वचित्तावधानेन कर्तव्यकरणं। अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षे- पेण कार्यकरणं तस्मात्। सहसाकार इति सहसौत्सुक्येन कार्यकरणं, अथवा स्वयमेव कार्योत्पत्तिः यथा पवनाद्याहतं किंचिन्मुखे निपतति इति सहकारस्तस्मात्। पोरसियं पच्चक्खाहि पौरुषीं यावत्प्रत्याख्याहि प्रहरं यावदित्यर्थः। प्रत्याख्यामि उग्गतेसूर्ये सूर्योदयादारभ्येत्यर्थः। चतुर्विधमप्याहारं अशनं ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पूर्ववत्। प्रच्छन्नकालेणं प्रच्छन्नकालात् अभ्ररजश्छन्नसूर्यसंयोगे प्रच्छन्नकालः तत्र दिनप्रमाणं न ज्ञायते तस्मात्। दिसामोहेणं दिङ्मोहात् पूर्वदक्षिणपश्चिमादिदिशामज्ञाने रविस्थितावज्ञातायां न कालपरिमाण- ज्ञानं। साहुवयणेणं साधुवचनात् यथा साधवः पादोनेपि प्रहरे अतिक्रान्ते 'भयवं बहुपडिपुन्ना पोरिसी सा- हवो उवत्ता होह' इति वचनात्। सव्वसमाहिवत्तियागारेणं सर्वसमाधिवर्तिताकारेण सर्वेषां साधुसाध्वीश्रा-

दयान्तमित्यर्थः । भवचरिमं आयुःपूर्णतापर्यन्तं प्रत्याख्याहि । त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं खादिमं स्वादिमं ३ अशनं ४ अन्न० सह० मह० सव्व० पूर्ववत् । गंठिसहितं मुष्टिसहितं अङ्गुष्ठसहितं इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्वि० अशनं पानं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० पूर्ववत् ॥ निविगइयं विगईयो सेसिआओ वा पच्च० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत् । पडुचमक्खिएणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव्वं० पूर्ववत् । यत्रोक्तं अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेणं कथनं द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याश्लेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते । ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा । यथा । 'दुद्धं १ दहि २ घय ३ तिल्लं ४ गुडं ५ तहोगाहिमं ६ छ भक्खाओ । महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्धं गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभवं दधि नवनीतं घृतं तासामेव । उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैलं तिलातसीलट्टासर्षपोद्भवं चतुर्धा । गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथितं अवगाहितं वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्वं । पक्वान्नं षट् भक्ष्या विकृतयः । चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णायां चलाचलं खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीयं तृतीयं च तद्विकृतिः । ततः परं पक्वं योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एवं शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

ख्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धट्टी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । पंच य
विगयगयाइं दुद्धम्मि य खीरसहियाइं ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रयं च व्याख्यायते । 'अंबिलिलेयम्मि
दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धंमि । पइसाडी तह तंदुल चुन्नय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिग-
तानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइं घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करंबो ४ ।
लवणकणदहियमहियं ५ संगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअं १ घयकिट्टी
२ पक्कोसहिउवरितरियसप्पिं च ३ । निज्झंजण ४ वीसंदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलवि-
कृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दड्ढतिल्लं ३ तहो सहुच्चरियं ४ । लक्खाइदव्वपक्कं तिल्लंतिल्लंमि
पंचेव ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धक्कडिइक्खुरसो १ गुलवाणीयं व २ सक्करा ३ खंडं ४ । पायगुलं
५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पंचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एगं एगं सुवरिं १
तिल्लेवरि बीयगं च जं पक्कं । तुप्पेणं तेणं चिय २ तइयं गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थं जलेण सिद्धा
लप्पसिआ ४ पंचमं तु पूयलिया । चुपडियतावियाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एवं षट्सु भक्ष्य-
विकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभे-
दात्त्रिविधं । मद्यं काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांसं जलचरस्थलचरखचरभेदात्त्रिधा । नवनीतं चतुर्धा पूर्वभे-

---

१ तिल्लंमि पंचेव विगइगया ।

द्यान्तमित्यर्थः। भवचरिमं आयुःपूर्णतापर्यन्तं प्रत्याख्याहि । त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं खादिमं स्वादिमं ३ अशनं ४ अन्न० सह० मह० सव्व० पूर्ववत्। गंठिसहितं मुष्टिसहितं अङ्गुष्ठसहितं इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्वि० अशनं पानं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० पूर्ववत्॥ निविगइयं विगईयो सेसिआओ वा पच्च० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत्। पडुच्चमक्खिएणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव्वं० पूर्ववत् । यत्रोक्तं अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेणं कथनं द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याश्लेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते। ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा। यथा । 'दुद्धं १ दहि २ घय ३ तिल्लं ४ गुडं ५ तहोगाहिमं ६ छ भक्खाओ। महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्धं गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभवं दधि नवनीतं घृतं तासामेव। उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैलं तिलातसीलट्टासर्पपोद्भवं चतुर्धा। गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथितं अवगाहितं वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्कं। पक्कान्नं षट् भक्ष्या विकृतयः। चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णायां चलाचलं खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीयं तृतीयं च तद्विकृतिः। ततः परं पक्कं योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एवं शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

ख्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धट्टी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । पंच य विगयगयाइं दुद्धम्मि य खोरिसहियाइं ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रयं च व्याख्यायते । 'अंबिललेयम्मि दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धंमि । पइसाडी तह तंदुल चुन्नथ सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिगतानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइं घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करंबो ४ । लवणकणदहियमहियं ५ संगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअं १ घयकिट्टी २ पक्कोसहिउवरितरियसप्पि च ३ । निज्झंजण ४ वीसंदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलविकृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दढतिल्लं ३ तहो सहुचरियं ४ । लक्खाइदव्वपक्कं तिल्लंतिल्लंमि पंचेव ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धक्कडिइक्खुरसो १ गुलवाणीयं व २ सक्करा ३ खंडं ४ । पायगुलं ५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पंचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एगं एगं सुवरिं १ तिल्लेवरि बीयगं च जं पक्कं । तुप्पेणं तेणं चिय २ तइयं गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थं जलेण सिद्धा लप्पसिआ ४ पंचमं तु पूयलिया । चुपडियतावियाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एवं षट्सु भक्ष्यविकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभेदात्त्रिविधं । मद्यं काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांसं जलचरस्थलचरखचरभेदात्त्रिधा । नवनीतं चतुर्धा पूर्वभे-

---

१ तिल्लंमि पंचेव विगइगया।

द्यान्तमित्यर्थः। भवचरिमं आयुःपूर्णतापर्यन्तं प्रत्याख्याहि । त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं खादिमं स्वादिमं ३ अशनं ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत्। गंठिसहितं मुष्टिसहितं अङ्गुष्ठसहितं इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्वि० अशनं पानं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत्॥ निविगइयं विगईयो सेसिआओ वा पच्च० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत्। पडुच्चमक्खिएणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सवं० पूर्ववत् । यत्रोक्तं अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेणं कथनं द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याक्षेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते। ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा। यथा । 'दुद्धं १ दहि २ घय ३ तिल्लं ४ गुडं ५ तहोगाहिमं ६ छ भक्खाओ। महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्धं गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभवं दधि नवनीतं घृतं तासामेव। उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैलं तिलातसीलट्टासर्षपोद्भवं चतुर्धा। गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथितं अवगाहितं वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्वं। पक्वान्नं षट् भक्ष्या विकृतयः। चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णायां चलाचलं खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीयं तृतीयं च तद्विकृतिः। ततः परं पक्वं योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एवं शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

ख्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धंटी २ दुद्धवलेही ३ दुद्धसाडी य ४ । पंच य
विगयगयाइं दुद्धम्मि य खीरसहियाइं ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रयं च व्याख्यायते । 'अंबिललेयम्मि
दुद्धे दुद्धट्टी दक्खसीसदुद्धंमि । पइसाडी तह तंदुल चुन्नय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिग-
तानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइं घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करंबो ४ ।
लवणकणदहियमहियं ५ संगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअं १ घयकिट्टी
२ पक्कोसहिउवरितरियसप्पिं च ३ । निज्झंजण ४ वीसंदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलवि-
कृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दद्धतिल्लं ३ तहो सहुचरियं ४ । लक्खाइदव्वपक्कं तिल्लंतिल्लंमि
पंचेव ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धक्कडिइक्खुरसो १ गुलवाणीयं व २ सक्करा ३ खंडं ४ । पायगुलं
५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पंचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एगं एगं सुवरिं १
तिह्लेवरि बीयगं च जं पक्कं । तुप्पेणं तेणं चिय २ तइयं गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थं जलेण सिद्धा
लप्पसिआ ४ पंचमं तु पूयलिया । चुपडियतावियाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एवं षट्सु भक्ष्य-
विकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभे-
दात्त्रिविधं । मद्यं काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांसं जलचरस्थलचरखचरभेदात्त्रिधा । नवनीतं चतुर्धा पूर्वभे-

---

१ तिल्लंमि पंचेव विगइगया ।

दयान्तमित्यर्थः। भवचरिमं आयुःपूर्णतापर्यन्तं प्रत्याख्याहि । त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं खादिमं स्वादिमं ३ अशनं ४ अन्न० सह० मह० सव० पूर्ववत्। गंठिसहितं मुष्टिसहितं अङ्गुष्ठसहितं इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्वि० अशनं पानं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव० पूर्ववत्॥ निविगइयं विगईयो सेसिआओ वा पच० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत्। पडुच्चमक्खिएणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सवं० पूर्ववत् । यत्रोक्तं अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेणं कथनं द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याश्लेपकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते। ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा। यथा । 'दुद्धं १ दहि २ घय ३ तिल्लं ४ गुडं ५ तहोगाहिमं ६ [illegible] भक्खाओ। महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्धं गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभवं दधि नवनीतं घृतं तासामेव। उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैलं तिलातसीलट्टासर्षपोद्भवं चतुर्धा। गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथितं अवगाहितं वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्वं। पक्वान्नं षट् भक्ष्या विकृतयः। चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णायां चलाचलं खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीयं तृतीयं च तद्विकृतिः। ततः परं पक्वं योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एवं शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

का० कार० अनु० ९ एवं ४० ॥ नवमकोष्टकत्रयस्य भङ्गा नव यथा । म० क० १ । म० कार० २ । म० अनु० ३ । व० करो० ४ । व० कार० ५ । व० अनु० ६ । का० करो० ७ । का० कार० ८ । क० अनु० ९ एवं सर्वमीलने भङ्गका० ४९ । एवं सर्वमीलने एकत्रित्रित्रिनवनवत्रिनवनवभङ्गोत्पादने एकोनपञ्चाशद्भङ्गाः । एते च नाकार्षं न करोमि न कारयिष्यामीति कालत्रयमाने त्रिगुणीकृते सप्तचत्वारिंशदधिकं शतं भङ्गानां भवति । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानं संपूर्णं ॥ इत्युक्तं षड्विधमावश्यकं क्रमेण सामायिक १ चतुर्विंशतिस्तव २ वन्दन ३ प्रतिक्रमण ४ कायोत्सर्ग ५ प्रत्याख्यान ६ रूपं संक्षेपतः । अवश्यं क्रियते इत्यावश्यकं । तन्नित्यमेव करणीयं साधूनां श्रावकाणां च । तच्च न योजनां विना करणीयानुष्ठानमुपयाति तदर्थं योजना कथ्यते । प्रथमं सामायिकस्य योजना यथा । सर्वविरतिसामायिकं प्रव्रज्याग्रहणविधेरवसितं । श्रुतसम्यक्त्वदेशविरतिसामायिकानि श्राद्धव्रताधिरोपाधिकारादवसितानि ॥

३	३	३	२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१	३	२	१
१	३	३	३	९	९	३	९	९

अधुना च आवश्यकसामायिकं यदवश्यं श्राद्धैरनुष्ठीयते । सर्वकर्मारम्भे पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रपाठः किं पुनरावश्यके । अतः पूर्वं नमस्कारं पठेत् । 'मुहपत्ति नमुक्कारं दंडग मिरियासणस्स पडिलेहा । सज्झायपच्चक्खाणे गुरुमुणिसद्धाइय पणामो ॥ १ ॥' पूर्वं श्राद्धः पुरोधृतासनो गुरुं नत्वा इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सामाइयमुहपुत्तियं पडिलेहेमि इत्युक्त्वोपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकचेलं

सलत्ति ॥ ३ ॥' प्रथमकोष्टकत्रये मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नतु जानामि १ इति एको भङ्गः । द्वितीयकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि १, मनसा वचसा कायेन न करोमि नानुजानामि २, मनसा वचसा कायेन न कारयामि नानुजानामि ३, एवं ४ ॥ अथ तृतीयकोष्टके भङ्गत्रयं मनसा वचसा कायेन न करोमि १, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा वचसा कायेन नानुजानामि ३, एवं ७ ॥ अथ चतुर्थकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । म० व० नक० नका० नानु० १, मन० व० का० नक० नानु० २, व० का० नक० नका० नानु० ३ एवं १० । अथ पञ्चमकोष्टत्रये भङ्गनवकं यथा । म० व० करोमि० कारयामि १ । म० व० करोमि अनुजानामि २ । म० व० कारयामि अनु० ३ । म० काये० करो० कार० ४ म० का० करो० अनु० ५ । म० का० कार० अनु० ६ । व० का० करो० कार० ७ । व० का० करो० अनु० ८ । व० का० कार० अनु० ९ एवं १९ ॥ अथ षष्ठकोष्टकत्रयस्य भङ्गा यथा । म० नक० १ । म० का० नक० २ । व० का० नक० ३ । म० व० नका ४ । म० का० नका० ५ । व० का० नका० ६ । म० व० नानु० ७ । म० का० नानु० ८ व० का० नानु० ९ एवं २८ ॥ अथ सप्तमकोष्टकत्रयस्य भङ्गत्रयं यथा । म० नक० नका० नानु० १ । व० नक० नका० नानु० २ । का० नक० नका० नअ० ३ एवं ॥ ३१ ॥ अष्टमकोष्टत्रयस्य भङ्गनवकं यथा । म० करो० कार० १ । म० करो० अनु० २ । म० कार० अनु० ३ । वच० करो० कार० ४ । व० करो० अनु० ५ । व० कार० अनु० ६ । का० करो० कार० ७ । का० करो० अनु० ८ ।

का० कार० अनु० ९ एवं ४० ॥ नवमकोष्टकत्रयस्य भङ्गा नव यथा । म० क० १ । म० कार० २ । म० अनु० ३ । व० करो० ४ । व० कार० ५ । व० अनु० ६ । का० करो० ७ । का० कार० ८ । क० अनु० ९ एवं सर्वमीलने भङ्गका० ४९ । एवं सर्वमीलने एकत्रित्रित्रिनवनवत्रिनवनवभङ्गोत्पादने एकोनपञ्चाशद्भङ्गाः । एते च नाकार्षं न करोमि न कारयिष्यामीति कालत्रयमाने त्रिगुणीकृते सप्तचत्वारिंशदधिकं शतं भङ्गानां भवति । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानं संपूर्णं ॥ इत्युक्तं षड्विधमावश्यकं क्रमेण सामायिक १ चतुर्विंशतिस्तव २ वन्दन ३ प्रतिक्रमण ४ कायोत्सर्ग ५ प्रत्याख्यान ६ रूपं संक्षेपतः । अवश्यं क्रियते इत्यावश्यकं । तन्नित्यमेव करणीयं साधूनां श्रावकाणां च । तच्च न योजनां विना करणीयानुष्ठानमुपयाति तदर्थं योजना कथ्यते । प्रथमं सामायिकस्य योजना यथा । सर्वविरतिसामायिकं प्रव्रज्याग्रहणविधेरवसितं । श्रुतसम्यक्त्वदेशविरतिसामायिकानि श्राद्धव्रताधिरोपाधिकाराद्वसितानि ॥

३	३	३	२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१	३	२	१
१	३	३	३	९	९	३	९	९

अधुना च आवश्यकसामायिकं यदवश्यं श्राद्धैरनुष्ठीयते । सर्वकर्मारम्भे पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रपाठः किं पुनरावश्यके । अतः पूर्वं नमस्कारं पठेत् । 'मुहपत्ति नमुक्कारं दंडग मिरियासणस्स पडिलेहा । सज्झायपच्चक्खाणे गुरुमुणिसद्धाइय पणामो ॥ १ ॥' पूर्वं श्राद्धः पुरोधृतासनो गुरुं नत्वा इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सामाइयमुहपुत्तियं पडिलेहेमि इत्युक्त्वोपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं

सलत्ति ॥ ३ ॥' प्रथमकोष्टकत्रये मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नतु जानामि १ इति एको भङ्गः । द्वितीयकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि १, मनसा वचसा कायेन न करोमि नानुजानामि २, मनसा वचसा कायेन न कारयामि नानुजानामि ३, एवं ४ ॥ अथ तृतीयकोष्टके भङ्गत्रयं मनसा वचसा कायेन न करोमि १, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा वचसा कायेन नानुजानामि ३, एवं ७ ॥ अथ चतुर्थकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । म० व० नक० नका० नानु० १, मन० व० का० नक० नानु० २, व० का० नक० नका० नानु० ३ एवं १० । अथ पञ्चमकोष्टत्रये भङ्गनवकं यथा । म० व० करोमि० कारयामि १ । म० व० करोमि अनुजानामि २ । म० व० कारयामि अनु० ३ । म० काये० करो० कार० ४ म० का० करो० अनु० ५ । म० का० कार० अनु० ६ । व० का० करो० कार० ७ । व० का० करो० अनु० ८ । व० का० कार० अनु० ९ एवं १९ ॥ अथ षष्ठकोष्टकत्रयस्य भङ्गा यथा । म० नक० १ । म० का० नक० २ । व० का० नक० ३ । म० व० नका ४ । म० का० नका० ५ । व० का० नका० ६ । म० व० नानु० ७ । म० का० नानु० ८ व० का० नानु० ९ एवं २८ ॥ अथ सप्तमकोष्टकत्रयस्य भङ्गत्रयं यथा । म० नक० नका० नानु० १ । व० नक० नका० नानु० २ । का० नक० नका० नअ० ३ एवं ॥ ३१ ॥ अष्टमकोष्टत्रयस्य भङ्गनवकं यथा । म० करो० कार० १ । म० करो० अनु० २ । म० कार० अनु० ३ । वच० करो० कार० ४ । व० करो० अनु० ५ । व० कार० अनु० ६ । का० करो० कार० ७ । का० करो० अनु० ८ ।

वि
अ

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं वहुवेलं संदिसावेमि वहुवेलं करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदंडकं उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अवावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउविहे पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव पोसहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउंछणउं संदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेलं करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदंडकं उचरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अवावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउविहे पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्र्यौपधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युचारः शेषं तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्ति पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्टिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उचरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुचारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पचक्खामि जाव पोसहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउंछणउं संदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ। स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति। अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदि-

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदंडकं उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अव्वावारपोसहं सवओ वंभच्चेरपोसहं सवओ चउविहे पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उच्चरावउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव पोसहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउंछणउं संदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेलं करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदंडकं उच्चरावेउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पोसहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अवावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउव्विहे पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव । तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उच्चरावेउ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव पोसहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमासेषु पाउंछणउं संदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्र पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेलं करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदण्डक उच्चा-
वउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पो-
सहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अवावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउविहे
पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न
करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिव-
सपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव । तत उपविश्य
इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः
श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उच्चरावउ । ततो
गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव पो-
सहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः
क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमा-
सेषु पाउंछणउं सदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः
क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं
पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। यदि प्रतिलेखितं स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत्। प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डप्रोंछनेन। ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ। ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा। उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति। यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः। यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या। ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः। ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति। तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेलं करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति । ततो गुर्वग्रे कथयति । भगवन्, पोसहदंडक उच्चरा-
वउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति । दण्डको यथा । 'करेमि भंते पो-
सहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अबावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउविहे
पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न
करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिव-
सपौषधे अहोरात्र्यौषधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव । तत उपविश्य
इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः
श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उच्चरावउ । ततो
गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुच्चारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पचक्खामि जाव पो-
सहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं ॥ १ ॥ १ । ततः
क्षमाश्रमणं दत्वा भणति । वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि । कट्ठासणं पडिलेहेमि । शेषाष्टमा-
सेषु पाउंछणउं संदिसावेमि । पाउछणउं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत् । ततः
क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं
पठित्वा । जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत् । ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

णदुस्सुमिणराईपायच्छित्तं चित्तविशोधनार्थं कायोत्सर्गं करोति शक्रस्तवं च पठति । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य सामायिकदण्डकमुच्चार्य स्वाध्यायपर्यन्तं करोति । पुनः शुभध्यानेन रात्रिशेषमतिवाहयति । ततः प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकं प्रतिक्रमणं करोति । ततः पूर्ववत्सर्वं प्राभातिकं कर्म विदध्यात् । जाते पौषध-पारणावसरे इच्छा० भगवन् पोसहपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं भणति भगवन् पोसहं पारउ भग० पोसहं पारियउ । मुखवस्त्रिकापिहितवदनो भून्यस्तशीर्षः पौषधपारण-गाथाः पठति यथा–'सागरचंदो कामो चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो । जेहिं पोसहपडिमा न खंडिया जीवि-यंतेवि ॥ १ ॥ जो गब्भवासभीओ ताड्डुल्लिओ महामुणी अभओ । उम्मुक्कमणिसुवन्नो पडिपुन्नं पोसहं कुणइ ॥ २ ॥ पोसहसुहे भावे असुहाइ खवेइ नत्थि संदेहो । छिंदइ नरतिरियगई इह भणियं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पोसहसामाइयसंठियस्स जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोधव्वो सेसो संसारफलहोई ॥४॥ चक्कवट्टित्तमिदत्तं मुक्खो कालओ विक्खिओ । इच्चेअं पोसहस्सेव फलं बिंति महेसिणो ॥ ५ ॥' ततो नम-स्कारं भणित्वा सामायिकपारणमुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पूर्ववत्सामायिकं पारयति । ततः पोषधपारणके साधुषु सत्सु नियतमतिथिसंविभागो विधेय एव । इत्याहोरात्रिकपौषधविधिः ॥ सामायिकं च द्विघट्यन्तं नमस्कारजापप्रतिक्रमणादिभिः पूरयेत् । केचित्स्थूलमतयः परमेष्ठिमन्त्रपञ्चशतीजपान्तं ब्रुवते । तदनन्तरं तत्पारयित्वा पुनः सामायिकं गृह्णीयादिति रूढिः । इत्यावश्यके सामायिकयोजना संपूर्णा ॥

ओहीथंडिल्ले पडिलेहेमि । ततो वस्त्रकम्बलादि प्रतिलिख्य पुनः शुभध्यानेन तिष्ठति । संप्राप्तायां कालवेलायां चतुर्विंशतिस्थण्डिलानि प्रतिलेखयति उच्चारप्रस्रवणार्थं । ततस्तद्दिवसानुसारेण सांवत्सरिकं चातुर्मासिकं पाक्षिकं चा दैवसिकं वा प्रतिक्रमणं करोति । तदनन्तरं साधुविश्रामणां करोति । ततः स्वाध्यायेन निशाप्रथमप्रहरमतिवाहयति । ततः शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वं भणाति भग० राईसंथारए संदिसावेमि राईसंथारए ठाएमि इत्युक्त्वा शक्रस्तवं पठति । ततः संस्तारकं शरीरं च प्रमृज्य जानूपरि संस्तारकोत्तरपट्टं मीलयित्वा भूमौ संस्थाप्य । अणुजाणह निस्सीही नमो खमासमणाणं इत्युक्त्वा संस्तारकोपरि उपविशति । तत्र नमस्कारत्रयं भणित्वा त्रिवेलं चतुःशरणं च पठित्वा गाथात्रयं त्रिः पठति यथा । 'अणुजाणह परमगुरू गुरुगुणरयणेहिं भूसियशरीरा। बहुपडिपुन्ना पोरसि राईसंथारए ठाएमि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडपायपसारण अतरंतु पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ संकोडियसंडासा उवट्टंते य कायपडिलेहा । दव्वाईअणुओगं ऊसासनिरुंभणा लोए ॥ ३ ॥' इति त्रिः पठित्वा संकोचितपाणिर्वामबाहूपधानो वामपार्श्वेन शेते । यद्युद्वर्तनां करोति तदा संस्तारकं शरीरं च प्रतिलेखयेत् ॥ अथ शरीरचिन्तार्थमुत्तिष्ठति तदा शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य एकवेलं अणुजाणह प० इत्यादिगाथात्रयं पठति । पुनः शेते । सुप्तस्य चेन्निद्रा नायाति तदा शुभध्यानेन धर्मजागर्यां करोति । ततो रजन्याः पश्चिमप्रहरे उत्थाय देहचिन्तादिविधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य कुसुमि-

णदुस्सुमिणराईपायच्छित्तं चित्तविशोधनार्थं कायोत्सर्गं करोति शक्रस्तवं च पठति । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य सामायिकदण्डकमुच्चार्य स्वाध्यायपर्यन्तं करोति । पुनः शुभध्यानेन रात्रिशेषमतिवाहयति । ततः प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकं प्रतिक्रमणं करोति । ततः पूर्ववत्सर्वं प्राभातिकं कर्म विदध्यात् । जाते पौषधपारणावसरे इच्छा० भगवन् पोसहपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं भणति भगवन् पोसहं पारउ भग० पोसहं पारियउ । मुखवस्त्रिकापिहितवदनो भून्यस्तशीर्षः पौषधपारणगाथाः पठति यथा–'सागरचंदो कामो चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो । जेहिं पोसहपडिमा न खंडिया जीवियंतेवि ॥ १ ॥ जो गब्भवासभीओ तादुल्ललिओ महामुणी अभओ । उम्मुकमणिसुवन्नो पडिपुन्नं पोसहं कुणइ ॥ २ ॥ पोसहसुहे भावे असुहाइ खवेइ नत्थि संदेहो । छिंदइ नरतिरियगई इहं भणियं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पोसहसामाइयसंठियस्स जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोधव्वो सेसो संसारफलहोई ॥४॥ चक्कवट्टित्तभिदत्तं मुक्खो कालओ विक्खिओ । इच्चेअं पोसहस्सेव फलं बिंति महेसिणो ॥ ५ ॥' ततो नमस्कारं भणित्वा सामायिकपारणमुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पूर्ववत्सामायिकं पारयति । ततः पोषधपारणके साधुषु सत्सु नियतमतिथिसंविभागो विधेय एव । इत्याहोरात्रिकपौषधविधिः ॥ सामायिकं च द्विघट्यन्तं नमस्कारजापप्रतिक्रमणादिभिः पूरयेत् । केचित्स्थूलमतयः परमेष्ठिमन्त्रपञ्चशतीजपान्तं ब्रुवते । तदनन्तरं तत्पारयित्वा पुनः सामायिकं गृह्णीयादिति रूढिः । इत्यावश्यके सामायिकयोजना संपूर्णा ॥

ओहीथंडिल्ले पडिलेहेमि । ततो वस्त्रकम्बलादि प्रतिलिख्य पुनः शुभध्यानेन तिष्ठति ।. संप्रासायां कालवे-
लायां चतुर्विंशतिस्थण्डिलानि प्रतिलेखयति उच्चारप्रस्रवणार्थं । ततस्तद्दिवसानुसारेण सांवत्सरिकं चातुर्मा-
सिकं पाक्षिकं वा दैवसिकं वा प्रतिक्रमणं करोति । तदनन्तरं साधुविश्रामणां करोति । ततः स्वाध्यायेन
निशाप्रथमप्रहरमतिवाहयति । ततः शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्ष-
मा० द्वयपूर्वं भणति भग० राईसंथारए संदिसावेमि राईसंथारए ठाएमि इत्युक्त्वा शक्रस्तवं पठति । ततः
संस्तारकं शरीरं च प्रमृज्य जानूपरि संस्तारकोत्तरपट्टं मीलयित्वा भूमौ संस्थाप्य । अणुजाणह निस्सीही
नमो खमासमणाणं इत्युक्त्वा संस्तारकोपरि उपविशति । तत्र नमस्कारत्रयं भणित्वा त्रिवेलं चतुःशरणं च
पठित्वा गाथात्रयं त्रिः पठति यथा । 'अणुजाणह परमगुरू गुरुगुणरयणेहि भूसियशरीरा । बहुपडिपुन्ना पो-
रसि राईसंथारए ठाएमि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडपायपसारण अतरंतु
पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ संकोडियसंडासा उवट्टंते य कायपडिलेहा । दव्वाईअणुओगं ऊसासनिरुंभणा लोए
॥ ३ ॥' इति त्रिः पठित्वा संकोचितपाणिर्वामबाहूपधानो वामपार्श्वेन शेते । यद्युद्वर्तनां करोति तदा संस्ता-
रकं शरीरं च प्रतिलेखयेत् ॥ अथ शरीरचिन्तार्थमुत्तिष्ठति तदा शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य
एकवेलं अणुजाणह प० इत्यादिगाथात्रयं पठति । पुनः शेते । सुप्तस्य चेन्निद्रा नायाति तदा शुभध्यानेन
धर्मजागर्यां करोति । ततो रजन्याः पश्चिमप्रहरे उत्थाय देहचिन्तादिविधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य कुसुमि-

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि । स्वाध्यायकरणेपि वन्दनकं कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनायां सर्वेष्वपि उत्तमार्थेषु वन्दनकदानं । एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनकं भवति । एकवेलं द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचनं क्षामणं प्रत्याख्यानं क्रमेण विदध्यात् । वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत् । इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा ॥

अथ प्रतिक्रमणम् ॥ यथा । गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहियं पडिक्कमामि यावत् अप्पाणं वोसिरामि । चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवनं । 'चिइवंदणंमि तह वंदणंमि पडिक्कमणयंमि सज्झाए । पडिलेहणाइ आहारसंगहे तहय आलोए ॥ १ ॥ आगमपढणारंभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे । गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले ॥ २ ॥ वसई उवहिज्झाणे आरंभे लेवमाइए विहिए । कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय ॥ ३ ॥ अप्पडिलेहियमग्गं निसिसंचरणे य वीसधणुगमणे । इरियावहिया साहूहिं फासियव्वेवमाईहिं ॥ ४ ॥' इति इर्यापथिकी ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते । यथा । पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमणं यथा । 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमणं च । पडिक्कमणगयणं चिय सक्कच्छय कहण मह उवरिं ॥ १ ॥ सामाइयदंडयकाउस्सग्गा चउवीसथयंमि उस्सग्गो । सुयथयउस्सग्गो विय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती ॥ २ ॥ वंदणयं आलोयण संथारुचरण सुत्तकहणाइं । वंदणय खामणं चिय

त्वा चरकनकआर्यां पठेत् । ततः शक्रस्तवं पठित्वा । अरहंत चेइयाणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसिरामि । ततो नमस्कारं विचिन्त्य नमो अरिहंताणं इति पारयित्वा नमोर्हत्सिद्धा० इति कथयित्वा प्रस्तुतजिनस्तुतिमेकां पठेत् । पुनश्चतुर्विंशति भणित्वा सव्वलोए अरिहंत० वंदणवत्तियाए जाव अप्पाणं० पूर्ववत् । नमस्कारं विचिन्त्य नमस्कारेण पारयित्वा सर्वजिनस्तुतिभणनं । ततः श्रुतस्तवं पठित्वा सुअस्स भगवओ करेमि काउ० वंदणव० जाव अप्पाणं वो० पूर्ववचिन्तनं श्रुतस्तुतिभणनं। ततः सिद्धस्तवपठनं ततो वेयावच्चगराणं संतिगराणं समदिट्ठिसमाहिगराणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ ऊ० यावदप्पाणं वो० पूर्ववचिन्तनं नमस्कारेण पारयित्वा नमोर्हत्सिद्ध० पूर्वकं वैयावृत्यकरस्तुतिपाठः । पुनरुपविश्य शक्रस्तवपाठः । ततश्चैत्यगाथासाधुगाथापाठः ततो नमोर्हत्सिद्धा० कथनपूर्वं प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः ततः जयवीयरायगाथापठनं तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं । इत्युत्कृष्टचैत्यवन्दना । इत्यावश्यके शक्रस्तवचतुर्विंशतिस्तवयोजना ॥

अथ वन्दनकयोजना ॥ यथा । तत्र वन्दनकं द्वादशावर्तं । तदुक्तं पूर्वं । 'पडिक्कमणे सज्झाए काउस्सग्गावराहपाहुणए । आलोअणपडिसुणणे उत्तम अट्ठेय वंदणयं ॥ १ ॥' तत्र सामान्यवन्दनकं उत्कृष्टचैत्यवन्दनां विधाय मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवंदनं दद्यात् । ततः इच्छा० भगव० देवसियं आलोएमि० पुनः द्वादशावर्तवन्दनकं दत्वा इच्छा० भग० देवसियं खामेमि० इति क्षामणं पुनः द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा प्रत्याख्यानोच्चारं कुर्यात् । तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं चैत्यवन्दनाभावेपि गुरुभक्त्यर्थं वन्दनकं दत्वा ।

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि। स्वाध्यायकरणेपि वन्दनकं कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनायां सर्वेष्वपि उत्तमार्थेषु वन्दनकदानं। एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनकं भवति। एकवेलं द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचनं क्षामणं प्रत्याख्यानं क्रमेण विदध्यात्। वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत्। इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा॥

अथ प्रतिक्रमणम्॥ यथा। गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा॰ भग॰ इरियावहियं पडिक्कमामि यावत् अप्पाणं वोसिरामि। चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवनं। 'चिइवंदणंमि तह वंदणंमि पडिक्कमणयंमि सज्झाए। पडिलेहणाइ आहारसंगहे तहय आलोए॥ १॥ आगमपढणारंभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे। गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले॥ २॥ वसई उवहिज्झाणे आरंभे लेवमाइए विहिए। कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय॥ ३॥ अप्पडिलेहियमग्गं निसिसंचरणे य वीसधणुगमणे। इरियावहिया साहूहिं फासियव्वेवमाईहिं॥ ४॥' इति इर्यापथिकी॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते। यथा। पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमणं यथा। 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमणं च। पडिक्कमणगयणं चिय सक्कच्छय कहण मह उवरिं॥ १॥ सामाइयदंडयकाउस्सग्गा चउवीसथयंमि उस्सग्गो। सुयथयउस्सग्गो विय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती॥ २॥ वंदणयं आलोयण संथारुच्चरण सुत्तकहणाइं। वंदणय खामणं चिय

घत्वा वरकनकआर्यां पठेत्। ततः शक्रस्तवं पठित्वा। अरहंत चेइयाणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसिरामि। ततो नमस्कारं विचिन्त्य नमो अरिहंताणं इति पारयित्वा नमोर्हत्सिद्धा० इति कथयित्वा प्रस्तुतजिनस्तुतिमेकां पठेत्। पुनश्चतुर्विंशति भणित्वा सव्वलोए अरिहंत० वंदणवत्तियाए जाव अप्पाणं० पूर्ववत्। नमस्कारं विचिन्त्य नमस्कारेण पारयित्वा सर्वजिनस्तुतिभणनं। ततः श्रुतस्तवं पठित्वा सुअस्स भगवओ करेमि काउ० वंदणव० जाव अप्पाणं वो० पूर्ववचिन्तनं श्रुतस्तुतिभणनं। ततः सिद्धस्तवपठनं ततो वेयावच्चगराणं संतिगराणं समदिट्ठिसमाहिगराणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ ऊ० यावदप्पाणं वो० पूर्ववचि-न्तनं नमस्कारेण पारयित्वा नमोर्हत्सिद्ध० पूर्वकं वैयावृत्यकरस्तुतिपाठः। पुनरुपविश्य शक्रस्तवपाठः। तत-श्चैत्यगाथासाधुगाथापाठः ततो नमोर्हत्सिद्धा० कथनपूर्वं प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः ततः जयवीयरायगाथापठनं तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। इत्युत्कृष्टचैत्यवन्दना। इत्यावश्यके शक्रस्तवचतुर्विंशतिस्तवयोजना॥

अथ वन्दनकयोजना॥ यथा। तत्र वन्दनकं द्वादशावर्तं। तदुक्तं पूर्वं। 'पडिक्कमणे सज्झाए काउस्सग्गा वराहपाहुणए.। आलोअणपडिसुणणे उत्तम अट्ठेय वंदणयं॥ १॥' तत्र सामान्यवन्दनकं उत्कृष्टचैत्यव-न्दनां विधाय मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवंदनं दद्यात्। ततः इच्छा० भगव० देवसियं आलोएमि० पुनः द्वादशावर्तवन्दनकं दत्वा इच्छा० भग० देवसियं खामेमि० इति क्षामणं पुनः द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा प्रत्याख्यानोच्चारं कुर्यात्। तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं चैत्यवन्दनाभावेपि गुरुभक्त्यर्थं वन्दनकं दत्वा।

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि। स्वाध्यायकरणेपि वन्दनकं कायोत्सर्गं च क्षामणे आलोचने गुरूपासनायां सर्वेष्वपि उत्तमार्थेषु वन्दनकदानं। एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनकं भवति। एकवेलं द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचनं क्षामणं प्रत्याख्यानं क्रमेण विदध्यात्। वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत्। इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा॥

अथ प्रतिक्रमणम्॥ यथा। गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहियं पडिक्कमामि यावत् अप्पाणं वोसिरामि। चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवनं। 'चिइवंदणंमि तह वंदणंमि पडिक्कमणयंमि सज्झाए। पडिलेहणाइं आहारसंगहे तहय आलोए॥ १॥ आगमपढणारंभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे। गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले॥ २॥ वसई उवहिठाणे आरंभे लेवमाइए विहिए। कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय॥ ३॥ अप्पडिलेहियमग्गं निसिसंचरणे य वीसधणुगमणे। इरियावहिया साहूहिं फासियव्वेवमाईहिं॥ ४॥' इति इर्यापथिकी॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते। यथा। पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमणं यथा। 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमणं च। पडिक्कमणगयणं चिय तपाच्छय कहण मह उचारिं॥ १॥ सामाइयदंडयकाउस्सग्गा चउवीसथयंमि उस्सग्गो। सुयथयउस्सग्गो चेय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती॥ २॥ वंदणयं आलोयण संथारुच्चरण सुत्तकहणाइं। वंदणय खामणं चिय

पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयत्। अत्र— मुहपोत्ती ...
पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयत्। अत्र— 'मुहपोत्ती चोलपट्टो कप्पतिगं तहय चेव रयहरणं। संथारुत्तरपट्टो दसपोहा उग्गए सूरे ॥ १ ॥ बहुवेलं पडिलेहण अंगोवहिवसहि इरियसज्झायं। उपओगकाउसग्गो मुनिगुरुवयणं च गुरुनमणं ॥ २ ॥' ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनानन्तरं क्षमा० द्वयपूर्वकं वदेत् भग० अंगपडिलेहणं संदि० अंगप० करेमि। ततः स्थापनाचार्यं चोलपट्टं कल्पत्रयं रजोहरणं प्रतिलेखयेत्। एतेषां प्रतिलेखनं साधुप्रतिलेखनाचेष्टितादवसेयं। ततः क्षमाश्रमणं दत्वा इच्छा० भगव० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि। ततः क्षमा० द्वयपूर्वकं कथयेत् इच्छा० भग० उपधि संदिसावउं उपधि पडिलेहउं इत्युक्त्वा संस्तारकोत्तरच्छदादिप्रतिलेखयेत्। क्षमा० द्वयपूर्वं भणाति भग० वसति संदिसावउँ वसति पडिलेखउं इत्युक्त्वा वसतिमात्रकप्रभृति दंडप्रोञ्छनेन मार्जयेत्। तत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे क्षमा० द्वयपूर्वं वदेत् इच्छा० भग० सज्झायं संदिसावेमि। नमस्कारं पठित्वा दशवैकालिकादिमाध्ययनद्वयं एकमध्ययनं वा। अथवा जयइ जगजी० गाथापंचविंशतिं गाथापञ्चकं वा उपविष्टः पठेत्। ततः क्षमा० पूर्वं भणाति भग० उपयोगं करेमि उपयोगस्स करावणत्थं करेमि काउस्सग्गं० अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसि० कायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तनं पारयित्वा नमस्कारभणनं ततः इच्छाकारेण संदिसह साधुभिरित्युक्ते गुरुः कथयति लाभु। पुनः साधवः कथयन्ति भग० कहलेसह गुरु० जह गहियं पुव्वसाहूहिं। पुनः साधुः कथयति इच्छं आवस्सियाए जस्स विजुग्गत्ति। ततः क्रमेण साधुवन्दनं ततो धर्मव्याख्यानं पठनपाठनकर्म साधवः

कुर्वन्ति। संप्राप्ते पादोनप्रहरे पुनः प्रतिलेखना तस्याः कालसूचनं यथा सर्वत्र प्राग्वत् विशेषस्तूच्यते। पुरुषः प्रमाणमस्याः सा पौरुषी छाया। कथं कर्कसंक्रान्तेः पूर्वाह्णे अपराह्णे वा यदा शरीरप्रमाणा छाया भवति तदा सर्वदिनेषु पौरुषी यथा। पुरुषस्योर्ध्वस्य दक्षिणकर्णनिवेशितार्कबिम्बस्य दक्षिणायनाद्यदिने। यदा तु छाया द्विपदी भवति तदा पौरुषी यथा। 'आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चित्ता। सोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरसी॥ १॥' हानिवृद्धित्वे एवं। अंगुलं सत्तरत्तेण पक्खेणं तु दुरंगुलं। वड्ढए हावए वावि मासेणं चतुरंगुलं॥ २॥ साहुवयणेणमित्यत्र पादोनप्रहरेणाप्यधिकारोऽतस्तत्र पौरुषीछायोपरि प्रक्ष्येयं। 'जिह्वामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा। अट्ठाहिं बीयतयंमी तइए दस अट्ठहिं चउत्थे॥ १॥' सार्धपौरुषत्वे एवं। 'पोसे तणुछायाए नवहिं एएहिं तु पोरसी सड्ढा। ताविक्किक्काहाणी जावा साढे पया तिन्नि॥ १॥' पूर्वार्धे अग्रे वक्ष्यमाणोपि प्रमाणविशेषप्रस्तावादेवं विज्ञेयं। 'पोसेवि हत्थछाया बारस अंगुलपमाण पुरिमड्ढे। मासि दुअंगुलहाणी आसाढे निट्ठिआ सवा॥ १॥' सुखावबोधार्थं स्थापना चैषां। द्वादशारयन्त्रकन्यासः[1]॥ तदनन्तरं क्षमा० पूर्वं साधवः कथयन्ति। भयवं बहुपडिपुन्नापोरसी साहवो उय जहा होह। इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य सर्वं मृन्नारिकेलकाछालाबुमयं पात्रनिचयं प्रतिलेखयेत्। ततश्चैत्यं परिपाटीप्रभृतिकर्म विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पारणा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। तत इति कथयेत्।

१ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रंथेऽन्यत्र योजितास्ति।

पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। अत्र—'मुहपत्ति चोलपट्टो कप्पतिगं तहय चेव रयहरणं। संथारुत्तरपट्टो दसपोहा उग्गए सूरे ॥ १ ॥ बहुवेलं पडिलेहण अंगोवहिवसहि इरियसज्झायं। उपओगकाउसग्गो मुनिगुरुवयणं च गुरुनमणं ॥ २ ॥' ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनानन्तरं क्षमा० द्वयपूर्वकं वदेत् भग० अंगपडिलेहणं संदि० अंगप० करेमि। ततः स्थापनाचार्यं चोलपट्टं कल्पत्रयं रजोहरणं प्रतिलेखयेत्। एतेषां प्रतिलेखनं साधुप्रतिलेखनाचेष्टितादवसेयं। ततः क्षमाश्रमणं दत्वा इच्छा० भगव० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि। ततः क्षमा० द्वयपूर्वकं कथयेत् इच्छा० भग० उपधि संदिसावउं उपधि पडिलेहउं इत्युक्त्वा संस्तारकोत्तरच्छदादिप्रतिलेखयेत्। क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० वसति संदिसावउँ वसति पडिलेखउं इत्युक्त्वा वसतिमात्रकप्रभृति दंडप्रोञ्छनेन मार्जयेत्। तत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे क्षमा० द्वयपूर्वं वदेत् इच्छा० भग० सज्झायं संदिसावेमि। नमस्कारं पठित्वा दशवैकालिकादिमाध्ययनद्वयं एकमध्ययनं वा। अथवा जयइ जगजी० गाथापंचविंशतिं गाथापञ्चकं वा उपविष्टः पठेत्। ततः क्षमा० पूर्वं भणति भग० उपयोगं करेमि उपयोगस्स करावणत्थं करेमि काउस्सग्गं० अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसि० कायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तनं पारयित्वा नमस्कारभणनं ततः इच्छाकारेण संदिसह साधुभिरित्युक्ते गुरुः कथयति लाभु। पुनः साधवः कथयन्ति भग० कहलेसह गुरु० जह गहियं पुवसाहूहिं। पुनः साधुः कथयति इच्छं आवस्सियाए जस्स विजुग्गत्ति। ततः क्रमेण साधुवन्दनं ततो धर्मव्याख्यानं पठनपाठनकर्म साधवः

कुर्वन्ति। संप्राप्ते पादोनप्रहरे पुनः प्रतिलेखना तस्याः कालसूचनं यथा सर्वत्र प्राग्वत् विशेषस्तूच्यते। पुरुषः प्रमाणमस्याः सा पौरुषी छाया। कथं कर्कसंक्रान्तेः पूर्वाह्णे अपराह्णे वा यदा शरीरप्रमाणा छाया भवति तदा सर्वदिनेषु पौरुषी यथा। पुरुषस्योर्ध्वस्य दक्षिणकर्णनिवेशितार्कबिम्बस्य दक्षिणायनाद्यदिने। यदा तु छाया द्विपदी भवति तदा पौरुषी यथा। 'आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चित्ता। सोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरसी॥ १॥' हानिवृद्धित्वे एवं। अंगुलं सत्तरत्तेण पक्खेणं तु दुरंगुलं। वड्ढए हावए वावि मासेणं चतुरंगुलं॥ २॥ साहुवयणेणमित्यत्र पादोनप्रहरेणाप्यधिकारोऽतस्तत्र पौरुषीछायोपरि प्रख्येयं। 'जिह्वामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा। अट्ठाहि बीयतयंमी तइए दस अट्ठहिं चउत्थे॥ १॥' सार्धपौरुषत्वे एवं। 'पोसे तणुछायाए नवहिं एएहिं तु पोरसी सड्ढा। ताविक्किक्काहाणी जावा साढे पया तिन्नि॥ १॥' पूर्वार्धे अग्रे वक्ष्यमाणोपि प्रमाणविशेषप्रस्तावादेवं विज्ञेयं। 'पोसेवि हत्थछाया बारस अंगुलपमाण पुरिमड्ढे। मासि दुअंगुलहाणी आसाढे निट्ठिआ सवा॥ १॥' सुखावबोधार्थं स्थापना चैषां। द्वादशारयन्त्रकन्यासः॥ तदनन्तरं क्षमा० पूर्वं साधवः कथयन्ति। भयवं बहुपडिपुन्नापोरसी साहवो उय जहा होह। इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य सर्वं मृन्नारिकेलकाष्ठालाबुमयं पात्रनिचयं प्रतिलेखयेत्। ततश्चैत्यं परिपाटीप्रभृतिकर्म विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पारणा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। तत इति कथयेत्।

१ भल्लाकृतिरस्मिन्प्रपेऽन्यत्र योजिताश्चि।

चता वैरोट्याप्रभृतीनां कायोत्सर्गस्तुतयः। ततो नमस्कारपूर्वं मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वंदनकं। तत इच्छामो-
णुसट्ठियं नमोऽर्हत्सिद्धा० पूर्वकं। 'नमोस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा। तज्जयावाप्तमोक्षाय परोक्षाय कुती-
र्थिनां ॥ १॥ येषां विकचारविन्दराज्याज्ज्यायः क्रमकमलावलिं दधत्या। सदृशैरिति संगतं प्रशस्यं कथितं सन्तु
शिवाय ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥ कषायतापार्जितजन्तुनिर्वृतिं करोतु यो जैनमुखाम्बुदोद्गतः। स शुक्रमासो-
द्भववृष्टिसंनिभो दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिरां ॥ ३ ॥' इति स्तुतित्रयपाठः। शक्रस्तवपाठः। स्तोत्रकथनं
आचार्योपाध्यायगुरुसाधुनमनं दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनाकायोत्सर्गः चतु० चतुष्टयचिन्तनं चतु० भणनं
क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि इत्युक्त्वा नमस्कारत्रयपाठः। ततः
क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं कायोत्सर्गः चतुष्टयचिन्तनं मुखेन चतु० भणनं०। ततः प्रव्रज्याविधानपाठः। इति
दैवसिकप्रतिक्रमणविधिः ॥

अथ पाक्षिके तु। 'मुहपत्ती वंदणयं संबुद्धाखामणं तहा लोए। वंदणपत्तेयं खामणाणि वंदणाय सुत्तं च
॥ १ ॥ सुत्तं उब्भट्ठाणं उस्सग्गो पुत्तिवंदणं तहय। पज्जंतिय खामणयं तह चउरो त्थोभवंदणयं ॥ २ ॥' प्रति-
क्रमणसूत्रकथनं यावत् दैवसिकप्रतिक्रमणवत्। ततः क्षमा० पूर्वकं इति वदेत् भग० पक्खियमुहपत्तियं प-
डिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। ततो वंदनकं। ततः इच्छा० भग० संबुद्धाखामणेणं अब्भुट्ठि-
ओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि। इत्थं खामेमि पक्खियं जं किंचि अपत्तियं पर० इत्यादि यावत् तस्स

मिच्छामि दुक्कडं । तत ऊर्ध्वीभूय भग० पक्खिअं आलोएमि इत्थं आलोएमि पक्खियं जो मे० इत्यादि । तदनन्तरं गुरुः कथयति चउत्थेणं पडिक्कमह इच्छाकारि जीणिआलोयउ तेहरिहि एकउपवास लेखइ तपश्चरणु एकु उपवासु । अथवा विआंबिल अथवा ३ निवी अथवा ४ एकासणा अथवा २ सहस्र सज्झायए तलइ तपश्चरणि करी । यथाशक्ति पक्षदिवसमाहिं प्रवेश करिज्जउ । पुनर्वन्दनकं । तत ऊर्ध्वीभूय इति वदेत् देवसियं आलोइयं वइक्कंतं प्रत्येकखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि इत्युक्त्वा पूर्वं गुरुः स्थापनाचार्यं क्षामयति इच्छा० भग० पक्खियं खामेमि इत्थं खामेमि पक्खियं जं किंचि इति दण्डकमुक्त्वा पुनः क्षमा० पूर्वं भग० सुखतपु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमांहि अभक्तिआसातना मनवचनकायखण्डनाविराधना कीधी हुइए तस्स० । ततः शिष्याः गुरुं ज्येष्ठादिअनुक्रमेण क्षमयन्ति । शिष्यो यदा भणति भग० पक्खियं खामेमि तदा गुरुः क० अहमवि खामेमि तुब्भे । शिष्यः क्षामणदण्डकं कथयति तदा गुरुः क० जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स० । यदा शिष्यः क्षमा० पूर्वं सुखत० पाक्षिकइतिक० तदा गुरुः क० देवगुरुप्रसादेन । यदा शिष्यः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना इत्यादिक० तदा गुरुः क० पक्षदिवसमाहि अप्रत्यउअ समाधान उपजाव्यउ तस्स० । एवं ज्येष्ठकनिष्ठानुक्रमेण यतिश्राद्धानां क्षमितिक्षामणा । ततो गुरुः कथयति इच्छाकारेण चउरासीलक्खजीवयोनिमध्ये पृथ्वीकायअप्कायतेजस्कायवायुकायवनस्प-

वता वैरोट्याप्रभृतीनां कायोत्सर्गस्तुतयः। ततो नमस्कारपूर्वं मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वंदनकं। तत इच्छामो-
णुसट्ठियं नमोर्हत्सिद्धा० पूर्वकं। 'नमोस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा। तज्जयावाप्तमोक्षाय परोक्षाय कुती-
र्थिनां ॥ १॥ येषां विकचारविन्दराज्याज्यायः क्रमकमलावलिं दधत्या। सदृशैरिति संगतं प्रशस्यं कथितं सन्तु
शिवाय ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥ कषायतापार्जितजन्तुनिर्वृतिं करोतु यो जैनमुखाम्बुदोद्गतः। स शुक्रमासो-
द्भववृष्टिसंनिभो दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिरां ॥ ३ ॥' इति स्तुतित्रयपाठः। शक्रस्तवपाठः। स्तोत्रकथनं
आचार्योपाध्यायगुरुसाधुनमनं दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनाकायोत्सर्गः चतु० चतुष्टयचिन्तनं चतु० भणनं
क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि इत्युक्त्वा नमस्कारत्रयपाठः। ततः
क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं कायोत्सर्गः चतुष्टयचिन्तनं मुखेन चतु० भणनं०। ततः प्रव्रज्याविधानपाठः। इति
दैवसिकप्रतिक्रमणविधिः ॥

अथ पाक्षिके तु। 'मुहपत्ती वंदणयं संबुद्धाखामणं तहा लोए। वंदणपत्तेयं खामणाणि वंदणय सुत्तं च
॥ १ ॥ सुत्तं उब्भट्ठाणं उस्सग्गो पुत्तिवंदणं तहय। पज्जंतिय खामणयं तह चउरो त्थोभवंदणयं ॥ २ ॥' प्रति-
क्रमणसूत्रकथनं यावत् दैवसिकप्रतिक्रमणवत्। ततः क्षमा० पूर्वकं इति वदेत् भग० पक्खियमुहपत्तियं प-
डिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। ततो वंदनकं। ततः इच्छा० भग० संबुद्धाखामणेणं अब्भुट्ठि-
ओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि। इत्थं खामेमि पक्खियं जं किंचि अपत्तियं पर० इत्यादि यावत् तस्स

मिच्छामि दुक्कडं । तत ऊर्ध्वीभूय भग० पक्खिअं आलोएमि इत्थं आलोएमि पक्खियं जो मे० इत्यादि । तदनन्तरं गुरुः कथयति चउत्थेणं पडिकमह इच्छाकारि जीणिआलोयउ तेहरिहि एकउपवास लेखइ तपश्चरणु एकु उपवासु । अथवा बिआंबिल अथवा ३ निवी अथवा ४ एकासणा अथवा २ सहस्र सज्झायए तलइ तपश्चरणि करी । यथाशक्ति पक्षदिवसमाहिं प्रवेश करिज्जउ । पुनर्वन्दनकं । तत ऊर्ध्वीभूय इति वदेत् देवसियं आलोइयं वइक्कंतं प्रत्येकखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि इत्युक्त्वा पूर्वं गुरुः स्थापनाचार्यं क्षामयति इच्छा० भग० पक्खियं खामेमि इत्थं खामेमि पक्खियं जं किंचि इति दण्डकमुक्त्वा पुनः क्षमा० पूर्वं भग० सुखतपु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० सुखपाक्षिकु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमांहि अभक्तिआसातना मनवचनकायखण्डनाविराधना कीधी हुइए तस्स० । ततः शिष्याः गुरुं ज्येष्ठादिअनुक्रमेण क्षमयन्ति । शिष्यो यदा भणति भग० पक्खियं खामेमि तदा गुरुः क० अहमवि खामेमि तुब्भे । शिष्यः क्षामणदण्डकं कथयति तदा गुरुः क० जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स० । यदा शिष्यः क्षमा० पूर्वं सुखत० पाक्षिकइतिक० तदा गुरुः क० देवगुरुप्रसादेन । यदा शिष्यः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना इत्यादिक० तदा गुरुः क० पक्षदिवसमाहि अमत्लउअ समाधान उपजाव्यउ तस्स० । एवं ज्येष्ठकनिष्ठानुक्रमेण यतिश्राद्धानां क्षमितिक्षामणा । ततो गुरुः कथयति इच्छाकारेण चउरासीलक्खजीवयोनिमध्ये पृथ्वीकायअप्कायतेजस्कायवायुकायवनस्प-

प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसंथारए ठामि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य शक्रस्तवं पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनकं ॥ ॥ श्राद्धानां व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातसंध्ययोः श्राद्धाः ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दनं विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यानं कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गं यथा । तमतिमिरपडलविद्धंसणस्स इत्यादिश्रुतस्तवं पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गः नमस्कारं स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथनं । ततः 'निव्वुइपसासणयं जयइ सया सवभावदेसणयं । कुसमयमयनासणयं जिणंदवरवीरसासणयं ॥ १ ॥' इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गः जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञानदर्शनचारित्रसमस्तपूजाराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वंदणवत्तिया इत्यादिपूर्वकं करणीयः । प्रायश्चित्तविशोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वंदणवत्तियाए इत्यादि न करणीयं किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्यं । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गः सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतुश्चतु० मयाः कायोत्सर्गे चतु० चिन्तनं । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्तं ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवताद्याराधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गाः ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्यगताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते स्वमनीषितचतु०

नमस्काराभिग्रहचिन्तनरूपाः । तथा सम्यक्त्वारोपणनन्दीयोगोद्वहनोद्देशादिषु ये कायोत्सर्गास्ते एकचतु० चिन्तनरूपाः । इत्यावश्यके कायोत्सर्गयोजना ॥ ॥ अथ प्रत्याख्यानं । तत्र दशविधप्रत्याख्यानानि । उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्चक्खाहि चउव्विहंपि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं विगइसेसिआओ पच्चक्खाहि अन्न० सह० लेवालेवेणं गिहत्थसंसट्ठेणं उक्खित्तविवेगेणं पडुचमक्खेणं पारिट्ठावणियागारेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं बिआसणं पच्चक्खा० दुविहंपि आहारं असणं खाइमं अन्नत्थ० सह० सागारियागारेणं आउंटणपसारणेणं गुरुअब्भुट्ठाणेणं पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासियं भोगं परिभोगं पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ २ पोरसियं पच्च० उग्गए सूरे चउ० अ० पा० खा० सा० अन्न० सह० पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयणेणं सव्व० विगइसेसियाउ पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिहत्थ० उक्खि० पडुचमक्खिएणं पारि० मह० सव्वसमा० एकासणं पच्च० त्रिविहंपि आहारं असणं खाइमं साइमं अन्नत्थ० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासियं भोगपरिभोगं पच्चक्खाहि अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरामि ४ साढपोरसहियं पच्च० उग्गए सूरे चउ० असणं ४ अन्नत्थ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० सव्व० निविगइयं पच्च० अ० सहसा० लेवा० गिहत्थ० उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं पच्च० त्रिविहं० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ ६ सूरेउग्गे

प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसंथारए ठामि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य शक्रस्तवं पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनकं ॥ ॥ श्राद्धानां व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातसंध्ययोः श्राद्धाः ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दनं विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यानं कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गं यथा । तमतिमिरपडलविद्धंसणस्स इत्यादिश्रुतस्तवं पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गः नमस्कारं स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथनं । ततः 'निव्वुइपसासणयं जयइ सया सव्वभावदेसणयं । कुसमयमयनासणयं जिणंदवरवीरसासणयं ॥ १ ॥' इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गः जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञानदर्शनचारित्रसमस्तपूजाराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वंदणवत्तिया इत्यादिपूर्वकं करणीयः । प्रायश्चित्तविशोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वंदणवत्तियाए इत्यादि न करणीयं किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्यं । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गः सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतुश्चतु० मयाः कायोत्सर्गं चतु० चिन्तनं । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्तं ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवताराधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गाः ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्यगताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते स्वमनीषितचतु०

नमस्काराभिग्रहचिन्तनरूपाः । तथा सम्यक्त्वारोपणनन्दीयोगोद्वहनोद्देशादिषु ये कायोत्सर्गास्ते एकचतु०
चिन्तनरूपाः । इत्यावश्यके कायोत्सर्गयोजना ॥ ॥ अथ प्रत्याख्यानं । तत्र दशविधप्रत्याख्यानानि । उग्गए
सूरे नवकारसहियं पच्चक्खाहि चउविहंपि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहसागा-
रेणं विगइसेसिआओ पच्चक्खाहि अन्न० सह० लेवालेवेणं गिहत्थसंसट्टेणं उक्खित्तविवेगेणं पडुच्चमक्खेणं
पारिट्ठावणियागारेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं बिआसणं पच्चक्खा० दुविहंपि आहारं असणं
खाइमं अन्नत्थ० सह० सागारियागारेणं आउंटणपसारणेणं गुरुअब्भुट्ठाणेणं पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचि-
त्तदेसावगासियं भोगं परिभोगं पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ २ पोरसियं पच्च० उग्गए सूरे चउ०
अ० पा० खा० सा० अन्न० सह० पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयणेणं सव्व० विगइसेसियाउ पच्च० अ-
न्न० सह० लेवा० गिहत्थ० उक्खि० पडुच्चमक्खिएणं पारि० मह० सव्वसमा० एकासणं पच्च० त्रिविहंपि आ-
हारं असणं खाइमं साइमं अन्नत्थ० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगा-
सियं भोगपरिभोगं पच्चक्खाहि अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरामि ४ साढपोरसहियं पच्च० उग्गए सूरे
चउ० असणं ४ अन्नत्थ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० सव्व० निविगइयं पच्च० अ० सहसा० लेवा० गिहत्थ०
उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं पच्च० त्रिविहं० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउं०
गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ ६ सूरेउग्गे

प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसंथारए ठामि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य शक्रस्तवं पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनकं ॥ ॥ श्राद्धानां व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातसंध्ययोः श्राद्धाः ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दनं विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यानं कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गं यथा । तमतिमिरपडलविद्धंसणस्स इत्यादिश्रुतस्तवं पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गः नमस्कारं स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथनं । ततः 'निव्वुइपसासणयं जयइ सया सव्वभावदेसणयं । कुसमयमयनासणयं जिणंदवरवीरसासणयं ॥ १ ॥' इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गः जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञानदर्शनचारित्रसमस्तपूजाराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वंदणवत्तिया इत्यादिपूर्वकं करणीयः । प्रायश्चित्तविशोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वंदणवत्तियाए इत्यादि न करणीयं किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्यं । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गः सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतुश्चतु० मयाः कायोत्सर्गं चतु० चिन्तनं । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्तं ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवताराधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गाः ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्यगताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते स्वमनीषितचतु०

यथा। 'सचित्त १ दव्व २ विगई ३ वाहण ४ तंबोल ५ वत्थ ६ कुसमेसु ७। आसण ८ सयण ९ विलेवण १० बंभं ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ १ ॥ सचित्तानि अप्रासुकभक्ष्याणि १ द्रव्याणि प्रासुकभक्ष्याणि २ विकृतयः पूर्वोक्ता दश ३ वाहनानि अश्वादीनि ४ ताम्बूलं क्रमुकपत्रादि ५ वस्त्राणि आच्छादनानि ६ कुसुमानि माल्यानि ७ आसनानि वेत्रासनपट्टप्रभृतीनि ८ शयनानि खट्वातूलिकादीनि ९ विलेपनानि चन्दनकस्तूरिकादीनि १० ब्रह्मव्रतं ११ दिक्षु देशावकासिकं १२ स्नानं स्नेहोद्वर्तनजलमयं १३ भक्तं अन्नं १४ एतेषां गृहिणो यथाशक्ति प्रतिदिनं संख्यां कुर्वन्ति । वोसिरामि वोसिरइ व्युत्सृजामि व्युत्सृज इति परित्यागवाचकं पदं । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानयोजना ॥

नृपादीनां नियोगिनां परसेवकानां बहुव्यवसायानां च कृते आवश्यकविधिर्यथा । सर्ववस्त्रालंकारसहितोपि शुचिर्भूत्वा देवाग्रे शुचिस्थाने वा पूर्वोदङ्मुखः कृतोत्तरासङ्गः उपविष्टः सन् पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रं पठेत् । ततः । 'पंचमहव्वयजुत्तो पंचविहायारपालणसमत्थो। पञ्चसमिओ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ' ॥१॥ ततः इच्छाका० भग० इरियावहियं इत्यारभ्य यावत्तस्स मिच्छामि दुक्कडं इतिपर्यन्तं ऐर्यापथिकीं पठेत् । ततः करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव आवस्सयं पज्जुवासामि दुविहं० शेषो दण्डकः पूर्ववत् । तदनन्तरं शक्रस्तवं सव्वेसिं तेसिं पुणो तिविहेण तिदंडवीरियाणं इतिपर्यन्तं पठेत् । चतुर्विंशतिस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसन्तु इतिपर्यन्तं, श्रुतस्तवं धम्मुत्तरं वढउ इतिपर्यन्तं, सिद्धस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु

एकासणं एकलट्ठाणं पच० त्रिवि० २ अ० सा० सा० अन्न० सह० सा०
उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं एकलट्ठाणं पच० त्रिवि० २ अ० सा० सा० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । पुरमड्ढ-
गारि० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्र० स० नि० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । विगइ० अन्न० सह० लेवा० गिह०
णापच्चक्खाणं । गंठि० चउ० असणं ४ अन्न० सह० मह० सह० विगइसेसि० अन्न० सह० सागा०
उक्खि० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं अट्ठकवलं पच० त्रिवि० ३ अ० सा० सा० अन्न० सह० मह०
आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्र० स० नि० देसावगासियं भोगपरिभोगं पच्चक्खाइ । अन्न० सह० मह०
सव्व० वोसिरई अट्ठकवलं ॥ इति पिण्डितपच्चक्खाणानि ॥ ॥ 'पच्चक्खाइ परस्येति पच्चक्खामि तथात्मनः ।
पाणस्सेति च साधूनां द्रव्यादि गृहिणां पुनः ॥ १ ॥' यथा साधूनां पाणस्स लेवाडेण वा अलेवाडेण वा
अत्थेण वा बहुलेण वा ससित्थेण वा असित्थेण वा वोसिरइ । इति साधूनां वाक्यं कथ-
नीयं ॥ ॥ गृहिणां यथा । द्रव्यसचित्तनियमेति । 'नवकारपोरसीए पुरिमड्ढेकासणे अभत्तट्ठे । उप्पो० सा०
सू० सू० सू० नेया पढमक्खरा कमसो ॥ १ ॥' सार्धपौरुषी अपार्धपौरुषी पूर्वार्धपोरन्तर्वर्तते तथाराकारादि
तद्वत् ॥ ॥ अभिग्रहास्तु मनःकल्पिताः यथा । 'अङ्गुट्ठमुट्ठिगंठी घरसे उस्सास थिबुगजोइक्खे । भणियं
संकियमेयं धीरेहिं अणंतनाणीहिं ॥ १ ॥' तथाच मुनयः प्रत्याख्यानान्ते पाणस्स लेवालेवेण वा इत्यादि प्र-
त्याख्यांति । श्राद्धास्तु द्रव्यसचित्तदेसावगासियं इति । तत्रागारचतुष्कं पूर्वमेवोक्तं यथा । हवंति सेसेसु
चत्तारि इति वचनात् । तथाच श्राद्धाः प्राभातिकप्रतिक्रमणमध्ये प्रत्याख्यानादौ सचित्तादिसंख्यां कुर्वन्ति

यथा। 'सचित्त १ दव्व २ विगई ३ वाहण ४ तंबोल ५ वत्थ ६ कुसमेसु ७। आसण ८ सयण ९ विलेवण १० बंभं ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ १ ॥ सचित्तानि अप्रासुकभक्ष्याणि १ द्रव्याणि प्रासुकभक्ष्याणि २ विकृतयः पूर्वोक्ता दश ३ वाहनानि अश्वादीनि ४ ताम्बूलं क्रमुकपत्रादि ५ वस्त्राणि आच्छादनानि ६ कुसुमानि माल्यानि ७ आसनानि वेत्रासनपट्टप्रभृतीनि ८ शयनानि खट्वातूलिकादीनि ९ विलेपनानि चन्दनकस्तूरिकादीनि १० ब्रह्मव्रतं ११ दिक्षु देशावकासिकं १२ स्नानं स्नेहोद्वर्तनजलमयं १३ भक्तं अन्नं १४ एतेषां गृहिणो यथाशक्ति प्रतिदिनं संख्यां कुर्वन्ति । वोसिरामि वोसिरइ व्युत्सृजामि व्युत्सृज इति परित्यागवाचकं पदं। इत्यावश्यके प्रत्याख्यानयोजना ॥

नृपादीनां नियोगिनां परसेवकानां बहुव्यवसायानां च कृते आवश्यकविधिर्यथा । सर्ववस्त्रालंकारसहितोपि शुचिर्भूत्वा देवाग्रे शुचिस्थाने वा पूर्वोदङ्मुखः कृतोत्तरासङ्गः उपविष्टः सन् पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रं पठेत्। ततः। 'पंचमहव्वयजुत्तो पंचविहायारपालणसमत्थो। पञ्चसमिओ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ' ॥१॥ ततः इच्छाका० भग० इरियावहियं इत्यारभ्य यावत्तस्स मिच्छामि दुक्कडं इतिपर्यन्तं ऐर्यापथिकीं पठेत् । ततः करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव आवस्सयं पज्जवासामि दुविहं० शेषो दण्डकः पूर्ववत्। तदनन्तरं शक्रस्तवं सव्वेसिं तेसिं पुणो तिविहेण तिदंडवीरियाणं इतिपर्यन्तं पठेत् । चतुर्विंशतिस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसन्तु इतिपर्यन्तं, श्रुतस्तवं धम्मुत्तरं वड्ढउ इतिपर्यन्तं, सिद्धस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु

इतिपर्यन्तं । ततः । 'अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानाञ्जनशलाकया । नेत्रमुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१॥' इति पठित्वा आयरिउ उवज्झाए इति गाथात्रयं पठेत् । ततो ये मया क्रोधमानमायालोभाः कृपापाः शब्दरूपरसगन्धस्पर्शलालसतया कृताः तेषां मिथ्या मे दुष्कृतं । यद्देवस्य प्रतिमादि दुःस्थापनतच्छासनलङ्घननिन्दनोपहासादि कृतं तद्भगवन्तोऽर्हन्तः क्षम्यन्तां । यच्च गुरूणां त्रयस्त्रिंशदाशातनारूपं अविनयं कृतं तद्गुरवः क्षम्यन्तां । यच्च मिथ्यात्वहिंसानृतस्तेयमैथुनपरिग्रहार्तरौद्रैः धर्मलङ्घनं कृतं तद्भगवान् धर्मः क्षम्यतां । यत्पुस्तकादिदुःस्थापनेन अदेशकालादिपाठेन ज्ञानाशातनं कृतं तद्भगवानागमः क्षम्यतां । यच्च शङ्कादिभिः मिथ्यात्वपोषणेन दर्शनलङ्घनं कृतं तद्भगवद्दर्शनं क्षम्यतां । यावद्बन्धच्छविच्छेदाप्यतिभाराहारपानरोधैः प्राणातिपाताणुव्रतलङ्घनं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं १ मिथ्योपदेशाभ्याख्यानकूटलेखोक्तिमन्त्रभेदैः मृषावादाणुव्रतलङ्घनं कृतं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं २ स्तेयानुज्ञातस्तदादानराज्यलङ्घनप्रतिरूपकरणकूटमानादिभिः यददत्तादानाणुव्रत० ३ इत्वरानात्तागमपरविवाहनातिरागानङ्गक्रीडाभिः यन्मैथुनाणुव्रत० ४ धनधान्यरूप्यकुप्यक्षेत्रवास्तुद्विपदचतुष्पदसंख्यालङ्घनेन यत्परिग्रहाणुव्रत० ५ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्रमस्मृत्यभावक्षेत्रवृद्धिभिर्यद्दिग्विरतिगुणव्रत० ६ सचित्ततत्संबद्धतत्संमिश्रसंधानदुःपक्वाहारैः अङ्गारवनशकटभाटकस्फोटजीविकाभिः दन्तलाक्षारसकेशविषवाणिज्यैर्यन्त्रपीडानिर्लाञ्छनासतीपोषदवदानसरःशोषैः खरकर्मभिर्यद्भोगोपभोगमानगुणव्रत० ७ संयुक्ताधिकरणोपभोगातिरेकमौखर्यकन्दर्पकौत्कुच्यैर्यदनर्थदण्डविरतिगुणव्रत०

मनोवाक्कायदुःप्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थानैः सामायिकशिक्षाव्रत० ९ प्रयोगानयनपुद्गलक्षेपशब्दरूपानुपातैर्यद्देशावकाशिकशिक्षाव्रत० १० अनादरस्मृत्यनुपस्थापनअदृष्टाप्रमार्जितोत्सर्गादानसंस्तरणैर्यत्पौषधगुणव्रत० ११ सचित्तक्षेपविधानकालातिक्रममत्सरान्यापदेशैर्यदतिथिसंविभागगुणव्रतलङ्घनं कृतं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं १२। सर्वमपि दिवारात्रौ यद्दुश्चरितं (दुश्चिन्तितं) दुर्भाषितं दुश्चेष्टितं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति पठित्वा। ततः चत्तारिमङ्गलं अरिहन्तामङ्गलं सिद्धामङ्गलं साहूमङ्गलं केवलिपन्नत्तो धम्मो मङ्गलं १ चत्तारिलोगुत्तमा अरिहन्तालोगुत्तमा सिद्धालोगुत्तमा साहूलोगुत्तमा केवलिपन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो २ चत्तारिसरणं पवज्जामि अरिहंते सरणं पवज्जामि ३ इति पठेत्। तदनन्तरं जिनस्तोत्रपाठः । ततः। शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः । दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ १ ॥ इति कथनं। ततः परमेष्ठिमन्त्रं पठित्वा। मनोवाक्काययोगानां शुभसंस्थापनान्मया। शुभावश्यककार्येण पूर्णं सामायिकं कृतं ॥ १ ॥ अतीचारैरभग्नं मे सामायिकमनुत्तरं। अर्हद्गुरुप्रसादेन पुनरस्तु क्षणे क्षणे ॥ २ ॥ पुनः पुनरस्तु सामायिकं इति सामायिकपारणश्लोकः । ततः प्रत्यक्षतया वा मनसा वा गुरुवन्दनं । इति नृपतियोगिकार्यव्याक्षिप्तानां गृहिणां संक्षेपतः प्रतिक्रमणविधिः संपूर्णः ॥ ॥ कदाचित्कस्यचित्प्रज्ञामान्द्येन सामायिकप्रत्याख्यानदण्डकं मुखपाठेन नायाति तेन चित्ताभिग्रहेणैव सामायिकप्रत्याख्याने करणीये परं चायं विशेषः दण्डकोच्चारणेनादृतं सामायिकं प्रत्याख्यानं च। अतीचारागमनैरभग्नं भवति तन्मध्याकारोच्चारणव-

शात् मनस्याद्दते तु दण्डकोचारवर्जितं सामायिकं प्रत्याख्यानं भग्नं भवति। तद्भङ्गे [illegible]
प्रायश्चित्तमाचरणीयं। तथा च। 'जिनार्चनगुरोः पूजा सिद्धान्तपठनं तथा। वैयावृत्यं मुनीनां च बिम्बपुस्तकयोरपि ॥ १ ॥ धर्मोपदेशश्रवणं व्याख्यानं धर्मशास्त्रकं। प्रमार्जनादि वा कार्यं प्रतिपत्तिर्गुरोरपि ॥ २ ॥ परमेष्ठिमन्त्रजापः स्तोत्रपाठोर्हतामपि। इत्यादिधर्मवैयग्र्यं सर्वमावश्यकं विदुः ॥ ३ ॥ मध्याह्नान्मध्यरात्रं च यावद्दैवसिकं विदुः। मध्यरात्राच्च मध्याह्नं यावत्कर्म च रात्रिकं ॥ ४ ॥' इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे षड्विधावश्यककीर्तनो नामाष्टात्रिंशत्तम उदयः ॥ ३८ ॥ ग्रन्थाग्रं २५०० ॥

एकोनत्रिंशत्तम उदयः।

अथ तपोविधिरुच्यते ॥ सचायं। यद्दूरं यद्दुराराध्यं यच्च दूरे व्यवस्थितम्। तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥ ततः शिवकुमारवच्चरति मन्दिरस्थोपि यः स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्तिभृत्। कृशत्वकृशतापनोल्लसितकर्णकं काञ्चनं सुधातुषु विशिष्टतां नृपतिमौलितामेति च ॥ २ ॥ ततः सकलकर्मभिर्द्विविधलब्धिकृन्निश्रितं गृहे पुरि च दुर्भरोप्ययमहह चन्दिषेणो द्विजः। व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवन्द्यो भवेद्रविज्वलनतापितः श्रयति दीप्तिमायो घटः ॥ ३ ॥ यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभिः। तं तथा कुर्वतां सन्तु मनोवाञ्छितसिद्धयः ॥ ४ ॥ असत्यां दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च। अनुष्ठेयं पुण्यवद्भिस्त-

पःकर्म सुदुष्करं ॥ ५ ॥ तद्धि द्वादशरूपं स्याद्बाह्याभ्यन्तरभेदतः । संयोज्य षड्विधं बाह्यमुपवासादिकमेभिः ।
॥ ६ ॥ तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः । कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥ ७ ॥
कश्चित्फलादिभिश्चीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः । योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥ ८ ॥ कल्याणा-
दिपुण्डरीकतपोमुख्यो मुनीरितः । रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥ ९ ॥ एवं संमील्य विद्वद्भिस्तपः-
श्रेणिः प्रदर्शिता । कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमाद्युपासकैः ॥१०॥ कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलदं
तपः । नोद्या योगा गृहस्थैश्च शेषं सर्वं तपोपि हि ॥११॥ विधेयं श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविधं । शा-
न्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निःकषायकः ॥ १२ ॥ धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः । कर्मक्ष-
यार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥ १३ ॥ दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः । क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जी-
वस्तपसि योज्यते ॥ १४ ॥ पाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वं तपसि स्फुटे । त्यक्तं प्रतिष्ठादीक्षासु कालं तस्मि-
न्नपि त्यजेत् ॥ १५ ॥ शुभे मुहूर्ते प्रारब्धे काण्डान्यायान्तु यान्तु वा । पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषणं
॥ १६ ॥ मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारैर्भौमं शनिं विना । आद्यादनतपोनन्द्यालोचनादिषु भं शुभं ॥ १७ ॥ क्रियमाणे
तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि । आयाति नियमात्कार्यं दुर्लङ्घ्यो नियमः सतां ॥ १८ ॥ प्रवर्धमानः संस्थाप्य
पश्चात्तत्क्रियतां तपः । तपोमध्ये तपः कार्यं गरिष्ठं तप आचरेत् ॥ १९ ॥ अवशेषं लघु तपः कार्यं पश्चात्त-
तोपि हि । अनाभोगादिभिर्भग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥ २० ॥ आलोचनीयं तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।

शात् मनस्याद्दते तु दण्डकोचारवर्जिते सामायिके प्रत्याख्याने भग्ने भवतः तद्भङ्गे प्रायश्चित्तविधिप्रक्रमोक्तं प्रायश्चित्तमाचरणीयं। तथा च। 'जिनार्चनगुरोः पूजा सिद्धान्तपठनं तथा। वैयावृत्यं मुनीनां च बिम्बपुस्तकयोरपि ॥ १ ॥ धर्मोपदेशश्रवणं व्याख्यानं धर्मशास्त्रकं। प्रमार्जनादि वा कार्यं प्रतिपत्तिर्गुरोरपि ॥ २ ॥ परमेष्ठिमन्त्रजापः स्तोत्रपाठोर्हतामपि। इत्यादिधर्मवैयग्र्यं सर्वमावश्यकं विदुः ॥ ३ ॥ मध्याह्नान्मध्यरात्रं च यावद्दैवसिकं विदुः। मध्यरात्राच्च मध्याह्नं यावत्कर्म च रात्रिकं ॥ ४ ॥' इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे षड्विधावश्यककीर्तनो नामाष्टात्रिंशत्तम उदयः ॥ ३८ ॥ ग्रन्थाग्रं २५०० ॥

एकोनत्रिंशत्तम उदयः।

अथ तपोविधिरुच्यते ॥ सचायं। यद्दूरं यद्दुराराध्यं यच्च दूरे व्यवस्थितम्। तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥ ततः शिवकुमारवच्चरति मन्दिरस्थोपि यः स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्तिभृत्। कृशत्वकृशतापनोल्लसितकर्णकं काञ्चनं सुधातुषु विशिष्टतां नृपतिमौलितामेति च ॥ २ ॥ ततः सकलकर्मभिर्द्विविधलब्धिकृन्निश्चितं गृहे पुरि च दुर्भरोप्यहह वन्दिषेणो द्विजः। व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवन्द्यो भवेद्रविज्वलनतापितः श्रयति दीप्तिमाद्यो घटः ॥ ३ ॥ यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभिः। तं तथा कुर्वतां सन्तु मनोवाञ्छितसिद्धयः ॥ ४ ॥ असत्यां दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च। अनुष्ठेयं पुण्यवद्भिस्त-

पःकर्म सुदुष्करं ॥ ५ ॥ तद्धि द्वादशरूपं स्याद्बाह्याभ्यन्तरभेदतः । संयोज्य षड्विधं बाह्यमुपवासादिकर्मभिः ।
॥ ६ ॥ तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः । कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥ ७ ॥
कश्चित्फलादिभिश्चीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः । योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥ ८ ॥ कल्याणा-
दिपुण्डरीकतपोमुख्यो मुनीरितः । रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥ ९ ॥ एवं संमील्य विद्वद्भिस्तपः-
श्रेणिः प्रदर्शिता । कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमावाह्युपासकैः ॥१०॥ कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलदं
तपः । नोह्या योगा गृहस्थैश्च शेषं सर्वं तपोपि हि ॥११॥ विधेयं श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविधं । शा-
न्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निःकषायकः ॥ १२ ॥ धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः । कर्मक्ष-
यार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥ १३ ॥ दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः । क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जी-
वस्तपसि योज्यते ॥ १४ ॥ षाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वं तपसि स्फुटे । त्यक्तं प्रतिष्ठादीक्षासु कालं तस्मि-
न्नपि त्यजेत् ॥ १५ ॥ शुभे मुहूर्ते प्रारब्धे काण्डान्यायान्तु यान्तु वा । पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषणं
॥ १६ ॥ मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारैर्भौमं शनिं विना । आह्वाटनतपोनन्द्यालोचनादिषु भं शुभं ॥ १७ ॥ क्रियमाणे
तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि । आयाति नियमात्कार्यं दुर्लङ्घ्यो नियमः सतां ॥ १८ ॥ प्रवर्धमानः संस्थाप्य
पश्चात्तत्क्रियतां तपः । तपोमध्ये तपः कार्यं गरिष्ठं तप आचरेत् ॥ १९ ॥ अवशेषं लघु तपः कार्यं पश्चात्त-
तोपि हि । अनाभोगादिभिर्भग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥ २० ॥ आलोचनीयं तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।

क्रमजे तपसि प्रायो न गणेयस्तिथिक्रमः ॥ २१ ॥ तिथिजे तपसि श्रेष्ठा सूर्योदयगता तिथिः । तिथेः पाते च पूर्वस्मिन्नाह्नि वृद्धौ परत्र वा ॥ २२ ॥ कार्यं तिथितपःकर्म प्राहेति भगवान् जिनः । कालवृद्धिरसत्यागावृत्तिसंक्षेपतस्तथा ॥ २३ ॥ ऊनोदर्यमनशनं कायक्लेशान्तरेषु च । अधिकं यत्तपस्तत्तु ज्ञेयं वृद्ध्योत्तरोत्तरं ॥ २४ ॥ मौहूर्तिकं प्राहरिकं सार्धप्राहरिकं तथा । मध्याह्नमापराह्णं च तपः कालोत्तरोत्तरं ॥ २५ ॥ संख्याधिकृनिर्विकृतिकं तथा नैर्विकृतं पुनः । आचाम्लमेकसिक्थं च रसत्यागोत्तरोत्तरं ॥ २६ ॥ द्विभक्तमेकभक्तं च संख्याकवलवृत्तिकं । उपवासमनीरं च वृत्तिसंक्षेपणोत्तरं ॥ २७ ॥ तपःप्रारम्भणे कार्यमष्टया जिनपूजनं । तपोनिर्वाहसिद्ध्यर्थं पौष्टिकं विधिसंयुतं ॥ २८ ॥ ग्रहदिक्पालयक्षाणां मुद्रानैवेद्यसत्फलैः । पदर्चनं गुरुः कुर्यात्तत्पौष्टिकमुदाहृतं ॥ २९ ॥ पुस्तकाम्बरपात्रान्नाशनं शुद्धगुरुष्वपि । संघार्चनं क्षेत्रदेवीपुरदैवतपूजनं ॥ ३० ॥ योगोपधानप्रतिमासु नन्द्यः कार्या मुनीन्द्रैर्विधिसन्निवेदिताः । शेषे तपःकर्मणि शक्रसंस्तवैरावश्यकादिर्व्रतपावनाविधिः ॥ ३१ ॥ शुद्धं तपः केवलमप्युदारं सोद्यापनस्यास्य पुनस्तुमः किं । इयं पयो धेनुगुणेन तत्तु द्राक्षासिताक्षोद्युतं सुधैव ॥ ३२ ॥ वृक्षो यथा दोहदपूरणेन कायो यथा सद्रसभोजनेन । विशेषशोभां लभते यथोक्तेनोद्यापनेनैव तथा तपोऽपि ॥ ३३ ॥ उपधानानि सर्वाणि द्वादशप्रतिमा यतेः । एकादश गृहस्थस्य योगाः सैद्धान्तिकाः क्रमात् ॥ ३४ ॥ इन्द्रियाणां जयश्चैव कषायजय एव च । योगशुद्धिर्धर्मचक्रं तथैवाष्टाह्निकाद्वयं ॥ ३५ ॥ कर्मसूदनमन्तानि जिनोक्तानि तपांसि वै । वियोगानि गृहस्थस्य सर्वाण्यङ्गानि वै यतेः ॥ ३६ ॥

उपधानतपः १ श्राद्धप्रतिमातपः २ यतिप्रतिमातपः ३ योगतपः ४ इन्द्रियजयतपः ५ कषायजयतपः ६ योगशुद्धितपः ७ धर्मचक्रतपः ८ अष्टाह्निकातपोद्वयं ९।१० कर्मसूदनतपः ११ इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ कल्याणकानि ज्ञानं च दर्शनं चरणं तथा । चान्द्रायणं वर्धमानं ततः परमभूषणं ॥ १ ॥ दीक्षा च ज्ञाननिर्वाणे तथोनोदरिकातपः । संलेखना सर्ववीरं तथा च कनकावली ॥ २ ॥ मुक्तावली रत्नमाला सिंहनिःक्रीडितद्वयं । भद्रं चैव महाभद्रं ततो भद्रोत्तरं पुनः ॥ ३ ॥ ततश्च सर्वतोभद्रं गुणरत्नमथाङ्ककं । सांवत्सरं नन्दिसरः पुण्डरीकं तथैव च ॥ ४ ॥ माणिक्यप्रस्तारी पद्मोत्तरसमवसरणयुगलानि । गणधरमशोकवृक्षं सप्ततिशतकं नमस्कारं ॥ ५ ॥ पूर्वचतुर्दशकमथो एकावलिका च दशविधो धर्मः । पञ्चपरमेष्ठिसंज्ञा पञ्चम्याद्वितयमथ संघः ॥ ६ ॥ आधीयते च मनुजैः सर्गादिफलार्थिभिर्विमलवृत्तैः । तस्माद्धनं महाघनमथ वर्गश्रेणिमेरुतपः ॥ ७ ॥ द्वात्रिंशत्कल्याणकमघच्यवनजन्मलोकनालीनि । कल्याणाष्टाह्निकमथ सूर्यायनमन्तरा वज्रं ॥ ८ ॥ आचाम्लं वर्धमानं ततस्तपः स्यान्महावीरं । माघश्रेणिर्लक्षप्रतिपद्गीतार्थकथिततपः ॥ ९ ॥ साधुसाध्वीश्रावकाणां श्राविकाणां महात्मनां । तपांस्याचरणीयानि गीतार्थकथितानि वै ॥ १० ॥ कल्याणकतपः १ ज्ञानतपः २ दर्शनतपः ३ चारित्रतपः ४ चान्द्रायणतपः ५ वर्धमानतपः ६ परमभूषणतपः ७ दीक्षातपः ८ ज्ञानतपः ९ निर्वाणतपः १० ऊनोदरीतपः ११ संलेखनातपः १२ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः १३ कनकावलीतपः १४ मुक्तावलीतपः १५ रत्नावलीतपः १६ लघुसिंहनिःक्रीडिततपः १७ बृहत्सिंहनिःक्रीडिततपः १८ भद्रतपः १९ महाभद्र-

तपः २० भद्रोत्तरतपः २१ सर्वतोभद्रतपः २२ गुणरत्नसंवत्सरतपः २३ अङ्गतपः २४ संवत्सरतपः २५ नन्दीश्वरतपः २६ पुण्डरीकतपः २७ ॥ माणिक्यप्रस्तारिकातपः २८ पद्मोत्तरतपः २९ समवसरणतपः ३० द्वितीयसमवसरणतपः ३१ गणधरतपः ३२ अशोकवृक्षतपः ३३ ससतिशततपः ३४ नमस्कारतपः ३५ चतुर्दशपूर्वतपः ३६ एकावलीतपः ३७ दशविधयतिधर्मतपः ३८ पञ्चपरमेष्ठितपः ३९ लघुपञ्चमीतपः ४० बृहत्पञ्चमीतपः ४१ चतुर्विधसंघतपः ४२ घनतपः ४३ महाघनतपः ४४ वर्गतपः ४५ श्रेणितपः ४६ मेरुतपः ४७ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ४८ च्यवनतपः ४९ जन्मतपः ५० लोकनालितपः ५१ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ५२ सूर्यायनतपः ५३ आचाम्लवर्धमानतपः ५४ महावीरतपः ५५ माघमालातपः ५६ लक्षप्रतिपत्तपः ५७ इति गीतार्थाचीर्णानि तपांसि ॥ ॥ 'सर्वाङ्गसुन्दरतपो १ निरुजशिखं २ सुभगता त्रिदशवृक्षं ३ । दमयन्त्या ४ यतिजनकं ५ साक्षयनिधि ६ मुकुटसप्तमी ७ च तपः ॥ १ ॥ अंबा ८ श्रुतदेवी ९ रोहिणी १० च माउरितपश्च ११ सुखसंपत् १२ । अष्टापदसोपानं १३ निर्वृतिदण्डं १४ त्वदुःखदर्शियुगं १५ ॥ २ ॥ गौतमपात्रं १६ निर्वाण १७ दीपकं १८ तदनु चामृताष्टमिका १९ । तस्मादखण्डदशमी २० परत्रपालिश्च २१ सोपानं २२ ॥ ३ ॥ कर्मचतुर्थं २३ परमेष्ठिफल २४ मवैधव्यदशमिका २५ चैव । नन्द्यावर्तयुगं २६।२७ पुनरेतत्फलतप इति ख्यातं ॥ ४ ॥ दमयन्त्यादेर्दृष्टान्तदर्शनाद्रोहिणीगुणश्रवणात् । कार्यं फलार्थिभिरिदं गृहिभिः फलतप इति ख्यातं ॥ ५ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरतपः १ निरुजशिखतपः २ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ३ दमयन्तीतपः ४ आयतिजनकतपः ५ अक्षयनि-

धितपः ६ मुकुटसप्तमीतपः ७ अम्बातपः ८ श्रुतदेवीतपः ९ रोहिणीतपः १० माउांरतपः ११ सर्वसुखसंपत्तितपः १२ अष्टापदपावडीतपः १३ मोक्षदण्डतपः १४ अदुःखदर्शितपोद्वयं १६ गौतमपडिग्गहातपः १७ निर्वाणदीपतपः १८ अमृताष्टमीतपः १९ अखण्डदशमीतपः २० परतपालितपः २१ पावडीतपः २२ कर्मचतुर्थतपः २३ नवकारफलतपः २४ अविधवादशमीतपः २५ बृहन्नन्द्यावर्ततपः २६ लघुनन्द्यावर्ततपः २७ इति सप्तविंशतिफलतपांसि ॥ तत्र उपधानतपो व्रतारोपाधिकारादवसेयं १ गृहस्थस्यैकादशप्रतिमाव्रतारोपसंस्कारादवसेयाः २ यतेर्द्वादशप्रतिमातपो यतिधर्मोत्तरायणात्प्रतिमाधिकारादवसेयं ३ सैद्धान्तिकायोगायोगोद्वहनाधिकारादवसेयाः ४॥ ॥ अथावशेषा व्याख्यायन्ते चत्वारि व्याख्यातानि। तेषु पूर्वं जिनोक्तानां कथनं। पञ्चममिन्द्रियजयतपः। 'पूर्वार्धमेकभक्तं च विरसाम्ले उपोषितं। प्रत्येकमिन्द्रियजयः पञ्चविंशतिवासरैः ॥ १ ॥' इन्द्रियाणां स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणां जयार्थं तप इन्द्रियजयतपः। तत्र एकमेकमिन्द्रियं प्रति क्रमेण पूर्वार्धं १ एकभक्तं २ निर्विकृतिकं ३ आचाम्लं ४ उपवास ५ रूपाणि। एवं पञ्चपञ्च प्रत्याख्यानानि पञ्चविंशत्या दिनैः पर्यन्ते तावद्भूमिशयनं ब्रह्मचर्यं यत्रकन्यासः। उद्यापने जिनाग्रतः सर्वपक्वान्नभक्ष्यफलप्रकारान्तराणां पञ्चविंशतिसंख्यया ढौकनं। एतत्संख्यया साधुभ्योपि दानं। एतत्करणे सर्वेन्द्रियाणां दुःप्रवृत्तिनिषेधः फलं। इति यतिश्राद्धकर-

५ इन्द्रियजयतप आगाढदिन २५					
स्पर्श	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
रस	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
घ्राण	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
चक्षु	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
श्रोत्र	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १

तपः २० भद्रोत्तरतपः २१ सर्वतोभद्रतपः २२ गुणरत्नसंवत्सरतपः २३ अङ्गतपः २४ संवत्सरतपः २५ नन्दीश्वरतपः २६ पुण्डरीकतपः २७ ॥ माणिक्यप्रस्तारिकातपः २८ पद्मोत्तरतपः २९ समवसरणतपः ३० द्वितीयसमवसरणतपः ३१ गणधरतपः ३२ अशोकवृक्षतपः ३३ सप्ततिशततपः ३४ नमस्कारतपः ३५ चतुर्दशपूर्वतपः ३६ एकावलीतपः ३७ दशविधयतिधर्मतपः ३८ पञ्चपरमेष्ठितपः ३९ लघुपञ्चमीतपः ४० बृहत्पञ्चमीतपः ४१ चतुर्विधसंघतपः ४२ घनतपः ४३ महाघनतपः ४४ वर्गतपः ४५ श्रेणितपः ४६ मेरुतपः ४७ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ४८ च्यवनतपः ४९ जन्मतपः ५० लोकनालितपः ५१ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ५२ सूर्यायनतपः ५३ आचाम्लवर्धमानतपः ५४ महावीरतपः ५५ माघमालातपः ५६ लक्षप्रतिपत्तपः ५७ इति गीतार्थाचीर्णानि तपांसि ॥ ॥ 'सर्वाङ्गसुन्दरतपो १ निरुजशिखं २ सुभगता त्रिदशवृक्षं ३ । दमयन्त्या ४ यतिजनकं ५ साक्षयनिधि ६ मुकुटसप्तमी ७ च तपः ॥ १ ॥ अंबा ८ श्रुतदेवी ९ रोहिणी १० च माउरितपश्च ११ सुखसंपत् १२ । अष्टापदसोपानं १३ निर्वृतिदण्डं १४ त्वदुःखदर्शियुगं १५ ॥ २ ॥ गौतमपात्रं १६ निर्वाण १७ दीपकं १८ तदनु चामृताष्टमिका १९ । तस्मादखण्डदशमी २० परत्रपालिश्च २१ सोपानं २२ ॥ ३ ॥ कर्मचतुर्थं २३ परमेष्ठिफल २४ मवैधव्यदशमिका २५ चैव । नन्द्यावर्तयुगं २६।२७ पुनरेतत्फलतप इति ख्यातं ॥ ४ ॥ दमयन्त्यादेर्दृष्टान्तदर्शनाद्रोहिणीगुणश्रवणात् । कार्यं फलार्थिभिरिदं गृहिभिः फलतप इति ख्यातं ॥ ५ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरतपः १ निरुजशिखतपः २ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ३ दमयन्तीतपः ४ आयतिजनकतपः ५ अक्षयनि-

धितपः ६ मुकुटससमीतपः ७ अम्बातपः ८ श्रुतदेवीतपः ९ रोहिणीतपः १० माउारतपः ११ सर्वसुखसंपत्तितपः १२ अष्टापदपावडीतपः १३ मोक्षदण्डतपः १४ अदुःखदर्शितपोद्वयं १६ गौतमपडिगहातपः १७ निर्वाणदीपतपः १८ अमृताष्टमीतपः १९ अखण्डदशमीतपः २० परतपालितपः २१ पावडीतपः २२ कर्मचतुर्थतपः २३ नवकारफलतपः २४ अविधवादशमीतपः २५ बृहन्नन्द्यावर्ततपः २६ लघुनन्द्यावर्ततपः २७ इति सप्तविंशतिफलतपांसि ॥ तत्र उपधानतपो व्रतारोपाधिकारादवसेयं १ गृहस्थस्यैकादशप्रतिमाव्रतारोपसंस्कारादवसेयाः २ यतेर्द्वादशप्रतिमातपो यतिधर्मोत्तरायणात्प्रतिमाधिकारादवसेयं ३ सैद्धान्तिकायोगायोगोद्वहनाधिकारादवसेयाः ४॥ ॥ अथावशेषा व्याख्यायन्ते चत्वारि व्याख्यातानि। तेषु पूर्वं जिनोक्तानां कथनं। पञ्चममिन्द्रियजयतपः। 'पूर्वार्धमेकभक्तं च विरसाम्ले उपोषितं। प्रत्येकमिन्द्रियजयः पञ्चविंशतिवासरैः ॥ १ ॥' इन्द्रियाणां स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणां जयार्थं तप इन्द्रियजयतपः। तत्र एकमेकमिन्द्रियं प्रति क्रमेण पूर्वार्ध १ एकभक्त २ निर्विकृतिक ३ आचाम्ल ४ उपवास ५ रूपाणि। एवं पञ्चपञ्च प्रत्याख्यानानि पञ्चविंशत्या दिनैः पर्यन्ते तावद्भूमिशयनं ब्रह्मचर्यं यन्त्रकन्यासः। उद्यापने जिनाग्रतः सर्वपक्वान्नभक्ष्यफलप्रकारान्तराणां पञ्चविंशतिसंख्यया ढौकनं। एतत्संख्यया साधुभ्योपि दानं। एतत्करणे सर्वेन्द्रियाणां दुःप्रवृत्तिनिषेधः फलं। इति यतिश्राद्धकर-

५ इन्द्रियजयतप आगाढदिन २५					
स्पर्श	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
रस	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
घ्राण	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
चक्षु	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १
श्रोत्र	पु १	ए १	नि १	आं १	उप १

णीयमागाढमिन्द्रियजयतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथ कषायजतपः । 'एकभक्तं निर्विकृति सजलानशने तथा । कषायजय एकस्मिन्कषायेऽन्येष्वपीदृशं ॥ १ ॥' कषायाणां क्रोधमानमायालोभानां जयार्थं तपः कषायजयतपः । तथैकमेकं कषायं प्रति एकभक्तं १ निर्विकृतिकं २ आचाम्लो ३ पवासौ ४ रूपं प्रत्याख्यानचतुष्कं दिनचतुष्टयं । शेषेष्वप्येवं षोडशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षोडशसंख्यसर्वफलजातिपक्वान्नषड्विकृतिढौकनं देवाग्रे । यतिभ्योप्येतद्वस्तुदानं । एतत्फलं सर्वकषायविनाशः ।

६ कषायजयतपआगाढं १६				
क्रोध	ए १	नि १	आं १	उप १
मान	ए १	नि १	आं १	उप १
माया	ए १	नि १	आं १	उप १
लोभ	ए १	नि १	आं १	उप १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं कषायजतपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ योगशुद्धितपः । 'योगे प्रत्येकमरसमाचाम्लं चाप्युपोषितं । एवं नवदिनैर्योगशुद्धिः संपूर्यते ततः ॥ १ ॥' योगानां मनोवाक्कायानां शुद्धिकारित्वाद्योगशुद्धिः । तत्र मनःप्रति प्रथमेह्नि निर्विकृतिकं १ । द्वितीये आचाम्लं २ तृतीये उपवासः ३ एवं वचःकायौ प्रत्यपि । एवं नवभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनाग्रे षड्विकृतिढौकनं । साधुभ्यस्तद्दानं । एतत्फलं मनोवाक्कायानां शुद्धता भवति ।

७ योगशुद्धतपआगा ९			
मन	नि १	आं १	उ १
वचन	नि १	आं १	उ १
काया	नि १	आं १	उ १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं योगशुद्धितपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ धर्मचक्रतपः । 'विधाय प्रथमं षष्ठं षष्टिमेकान्तरं तथा । उपवासं धर्मचक्रे कुर्याद्व्ह्यर्कवासरैः ॥ १ ॥' धर्मस्य चक्रं समूहः । अथवा भगवतोऽर्हतोऽतिशयरूपं धर्मचक्रं तत्प्राप्तिहेतुत्वाद्धर्मचक्रं । तत्र पूर्वं षष्ठतपः ततोऽनन्तरं षष्टिरुपवासा एकान्तरिताः । एवं विंशत्यु-

त्तरशतदिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने स्वर्णमयं रूप्यमयं वा रत्नजडितं धर्मचक्रं निर्माय महापूजापूर्वकं जिनाग्रे ढौकयेत् । तदनन्तरं यथाशक्ति संघपूजा । एतत्फलं निरतिचारबोधिप्राप्तिः।

८ धर्मचक्रतप आपाढदिन १२३ पूर्यते																			
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं धर्मचक्रतपः ॥ ८ ॥ ॥अथ लघुअष्टाह्निकातपः। 'अष्टमीभ्यां समारभ्य शुक्लाश्वयुजचैत्रयोः । राकां यावत्सप्तवर्षं स्वशक्त्याष्टाहिकातपः ॥ १ ॥' सदैव पुण्यानां अष्टानामह्नां समाहारोष्टाहिका । आश्वयुजशुक्लचैत्रशुक्लाष्टमीमारभ्य पूर्णिमां यावदष्टदिनानि स्वशक्त्या एकभक्तनिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैः प्रत्याख्यानानि विधेयानि । तत्र बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं यावत्तेषु दिनेषु सप्तवर्षं विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षट्पञ्चाशत्संख्यया पुष्पफलनैवेद्यपक्वान्नैर्जिनपूजा साधुभ्यस्तद्दानं च । यथा-

९।१० चैत्रशुक्लाष्टम्यादि दिन ८।१७ आसोजशुक्लाष्टम्यादि ८																	
ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
थि	ए	नि	आं	उ	ए	नि	आं	उ	थि	ए	नि	आं	उ	ए	नि	आं	उ

णीयमागाढमिन्द्रियजयतपः ॥५॥ ॥ अथ कषायजतपः। 'एकभक्तं निर्विकृति सजलानशने तथा। कषायजय एकस्मिन्कषायेऽन्येष्वपीदृशं ॥ १ ॥' कषायाणां क्रोधमानमायालोभानां जयार्थं तपः कषायजयतपः। तथैकमेकं कषायं प्रति एकभक्तं १ निर्विकृतिकं २ आचाम्लो ३ पवासौ ४ रूपं प्रत्याख्यानचतुष्कं दिनचतुष्टयं। शेषेष्वप्येवं षोडशभिर्दिनैः पूर्यते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने षोडशसंख्यसर्वफलजातिपक्वान्नषड्विकृतिढौकनं देवाग्रे। यतिभ्योऽप्येतद्वस्तुदानं। एतत्फलं सर्वकषायविनाशः।

६ कषायजयतपआगाढं १६				
क्रोध	ए १	नि १	आं १	उप १
मान	ए १	नि १	आं १	उप १
माया	ए १	नि १	आं १	उप १
लोभ	ए १	नि १	आं १	उप १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं कषायजतपः ॥६॥ ॥ अथ योगशुद्धितपः। 'योगे प्रत्येकमरसमाचाम्लं वाप्युपोषितं। एवं नवदिनैर्योगशुद्धिः संपूर्यते ततः ॥ १ ॥' योगानां मनोवाक्कायानां शुद्धिकारित्वाद्योगशुद्धिः। तत्र मनःप्रति प्रथमेह्नि निर्विकृतिकं १। द्वितीये आचाम्लं २ तृतीये उपवासः ३ एवं वचःकायौ प्रत्यपि। एवं नवभिर्दिनैः पूर्यते। यन्त्रन्यासः। उद्यापने जिनाग्रे षड्विकृतिढौकनं। साधुभ्यस्तद्दानं। एतत्फलं मनोवाक्कायानां शुद्धता भवति।

७ योगशुद्धतपआगा ९			
मन	नि १	आं १	उ १
वचन	नि १	आं १	उ १
काया	नि १	आं १	उ १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं योगशुद्धितपः ॥७॥ ॥ अथ धर्मचक्रतपः।' विधाय प्रथमं षष्ठं षष्टिमेकान्तरं तथा। उपवासं धर्मचक्रे कुर्याद्व्यहथर्कवासरैः ॥ १ ॥' धर्मस्य चक्रं समूहः। अथवा भगवतोऽर्हतोऽतिशयरूपं धर्मचक्रं तत्प्राप्तिहेतुत्वाद्धर्मचक्रं। तत्र पूर्वं षष्ठतपः ततोऽनन्तरं षष्टिरुपवासा एकान्तरिताः। एवं विंशत्यु-

धेयं यत्तदागाढं जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपांस्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथमं कल्याणकतपः । उपजातिः–'यस्मिन्दिने तीर्थंकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणकं तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये विरसं । आचाम्लं त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशनं प्राहुः ॥ २ ॥ एवं कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्वदेत् ॥ ३ ॥'–सम्मं नमिऊण जिणे चउवीसं तेसि चेव पत्तेयं । वुच्छं चुइजम्मणादिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पंचमि संभवनाणं दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाणं । मग्गसिरकसिणपंचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठवयं ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाणं मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइं । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जहसंखं जम्मवया सीयलनाणं चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेछट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जंसेऽमावसा नाणं ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जाभिनंदणाण अह जम्मो । तइआई विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वयं । अजि-

शक्तिसंघपूजा । एतत्फलं दुर्गतेरभावः । इति यतिश्राद्धविधेयं आगाढं लघुअष्टाह्निकातपोद्वयं ॥ १० ॥ ॥ अथ कर्मसूदनतपः । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येकं कर्मणां विघाताय । इति कर्मसूदनतपः पूर्णं स्याद्युगरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कसंस्थिती ४ दत्तिं ५ । निर्विकृतिक ६ माचाम्लं ७ चाष्टग्रासं ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदनं। तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवासं २ एकसिक्थं ३ एकस्थानं ४ एकदति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूपं । दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टकं कुर्यात् । एवं कर्माष्टकेपि । एवं चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णमयं कुठारं मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येवं यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि संपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितं । कारायं यतिभिः श्राद्धात्तदभावे च मानसं ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्यां वि-

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४								
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अष्ट
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

धेयं यत्तदागाढं जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपांस्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथमं कल्याणकतपः । उपजातिः—'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणकं तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये विरसं । आचाम्लं त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशनं प्राहुः ॥ २ ॥ एवं कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्वदेत् ॥ ३ ॥'—सम्मं नमिऊण जिणे चउवीसं तेसि चेव पत्तेयं । वुच्छं चुइजम्मणदिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पंचमि संभवनाणं दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअवारसि तइअ अरसुविहिनाणं । मग्गसिरकसिणपंचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठवयं ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाणं मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइं । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जहसंखं जम्मवया सीयलनाणं चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेछट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जंसेऽमावसा नाणं ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जभिनंदणाण अह जम्मो । तइआई विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वयं । अजि-

शक्तिसंघपूजा । एतत्फलं दुर्गतेरभावः । इति यतिश्राद्धविधेयं आगाढं लघुअष्टाह्निकातपोद्वयं ॥ १० ॥ ॥ अथ कर्मसूदनतपः । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येकं कर्मणां विघाताय । इति कर्मसूदनतपः पूर्णं स्याद्युगरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कसंस्थिती ४ दत्तिं ५ । निर्विकृतिक ६ माचाम्लं ७ चाष्टग्रासं ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदनं। तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवासं २ एकसिक्थं ३ एकस्थानं ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूपं । दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टकं कुर्यात् । एवं कर्माष्टकेपि । एवं चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णमयं कुठारं मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येवं यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि संपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितं । काराप्यं यतिभिः श्राद्धात्तदभावे च मानसं ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्यां वि-

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४								
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अष्ट
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

धेयं यत्तदागाढं जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपांस्यभिधीयन्ते । यथा । तत्र प्रथमं कल्याणकतपः । उपजातिः–'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि । मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणकं तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये विरसं । आचाम्लं त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशनं प्राहुः ॥ २ ॥ एवं कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्याणतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्वदेत् ॥ ३ ॥'–सम्मं नमिऊण जिणे चउवीसं तेसि चेव पत्तेयं । वुच्छं चुइजम्मणदिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पंचमि संभवनाणं दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाणं । मग्गसिरकसिणपंचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठवयं ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअदसमि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाणं मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइं । चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो । जहसंखं जम्मवया सीयलनाणं चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेलट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभिनन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि मुक्खाउसभे सिज्जंसेऽमावसा नाणं ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जाभिनंदणाण अह जम्मो । तइआई विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वयं । अजि-

शक्तिसंघपूजा। एतत्फलं दुर्गतेरभावः। इति यतिश्राद्धविधेयं आगाढं लघुअष्टाह्निकातपोद्वयं ॥ १० ॥ ॥

अथ कर्मसूदनतपः। 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येकं कर्मणां विघाताय। इति कर्मसूदनतपः पूर्णं स्याद्युगरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कसंस्थिती ४ दत्तिं ५। निर्विकृतिक ६ माचाम्लं ७ चाष्टग्रासं ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदनं। तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवासं २ एकसिक्थं ३ एकस्थानं ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूपं। दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टकं कुर्यात्। एवं कर्माष्टकेपि। एवं चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णमयं कुठारं मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत्। बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं संघपूजा च। एतत्फलं कर्मक्षयः। इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येवं यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि संपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितं। कार्यं यतिभिः श्राद्धात्तदभावे च मानसं ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते। एकश्रेण्यां वि-

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४							
ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अट्ठ
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आ	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

अट्ठमि नमिजम्मु नवमि कुंथुचुई । सिअबीअ चुओ सुमई पंचमि छट्ठि नेमिजम्मवया ॥ २४ ॥ पासस्सट्ठमि मुक्खो सुव्वयचुइ पुन्निमाइ भद्दवए । संतिससि चवणमुक्खो सत्तमि अट्ठमि सुपासचुई ॥ २५ ॥ सियनवमि सुविहिमुक्खो नेमिस्सा सोअवमावसानाणं । पुन्निम चुनअनमिजिनवल्लहं पयंदेसु पणयाणं ॥ २६ ॥ नारकाणामपि मुहूर्तप्रमोदकारित्वाद्विश्वत्रयस्य कल्याणकराणीति कल्याणकानि । तानिच शुभदिने कल्याणकादिने प्रारभ्यन्ते । यस्यां यस्यां तिथौ आगमवचनेन जिनानां कल्याणकमायाति तच्च च्यवनजन्मदीक्षाज्ञाननिर्वाणलक्षणं । तद्दिने एकस्मिन्कल्याणके एकभक्तं द्वयोर्निर्वृत्तिकं त्रिष्वाचाम्लं चतुर्षूपवासः । पञ्चकल्याणकसंगमे प्रथमदिने उपवासो द्वितीयदिने एकभक्तं ॥ एग उववासो दो अंबिलाइं निविआइं तेरस हवंति । एगासणाइं चुलसी कल्लाणतवस्स परिमाणं ॥ १ ॥ एवं वर्षं संपूर्य वर्षसप्तकमेवमेव कुर्यात् । तदन्ते उद्यापने जिनाग्रतश्चतुर्विंशतिसंख्यया स्नानपट्टस्नात्रकलशवन्दनपात्रधूपदहनपात्रपरिधापनिकानैवेद्यपात्रकुम्पिकाप्रभृतिपूजोपकरणानां बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं चतुर्विंशतिसंख्यया सर्वपक्वान्नजातिफलजातिढौकनं चतुर्विंशतिस्वर्णमयरत्नजटिततिलकदानं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । अथवा जिनानां च्यवनजन्मदिनेषु प्रत्येकमेकैकोपवासः । दीक्षाज्ञाननिर्वाणेषु येन तीर्थंकरेण यादृक् तपो रचितं तादृगेवैकान्तरोपवासरीत्या विधीयते । इयं द्वितीया कल्याणकतपोरीतिः ॥ यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं पूर्ववत् । एतत्फलं तीर्थंकर-

---

१ उपवास एकना चार एकासणा ४ आचाम्ल एकना त्रण गणतां ६ निविना बेगणतां २६–८४ एकासणा सर्व मळीने १२० एकासणानि० ।

अभिनंदणधम्माण फग्गुणे कसिणछट्टीए ॥ १० ॥ नाणसुपासे सत्तमि सुपासमुक्खो ससिस्स नाणं च । सुविहिचुईनवमीए इक्कारसि नाणमुसभस्स ॥ ११ ॥ सिज्जंसजम्मसुव्वयं नाणं घारसद्दिदिक्खसेअंसे । तेरसि चउदसि जम्मो पनरसि दिक्खाइ वसुपुज्जे ॥ १२ ॥ सियवीय चउत्थि अट्टमि चवणं अरमल्लिसंभवजिणाणं । बारसि मुक्खो मल्लिस्स जयइ मुणिसुव्वयवयं च ॥ १३ ॥ चित्ताइचउत्थि पासे चवणं नाणं च पंचमी चवणं । ससिणो उसभे अट्ठमि जन्मवया सुद्धतइयाए ॥ १४ ॥ कुंथूनाणं पंचमि सिद्धीसंभव अणंतअजिपाणं । नवमीहिं मुक्खो सुविहस्स नाण मिक्कारसीए ड ॥ १५ ॥ तेरसिजम्मो वीरे पुन्निमपउमस्स नाणमह पहुले । वइसाहपडिवयीआ कुंथु तह सीअले मुक्खो ॥ १६ ॥ पंचमीहिं कुंथुदिक्खा सीअलचुइ छट्टि दसमि नमि-मुक्खो । तेरसि जम्मो चउदसि दिक्खा नाणं अणंतस्स ॥ १७ ॥ चउदसि जाओ कुंथु सिअचउत्थिचुओभि-नंदणो जयइ । सत्तमि धम्मोवि चुओ अट्ठमि अभिनंदणो सिद्धो ॥ १८ ॥ जम्मट्ठमि नवमियपं सुमइ जिणे दसमि केवलं वीरे । बारसि तेरसि चुअ विमल अजिय अह जिट्ठबहुलंमि ॥ १९ ॥ छट्टि चुई सेअंसे सुवय-जम्मट्ठमी नवमिमुक्खो । तेरसि जम्म मुक्खो चउदसि दिक्खा य संतिस्स ॥२०॥ सिअपंचमी य मुक्खो धम्मे नवमीइ वासपुज्जचुई । बारसि सुपासजम्मो तेरसि दिक्खा सुपासस्स ॥ २१ ॥ आषाढाइचउत्थी उसभचुई सत्तमी विमलमुक्खो । नमिदिक्खा नवमीए सिअछट्ठिहिं वीरजिणचवणं ॥ २२ ॥ अट्ठमि सिद्धो नेमी वसुपुज्जो निव्वुओ चउदसीए । सावणबहुले-तइआ सिद्धिगओ जयइ सेअंसो ॥ २३ ॥ सत्तमि चवणमणंते

अट्ठमि नमिजम्मु नवमि कुंथुचुई । सिअबीअ चुओ सुमई पंचमि छट्ठि नेमिजम्मवया ॥ २४ ॥ पासस्सट्ठमि मुक्खो सुव्वयचुइ पुन्निमाइ भद्दवए । संतिससि चवणमुक्खो सत्तमि अट्ठमि सुपासचुई ॥ २५ ॥ सियनवमि सुविहिमुक्खो नेमिस्सा सोअवमावसानाणं । पुन्निम चुनअनमिजिनवल्लहं पयंदेसु पणयाणं ॥ २६ ॥ नारकाणामपि मुहूर्तप्रमोदकारित्वाद्विश्वत्रयस्य कल्याणकराणीति कल्याणकानि। तानिच शुभदिने कल्याणकदिने प्रारभ्यन्ते । यस्यां यस्यां तिथौ आगमवचनेन जिनानां कल्याणकमायाति तच्च च्यवनजन्मदीक्षाज्ञाननिर्वाणलक्षणं । तद्दिने एकस्मिन्कल्याणके एकभक्तं द्वयोर्निर्वृत्तिकं त्रिष्वाचाम्लं चतुर्षूपवासः । पञ्चकल्याणकसंगमे प्रथमदिने उपवासो द्वितीयदिने एकभक्तं ॥ एग उववासो दो अंबिलाइं निविआइं तेरस हवंति । एगासणाइं चुलसी कल्लाणतवस्स परिमाणं ॥ १ ॥ एवं वर्षं संपूर्य वर्षसप्तकमेवमेव कुर्यात् । तदन्ते उद्यापने जिनाग्रतश्चतुर्विंशतिसंख्यया स्नानपट्टस्नात्रकलशचन्दनपात्रधूपदहनपात्रपरिधापनिकानैवेद्यपात्रकुम्पिकाप्रभृतिपूजोपकरणानां बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं चतुर्विंशतिसंख्यया सर्वपक्वान्नजातिफलजातिढौकनं चतुर्विंशतिस्वर्णमयरत्नजटिततिलकदानं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । अथवा जिनानां च्यवनजन्मदिनेषु प्रत्येकमेकैकोपवासः । दीक्षाज्ञाननिर्वाणेषु येन तीर्थंकरेण यादृक् तपो रचितं तादृगेवैकान्तरोपचासरीत्या विधीयते । इयं द्वितीया कल्याणकतपोरीतिः ॥ यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं पूर्ववत् । एतत्फलं तीर्थंकर-

---

१ उपवास एकना चार एकासणा ४ आचाम्ल एकना त्रण गणतां ६ निविना बेगणतां २६–८४ एकासणा सर्व मळीने १२० एकासणानि० ।

नामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कल्याणकतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । एकान्तरोपवासैश्च त्रिभिर्वापि निरन्तरैः । कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य पूजनं ॥ १ ॥ ज्ञानाराधनार्थं तपः ज्ञानतपः। तत्रोपवासत्रयं एकान्तरं निरन्तरं वा यथाशक्ति विधीयते। उद्यापने साधुभ्यः वस्त्रान्नपात्रदानं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं ज्ञानतपः ॥ २ ॥ ॥ दर्शनतपोपि ज्ञानवत् । नवरं उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं जिनप्रतिमाग्रे पङ्क्तिढौकनं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं सम्यक्त्वोद्भावनाश्रवणं । एतत्फलं विमलबोधिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं दर्शनतपः ॥ ३ ॥ ॥ चारित्रतपोपि ज्ञानवत् ॥ यन्त्रकन्यासः । नवरं उद्यापने यतिभ्यः पङ्क्तिवस्त्रान्नपात्रदानं । एतत्फलं विमलचारित्रप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चारित्रतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथ चान्द्रायणतपः ॥ चान्द्रायणं च द्विविधं प्रथमं यवमध्यमं । द्वितीयं वज्रमध्यं तु तयोश्चर्या विधीयते ॥ १ ॥ यवमध्ये प्रतिपदं शुक्लामारभ्य वृद्धितः । एकैकयोर्ग्रासदत्त्यो राकां यावत्समानयेत् ॥ २ ॥ ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहानितः । अमावास्यां तदेकत्वे यवमध्यं च पूर्यते ॥ ३ ॥ वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथिः । कार्या पञ्चदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥ ४ ॥ अमावास्याश्च परतो ग्रासदत्ती विवर्धयेत् । यावत्पञ्चदशैव स्युः पूर्णमास्यां च मासतः ॥ ५ ॥ एवं मासद्वयेन स्यात्पूर्णं च यववज्रकं । चान्द्रायणं यतेर्दत्तेः संख्या ग्रासस्य

४ ज्ञानादित्रीणि तपांसि आगाढानि ३										
ज्ञान	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा
दर्श	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चारि	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा

अथ चान्द्रायणतप॰

१ मास		६ कार्तिकवदि		
ए	५	नाणं संभवजिणस्स	उप	२
नि	१२	चवणं नेमिजिणस्स	उप	१
	१२	जम्मो पउमप्पहस्स	उप	१
ए	१३	दिक्खा पउमप्पहस्स	उप	२
ए	१५	मुक्खो वीरजिणस्स	उप	२

		कार्तिकसुदि		
ए	३	नाणं सुविहिजिणस्स	उप	२
ए	१२	नाणं अरनाहस्स	उप	२

२ मास		मार्गसिरवदि		
ए	५	जम्मो सुविहिनाहस्स	उ	१
ए	६	दिक्खा सुविहिनाहस्स	उ	२
ए	१०	दिक्खा वीरजिणस्स	उ	२
ए	११	मुक्खो पउमप्पहस्स	उ	३०

		मार्गसिरसुदि		
नि	१०	जम्मो अरजिणस्स	उ	१
	१०	मुक्खो अरजिणस्स	उ	३०
उ	११	दिक्खा अरजिणस्स	उ	२
	११	नाणं नमिजिणस्स	उ	२
	११	जम्मो मल्लिजिणस्स	उ	१
	११	दिक्खा मल्लिजिणस्स	उ	३
ए	११	नाणं मल्लिजिणस्स	उ	३
ए	१४	जम्मो संभवजिणस्स	उ	१
ए	१५	दिक्खा संभवजिणस्स	उ	२

३ मास		पौषवदि		
ए	१०	जम्मो पासजिणस्स	उ	१
ए	११	दिक्खा पासजिणस्स	उ	३
ए	१२	जम्मो चंदप्पहस्स	उ	१
ए	१३	दिक्खा चंदप्पहस्स	उ	२
ए	१४	नाणं सीयलजिणस्स	उ	२

		पौषसुदि		
ए	६	नाणं विमलजिणस्स	उ	२
ए	९	नाणं संतिजिणस्स	उ	२
ए	११	नाणं अजियजिणस्स	उ	२
ए	१४	नाणं अभिनंदणस्स	उ	२
ए	१५	नाणं धम्मनाहस्स	उ	२

४ मास		माघवदि		
ए	६	चवणं पउमप्पहस्स	उ	१
नि	१२	जम्मो सीअलजिणस्स	उ	१
	१२	दिक्खा सीअलजिणस्स	उ	२
ए	१३	मुक्खो रिसहजिणस्स	उ	६
ए	१५	नाणं सेयंसजिणस्स	उ	२

		माघसुदि		
नि	२	नाणं वासुपुज्जस्स	उ	१
	२	जम्मो अभिणंदणस्स	उ	१

नामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कल्याणकतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । एकान्तरोपवासैश्च त्रिभिर्वापि निरन्तरैः । कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य पूजनं ॥ १ ॥ ज्ञानाराधनार्थं तपः ज्ञानतपः। तत्रोपवासत्रयं एकान्तरं निरन्तरं वा यथाशक्ति विधीयते। उद्यापने साधुभ्यः वस्त्रान्नपात्रदानं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं ज्ञानतपः ॥ २ ॥

४ ज्ञानादित्रीणि तपांसि आगाढानि ३										
ज्ञान	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा
दर्श	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चारि	उ	उ	उ	अथ	उ	पा	उ	पा	उ	पा

॥ दर्शनतपोपि ज्ञानवत् । नवरं उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं जिनप्रतिमाग्रे पङ्क्तिढौकनं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं सम्यक्त्वोद्भावनाश्रवणं । एतत्फलं विमलबोधिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं दर्शनतपः ॥ ३ ॥ ॥ चारित्रतपोपि ज्ञानवत् ॥ यन्त्रकन्यासः । नवरं उद्यापने यतिभ्यः पङ्क्तिवस्त्रान्नपात्रदानं । एतत्फलं विमलचारित्रप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चारित्रतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथ चान्द्रायणतपः ॥ चान्द्रायणं च द्विविधं प्रथमं यवमध्यमं । द्वितीयं वज्रमध्यं तु तयोश्चर्या विधीयते ॥ १ ॥ यवमध्ये प्रतिपदं शुक्लामारभ्य वृद्धितः । एकैकयोर्ग्रासदत्त्यो राकां यावत्समानयेत् ॥ २ ॥ ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहानितः । अमावास्यां तदेकत्वे यवमध्यं च पूर्यते ॥ ३ ॥ वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथिः । कार्या पञ्चदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥ ४ ॥ अमावास्याश्च परतो ग्रासदत्ती विवर्धयेत् । यावत्पञ्चदशैव स्युः पूर्णमास्यां च मासतः ॥ ५ ॥ एवं मासद्वयेन स्यात्पूर्णं च यववज्रकं । चान्द्रायणं यतेर्दत्तेः संख्या ग्रासस्य

		वैशाखसुदि		
ए	४	चवणं अभिनंदनस्स	उ	१
ए	७	चवणं धम्मस्सजिनस्स	उ	१
लि	८	मुक्खो अभिनंदनस्स	उ	३०
	८	जम्मो सुमइजिणस्स	उ	१
ए	९	दिक्खा सुमइ० "	उ	१
ए	१०	नाणं वीरजिणस्स	उ	२
ए	१२	चवणं विमलजिणस्स	उ	१
ए	१३	चवणं अजियजिणस्स	उ	१

८मास		ज्येष्ठवदि		
ए	६	चवणं सेयंसस्स	उ	१
ए	८	जम्मो मुणिसुव्वय	उ	१
९	९	मुक्खो मुणिसुव्वय	उ	३०
नि	१३	जम्मो संतिना०	उ	१
	१३	मुक्खो संतिना०	उ	३०
ए	१४	दिक्खा संतिना०	उ	२

		ज्येष्ठसुदि		
ए	५	मुक्खो धम्मनाहस्स	उ	३०
ए	९	चवणं वासुपुज्जस्स	उ	१
ए	१२	जम्मो सुपासस्स	उ	१
ए	१३	दिक्खा सुपासस्स	उ	२

९मास		आषाढवदि		
ए	४	चवणं रिसहस्स	उ	१
ए	७	मुक्खो विमलस्स	उ	३०
ए	९	दिक्खा नमिनाहस्स	उ	२

		आषाढसुदि		
ए	६	चवणं वीरजिणस्स	उ	१
ए	८	मुक्खो नेमिजिणस्स	उ	३०
ए	१४	मुक्खो वासुपुज्जस्स	उ	३०

१०मास		श्रावणवदि		
ए	२	मुक्खो सेयंसस्स	उ	३०
ए	७	चवणं अणंतस्स	उ	१
ए	८	जम्मो नमिनाहस्स	उ	१
ए	९	चवणं कुंथुनाहस्स	उ	१

		श्रावणसुदि		
ए	२	चवणं सुमति०	उ	१
ए	५	जम्मो नेमि०	उ	१
ए	६	दिक्खा नेमि०	उ	२
ए	८	मुक्खो पास०	उ	३०
ए	२५	च० मुनिसु०	उ	१

११मास		भाद्रवावदि		
ए	७	चवणं संतिस्स	उ	१
ए	७	मु० चंदपभस्स	उ	१
ए	८	चवणं सुपासस्स	उ	१

नि	३	जम्मो विमलस्स	उ	१
	३	जम्मो धम्मनाहस्स	उ	१
ए	४	दिक्खा विमलस्स	उ	२
ए	८	जम्मो अजिअजिणस्स	उ	१
ए	९	दिक्खा अजिअजिणस्स	उ	२
ए	१२	दिक्खा अभिनंदणस्स	उ	२
ए	१३	दिक्खा धम्मस्स	उ	२

५ मास		फागुणवदि		
ए	६	नाणं सुपासस्स	उ	२
नि	७	मुक्खो सुपासस्स	उ	३०
	७	नाणं चंदप्पहस्स	उ	२
ए	९	चवणं सुविहिस्स	उ	१
ए	११	नाणं रिसहस्स	उ	२
नि	१२	जम्मो सेअंसस्स	उ	१
	१२	नाणं सुव्वयजिणस्स	उ	२
ए	१३	दिक्खा सेयंसस्स	उ	२
ए	१४	जम्मो वासुपुज्जस्स	उ	१
ए	१५	दिक्खा वासुपुज्जस्स	उ	१

		फागुणसुदि		
ए	२	चवणं अरजिणस्स	उ	१
ए	४	चवणं मल्लिजिणस्स	उ	१
ए	८	चवणं संभवजिणस्स	उ	१
नि	१२	मुक्खो मल्लिजिणस्स	उ	३०
	१२	दिक्खा मुणिसुव्वयस्स	उ	२

६ मास		चैत्रवदि		
नि	४	चवणं पासजिणस्स	उ.	१
	४	नाणं पासजिणस्स	उ	२
ए	५	चवणं चंदप्पहस्स	उ	१
	८	जम्मो रिसहजिणस्स	उ	१
नि	८	दिक्खा रिसहजिणस्स	उ	२

		चैत्रसुदि		
ए	३	नाणं कुंथुजिणस्स	उ.	२
आं	५	मुक्खो संभवजिणस्स	उ.	३०

	५	मुक्खो अणंतजिणस्स	उ.	३०
	५	मुक्खो अजिअजिणस्स	उ.	३०
ए	९	मु॰ सुमइजिणस्स	उ.	३०
ए	११	नाणं सुमइजिणस्स	उ.	२
ए	१३	जम्मो महावीरस्स	उ.	१
ए	१५	नाणं पउमप्पहस्स	उ.	२

७ मास		वैशाखवदि		
ए	१	मुक्खो कुंथुनाहस्स	उ	३०
ए	२	मुक्खो सीयलजिणस्स	उ	३०
ए	५	दिक्खा कुंथुनाहस्स	उ	२
ए	६	चवणं सीयलजिणस्स	उ	१
ए	१०	मुक्खो नमिजिणस्स	उ	३०
ए	१३	जम्मो अणंतजिणस्स	उ	१
ए आं	१४	दिक्खा अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	नाणं अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	जम्मो कुंथुजिणस्स	उ	१

		वैशाखसुदि		
ए	४	चवणं अभिनंदनस्स	उ	१
ए	७	चवणं धम्मस्सजिनस्स	उ	१
नि	८	मुक्खो अभिनंदनस्स	उ	३०
	८	जम्मो सुमइजिणस्स	उ	१
ए	९	दिक्खा सुमइ०	उ	१
ए	१०	नाणं वीरजिणस्स	उ	२
ए	१२	चवणं विमलजिणस्स	उ	१
ए	१३	चवणं अजियजिणस्स	उ	१

८मास		ज्येष्ठवदि		
ए	६	चवणं सेयंसस्स	उ	१
ए	८	जम्मो मुणिसुव्वय	उ	१
९	९	मुक्खो मुणिसुव्वय	उ	३०
नि	१३	जम्मो संतिना०	उ	१
	१३	मुक्खो संतिना०	उ	३०
ए	१४	दिक्खा संतिना०	उ	२

		ज्येष्ठसुदि		
ए	५	मुक्खो धम्मनाहस्स	उ	३०
ए	९	चवणं वासुपुज्जस्स	उ	१
ए	१२	जम्मो सुपासस्स	उ	१
ए	१३	दिक्खा सुपासस्स	उ	२

९मास		आषाढवदि		
ए	४	चवणं रिसहस्स	उ	१
ए	७	मुक्खो विमलस्स	उ	३०
ए	९	दिक्खा नमिनाहस्स	उ	२

		आषाढसुदि		
ए	६	चवणं वीरजिणस्स	उ	१
ए	८	मुक्खो नेमिजिणस्स	उ	३०
ए	१४	मुक्खो वासुपुज्जस्स	उ	३०

१०मास		श्रावणवदि		
ए	३	मुक्खो सेयंसस्स	उ	३०
ए	७	चवणं अणंतस्स	उ	१
ए	८	जम्मो नमिनाहस्स	उ	१
ए	९	चवणं कुंथुनाहस्स	उ	१

		श्रावणसुदि		
ए	२	चवणं सुमति०	उ	१
ए	५	जम्मो नेमि०	उ	१
ए	६	दिक्खा नेमि०	उ	२
ए	८	मुक्खो पास०	उ	३०
ए	२५	च० मुनिसु०	उ	१

११मास		भाद्रवावदि		
ए	७	चवणं संतिस्स	उ	१
ए	७	मु० चंदप्पहस्स	उ	१
ए	८	चवणं सुपासस्स	उ	१

	भाद्रवासुदि	
प ९	सु० सुविहि	उ ३०
१२मास	आश्विनवदि	
प १३	ना० गर्भापहाररस	उ ३
प १५	ना० नेमिजिणरस	उ ३
	आश्विनसुदि	
प १५	चवणं नमिनाहस्स	उ १

देहिनाम् ॥ ६ ॥ चन्द्रस्य अयनं हानिवृद्धिभिस्तद्भवं तचान्द्रायणं । यववन्मध्यं स्थूलमाद्यन्तहीनं मध्यं यस्य तद्यवमध्यं । वज्रवन्मध्यं सूक्ष्ममाद्यन्तस्थूलं मध्यं यस्य तद्वज्रमध्यं । अत्र स्थूलहीनते दत्तिग्रासबहुत्वस्तोकत्वप्रतिबद्धे । पूर्वं यवमध्यचान्द्रायणे शुक्ले प्रतिपदमारभ्य एकैकग्रासदत्तिवृद्ध्या पूर्णिमांयावत्पञ्चदशसंख्ये कवलदत्ती जायेते आद्यन्तयोः । ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहान्या यावदमावास्यां आद्यन्त्योरेकैकग्रासदत्ती जायेते । इति यवमध्यचान्द्रायणं ॥ वज्रमध्ये तु कृष्णप्रतिपदमारभ्य पञ्चदशसंख्यग्रासदत्तिभ्यामेकैकहान्या आद्यन्त्योरमावास्यामेकैकग्रासदत्ती जायेते । ततः शुक्लप्रतिपदमारभ्यैकैकग्रासद-

यवमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															यवमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															
शुक्ल तिथि	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	कृष्णपक्षः

वज्रमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															वज्रमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	शुक्लपक्षः

त्तिवृद्ध्या आद्ययत्योः पूर्णिमां यावत्पञ्चदशग्रासदत्ती भवतः । एवं वज्रमध्यचान्द्रायणमपि मासेन पूर्यते । यन्त्रन्यासः । एवं मासद्वयं पूरयित्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय पङ्क्तिनैवेद्यसहितं रूप्यमयं चन्द्रं सुवर्णमयं वज्रं सुवर्णमयांश्च पष्टिकावत्कवलसंख्यया मोदकांश्चाशीत्यधिकचतुःशतसंख्यानि ४८० जिनप्रतिमाग्रे ढौकयेत् । साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वपापापगमः पुण्यवृद्धिश्च । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्विविधं चान्द्रायणतपः ॥ ५ ॥   ॥ अथ वर्धमानतपः । 'ऋषभादेर्जिनसंख्यावृद्ध्या

६ वर्धमानतपदिन ६२५   अथैकैकं जिनंप्रति संख्यादि ६२५ आगाढंदिन २५

ऋषभ	अ	सं	अ	सु	प	सु	चं	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
१ ए	२ ए	३ ए	४ ए	५ ए	६ ए	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
वर्ध	पा	ने	न	मु	म	अ	कुं	शां	ध	अ	वि	वा	श्रे	शी	सु	चं	सु	प	सु	अ	सं	अ	ऋ
१ ए	२ ए	३ ए	४ ए	५ ए	६ ए	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
ऋष	अ	सं	अ	सु	प	सु	चं	[illegible]	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	सु	न	ने	पा	वर्द्ध
२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए

	भाद्रवासुदि	
ए ९	मु० सुविहि	उ ३०
१२मास	आश्विनवदि	
ए १३	ना० गर्भापहारस्स	उ ३
ए १५	ना० नेमिजिणस्स	उ ३
	आश्विनसुदि	
ए १५	च्यवण नमिनाहस्स	उ १

देहिनाम् ॥ ६ ॥ चन्द्रस्य अयनं हानिवृद्धि[illegible] । वज्रवन्मध्यं सूक्ष्मवन्मध्यं स्थूलमाद्यन्तहीनं मध्यं यस्य तद्यवमध्यं । वज्रवन्मध्यं सूक्ष्ममाद्यन्तस्थूलं मध्यं यस्य तद्वज्रमध्यं । अत्र स्थूलहीनते दत्तिग्रासबहुत्वस्तोकत्वप्रतिबद्धे । पूर्वं यवमध्यचान्द्रायणे शुक्ले प्रतिपदमारभ्य एकैकग्रासदत्तिवृद्ध्या पूर्णिमांयावत्पञ्चदशसंख्ये कवलदत्ती जायेते आद्यपत्योः । ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहान्या यावदमावास्यां आद्यपत्योरेकैकग्रासदत्ती जायेते । इति यवमध्यचान्द्रायणं ॥ वज्रमध्ये तु कृष्णप्रतिपदमारभ्य पञ्चदशसंख्यग्रासदत्तिभ्यामेकैकहान्या आद्ययत्योरमावास्यामेकैकग्रासदत्ती जायेते । ततः शुक्लप्रतिपदमारभ्यैकैकग्रासद-

यवमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															यवमध्यचान्द्रयणतपः कृष्णपक्षेहानिः															
शुक्ल तिथि	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	कृष्णपक्षः

वज्रमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															वज्रमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५ क	१४ क	१३ क	१२ क	११ क	१० क	९ क	८ क	७ क	६ क	५ क	४ क	३ क	२ क	१ क	१ क	२ क	३ क	४ क	५ क	६ क	७ क	८ क	९ क	१० क	११ क	१२ क	१३ क	१४ क	१५ क	शुक्लपक्षः

त्तिवृद्ध्या श्राद्धयत्योः पूर्णिमां यावत्पञ्चदशग्रासदत्ती भवतः । एवं वज्रमध्यचान्द्रायणमपि मासेन पूर्यते । यन्त्रन्यासः । एवं मासद्वयं पूरयित्वा उद्यापने वृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय पङ्क्तिकृतिनैवेद्यसहितं रूप्यमयं चन्द्रं सुवर्णमयं वज्रं सुवर्णमयांश्च षष्टिकावत्कवलसंख्यया मोदकांश्चाशीत्यधिकचतुःशतसंख्यानि ४८० जिनप्रतिमाग्रे ढौकयेत् । साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वपापापगमः पुण्यवृद्धिश्च । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्विविधं चान्द्रायणतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथ वर्धमानतपः । 'ऋषभादेर्जिनसंख्यावृद्ध्या

६ वर्धमानतपदिन ६२५ अथैकैकं जिनंप्रति संख्यादि ६२५ आगाढंदिन २५

ऋषभ	अ	स	अ	सु	प	सु	चं	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
१ ए	२ ए	३ ए	४ ए	५ ए	६ ए	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
वर्ध	पा	ने	न	मु	म	अ	कुं	शां	ध	अ	वि	वा	श्रे	शी	सु	चं	सु	प	सु	अ	स	अ	ऋ
१ ए	२ ए	३ ए	४ ए	५ ए	६ ए	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	सु	चं	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
[illegible]	[illegible]	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए

तावन्ति चैकभक्तानि। वीरादेरप्येवं वलमानं वर्धमानतपः ॥ १ ॥ अथवैकैकमर्हन्तं प्रत्येकाशनकानि च। पश्चा-
विंशतिसंख्यानि षट्शताहेन पूर्यते ॥ २ ॥ वर्धते तद्वर्धमानं। तत्र ऋषभनाथस्यैकमेकभक्तं अजितस्य द्वे एवं
क्रमेण यावच्छ्रीवर्धमानस्य चतुर्विंशतिः पुनर्वलमानरीत्या श्रीवर्धमानस्यैकभक्तं पार्श्वनाथस्य द्वे यावदृष-
भस्य पश्चानुपूर्व्यां पञ्चविंशतिः इतिपरिवर्तनद्वायनैका रीतिः। अथवैकैकं जिनंप्रति पञ्चविंशतिसंख्यान्येक-
भक्तानि विधेयानि। इयं द्वितीया रीतिः। रीतिद्वयमपि षट्शताहात्पञ्चविंशत्युत्तरात् ६२५ समाप्यते।
तपःकाङ्क्षिणा द्वयोर्मध्यादेका रीतिः षट्शताहेन पञ्चविंशत्युत्तरेण समाप्या। यथाकल्पासः। उद्यापने चतु-
र्विंशतिजिनानां बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं चतुर्विंशतिसंख्यपुष्पफलपक्वान्नजातिढौकनं। संघवात्सल्यं संघ-
पूजा च। एतत्फलं तीर्थकरनामकर्मबन्धः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं वर्धमानतपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ परमभूषण-
तपः। शुद्धैर्द्वात्रिंशदाचाम्लैरेकभक्तैस्तदन्तरे। वासराणां चतुष्षष्ट्या तपः परमभूषणं ॥१॥ परमाणि भूषणानि

७ परमभूषणतपः आगाढं दिनसंख्या ६४

आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए

ज्ञानदर्शनचारित्रादीनि यस्मात्तत्परमभूषणं । अत्रैकाशनैकान्तरितानि द्वात्रिंशदाचाम्लानि कुर्यात् । चतुःषष्टिदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनप्रतिमायां सुवर्णमयरत्नजटितसर्वाङ्गीणाभरणदानं द्वात्रिंशत्संख्यया सर्वपक्वान्नफलढौकनं । एतत्फलं परमसंपद्गुणप्राप्तिः ॥ दीक्षातपसि चार्ह-

८ दीक्षातप अनागाढं दिन ७२

ऋ	अ	सं	अ	सु	प	सु	चं	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कुं	अ	म	मु	न	ने	पा	वीर
उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ प	व प	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए	उ ए
२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	२ १	३ १	२ १	२ १	२ १	२ १	३ १	२ १

द्भिर्यैनैव तपसा व्रतं । जगृहे तत्तथा कार्यमेकान्तरितयुक्तितः ॥ १ ॥ तद्यथा । सुमइत्थ निच्चभत्तेण वासुपुज्जो जिणो चउत्थेण । सो मल्लीवि अ अट्ठमेणं सेसा उ छट्ठेणं ॥ १ ॥ अर्हतां दीक्षयानुकरणीयं तपः दीक्षातप तत्र सुमतिर्नित्यभक्तेन दीक्षां जगृहे तत्रैकभक्तं कार्यं । वासुपूज्यो जिनोपि चतुर्थेन पार्श्वो मल्लिरष्टमेन शेषाः षष्ठेन एवमेकैकान्तरितैकभक्तैरुपवासा विधीयन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने एकभक्तं बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं अष्टप्रकारपूजा षड्विकृतिढौकनं । एतत्फलं विमलव्रतावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं दीक्षातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । 'येन तीर्थकृता येन तपसा ज्ञानमाप्यते । तत्तत्तथा विधेयं

९ केवलज्ञानतपः अनागाढं दिन ७५।९

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
३	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	२	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	३	२	२	१	२	१	३	१	३	१	२	१

स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥ १ ॥' यथा । अट्ठमभत्तवसणे पासो सह मल्लिरिट्ठनेमीणं । वासुपुज्जचउत्थेणं छट्ठभत्तेणं सेसाणं ॥ १ ॥ ज्ञानेनोपलक्षितं तपो ज्ञानतपः तत्र श्रीऋषभमल्लिनेमिपार्श्वानामष्टमेन वासुपूज्यस्य चतुर्थेन शेषाणां षष्ठेन एवं मनुष्येणाप्येकान्तरितोपवासैकभक्तैः कार्यं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं दीक्षावत् । एतत्फलं विशुद्धज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं केवलज्ञानतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ निर्वाणतपः ।

१० निर्वाणतपः अनागाढं दिन ६५२

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
६	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	२	१	३	१	३०	१	२	१

'येन तीर्थंकृता येन तपसा मुक्तिराप्यते । तत्तत्तथा विधेयं स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥ १ ॥' यथा—निर्वाणमंत-किरिया सा चउदसमेण पढमनाहस्स । सेसाणं मासिएणं वीरजिणंदस्स छट्टेणं ॥ १ ॥ निर्वाणेनोपलक्षितं तपः प्रथमजिनेन्द्रस्य चतुर्दशमभक्तेन शेषाणां मासोपवासेन वीरस्य षष्ठेन एवमेकान्तरिकैकभक्तैर्विधेयानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रपूर्वं चतुर्विंशतिसंख्यया सर्वं फलनैवेद्यपक्वान्नढौकनं साध्वर्चनं संघपूजा च । एतत्फलं भवाष्टकान्तर्मोक्षप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निर्वाणतपः ॥ अत्र दीक्षाज्ञाननिर्वाणतपसां कल्याणकतपस्यप्यन्तर्भावोऽस्ति । परंत्वेष विशेषः कल्याणकतपसां आगाढतया कल्याणकदिनानां प्रत्याख्यानस्पर्शेन संपद्यते । एतानि यथायोगमनागाढतया तत्कृततपःसंख्यया यथायोगेन संपद्यन्ते । एकस्मिन्दिने च्यवनादिकल्याणकद्वये एकैकस्य जिनस्य वा दिनद्वयस्य वा आराधनं कृत्वा भोक्तव्यं पारणकं कर्तव्यमित्यर्थे नियमो नास्ति। परं दीक्षाज्ञाननिर्वाणकल्याणकत्रयेऽपि दिनत्रयस्याराधनं कृत्वा ततः पारणं विधेयं। एकस्याराधनं कृत्वा न करणीयं। एतानि तपांस्येकान्तरोपवासैः कर्तव्यानि ॥ १० ॥ ॥ अथ ऊनोदर्यतपः । तच्च पञ्चविधमागमे । यथा । अप्पाहार १ अवड्ढा २ दुभाग ३ पत्ता ४ तहेव देसूणा ५ । अट्ठ ८ दुवालस १२ सोलस १६ चउवीस २४ तहिक्कतीसाय ३१ ॥ १ ॥ ऊनोदरस्य भाव ऊनोदर्यं १ । अथ यथासंख्यसम्बन्धः । स यथा । एकादिभिरष्टान्तैः कवलैरल्पाहारा १ नवादिभिर्द्वादशान्तैः कवलैरपार्धा २ त्रयोदशादिभिः षोडशान्तैर्द्विभागा ३ सप्तदशादिभिश्चतुर्विंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ पञ्चविंशत्यादिभिरेकत्रिंशदन्तैः किंचिदूना ५ । इयं

९ केवलज्ञानतपः अनागाढं दिन ७५।९

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	[illegible]	ए	[illegible]	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	[illegible]	ए	उ	ए
३	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	३	१	२	१	२	१	३	१	३	१	२	१

स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥ १ ॥' यथा । अट्ठमभत्तवसणे पासो सह मल्लिरिट्ठनेमीणं । वासुपुज्जचउत्थेणं छट्ठभत्तेणं सेसाणं ॥ १ ॥ ज्ञानेनोपलक्षितं तपो ज्ञानतपः तत्र श्रीऋषभमल्लिनेमिपार्श्वानामष्टमेन वासुपूज्यस्य चतुर्थेन शेषाणां षष्ठेन एवं मनुष्येणाप्येकान्तरितोपवासैकभक्तैः कार्यं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं दीक्षावत् । एतत्फलं विशुद्धिज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं केवलज्ञानतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ निर्वाणतपः ।

१० निर्वाणतपः अनागाढं दिन ६९।२

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	[illegible]	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	[illegible]	ए	उ	ए
६	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	२	१	३	१	३०	१	२	१

शतिग्रासा उत्कृष्टा ५। पञ्चदशाभिर्दिनैः पूर्येत । यन्त्रकन्यासः । एषा द्रव्यानोदरिका ॥ ॥ भावानोदरिका

११पुरुषस्योनोदरिका तप आगाढ प्रा०		जघन्यमध्यमोत्कृष्टः	लोकप्रवाहोनोदरीतपः		स्त्रियंप्रत्यूनोदर्यतपः	आगाढं		ज. म. उ. ग्रासः	स्त्रियां	लोकप्रवाहोनोदरी
अल्पाहारा	१।२।३।४।५।६।७।८	ज १। म २।३।४।५ उ ६।७।८	प्रथमदिने	कवल ८	१।२।३।४।५।६।७	अल्पा	ज १।२। म	३।४।५।३।६।७	प्रथमदिने	कवल ७
उपार्धा	९।१०।११ १२	ज ९। म १०।११ उ १२	द्वितीयदिने	कवल१२	८।९।१०।११	उपा	ज ८ म ९	उ० १०।११	द्वितीयदिने	कवल११
द्विभागा	१३।१४।१५ १६	ज१३। म १४। उ १५। १६	तृतीयदिने	कवल१६	१२।१३।१४	द्विभा	ज १२ म १३	उ० १४	तृतीयदिने	कवल१४
प्राप्ता	१७।१८।१९ २०।२१।२२ २३।२४	ज १७।१८ म१९।२० २१।२२ उ २३।२४	चतुर्थदिने	कवल२४	१५।१६।१७।१८।१९ २०।२१	प्राप्ता	ज १५।१६	म१७।१८।१९ उ २०।२१	चतुर्थदिने	कवल२१
किंचिदूना	२५।२६।२७ २८।२९।३० ३१	ज २५।२६। म २७। २८।२९ उ ३०।३१	पंचमदिने	कवल३१	२२।२३।२४।२५। २६।२७	किंचि	ज २२।२३। २६।२७	म २४।२५ उ.	पञ्चमदिने	कवल२७

च पञ्चविधाप्यूनोदरिका प्रत्येकं त्रिभेदा भावनीया । सा यथा । एकादिभिः कवलैर्जघन्या द्व्यादिभिर्मध्यमा अष्टादिभिरुत्कृष्टा । एवं पञ्चविधापि तत्तद्भागकवलैस्त्रिविधा ज्ञेया । तत्राल्पाहारा एकग्रासेन जघन्या द्वित्रिचतुःपञ्चग्रासैर्मध्यमा षट्सप्ताष्टग्रासैरुत्कृष्टा १ । उपार्धा नवग्रासैर्जघन्या दशैकादशग्रासैर्मध्यमा द्वादशभिरुत्कृष्टा २ । द्विभागा त्रयोदशभिर्ग्रासैर्जघन्या चतुर्दशपञ्चदशभिर्मध्यमा षोडशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता सप्तदशाष्टादशभिर्ग्रासैर्जघन्या एकोनविंशतिविंशत्येकविंशतिद्वाविंशतिभिर्मध्यमा त्रयोविंशतिचतुर्विंशतिभिरुत्कृष्टा ४ । किंचिदूना पञ्चविंशतिषड्विंशतिग्रासैर्जघन्या । सप्तविंशत्यष्टाविंशत्येकोनत्रिंशद्भिर्मध्यमा । त्रिंशदेकत्रिंशद्भिरुत्कृष्टा ५ । एवं द्वात्रिंशत्कवलसंख्यया पुरुषस्यैवमूनोदरिका पञ्चदशादिनैः पूर्यते । स्त्रियास्तु सप्तविंशतिकवलानुसारेण तत्तद्भागैः पञ्चविधाप्यूनोदरिका । सा यथा । एकादिसप्तान्तैरल्पाहारा १ । अष्टाद्येकादशान्तैरुपार्धा २ । द्वादशादिचतुर्दशान्तैर्द्विभागा ३ । पञ्चदशाद्येकविंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ । द्वाविंशत्यादिसप्तविंशत्यन्तैः किंचिदूना ५ । एभिरपि जघन्यमध्यमोत्तमभागैः प्रत्येकं त्रिधा । यथा । अल्पाहारा एकद्विग्रासा जघन्या त्रिचतुःपञ्चग्रासा मध्यमा षट्सप्तग्रासा उत्कृष्टा १ । उपार्धा अष्टग्रासा जघन्या नवग्रासा मध्यमा दशैकादशग्रासा उत्कृष्टा २ । द्विभागा द्वादशग्रासैर्जघन्या त्रयोदशभिर्मध्यमा चतुर्दशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता पञ्चदशषोडशभिर्ग्रासैर्जघन्या सप्तदशाष्टादशैकोनविंशतिग्रासैर्मध्यमा विंशतिएकविंशतिग्रासा उत्कृष्टा ४ । किंचिदूना द्वाविंशतित्रयोविंशतिग्रासा जघन्या चतुर्विंशतिपञ्चविंशतिग्रासा मध्यमा षड्विंशतिसप्तविं-

शतिग्रासा उत्कृष्टा ५ । पञ्चदशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । एषा द्रव्योनोदरिका ॥ ॥ भावोनोदरिका

११पुरुषस्योनोदरिका तप आगाढ प्रा०		जघन्यमध्यमोत्कृष्टः	लोकप्रवाहोनोदरीतपः		स्त्रियंप्रत्यूनोदर्यंतपः	आगाढं		ज. म. उ. ग्रासः	स्त्रियां	लोकप्रवाहोनोदरी
अल्पाहारा	१।२।३।४।५।६।७।८	ज १। म २।३।४।५ उ ६।७।८	प्रथमदिने	कवल ८	१।२।३।४।५।६।७	अल्पा	ज १।२। म	३।४।५।३।६।७	प्रथमदिने	कवल ७
उपार्धा	९।१०।११।१२	ज ९। म १०।११ उ १२	द्वितीयदिने	कवल १२	८।९।१०।११	उपा	ज ८ म ९	उ० १०।११	द्वितीयदिने	कवल ११
द्विभागा	१३।१४।१५।१६	ज१३।म १४।उ १५।१६	तृतीयदिने	कवल १६	१२।१३।१४	द्विभा	ज १२ म १३	उ० १४	तृतीयदिने	कवल १४
प्राप्ता	१७।१८।१९।२०।२१।२२।२३।२४	ज १७।१८ म १९।२०।२१।२२ उ २३।२४	चतुर्थदिने	कवल २४	१५।१६।१७।१८।१९।२०।२१	प्राप्ता	ज १५।१६	म १७।१८।१९ उ २०।२१	चतुर्थदिने	कवल २१
किंचिदूना	२५।२६।२७।२८।२९।३०।३१	ज २५।२६। म २७।२८।२९ उ ३०।३१	पंचमदिने	कवल ३१	२२।२३।२४।२५।२६।२७	किंचि	ज २२।२३।२६।२७	म २४।२५ उ.	पञ्चमदिने	कवल २७

पुनरागमे यथा। कोहाईण निरोहो चाओ जिणवयणभावणाओ अ। भावेनोणोदरिआ पन्नत्ता वीयराएहिं ॥ १ ॥ लोकवाह्योनोदरी पुनः प्रथमदिने ग्रासानामष्टकं ८ द्वितीये दिने द्वादशकं १२ तृतीये षोडशकं १६ चतुर्थे चतुर्विंशतिकं २४ पञ्चमे एकत्रिंशतिकं ३१ स्त्रियां पुनः प्रथमदिने ग्रासानां सप्तकं ७ द्वितीये एकादशकं ११ तृतीये चतुर्दशकं १४ चतुर्थे एकविंशतिकं २१ पञ्चमे सप्तविंशतिकं २७ पञ्चभिर्दिनैः पूर्यते ॥ ज्ञानादित्रिकस्योनोदरिकाप्रमाणमागमोक्तं यथा। नवचउसट्ठीपणवीससोलनवछसयसट्ठि तह सोल। चउसट्ठीचउसट्ठी तीसा चउसयअसीअहिआ ॥ १ ॥ अडयालइक्कवण्णा छसयाअडसमहिया पंच। नाणतिगाई ऊणोदरं तु तवदिणपमाणमिणं ॥ २ ॥ उद्यापने जिनस्याष्टविधपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं विशिष्टभोगमोक्षप्राप्तिः। इति श्रीयतिश्राद्धकरणीयमागाढमौनोदर्यतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ संलेखनतपः। चत्तारि विचित्ताइं विगइनिज्जूहियाइं चत्तारि। संवच्छराइं दुन्नि उ एगंतरियं च आयामं ॥ १ ॥ नाइविगिट्ठो

१२ संलेखनातप आगाढं एतानि तपांसि यथोक्तैकान्तरितानि वर्षं १२
वर्षं ४ यावत् उ २। ए। उ ३। ए। उ ४। ए। उ ५ ए। उ ६। ए उ१५।ए।उ ३०ए। पूरणीयौ
वर्षं ४ यावत् उ २ नि। उ ३ नि। उ ४ नि। उ ५ नि। उ ६। नि। उ १५ नि। उ ३०नि
वर्षं २ यावत् उ २ नि। आं। नि। इत्यादिपूरणीया
मास ६। यावत् उ १ आं। उ २। आं। उ ३ आं। पूरणीया
मास ६ यावत् उ ४ आं। उ ४। आं। पूरणीया
वर्षं १ यावत्। आचाम्लानि कर्तव्यानि

अ तवो छम्मासे परिमियं तु आयामं। अवरे वि अद्धमासे होइ विगिट्ठं तवोकम्मं ॥ २ ॥ वासं कोडीसहियं आयामायं तु आणुपुव्वीए । एसो बारसवरिसाइं होइ संलेहणाइं तवो ॥ ३ ॥ संलिखितसर्वभावकृतं

१३ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः अनागाढं							
उप	१०८०	उप	६०	उप	१२०	उप	१६
,,	३६०	,,	६०	,,	१२०		
,,	४५	,,	६०	,,	१२०	,,	१
,,	४५	,,	९०	,,	१२०		
,,	७५	,,	९०	,,	१८०		
,,	७५	,,	१२०	,,	१७५	एवं दिन ४५	
,,	६०	,,	१२०	,,	४५८	१५ वर्ष १२ मास ६ दिन	
,,	६०	,,	१२०	,,	२६	१५ एकान्तरैः	
,,	६०	,,	१२०	,,	३४९	पूर्यते इति	

पक्ष पक्ष	७२
मास पक्ष	१२
मास १॥	२
मास २॥	२
मास २	६
मास ३	२
छठ	२२९
मास ४	९
अठम	१२
मास ५	१
मास ६ उ ५	१
प्रतिमा	१६
भ्रतदिन	१
पारणासर्व	३४९
संख्या तपः	
१२ वर्ष	
६॥ मास	

पापं विशोधयतीति संलेखना। एतद्व्याख्यानं यतिधर्मान्त्याधिकारादवसेयं। एतत्फलं सद्गतिः। यन्त्रन्यासः॥ इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं संलेखनातपः ॥ १२ ॥ ॥ अथ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः । महावीरेण कृतं तपो महावीरतपः । तच्चेदं । नवकिरचाउम्मासे छक्किरदोमासिए उवासी अ । बारस य मासिआइं बावत्तरिअद्धमासाइं ॥ १ ॥ इक्कं किर छम्मासं दो किर तेमासिए उवासीय। अढाइज्जाइं दुवे दो चेव दुविड्ढमासाई ॥ २ ॥ भद्दं च महाभद्दं पडिमं

तत्तो अ सवओ भद्दं । दोचत्तारिद्सेव य दिवसे ठासी अ अंणुवद्धं ॥ ३ ॥ गोअरमभिग्गहजुअं समणं छम्मासियं च कासी य । पंचदिवसेहिं ऊणं अवहिओ वच्छनयरीऐ ॥ ४ ॥ दसदोअकिरमहप्पा ठाइमुणी-एगराइअं पडिमा । अट्ठमभत्तेण जई इक्किक्कं चरमरयणीयं ॥ ५ ॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिओ भयवं । कायाइ निच्चभत्तं चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिण्णिसए दिवसाणं अउणापण्णे उ पारणा-कालो । उक्कुडुअरिसिज्भाणं पि अ पडिमाणं सए बहुए ॥ ७ ॥ सव्वंपि तवोकम्मं अप्पाणयं आसि वीरना-हस्स । पवज्जाए दिवसे पढमे खित्तंमि सवमिणं ॥ ८ ॥ बारस चेव य वासा मासा छच्चेव अद्धमासो अ । वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ बावत्तरिअद्धमासा बारमासिअ दुदिवट्टय दोअड्ढाइ य छद्धिमासा दुति नवचउमासि अ दो छम्मासा पंचदिनऊण छठदोस यगुणतीस य बारठम पारणाय तिसय एगुणपंचास य इह खिवसु सोल पडिमा दिवस वयदिवसेण सिउ मेलविओ पक्खहिअसट्टबारस वरिस-अंति वीरकेवलिलहिओ ॥ १ ॥ भगवान् श्रीमहावीरो द्वासप्ततिपक्षक्षपणानि द्वादशमासक्षपणानि द्वे सार्ध-मासक्षपणे द्वे सार्धद्विमासक्षपणे षट् द्विमासक्षपणानि द्वे त्रिमासक्षपणे नव चतुर्मासक्षपणानि एकं षण्मा-सक्षपणं द्वितीयं च षण्मासक्षपणं पञ्चदिवसोनं कौशाम्ब्यां एकोनत्रिंशदधिकं षट्शतद्वयं द्वादशाष्टमानि एकोनपञ्चाशदधिकं पारणादिनशतत्रयं षोडश प्रतिमादिनानि व्रतग्रहणं दिवसं च अकार्षीत् । एवं द्वाद-शवर्षाणि त्रयोदशपक्षाः श्रीमहावीरस्य छद्मस्थत्वे तपांसि । एतानि यथाशक्ति एकान्तरितोपवासैः कर्णी-

यानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीमहावीरस्य बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं पङ्क्तिकृतिफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । सर्वतपसोऽशक्तित्वे एकमपि किंचित्तपः स्वशक्तिकालानुसारेण विधीयते । उद्यापनं च पूर्ववत् । एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः ॥ १३ ॥

॥ अथ कनकावलीतपः । तपसः कनकावल्याः काहलादाडिमे अपि । लता च पदकं चान्यलता दाडिमकाहले ॥ १ ॥ एक १ द्वि २ त्र्यु ३ पवासतः प्रगुणितं संपूरिते काहले तत्राष्टाष्टमितैश्च षष्ठकरणैस्संपादयेद्दाडिमे । एकाद्यैः खलु षोडशांशगणितैः श्रेणी उभे युक्तितः षष्ठैस्तैः कनकावलौ किल चतुस्त्रिंशन्मितैर्नायकः

काहली			२	२	२	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	
पा	पा	पा	२		२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१	२	३	२	२	२																	

१४ । ६० कनकावलीतपसि दिन ३८४ पारणकदिन ८८ आगाढं

१	२	३	२	२	२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
उ	उ	उ	२		२																	
काहलिक			२	२	२	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	पारणांतरितं

			पा			पा			
				२	२				
			२	२	२	२			
		२	२	२	२	२	२		
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
		२	२	२	२	२	२		
			२	२	२	२			
				२	२				
			पा			पा			

तत्तो अ सव्वओ भद्दं । दोचत्तारिदसेव य दिवसे ठासी अ अणुबद्धं ॥ ३ ॥ गोअरमभिग्गहजुअं खमणं छम्मासियं च कासी य । पंचदिवसेहिं ऊणं अव्वहिओ वच्छनयरीए ॥ ४ ॥ दसदोअकिरमहप्पा ठाइमुणी-एगराइअं पडिमा । अट्ठमभत्तेण जई इक्किक्कं चरमरयणीयं ॥ ५ ॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिओ भयवं । कायाइ निच्चभत्तं चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिण्णिसए दिवसाणं अउणापण्णे उ पारणा-कालो । उक्कुडुअरिसिज्जाणं पि अ पडिमाणं सए बहुए ॥ ७ ॥ सव्वंपि तवोकम्मं अप्पाणयं आसि वीरना-हस्स । पव्वज्जाए दिवसे पढमे खित्तंमि सव्वमिणं ॥ ८ ॥ बारस चेव य वासा मासा छच्चेव अद्धमासो अ । वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ बावत्तरिअद्धमासा बारमासिअ दुदिवड्ढय दोअड्ढाइ य छद्दिमासा दुति नवचउमासि अ दो छम्मासा पंचदिनऊण छठदोस यगुणतीस य बारठम पारणाय तिसय एगुणपंचास य इह खिवसु सोल पडिमा दिवस वयदिवसेण सिउ मेलविओ पक्खहिअसड्ढबारस वरिस-अंति वीरकेवलिलहिओ ॥ १ ॥ भगवान् श्रीमहावीरो द्वासप्ततिपक्षक्षपणानि द्वादशमासक्षपणानि द्वे सार्ध-मासक्षपणे द्वे सार्धद्विमासक्षपणे षट् द्विमासक्षपणानि द्वे त्रिमासक्षपणे नव चतुर्मासक्षपणानि एकं षण्मा-सक्षपणं द्वितीयं च षण्मासक्षपणं पञ्चदिवसोनं कौशाम्ब्यां एकोनत्रिंशदधिकं षट्शतद्वयं द्वादशाष्टमानि एकोनपञ्चाशदधिकं पारणादिनशतत्रयं षोडश प्रतिमादिनानि व्रतग्रहणं दिवसं च अकार्षीत् । एवं द्वाद-शवर्षाणि त्रयोदशपक्षाः श्रीमहावीरस्य छद्मस्थत्वे तपांसि । एतानि यथाशक्ति एकान्तरितोपवासैः करणी-

चलीतपः । मुक्तावल्यां चतुर्थादिषोडशाद्यावलीद्वयं। पूर्वानुपूर्व्योपश्चानुपूर्व्योज्ञेय यथाक्रम ॥१॥ एकद्यकगुण-
कवेदवसुधाबाणैकषड्भूमितिः ससैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूभानुभिः । भूविश्वेशशिमन्विलातिथिधरा-
विद्याशुरीभिर्मतैरेतद्व्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥ तपस्विनां कण्ठाभरणत्वे निर्मला मुक्ता-
वलीव मुक्तावली । तत्र पूर्वं चतुर्थं तपःपारणकं। पुनः षष्ठं कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणकं पुनश्च अष्टमं

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०
६।१५ मुक्तावलीतपः दिन ३०० पार. दि. ६० आ० सर्वदिनसंख्या ३६०																० ७७
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०
पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०
यतः द्वितीयदाडिमकस्याष्टाष्टमानि विधेयानि । पुनर्द्वित्र्येकोपवासैः पूर्ववत् द्वितीयादाडिमकाहलिका पूर्या इति तपोदिनानि चतुःशतानि चतुस्त्रिंशदधिकानि ४३७																

कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पा-
रणकं पुनर्दशमं पुनः पारणकं। पुन-
श्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्द्वादशकं पुनः
पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पु-
नश्चतुर्दशमकं पुनः पारणकं पुनश्च-
तुर्थं पुनः पारणकं पुनः सप्तोपवासाः
पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पु-
नरष्टोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्नवोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं
पुनर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनरेकादश उपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः
पारणकं पुनर्द्वादशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनस्त्रयोदशोपवासाः पुनः पारणकं पुन-

॥ २ ॥ तपस्विनां हृदयभूषणकारित्वात्कनकावली। तस्यां प्रथमं चतुर्थं कृत्वा पारणं ततः षष्ठं कृत्वा पारणं ततः अष्टमं कृत्वा पारणं इत्येका काहलिका पूर्यते। ततोष्टौ षष्ठानि कुर्यात्। इत्येकं दाडिमकं पूर्यते। तत एकमुपवासं कृत्वा पारयेत्। ततो द्वावुपवासौ कृत्वा पारयेत् ततस्त्रीन् ततश्चतुरः पञ्च षट् सप्त अष्टौ नव दश एकादश द्वादश त्रयोदश चतुर्दश पञ्चदश षोडशोपवासान् क्रमेण कृत्वा पारयेत्। इत्येका लता पूर्यते। ततश्चतुस्त्रिंशत्षष्ठानि विदध्यात्। एतावता पदकं पूर्यते। ततः षोडशोपवासान्कृत्वा पारयेत्। ततः पञ्चदशचतुर्दशत्रयोदशद्वादशएकादशदशनवअष्टसप्तषट्पञ्चचतुरस्त्रीन्द्वौएकं उपवासान्कृत्वा पारयेत् इत्येवं द्वितीया लता पूर्यते। ततोष्टौ षष्ठानि विदध्यात्। इति द्वितीयं दाडिमकं पूर्यते। ततोऽष्टमं ततः षष्ठं ततश्चतुर्थं कुर्यात्। इति द्वितीया काहलिका पूर्यते॥ एककाहलिकादाडिमकलतासमाप्तौ पदकं कृत्वा ततः प्रतिलोमगत्या लतादाडिमककाहला विधीयन्ते। एते चोपवासाः चतुर्थाष्टमषष्ठाद्याअपि उक्तमासपारणकाः निरन्तरा एव विधेयाः। एतन्मध्ये पारणका अष्टाशीतिः उपवासाश्चतुरशीत्युत्तराणि त्रीणि शतानि सर्वाग्रेण एकोनवर्षेण त्रिभिर्मासैः द्वाविंशत्यादिनैः पूर्यते। एतन्मध्ये पारणकं चतुर्धा सर्वकामिताहारैर्वा निर्विकृतिकेन वा अलेपद्रव्येण वा आचाम्लेन वा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने उपवाससंख्यया सुवर्णटंकावलिमालया बृहत्स्नात्रविधिं विधाय प्रतिमाकण्ठं भूषयेत्। षड्विकृतिढौकनं यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं स्वर्गभोगमोक्षप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं कनकावलीतपः॥ १४॥ ॥ अथ मुक्ता-

वलीतपः । मुक्तावल्यां चतुर्थादिषोडशाद्यावलीद्वयं । पूर्वानुपूर्व्यापश्चानुपूर्व्याज्ञेयं यथाक्रम ॥१॥ एकद्व्यकगुणकवेदवसुधाबाणैकषड्भूमितिः ससैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूभानुभिः । भूविश्वेशशिमन्विलातिथिधराविद्याशुरीभिर्मतैरेतद्व्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥ तपस्विनां कण्ठाभरणत्वे निर्मला मुक्तावलीव मुक्तावली । तत्र पूर्वं चतुर्थं तपःपारणकं। पुनः षष्ठं कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणकं पुनश्च अष्टमं

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०	
६।१५ मुक्तावलीतपः दिन ३०० पार. दि. ६० आ० सर्वदिनसंख्या ३६०																०	७७
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०	
उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	०	

यतः द्वितीयदाडिमकस्याष्टाष्टमानि विधेयानि । पुनर्द्विस्त्र्येकोपवासैः पूर्ववत् द्वितीयादाडिमकाहलिका पूर्या इति तपोदिनानि चतुःशतानि चतुस्त्रिंशदधिकानि ४३७

कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणकं पुनर्दशमं पुनः पारणकं। पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्द्वादशकं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशमकं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः सप्तोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनरष्टोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्नवोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनरेकादश उपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्द्वादशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनस्त्रयोदशोपवासाः पुनः पारणकं पुन-

श्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः षोडशोपवासाः पुनः पारणकं । एतदेव प्रतिलोमगत्या द्वितीयश्रेण्या क्रियते । यथा षोडशोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं इत्यादियावच्चतुर्थं पुनः पारणकं । इति मुक्तावलीतपोऽत्र विधिपूर्वकं जिनप्रतिमायाः स्थूलमुक्तावलीरोपणं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधगुणसंतानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं मुक्तावलीतपः ॥१५॥

॥ अथ रत्नावलीतपः । काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च । अन्या लता दाडिमकं काहली चेति च क्रमात् ॥ १ ॥ एकद्विश्युपवासैः स्तः काहल्यौ दाडिमे पुनः । तरलश्चाष्टममथो रत्नावल्यां तले न्यसेत् ॥ २ ॥

पा	पा	पा	३	३	३	३	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	लता २
१	२	३	३ ३	३ ३	३ ३	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६		

काहलादाडिमौ ॥ १६ ॥ रत्नावलीतपसि दिन ४३४ पारणक ८८ आगाढं

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	ब	लता १

				३	३				
			३	३	३	३			
		३	३	३	३	३	३		
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
		३	३	३	३	३	३		
			३	३	३	३			
				३	३				पदकं

एकद्वित्र्युपवासतो द्युभ इमे संपादिते काहले अष्टाष्टाष्टमसंपदा विरचयेत् युक्त्या पुनर्दाडिमे । एकाद्यैः खलु षोडशान्तगणितैः श्रेणीद्वयं च क्रमात् पूर्यं स्यात्तरलोऽष्टमैरपि चतुस्त्रिंशन्मितैर्निर्मलैः ॥ २ ॥ रत्नानां गुणमयानामावली रत्नावली । तत्र प्रथमकाहलिकायां एक उपवासः ततः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं । ततो दाडिमके अष्टाष्टमानि कुर्यात् । ततो लतायां एक उपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एवं क्रमेण पारणकान्तरिताः षोडशपर्यन्ता निरन्तरा उपवासाः । ततः पदके चतुस्त्रिंशदष्टमानि ततो विलोमतया षोडशाद्येकान्त उपवासाः पारणान्तरिता निरन्तराः इति द्वितीया लता पूर्यते । पारणकदिनानि अष्टाशीतिः ८८ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं बहुमूल्यनिस्त्रासनिर्मलनानाप्रकाररत्नजातिमयी रत्नमाला जिनप्रतिमाकण्ठे समारोप्या संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधसंतानलक्ष्मीप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं रत्नावलीतपः ॥१६॥ ॥ अथ लघुसिंहनिःक्रीडिततपः । गच्छन्सिंहो यथा नित्यं पश्चाद्भागं विलोकयेत् । सिंहनिःक्रीडिताख्यं च तथा तप उदाहृतं ॥ १ ॥ एकद्व्येकत्रियुग्मैर्युगगुणविशिखैर्वेदषट्पञ्चताक्ष्यैः षट्कुंभ्यश्वैर्निधानाष्टनिधिहयगजैः षट्हयैः पञ्चषड्भिः । वेदैर्बाणैर्युगद्वित्रिशशिभुजकुभिश्चोपवासैश्च मध्ये कुर्वाणानां समन्तादशनमिति तपः सिंहनिःक्रीडितं स्यात् ॥ २ ॥ सिंहवन्निःक्रीडितं पश्चादवलोकनं तथैव तपसा परिवृत्तोपवासकरणं सिंहनिःक्रीडितं । तत्र प्रथममेकोपवासः पुनः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं पुनरेकोपवासः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं चत्वार

श्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः षोडशोपवासाः पुनः पारणकं । एतदेव प्रतिलोमगत्या द्वितीयश्रेण्या क्रियते । यथा षोडशोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं इत्यादियावचतुर्थं पुनः पारणकं । इति मुक्तावलीतपोऽत्र विधिपूर्वकं जिनप्रतिमायाः स्थूलमुक्तावलीरोपणं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधगुणसंतानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं मुक्तावलीतपः ॥१५॥

॥ अथ रत्नावलीतपः । काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च । अन्या लता दाडिमकं काहली चेति च क्रमात् ॥ १ ॥ एकद्वित्र्युपवासैः स्तः काहल्यौ दाडिमे पुनः । तरलश्चाष्टममथो रत्नावल्यां तले न्यसेत् ॥ २ ॥

पा	पा	पा	३	३	३	३	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	लता २
१	२	३	३/३	३/३	३/३	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६		

काहलादाडिमौ ॥ १६ ॥ रत्नावलीतपसि दिन ४३४ पारणक ८८ आगाढं

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	लता १

				३	३				
			३	३	३	३			
		३	३	३	३	३	३		
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
		३	३	३	३	३	३		
			३	३	३	३			
				३	३				पदकं

लजातिनैवेद्यढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं कर्मक्षयावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुसिंहनिःक्रीडितं तपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ बृहत्सिंहनिःक्रीडितं तपः । एकद्व्येकत्रिपीटयोनियमलैर्वेदत्रिवीणाब्धिभिः षट्पञ्चाश्च रसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च दिग्नन्दकैः । रुद्राशारविरुद्रविश्वविबुधैर्मार्तण्डमन्वन्वितैर्विश्वे-

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६
पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा

१८ बृहत्सिंहनिःक्रीडिततपोदिन ४९७ पारणकदिन ६१ सर्वदिन ५५७ आगाढं

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६	३	१५
उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	०	पा

देवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिथ्यान्वितैः ॥ १ ॥ कलामनुतिथित्रयोदशचतुर्दशाङ्कान्वितैस्त्रयोदशशिवांशुभिर्दशगिरीशनन्दैरपि । दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्च बाणै रसैश्चतुर्विशिखवह्निभिर्युगभुजाग्निभूर्वीन्दुभिः ॥२॥ उपवासैः क्रमात्कार्याः पारणा अन्तरान्तराः । सिंहनिःक्रीडितं नाम बृहत्संजायते तपः ॥ ३ ॥ अत्र बृहत्सिंहनिःक्रीडिते एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः

१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	०	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०

१७ लघुसिंहनि·क्रीडिततपोदिन १५४ पारणकादिन ३३ आगाढं । सर्वदिन १८७

१	पा	२	पा	२	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	६	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०

उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्च उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं पुनः पञ्चोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पुनः षडुपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं पुनः सप्तोपवासाः पारणकं नव उपवासाः पारणकं पुनरष्टोपवासाः पारणकं एतावता गतिमध्यं । पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतथा यथा । नवोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पवाणकं त्रय उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं इति उपवासाश्चतुःपञ्चाशदुत्तरं शतं १५४ पारणकदिनानि त्रयस्त्रिंशत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया पुष्पफ-

लजातिनैवेद्यढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं कर्मक्षयावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुसिंहनिःक्रीडितं तपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ बृहत्सिंहनिःक्रीडितं तपः । एकद्व्येकत्रिद्वीषुवेदत्रिवी- णाब्धिभिः षट्पञ्चाश्च रसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च दिग्नन्दकैः । रुद्राशारविरुद्रविश्वविबुधैर्मार्तण्डमन्वन्वितैर्विश्वे-

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६

१८ बृहत्सिंहनिःक्रीडिततपोदिन ४९७ पारणकदिन ६१ सर्वदिन ५५७ आगाढं

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६	२	१५
उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	०	पा

देवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिथ्यान्वितैः ॥ १ ॥ कलामनुतिथित्रयोदशचतुर्दशाद्यान्वितैस्त्रयोदशशिवांशु- भिर्दशगिरीशनन्दैरपि । दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्च बाणै रसैश्चतुर्विशिखवह्निभिर्युगभुजात्रिभूर्वीन्दुभिः ॥२॥ उपवासैः क्रमात्कार्याः पारणा अन्तरान्तराः । सिंहनिःक्रीडितं नाम बृहत्संजायते तपः ॥ ३ ॥ अत्र बृहत्सिं- हनिःक्रीडिते एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः

उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०
१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा

१७ लघुसिंहनिःक्रीडिततपोदिन १५४ पारणकदिन ३३ आगाढं । सर्वदिन १८७

१	पा	२	पा	२	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	६	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०

उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्च उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं पट् उपवासाः पारणकं पुनः पञ्चोपवासाः पारणकं ससोपवासाः पारणकं पुनः पडुपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं पुनः ससोपवासाः पारणकं नव उपवासाः पारणकं पुनरष्टोपवासाः पारणकं एतावता गतिमध्यं । पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतया यथा । नवोपवासाः पारणकं ससोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं पट् उपवासाः पारणकं ससोपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पवाणकं त्रय उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं इति उपवासाश्चतुःपञ्चाशदुत्तरं शतं १५४ पारणकदिनानि त्रयस्त्रिंशत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया पुष्पफ-

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहत्सिंहनिःक्रीडित वात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं उपशमश्रेणिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहत्सिंहनिःक्रीडित तपः ॥ १८ ॥ ॥ अथ भद्रतपः । एकद्वित्रिचतुःपञ्चत्रिचतुःपञ्चभूद्वयैः । पञ्चैकद्वित्रिवेदैश्च द्वित्रिवेदेषुभूमिभिः ॥ १ ॥ पञ्चैकद्वित्रिभिश्चोपवासकैः श्रेणिपञ्चकं । भद्रे तपसि मध्यस्थपारणाश्रेणिसंयुतं ॥ २ ॥ भद्रकारित्वाद्भद्रं । तत्र प्रथमश्रेणौ क्रमात् एकद्वित्रिचतुःपञ्चोपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि द्वितीयश्रेणौ त्रिचतुःपञ्चैकद्व्युपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि । तृतीयश्रेणौ पञ्चैकद्वित्रिचतुरुपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि चतुर्थश्रेणौ द्वित्रिचतुःपञ्चैकोपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि पञ्चमश्रेणौ चतुःपञ्चैकद्वित्रिरुपवासैर्निरन्तरैः पारणकानि एवं उपवासाः पञ्चसप्ततिः ७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५ सर्वसंख्या शतं । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनस्नात्रं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कल्याणं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं भद्रतपः ॥ १९ ॥

१९ भद्रतप आगाढं दिन १००									
उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा
उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा
उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा
उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा
उ ४	पा	उ ५	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा

॥ अथ महाभद्रतपः । एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तनिरुपोषणैः । निरन्तरैः पारणकमाद्यश्रेणौ प्रजायते ॥ १ ॥ द्वितीयपाल्यां वेदेषुषट्सप्तैकद्विवह्निभिः । तृतीयपाल्यां सप्तैकद्वित्रिवेदशरै रसैः ॥ २ ॥ चतुर्थपाल्यां त्रिचतुःपञ्चषट्सप्तभूभुजैः । पञ्चम्यां रससप्तैकद्वित्रिवेदशिलीमुखैः ॥ ३ ॥ षष्ठ्यां द्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तैकैरुपोषणैः । सप्तम्यां

पारणकं पडुपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पडुपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं नवोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं दशोपवासाः पारणकं नवोपवासाः पारणकं एकादशोपवासाः पारणकं दशोपवासाः पारणकं द्वादशोपवासाः पारणकं एकादशोपवासाः पारणकं त्रयोदशोपवासाः पारणकं द्वादशोपवासाः पारणकं चतुर्दशोपवासाः पारणकं त्रयोदशोपवासाः पारणकं पञ्चदशोपवासाः पारणकं चतुर्दशोपवासाः पारणकं षोडशोपवासाः पारणकं पञ्चदशोपवासाः पारणकं एतावता मध्ये पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतया षोडशोपवासाः पारणकं चतुर्दशोपवासाः पारणकं पञ्चदशोपवासाः पारणकं त्रयोदशोपवासाः पारणकं चतुर्दशोपवासाः पारणकं द्वादशोपवासाः पारणकं त्रयोदशोपवासाः पारणकं एकादशोपवासाः पारणकं द्वादशोपवासाः पारणकं दशोपवासाः पारणकं दशोपवासाः पारणकं एकादशोपवासाः पारणकं नवोपवासाः पारणकं दशोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं नवोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं पडुपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं पडुपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं एक उपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एक उपवासः पारणकं । एवमुपवासानां सप्तनवत्युत्तरा चतुःशती ४९७ पारणाद्विनान्येकषष्टिः ६१ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया पुष्पफलनैवेद्यमुद्राढौकनं संघ-

तपो भवेत् ॥ ३ ॥ अत्र उपवासाः पञ्चसप्तत्युत्तरं शतं १७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५ । यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं भद्रोत्तरतपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ उद्यापनं भद्रवत् । एतत्फलं वांछितप्राप्तिः । सर्वतोभद्रतपः । आद्याः पञ्चषडश्वनागनवभिर्दिग्शंभुभिः श्रेणिका नागैर्नन्दककुप्शिवाशररसैरश्वैर्द्वितीया च सा । रुद्रैर्बाणरसाश्वनागनवभिर्दिग्भिस्तृतीया भवेत्तुर्या सप्तगजैश्च नन्ददशभिः श्रीकण्ठबाणै रसैः ॥ १ ॥ काष्ठारुद्रशरै रसैर्हयगजैर्नन्दान्वितैः पञ्चमी षष्ठी षट्तुरगेभनन्ददशभिः श्रीकण्ठबाणैः परं । नन्दाशाशिवबाणषट्हयगजैः पूर्णावलिः सप्तमी ते वै पारणकान्तरा निगदिता नित्योपवासा बुधैः ॥ २ ॥ सर्वतो भद्रकारित्वात्सर्वतोभद्रं । एवं सर्वतोभद्रतपसि उपवासानां द्विनवत्युत्तरा त्रिशती ३९२ पारणकदिनान्येकोनपञ्चाशत् ४९ ।

२२ सर्वतोभद्रतप आगाढं उ० ३९२ पा० ४९ सर्व० ४४१

उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा
उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	[illegible]	उ ८	पा

२० महाभद्रतप आगाढं उपवासाः १९६ पारणानि ४९ सर्व २४५

उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा
उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा

पञ्चपट्सप्तभूयुग्मत्रिचतुष्टयोः ॥ ४ ॥ एवं संपूर्यते सप्तश्रेणिभिर्मध्यपारणैः । महाभद्रं तपः सप्तप्रस्तारपरिवारितं ॥ ५ ॥ महाभद्रकारित्वान्महाभद्रं । यन्त्रकन्यासः । अत्रोपवासाः षण्णवत्युत्तरं शतं १९६ पारणकदिनान्येकोनपञ्चाशत् ४९ । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वविघ्नविनाशः पुण्यप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं महाभद्रतपः ॥ २० ॥

२१ भद्रोत्तरतप आगाढं दिन २००

उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा

॥ अथ भद्रोत्तरतपः । भद्रेण कल्याणेन उत्तरं भद्रोत्तरं । आद्यश्रेणौ पञ्चषड्भिः सप्ताष्टनवभिस्तथा । द्वितीयायां च सप्ताष्टनवबाणरसैरपि ॥ १ ॥ तृतीयायां नन्दबाणषट्सप्ताष्टभिरुत्तमैः । चतुर्थ्यां रससप्ताष्टनवबाणमितैः क्रमात् ॥ २ ॥ पञ्चम्यामष्टनन्देषुषट्सप्तभिरुपोषणैः । निरन्तरं पारणाभिर्भद्रोत्तर-

२३ गुणरत्नसंवत्सरतपः मास १६ आगाढं

	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
१ मास	१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१	
२ मास	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२ पा २ पा २ पा २ पा उ २० पा १० सर्व ३०																	
३ मास	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३ पा उ २४ पा ८ सर्व ३२																	
४ मास	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	उ २४ पा ६ सर्व ३०																			
५ मास	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	उ २५ पा ५ सर्व ३०																			
६ मास	६	पा	६	पा	६	पा	६	पा	उ २४ पा ४ सर्व २८																					
७ मास	७	पा	७	पा	७	पा	उ २१ पा ३ सर्व २४																							
८ मास	८	पा	८	पा	८	पा	उ २४ पा ३ सर्व २७																							
९ मास	९	पा	९	पा	९	पा	उ २७ पा ३ सर्व ३०																							
१० मास	१०	पा	१०	पा	१०	पा	उ ३० पा ३ सर्व ३३																							
११ मास	११	पा	११	पा	११	पा	उ ३३ पा ३ सर्व ३६																							
१२ मास	१२	पा	१२	पा	उ २४ पा २ सर्व २६																									
१३ मास	१३	पा	१३	पा	उ २६ पा २ सर्व २८																									
१४ मास	१४	पा	१४	पा	उ २८ पा २ सर्व ३०																									
१५ मास	१५	पा	१५	पा	उ ३० पा २ सर्व ३२																									
१६ मास	१६	पा	१६	पा	उ ३२ पा २ सर्व ३४																									

यन्त्रकन्यासः। उद्यापनं भद्रवत्। कश्चिदेतेषां चतुर्णामप्युद्यापने उपवाससंख्यया पुष्पफलपक्वान्नादिढौकनं जिनाग्रे उदीर्यते। एतत्फलं सर्वशान्तिः कर्मक्षयान्मोक्षावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वतोभद्रतपः॥ २२॥ ॥ अथ गुणरत्नसंवत्सरतपः। गुणरत्नं षोडशभिर्मासैस्संपूर्यते पुनस्तत्र। मासे मासे चैकादिषोडशान्ताः स्युरुपवासाः॥ १॥ गुणरत्नानां प्राप्तिहेतुत्वाद्गुणरत्नं तच्च षोडशमासैः पूर्यते। तत्र प्रथममासे एकैकेनोपवासेन पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चदश पारणकानि पञ्चदश सर्वदिनानि त्रिंशत्। द्वितीयमासे उपवासद्वयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा विंशतिः पारणकानि दश सर्वदिनानि त्रिंशत्। तृतीयमासे उपवासत्रयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकान्यष्टौ सर्वदिनानि द्वात्रिंशत्। चतुर्थमासे चतुरुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि षट् सर्वदिनानि त्रिंशत्। पञ्चममासे पञ्चोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चविंशतिः पारणकानि पञ्च सर्वदिनानि त्रिंशत्। षष्ठमासे षडुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि चत्वारि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः। सप्तममासे सप्तोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा एकविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि चतुर्विंशतिः। अष्टममासे अष्टोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि सप्तविंशतिः। नवमे मासे नवोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः सप्तविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रिंशत्। दशममासे दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रो-

२३ गुणरत्नसंवत्सरतपः मास १६ आगाढं

	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
१ मास	१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१		१	
२ मास	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२ पा २ पा २ पा २ पा उ २० पा १० सर्व ३०																			
३ मास	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३ पा उ २४ पा ८ सर्व ३२																			
४ मास	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	उ २४ पा ६ सर्व ३०																					
५ मास	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	उ २५ पा ५ सर्व ३०																					
६ मास	६	पा	६	पा	६	पा	६	पा	उ २४ पा ४ सर्व २८																							
७ मास	७	पा	७	पा	७	पा	उ २१ पा ३ सर्व २४																									
८ मास	८	पा	८	पा	८	पा	उ २४ पा ३ सर्व २७																									
९ मास	९	पा	९	पा	९	पा	उ २७ पा ३ सर्व ३०																									
१० मास	१०	पा	१०	पा	१०	पा	उ ३० पा ३ सर्व ३३																									
११ मास	११	पा	११	पा	११	पा	उ ३३ पा ३ सर्व ३६																									
१२ मास	१२	पा	१२	पा	उ २४ पा २ सर्व २६																											
१३ मास	१३	पा	१३	पा	उ २६ पा २ सर्व २८																											
१४ मास	१४	पा	१४	पा	उ २८ पा २ सर्व ३०																											
१५ मास	१५	पा	१५	पा	उ ३० पा २ सर्व ३२																											
१६ मास	१६	पा	१६	पा	उ ३२ पा २ सर्व ३४																											

पञ्चकन्यासः। उद्यापनं भद्रवत्। कश्चिदेतेषां चतुर्णामप्युद्यापने उपवाससंख्यया पुष्पफलपक्वान्नादिढौकनं जिनाग्रे उदीर्यते। एतत्फलं सर्वशान्तिः कर्मक्षयान्मोक्षावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वतोभद्रतपः॥ २२॥ ॥ अथ गुणरत्नसंवत्सरतपः। गुणरत्नं षोडशभिर्मासैस्संपूर्यते पुनस्तत्र। मासे मासे चैकादिषोडशान्ताः स्युरुपवासाः॥ १॥ गुणरत्नानां प्राप्तिहेतुत्वाद्गुणरत्नं तच्च षोडशमासैः पूर्यते। तत्र प्रथममासे एकैकेनोपवासेन पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चदश पारणकानि पञ्चदश सर्वदिनानि त्रिंशत्। द्वितीयमासे उपवासद्वयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा विंशतिः पारणकानि दश सर्वदिनानि त्रिंशत्। तृतीयमासे उपवासत्रयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकान्यष्टौ सर्वदिनानि द्वात्रिंशत्। चतुर्थमासे चतुरुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि षट् सर्वदिनानि त्रिंशत्। पञ्चममासे पञ्चोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चविंशतिः पारणकानि पञ्च सर्वदिनानि त्रिंशत्। षष्ठमासे षडुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि चत्वारि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः। सप्तममासे सप्तोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा एकविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि चतुर्विंशतिः। अष्टममासे अष्टोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि सप्तविंशतिः। नवमे मासे नवोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः सप्तविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रिंशत्। दशममासे दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रो-

यथाशक्ति पूर्यतेऽङ्गतपः स्फुटं ॥१॥ अङ्गानां आचारादीनामेकादशानां तपः अङ्गतपः । तत्र शुभे मासे चन्द्रबले शुक्लैकादश्यां यथाशक्ति एकाशननिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैस्तप आरम्भेत । पक्षे पक्षे एकादश्यां तदेव तपः कुर्वीत यावदेकादशमासैः पूर्यते । उद्यापनं ज्ञानपञ्चमीवत् । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं आगमावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढमङ्गतपः ॥ २४ ॥ ॥ अथ संवत्सरतपः । सांवत्सरंतपः सांवत्सरिके पाक्षिकेऽपि च । चातुर्मासे कृतलोचे क्रियते तदुदीर्यते ॥ १ ॥ संवत्सरे निश्चयेन कृते सांवत्सरं तत्र पाक्षिकालोचनं । प्रत्येकमेकैकोपवासकरणे उपवासाश्चतुर्विंशतिः । चातुर्मासिकालोचने प्रत्येकं द्व्योपवासकरणे उपवासाः षट् संवत्सरालोचने उपवासत्रयं एवं वत्सरे उपवासास्त्रयस्त्रिंशत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं पूर्ववत् । एतत्फलं संवत्सरकृतपापक्षयः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सांवत्सरतपः ॥ २५ ॥ ॥ अथ नन्दीश्वरतपः । नन्दीश्वरतपो दीपोत्सवदर्शाद्दुदी-

२५ संवत्सरतपः अनागाढं	
पक्ष २४ वर्षमध्ये	उ २४
कार्तिकचतुर्मासे	उ २
फागणचतुर्मासे	उ २
आषाढचतुर्मासे	उ २
पर्यूषणपर्वणि	उ ३

२६ नन्दीश्वरं तप आगाढं वर्ष ७												
१ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

पवासास्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रयस्त्रिंशत्। एकादशमासे एकादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रयस्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि षट्त्रिंशत्। द्वादशममासे द्वादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणके द्वे सर्वदिनानि षड्विंशतिः। त्रयोदशममासे त्रयोदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः षड्विंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः। चतुर्दशममासे चतुर्दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा अष्टाविंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनानि त्रिंशत्। पञ्चदशममासे पञ्चदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि द्वात्रिंशत्। षोडशमासे षोडशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा द्वात्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि चतुस्त्रिंशत्। एतत्तपः समनुष्ठितवृद्धिदिनैः षोडशमासैरेव पूर्यते। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं गुणस्थानारोहः। यन्त्रकन्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं गुणरत्नसंवत्सरतपः॥ २३ ॥

॥ अथाङ्गतपः। एकादश्यां समारब्धं शुक्लायां रुद्रसंख्यया। मासैस्तपो

२४ मास ११ एकादशी २२ आगाढं						
प्रथमेमा	उ	शु	११	कृ	११	ति
द्वितीये	उ	शु	११	कृ	११	ति
तृतीये	उ	शु	११	कृ	११	ति
चतुर्थे	उ	शु	११	कृ	११	ति
पंचमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
षष्ठेमा	उ	शु	११	कृ	११	ति
सप्तमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
अष्टमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
नवमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
दशमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
एकादशे	उ	शु	११	कृ	११	ति

नान्दपुत्र्याः पुरुषः पुत्र्या अगणितमण्डकैर्भोजनं दद्यात् । पश्चात्तस्या हरिद्रारागं कौसुम्भवस्त्रयुगलं ताम्बूलं कङ्कणनूपुरादि दद्यात् । साधुसाध्वीनां रजोहरणमुखवस्त्रिकावस्त्रपात्राद्यगणितमण्डकदानं ससस्तु श्राद्धगृहेषु अगणितमण्डकैर्लोभनं । एतत्फलं सिद्धिप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं पुण्डरीकतपः ॥ २७ ॥ ॥ अथ माणिक्यप्रस्तारिकातपः । माणिक्यप्रस्तारी चाश्विनशुक्लस्य पक्षसंयोगे । आरभ्यैकादशिकां राकां यावद्विदध्याद्य ॥ १ ॥ माणिक्यवत्तपसः प्रस्तारो यस्याः सा माणिक्यप्रस्तारी । तत्र आश्विनशुक्लैकादश्यामुपवासः द्वादश्यामेकभक्तं त्रयोदश्यां निर्विकृतिकं चतुर्दश्यामाचाम्लं पूर्णिमास्यां द्विभुक्तं । अथवा एकादश्यामुपवासः द्वादश्यामाचाम्लं त्रयोदश्यां निर्विकृतिकं चतुर्दश्यामेकभक्तं पूर्णिमायां द्विभक्तं । परं प्रभाते सूर्ये अनुदिते पञ्चस्वपि दिनेषु स्नानपूर्वकं अविधवायाः सुभगाया मुखमण्डनं उद्वर्तनं च कुर्यात् ।

२८ माणिक्यप्रस्तारिकातप आगाढं							
१	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	आशोशु
२	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽश्वशु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽश्वशु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आं	१५द्वि	ऽश्वशु

ततः स्वयमपि शुचिभव्यवस्त्राणि कौसुम्भवस्त्रयुगुलं वा परिधाय यथासंपत्ति भूषणानि च धृत्वा अखण्डाक्षताञ्जलिं भृत्वा उपरि जातीफलमेकं न्यस्य मङ्गलाचारपूर्वकं चैत्यस्य प्रदक्षिणां दत्वा जिनाग्रे न्यसेत् । द्वितीयप्रदक्षिणायां नालिकेरं तृतीयप्रदक्षिणायां सपत्रं सवृन्तं बीजपूरं अक्षताञ्जलिमुपरिकरणं पूगीफलं देवाग्रे स्थापयेत् । चतुर्थप्रदक्षिणायां अक्षताञ्जलिमुपरि न्यस्य स्थालं देवाग्रे स्थापयेत् । चतुर्थप्रदक्षिणां दत्वा ततः

रितः । सप्तवर्षाणि वर्षं वा क्रियते च तदर्चने ॥ १ ॥ नन्दीश्वरचैत्यानामाराधनार्थं तपो नन्दीश्वरतपः । तत्र दीपोत्सवोमावास्यां पटलिखितं नन्दीश्वरं पूरयित्वा उपवासैर्वा स्वशक्तित आचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकैर्वा तप आरभ्यते । अमावास्याममावास्यां समागतायां तदेव तपः क्रियते यावत्सप्तवर्षाणि । सांप्रतं प्रवाहा-देकवर्षं वा । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजां कृत्वा स्वर्णमयकारितनन्दीश्वराग्रे द्विपञ्चाशत्संख्यया द्वापञ्चाशत् फलजातयः द्वापञ्चाशत् पक्वान्नजातयः द्वापञ्चाशत्संख्यया पुष्पजातयो ढौक्यन्ते । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं भवाष्टकान्ते मोक्षः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं नन्दीश्वरतपः ॥२६॥

२७ पुंडरीकतप आगाढं वर्ष ७ चैत्रादारभ्यते												
१ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
२ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
३ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
४ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
५ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
६ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
७ वर्ष	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू

॥ अथ पुण्डरीकतपः । सप्तवर्षाणि वर्षं वा पूर्णमास्यां यथाबलं । कुर्वतां पुण्डरीकाख्यं तपस्तत्संज्ञयोच्यते ॥ १ ॥ पुण्डरीकस्य श्रीऋषभप्रथमगणधरस्य आराधनार्थं तपः पुण्डरीकतपः । स च चैत्रपूर्णिमास्यां श्रीविमलाद्रौ सिद्धस्तद्दिने श्रीपुण्डरीकप्रतिमा-पूजापूर्वकं यथाशक्ति एकाशनादिभिस्तपः प्रारभ्यते । पुण्डरीक-पूजा तु कुसुम्भरक्तपरिधापनिकया कुसुम्भरक्तपट्या च नेत्राञ्ज-नेन सुरभिहरिद्रारागेण । ततः पूर्णिमायां यथाशक्ति तपो विद्-ध्यात् । एवं सप्तवर्षान्ते वर्षान्ते वा । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीन-

विद्ध्यात्। षोडशदिनानि नित्यं समवसरणपूजा। एवं वर्षचतुष्टयं संपूर्य उद्यापने समवसरणस्य बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्थालचतुष्टये षड्विकृतिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। यन्त्रकन्यासः। एतत्फलं साक्षादर्हद्दर्शनं। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं समवसरणतपः ॥ ३० ॥ ॥ अथ द्वितीयं समवसरणतपः। भाद्रपदकृष्णचतुर्थीमारभ्य शुक्लचतुर्थीं यावत् यथाशक्ति तपो विधीयते। शेषं पूर्ववत् ॥ इति समवसरणतपोद्वयं ॥३१॥ ॥ अथ एकादशगणधरतपः। चरमजिनस्यैकादश शिष्या गणधारिणस्तदर्थं च। प्रत्येकमनशनान्यथा चाम्लान्यथा विद्ध्याच्च ॥१॥ गणधराराधनार्थं तपो गणधरतपः। आराधनार्थं प्रत्येकमेकादशोपवासानेकान्तरान् आचाम्लानि वा विदधीत। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने गणधरमूर्तिपूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं केवलावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं गणधरतपः ॥ ३२ ॥

३२ एकादशगणधरतपः आगाढं उ० ११ पा० ११											
इंद्रभूति	उ १	पा	अग्निभूति	उ १	पा	वायुभूति	उ १	पा	श्रीव्यक्त	उ १	पा
अकंपित	उ १	पा	अचलभूति	उ १	पा	मैतार्य	उ १	पा	प्रभास	उ १	पा
सुधर्मा	उ १	पा	मंडिक	उ १	पा	मौर्यपुत्र	उ १	पा			

॥ अथ अशोकवृक्षतपः। आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य तिथिश्च पञ्चजिनशस्त्या। कुर्यात्तपसा सहिताः पञ्चसमा इदमशोकतपः॥ १ ॥ अशोकवृक्षवन्मङ्गलरूपमशोकवृक्षतपः। तत्र आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य पञ्चमीं यावत् पञ्च दिनानि अशोकद्रुमसहितजिनपूजापूर्वकं यथाशक्ति तपो विदधीत यावत्पञ्च वर्षाणि।

सप्तधान्यानि लवणं च । अष्टोत्तरशतहस्तप्रमाणं वस्त्रं रक्तगुञ्जा अष्टोत्तरशतं कौसुम्भवस्त्रं देवाग्रे ढौकयेत् । एवं वर्षचतुष्टयं कुर्यात् । उद्यापने अष्टोत्तरशतप्रमाणं सुकुमारिका पूर्णकुम्भप्रदीपादेया एकं रूप्यमयं दीपं स्वर्णवर्तिसहितं च दद्यात् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विमलगुणावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं माणिक्यप्रस्तारिकातपः ॥ २८ ॥ ॥ अथ पद्मोत्तरतपः । प्रत्येकं नवपद्मेष्वष्टाष्टप्रत्येकसंख्यया । उपवासा मीलिताः स्युर्द्वासप्ततिरनुत्तराः ॥ १ ॥ पद्मवत् श्रिया उत्तरं उत्कृष्टं पद्मोत्तरं । तत्र नव पद्मानि तेषु प्रत्येकमष्टावष्टौ दलानि तत्संख्यया द्वासप्तत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते ॥ यन्त्रकन्यासः[1] । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं अष्टदलस्वर्णमयकमलनवकं ढौकनीयं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महालक्ष्मीप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं पद्मोत्तरतपः ॥ २९ ॥ ॥ अथ समवसरणतपः । श्रावणमथ भाद्रपदं कृष्णप्रतिपदमिहादितां नीत्वा । षोडशदिनानि कार्यं वर्षचतुष्कं स्वशक्तितपः ॥ १ ॥ समवसरणस्य आराधनार्थं तपः समवसरणतपः । तत्र श्रावणकृष्णप्रतिपदं भाद्रपदकृष्णप्रतिपदं वा प्रारभ्य स्वशक्त्या द्विभक्तैकभक्तादि

३० समवसरणतप आगाढं भाद्रपदैकार्थश्रावण

१वभा	उ१	ति	१	२	२	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१
२वभा	उ१	ति	१क्ष	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१
३वभा	उ१	ति	१क्ष	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१
४वभा	उ१	ति	१क्ष	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१

[1] पद्मोत्तरतपः २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति ।

ज्ञानपूजा न्यष्टषष्टिः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयपट्टिकायां सुवर्णलेखिन्या पञ्चपरमेष्ठिमन्त्रं लिखित्वा ज्ञानपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वसुखविद्ध्यात् । अष्टषष्टिसंख्यया फलपुष्पमुद्रापकाञ्ढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वसुखप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं नमस्कारतपः ॥ ३५ ॥ ॥ अथ चतुर्दशपूर्वतपः । शुक्लपक्षे तपः कार्यं

३५ नमस्कारतपः आगाढं तपोदिन ६८

१ पदेऽक्ष ७।	७ न	मो	अ	रि	हं	ता	णं	ए	=७
२ पदेऽक्षर	५	न	मो	सि	द्धा	णं	ए	५	=
३ पदेऽक्षर	७	न	मो	आ	य	रि	या	णं	ए ७
४ पदेऽक्षर	७ न	मो	उ	व	ज्झा	या	णं	।	ए ७
५ पदेऽक्षर	९ न	मो	लो	ए	स	व्व	सा	हूणं	ए ९
६ पदेऽक्षर	८ ए	सो	पं	च	न	मु	क्का	रो	ए ८
७ पदेऽक्षर	८ स	व्व	पा	व	प्प	णा	स	णो	ए ८
[illegible] पदेऽक्षर	८ मं	ग	ला	णं	च	स	व्व	सिं	ए ८
[illegible]	[illegible]	[illegible]	मं	ह	व	इ	मं	ग	लंए ९

३६ चतुर्दशपूर्वतप आगाढं ।

शुक्ल	चतुर्दशी	१४	२ अग्रायणीय	१४
ए	उत्पाद १	१४	अस्तिप्रवाद ४	ए
ए	वीर्यप्रवाद ३	१४	सत्यप्रवाद ६	ए
ए	ज्ञानप्रवाद ५	१४	कर्मप्रवाद [illegible]	ए
ए	आत्मप्रवाद ७	[illegible]	विद्याप्रवाद १०	ए
ए	प्रत्याख्यान ९	१४	प्राणावाय १२	ए
ए	कल्याणनाम ११	१४	लोकबिंदुसार	ए
ए	क्रियाविशा १३	१४	ए	ए

२३ अशोकवृक्षतप: आगाढं							
१ ऽश्रु	१	२	३	४	५	ति	उ
२ ऽश्रु	१	२	३	४	५	ति	उ
३ ऽश्रु	१	२	३	४	५	ति	उ
४ ऽश्रु	१	२	३	४	५	ति	उ
५ ऽश्रु	१	२	३	४	५	ति	उ

यन्त्रकन्यासः। उद्यापने अशोकवृक्षसहितं नव्यं जिनबिम्बं कारयित्वा विधिना प्रतिष्ठाप्य षड्विकृतिपूगफलादिभिः पूजयेत्। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सर्वसुखप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं अशोकवृक्षतपः ॥ ३३ ॥

॥ ॥ अथ सप्तत्युत्तरशततपः। सप्ततिशतं जिनानामुद्दिश्यैकैकमेकभक्तं च। कुर्वाणानामुद्यापनात्तपः पूर्यते सम्यक् ॥ १॥ सप्ततिशतजिनानामाराधनार्थं तपः सप्ततिशततपः। तत्र सप्ततिशतजिनानुद्दिश्य सप्ततिशतमेकभक्तानि कुर्यादेकश्रेण्यां अथवा विंशत्येकभक्तानि कृत्वा पारणकानि। यन्त्रन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिं विधाय सप्ततिशतसंख्यया सर्वपक्वान्नपुष्पफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं आर्यदेशजन्म। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सप्ततिशततपः ॥३४॥ ॥

३४सप्ततिशततपःअनागाढं			
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१

॥ अथ नमस्कारतपः। नमस्कारतपश्चाष्टषष्टिसंख्यैकभक्तकैः। विधीयते च तत्पादसंख्यायाश्च प्रमाणतः ॥ १ ॥ नमस्कार आराधनार्थं तपः नमस्कारतपः। तत्र प्रथमपदे वर्णसंख्यासप्तैकभक्तानि द्वितीयपदे पञ्च तृतीये सप्त चतुर्थे सप्त पञ्चमे नव षष्ठेऽष्टौ सप्तमेऽष्टौ अष्टमेऽष्टौ नवमे नव वाष्टौ वा गुर्वाम्नायविशेषात्। एवं एकभक्ता-

न्यष्टषष्टिः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयपट्टिकायां सुवर्णलेखिन्या पञ्चपरमेष्ठिमन्त्रं लिखित्वा ज्ञानपूजा विद्ध्यात् । अष्टषष्टिसंख्यया फलपुष्पमुद्रापक्वान्नढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सर्वसुखप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं नमस्कारतपः ॥ ३५ ॥ ॥ अथ चतुर्दशपूर्वतपः । शुक्लपक्षे तपः कार्यं

३५ नमस्कारतपः आगाढं तपोदिन ६८

१ पदेऽक्षर ७।	७ न	मो	अ	रि	हं	ता	णं	ए	=७
२ पदेऽक्षर	५	न	मो	सि	द्धा	णं	ए	५	=
३ पदेऽक्षर	७	न	मो	आ	य	रि	या	णं	ए ७
४ पदेऽक्षर	७ न	मो	उ	व	ज्झा	या	णं	।	ए ७
५ पदेऽक्षर	९ न	मो	लो	ए	स	व्व	सा	हूणं	ए ९
६ पदेऽक्षर	८ ए	सो	पं	च	न	मु	क्का	रो	ए ८
७ पदेऽक्षर	८ स	व्व	पा	व	प्प	णा	स	णो	ए ८
८ पदेऽक्षर	८ मं	ग	ला	णं	च	स	व्वे	सिं	ए ८
९ पदेऽक्षर	९।८ प	ढ	मं	ह	व	इ	मं	ग	लंए ९

३६ चतुर्दशपूर्वतप आगाढं ।

शुक्ल	चतुर्दशी	१४	२ अग्रायणीय	१४
ए	उत्पादपू १	१४	अस्तिप्रवाद ४	ए
ए	वीर्यप्रवाद ३	१४	सत्यप्रवाद ६	ए
ए	ज्ञानप्रवाद ५	१४	कर्मप्रवाद ८	ए
ए	आत्मप्रवाद ७	१४	विद्याप्रवाद १०	ए
ए	प्रत्याख्यान ९	१४	प्राणावाय १२	ए
ए	कल्याणनाम ११	१४	लोकबिंदुसार	ए
ए	क्रियाविशा १३	१४	ए	ए

चतुर्दशचतुर्दशीः । चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥ १ ॥ चतुर्दशानां पूर्वाणामाराधनार्थं तपः चतुर्दशपूर्वतपः । तत्र शुभसंयोगे । शुक्लचतुर्दशीं प्रारभ्य चतुर्दशमासेषु शुक्लचतुर्दशीषु यथाशक्ति एकाशनादि तपो विधेयं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् चतुर्दशसंख्यैः पुस्तकादिभिर्ज्ञानपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सम्यक्श्रुतज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चतुर्दशपूर्वतपः ॥२६॥

॥ अथ एकावलीतपः । एकद्वित्र्युपवासैः काहलके द्वे तथा च दाडिमके । वसुसंख्यैश्च चतुर्थैः श्रेणी कनकावलीवच्च ॥ १ ॥ चतुस्त्रिंशच्चतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः । समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावलीतपः ॥ २ ॥ एकावलीवदुपवासैस्तप एकावलीतपः । तत्र प्रथमकाहलिकायां एकद्वित्र्युपवासैर्निरन्तरैः क्रमात्पारणकानि । ततो

पा	पा	पा	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
पा / १	पा / २	पा / ३	१ / १	/ १	१ / १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
काहलौ दाडिमौ ६० । ३७। एकावलीतपसि दिन ३३४ पारणा ८८ आगाढं																					
१ / उ	२ / उ	३ / उ	१ / १	१ /	१ / १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
·			१	१	१	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ

आवली २									पदकं
				१	१				
			१	१	१	१			
		१	१	१	१	१	१		
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
		१	१	१	१	१	१		
			१	१	१	१			
				१	१				
आवली १									पारणांतर

दाडिमकस्याष्टमचतुर्थानि पारणान्तरितानि । तत एकद्वित्र्यादिभिः षोडशान्तैः पारणकान्तरैर्निरन्तररूपवासैरेका आवलिका पूर्यते । ततः पदकस्य चतुस्त्रिंशच्चतुर्थानि पारणान्तरितानि । ततो विलोमक्रमेण षोडशादिभिरेकान्तैः पारणान्तरितैर्निरन्तरोपवासैर्द्वितीयावलिका पूर्यते । पुनरष्टचतुर्थैः पारणान्तरैर्द्वितीयदाडिमकं पूर्यते । ततस्त्रिद्व्येकोपवासैर्द्वितीयां काहलिकां पूरयेत् । अत्रोपवासानां त्रिशती चतुस्त्रिंशदुत्तरा ३३४ पारणकदिनान्यष्टाशीतिः ८८ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना पूजां विधाय प्रतिमायां बृहन्मुक्तावल्येकावलीहारं समारोपयेत् संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विमलगुणावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढमेकावलीतपः ॥ ३७ ॥ ॥ अथ दशविधयतिधर्मतपः । संयमादौ दशविधे धर्मे एकान्तरा अपि। क्रियन्त उपवासा यत्तत्तपः पूर्यते हि तैः ॥ १ ॥ दशविधस्य यतिधर्मस्याराधनार्थं तपः दशविधयतिधर्मतपः । तत्र त्रयोदशोपवासा एकान्तरिता विधेयाः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं कुर्यात् संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विशुद्धधर्मप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं यतिधर्मतपः ॥३८॥ ॥ अथ पञ्चपरमेष्ठितपः । उपवासैकस्थाने आचाम्लैकाशने च निर्विकृतिः । प्रतिपरमेष्ठि च पङ्क्तं प्रत्याख्यानस्य भवतीदं ॥१॥

३८ यतिधर्मतपः आगाढं

संयम	उ १	पा	सूनृत	उ १	पा	शौच	उ १	पा	ब्रह्म	उ १	पा
क्षांति	उ १	पा	मार्दवं	उ १	पा	ऋजुता	उ १	पा	मुक्ति	उ १	पा
						आकिंचन्यं	उ १	पा			

चतुर्दशचतुर्दशीः। चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥ १ ॥ चतुर्दशानां पूर्वाणामाराधनार्थं तपः चतु-
र्दशपूर्वतपः। तत्र शुभसंयोगे। शुक्लचतुर्दशीं प्रारभ्य चतुर्दशमासेषु शुक्लचतुर्दशीषु यथाशक्ति एकाश-
नादि तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् चतुर्दशसंख्यैः पुस्तकादिभिर्ज्ञानपूजा संघवा-
त्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सम्यक्श्रुतज्ञानावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चतुर्दशपूर्वतपः ॥२६॥
॥ अथ एकावलीतपः। एकद्वित्र्युपवासैः काहलके द्वे तथा च दाडिमके। वसुसंख्यैश्च चतुर्थैः श्रेणी कनकाव-

पा	पा	पा	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
पा १	पा २	पा ३	१ १	 १	१ १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
काहलौ दाडिमौ ६० । ३७। एकावलीतपसि दिन ३३४ पारणा ८८ आगाढं																					
१ उ	२ उ	३ उ	१ १	१ 	१ १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
·			१	१	१	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ

आवली २									पदकं
			१	१					
		१	१	१	१				
	१	१	१	१	१	१			
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
	१	१	१	१	१	१			
		१	१	१	१				
			१	१					
आवली १									पारणांतर

लीवच्च ॥ १ ॥ चतुस्त्रिंशच्चतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः। समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावलीतपः ॥ २ ॥ एकावली-
वदुपवासैस्तप एकावलीतपः। तत्र प्रथमकाहलिकायां एकद्वित्र्युपवासैर्निरन्तरैः क्रमात्पारणकानि। ततो

कुसुमादिचर्चः शुभतन्दुलैः पूरिततदग्रः चारुस्वस्तिकोपरिधृतपरिपूर्णप्रदीपितपञ्चवर्तिप्रदीपः फलादिबलिविधानपूर्वं शिरःप्रक्षिपितगन्धाक्षतचन्दनः गुरुसमीपे शुक्लपञ्चमीं प्रारभ्य तथा पञ्चमासीं शुक्लपञ्चमीषु द्विभक्तानि पञ्चमासीं एकभक्तानि पञ्चमासीं निर्विकृतिकानि पञ्चमासीमाचाम्लानि पञ्चमासीमुपवासाः एवं मासपंचविंशत्या पूर्यते । केष्वपि गच्छान्तरेषु मासपञ्चविंशत्यामपि एकमेव यथारब्धं द्विभक्तमेकभक्तं वा निर्विकृतिकं वा आचाम्लं वा उपवासो वा विधीयते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने जिनस्य बृहत्स्नात्रविधिः पञ्चसंख्यया विविधपक्वान्नफलमुद्राढौकनं पुस्तकाग्रे पुस्तकस्थं च वर्तिकादोरक उत्तरीयक वेष्टनक पिंछिका निःक्षपण जपमाला वासकुंपक लेखिनी मषीभाजन मुखवस्त्रिका छुरी कर्तरी नखहन्त्री दण्डप्रोंछनक कमली ठवणीदोरी पाटुला दावडी दीवी अंगलूहणाश्रीखण्डीवासपुडी वीजणीप्रभृति ज्ञानोपकरणं । अष्टप्रकारपूजापूर्वकं पञ्चपञ्चसंख्यढौकनीयं । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं ज्ञानलाभः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुपञ्चमीतपः ॥ ४० ॥ ॥ अथ बृहत्पञ्चमीतपः । एवमेव तपो वर्षपञ्चकं कुर्वतां नृणां । बृहत्पञ्चमिकायास्तु तपः संपूर्यतेऽखिलं ॥ १ ॥ समास्यारम्भौ लघुपञ्चमीवत् शुक्ल २ पञ्चमीषु वर्षमेकं द्व्यशनानि वर्षमेकमेकभक्तानि वर्षमेकं निर्विकृतिकानि वर्षमेकमाचाम्लानि वर्षमेकमुपवासाः शुक्लपञ्चमीषु एवं पञ्चसंवत्सराः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने लघुपञ्चमीवत् परं वस्तुसंख्या पञ्चविंशतिपञ्चविंशतिरूपा । एतत्फलं महाज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहज्ज्ञानपञ्चमीतपः ॥ ४१ ॥ ॥ अथ चतुर्विधसंघतपः । उपवा-

पञ्चानां परमेष्ठिनामाराधनार्थं तपः परमेष्ठितपः । तत्र प्रथमपरमेष्ठिनं प्रति प्रथममुपवासः । तत एकाशनं तत आचाम्लं तत एकाशनं ततो निर्विकृतिकं ततोपि पूर्वार्धं अष्टग्रासं । एवं परेषां चतुर्णामपि परमेष्ठिनां इति पञ्चत्रिंशद्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् पञ्चभिः पञ्चभिः पुस्तकादिभिर्विधिर्विधेयः । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वविघ्नोपशमः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं पञ्चपरमेष्ठितपः ॥ ३९ ॥ ॥ अथ लघुपञ्चमीतपः । लघुपञ्चम्यां द्व्यशनादिपञ्चमासोत्तरं तपः कृत्वा । तत्पञ्चविधसमाप्तौ स-

६०। ३९। पञ्चपरमेष्ठितपः आगाढं							
नमोअरि ०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठकव
नमोसिद्धा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोआय ०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोउवज्झा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोलोएस०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०

४० लघुपञ्चमीतप आगा० । ४१ बृहत्पञ्चमीतपआ०				
मास ५	द्विभक्तं	वर्ष	द्वि	शुक्ल ५
मास ५	एकभक्तं	वर्ष	ए	शुक्ल ५
मास ५	निभक्तं	वर्ष	नि	शुक्ल ५
मास ५	आंबिल	वर्ष	आं	शुक्ल ५
मास ५	उपवास	वर्ष	उ	शुक्ल ५

माप्यते मासपञ्चविंशत्या ॥ १ ॥ पञ्चम्यां तपः तत्र चतुर्मासी श्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकपौषचैत्रान्वर्जयित्वा पुरुषो महिला वा जिनभवने जात्यादिपुष्पैर्विरचितजिनपूजां तदनु चिनिवेश्य पुस्तकं तत्र विहित-

कुसुमादिचर्चः शुभतन्दुलैः पूरिततदग्रः चारुस्वस्तिकोपरिधृतपरिपूर्णप्रदीपितपञ्चवर्तिप्रदीपः फलादिबलिवि-
धानपूर्वं शिरःप्रक्षिपितगन्धाक्षतचन्दनः गुरुसमीपे शुक्लपञ्चमीं प्रारभ्य तथा पञ्चमासीं शुक्लपञ्चमीषु छिभ-
क्तानि पञ्चमासीं एकभक्तानि पञ्चमासीं निर्विकृतिकानि पञ्चमासीमाचाम्लानि पञ्चमासीमुपवासाः एवं मा-
सपंचविंशत्या पूर्यते । केष्वपि गच्छान्तरेषु मासपञ्चविंशत्यामपि एकमेव यथारब्धं [illegible] वा नि-
र्विकृतिकं वा आचाम्लं वा उपवासो वा विधीयते । पञ्चकल्यासः । उद्यापने जिनस्य [illegible] पञ्च-
संख्यया विविधपक्वान्नफलसुखादौकनं पुस्तकाग्रे पुस्तकार्थं च [illegible] निषिद्धाः । नि-
क्षपण जपमाला वासकुंपक लेखिनी मषीभाजन गुलवष्टिका छुरी कर्तरी [illegible] ।
[illegible] पाउस्त [illegible] सीजपीप्रभृति ज्ञानोपकरणं । [illegible]
[illegible] एवं पञ्चसंख्यढौकनीयं । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं ज्ञानलाभः । इति [illegible]
[illegible]तपः ॥ ४० ॥ ॥ अथ [illegible]तपः । [illegible] तपो [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ १ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]तपः ॥ ४१ ॥ ॥ अथ [illegible] । [illegible]

सद्वयं कृत्वा ततो वत्सर ६० संख्यया । एकान्तरोपवासैश्च पूर्णं संघतपो भवेत् ॥ १ ॥ चतुर्विधस्य संघस्याराधनार्थं तपश्चतुर्विधसंघतपः । तत्र उपवासद्वयं निरन्तरं विधाय पारणं कृत्वा षष्टिरुपवासा एकान्तरा विधेयाः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्म । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चतुर्विधसंघतपः ॥ ४२ ॥ ॥ अथ घनतपः । एकद्व्येकद्व्येकयुग्मशशिसंख्ययोपवासैश्च । पारणकान्तरितैरपि निरन्तरैः पूर्यतेऽत्र घनं ॥ १ ॥ अङ्कानां घनयुक्त्या तपो घनतपः । तत्र एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं पुनः द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं एवं उपवासाः द्वादश पारणकान्यष्टौ ।

४२ चतुर्विधसंघतप आगाढं दिन १२२									
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

४३ घनतप आगाढं			
उ १	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ १	पा
उ २	पा	उ १	पा

यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया फलपुष्पपक्वान्नजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं महालक्ष्मीः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं घनतपः ॥ ४३ ॥ ॥ अथ महाघनतपः।

४४ महाघनतप आगाढं						
उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा

महाघनतपः श्रेष्ठमेकद्वित्रिभिरेव हि। उपवासैर्नवकृत्वः पृथक्श्रेणिमुपागतैः ॥ १ ॥ घनाङ्कबाहुल्यान्महाघनं। तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्वित्रि उपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः द्वितीयश्रेणौ द्वित्र्येकोपवासाः। तृतीयायां त्र्येकद्वयोपवासाः चतुर्थ्यां द्वित्र्येकोपवासाः पञ्चम्यां त्र्येकद्वयोपवासाः षष्ठ्यामेकद्वित्रिउपवासाः सप्तम्यां द्वित्र्येकोपवासाः अष्टम्यां एकद्वयोपवासाः नवम्यां द्वित्र्येकोपवासाः एवं उपवासाश्चतुःपञ्चाशत् पारणकानि सप्तविंशतिः सर्वदिनान्येकाशीतिः। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकमेकाशीतिसंख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सार्वभूमर्द्धिप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं महाघनतपः ॥ ४४ ॥ ॥ अथ वर्गतपः। एकद्व्येकयुग्मभूमियमलैरेकद्विभूमिद्विकैर्द्व्येकद्वीन्दुयुगैकयुग्मधरणीयुग्मेन्दुयुग्मैककैः। एकद्व्येकभुजद्विचन्द्रधरणीयुग्मैकयुग्मे-

न्दुभिर्द्व्येकद्व्येकयुगैर्युगेन्दुधरणीयुग्मैकयुग्मेन्दुभिः ॥ १ ॥ द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलव्याप्त्या द्विभूमिद्वयैर्द्व्येकद्व्येकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकत्वं गतैः । वर्गाख्यं तप उच्यते ह्यनशनैर्मध्योल्लसत्पारणैः सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन्खपट्भूमयः ॥ २ ॥ वर्गाङ्कैस्तपः वर्गतपः । तत्र एकद्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्निरन्तरैः पारणान्तरितैः प्रथमा श्रेणिः । एकद्विद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्द्वितीया श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विएकद्विउपवासैस्तृतीया श्रेणिः । द्विएकएकद्विएकद्विएकद्विउपवासैश्चतुर्थी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकएकद्विउपवासैः पञ्चमी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकद्विएकउपवासैः षष्ठी श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विद्विएकउपवासैः सप्तमीश्रेणिः । द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैरष्टमी श्रेणिः । एवं श्रेण्यष्टकेन षण्णवतिउपवासैः पूर्यते । पारणकानि चतुःषष्टिः । सर्वदिनानि षष्ठ्युत्तरं शतं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं षष्ठ्युत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलादिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महर्धयः । पञ्च-

४५ वर्गतपः आगाढं दिनसंख्या १६०															
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१

न्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं वर्गतपः ॥ ४५ ॥

४६ श्रेणितप आगाढं उ० ८३ पा० २७ दिन ११०

							उ १	पा	उ २	पा
					उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
				१०	२	पा	३	पा	४	पा
		पा	उ २	पा	३	पा	४	पा	५	पा
उ १	पा	पा२	३	पा	४	पा	५	पा	६	पा
पा १	पा २	पा३	४	पा	५	पा	६	पा	७	पा

॥ अथ श्रेणितपः। श्रेणी षट् श्रेणयः प्रोक्ता एकाद्यौ प्रथमे क्षणे। द्वितीयादिषु चैकाङ्कक्रमवृद्ध्याभिजायते ॥ १ ॥ श्रेण्यङ्कैस्तपः श्रेणितपः। तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्विउपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः। द्वितीयायां एकद्वित्रिउपवासाः तृतीयायां एकद्वित्रिचतुरुपवासाः चतुर्थ्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चोपवासाः। पञ्चम्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चषडुपवासाः एवं षडुपवासाः षष्ठ्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तोपवासाः एवं त्र्यशीत्युपवासैः सप्तविंशतिपारणैर्दशोत्तरशतदिनैः षड्भिः श्रेणिभिः पूर्यते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने दशोत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं बृहत्स्नात्रविधिः। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं क्षपणकश्रेणिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं श्रेणितपः ॥ ४६ ॥

४७ पञ्चमेरुतप आगाढं

प्रथममेरुतपः	उ	५	पा	५
द्वितीयमेरुतप०	उ	५	पा	५
तृतीयमेरुत०	उ	५	पा	५
चतुर्थमेरुत०	उ	५	पा	५
पञ्चममेरुत०	उ	५	पा	५

॥ अथ मेरुतपः। प्रत्येकं पञ्चमेरूणामुपोषणकपञ्चकं। एकान्तरं मेरुतपस्तेन संजायते शुभं ॥ १ ॥ मेरुसंख्यया तपः

न्दुभिर्द्व्यकद्व्येकयुगैर्युगेन्दुधरणीयुग्मैकयुग्मेन्दुभिः ॥ १ ॥ द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलप्याप्याद्विभूमिद्वयैर्द्व्येकद्व्येकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकत्वं गतैः । वर्गाख्यं तप उच्यते ह्यनशनैर्मध्योल्लसत्पारणैः सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन्खपट्भूमयः ॥ २ ॥ वर्गाङ्कैस्तपः वर्गतपः । तत्र एकद्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्निरन्तरैः पारणान्तरितैः प्रथमा श्रेणिः । एकद्विद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्द्वितीया श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विएकद्विउपवासैस्तृतीया श्रेणिः । द्विएकएकद्विएकद्विएकद्विउपवासैश्चतुर्थी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकएकद्विउपवासैः पञ्चमी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकद्विएकउपवासैः षष्ठी श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विद्विएकउपवासैः सप्तमीश्रेणिः । द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैरष्टमी श्रेणिः । एवं श्रेण्यष्टकेन षण्णवतिउपवासैः पूर्यते । पारणकानि चतुःषष्टिः । सर्वदिनानि षष्ठ्युत्तरं शतं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं षष्ठ्युत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलादिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महर्धयः । षष्ठ-

४५ वर्गतपः आगाढं दिनसंख्या १६०

उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१

तितीर्थंकरानुद्दिश्य तद्दिनानि-विनापि यथाशक्ति एकान्तरा-श्चतुर्विंशत्युपवासा विधीयन्ते । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनाग्रे चतुर्विंशतिसंख्यया प-

५० च्यवनजन्मतपोद्वयं अनागाढं एकैवाकृतिः

उ १ ऋ	पा	उ १ अ	पा	उ १ सं	पा	उ १ अ	पा	उ १ सु	पा	उ १ प	पा
उ १ सु	पा	उ १ घं	पा	उ १ सु	पा	उ १ शी	पा	उ १ श्र	पा	उ १ वा	पा
उ १ वि	पा	उ १ अ	पा	उ १ ध	पा	उ १ शां	पा	उ १ कुं	पा	उ १ अ	पा
उ १ म	पा	उ १ मु	पा	उ १ न	पा	उ १ न	पा	उ १ पा	पा	उ १ व	पा

क्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सद्गतिः । जन्मतपोऽप्येवमेव । यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं च्यवनजन्मतपोद्वयं ॥ ५० ॥ ॥ अथ सूरायणतपः । सूरवदयनं हानिवृद्ध्या यस्य

५१ यवमध्ये सूरायणतपः कृष्णपक्षे हानिः २ — यवमध्ये सूरायणतपः शुक्लपक्षे वृद्धिः

कृष्ण तिथि	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	शुक्ल तिथि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ		आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ

५१ वज्रमध्ये सूरायणतपः कृष्णपक्षे हानिः — वज्रमध्ये सूरायणतपः शुक्लपक्षे वृद्धिः २

कृष्ण तिथि	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	शुक्ल तिथि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ		आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ	आ

तत्सूरायनं । तत्र सूरायणतपो वज्रमध्ययवमध्यचांद्रायणवत् । नवरं कृष्णप्रतिपदि प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः ।

मेरुतपः। तत्र पञ्चमेरूनुद्दिश्य पञ्चविंशत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्वर्णमयपञ्चमेरुढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं उत्तमप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं पञ्चमेरुतपः ॥ ४७ ॥ ॥ अथ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः। उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदुपवासकाः। एकभक्तान्तरास्तस्मादुपवासत्रयं वदेत् ॥ १ ॥ द्वात्रिंशदुपवासैरुपलक्षितानि कल्याणकानि द्वात्रिंशत्कल्याणकानि। तत्र प्रथमं निरन्तरं उपवासत्रयं तत एकाशनं ततो द्वात्रिंशदुपवासाः एकाशनान्तरिताः ततो निरन्तरं उपवासत्रयं ततः पारणकं एवमुपवासा अष्टत्रिंशत् पारणकानि चतुस्त्रिंशत् सर्वदिनानि द्वासप्ततिः। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं द्वात्रिंशत्संख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं तीर्थकरनामकर्म। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ च्यवनतपः। चतुर्विंशतितीर्थेशानुद्दिश्य च्यवनात्मकं। विना कल्याणकदिनैः कार्यानशनपद्धतिः ॥ १ ॥ च्यवनार्थं तपश्च्यवनतपः। तत्र चतुर्विंश-

४८ द्वात्रिंशत्कल्याणकतप आगाढं							
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

देवाग्रे पुरुषप्रमाणतण्डुलपुञ्जोपरि ढौकनीयः नानाविधपक्वान्नं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं परमं ज्ञानं। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लोकनालितपः ॥ ५२ ॥ ॥ अथ कल्याणकाष्टाह्निकातपः। नवभक्ताष्टकं[1] कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके। प्रत्येकं पूर्यते तच्च बृहद्दृष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥ कल्याणकैश्च नवजन्मव्रतकेवलज्ञाननिर्वाणरूपैः संयुक्तानि अष्टाष्टावह्रानि कल्याणाष्टाह्निका। तत्र ऋषभाद्येकस्यैकस्यार्हत एकैकं कल्याणकं प्रति अष्टाष्टावेकभक्तानि चत्वारिंशदेकभक्तैरेकस्यार्हतः कल्याणकानि पूर्यन्ते। एवं परेषामपि षष्ट्यधिकनवशतदिनैः पूर्यते। कदाचिद्दिनान्तरविच्छेदेन निजान्तरतपसि क्रियमाणे न दोषः।

५३ अष्टाह्निकातप अनागाढं एकस्य जिनस्य									
अन्यजिनानामपि एषैव युक्तिः कल्प्या									
ऋषभस्य	च्यव०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	व्र०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज्ञा०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	नि०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १

उद्यापने जिनाग्रे विंशत्युत्तरशतसंख्यया सर्वफलजातिसर्वपक्वान्नजातिढौकनं बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रपानदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्मबन्धः। यन्त्रकन्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं कल्याणकाष्टाह्निकातपः ॥ ५३ ॥ ॥ अथ आचाम्लवर्धमानतपः। उपवासान्तरितानि

[1] एकभक्ताष्टकमिति पाठः।

उद्यापने चन्द्रस्थाने सूर्यः । शेषं तथैव । एतत्फलं महाराज्यप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सूरायणतपः ॥ ५१ ॥ ॥ अथ लोकनालितपः ॥ सप्त पृथ्व्यो मध्यलोकं कल्पा ग्रैवेयका अपि । अनुत्तरा मोक्षशिला

५२ लोकनालितपः

ॐ १

उ १	मुक्तिशिला
आ १	सर्वार्थसिद्धि
आ १	अपराजित
आ १	जयंत
आ १	वैजयंत
आ १	विजय
५	पञ्चाणुत्तर
नि १	सुदर्शन
नि १	सुप्रतिबन्ध
नि १	मनोरम
नि १	सर्वतोभद्र
नि १	सुविशाल
नि १	सौम्यमे
नि १	सुमनस
नि १	प्रीतिकर
नि १	आदित्य
९	ग्रैवेयक
१२	द्वादशकल्पा
ए १	अच्युत
ए १	आरण
ए १	प्राणत
ए १	आणत
ए १	सहस्रार
ए १	शुक्र
ए १	लांतक
ए १	ब्रह्म
ए १	माहेन्द्र
ए १	सनत्कुमार
ए १	ईशान
ए १	सौधर्म
उ १	मध्यलोक
ए १	महातम
ए १	तमःप्रभा
ए १	धूमप्रभा
ए १	पङ्कप्रभा
ए १	वालुका
ए १	शर्करा
ए १	रत्नप्रभा
७	सप्त
०	पृथ्वी

लोकनालिरितीर्यते ॥ १ ॥ एकभक्तान्युपवास एकभक्तानि नीरसाः । आचाम्लान्युपवासाश्च क्रमात्तेषु तपः स्मृतं ॥ २ ॥ लोकनालिक्रमेण तपः लोकनालितपः । तत्र रत्नप्रभादिसप्तपृथ्वीरुद्दिश्य निरन्तराणि सप्तैकभक्तानि ततो मध्यलोकमुद्दिश्य उपवासः । ततो द्वादशकल्पानुद्दिश्य द्वादशैकभक्तानि । ततो नवग्रैवेयकानुत्तरानुद्दिश्य नव निर्विकृतिकानि । पञ्चानुत्तरानुद्दिश्य पञ्चाम्लानि । ततो मुक्तिशिलामुद्दिश्य एकोपवासः एवं पञ्चविंशतिदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयसप्तपृथिव्यः सुवर्णमयो मध्यलोकः नानामणिमयाः कल्पग्रैवेयकानुत्तराः स्फटिकमयी मुक्तिशिला तदुपरि काञ्चनरत्नन्यासः । स च

एतत्फलं परमं देवाग्रे पुरुषप्रमाणतण्डुलपुञ्जोपरि ढौकनीयः नानाविधपक्वान्नं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। ज्ञानं। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लोकनालितपः ॥ ५२ ॥ ॥ अथ कल्याणकाष्टाह्निकातपः। नवभक्ताष्टकं कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके। प्रत्येकं पूर्यते तच्च वृहदष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥ कल्याणकैश्च नवजन्मव्रतकेवलज्ञाननिर्वाणरूपैः संयुक्तानि अष्टाष्टावहानि कल्याणाष्टाह्निका। तत्र ऋषभाद्येकस्यैकस्यार्हत एकैकं कल्याणकं प्रति अष्टाष्टावेकभक्तानि चत्वारिंशदेकभक्तैरेकस्यार्हतः कल्याणकानि पूर्यन्ते। एवं परेषामपि षष्ट्यधिकनवशतदिनैः पूर्यते। कदाचिद्दिनान्तरविच्छेदेन निजान्तरतपसि क्रियमाणे न दोषः।

५३ अष्टाह्निकातप अनागाढं एकस्य जिनस्य									
अन्यजिनानामपि एवैव युक्तिः कल्प्या									
ऋषभस्य	च्यव०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	व्र०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज्ञा०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १
ऋषभस्य	नि०	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १	ए १

उद्यापने जिनाग्रे विंशत्युत्तरशतसंख्यया सर्वफलजातिसर्वपक्वान्नजातिढौकनं वृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रपानदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं तीर्थकरनामकर्मबन्धः। यन्त्रकन्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं कल्याणकाष्टाह्निकातपः ॥ ५३ ॥ ॥ अथ आचाम्लवर्धमानतपः। उपवासान्तरितानि

१ एकभक्ताष्टकमिति पाठः।

५४ आचाम्लवर्धमानतपः आगाढं वर्ष १४ मास ३ दिन २० पूर्यते

आं	उ	आं	उ	आ	उ	आ	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ
१	१	२	१	३	१	४	१	५	१	६	१	७	१	८	१	९	१	१०	१
११	१	१२	१	१३	१	१४	१	१५	१	१६	१	१७	१	१८	१	१९	१	२०	१
२१	१	२२	१	२३	१	२४	१	२५	१	२६	१	२७	१	२८	१	२९	१	३०	१
३१	१	३२	१	३३	१	३४	१	३५	१	३६	१	३७	१	३८	१	३९	१	४०	१
४१	१	४२	१	४३	१	४४	१	४५	१	४६	१	४७	१	४८	१	४९	१	५०	१
५१	१	५२	१	५३	१	५४	१	५५	१	५६	१	५७	१	५८	१	५९	१	६०	१
६१	१	६२	१	६३	१	६४	१	६५	१	६६	१	६७	१	६८	१	६९	१	७०	१
७१	१	७२	१	७३	१	७४	१	७५	१	७६	१	७७	१	७८	१	७९	१	८०	१
८१	१	८२	१	८३	१	८४	१	८५	१	८६	१	८७	१	८८	१	८९	१	९०	१
९१	१	९२	१	९३	१	९४	१	९५	१	९६	१	९७	१	९८	१	९९	१	१००	१

प शतपर्यन्तं तथैकमारभ्य । वृद्ध्या निरन्तरतया भवति तदाचाम्लवर्धमानं च ॥ १ ॥ आचाम्लैर्वर्धमानं आचाम्लवर्धमानं तत्रैकमाचाम्लं उपवासः द्वे आचाम्ले उपवासः एवं शतमाचाम्लानां एकादिवृद्ध्या उपवासान्तरितं विधेयं चतुर्दशभिर्वर्षैस्त्रिभिर्मासैर्विंशत्यादिनैः पूर्यते । तन्मध्ये पारणकं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं चतुर्विंशतिजिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढमाचाम्लवर्धमानतपः ॥ ५४ ॥ ॥ अथ माघमालातपः । आरभ्य पौषदशमीपर्यन्ते माघशुक्ल-

५५ माघमालातप आगाढं प्रथम वर्षे पौषवदिदशमी १०	ए	११	१२	ए	१३	ए	१४	ए	०	माहसुदि पडिवा	१	ए	२	ए	३	ए	०		
४	५	६	७	[illegible]	९	१०	ए	का	११	ए	१२	ए	१३	ए	१४	ए	१५	ए	एवं द्वितीयवर्षे तृतीयचतुर्थेपि एवमेव तिथयः

पूर्णायाः । स्नात्वार्हन्तं संपूज्य चैकभक्तं विदध्याच्च ॥ १ ॥ माघमासे मालारूपं करणीयं माघमाला । तत्र पौषकृष्णदशमीमारभ्य माघपूर्णिमापर्यन्तं स्नात्वा जिनार्चनं एकभक्तं च कुर्यात् । एवं वर्षचतुष्टयं कृत्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनाग्रे घृतमयं मेरुं सुवर्णमणिगर्भितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं परमसुखप्राप्तिः । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं माघमालातपः ॥ ५५ ॥ ॥ अथ महावीरतपः । महावीरतपो ज्ञेयं वर्षाणि द्वादशैव च । त्रयोदशैव पक्षांश्च पञ्चकल्याणपारणे ॥१॥ महावीरस्य छद्मस्थकालतपः महावीरतपः । तत्र द्वादशवर्षत्रयोदशपक्षपर्यन्तं निरन्तरं दशोपवासान्तरितानि पारणकानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं श्रीमहावीरप्रतिमाग्रे स्वर्णमयं न्यग्रोधतरुं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं

५६ महावीरतप आगाढं प्रथमवर्ष										उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा

महावीरतपः ॥ ५६ ॥ ॥ अथ लक्षप्रतिपत्तपः । शुक्लप्रतिपदः सूर्यसंख्या एकाशनादिभिः । समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥ १ ॥ शुक्लप्रतिपदमारभ्य प्रतिपत् १२ वर्षमेकं यावद्यथाशक्त्येकाशनादितपः लक्षप्रतिपच्छ्रावकश्राविकाभिः कार्या । उद्यापने पूजापूर्वं लक्षधान्यं ढौकनीयं । लक्षसंख्याधान्यानां नियन्धो यथा । चोषामाणा ५ पाइली १ मुगसेइ १ पाइली २ मोठसेइ १ पाइली २ जवसेइ २ तिलपाइ ७ गोधूमसेइ ८ चउलासेइ ३ चणासेइ १ कांगुमाणा ३ कोद्रवमाणा ३ उडदमाणा ५ तूवरिसेइ ४ जुवारिमाणा ५ । एतत्फलं अगण्यलक्ष्मीप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं लक्षप्रतिपत्तपः ॥ ५७ ॥ इति तपोधिकारे गीतार्थोक्तानि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ फलतपांसि । यथा । तत्र प्रथमं सर्वाङ्गसुन्दरतपः । शुक्लपक्षेष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् । विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वाङ्गसुन्दरं ॥ १ ॥ सर्वाङ्गाणि सुन्दराणि जायन्ते यस्मात्तत्सर्वाङ्गसुन्दरं । तत्र शुक्लपक्षे प्रतिपदुपवासं विधाय अष्टोपवासाः सप्ताचाम्लान्तरिता विधेया यथाशक्ति संयमादिदशविधधर्मपालनं कषायपरिहारोपि पूर्णिमायां उद्यापयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधि वि-

१ सर्वांगसुन्दरतपः आगाढं दिन १५ पारणकं प्रतिपदायां

शुक्ल	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

धाय जिनाग्रे स्वर्णमयपुरुषं रत्नजटितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वाङ्गसुन्दरता । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वाङ्गसुन्दरतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ निरुजशिखतपः । तपो निरुजशिखाख्यं विधेयं तद्वदेव हि । नवरं कृष्णपक्षे तु करणं तस्य शस्यते ॥ १ ॥ निरुजा रोगरहिता शिखा चूला

२ निरुजशिखातपः आगाढं दिन १५ कृष्णपक्षप्रतिपदातः

कृष्ण	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

यस्य तन्निरुजशिखं । तत्र कृष्णपक्षे सर्वाङ्गसुन्दरवद्विधिः । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं आरोग्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निरुजशिखतपः ॥ २ ॥ ॥ अथ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः । सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसंचयैः । एकान्तरैः परं कार्यास्तिथौ चन्द्रादिके शुभे ॥ १ ॥ सौभाग्यस्य दाने कल्पवृक्ष

३ सौभाग्यकल्पवृक्षतप आगाढं चैत्रशुक्लप्रतिपदातः

चै. शु	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चै. कृ	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

इव सौभाग्यकल्पवृक्षः । तत्र चैत्रमासे सर्वस्मिन् एकान्तरोपवासा विधेयाः । यन्त्रकन्यास्तः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं सुवर्णरूप्यमयसाङ्गोपाङ्गकल्पवृक्षढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सौभाग्य-

महावीरतपः ॥ ५६ ॥ ॥ अथ लक्षप्रतिपत्तपः । शुक्लप्रतिपदः सूर्यसंख्या एकाशनादिभिः । समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥ १ ॥ शुक्लप्रतिपदमारभ्य प्रतिपत् १२ वर्षमेकं यावद्यथाशक्त्येकाशनादितपः लक्षप्रतिपच्छ्रावकश्राविकाभिः कार्या । उद्यापने पूजापूर्वं लक्षधान्यं ढौकनीयं । लक्षसंख्याधान्यानां निबन्धो यथा । चोखामाणा ५ पाइली १ मुगसेइ १ पाइली २ मोठसेइ १ पाइली २ जवसेइ २ तिलपाइ ७ गोधूमसेइ ८ चउलासेइ ३ चणासेइ १ कांगुमाणा ३ कोद्रवमाणा ३ उडदमाणा ५ तूवरिसेइ ४ जुवारिमाणा ५ । एतत्फलं अगण्यलक्ष्मीप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं लक्षप्रतिपत्तपः ॥ ५७ ॥ इति तपोधिकारे गीतार्थोक्तानि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ फलतपांसि । यथा । तत्र प्रथमं सर्वाङ्गसुन्दरतपः । शुक्लपक्षेष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् । विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वाङ्गसुन्दरं ॥ १ ॥ सर्वाङ्गाणि सुन्दराणि जायन्ते यस्मात्तत्सर्वाङ्गसुन्दरं ।

१ सर्वांगसुन्दरतपः आगाढं दिन १५ पारणकं प्रतिपदायां															
शुक्ल	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ प	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

तत्र शुक्लपक्षे प्रतिपद्युपवासं विधाय अष्टोपवासाः ससाचाम्लान्तरिता विधेया यथाशक्ति संयमादिदशविधधर्मपालनं कषायपरिहारोपि पूर्णिमायां उद्यापयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिं वि-

धाय जिनाग्रे स्वर्णमयपुरुषं रत्नजटितं ढौकयेत्। संघवात्सल्य संघपूजा च।

यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वाङ्गसुन्दरतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ निरुजशिखतपः । तपो निरुजशिखाख्यं विधेयं तद्वदेव हि। नवरं कृष्णपक्षे तु करणं तस्य शस्यते ॥ १ ॥ निरुजा रोगरहिता शिखा चूला यस्य तन्निरुजशिखं। तत्र कृष्णपक्षे सर्वाङ्गसुन्दरवद्विधिः। यन्त्रकन्यासः। एतत्फलं आरोग्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निरुजशिखतपः ॥ २ ॥

२ निरुजशिखातपः आगाढं दिन १५ कृष्णपक्षप्रतिपदातः

कृष्ण	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

॥ अथ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः । सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसंचयैः। एकान्तरैः परं कार्यास्तिथौ चन्द्रादिके शुभे ॥ १ ॥ सौभाग्यस्य दाने कल्पवृक्ष इव सौभाग्यकल्पवृक्षः। तत्र चैत्रमासे सर्वस्मिन् एकान्तरोपवासा विधेयाः । यन्त्रकन्यास्तः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं सुवर्णरूप्यमयसाङ्गोपाङ्गकल्पवृक्षढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सौभाग्य-

३ सौभाग्यकल्पवृक्षतप आगाढं चैत्रशुक्लप्रतिपदातः

चै. शु	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चै. कृ	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

प्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ॥ ३ ॥ ॥ अथ दमयन्तीतपः। दमयन्त्या प्रति-

४ दमयन्तीतप आगाढं अन्येषामपि जिनानामेवं विधिः आं २१ पा. त. पा.

ऋषभस्य	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं
	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

जिनमाचाम्लान्येकविंशतिः। कृतानि सन्ततान्येवं दमयन्तीतपो हि तत् ॥ १ ॥ दमयन्त्या नलवियुक्तया कृतं तपः दमयन्तीतपः। तत्र जिनंजिनंप्रति विंशतिविंशतिराचाम्लानि एकैकं शासनदेवतायाः एवं निरन्तरतया विधीयन्ते। शक्त्यनुसारेण एकैकजिनस्याचाम्लपूरणे पारणकान्यपि भवन्ति सांप्रतिककालापेक्षया। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने सर्वसंख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती फलपक्वान्नजातिमुद्राढौकनं बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं आचाम्लानां सर्वसंख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं आपद्विगमः। इति श्राद्धकरणीयमनागाढं दमयन्तीतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथायतिजनकतपः। कार्यं द्वात्रिंशदाचाम्लैः स्वसत्वेन

५ आयतिजनकतप आगाढं। तत्र द्वात्रिंशदाचाम्लानि निरन्तराणि एकश्रेण्या करणीयानि

आं	आ	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं	आं
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

निरन्तरैः । एवं स्यादायतिशुभं तप उद्यापनान्वितं ॥ १ ॥ आयतिं उत्तरकालं शुभं जनयति आयतिजनकं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं चतुर्विंशतिसंख्यया पुष्पफलपक्वान्नढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं उत्तरकाले शुभं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं आयतिजनकतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथाक्षयनिधितपः । घटं संस्थाप्य देवाग्रे गन्धपुष्पादिपूजितं । तपो विधीयते पक्षं तदक्षयनिधि स्फुटं ॥ १ ॥ अक्षयनिधिवदक्षयनिधि । तत्र भाद्रपदकृष्णचतुर्थ्यां जिनबिम्बाग्रे गोमयलेपनं विधाय स्थापनकोपरि चित्रितं गन्धपुष्पपूजितं स्वर्णमणिमुद्राफलस्रमुक्तादिगर्भितं घटं स्थापयेत् । पक्षं यावत्तस्य नित्यपूजनं जिनस्य प्रदक्षिणात्रयपूर्वकं अक्षताञ्जलिक्षेपः नैवेद्यढौकनं यथाशक्ति द्विभक्तैकभक्तादिप्रत्याख्यानं नृत्यगीतोत्सवादि । एवं पर्युषणापर्यन्तं वर्षचतुष्टयं विधेयं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहद्विधिपूर्वकं नानापक्वान्नबलिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वसंपत् । अथवा अक्षतमुष्टिं प्रतिदिनं घटे निक्षिपेत् यावत्स घटः पूर्यते तावद्दिनानि प्रतिदिनमेकाशनानि विदध्यात् । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अक्षयनिधितपः ॥ ६ ॥

६ अक्षयनिधितप आगाढं भाद्रवावदि						
अ	ए	न	ए	द	ए	०

चतु	ए	प	ए	प	ए	स	ए	०	
र्दश्याए	द्वा	ए	श्र	ए	च	ए	अ	०	
भाद्रसुदि	ए	द्वि	ए	तृ	ए	च	ए	सा	[illegible]

॥ अथ मुकुटसप्तमीतपः । आषाढादि च पौषान्तं सप्तमासान् शितिष्वपि । सप्तमीषूपवासाश्च विधेयाः सप्त निश्चितं ॥ १ ॥ मुकुटोद्यापनेन उपलक्षिता सप्तमी मुकुटसप्तमी । तत्र आ-

७ मुकुटसप्तमीतप आगाढं			
आषढवदि	विमलनाथ	७	उ
श्रावणवदि	अनन्तनाथ	७	उ
भाद्रपदवदि	चन्द्रप्रभशान्ति	७	उ
आश्विनवदि	नेमिनाथ	७	उ
कार्तिकवदि	आदिनाथ	७	उ
मार्गशिरवदि	महावीर	७	उ
पौषवदि	पार्श्वनाथ	७	उ

षाढश्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकमार्गशीर्षपौषकृष्णसप्तमीपूपवासाः। तासु क्रमेण विमलनाथ १ अनन्तनाथ २ चन्द्रप्रभशान्ति ३ नेमि ४ ऋषभ ५ महावीर ६ पार्श्वनाथ ७ तीर्थकृतां बृहत्स्नात्रविधिना पूजा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयलोकनालेरुपरि संस्थितं सुवर्णमयं रत्नजडितं मुकुटं ढौकयेत्। सप्तसंख्यया पकान्नफलजातिं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं वाञ्छितप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मुकुटसप्तमीतपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ अम्बातपः। शुक्लादिपञ्चमीष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः। एकभक्तादि वै कार्यमम्बापूजनपूर्वकं ॥ १ ॥

८ अंबातप आगाढं मास ५		
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ

अम्बाराधनार्थं तपः अम्बातपः। तत्र पञ्चसु शुक्लपञ्चमीषु नेमिजिनाम्बापूजनपूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने विमलधातुभिर्यथोक्तं अम्बामूर्तिविधापनं तत्प्रतिष्ठापनं कल्पोक्तविधिना नित्यं तत्पूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। तत्फलं अम्बावरप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं अम्बातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ श्रुतदेवतातपः। एकादशेषु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशेषु च। यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्च-

९ श्रुतदेवीतप आगाढं		
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप
श्रुतदेवता		उप

नपूर्वकं ॥ १ ॥ श्रुतदेव्याराधनार्थं तपः श्रुतदेवीतपः । तत्र एकादशीषु शुक्लैकादशीषु श्रुतदेवीपूजापूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रुतदेवीमूर्तिनिर्मापणं तत्प्रतिष्ठापनं विधिना पूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं श्रुतप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं श्रुतदेवीतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ रोहिणीतपः । रोहिण्यां च तपः कार्यं वासुपूज्यार्चनायुतं । सप्तवर्षं सप्तमासीमुपवासादिभिः परं ॥ १ ॥ रोहिणीनक्षत्रे तपः रोहिणीतपः । तत्राक्ष(य)तृतीयासन्नरोहिण्यां वासुपूज्यजिनपूजापूर्वकं तत्प्रारम्भः । ततो रोहिणीनक्षत्रे समागते सप्तवर्षाणि सप्तमासानि यावदुपवासाचाम्लानि निर्विकृतिकादि यथारब्धं तपो

१० रोहिणीतप आगाढं			
रो	वर्ष ७	मास ७	उपता

विधेयं । यद्येकापि रोहिणी विस्मरति तदा तपसः पुनः प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीवासुपूज्यप्रतिमाग्रे बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्वर्णमयमशोकवृक्षं ढौकयेत् संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं अवैधव्यसौभाग्यसुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं रोहिणीतपः ॥ १० ॥ ॥ अथ मातरतपः । भाद्रस्य शुक्लपक्षे तु प्रारभ्य सप्तमीं तिथिं । त्रयोदश्यन्तमाधेयं तपो मातरिसंज्ञकं ॥ १ ॥ मात्राराधनार्थं तपः मातरतपः ।

७ मुकुटसप्तमीतप आगाढं			
आपढवदि	विमलनाथ	७	उ
श्रावणवदि	अनन्तनाथ	७	उ
भाद्रपदवदि	चन्द्रप्रभशान्ति	७	उ
आश्विनवदि	नेमिनाथ	७	उ
कार्तिकवदि	आदिनाथ	७	उ
मार्गशिरवदि	महावीर	७	उ
पौपवदि	पार्श्वनाथ	७	उ

पाढश्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकमार्गशीर्षपौपकृष्णसप्तमीषूपवासाः। तासु क्रमेण विमलनाथ १ अनन्तनाथ २ चन्द्रप्रभशान्ति ३ नेमि ४ ऋपभ ५ महावीर ६ पार्श्वनाथ ७ तीर्थकृतां बृहत्स्नात्रविधिना पूजा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयलोकनालेरुपरि संस्थितं सुवर्णमयं रत्नजडितं मुकुटं ढौकयेत्। सप्तसंख्यया पक्वान्नफलजातिं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं वाञ्छितप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मुकुटसप्तमीतपः॥ ७॥ ॥ अथ अम्बातपः। शुक्लादिपञ्चमीष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः। एकभक्तादि वै कार्यमम्बापूजनपूर्वकं॥ १॥

८ अंबातप आगाढं मास ५		
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ

अम्बाराधनार्थं तपः अम्बातपः। तत्र पञ्चसु शुक्लपञ्चमीषु नेमिजिनाम्बापूजनपूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने विमलधातुभिर्यथोक्तं अम्बामूर्तिविधापनं तत्प्रतिष्ठापनं कल्पोक्तविधिना नित्यं तत्पूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। तत्फलं अम्बावरप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं अम्बातपः॥ ८॥ ॥ अथ श्रुतदेवतातपः। एकादशेषु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशेषु च। यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्च-

निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
तिथिषु तप एकाशनादिकं । विधेयं सर्वसंपत्ति सुखे तपसि । परं यदि कापि
खसंपत्ति । तत्र प्रतिपत्सत्कमेकभक्तं द्वितीयायां द्वे एवं वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने
तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरादितो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसंख्यया फलपकान्नजातिढौकनं सर्वसुखसंपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं

१२ अष्टापदपावडीतप आगाढं

व १	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व २	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ३	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ४	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ५	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ६	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ७	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ८	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए

ष्टाहिकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
परं ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
नाष्टाहिकासु यथाशक्ति तपो विधेयं । देवाग्रे स्वर्णमयं सोपानं सं-
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एवं अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसंख्यया पक्वान्नफ-
लजातीनां बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं ढौकनं । संघवात्सल्यं संघपूजा च ।
एतत्फलं दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाणं स्याद्गुरुद-
ण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

११ मातरतप आगाढं			
१ व	भाद्रशुक्ल	स० आन० द० ए० द्वा० त्र०	ए
२ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
३ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
४ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
५ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
६ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
७ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए

तत्र भाद्रपदशुक्लसप्तमीमारभ्य त्रयोदशीपर्यन्तं दुग्धदधिघृतकरम्बपायसलपनश्रीघृतपूरैर्जिनमातृकां पूजयित्वा यथाशक्ति एकभक्तादितपो विधेयं। तच्च सप्तवर्षपर्यन्तं। परं वर्षद्वये वर्षद्वये उद्यापनं अनया रीत्या विधेयं। भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां चतुर्विंशतिसंख्ययापूपकादाडिमादिफलजातिं क्षिप्रचदीपात्राणि जिनमातृणामग्रे ढौकयेत्। सपुत्रश्राविकायाश्च वस्त्राङ्गराग–ताम्बूलादि देयं। सप्तमवर्षोद्यापने च जिनमातृणामग्रे सप्तम्यां तैलढौकनं अष्टम्यां घृतढौकनं नवम्यां पक्वान्नढौकनं दशम्यां गोदुग्ध ढौकनं एकादश्यां दधिढौकनं द्वादश्यां गुडढौकनं त्रयोदश्यां क्षिप्रचटी कणिकाहरीतकी धान्याका मेथी गुंद अंजन शलाका सप्तसंख्यगतपत्रक्रमुकढौकनं सपुत्रश्राविकाया नालिकेरदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं पुत्रप्राप्तिः। यश्रकन्यासः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मातरतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ सर्वसुखसंपत्तितपः। एकादिवृद्ध्या

१२ सर्वसुखसंपत्ति. तप आगाढं			
ति ति	प १	ए	१
ति	२	ए	२
ति	३	ए	३
ति	४	ए	४
ति	५	ए	५
ति	६	ए	६
ति	७	ए	७
ति	८	ए	८
ति	९	ए	९
ति	१०	ए	१०
ति	११	ए	११
ति	१२	ए	१२
ति	१३	ए	१३
ति	१४	ए	१४
ति	१५	ए	१५

तिथिषु तप एकाशनादिकं । विधेयं सर्वसंपत्ति सुखे तपसि निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
खसंपत्ति । तत्र प्रतिपत्सत्कमेकभक्तं द्वितीयायां द्वे एवं वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । परं यदि कापि
तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरादितो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसंख्यया फलपक्वान्नजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सर्वसुखसंपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-
ष्टाह्निकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
परं ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
नाष्टाह्निकासु यथाशक्ति तपो विधेयं । देवाग्रे स्वर्णमयं सोपानं सं-
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एवं अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसंख्यया पक्वान्नफ-
लजातीनां बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं ढौकनं । संघवात्सल्यं संघपूजा च ।
एतत्फलं दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाणं स्याद्गुरुद-
ण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

१३ अष्टापदपावडीतप आगाढं

व १	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व २	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ३	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ४	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ५	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ६	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ७	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ८	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए

११ मातरतप आगाढं			
१ व	भाद्रशुक्ल	स० आन० द० ए० द्वा० त्र०	ए
२ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
३ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
४ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
५ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
६ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
७ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए

तत्र भाद्रपदशुक्लसप्तमीमारभ्य त्रयोदशीपर्यन्तं दुग्धदधिघृतकरम्बपायसलपनश्रीघृतपूरैर्जिनमातृकां पूजयित्वा यथाशक्ति एकभक्तादितपो विधेयं। तच्च सप्तवर्षपर्यन्तं। परं वर्षद्वये वर्षद्वये उद्यापनं अनया रीत्या विधेयं। भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां चतुर्विंशतिसंख्ययापूपकादाडिमादिफलजातिं क्षिप्रचटीपात्राणि जिनमातृणामग्रे ढौकयेत्। सपुत्रश्राविकायाश्च वस्त्राङ्गराग-ताम्बूलादि देयं। सप्तमवर्षोद्यापने च जिनमातृणामग्रे सप्तम्यां तैलढौकनं अष्टम्यां घृतढौकनं नवम्यां पक्वान्नढौकनं दशम्यां गोदुग्ध ढौकनं एकादश्यां दधिढौकनं द्वादश्यां गुडढौकनं त्रयोदश्यां क्षिप्रचटी कणिकाहरीतकी धान्याका मेथी शुंद अंजन शलाका सप्तसंख्यगतपत्रक्रमुकढौकनं सपुत्रश्राविकाया नालिकेरदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं पुत्रप्राप्तिः। यन्त्रकन्यासः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मातरतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ सर्वसुखसंपत्तितपः। एकादिवृद्ध्या

१२ सर्वसुखसंपत्ति-तप आगाढं			
ति ति	प १	ए	१
ति	२	ए	२
ति	३	ए	३
ति	४	ए	४
ति	५	ए	५
ति	६	ए	६
ति	७	ए	७
ति	८	ए	८
ति	९	ए	९
ति	१०	ए	१०
ति	११	ए	११
ति	१२	ए	१२
ति	१३	ए	१३
ति	१४	ए	१४
ति	१५	ए	१५

निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसु-
तिथिषु तप एकाशनादिकं । विधेयं सर्वसंपत्ति सुखे तपसि । परं यदि कापि
खसंपत्ति । तत्र प्रतिपत्सत्कमेकभक्तं द्वितीयायां द्वे एवं वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने
तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरादितो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं
बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसंख्यया फलपक्वान्नजातिढौकनं ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विना-
सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सर्वसुखसंपत्तितपः ॥ १२ ॥

१२ अष्टापदपावडीतप आगाढं										
व १	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व २	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ३	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ४	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ५	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ६	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ७	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ८	ऽश्वस	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए

विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः
ष्टाहिकास्वेच यथाशक्तितपःक्रमैः । अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्वि-
परं ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः । देवाग्रे स्वर्णमयं सोपानं सं-
नाष्टाहिकासु यथाशक्ति तपो विधेयं । एवं अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि
स्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । उद्यापने चतुर्विंशतिसंख्यया पक्वान्नफ-
विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । संघवात्सल्यं संघपूजा च ।
लजातीनां बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं ढौकनं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडी-
एतत्फलं दुर्लभप्राप्तिः ॥ यावन्मुष्टिप्रमाणं स्याद्गुरुद-
तपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-
ण्डस्य तावतः ।

दण्डस्य तपः मोक्षदण्डतपः । तत्र यावन्मुष्टिप्रमाणो गुरुदण्डो भवति तावत उपवासानेकान्तरान्विदध्यात् । पर्यन्तोपवासे गुरुदण्डस्य चन्दनचर्चितस्य परिधापनिकादानं नालिकेराक्षतदानं । यावन्मुष्टिप्रमाणता तावत्संख्यया फलमुद्रापकान्नरलजातिदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं विपद्भङ्गः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं मोक्षदण्डतपः ॥ १४ ॥

१४ मोक्षदण्डतप आगाढं

मुष्टि		पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
१४	उ	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०

॥ अथ अदुःखदर्शितपः । शुक्लपक्षेषु कर्तव्याः क्रमात्पञ्चदशस्वपि । उपवासास्तिथिष्वेवं पूर्यंते विधिनैव तत् ॥ १ ॥ न दुःखानि द्रष्टुं शीलमस्य तददुः-

१५ अदुःखदर्शितप आगाढं   १६ द्वितीयं अदुःखदर्शितप आगाढं

प्रथममासे शुक्ल	१	उ १	अष्टमेमासे शुक्ल	८	उ	१	प्र	उ	पा	अ	उ	पा
द्वितीयमासे शुक्ल	२	उ १	नवमेमासे शुक्ल	९	उ	१	द्वि	उ	पा	न	उ	पा
तृतीयमासे शुक्ल	३	उ १	दशमेमासे शुक्ल	१०	उ	१	तृ	उ	पा	द	उ	पा
चतुर्थमासे शुक्ल	४	उ १	एकादशेमासेशुक्ल	११	उ	१	च	उ	पा	ए	उ	पा
पञ्चममासे शुक्ल	५	उ १	द्वादशेमासे शुक्ल	१२	उ	१	पं	उ	पा	द्वा	उ	पा
षष्ठमासे शुक्ल	६	उ १	त्रयोदशेमासेशुक्ल	१३	उ	१	ष	उ	पा	त्र	उ	पा
सप्तममासे शुक्ल	७	उ १	चतुर्दशेमासे शुक्ल	१४	उ	१	स	उ	पा	च	उ	पा
०	८	उ १	पंचदशेमासे शुक्ल	१५	उ	१	०	०	०	पं	उ	पा

१७ गौतमपडिगहातपः			
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१

खदर्शि । तत्र एकस्यां शुक्लप्रतिपद्युपवासः । द्वितीयमासे शुक्लद्वितीयायामुपवासः । एवं पञ्चदशसु मासेषु शुक्लपक्षेषु यावत्पूर्णिमायां उपवासाः पञ्चदश संख्यया भवन्ति । यद्येकापि तिथिर्विसरति तदा पुनरपि तिथिरारभ्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीऋषभदेवस्य पूजनं रूप्यमयवृक्षः तच्छाखायां सुवर्णमयपालनकं पट्टसूत्रग्रन्थितं पट्टसूत्रमयतूलिका तदुपरि सुवर्णमयपुत्तलिका पञ्चदशसंख्यया पक्वान्नफलजाति-ढौकनं । परं तिथौ तिथौ नवं नवं नैवेद्यं फलं च ढौकनीयं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वदुःखप्रणाशः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अदुःखदर्शितपः ॥ १५ ॥ ॥ द्वितीयादुःखदर्शितपसि पञ्चदशोपवासा एकान्तरिताः तिथिंविनापि विधेयाः शेषं तथैव । इति द्वितीयं अदुःखदर्शितप आगाढं ॥ १६ ॥ ॥ अथ गौतमपडिगहातपः । एकासु पञ्चदशसु स्वशक्तेरनुसारतः । तपः कार्यं गौतमस्य पूजाकरणपूर्वकं ॥ १ ॥ गौतमपात्रोपलक्षितं तपः गौतमपात्रतपः । तत्र पञ्चदशपूर्णिमा यावत् श्रीगौतम-मूर्तिपूर्वकं यथाशक्ति प्रत्याख्यानं विधेयं । उद्यापने श्रीगौतमस्य श्रीमहावीरस्य च बृहत्स्नात्रविधिपूजा । रूप्यमयपात्रं काष्ठमयं च द्वे पायसपूरिते गुरवे दद्यात् वेष्टनकझोलिकासहिते । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधलब्धयः । यन्त्रकन्यासः इति

श्राद्धकरणीयमागाढं गौतमपडिगहातपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ निर्वाणदीपतपः । वर्षत्रयं दीपमाला पूर्वे शुल्पे दिनद्वये । उपवासद्वयं कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वकं ॥ १ ॥ निर्वाणमार्गे दीप इव निर्वाणदीपः । तत्र दीपमालिकायाश्चचतुर्दश्यमावास्ययोः उपवासद्वयं विधेयं । तत्र हि रात्रद्वयेपि श्रीमहावीराग्रे अखण्डाक्षतदीपदानं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने वर्षत्रयान्ते बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं महावीरपूजा दीपसहस्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं निर्वाणदीपतपः ॥ १८ ॥

१८ निर्वाणदीपतप आगाढं				
१ वर्षे	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
२ वर्षे	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
३ वर्षे	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ

॥ अथामृताष्टदीपतपः । शुक्लाष्टमीषु चाष्टासु आचाम्लादितपांसि च । विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरणं भवेत् ॥ १ ॥ अमृताभिषेकेणोपलक्षिता अष्टमी अमृताष्टमी । तत्र अष्टसु शुक्लाष्टमीषु आचाम्लान्येव विधेयानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं घृतदुग्धभृतं कलशं माणकमात्रमोदकसहितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं आरोग्यं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अमृताष्टमीतपः ॥ १९ ॥

१९ अमृताष्टमीतप आगाढं								
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ

॥ अथ खण्डदशमीतपः । शुक्लासु दशसंख्यासु निजशक्त्या तपोविधिं । विदधीत ततः पूर्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥ १ ॥ अखण्डायां दशम्यां

तपः अखण्डदशमीतपः । तत्र दशसु शुक्लदशमीषु यथाशक्ति … अखण्डिताक्ष-
यत्रकन्यासः । उद्यापने दशसंख्यया अन्नपकान्नफलजातिढौकनं चैत्यपरिधौ । संघ-
तैर्नैवेद्यं अखण्डपट्टेन परिधापनिका अखण्डघृतधारात्रयदानं चैत्यपरिधौ । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अख-
वात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं अखण्डसुखं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अख-
ण्डदशमीतपः ॥ २० ॥ ॥ अथ परत्रपालितपः । पञ्चवर्षाणि वीरस्य कल्याणि-
कसमासितः । उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदरसांश्चरेत् ॥ १ ॥ परलोके पालिरिव

२० अखण्डदशमीतप आगाढं

शुक्ल	१०	उ	१	शुक्ल	१०	उ	१
शुक्ल	१०	उ	१	शुक्ल	१०	उ	१
शुक्ल	१०	उ	१	शुक्ल	१०	उ	१
शुक्ल	१०	उ	१	शुक्ल	१०	उ	१
शुक्ल	१०	उ	१	शुक्ल	१०	उ	१

परत्रपालिः । तत्र दीपोत्सवादारभ्य निरन्तरं तप उपवासत्रयं कृत्वा
निरन्तराणि द्वात्रिंशन्निर्विकृतिकानि विदध्यात् । एवं पञ्चवर्षाणि । के-
चिदत्रोपवासान्येकान्तराण्याहुः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने प्रतिवर्षं
सेईसत्कलपनश्रीपालिं स्थाले विधाय सुरभिघृतेनापूरयेत् । चरमोद्या-
पने बृहत्स्नात्रविधिः संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं परत्र स-
द्गतिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं परत्रपालितपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ

२१ परत्रपालितप आगाढं दिन ३५

उ ३	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	

सोपान(पावडी)तपः । ससाष्टनवदशभिस्तद्गुणैस्तिथिसंक्रमैः । दत्तिभिः पूर्यते चैव सोपानतप उत्तमं ॥ १ ॥

श्राद्धकरणीयमागाढं गौतमपडिगहातपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ निर्वाणदीपतपः । वर्षत्रयं दीपमाला पूर्वं मुख्ये दिनद्वये । उपवासद्वयं कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वकं ॥ १ ॥ निर्वाणमार्गे दीप इव निर्वाणदीपः । तत्र दीपमालिकायाश्चतुर्दश्यमावास्ययोः उपवासद्वयं विधेयं । तत्र हि रात्रद्वयेपि श्रीमहावीराग्रे अखण्डाक्षतदीपदानं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने वर्षत्रयान्ते बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं महावीरपूजा दीपसहस्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं निर्वाणदीपतपः ॥ १८ ॥ ॥ अथामृताष्टमीतपः । शुक्लाष्टमीषु चाष्टासु आचाम्लादितपांसि च । विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरणं भवेत् ॥ १ ॥ अमृताभिषेकेणोपलक्षिता अष्टमी अमृताष्टमी । तत्र अष्टसु शुक्लाष्टमीषु आचाम्लान्येव विधेयानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं घृतदुग्धभृतं कलशं माणकमात्रमोदकसहितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं आरोग्यं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अमृताष्टमीतपः ॥ १९ ॥ ॥ अथ खण्डदशमीतपः । शुक्लासु दशसंख्यासु निजशक्त्या तपोविधिं । विदधीत ततः पूर्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥ १ ॥ अखण्डायां दशम्यां

१८ निर्वाणदीपतप आगाढं

१ वर्ष	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
२ वर्ष	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
३ वर्ष	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ

१९ अमृताष्टमीतप आगाढं

शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ

ध्यते। द्वितीयाष्टके द्वे एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या नेयं । यावदष्टमेऽष्टके प्रतिदिनमष्टौ दत्तयो गृह्यन्ते। तृतीया नवनवमिकाया नवनवकान्विधीयते। एकाशीतिदिनानीत्यर्थः। अत्रापि प्रथमनवके प्रतिदिनमेकादत्तिः एकैकवृद्ध्या च नवके प्रतिदिनं नव दत्तयः चतुर्थी दशदशमिका दशदशकान् यावत्क्रियते शतं दिनानीत्यर्थः।

२२ सोपानतप आगाढं नवनवमिका

१ नवके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ९
२ नवके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ९
३ नवके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ९
४ नवके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ९
५ नवके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ९
६ नवके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ९
७ नवके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ९
८ नवके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ९
९ नवके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि ९

२२ सोपानतप आगाढं दशदशमिका

१ दशके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि १०
२ दशके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि १०
३ दशके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि १०
४ दशके	दत्ति	४	५	४	४	४	४	४	४	४	दि १०
५ दशके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि १०
६ दशके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि १०
७ दशके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि १०
८ दशके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि १०
९ दशके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि १०
१० दशके	दत्ति	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	दि १०

मोक्षारोहे सोपानमिव सोपानतपः । तत्र सप्तमिकाद्याश्चतस्रः प्रतिमाः प्रतिपाद्यन्ते यथा सप्तसप्तमिका अष्टाष्टमिका नवनवमिका दशदशमिका चेति । अत्राद्या सप्तसप्तमिका एकोनपञ्चाशद्दिनानीत्यर्थः । तत्राद्यसप्तके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृह्यते । द्वितीयसप्तके प्रतिदिनं दत्तिद्वयं । तृतीयसप्तके प्रतिदिनं दत्तित्रिकं । चतुर्थे प्रतिदिनं दत्तिचतुष्टयं । एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या ज्ञेयं । यावत्सप्तमसप्तके प्रत्यहं दत्तिसप्तकं ग्राह्यं । द्वितीयाष्टाष्टमिका अष्टौ अष्टकान् क्रियते । चतुःषष्टिदिनानीत्यर्थः । अत्रापि प्रथमाष्टके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृ-

२२ सोपानतप आगाढं सप्तसप्तमिका तपः									
१ सप्तके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	दि ७
२ सप्तके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	दि ७
३ सप्तके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	दि ७
४ सप्तके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	दि ७
५ सप्तके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	दि ७
६ सप्तके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	दि ७
७ सप्तके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	दि ७

२२ सोपानतप आगाढं अष्टाष्टमिकातपः										
१ अष्टके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ८
२ अष्टके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ८
३ अष्टके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ८
४ अष्टके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ८
५ अष्टके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ८
६ अष्टके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ८
७ अष्टके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ८
८ अष्टके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ८

शक्तिहीनैर्विधेयं च पूर्ववत्तत्समापनं ॥ १ ॥

नमस्कारफलतपः । कृत्वा नवकभक्तानि तदुद्यापनमेव च । शक्तिहीनैर्विधेयं च पूर्ववत्तत्समापनं ॥ १ ॥ नमस्कारफलदायितपः नमस्कारफलतपः । तत्र अष्टषष्ट्यैकाशनेष्वसमर्थः पदसंख्यया नवैकाशनानि विद्-

२४ नवकारफलतपः		
नमोअरिहंताणं १	५	१
नमोसिद्धाणं २		
नमोआयरियाणं ३		
नमोउवज्झायाणं ४		
नमोलोएसव्वसाहूणं ५		
एसोपंचनमुक्कारो ६		
सव्वपावप्पणासणो ७		
मंगलाणंचरासव्वेसिं		
पढमंहवइमंगलं ९		

ध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं च पूर्ववत् । एतत्फलं पूर्ववत् । इति श्राद्धकरणीयमागाढं नमस्कारफलतपः ॥ २४ ॥ ॥ अथ अविधवादशमीतपः । भाद्रपदशुक्लदशमी दिन एकाशनमथो निशायां च । अम्बापूजनजागरणकर्मणी सुविधिना कुर्यात् ॥ १ ॥ अवैधव्यार्थं दशमी अविधवादशमी । तत्र भाद्रपदशुक्लदशम्यामेकभक्तं विदध्यात् निशि जागरणं अम्बापूजनं नालिकेरादि फलवानी १० पक्वान्नवानी १० ढौकनं एवं तावत्कर्तव्यं यावद्दशवर्षाणि । उद्यापने इन्द्राणीपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च ।

२५ अविधवादशमी तप आगाढं			
१ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
२ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
३ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
४ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
५ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
६ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
७ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
८ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
९ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
१०वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ

एतत्फलं अवैधव्यं । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अविधवादशमीतपः ॥ २५ ॥ ॥ अथ वृहन्न-

अत्रापि प्रथमदशके प्रतिदिनमेका दत्तिः । ततश्चैकैकदत्तिवृद्ध्या दशमदशके प्रतिदिनं दशदत्तयः । यन्त्र-काणि यथा । एवं नवभिर्मासैश्चतुर्विंशत्यादिनैश्चतस्रोपि प्रतिमाः समर्थ्यन्ते । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं नानापक्वान्नफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सोपानतपः ॥ २२ ॥ ॥ अथ कर्मचतुर्थं तपः । उपवासत्रयं कुर्यादादावन्ते निरन्तरं । मध्ये षष्टिमितान्कुर्यादुपवासांश्च सान्तरान् ॥१॥ कर्मणां चतुर्थं खण्डनरूपं कर्मचतुर्थं । तत्र पूर्वं निरन्तरमुपवासत्रयं ततः षष्टिरुपवासा एकाशनान्तरिताः पुनरुपवासत्रयं निरन्तरं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णकुठारं च ढौकयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मच्छेदः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं कर्मचतुर्थतपः ॥ २३ ॥ ॥ अथ

२३ कर्मचतुर्थतप आगाढं

उ २	पा १	उ १	ए	उ १	ए	उ	ए	उ १	ए	उ	ए	उ	ए
उ १	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	[illegible]

ततो धरणेन्द्राम्बिका श्रुतदेवीश्रीगौतमाराधनार्थं आचा-
वत् ॥ १ ॥ तत्र प्रथमं नन्द्यावर्ताराधनार्थमुपवासः । ततः पोडशविद्यादेव्याराधनार्थं पोडशैकभ-
म्लचतुष्टयं । ततः परमेष्ठिरत्नत्रयाराधनार्थं आचाम्लाष्टकं । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशै ।
क्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशत्येकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि-
कभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः ।
ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः एवमुपवासद्वयं द्वादशाचाम्लानि चतुःषष्ट्येकभक्तानि संघपूजा च । एतत्फलं
उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः । धर्मागारे लघुनन्द्यावर्तपूजनं पूर्ववत् । संघवात्सल्यं लघुनन्द्यावर्ततपः ॥ २७ ॥
परत्र तीर्थंकरनामगोत्रं इह च सर्वदेवसान्निध्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं
इति फलतपांसि सप्तविंशतिः । इति त्रिविधान्यपि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ विंशतिस्थानकानि । अर्हत्पूजा १ सिद्धपूजा २ प्रवचनपूजा ३ गुरुपूजा ४ स्थविरपूजा ५ बहुश्रुत-
पूजा ६ तपस्विपूजा ७ ज्ञानोपयोग ८ सम्यक्त्वपालनं ९ विनयकरणं १० आवश्यककरणं ११ ब्रह्मचर्यं १२
धर्मध्यानं १३ यथाशक्तितपः १४ वैयावृत्यं १५ समाधिः १६ अपूर्वज्ञानपाठः १७ श्रुतभक्तिः १८ ज्ञानपूजा
१९ संघपूजादिकरणं २० इति विंशतिस्थानकाराधनं ॥ एतेषु तपःकरणस्य न निश्चयः किंत्वेषा मुक्तानां आ-
राधनमेव करणीयं ॥ अरहंत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सु ए ६ तवस्सी ७ य । वत्सलया य
एसिं अभिक्खनाणोवउओगे ८ य ॥ १ ॥ दंसण ९ विणए १० आवस्सए ११ य सील व्वए १२ निरइयारो ।

न्द्यावर्ततपः । बृहन्नन्द्यावर्तविधिसंख्ययैकाशनादिभिः । पूरणीयं तपश्चोद्यापने तत्पूजनं महत् ॥ १ ॥ नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । तत्र प्रथममुपवासो नन्द्यावर्ताराधनाय । ततः सौधर्मेन्द्रईशानेन्द्रश्रुतदेवतानामाचाम्लत्रयं । ततोऽर्हदादि अष्टकानां आराधनार्थं अष्टाचाम्लानि । ततश्चतुर्विंशतिजिनमात्राराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिलोकान्तिकाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुःषष्टीन्द्राराधनार्थं चतुःषष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुष्षष्टीन्द्रदेव्याराधनार्थं चतुष्षष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि । ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः । अत्रोपवासद्वयं एकादशाचाम्लानि द्विशती चतुःपञ्चुत्तरा एकभक्तानां । एवं सप्तसप्तत्यधिकेन दिनशतद्वयेन पूर्यते । यन्त्रकन्यासः ।[1] उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः धर्मागारे नन्द्यावर्तपूजा प्रतिष्ठाविधिवत् । संघपूजा संघवात्सल्यं । एतत्फलं परलोके तीर्थंकरनामकर्म इहलोके सर्वर्द्धयः सर्वदेवतसान्निध्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहन्नन्द्यावर्ततपः ॥ २६ ॥ ॥ अथ लघुनन्द्यावर्ततपः । नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । लघोश्च नन्द्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषतः । तदाराधनसंख्याभिरुद्यापनमिहादि-

१ पद्मोत्तरतपः २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति । २ अस्याकृतिरप्यन्यत्र योजितास्ति ।

वत् ॥ १ ॥ तत्र प्रथमं नन्द्यावर्ताराधनार्थमुपवासः । ततो धरणेन्द्राम्बिका श्रुतदेवीश्रीगौतमाराधनार्थं आचा-
म्लचतुष्टयं । ततः परमेष्ठिरत्नत्रयाराधनार्थं आचाम्लाष्टकं । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभ-
क्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशत्येकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशै ।
कभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि-
ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः एवमुपवासद्वयं द्वादशाचाम्लानि चतुःपष्ट्येकभक्तानि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः ।
उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः । धर्मागारे लघुनन्द्यावर्तपूजनं पूर्ववत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं
परत्र तीर्थकरनामगोत्रं इह च सर्वदेवसान्निध्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुनन्द्यावर्ततपः ॥ २७ ॥
इति फलतपांसि सप्तविंशतिः । इति त्रिविधान्यपि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ विंशतिस्थानकानि । अर्हत्पूजा १ सिद्धपूजा २ प्रवचनपूजा ३ गुरुपूजा ४ स्थविरपूजा ५ बहुश्रुत-
पूजा ६ तपस्विपूजा ७ ज्ञानोपयोग ८ सम्यक्त्वपालनं ९ विनयकरणं १० आवश्यककरणं ११ ब्रह्मचर्यं १२
धर्मध्यानं १३ यथाशक्तितपः १४ वैयावृत्यं १५ समाधिः १६ अपूर्वज्ञानपाठः १७ श्रुतभक्तिः १८ ज्ञानपूजा
१९ संघपूजादिकरणं २० इति विंशतिस्थानकाराधनं ॥ एतेषु तपःकरणस्य न निश्चयः किंत्वेषा मुक्तानां आ-
राधनमेव करणीयं ॥ अरहंत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सु ए ६ तवस्सी ७ य । वत्सलया य
एसिं अभिक्खनाणोवउगे ८ य ॥ १ ॥ दंसण ९ विणए १० आवस्सए ११ य सील व्वए १२ निरइयारो ।

न्द्यावर्ततपः। बृहन्नन्द्यावर्तविधिसंख्ययैकाशनादिभिः। पूरणीयं तपश्चोद्यापने तत्पूजनं महत् ॥ १ ॥ नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः। तत्र प्रथममुपवासो नन्द्यावर्ताराधनाय। ततः सौधर्मेन्द्रईशानेन्द्रश्रुतदेवतानामाचाम्लत्रयं। ततोऽर्हदादि अष्टकानां आराधनार्थं अष्टाचाम्लानि। ततश्चतुर्विंशतिजिनमात्राराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि। ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि। ततश्चतुर्विंशतिलोकान्तिकाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि। ततश्चतुःषष्टीन्द्राराधनार्थं चतुःषष्टिरेकभक्तानि। ततश्चतुष्षष्टीन्द्रदेव्याराधनार्थं चतुष्षष्टिरेकभक्तानि। ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि। ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि। ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि। ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि। ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि। ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः। अत्रोपवासद्वयं एकादशाचाम्लानि द्विशती चतुःषष्ट्युत्तरा एकभक्तानां। एवं सप्तसप्तत्यधिकेन दिनशतद्वयेन पूर्यते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः धर्मागारे नन्द्यावर्तपूजा प्रतिष्ठाविधिवत्। संघपूजा संघवात्सल्यं। एतत्फलं परलोके तीर्थंकरनामकर्म इहलोके सर्वर्द्धयः सर्वदैवतसान्निध्यं। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहन्नन्द्यावर्ततपः ॥ २६ ॥ ॥ अथ लघुनन्द्यावर्ततपः। नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः। लघोश्च नन्द्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषतः। तदाराधनसंख्याभिरुद्यापनमिहाववि-

१ पद्मोत्तरतपः २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति। २ अस्याकृतिरप्यन्यत्र योजितास्ति।

आचार्यपदोचितलग्ने स्वगुरुरन्यो वा कश्चिद्वयोवृद्धो ज्ञानवृद्धो गीतार्थाचार्यः पूर्ववद्वासाभिमन्त्रणं विधाय वासक्षेपं कृत्वा गणधरविद्यया तिलकं करोति तदन्वये आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविका अपि परमेष्ठिमन्त्रपाठपूर्वं तथैव श्रीखण्डेन तिलकं कुर्वन्ति । ततो वृद्धगुरुः पूर्ववदभिमन्त्रितवासाक्षतदानं साधुश्राद्धेभ्यः करोति । ततो वृद्धाचार्यः—क्षमासमणाणं सुत्तेणं अत्थेणं तदुभयेणं गुरुगुणेहिं वुड्ढाहि नित्थारगपारगो होहि इत्युक्ते सर्वेपि वासाक्षतक्षेपं कुर्वन्ति । ततो वन्दनकविधिः पूर्ववत् । अन्येषामुपाध्यायसाध्वादीनां गणानुज्ञा गणमुख्यत्वकथनं वाचनानुज्ञाधिकाराद्वसेयं । इति पदारोपाधिकारे यतिपदारोपविधिः ॥

॥ अथ विप्राणां । तेषां च आचार्योपाध्यायस्थानपतिकर्माधिकारिभेदाच्चतुर्धा पदक्रमः । तत्राचार्याः शुद्धसम्यग्दृष्टयो द्वादशव्रतधरा अन्यदैवतलिङ्गिप्रणामसंभाषणसंस्तवविवर्जितास्त्यक्तसावद्याः दुष्प्रतिग्रहरहिता नित्यं कृतप्रत्याख्याना भवन्ति । तद्यथा—स्वभावादल्पसंतुष्टा अल्पभाषणतत्पराः । जिनागमात्परं नैव पठन्ति श्रुतमादरात् ॥ १ ॥ नित्यं धौतवस्त्रभाजो द्वादशव्रतधारिणः । सम्यगभ्यस्ततत्त्वार्थाः प्रमाणग्रन्थवेदिनः ॥ २ ॥ प्रायः सावद्यविरता मिथ्यादृक्सङ्गवर्जिताः । धीराः शान्ता गुणोपेताः सर्वशास्त्रविदस्तथा ॥ ३ ॥ प्रतिष्ठादिसर्वकर्मकरणाभ्यासशालिनः । प्रत्याख्यानरताः प्रायः प्रायः प्राशुकभोजिनः ॥४॥ नित्यस्नानरता दान्ता वाग्मिनो मन्त्रवेदिनः । षट्कर्मसाधनाव्यग्रहृदयास्ते द्विधैव हि ॥ ५ ॥ साधूपास्तिपरा नित्यं शुद्धवंशसमुद्भवाः । प्रायः कनकहस्ताश्च दुष्प्रतिग्रहवर्जिताः ॥ ६ ॥ प्राणात्ययेपि शूद्रान्नभोजनेऽतिपराङ्मुखाः । वार्ताकमू-

मूलपट्टाभिसेओ कओ तहिं मयणसुंदरीएवि। सेसाणं अट्ठण्हं कओ अ लहुपट्टअभिसेओ॥१०६५॥
मइसायरो अ इक्को तिन्नेव य धवलसिट्ठिणो मित्ता। एए चउरोऽवि तया रन्ना निअमंतिणो ठविआ॥
कोसंबीनयरीओ अणाविओ धवलनंदणो विमलो। सो कणयपट्टपुव्वं सिट्ठी संठाविओ रन्ना॥१०६७॥
अट्ठाहियाउ चेईहरेसु काराविऊण विहिपुव्वं। सिरिसिद्धचक्कपूअं च कारए परमभत्तीए॥ १०६८॥
ठाणे ठाणे चेईहराइं कारेइ तुंगसिहराइं। घोसावेइ अमारिं दाणं दीणाण दावेइ॥ १०६९॥

तत्र मदनसुन्दर्य्या अपि मूलपट्टाभिषेकः, सा मूलपट्टराज्ञीपदे स्थापितेत्यर्थः, च पुनः शेषाणां अष्टानां राज्ञीनां लघुपट्टाभिषेकः कृतः॥ १०६५॥ तदा एकश्च मतिसागरः त्रीण्येव च धवलश्रेष्ठिनो मित्राणि एते चत्वारोऽपि राज्ञा श्रीपालेन निजमन्त्रिणः स्थापिताः॥ १०६६॥ तथा कोशाम्बीनगरीतो विमलो नाम धवलनन्दनो-धवलश्रेष्ठिपुत्र आनायितः, स विमलो राज्ञा श्रीपालेन कनकपट्टपूर्वं-सौवर्णपट्टबन्धकपूर्वकं श्रेष्ठी सं-सम्यक् प्रकारेण स्थापित॥ १०६७॥ तथा श्रीपालश्चैत्यगृहेषु-जिनमन्दिरेषु अष्टाहिकामहोत्सवान् कारयित्वा विधिपूर्वं परमभक्त्या श्रीसिद्धचक्रपूजां च कारयति॥१०६८॥ स्थाने स्थाने तुङ्गानि-उच्चानि शिखराणि येषां तानि तुङ्गशिखराणि चैत्यगृहाणि कारयति, तथाऽमारिं-सर्वजन्तुभ्योऽभयदानं घोषयति, पुनः दीनेभ्यो दानं दापयति, इत्थं पुण्यकृत्यानि करोतीत्यर्थः॥ १०६९॥

नायमग्गेण रज्जं पालंतो पियअमाहिं संजुत्तो । सिरिसिरिपालनरिंदो इंदुव्व करेइ लीलाओ ॥
अह अजिअसेणनामा रायरिसी सो विसुद्धचारित्तो । उप्पन्नावहिनाणो समागओ तत्थ नयरीए ॥
तस्सागमणं सोऊण नरवरो पुलइओ पमोएणं । माइपियाहिं समेओ संपत्तो वंदणनिमित्तं ॥
तिपयाहिणित्तु सम्मं तं मुणिनाहं नमित्तु नरनाहो । पुरओ अ संनिविट्ठो सपरिवारो अ विणयपरो ॥
सोऽवि सिरिअजिअसेणो मुणिराओ रायरोसपरिमुक्को । करुणिक्कपरो परमं धम्मसरूवं कहइ एवं ।

न्यायमार्गेण राज्यं पालयन् प्रियतमाभिः–वल्लभाभिः संयुक्तः–सहितः श्रीश्रीपालनरेन्द्र इन्द्र इव लीलाः–क्रीडाः करोति ॥ १०७० ॥ अथ स श्रीअजितसेननामा राजर्षिस्तत्र नगर्यां–चम्पायां समागतः, कीदृशः सः ?–विशुद्धं–निर्मलं चारित्रं यस्य स तथाऽत एव उत्पन्नं अवधिज्ञानं यस्य स तथाभूतः ॥ १०७१ ॥ तस्य–राजर्षेरागमनं श्रुत्वा नरवरो–राजा श्रीपालः प्रमोदेन–हर्षेण पुलकितः–सञ्जातरोमोद्गमः सन् मात्रा- जनन्या प्रियाभिश्च–वल्लभाभिः समेतः–सहितो वन्दननिमित्तं–मुनेः वन्दनार्थं सम्प्राप्तः ॥ १०७२ ॥ नरनाथो–राजा श्रीपालस्तं–मुनिनाथं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य पुनः सम्यग् नत्वा–प्रणम्य पुरतः–अग्रतश्च संनिविष्टः, कीदृशो नरनाथः ?–सपरिवारः–परिवारसहितश्च पुनर्विनयपरः ॥१ ७३॥ सः श्रीअजितसेनोऽपि मुनिराजो रागरोषपरिमुक्तो रागद्वेषाभ्यां समन्ताद्रहितः, पुनः करुणा परा–प्रकृष्टा यस्य स तथाभूतः सन् एवं-वक्ष्यमाणप्रकारेण परमं–प्रधान धर्मस्य स्वरूपं कथयति ॥ १०७४ ॥

मूलपट्टाभिसेओ कओ तहिं मयणसुंदरीएवि । सेसाणं अट्ठएहं कओ अ लहुपट्टअभिसेओ॥१०६५॥
मइसायरो अ इक्को तिन्नेव य धवलसिट्ठिणो मित्ता। एए चउरोऽवि तया रन्ना निअमंतिणो ठविआ॥
कोसंबीनयरीओ अणाविओ धवलनंदणो विमलो। सो कणयपट्टपुव्वं सिट्ठी संठाविओ रन्ना॥१०६७॥
अट्ठाहियाउ चेईहरेसु काराविऊण विहिपुव्वं । सिरिसिद्धचक्कपूअं च कारए परमभत्तीए ॥ १०६८॥
ठाणे ठाणे चेईहराइं कारेइ तुंगसिहराइं । घोसावेइ अमारिं दाणं दीणाण दावेइ ॥ १०६९ ॥

तत्र मदनसुन्दर्य्या अपि मूलपट्टाभिषेकः, सा मूलपट्टराज्ञीपदे स्थापितेत्यर्थः, च पुनः शेषाणां अष्टानां राज्ञीनां लघुपट्टाभिषेकः कृतः ॥ १०६५ ॥ तदा एकश्च मतिसागरः त्रीण्येव च धवलश्रेष्ठिनो मित्राणि एते चत्वारोऽपि राज्ञा श्रीपालेन निजमन्त्रिणः स्थापिताः ॥ १०६६ ॥ तथा कोशाम्बीनगरीतो विमलो नाम धवलनन्दनो-धवलश्रेष्ठिपुत्र आनायितः, स विमलो राज्ञा श्रीपालेन कनकपट्टपूर्वे-सौवर्णपट्टबन्धकपूर्वकं श्रेष्ठी सं-सम्यक् प्रकारेण स्थापित ॥ १०६७॥ तथा श्रीपालश्चैत्यगृहेषु-जिनमन्दिरेषु अष्टाहिकामहोत्सवान् कारयित्वा विधिपूर्वं परमभक्त्या श्रीसिद्धचक्रपूजां च कारयति ॥१०६८॥ स्थाने स्थाने तुङ्गानि-उच्चानि शिखराणि येषां तानि तुङ्गशिखराणि चैत्यगृहाणि कारयति, तथाऽमारिं-सर्वजन्तुभ्योऽभयदानं घोषयति, पुनः दीनेभ्यो दानं दापयति, इत्थं पुण्यकृत्यानि करोतीत्यर्थः ॥ १०६६ ॥

महंतेणं च पुन्नेणं, जाएवि गुरुसंगमे । आलस्साईहिं रुद्धाणं, दुल्लहं गुरुदंसगं ॥ १०८० ॥
कहं कहंपि जीवाणं, जाएऽवि गुरुदंसणे । वुग्गाहियाण धुत्तेहिं, डुल्लहं पज्जुवासणं ॥ १०८१ ॥
गुरुपासेऽवि पत्ताणं, दुल्लहा आगमस्सुई । जं निद्दा विगहाओ अ, दुज्जआओ सयांइवि ॥ १०८२ ॥
संपत्ताए सुईएवि, तत्तबुद्धी सुदुल्लहा । जं सिंगारकहाईसु, सावहाणमणो जणो ॥ १०८३ ॥
उवइट्ठेऽवि तत्तंमि, सद्धा अच्चंतदुल्लहा । जं तत्तरुइणो जीवा, दीसंति विरला जए ॥ १०८४ ॥

कदाचित् महता पुण्येन च गुरुसङ्गमे जातेऽपि आलस्यादिभिः त्रयोदशतस्करै रुद्धानां प्राणिनां गुरुदर्शनं दुर्लभं, ते चामी "आलस्समोहवन्ना थंभा कोहा पमाय किवणत्ता । भयसोगा अन्नाणा, वक्खेव कुऊहला रमणा ॥१॥" ॥ इति ॥१०८०॥ जीवानां कथंकथमपि--केन केनापि प्रकारेण गुरुदर्शने जातेऽपि धूर्तैर्व्युद्ग्राहितानां--भ्रान्तचित्तीकृतानां पर्युपासनं--गुरुसेवनं दुर्लभम् ॥ १०८१ ॥ गुरुपार्श्वे प्राप्तानामपि आगमस्य--सिद्धान्तस्य श्रुतिः--श्रवणं दुर्लभा, यत्--यस्मात्कारणात् निद्रा विकथाश्च सदापि दुर्जयाः सन्ति, तत्प्रसङ्गात् श्रवणं दुर्लभमपीत्यर्थः ॥ १०८२ ॥ श्रुतौ--आगमश्रवणे सम्प्राप्तायामपि तत्वबुद्धिः सुदुर्लभा, यत्--यस्मात्कारणात् जनो--लोकः शृङ्गारकथादिषु--शृङ्गारहास्यादिकथासु सावधानं--ऐकाग्र्ययुक्तं मनो यस्य स तथा बहुर्दृश्यन्ते इति शेषः ॥ गुरुभिस्तत्त्वे उपदिष्टेऽपि श्रद्धा--आस्तिक्यं अत्यन्तदुर्लभा, यद्--यस्मात् कारणात्तत्त्वेषु--जिनोक्तपदार्थेषु रुचिर्येषां ते तत्त्वरुचयो जीवा जगति--लोके विरला दृश्यन्ते ॥ १०८४ ॥

भो भो भव्वा! भवोहंमि, दुल्लहो माणुसो भवो। चुल्लगाईहिं नाएहिं, आगमंमि विआहिओ ॥१०७५॥
लद्धंमि माणुसे जम्मे, दुल्लहं खित्तमारिअं। जं दीसंति इहाणेगे, मिच्छा भिल्ला पुलिंदया ॥१०७६॥
आरिएसु अ खित्तेसु, दुल्लहं कुलमुत्तमं। जं वाहसुणियाईणं, कुले जायाण को गुणो? ॥ १०७७ ॥
कुले लद्धेऽवि दुल्लभं, रूवमारुग्गमाउअं। विगला वाहिआऽकालमया दीसंति जं जणा ॥ १०७८ ॥
तेसु सव्वेसु लद्धेसु, दुल्लहो गुरुसंगमो। जं सया सव्वखित्तेसु, पाविज्जंति न साहुणो ॥ १०७९ ॥

भो! भो! भव्या भवौघे-भवसमूहे मानुषो-मनुष्यसम्बन्धी भवो-जन्म आगमे-सिद्धान्ते चुल्लकादिभिः-चुल्लगपासग-धन्ने इत्यादिभिर्ज्ञातैः-दृष्टान्तैः दुर्लभो-दुष्प्रापो व्याख्यात-उक्तः ॥ १०७५ ॥ कदाचित् मानुषे जन्मनि लब्धे सति आर्यं क्षेत्रं दुर्लभं यद्-यस्मात्कारणात् इह भरते अनार्यक्षेत्रेषु अनेके-बहवो म्लेच्छा भिल्लाः पुलिन्दाश्च म्लेच्छभेदा एव दृश्यन्ते-विलोक्यन्ते ॥ १०७६ ॥ आर्येषु च क्षेत्रेषु उत्तमं कुलं दुर्लभं यद्-यस्मात्कारणात् व्याधसौनिकादीनां-लुब्धकखाटिकादीनां कुलेषु जातानां-उत्पन्नानां को गुणः?, न कोऽपीत्यर्थः ॥ १०७७ ॥ कुले लब्धेऽपि रूपं-परिपूर्णेन्द्रियपञ्चकं तथा आरोग्यं-नीरोगता तथा आयुष्कं-महदायुः एतत्त्रयं दुर्लभम्, यद्-यस्मात्कारणात् जना-उत्तमकुलोद्भवा अपि बहवो लोका विकला-हीने-न्द्रियास्तथा व्याधिता-रोगिणस्तथाऽकाले मृता दृश्यन्ते ॥ १०७८ ॥ तेषु रूपादिषु सर्वेषु लब्धेष्वपि गुरुसङ्गमः-सद्गुरोः सङ्गो दुर्लभः, यद्-यस्मात्कारणात् सर्वक्षेत्रेषु सदा साधवो न प्राप्यन्ते ॥ १०७९ ॥

महंतेणं च पुन्नेणं, जाएवि गुरुसंगमे । आलस्साईहिं रुद्धाणं, दुल्लहं गुरुदंसगं ॥ १०८० ॥
कहं कहंपि जीवाणं, जाएऽवि गुरुदंसणे । वुग्गाहियाण धुत्तेहिं, दुल्लहं पज्जुवासणं ॥ १०८१ ॥
गुरुपासेऽवि पत्ताणं, दुल्लहा आगमस्सुई । जं निद्दा विगहाओ अ, दुज्जआओ सयाइवि ॥ १०८२ ॥
संपत्ताए सुईएवि, तत्तबुद्धी सुदुल्लहा । जं सिंगारकहाईसु, सावहाणमणो जणो ॥ १०८३ ॥
उवइट्ठेऽवि तत्तंमि, सद्धा अच्चंतदुल्लहा । जं तत्तरुइणो जीवा, दीसंति विरला जए ॥ १०८४ ॥

कदाचित् महता पुण्येन च गुरुसङ्गमे जातेऽपि आलस्यादिभिः त्रयोदशतस्करै रुद्धानां प्राणिनां गुरुदर्शनं दुर्लभं, ते चामी "आलस्समोहवन्ना थंभा कोहा पमाय किवणत्ता । भयसोगा अन्नाणा, वक्खेव कुऊहला रमणा ॥१॥" ॥ इति ॥१०८०॥ जीवानां कथंकथमपि--केन केनापि प्रकारेण गुरुदर्शने जातेऽपि धूर्तैर्व्युद्ग्राहितानां--भ्रान्तचित्तीकृतानां पर्युपासनं--गुरुसेवनं दुर्लभम् ॥ १०८१ ॥ गुरुपार्श्वे प्राप्तानामपि आगमस्य--सिद्धान्तस्य श्रुतिः--श्रवणं दुर्लभा, यत्--यस्मात्कारणात् निद्रा विकथाश्च सदापि दुर्जयाः सन्ति, तत्प्रसङ्गात् श्रवणं दुर्लभमपीत्यर्थः ॥ १०८२ ॥ श्रुतौ--आगमश्रवणे सम्प्राप्तायामपि तत्वबुद्धिः सुदुर्लभा, यत्--यस्मात्कारणात् जनो--लोकः शृङ्गारकथादिषु--शृङ्गारहास्यादिकथासु सावधानं--ऐकाग्र्ययुक्तं मनो यस्य स तथा बहुर्दृश्यन्ते इति शेषः ॥ गुरुभिस्तत्त्वे उपदिष्टेऽपि श्रद्धा--आस्तिक्यं अत्यन्तदुर्लभा, यद्--यस्मात् कारणात्तत्त्वेषु--जिनोक्तपदार्थेषु रुचिर्येषां ते तत्त्वरुचयो जीवा जगति--लोके विरला दृश्यन्ते ॥ १०८४ ॥

जायाए तत्तसद्धाए, तत्तबोहो सुदुल्लहो । जं आसन्नसिवा केई, तत्तं बुज्झंति जंतुणो ॥ १०८५ ॥
तत्तं दसविहो धम्मो, खंती मद्दव अज्जवं । मुत्ती तवो दया सच्चं, सोयं बंभमकिंचणं ॥ १०८६ ॥
खंतीनाममकोहत्तं, मद्दवं माणवज्जणं । अज्जवं सरलो भावो, मुत्ती निग्गंथया दुहा ॥ १०८७ ॥
तवो इच्छानिरोहो अ, दया जीवाण पालणं । सच्चं वक्कमसावज्जं, सोयं निम्मलचित्तया ॥ १०८८ ॥
बंभमट्ठारभेअस्स, मेहुणस्स विवज्जणं । अकिंचणं न मे कज्जं, केणाविरिथाचित्तऽणीहया ॥ १०८९ ॥

तत्त्वश्रद्धायां–तत्त्वप्रतीतौ जातायामपि तत्त्वबोधः–तत्त्वज्ञानं सुदुर्लभः, यद्–यस्मात्कारणात्केचित् आसन्नं–निकटं शिवं–मुक्तिर्येषां ते आसन्नशिवा एव जन्तवो–जीवाः तत्त्वं बुध्यन्ते, न सर्वेऽपीत्यर्थः ॥ १०८५ ॥ तत्त्वं किमित्याह–तत्त्वं दशविधो धर्मस्तथाहि–क्षान्तिः१ मार्दवं२ आर्जवं३ मुक्तिः४ तपः५ दया६ सत्यं७ शौचं ८ ब्रह्म ९ आकिञ्चन्यं१० ॥ १०८६ ॥ अथैषामर्थानाह–क्षान्तिर्नाम अक्रोधत्वं–क्रोधाभावः१ मार्दवं–मानवर्जनम्२ आर्जवम्–सरलो भावः–अभिप्रायः३ मुक्तिर्द्विधा निर्ग्रन्थता–निर्लोभता, द्रव्यतो भावतश्च परिग्रहराहित्यमित्यर्थः४ ॥ १०८७ ॥ इच्छाया निरोधश्च तप उच्यते५ जीवानां पालनं–रक्षणं दया उच्यते६ असावद्यं–निर्दोषं वाक्यं सत्यमुच्यते७ निर्मलचित्तता शौचमुच्यते८ ॥ १०८८ ॥ अष्टादशभेदस्य मैथुनस्य विवर्जनं ब्रह्म उच्यते, तत्र औदारिकवैक्रियभेदाद् द्विविधं मैथुनं, तदेकैकमपि मनोवाक्कायैः करणकारणानुमतिभेदान्नवविधं, द्वयोर्मिलने अष्टादशविधमिति९, केनापि वस्तुना मम कार्यं न–नास्ति इत्येवं याऽनीहता–निःस्पृहता तद् आकिञ्चन्यमुच्यते१० ॥ १०८९ ॥

एसो दसविहोद्देसो, धम्मो कप्पदुमोवमो । जीवाणं पुण्णपुण्णाणं, सव्वसुक्खाण दायगो ॥१०९०॥
धम्मो चिंतामणी रम्मो, चिंतिअत्थाण दायगो । निम्मलो केवलालोअलच्छिविच्छिड्डिकारओ ॥
कल्लाणिक्कमओ वित्तरूवो मेरूवमो इमो । सुमणाणं मणोतुट्ठिं, देइ धम्मो महोदओ ॥ १०९२ ॥

दशविधा--दशप्रकारा उद्देशा--अवयवा नामोच्चारणानि वा यस्य स तथाभूत एष धर्मः कल्पद्रुमोपमः--कल्पवृक्षसदृशः पूर्णपुण्येभ्यो जीवेभ्यः सर्वसौख्यानां दायकोऽस्ति, पूर्णं पुण्यं येषां ते पूर्णपुण्यास्तेभ्यः, कल्पवृक्षाणामपि दशविधत्वात्तदुपमो धर्म उक्तः ॥ १०९० ॥ धर्मश्चिन्तामणिरिव रम्यो--मनोज्ञश्चिन्तितार्थानां--वाञ्छितार्थानां दायको- दाताऽस्ति, कीदृशो धर्मो ?--निर्म्मलो--निर्दोषो अत एव केवलालोकः-केवलज्ञानरूपप्रकाशः सा एव लक्ष्मीः--सम्पत् तस्या विच्छिड्डिर्विस्तारस्तत्कारकः ॥ १०९१ ॥ कल्याणं--मङ्गलं मेरुपक्षे कल्याणम्--सुवर्णं तदेव एकं स्वरूपमस्येति कल्याणैकमयः पुनर्वित्तं- प्रसिद्धं रूपं--स्वरूपं यस्य स तथा द्वयोस्तुल्यं विशेषणमिदं, यद्वा मेरुपक्षे वृत्तं--वर्त्तुलं रूपम्-आकृतिर्यस्य स तथा, पुनर्महान् उदयो यस्मात् स महोदयः, मेरुपक्षे महानुदय--उन्नत्वं यस्य स तथाऽत एव मेरुणा गिरिराजेन उपमा यस्य स मेरूपमोऽयं धर्मः, सुमनसां--शोभनमनोवृत्तीनां जनानां मेरुपक्षे देवानां मनसि तुष्टिं--तोषं ददाति ॥ १०९२ ॥

जायाए तत्तसद्धाए, तत्तबोहो सुदुल्लहो । जं आसन्नसिवा केई, तत्तं बुज्झंति जंतुणो ॥ १०८५ ॥
तत्तं दसविहो धम्मो, खंती मद्दव अज्जवं । मुत्ती तवो दया सच्चं, सोयं बंभमकिंचणं ॥ १०८६ ॥
खंतीनाममकोहत्तं, मद्दवं माणवज्जणं । अज्जवं सरलो भावो, मुत्ती निग्गंथया दुहा ॥ १०८७ ॥
तवो इच्छानिरोहो अ, दया जीवाण पालणं । सच्चं वक्कमसावज्जं, सोयं निम्मलचित्तया ॥ १०८८ ॥
बंभमट्ठारभेअस्स, मेहुणस्स विवज्जणं । अकिंचणं न मे कज्जं, केणावित्थित्तिऽणीहया ॥ १०८९ ॥

तत्त्वश्रद्धायां–तत्त्वप्रतीतौ जातायामपि तत्त्वबोधः–तत्त्वज्ञानं सुदुर्लभः, यद्–यस्मात्कारणात्केचित् आसन्नं–निकटं शिवं–मुक्तिर्येषां ते आसन्नशिवा एव जन्तवो–जीवाः तत्त्वं बुध्यन्ते, न सर्वेऽपीत्यर्थः ॥ १०८५ ॥ तत्त्वं किमित्याह–तत्त्वं दशविधो धर्मस्तथाहि–क्षान्तिः१ मार्दवं२ आर्जवं३ मुक्तिः४ तपः५ दया६ सत्यं७ शौचं ८ ब्रह्म ९ आकिञ्चन्यं१० ॥ १०८६ ॥ अथैषामर्थानाह–क्षान्तिर्नाम अक्रोधत्वं–क्रोधाभावः१ मार्दवं–मानवर्जनम्२ आर्जवम्–सरलो भावः–अभिप्रायः३ मुक्तिर्द्विधा निर्ग्रन्थता–निर्लोभता, द्रव्यतो भावतश्च परिग्रहराहितत्वमित्यर्थः४ ॥ १०८७ ॥ इच्छाया निरोधश्च तप उच्यते५ जीवानां पालनं–रक्षणं दया उच्यते६ असावद्यं–निर्दोषं वाक्यं सत्यमुच्यते७ निर्मलचित्तता शौचमुच्यते८ ॥ १०८८ ॥ अष्टादशभेदस्य मैथुनस्य विवर्जनं ब्रह्म उच्यते, तत्र औदारिकवैक्रियभेदाद् द्विविधं मैथुनं, तदेकैकमपि मनोवाक्कायैः करणकारणानुमतिभेदान्नवविधं, द्वयोर्मिलने अष्टादशविधमिति९, केनापि वस्तुना मम कार्यं न–नास्ति इत्येवं याऽनीहता–निःस्पृहता तत् आकिञ्चन्यमुच्यते१० ॥ १०८९ ॥

चारित्तमव य ॥ १०९७ ॥
एअस्सेवावबोहेणं, तत्तं नाणंपि निच्छयं। एअस्साराहणारूवं, तत्तं
इत्तो जा निज्जरा तीए, रूवं तत्तं तवोऽवि अ । एवमेआइं सव्वाइं, पयाइं तत्तमुत्तमं ॥ १०९८ ॥
तत्तो नवपइ एसा, तत्तभूआ विसेसओ । सव्वेहिं भव्वसत्तेहिं, नेआ झेआ य निच्चसो ॥ १०९९ ॥
एयं नवपयं भव्वा !, झायंता सुद्धमाणसा । अप्पणो चेव अप्पंमि, सक्खं पिक्खंति अप्पयं ॥११००॥
अप्पंमि पिक्खिए जं च, खणे खिज्जइ कम्मयं । न तं तवेण तिव्वेण, जम्मकोडीहिं खिज्जए॥११०१॥

एतस्य धर्मस्यैव अवबोधेन-सम्यग्ज्ञानेन निश्चयं-निश्चयात्मकं वस्तुनिर्णयजनकं ज्ञानमपि तत्त्वं, च पुनरेतस्य धर्मस्य आराधनारूपं चारित्रमपि तत्त्वं, एवशब्दोऽप्यर्थे ॥ १०९७ ॥ इत-अस्माच्चारित्रात् या कर्मणां निर्जरा तस्या रूपं-स्वरूपं तपोऽपि च तत्त्वमस्ति, एवम्-अमुना प्रकारेण एतानि सर्वाणि पदानि उत्तमं-सर्वोत्कृष्टं तत्त्वमस्ति, अत्र जातावेकवचनम् ॥ १०९८ ॥ ततः-तस्मात्कारणात् एषा-अनन्तरोक्ता नवानां पदानां समाहारो नवपदी सर्वैर्भव्यसत्त्वैः-भव्यप्राणिभिर्विशेषतस्तत्त्वभूता ज्ञेया नित्यशो ध्येया-ध्यातव्या च ॥ १०९९ ॥ एतां नवपदीं ज्ञात्वा शुद्धं मानसं-मनो येषां ते शुद्धमानसाः सन्तो ध्यायन्तो नरा आत्मना-स्वयमेव आत्मनि-स्वस्मिन् साक्षात्-प्रत्यक्षं आत्मानं प्रेक्षन्ते-पश्यन्ति ॥११००॥ आत्मनि प्रेक्षिते-दृष्टे सति क्षणे-क्षणमात्रे यच्च कर्म क्षीयते तत्कर्म तीव्रेण तपसा जन्मकोटिभिरपि न क्षीयते ॥ ११०१ ॥

सुगुत्तसत्तखित्तीए, सव्वस्सव य सोहिओ । धम्मो जयइ संविचो, जंबूदीवोवमो इमो ॥ १०९३ ॥

एसो अ जेहिं पन्नत्तो, तेऽवि तत्तं जिणुत्तमा। एअस्स फलभूआ य, सिद्धा तत्तं न संसओ ॥१०९४॥

दंसंता एयमायारं, तत्तमायरिआवि हु। सिक्खयंता इमं सीसे, तत्तमुज्झावयावि अ ॥ १०९५ ॥

साहयंता इमं सम्मं, तत्तरूवा सुसाहुणो । एअस्स सद्दहाणेणं, सुतत्तं दंसणंपि हु ॥ १०९६ ॥

सर्वस्ववत्--सर्वगृहसारवत् सुगुप्ता-सुष्ठु रचिता या सप्तक्षेत्री 'जिणभवणबिम्ब पुत्थये'त्यादिका जम्बूद्वीपपक्षे भरतैरावत-विदेहहैमवतहैरण्यवतहारिवर्षरम्यकाख्या तया शोभितो-विराजितः, पुनः सं-सम्यक् वृत्तम्-आचारो यत्र स जम्बूद्वीपपक्षे संवृत्तः--सम्यग् वर्तुलोऽत एव जम्बूद्वीपेन उपमा यस्य स तथाभूतोऽयं धर्मो जयति, सर्वोत्कर्षेण वर्तते इत्यर्थः ॥ १०९३॥ एष धर्मो यैः प्रज्ञप्तः--प्रदर्शितस्ते जिनोत्तमा--जिनेन्द्रा अपि तत्त्वं, एतस्य धर्मस्य फलभूताः सिद्धाश्च तत्त्वं न संशयः, अत्र सन्देहो नास्तीत्यर्थः ॥ १०९४ ॥ एतं धर्मरूपमाचारं दर्शयन्त आचार्या अपि तत्त्वं, तथा शिष्यान् इमं धर्मं शिक्षयन्तोऽध्यापका-उपाध्याया अपि च तत्त्वम् ॥ १०९५ ॥ इमं धर्मं सम्यक् साधयन्तः सुसाधवस्तत्त्वरूपाः सन्ति, एतस्य धर्मस्य श्रद्धानेन दर्शनं-सम्यक्त्वमपि सुष्ठु--शोभनं तत्त्वम् ॥ १०९६ ॥

एअस्सेवावबोहेणं, तत्तं नाणंपि निच्छयं। एअस्साराहणारूवं, तत्तं चारित्तमेव य ॥ १०९७ ॥
इत्तो जा निज्जरा तीए, रूवं तत्तं तवोऽवि अ। एवमेआइं सव्वाइं, पयाइं तत्तमुत्तमं ॥ १०९८ ॥
तत्तो नवपइ एसा, तत्तभूआ विसेसओ। सव्वेहिं भव्वसत्तेहिं, नेआ झेआ य निच्चसो ॥ १०९९ ॥
एयं नवपयं भव्वा!, झायंता सुद्धमाणसा। अप्पणो चेव अप्पंमि, सक्खं पिक्खंति अप्पयं ॥११००॥
अप्पंमि पिक्खिए जं च, खणे खिज्जइ कम्मयं। न तं तवेण तिव्वेण, जम्मकोडीहिं खिज्जए॥११०१॥

एतस्य धर्मस्यैव अवबोधेन—सम्यग्ज्ञानेन निश्चयं—निश्चयात्मकं वस्तुनिर्णयजनकं ज्ञानमपि तत्त्वं, च पुनरेतस्य धर्मस्य आराधनारूपं चारित्रमपि तत्त्वं, एवशब्दोऽप्यर्थे ॥ १०९७ ॥ इतः—अस्माच्चारित्रात् या कर्मणां निर्जरा तस्या रूपं—स्वरूपं तपोऽपि च तत्त्वमस्ति, एवम्—अमुना प्रकारेण एतानि सर्वाणि पदानि उत्तमं—सर्वोत्कृष्टं तत्त्वमस्ति, अत्र जातावेकवचनम् ॥ १०९८ ॥ ततः—तस्मात्कारणात् एषा—अनन्तरोक्ता नवानां पदानां समाहारो नवपदी सर्वैर्भव्यसत्त्वैः—भव्यप्राणिभिर्विशेषत-स्तत्त्वभूता ज्ञेया नित्यशो ध्येया—ध्यातव्या च ॥ १०९९ ॥ एतां नवपदीं ज्ञात्वा शुद्धं मानसं—मनो येषां ते शुद्धमानसाः सन्तो ध्यायन्तो नरा आत्मना—स्वयमेव आत्मनि—स्वस्मिन् साक्षात्—प्रत्यक्षं आत्मानं प्रेक्षन्ते—पश्यन्ति ॥११००॥ आत्मनि प्रेक्षिते—दृष्टे सति क्षणे—क्षणमात्रे यच्च कर्म क्षीयते तत्कर्म तीव्रेण तपसा जन्मकोटिभिरपि न क्षीयते ॥ ११०१ ॥

ता तुज्झे भो महाभागा!, नाऊणं तत्तमुत्तमं । सम्मं झाएह जं सिग्घं, पावेहाणंदसंपयं ॥ ११०२ ॥
एवं सो मुणिराओ काऊणं देसणं ठिओ जाव । ताव सिरिपालराया विणयपरो जंपए एवं॥११०३॥
नाणमहोयहि! भयवं केण कुकम्मेण तारिसो रोगो। बालत्ते मह जाओ? केण सुकम्मेण समिओ अ?॥
केणं च कम्मणाऽहं ठाणे ठाणे अ परिसिं रिद्धिं। संपत्तो? तह केणं कुकम्मणा सायरे पडिओ?॥
तह केण नीअकम्मेण चेव डुंबत्तणं महाघोरं । पत्तोऽहं? तं सव्वं कहेह काऊण सुपसायं ॥११०६॥

ततः-तस्मात्कारणात् भो! महाभागा-अहो! महाभाग्यवन्तो यूयमिदं उत्तमं तत्त्वं ज्ञात्वा सम्यग् यथा स्यात्तथा ध्यायत, यत्-यतः शीघ्रं आनन्दसम्पदं-परमाह्लादरूपसम्पत्तिं प्राप्नुत ॥११०२॥ सोऽजितसेनो मुनिराज एवम्-उक्तप्रकारेण देशनां कृत्वा यावत् स्थितस्तावत् श्रीपालो राजा विनयपरः सन् एवं-वक्ष्यमाणप्रकारेण जल्पति-वदति ॥ ११०३ ॥ हे ज्ञानमहोदधे-हे ज्ञानसमुद्र! हे भगवन्! केन कुकर्मणा मम बालत्वे तादृशो रोगो जात-उत्पन्नः ? च पुनः केन सुकर्मणा शान्तो-नाशम्प्राप्तः ? ॥११०४॥ च पुनः केन कर्म्मणाऽहं स्थाने स्थाने ईदृशीं ऋद्धिं सम्प्राप्तः? तथा केन-कर्मणाऽहं सागरे-समुद्रे पतितः? ॥ ११०५ ॥ तथा केन नीचकर्मणा एवाहं महाघोरं-महादारुणं डुम्बत्वं प्राप्तः? तत्सर्वं सुतरामतिशयेन प्रसादं कृत्वा कथय ॥ ११०६ ॥

तो भणइ मुणिवरिंदो नरवर! जीवाण इत्थ संसारे। पुव्वकयकम्मवसओ हवंति सुक्खाइं दुक्खाइं॥
इत्थेव भरहवासे हिरन्नउरनामयंमि वरनयरे। सिरिकंतो नाम निवो पावड्डिपसत्तओ अत्थि॥
तस्सऽत्थि सिरिसमाणा सरीरसोहाइ सिरिमई देवी। जिणधम्मनिउणबुद्धी विसुद्धसंमत्तसीलजुआ॥
तीए अ नरवरिंदो भणिओ तुह नाह! जुज्जइ न एअं। पावड्डिमहावसणं निबंधणं नरयदुक्खाणं॥
भीसणसत्थकरेहिं तुरयारूढेहिं जं हणिज्जंति। नासंतावि हु ससया सो किर को खत्तिआयारो?॥

ततः-तदनन्तरं मुनिवरेन्द्रो भणति हे नरवर- हे राजन्! अत्र-अस्मिन् संसारे जीवानां पूर्वकृतकर्मणां वशात् सुखानि दुःखानि च भवन्ति॥ ११०७॥ अत्रैव भरतक्षेत्रे हिरण्यपुरनामके प्रधाननगरे पापर्द्धौ-आखेटके प्रसक्त-आसक्तः श्रीकान्तो नाम नृपो-राजाऽस्ति-आसीदित्यर्थः॥ ११०८॥ तस्य राज्ञः शरीरशोभया श्रीसमाना-लक्ष्मीतुल्या श्रीमतीनाम देवी-पट्टराज्ञी अस्ति, कीदृशी?-जिनधर्मे निपुणा-दक्षा बुद्धिर्यस्याः सा तथा, पुनर्विशुद्धे-निर्मले ये सम्यक्त्वशीले-सम्यग्दर्शन-ब्रह्मचर्ये ताभ्यां युता-सहिता॥११०९॥ तया च श्रीमत्या नरवरेन्द्रो भणितः, कथमित्याह-हे नाथ-हे स्वामिन्! एतत् पापर्द्धिमहाव्यसनं तव न युज्यते, कीदृशमेतत्?-नरकदुःखानां निबन्धनं-कारणम्॥ १११०॥ भीषणानि-भयङ्कराणि शस्त्राणि करेषु-हस्तेषु येषां ते भीषणशस्त्रकरास्तैस्तुरगारूढैः-अश्वारूढैर्नरैर्यन्नश्यन्तोऽपि शशका-जन्तुविशेषा हन्यन्ते-मार्यन्ते स किल कः क्षत्रियाणां आचारः?, न कोऽपीत्यर्थः॥ ११११॥

ता तुज्झे भो महाभागा !, नाऊणं तत्तमुत्तमं । सम्मं झाएह जं सिग्घं, पावेहाणंदसंपयं ॥ ११०२ ॥
एवं सो मुणिराओ काऊणं देसणं ठिओ जाव । ताव सिरिपालराया विणयपरो जंपए एवं ॥११०३॥
नाणमहोयहि ! भयवं केण कुकम्मेण तारिसो रोगो । बालत्ते मह जाओ ? केण सुकम्मेण समिओ अ ? ॥
केणं च कम्मणाऽहं ठाणे ठाणे अ एरिसिं रिद्धिं । संपत्तो ? तह केणं कुकम्मणा सायरे पडिओ ? ॥
तह केण नीअकम्मेण चेव डुंबत्तणं महाघोरं । पत्तोऽहं ? तं सव्वं कहेह काऊण सुपसायं ॥११०६॥

ततः–तस्मात्कारणात् भो ! महाभागा–अहो ! महाभाग्यवन्तो यूयमिदं उत्तमं तत्त्वं ज्ञात्वा सम्यग् यथा स्यात्तथा ध्यायत, यत्–यतः शीघ्रं आनन्दसम्पदं–परमाह्लादरूपसम्पत्तिं प्राप्नुत ॥११०२॥ सोऽजितसेनो मुनिराज एवम्–उक्तप्रकारेण देशनां कृत्वा यावत् स्थितस्तावत् श्रीपालो राजा विनयपरः सन् एवं–वक्ष्यमाणप्रकारेण जल्पति–वदति ॥ ११०३ ॥ हे ज्ञानमहोदधे–हे ज्ञानसमुद्र ! हे भगवन् ! केन कुकर्मणा मम बालत्वे तादृशो रोगो जात–उत्पन्नः ? च पुनः केन सुकर्मणा शान्तो–नाशम्प्राप्तः ? ॥११०४॥ च पुनः केन कर्मणाऽहं स्थाने स्थाने ईदृशीं ऋद्धिं सम्प्राप्तः? तथा केन–कर्मणाऽहं सागरे–समुद्रे पतितः? ॥ ११०५ ॥ तथा केन नीचकर्मणा एवाहं महाघोरं–महादारुणं डुम्बत्वं प्राप्तः? तत्सर्वं सुतरामविरायेन प्रसादं कृत्वा कथय ॥ ११०६ ॥

तं चेव भणंतेहिं तेहिं वंठेहिं दुट्ठचित्तेहिं । उवसग्गिओ मुणिंदो खमापरो लिट्ठुलट्ठीहिं ॥ १११७ ॥
जह जह ताडंति मुणिं ते दुट्ठा तह तहा समुल्लसइ । हासरसो नरनाहे मुणिनाहे उवसमरसो अ ॥
ते कयमुणिउवसग्गा निब्भग्गा हणिअभूरिमयवग्गा । नरवइपुट्ठिविलग्गा पत्ता निअयंमि नयरंमि ॥
अन्नदिणे सो पुणरवि राया मिगयागओ निअं सिन्नं । मुत्तूण हरिणपुट्ठीइ धाविओ इक्कगो चेव ॥
नइतडवणे निलुक्को सो हरिणो नरवरो तओ चुक्को । जा पिच्छइ ता पासइ नइउवकंठे ठिअं साहुं ॥

तदेव—नृपोक्तमेव वचनं भणद्भिः—जल्पद्भिस्तैर्दुष्टचित्तैः वण्ठैः(एठैः)मुनीन्द्रो लेष्टुभिः—लोष्टैर्यष्टिभिः—लकुटैः उपसर्गित—उपद्रुतः, कीदृशो मुनीन्द्रः ?—क्षमापरः—क्षमाप्रधानः ॥ १११७ ॥ ते दुष्टा वण्ठा यथा यथा मुनिं ताडयन्ति तथा तथा नरनाथे—नृपे हास्यरसः समुल्लसति, मुनिनाथे—मुनीश्वरे च उपशमरसः—शान्तरसः समुल्लसति ॥ ११११८ ॥ कृतो मुनेरुपसर्गो यैस्ते तथाऽत एव निर्भाग्या—भाग्यहीनाः पुनर्हता भूरयो—बहवो मृगवर्गा—मृगसमूहा यैस्ते तथा, ते वण्ठा नरपते—राज्ञः पृष्ठौ विलग्नाः सन्तो निजके—स्वकीये नगरे प्राप्ताः ॥ १११९ ॥ अन्यस्मिन्दिने स—राजा पुनरपि मृगयायां गतो निजं सैन्यं मुक्त्वा—त्यक्त्वा एककः—एकाकी एव हरिणस्य पृष्ठौ धावितः ॥ ११२०॥ स हरिणो नद्यास्तटे यद्वनं तत्र 'निलुक्को'—त्ति घनवृक्षाद्याच्छादितत्वाददृश्यतां गतस्तदा नरवरो—राजा ततो मृगाच्च्युतः सन् यावत्प्रेक्षते—विलोकयति तावन्नद्या उपकण्ठे—समीपे स्थितं साधुं पश्यति ॥ ११२१ ॥

जत्थ अकयावराहा मया वराहाइणोऽवि निन्नाहा । मारिज्जंति वराया सा सामिअ! केरिसी नीई ॥
हंतूण परप्पाणं अप्पाणं जे कुणंति सप्पाणं । अप्पाणं दिवसाणं कए अ नासंति अप्पाणं ॥१११३॥
इच्चाइजिणिंदागमउवएससएहिं बोहयंतीए । तीए न सक्किओ सो निवारिउं पावबसणाओ ॥
अन्नदिणे सो सत्तहिं सएहिं उल्लंठदुट्ठवंठेहिं । मइआसत्तो पत्तो कत्थवि एगंमि वणगहणे॥१११५॥
दट्ठूण तत्थ एगं धम्मज्झयसंजुअं मुणिवरिंदं । राया भणेइ एसो चमरकरो कुट्ठिओ कोऽवि ॥१११६॥

यत्र नीतिमार्गे न कृतोऽपराधो यैस्तेऽकृतापराधा मृगा–हरिणा वराहादयः–शूकरादयोऽपि निर्नाथा–अनाथा वराका–दुर्बला जीवा मार्यन्ते सा स्वामिन्! कीदृशी नीतिः ?॥१११२॥ परात्मानं–परजीवं हत्वा ये जीवास्तन्मांसभक्षणेन आत्मानं सप्राणं–सबलं कुर्वन्ति ते दुष्टा अल्पानां–स्तोकानां दिवसानां कृते च–निमित्तं आत्मानं नाशयन्ति ॥ १११३ ॥ इत्यादिभिर्जिनेन्द्रागमसम्बन्धिभिरुपदेशानां शतैर्बोधयन्त्या तया राज्या स राजा पापव्यसनान्निवारयितुं न शक्योऽभूत् ॥१११४॥ अन्यस्मिन्दिने स श्रीकान्तो राजा सप्तभिः शतैः उल्लण्ठदुष्टवण्ठैः पुरुषैः सह मृगयायां–पापर्द्धौ आसक्तः सन् कुत्राप्येकस्मिन् वनगहने–दुरवगाहवने प्राप्तः ॥ १११५ ॥ तत्र वने एकं धर्मध्वजेन–रजोहरणेन संयुतं–सहितं मुनिवरेन्द्रं दृष्ट्वा राजा भणति, मक्षिकापनयनार्थं चामरं करे यस्य स चामरकर एष कोऽपि कुष्ठिकोऽस्ति ॥ १११६ ॥

तं चेव भणंतेहिं तेहिं वंठेहिं दुट्ठचित्तेहिं । उवसग्गिओ मुणिंदो खमापरो लिट्ठुलट्ठीहिं ॥ १११७ ॥
जह जह ताडंति मुणिं ते दुट्ठा तह तहा समुल्लसइ । हासरसो नरनाहे मुणिनाहे उवसमरसो अ ॥
ते कयमुणिउवसग्गा निब्भग्गा हणिअभूरिमयवग्गा । नरवइपुट्ठिविलग्गा पत्ता निअयंमि नयरंमि ॥
अन्नदिणे सो पुणरवि राया मिगयागओ निअं सिन्नं । मुत्तूण हरिणपुट्ठीइ धाविओ इक्कगो चेव ॥
नइतडवणे निलुक्को सो हरिणो नरवरो तओ चुक्को । जा पिच्छइ ता पासइ नइउवकंठे ठिअं साहुं ॥

तदेव–नृपोक्तमेव वचनं भणद्भिः–जल्पद्भिस्तैर्दुष्टचित्तैः वण्ठैः(ण्ठैः)मुनीन्द्रो लेष्टुभिः–लोष्टैर्यष्टिभिः–लकुटैः उपसर्गित–उपद्रुतः, कीदृशो मुनीन्द्रः ?–क्षमापरः–क्षमाप्रधानः ॥ १११७ ॥ ते दुष्टा वण्ठा यथा यथा मुनिं ताडयन्ति तथा तथा नरनाथे–नृपे हास्यरसः समुल्लसति, मुनिनाथे–मुनीश्वरे च उपशमरसः–शान्तरसः समुल्लसति ॥ ११११८ ॥ कृतो मुनेरुपसर्गो यैस्ते तथाऽत एव निर्भाग्या–भाग्यहीनाः पुनर्हता भूरयो–बहवो मृगवर्गा–मृगसमूहा यैस्ते तथा, ते वण्ठा नरपते–राज्ञः पृष्ठौ विलग्नाः सन्तो निजके–स्वकीये नगरे प्राप्ताः ॥ १'१६ ॥ अन्यस्मिन्दिने स–राजा पुनरपि मृगयायां गतो निजं सैन्यं मुक्त्वा–त्यक्त्वा एककः–एकाकी एव हरिणस्य पृष्ठौ धावितः ॥ ११२०॥ स हरिणो नद्यास्तटे यद्वनं तत्र 'निलुक्को'–त्ति घनवृक्षाद्याच्छादितत्वाददृश्यतां गतस्तदा नरवरो–राजा ततो मृगाच्च्युतः सन् यावत्प्रेक्षते–विलोकयति तावन्नद्या उपकण्ठे–समीपे स्थितं साधुं पश्यति ॥ ११२१ ॥

तं दट्ठूणं पावेण तेण तह पिल्लिओ मुणिवरिंदो। सहसत्ति जहा पडिओ नईजले तो पुणो तेण ॥
संजायकिंपिकरुणाभावेणं कड्ढिऊण सो मुक्को। को जाणइ जीवाणं भावपरावत्तमइविसमं ? ॥
गिहमागएण तेणं निआवयाओ निवेइओ सहसा। सिरिमइदेवीपुरओ तीए अ निवो इमं भणिओ॥
अन्नेसिंपि जीआणं पीडाकरणं हवेइ कडुअफलं। जं पुण मुणिजणपीडाकरणं तं दारुणविवागं ॥

तं साधुं दृष्ट्वा तेन पापेन क्रूरेण राज्ञा तथा–तेन प्रकारेण कराभ्यां प्रेरितो यथा मुनिवरेन्द्रः सहसेति–अकस्मात् नदीजले पतितः तदनन्तरम् ॥ ११२२ ॥ पुनस्तेन राज्ञा सञ्जातः–समुत्पन्नः किमपि करुणाभावो–दयापरिणामो यस्य स तेन तथाभूतेन सता स मुनीन्द्रः 'कड्ढिऊण' त्ति जलमध्यान्निष्कास्य नदीतटे मुक्तः, कथमेतज्जातमित्याह–जीवानां अतिविषमं भावपरावर्त्त(नं)–परिणामविपर्ययं को जानाति ? अतिशयितज्ञानिनं विना ?, न कोऽपीत्यर्थः, युग्ममेतत् ॥ ११२३ ॥ गृहमागतेन तेन राज्ञा सहसा–सद्यः श्रीमत्या–देव्याः पुरतः–अग्रतो निजावदातः–स्वकीयनिर्मलभावो निवेदितो–ज्ञापितः, तदा तया नृप इदं–वक्ष्यमाणं भणितः, नृपायेदमुक्तमित्यर्थः ॥ ११२४ ॥ अन्येषामपि जीवानां पीडाकरणं कटुकं फलं यस्य तत् कटुकफलं भवति, यत्पुनर्मुनिजनस्य पीडाकरणं तद्दारुणो विपाको यस्य तद्दारुणविपाकं, अतिभयङ्करफलप्रदमित्यर्थः ॥ ११२५ ॥

जओ–साहूणं हीलाए हाणी हासेण रोयणं होइ । निंदाइ वहो वंधो ताडणया वाहिमरणाई ॥११२६॥
मुणिमारणेण जीवाणऽणंतसंसारिआण वोहीवि । दुलहा चिअ होइ धुवं भणिअमिणं आगमेऽवि जओ॥
चेइअदव्वविणासे इसिघाए पवयणस्स उड्डाहे । संजइचउत्थभंगे मूलग्गी वोहिलाभस्स ॥११२८॥
तं सोऊण नरिंदो किंपि समुल्लसिअधम्मपरिणामो । पभणेइ अहं पुणरवि न करिस्सं एरिसमकज्जं॥

यत उक्तं शास्त्रे, साधूनां हीलया हानिर्भवति, साधूनां हास्येन–हसनेन रोदनं भवति, साधूनां निन्दया बन्धो वधश्च भवति, साधूनां ताडनया व्याधिमरणादिः–रोगप्राणवियोगादिर्भवति ॥ ११२६ ॥ मुनिमारणेन अनन्तः संसारोऽस्त्येषामित्यनन्तसंसारिकास्तेषां जीवानां बोधिः–जिनधर्मप्राप्तिरपि ध्रुवं–निश्चितं दुर्लभैव भवति, यत आगमे–सिद्धान्तेऽपि इदं भणितं–उक्तमस्ति ॥ ११२७ ॥ किमित्याह–चैत्यद्रव्यं–जिनगृहसम्बन्धि द्रव्यं तस्य विनाशे–भक्षणोपेक्षणादिना मूलतो ध्वंसे तथा ऋषिघाते–साधुमारणे तथा प्रवचनस्य–चतुर्विधसङ्घस्य उड्डाहे–कलङ्कदानादिनाऽपवादकरणे तथा संयत्याः–साध्व्याश्चतुर्थव्रतस्य–ब्रह्मचर्यस्य भङ्गे बोधिलाभस्य–अर्हद्धर्मावाप्तेर्मूलेऽग्निर्दत्तः, एतावता एतत्कर्तुः पुनः सद्धर्मलाभो दुर्लभ एवेति [आवश्यकनिर्युक्तौ] ॥११२८॥ तत् राज्ञीवचनं श्रुत्वा नरेन्द्रो–राजा प्रभणति, कीदृशो नरेन्द्रः ?–किमपि समुल्लसितो धर्मपरिणामो यस्य स तथा, किं कथयतीत्याह–अहं पुनरपि ईदृशं अकार्यं–अकृत्यं न करिष्यामि ॥ ११२६ ॥

तं दट्ठूणं पावेण तेण तह पिल्लिओ मुणिवरिंदो । सहसत्ति जहा पडिओ नईजले तो पुणो तेण ॥
संजायकिंपिकरुणाभावेणं कड्ढिऊण सो मुक्को । को जाणइ जीवाणं भावपरावत्तमइविसमं ? ॥
गिहमागएण तेणं निआवयाओ निवेइओ सहसा । सिरिमइदेवीपुरओ तीए अ निवो इमं भणिओ ॥
अन्नेसिंपि जीआणं पीडाकरणं हवेइ कडुअफलं । जं पुण मुणिजणपीडाकरणं तं दारुणविवागं ॥

तं साधुं दृष्ट्वा तेन पापेन क्रूरेण राज्ञा तथा—तेन प्रकारेण कराभ्यां प्रेरितो यथा मुनिवरेन्द्रः सहसेति—अकस्मात् नदीजले पतितः तदनन्तरम् ॥ ११२२ ॥ पुनस्तेन राज्ञा सञ्जातः—समुत्पन्नः किमपि करुणाभावो—दयापरिणामो यस्य स तेन तथाभूतेन सता स मुनीन्द्रः 'कड्ढिऊण' त्ति जलमध्यान्निष्कास्य नदीतटे मुक्तः, कथमेवजातमित्याह—जीवानां अतिविषमं भावपरावर्त्त(नं)—परिणामविपर्ययं को जानाति ? अतिशयितज्ञानिनं विना ?, न कोऽपीत्यर्थः, युग्ममेतत् ॥ ११२३ ॥ गृहमागतेन तेन राज्ञा सहसा—सद्यः श्रीमत्या—देव्याः पुरतः—अग्रतो निजावदातः—स्वकीयनिर्मलभावो निवेदितो—ज्ञापितः, तदा तया नृप इदं—वक्ष्यमाणं भणितः, नृपायेदमुक्तमित्यर्थः ॥ ११२४ ॥ अन्येषामपि जीवानां पीडाकरणं कटुकं फलं यस्य तत् कटुकफलं भवति, यत्पुनर्मुनिजनस्य पीडाकरणं तद्दारुणो विपाको यस्य तद्दारुणविपाकं, अतिभयङ्करफलप्रद-मित्यर्थः ॥ ११२५ ॥

सो मुणिनाहो रन्ना तत्तो आणाविओ निआवासं । नमिओ अ पूइओ खामिओ अ तं निअयमवराहं॥
पुट्ठो अ सिरिमईए भयवं! अन्नाणभावओ रन्ना । साहूणं उवसग्गं काऊण कयं महापावं ॥११३६॥
तप्पावघायणत्थं किंपि उवायं कहेह पसिऊण । जेण कएणं एसो पावाओ छुट्टइ नरेसो ॥११३७॥
तो भणइ मुणिवरिंदो भद्दे! पावं कयं अणेण घणं । जं गुणिणो उवघाए सव्वगुणाणंपि उवघाओ॥
तहवि कयदुक्कयाणवि जियाण जइ होइ भावउल्लासो । ता होइ दुक्कयाणं नासो सव्वाणवि खणेणं॥

ततः-तदनन्तरं राज्ञा स मुनिनाथो निजं-स्वकीयं आवासं गृहं आनायितश्च पुनर्नतो-नमस्कृतः पूजितो वस्त्रादिना च पुनस्तं निजकमपराधं क्षामितः ॥ ११३५ ॥ श्रीमत्या पृष्टश्च-हे भगवन् ! राज्ञाऽज्ञानभावतः साधूनां उपसर्गं कृत्वा महापापं कृतं-उपार्जितं ॥ ११३६ ॥ तस्य पापस्य घातनार्थं-विनाशार्थं प्रसद्य-प्रसन्नीभूय कमपि उपायं कथय, येन उपायेन कृतेन एष नरेशो-राजा पापात् छुटति ॥ ११३७ ॥ ततो मुनिवरेन्द्रो भणति-हे भद्रे ! अनेन-राज्ञा घनं-सान्द्रं पापं कृतम्, कथमित्याह-यद्-यस्मात्कारणात् गुणिनो-गुणवत पुरुषस्य उपघाते-विनाशे कृते सति सर्वेषामपि गुणानां उपघातो भवति ॥ ११३८ ॥ तथापि कृतं दुष्कृतं-पापं यैस्ते कृतदुष्कृतास्तेषामपि जीवानां यदि भावोल्लासः-शुभपरिणामविशुद्धिर्भवति तत्-तर्हि सर्वेषामपि दुष्कृतानां क्षणेन नाशो भवति ॥ ११३९ ॥

कइवयदिगेसु पुणरवि तेण गवक्खट्ठिएण कोवि मुणी। दिट्ठो मलमलिणतणू गोअरचारिअं परिभमंतो ॥
तत्तो सहसा वीसारिऊण तं सिरिमईइ सिक्खंपि । सो राया दुट्ठमणो निअवंठे पवमाइसइ ॥
रे रे एअं डुंबं नयरं विट्टालयंतमम्हाणं। कंठे घित्तूण डुअं निस्सारह नयरमज्झाओ ॥ ११२२ ॥
तेहिँ नरेहिँ तहच्चिअ कड्ढिज्जंतो पुराउ सो साहू । निअयगवक्खठिआए दिट्ठो तीए सिरिमईए ॥
तो कुविआए तीए राया निब्भच्छिओ कडुगिराए । तो सोऽवि लज्जिओ भणइ देवि! मे खमसु अवराहं॥

कतिपयदिनेषु–कियद्दिवसेषु गतेषु पुनरपि गवाक्षस्थितेन तेन राज्ञा कोऽपि मुनिर्दृष्टः, कीदृशो ?–मलेन–रजःप्रस्वेद-समुद्भवेन मलिना तनुः–कायो यस्य स तथा, पुनः कीदृशः ?–गोचरचर्यां परिभ्रमन् ॥११२०॥ ततो–मुनिदर्शनानन्तरं स राजा दुष्टं मनो यस्य स दुष्टमनाः सन् सहसा–सद्यः श्रीमत्याः शिक्षां विसार्य निजकण्ठान् एवं–वक्ष्यमाणप्रकारेण आदिशति–आज्ञां ददाति ॥ ११२१ ॥ रे रे सेवकाः! अस्माकं नगरं 'विट्टालयन्त'न्ति अशुद्धं कुर्वन्तं एतं डुम्बं कण्ठे गृहीत्वा द्रुतं–शीघ्रं नगरमध्यात् निस्सारयत–निष्कासयत ॥ ११२२ ॥ एवं राज्ञा उक्ते सति तैर्वण्ठैर्नरैस्तथैव पुरान्निष्कास्यमानः स साधु-र्निजगवाक्षस्थितया–स्वगवाक्षस्थया तया श्रीमत्या देव्या दृष्टः ॥११२३॥ ततः कुपितया–क्रुद्धया तया राज्या कटुगिरा–कटुकवाण्या राजा निर्भर्त्सितः, ततः स राजापि लज्जितः सन् भणति–हे देवि ! ममापराधं क्षमस्व, पुनर्नैवं करिष्यामीतिभावः ॥ ११२४ ॥

सो मुणिनाहो रन्ना तत्तो आणाविओ निआवासं। नमिओ अ पूइओ खामिओ अ तं निअयमवराहं॥
पुट्ठो अ सिरिमईए भयवं! अन्नाणभावओ रन्ना। साहूणं उवसग्गं काऊण कयं महापावं ॥११३६॥
तप्पावघायणत्थं किंपि उवायं कहेह पसिऊण। जेण कएणं एसो पावाओ छुट्टइ नरेसो ॥११३७॥
तो भणइ मुणिवरिंदो भद्दे! पावं कयं अणेण घणं। जं गुणिणो उवघाए सव्वगुणाणंपि उवघाओ॥
तहवि कयदुक्कयाणवि जियाण जइ होइ भावउल्लासो। ता होइ दुक्कयाणं नासो सव्वाणवि खणेणं॥

ततः-तदनन्तरं राज्ञा स मुनिनाथो निजं-स्वकीयं आवासं-गृहं आनायितश्च पुनर्नतो-नमस्कृतः पूजितो वस्त्रादिना च पुनस्तं निजकमपराधं क्षामितः ॥ ११३५ ॥ श्रीमत्या पृष्टश्च-हे भगवन्! राज्ञाऽज्ञानभावतः साधूनां उपसर्गं कृत्वा महापापं कृतं-उपार्जितं ॥ ११३६ ॥ तस्य पापस्य घातनार्थं-विनाशार्थं प्रसद्य-प्रसन्नीभूय कमपि उपायं कथय, येन उपायेन कृतेन एष नरेशो-राजा पापात् छुटति ॥ ११३७ ॥ ततो मुनिवरेन्द्रो भणति-हे भद्रे! अनेन-राज्ञा घनं-सान्द्रं पापं कृतम्, कथमित्याह-यद्-यस्मात्कारणात् गुणिनो-गुणवतः पुरुषस्य उपघाते-विनाशे कृते सति सर्वेषामपि गुणानां उपघातो भवति ॥ ११३८ ॥ तथापि कृतं दुष्कृतं-पापं यैस्ते कृतदुष्कृतास्तेषामपि जीवानां यदि भावोल्लासः-शुभपरिणामविशुद्धिर्भवति तत्-तर्हि सर्वेषामपि दुष्कृतानां क्षणेन नाशो भवति ॥ ११३९ ॥

कइवयदिणेसु पुणरवि तेण गवक्खट्ठिएण कोवि मुणी। दिट्ठो मलमलिणतणू गोअरचरिअं परिभमंतो ॥
तत्तो सहसा वीसारिऊण तं सिरिमईइ सिक्खंपि । सो राया दुट्ठमणो निअवंठे एवमाइसइ ॥
रे रे एअं डुंबं नयरं विट्टालयंतमम्हाणं। कंठे घित्तूण डुअं निस्सारह नयरमज्झाओ ॥ ११३२ ॥
तेहिँ नरेहिँ तहच्चिअ कड्ढिज्जंतो पुराउ सो साहू । निअयगवक्खठिआए दिट्ठो तीए सिरिमईए ॥
तो कुविआए तीए राया निब्भच्छिओ कडुगिराए । तो सोऽवि लज्जिओ भणइ देवि! मे खमसु अवराहं॥

कतिपयदिनेषु–कियद्दिवसेषु गतेषु पुनरपि गवाक्षस्थितेन तेन राज्ञा कोऽपि मुनिर्दृष्टः, कीदृशो ?–मलेन–रजःप्रस्वेदसमुद्भवेन मलिना तनुः–कायो यस्य स तथा, पुनः कीदृशः ?–गोचरचर्यां परिभ्रमन् ॥११३०॥ ततो–मुनिदर्शनानन्तरं स राजा दुष्टं मनो यस्य स दुष्टमनाः सन् सहसा–सद्यः श्रीमत्याः शिक्षां विसार्य निजवण्ठान् एवं–वक्ष्यमाणप्रकारेण आदिशति–आज्ञां ददाति ॥ ११३१ ॥ रे रे सेवकाः ! अस्माकं नगरं 'विट्टालयन्त'न्ति अशुद्धं कुर्वन्तं एतं डुम्बं कण्ठे गृहीत्वा द्रुतं–शीघ्रं नगरमध्यात् निस्सारयत–निष्कासयत ॥ ११३२ ॥ एवं राज्ञा उक्ते सति तैर्वण्ठैर्नरैस्तथैव पुरान्निष्कास्यमानः स साधुर्निजगवाक्षस्थितया–स्वगवाक्षस्थया तया श्रीमत्या देव्या दृष्टः ॥११३३॥ ततः कुपितया–क्रुद्धया तया राज्या कटुगिरा–कटुकवाण्या राजा निर्भर्त्सितः, ततः स राजापि लज्जितः सन् भणति–हे देवि ! ममापराधं क्षमस्व, पुनर्नैवं करिष्यामीतिभावः ॥ ११३४ ॥

ते अन्नदिणे रायाएसेणं सीहनामनरवइणो । हणिऊण गाममिक्कं जा वलिआ गोधणं गहिउं ॥
ता पुट्ठि पत्तो सीहो वहुबलकलिओ पयंडभुअदंडो । तेण कुविएण सव्वे धाडयपुरिसा हया तत्थ ॥
तेऽवि मरिऊण खत्तिअपुत्ता होऊण तरुणभावेऽवि । साहूवसग्गपावप्पसायओ कुट्ठिणो जाया ॥
जो सिरिकंतो राया पुन्नपभावेण सो तुमं जाओ । सिरिमइजीवो मयणासुंदरि एसा मुणिअतत्ता ॥
जं पुव्वंपि हु धम्मुज्जमपरा तुहहिइक्कतल्लिच्छा । आसि इमा तं जाया एसा तुह मूलपट्टंमि ॥

अन्यस्मिन्दिने ते सप्तशतपुरुषा राज्ञ आदेशेन–आज्ञया सिंहनाम्नो नरपतेः–नृपस्य एकं ग्रामं हत्वा गोधनं गृहीत्वा यावत्पश्चाद्वलिताः ॥ ११४५ ॥ तावद्बहुबलकलितो–बहुसैन्ययुक्तः पुनः प्रचण्डौ भुजदण्डौ यस्य स तथाभूतः सिंहो राजा तेषां पृष्ठे प्राप्तः, तेन सिंहेन कुपितेन सता तत्र प्रदेशे सर्वे धाटकपुरुषा हताः–मारिता इत्यर्थः ॥११४६॥ तेऽपि सप्तशतनृपसेवका मृत्वा क्षत्रियाणां पुत्रा भूत्वा तरुणभावेऽपि-यौवनेऽपि साधूपसर्गपापप्रसादात् कुष्ठिनो जाताः, साधूनामुपसर्गाः साधूपसर्गास्ते एव पापहेतुत्वात्पापं तस्य प्रसादात् कुष्ठोत्पत्तिरभूदित्यर्थः ॥ ११४७ ॥ यः श्रीकान्तो राजा स पुण्यप्रभावेण त्वं जातः, श्रीमत्या जीव एषा मदनसुंदरी जाता, कीदृशी एषा?–मुणितं–ज्ञातं तत्त्वं यया सा तथा ॥ ११४८ ॥ हु इति निश्चितं इयं यद्–यस्मात् कारणात् पूर्वमपि धर्मे य उद्यमः स एव परः–प्रधानः यस्याः सा धर्मोद्यमपरा, पुनस्तव यत् हितं तत्र एका सा एव लिप्सा यस्याः सा एवम्भूता आसीत् तत्–तस्मात्कारणात् एषा तव मूलपट्टे जाता, मूलपट्टराज्ञी बभूवेत्यर्थः ॥ ११४९ ॥

भावस्सुल्लासकए अरिहाइपसिद्धसिद्धचक्कस्स । आराहणं मुणीहिं उवइट्ठं भव्वजीवाणं ॥ ११४० ॥
ता जइ करेइ सम्मं एयस्साराहणं नरवरोऽवि । तो छुट्टइ सयलाणं पावाणं नत्थि संदेहो ॥११४१॥
तो सिक्खिऊण पूआतवोविहाणाइअं विहिं राया । भत्तीइ सिद्धचक्कं आराहइ सिरिमईसमेओ ॥
पुन्ने अ तवोकम्मे रन्ना मंडाविए अ उज्जमणे । सिरिमइसहीहि अट्ठहि विहिआ अणुमोअणा तस्स॥
सत्तहिं सएहिं तेहिं सेवयपुरिसेहिं तस्स नरवइणो । दट्ठूण धम्मकरणं पसंसिअं किंपि खणमित्तं ॥

भावस्य उल्लासकृते-विवृद्धिनिमित्तं अर्हदादिभिःपदैः प्रसिद्धसिद्धचक्रस्य आराधनं भव्यजीवेभ्यो मुनिभिः उपदिष्टम्॥११४०॥ तत्-तस्मात्कारणात् नरवरोऽपि-राजापि यदि सम्यक् एतस्य-श्रीसिद्धचक्रस्य आराधनं करोति तत्-तर्हि सकलेभ्यः-सर्वेभ्यः पापेभ्यश्छुटति, अत्र सन्देहो नास्ति ॥ ११४१ ॥ ततो राजा पूजायास्तपसश्च यद्विधानं-करणं तदादिकं विधिं शिक्षयित्वा श्रीमत्या राज्या समेतः-सहितो भक्त्या सिद्धचक्रं आराधयति ॥११४२॥ च पुनस्तपःकर्मणि-तपःक्रियायां पूर्णे सति राज्ञ उद्यापने च मण्डिते सति अष्टभिः श्रीमत्याः सखीभिस्तस्य-उद्यापनयुक्ततपसोऽनुमोदना-प्रशंसा विहिता-कृता ॥११४३॥ तैः सप्तभिः शतैः सेवकपुरुषैः तस्य नरपतेः-राज्ञो धर्मकरणं-प्रागुक्तनीत्या धर्मकार्यकरणं दृष्ट्वा क्षणमात्रं किमपि प्रशंसितम्-अस्माकं स्वामी सम्यक्कार्यं कुरुते इत्यादिका प्रशंसा कृतेत्यर्थः ॥ ११४४ ॥

ते अन्नदिणे रायाएसेणं सीहनामनरवइणो । हणिऊण गामभिक्कं जा वलिश्रा गोधणं गहिउं ॥
ता पुट्ठि पत्तो सीहो बहुबलकलिओ पयंडभुअदंडो । तेण कुविएण सव्वे धाडयपुरिसा हया तत्थ ॥
तेऽवि मरिऊण खत्तिअपुत्ता होऊण तरुणभावेऽवि । साहूवसग्गपावप्पसायश्रो कुट्ठिणो जाया ॥
जो सिरिकंतो राया पुन्नपभावेण सो तुमं जाओ । सिरिमइजीवो मयणासुंदरि एसा मुणिअतत्ता ॥
जं पुव्वंपि हु धम्मुज्जमपरा तुहहिइक्कतल्लिच्छा । आसि इमा तं जाया एसा तुह मूलपट्टंमि ॥

अन्यस्मिन्दिने ते सप्तशतपुरुषा राज्ञ आदेशेन–आज्ञया सिंहनाम्नो नरपतेः–नृपस्य एकं ग्रामं हत्वा गोधनं गृहीत्वा याव-त्पश्चाद्वलिताः ॥ ११४५ ॥ तावद्बहुबलकलितो–बहुसैन्ययुक्तः पुनः प्रचण्डौ भुजदण्डौ यस्य स तथाभूतः सिंहो राजा तेषां पृष्ठे प्राप्तः, तेन सिंहेन कुपितेन सता तत्र प्रदेशे सर्वे धाटकपुरुषा हताः–मारिता इत्यर्थः ॥११४६॥ तेऽपि सप्तशतनृपसेवका मृत्वा क्षत्रियाणां पुत्रा भूत्वा तरुणभावेऽपि–यौवनेऽपि साधूपसर्गपापप्रसादात् कुष्ठिनो जाताः, साधूनामुपसर्गाः साधूपसर्गा-स्ते एव पापहेतुत्वात्पापं तस्य प्रसादात् कुष्ठोत्पत्तिरभूदित्यर्थः ॥ ११४७ ॥ यः श्रीकान्तो राजा स पुण्यप्रभावेण त्वं जातः, श्रीमत्या जीव एषा मदनसुंदरी जाता, कीदृशी एषा ?–मुणितं–ज्ञातं तत्त्वं यया सा तथा ॥ ११४८ ॥ हु इति निश्चितं इयं यद्–यस्मात् कारणात् पूर्वमपि धर्मे य उद्यमः स एव परः–प्रधानः यस्याः सा धर्मोद्यमपरा, पुनस्तव यत् हितं तत्र एका सा एव लिप्सा यस्याः सा एवम्भूता आसीत् तत्–तस्मात्कारणात् एषा तव मूलपट्टे जाता, मूलपट्टराज्ञी अभूदित्यर्थः ॥ ११४९ ॥

भावस्सुल्लासकए अरिहाइपसिद्धसिद्धचक्कस्स । आराहणं मुणीहिं उवइट्ठं भव्वजीवाणं ॥ ११४० ॥
ता जइ करेइ सम्मं एयस्साराहणं नरवरोऽवि । तो छुट्टइ सयलाणं पावाणं नत्थि संदेहो ॥११४१॥
तो सिक्खिऊण पूआतवोविहाणाइअं विहिं राया । भत्तीइ सिद्धचक्कं आराहइ सिरिमईसमेओ ॥
पुन्ने अ तवोकम्मे रन्ना मंडाविए अ उज्जमणे । सिरिमइसहीहि अट्ठहि विहिआ अणुमोअणा तस्स ॥
सत्तहिं सएहिं तेहिं सेवयपुरिसेहिं तस्स नरवइणो । दट्ठूण धम्मकरणं पसंसिअं किंपि खणमित्तं ॥

भावस्य उल्लासकृते-विशुद्धिनिमित्तं अर्हदादिभिःपदैः प्रसिद्धसिद्धचक्रस्य आराधनं भव्यजीवेभ्यो मुनिभिः उपदिष्टम्॥११४०॥ तत्-तस्मात्कारणात् नरवरोऽपि-राजापि यदि सम्यक् एतस्य-श्रीसिद्धचक्रस्य आराधनं करोति तत्-तर्हि सकलेभ्यः-सर्वेभ्यः पापेभ्यश्छुटति, अत्र सन्देहो नास्ति ॥ ११४१ ॥ ततो राजा पूजायास्तपसश्च यद्विधानं-करणं तदादिकं विधिं शिक्षयित्वा श्रीमत्या राज्या समेतः-सहितो भक्त्या सिद्धचक्रं आराधयति ॥११४२॥ च पुनस्तपःकर्मणि-तपःक्रियायां पूर्णे सति राज्ञ उद्यापने च मण्डिते सति अष्टभिः श्रीमत्याः सखीभिस्तस्य-उद्यापनयुक्ततपसोऽनुमोदना-प्रशंसा विहिता-कृता ॥११४३॥ तैः सप्तभिः शतैः सेवकपुरुषैः तस्य नरपतेः-राज्ञो धर्मकरणं-प्रागुक्तनीत्या धर्मकार्यकरणं दृष्ट्वा क्षणमात्रं किमपि प्रशंसितम्-अस्माकं स्वामी सम्यक्कार्यं कुरुते इत्यादिका प्रशंसा कृतेत्यर्थः ॥ ११४४ ॥

ते अन्नदिणे रायाएसेणं सीहनामनरवइणो । हणिऊण गाममिक्कं जा वलिआ गोधणं गहिउं ॥
ता पुट्ठि पत्तो सीहो बहुबलकलिओ पयंडभुअदंडो । तेण कुविएण सव्वे धाडयपुरिसा हया तत्थ ॥
तेऽवि मरिऊण खत्तिअपुत्ता होऊण तरुणभावेऽवि । साहूवसग्गपावप्पसायओ कुट्ठिणो जाया ॥
जो सिरिकंतो राया पुन्नपभावेण सो तुमं जाओ । सिरिमइजीओ मयणासुंदरि एसा मुणिअतत्ता ॥
जं पुव्वंपि हु धम्मुज्जमपरा तुहहिइक्कतल्लिच्छा । आसि इमा तं जाया एसा तुह मूलपट्टंमि ॥

अन्यस्मिन्दिने ते सप्तशतपुरुषा राज्ञ आदेशेन–आज्ञया सिंहनाम्नो नरपतेः–नृपस्य एकं ग्रामं हत्वा गोधनं गृहीत्वा यावत्पश्चाद्वलिताः ॥ ११४५ ॥ तावद्बहुबलकलितो–बहुसैन्ययुक्तः पुनः प्रचण्डौ भुजदण्डौ यस्य स तथाभूतः सिंहो राजा तेषां पृष्ठे प्राप्तः, तेन सिंहेन कुपितेन सता तत्र प्रदेशे सर्वे धाटकपुरुषा हताः–मारिता इत्यर्थः ॥११४६॥ तेऽपि सप्तशतनृपसेवका मृत्वा क्षत्रियाणां पुत्रा भूत्वा तरुणभावेऽपि-यौवनेऽपि साधूपसर्गपापप्रसादात् कुष्ठिनो जाताः, साधूनामुपसर्गाः साधूपसर्गास्ते एव पापहेतुत्वात्पापं तस्य प्रसादात् कुष्ठोत्पत्तिरभूदित्यर्थः ॥ ११४७ ॥ यः श्रीकान्तो राजा स पुण्यप्रभावेण त्वं जातः, श्रीमत्या जीव एषा मदनसुंदरी जाता, कीदृशी एषा?–मुणितं–ज्ञातं तत्त्वं यया सा तथा ॥ ११४८ ॥ हु इति निश्चितं इयं यद्–यस्मात् कारणात् पूर्वमपि धर्मे य उद्यमः स एव परः–प्रधानः यस्याः सा धर्मोद्यमपरा, पुनस्तव यत् हितं तत्र एका सा एव लिप्सा यस्याः सा एवम्भूता आसीत् तत्–तस्मात्कारणात् एषा तव मूलपट्टे जाता, मूलपट्टराज्ञी अभूदित्यर्थः ॥ ११४९ ॥

भावस्सुल्लासकए अरिहाइपसिद्धसिद्धचक्कस्स । आराहणं मुणीहिं उवइट्ठं भव्वजीवाणं ॥ ११४० ॥
ता जइ करेइ सम्मं एयस्साराहणं नरवरोऽवि । तो छुट्टइ सयलाणं पावाणं नत्थि संदेहो ॥११४१॥
तो सिक्खिऊण पूआतवोविहाणाइअं विहिं राया । भत्तीइ सिद्धचक्कं आराहइ सिरिमईसमेओ ॥
पुन्ने अ तवोकम्मे रन्ना मंडाविए अ उज्जमणे । सिरिमइसहीहिं अट्ठहिं विहिआ अणुमोअणा तस्स॥
सत्तहिं सएहिं तेहिं सेवयपुरिसेहिं तस्स नरवइणो । दट्ठूण धम्मकरणं पसंसिअं किंपि खणमित्तं ॥

भावस्य उल्लासकृते-विशुद्धिनिमित्तं अर्हदादिभिःपदैः प्रसिद्धसिद्धचक्रस्य आराधनं भव्यजीवेभ्यो मुनिभिः उपदिष्टम्॥११४०॥ तत्-तस्मात्कारणात् नरवरोऽपि-राजापि यदि सम्यक् एतस्य-श्रीसिद्धचक्रस्य आराधनं करोति तत्-तर्हि सकलेभ्यः-सर्वेभ्यः पापेभ्यश्छुटति, अत्र सन्देहो नास्ति ॥ ११४१ ॥ ततो राजा पूजायास्तपसश्च यद्विधानं-करणं तदादिकं विधिं शिक्षयित्वा श्रीमत्या राज्ञ्या समेतः-सहितो भक्त्या सिद्धचक्रं आराधयति ॥११४२॥ च पुनस्तपःकर्मणि-तपःक्रियायां पूर्णे सति राज्ञ उद्यापने च मण्डिते सति अष्टाभिः श्रीमत्याः सखीभिस्तस्य-उद्यापनयुक्ततपसोऽनुमोदना-प्रशंसा विहिता-कृता ॥११४३॥ तैः सप्तभिः शतैः सेवकपुरुषैः तस्य नरपतेः-राज्ञो धर्मकरणं-प्रागुक्तनीत्या धर्मकार्यकरणं दृष्ट्वा क्षणमात्रं किमपि प्रशंसितम्-अस्माकं स्वामी सम्यक्कार्यं कुरुते इत्यादिका प्रशंसा कृतेत्यर्थः ॥ ११४४ ॥

सीहो य घायविहुरो पालित्ता मासमणसणं दिक्खं । जाओऽहमजिअसेणो बालत्ते तुज्झ रज्जहरो ॥
तेणं चिअ वेरेणं बद्धोऽहं राणएहिं एएहिं । पुव्वकयब्भासेणं जाओ मे चरणपरिणामो ॥ ११५७ ॥
सुहपरिणामेण मए जाइं सरिऊण संजमो गहिओ । सोऽहं उप्पन्नावहिनाणो नरनाह ! इह पत्तो ॥
एवं जं जेण जहा जारिस कम्मं कयं सुहं असुहं । तं तस्स तहा तारिसमुवट्ठिअं मुणसु इत्थ भवे ॥
तं सोऊणं सिरिपालनरवरो चिंतए सचित्तंमि । अहह अहो केरिसयं एअं भवनाडयसरूवं ? ॥

सिंहश्च नृपो घातैः–प्रहारैर्विधुरः–पीडितः सन् एकं मासं यावत् अनशनां–अनशनयुक्तां दीक्षां पालित्वाऽहं अजितसेनो जातोऽस्मि, कीदृशोऽहं ?–बालत्वे तव राज्यहरः ॥ ११५६ ॥ तेनैव वैरेण एतै राणाख्यैः अहं बद्धो–निगडितः, पूर्वं कृतो योऽभ्यासो–दीक्षाभ्यासस्तेन मे–मम चरणपरिणामः–चारित्रपरिणामो जातः ॥ ११५७ ॥ मया शुभपरिणामेन जातिं–पूर्वजन्म स्मृत्वा संयमो गृहीतः, हे नरनाथ !–हे राजन् ! उत्पन्नमवधिज्ञानं यस्य स तथाभूतः सोऽहं इह प्राप्तः ॥ ११५८ ॥ एवं–अमुना प्रकारेण येन प्राणिना यत् शुभं अशुभं यादृशं कर्म यथा कृतं तस्य प्राणिनस्तत्तादृशं कर्म अत्र–अस्मिन् भवे तथा–तेन प्रकारेण उपस्थितं–समीपस्थं मुण–जानीहि ॥ ११५९ ॥ श्रीपालो नाम नरवरो–राजा तन्मुनिवचनं श्रुत्वा स्वचित्ते चिन्तयति–अहहेतिखेदे अहो इत्याश्चर्ये एतद्भवनाटकस्य स्वरूपं कीदृशं वर्तते ?, अतिविषमामितिभावः ॥ ११६० ॥

तुमए जहा मुणीण विहिआ आसायणा तहा चेव । कुट्ठत्त जलमज्जणमवि डुंबत्तं च संपत्तं ॥
जं च तए तीए सिरिमईइ वयणेण सिद्धचक्कस्स । आराहणा कया तं मयणावयणा सुहं पत्तो ॥
जो एसो वित्थारो रिद्धिविसेसस्स तुज्झ संजाओ । सो सयलोऽवि पसाओ नायव्वो सिद्धचक्कस्स ॥
सिरिमइसहीहिं जा हं विहिआ अणुमोअणा तया तुम्हं । ताओ इमाओ जायाओ तुज्झ लहुपट्टदेवीओ ॥
एआसु अट्ठमीए सवत्तीसंमुहं कहियमासी । खज्जसु सप्पेण तुमंति तेण कम्मेण सा दट्ठा ॥
धम्मपसंसाकरणेण तत्थ सत्तहिं सएहिं सुहकम्मं । जं विहिअं तेण इमे गयरोगा राणया जाया ॥

त्वया यथा-येन प्रकारेण मुनीनां आशातना-विराधना विहिता-कृता तथैव-तेनैव प्रकारेण त्वया इहभवे कुष्ठित्वं ततो जलमज्जनं-समुद्रजले पतनं च पुनः डुम्बत्वमपि सम्प्राप्तम् ॥११५०॥ च पुनर्यत्त्वया तस्याः श्रीमत्या वचनेन सिद्धचक्रस्याराधना कृता तन्मदनसुन्दरीवचनात् इह सुखं प्राप्तः ॥११५१॥ य एष तव ऋद्धिविशेषस्य विस्तारः सञ्जातः स सकलोऽपि-समस्तोऽपि सिद्धचक्रस्य प्रसादः-अनुग्रहो ज्ञातव्यः ॥११५२॥ याभिः श्रीमत्याः सखीभिस्तदा युवयोरनुमोदना विहिता-कृता ता इमास्तव लघुपट्टदेव्यो जाताः ॥ ११५३ ॥ एतासु अष्टसु मध्ये अष्टम्या राज्या प्राग्भवे स्वसपत्न्याः सम्मुखं सर्पेण त्वं खाद्यस्वेति कथितमासीत् तेन कर्मणा इह सा सर्पेण दष्टा ॥ ११५४ ॥ धर्मस्य प्रशंसाकरणेन तत्र-प्राग्भवे सप्तभिः शतैः सेवकैर्यत् शुभकर्म विहितं तेन शुभकर्मणा गतो रोगो येषां ते गतरोगा इमे राणाख्या जाताः ॥ ११५५ ॥

सिरिपालोऽवि हु राया भत्तीए पिअयमाहिं संजुत्तो। पुव्वुत्तविहाणेणं आराहइ सिद्धवरचक्कं ॥११६६
अह मयणसुंदरी भणइ नाह! जइआ तए कया पुव्विं। सिरिसिद्धचक्कपूआ तइआ नो आसि भूरि धणं॥
इण्हिं च तुम्ह एसा रज्जसिरी अत्थि वित्थरसमेआ। ता कुणह वित्थरेणं नवपयपूअं जहिच्छाए ॥
तं सोऊणं अइगरुअभत्तिसत्तीहिं संजुओ राया। अरिहंताइपयाणं करेइ आराहणं एवं ॥ ११६९ ॥
नव चेईहरपडिमा जिन्नुद्धाराइ विहिविहाणेणं। नाणाविहपूआहिं अरिहंताराहणं कुणई ॥११७०॥

श्रीपालोऽपि राजा प्रियतमाभिः—नवराज्ञीभिः संयुक्तः—सहितो भक्त्या पूर्वोक्तविधानेन—पूर्वभणितविधिना सिद्धवरचक्रं आराधयाति ॥ १२६६ ॥ अथ मदनसुन्दरी नृपं भणाति—हे नाथ! यदा त्वया पूर्वं श्रीसिद्धचक्रस्य पूजा कृता तदा भूरि—प्रचुरं धनं नो आसीत् ॥ ११६७ ॥ इदानीं च—साम्प्रतं पुनर्युष्माकं एषा राज्यश्रीः—राज्यलक्ष्मीर्विस्तारेण समेता—युक्ता अस्ति, तत्—तस्मात् कारणात् यथेच्छया विस्तारेण नवपदपूजां कुरुत ॥ ११६८ ॥ तद्राज्ञीवचनं श्रुत्वाऽतिगुरुके—अतिमहत्यौ ये भक्तिशक्ति (क्ती) ताभ्यां संयुतः—सहितो राजा एवं—वक्ष्यमाणप्रकारेण अर्हदादिपदानां आराधनां करोति ॥ ११६९ ॥ तथाहि—नव चैत्यगृहाणि—नवसङ्ख्यानि जिनगृहाणि नव प्रतिमाः नव जीर्णोद्धारा इत्यादिना विधिना विधानं—निर्मापणं तेन, तथा नानाविधा—अनेकप्रकारा याः पूजास्ताभिरर्हतः—अर्हत्पदस्याराधनां करोति ॥ ११७० ॥

पभणेइ अ मे भयवं! संपइ चरणस्स नत्थि सामत्थं। तो काऊण पसायं मह उचिअं दिसह करणिज्जं॥
तो भणइ मुणिवरिंदो नरवर! जाणेसु निच्छयं एयं। भोगफलकम्मवसओ इत्थ भवे नत्थि तुह चरणं॥
किंतु तुमं एआइं अरिहंताई नवावि सुपयाइं। आराहंतो सम्मं नवमं सग्गंपि पाविहिसि ॥११६३॥
तत्तोवि उत्तरुत्तरनरसुरसुक्खाइं अणुहवंतो अ। नवमे भवंमि मुक्खं सासयसुक्खं धुवं लहसि॥
तं सोऊणं राया साणंदो निअगिहंमि संपत्तो। मुणिनाहोऽवि अ तत्तो पत्तो अन्नत्थ विहरंतो॥

च पुनः नृपः प्रभणति–कथयति, हे–भगवन्! सम्प्रति–अधुना मे–मम चरणस्य–चारित्रस्य सामर्थ्यं नास्ति, तत्–तस्मात्कारणात् प्रसादं कृत्वा ममोचितं–मम योग्यं करणीयं–कर्त्तव्यं दिश–कथय॥११६१॥ ततो मुनिवरेन्द्रो भणति–हे नरवर! एवं निश्चयं जानीष्व भोगः फलं येषां तानि भोगफलानि यानि कर्माणि तेषां वशतोऽत्र–अस्मिन् भवे तव चरणं–चारित्रं नास्ति ॥ ११६२। किन्तु त्वं एतानि अर्हदादीनि नवापि सुष्ठु शोभनानि पदानि सम्यक् आराधयन् नवमं स्वर्गं–आनताख्यमपि प्राप्स्यसि॥११६३॥ च पुनः ततः–तस्मादपि देवलोकात् उत्तरोत्तराणि–अधिकाधिकानि नरसुरसुखानि अनुभवन्–भुञ्जानस्त्वं नवमे भवे ध्रुवं–निश्चितं मोक्षं लभसे–प्राप्स्यसीत्यर्थः, कीदृशं मोक्षं?–शाश्वतं–नित्यं सौख्यं यत्र स तथा तं ॥ ११६४॥ तन्मुनिवचनं श्रुत्वा राजा श्रीपालः सानन्दः–आनन्दसहितः सन् निजगृहे सम्प्राप्तः, ततः–तदनन्तरं मुनिनाथो–मुनीन्द्रोऽपि विचरन् अन्यत्र–अन्यस्मिन्नगरादौ प्राप्तः॥ ११६५॥

सिरिपालोऽवि हु राया भत्तीए पिअयमाहिं संजुत्तो । पुव्वुत्तविहाणेणं आराहइ सिद्धवरचक्कं ॥११६६

अह मयणसुंदरी भणइ नाह! जइआ तए कया पुव्विं । सिरिसिद्धचक्कपूआ तइआ नो आसि भूरि धणं॥

इण्हिं च तुम्ह एसा रज्जसिरी अत्थि वित्थरसमेआ । ता कुणह वित्थरेणं नवपयपूअं जहिच्छाए ॥

तं सोऊणं अइगरुअभत्तिसत्तीहिं संजुओ राया । अरिहंताइपयाणं करेइ आराहणं एवं ॥ ११६९ ॥

नव चेईहरपडिमा जिन्नुद्धाराइ विहिविहाणेणं । नाणाविहपूआहिं अरिहंताराहणं कुणई ॥११७०॥

श्रीपालोऽपि राजा प्रियतमाभिः—नवराज्ञीभिः संयुक्तः—सहितो भक्त्या पूर्वोक्तविधानेन—पूर्वभणितविधिना सिद्धवर-चक्रं आराधयाति ॥ १२६६ ॥ अथ मदनसुन्दरी नृपं भणाति—हे नाथ! यदा त्वया पूर्वं श्रीसिद्धचक्रस्य पूजा कृता तदा भूरि—प्रचुरं धनं नो आसीत् ॥ ११६७ ॥ इदानीं च—साम्प्रतं पुनर्युष्माकं एषा राज्यश्रीः—राज्यलक्ष्मीर्विस्तारेण समेता—युक्ता अस्ति, तत्—तस्मात् कारणात् यथेच्छया विस्तारेण नवपदपूजां कुरुत ॥ ११६८ ॥ तद्राज्ञीवचनं श्रुत्वाऽतिगुरुके-अतिमहत्यौ ये भक्तिशक्ति (क्ती) ताभ्यां संयुतः—सहितो राजा एवं—वक्ष्यमाणप्रकारेण अर्हदादिपदानां आराधनां करोति ॥ ११६९ ॥ तथाहि—नव चैत्यगृहाणि—नवसङ्ख्यानि जिनगृहाणिं नव प्रतिमाः नव जीर्णोद्धारा इत्यादिना विधिना विधानं—निर्मापणं तेन, तथा नानाविधा—अनेकप्रकारा याः पूंजास्ताभिरर्हतः— अर्हत्पदस्याराधनां करोति ॥ ११७० ॥

पभणेइ अ मे भयवं! संपइ चरणस्स नत्थि सामत्थं। तो काऊण पसायं मह उचिअं दिसह करणिज्जं॥
तो भणइ मुणिवरिंदो नरवर! जाणेसु निच्छयं एयं। भोगफलकम्मवसओ इत्थ भवे नत्थि तुह चरणं॥
किंतु तुमं एआइं अरिहंताईं नवावि सुपयाइं। आराहंतो सम्मं नवमं सग्गंपि पाविहिसि ॥११६३॥
तत्तोवि उत्तरुत्तरनरसुरसुक्खाइं अणुहवंतो अ। नवमे भवंमि मुक्खं सासयसुक्खं धुवं लहसि॥
तं सोऊणं राया साणंदो निअगिहंमि संपत्तो। मुणिनाहोऽवि अ तत्तो पत्तो अन्नत्थ विहरंतो॥

च पुनः नृपः प्रभणति–कथयति, हे–भगवन्! सम्प्रति–अधुना मे–मम चरणस्य–चारित्रस्य सामर्थ्यं नास्ति, तत्–तस्मात्कारणात् प्रसादं कृत्वा ममोचितं–मम योग्यं करणीयं–कर्त्तव्यं दिश–कथय ॥११६१॥ ततो मुनिवरेन्द्रो भणति–हे नरवर! एतं निश्चयं जानीष्व भोगः फलं येषां तानि भोगफलानि यानि कर्माणि तेषां वशतोऽत्र–अस्मिन् भवे तव चरणं–चारित्रं नास्ति ॥ ११६२। किन्तु त्वं एतानि अर्हदादीनि नवापि सुष्ठु शोभनानि पदानि सम्यक् आराधयन् नवमं स्वर्गं–आनताख्यमपि प्राप्स्यसि ॥११६३॥ च पुनः ततः–तस्मादपि देवलोकात् उत्तरोत्तराणि–अधिकाधिकानि नरसुरसुखानि अनुभवन्–भुञ्जानस्त्वं नवमे भवे ध्रुवं–निश्चितं मोक्षं लभसे–प्राप्स्यसीत्यर्थः, कीदृशं मोक्षं?–शाश्वतं–नित्यं सौख्यं यत्र स तथा तं ॥ ११६४ ॥ तन्मुनिवचनं श्रुत्वा राजा श्रीपालः सानन्दः–आनन्दसहितः सन् निजगृहे सम्प्राप्तः, ततः–तदनन्तरं मुनिनाथो–मुनीन्द्रोऽपि विचरन् अन्यत्र–अन्यस्मिन्नगरादौ प्राप्तः ॥ ११६५ ॥

सिरिपालोऽवि हु राया भत्तीए पिअयमाहिं संजुत्तो । पुव्वुत्तविहाणेणं आराहइ सिद्धवरचक्कं ॥११६६

अह मयणसुंदरी भणइ नाह ! जइआ तए कया पुव्विं । सिरिसिद्धचक्कपूआ तइआ नो आसि भूरि धणं ॥

इण्हिं च तुम्ह एसा रज्जसिरी अत्थि वित्थरसमेआ । ता कुणह वित्थरेणं नवपयपूअं जहिच्छाए ॥

तं सोऊणं अइगरुअभत्तिसत्तीहिं संजुओ राया । अरिहंताइपयाणं करेइ आराहणं एवं ॥ ११६९ ॥

नव चेईहरपडिमा जिन्नुद्धाराइ विहिविहाणेणं । नाणाविहपूआहिं अरिहंताराहणं कुणई ॥११७०॥

श्रीपालोऽपि राजा प्रियतमाभिः—नवराज्ञीभिः संयुक्तः—सहितो भक्त्या पूर्वोक्तविधानेन—पूर्वभणितविधिना सिद्धवरचक्रं आराधयाति ॥ १२६६ ॥ अथ मदनसुन्दरी नृपं भणति—हे नाथ ! यदा त्वया पूर्वं श्रीसिद्धचक्रस्य पूजा कृता तदा भूरि—प्रचुरं धनं नो आसीत् ॥ ११६७ ॥ इदानीं च—साम्प्रतं पुनर्युष्माकं एषा राज्यश्रीः—राज्यलक्ष्मीर्विस्तारेण समेता—युक्ता अस्ति, तत्—तस्मात् कारणात् यथेच्छया विस्तारेण नवपदपूजां कुरुत ॥ ११६८ ॥ तद्राज्ञीवचनं श्रुत्वाऽतिगुरुके—अतिमहत्यौ ये भक्तिशक्ति (क्ती) ताभ्यां संयुतः—सहितो राजा एवं—वक्ष्यमाणप्रकारेण अर्हदादिपदानां आराधनां करोति ॥ ११६९ ॥ तथाहि—नव चैत्यगृहाणि—नवसङ्ख्यानि जिनगृहाणिं नव प्रतिमाः नव जीर्णोद्धारा इत्यादिना विधिना विधानं—निर्मापणं तेन, तथा नानाविधा—अनेकप्रकारा याः पूंजास्ताभिरर्हतः—अर्हत्पदस्याराधनां करोति ॥ ११७० ॥

पभणेइ अ मे भयवं! संपइ चरणस्स नत्थि सामत्थं। तो काऊण पसायं मह उचिअं दिसह करणिज्जं॥
तो भणइ मुणिवरिंदो नरवर! जाणेसु निच्छयं एयं। भोगफलकम्मवसओ इत्थ भवे नत्थि तुह चरणं॥
किंतु तुमं एआइं अरिहंताई नवावि सुपयाइं। आराहंतो सम्मं नवमं सग्गंपि पाविहिसि ॥११६३॥
तत्तोवि उत्तरुत्तरनरसुरसुक्खाइं अणुहवंतो अ। नवमे भवंमि मुक्खं सासयसुक्खं धुवं लहसि॥
तं सोऊणं राया साणंदो निअगिहंमि संपत्तो। मुणिनाहोऽवि अ तत्तो पत्तो अन्नत्थ विहरंतो॥

च पुनः नृपः प्रभणति–कथयति, हे–भगवन्! सम्प्रति–अधुना मे–मम चरणस्य–चारित्रस्य सामर्थ्यं नास्ति, तत्–तस्मात्कारणात् प्रसादं कृत्वा ममोचितं–मम योग्यं करणीयं–कर्त्तव्यं दिश–कथय ॥११६१॥ ततो मुनिवरेन्द्रो भणति–हे नरवर! एवं निश्चयं जानीष्व भोगः फलं येषां तानि भोगफलानि यानि कर्माणि तेषां वशतोऽत्र–अस्मिन् भवे तव चरणं–चारित्रं नास्ति ॥ ११६२ । किन्तु त्वं एतानि अर्हदादीनि नवापि सुष्ठु शोभनानि पदानि सम्यक् आराधयन् नवमं स्वर्गं–आनताल्यमपि प्राप्स्यसि ॥११६३॥ च पुनः ततः–तस्मादपि देवलोकात् उत्तरोत्तराणि–अधिकाधिकानि नरसुरसुखानि अनुभवन्–भुञ्जानस्त्वं नवमे भवे ध्रुवं–निश्चितं मोक्षं लभसे–प्राप्स्यसीत्यर्थः, कीदृशं मोक्षं?–शाश्वतं–नित्यं सौख्यं यत्र स तथा तं ॥ ११६४ ॥ तन्मुनिवचनं श्रुत्वा राजा श्रीपालः सानन्दः–आनन्दसहितः सन् निजगृहे सम्प्राप्तः, ततः–तदनन्तरं मुनिनाथो–मुनीन्द्रोऽपि विचरन् अन्यत्र–अन्यस्मिन्नगरादौ प्राप्तः ॥ ११६५ ॥

सिद्धंतसत्थपुत्थयकारावणरक्खणच्चणाईहिं । सज्झायभावणाइहिं नाणपयाराहणं कुणइ ॥ ११७६ ॥

वयनिअमपालणेणं विरइक्कपराण भत्तिकरणेणं । जइधम्मणुरागेणं चारित्ताराहणं कुणइ ॥ ११७७ ॥

आसंसाइविरहिअं बाहिरब्भिंतरं तवोकम्मं । जहसत्तीइ कुणंतो सुद्धतवाराहणं कुणइ ॥ ११७८ ॥

एमेयाइं उत्तमपयाइं सो दव्वभावभत्तीए । आराहंतो सिरिसिद्धचक्कमच्चेइ निच्चंपि ॥ ११७९ ॥

सिद्धान्तशास्त्राणां ये पुस्तकास्तेषां कारणं-निर्मापणं पुनर्यत्नतो रक्षणं तथाऽर्चनं-धूपचन्दनवस्त्रादिभिः पूजनं इत्यादिस्तथा स्वाध्यायेन-वाचनादिपञ्चप्रकारेण तथा भावनाभिर्ज्ञानस्वरूपचिन्तनरूपाभिर्ज्ञानपदस्याराधनां करोति ॥ ११७६ ॥ व्रतानां-अणुव्रतानां नियमानां-अभिग्रहादीनां पालनेन तथा विरतिः-सावद्यव्यापारनिवृत्तिः सा एव एका परा-प्रकृष्टा येषां ते तेषां विरत्येकपराणां साध्वादीनां भक्तिकरणेन तथा यतिधर्मे-दशविधसाधुधर्मेऽनुरागेण चारित्रपदस्याराधनां करोति ॥ ११७७ ॥ आशंसा-इहपरभवसुखादिवाञ्छा तया विशेषेण रहितं बाह्यं उपवासादि आभ्यन्तरं च प्रायश्चित्तादि तपःकर्म यथाशक्ति-स्वशक्त्यनुसारेण कुर्वन् शुद्धतपसो-निर्मलतपस आराधनां करोति ॥ ११७८ ॥ एवं-अमुना प्रकारेण स श्रीपाल एतानि उत्तमपदानि द्रव्यभावभक्त्या आराधयन् नित्यं-निरन्तरमपि श्रीसिद्धचक्रमर्चयति-पूजयति ॥ ११७९ ॥

सिद्धाणवि पडिमाणं कारावणपूअणापणामेहिं । तग्गयमणझाणेणं सिद्धपयाराहणं कुणइ ॥११७१॥
भत्तिबहुमाणवंदणवेआवच्चाइकज्जमुज्जुत्तो । सुस्सूसणविहिनिउणो आयरिआराहणं कुणइ॥ ११७२ ॥
ठाणासणवसणाई पढंतपाढंतयाण पूरंतो । दुविहभत्तिं कुणंतो उवज्झायाराहणं कुणइ ॥ ११७३ ॥
अभिगमणवंदणनमंसणेहिं असणाइवसहिदाणेहिं । वेआवच्चाईहिँ अ साहुपयाराहणं कुणई ॥
रहजत्ताकरणेणं सुतित्थजत्ताहिं संघपूआहिं । सासणपभावणाहिं सुदंसणाराहणं कुणइ ॥११७५॥

सिद्धानामपि याः प्रतिमाः तासां कारणं-निर्मापणं पूजना-अर्चना प्रणामो-नमस्कारस्तैस्तथा वद्गतेन-तेषु सिद्धेषु प्राप्तेन मनसा यत् ध्यानं तेन सिद्धपदस्याराधनां करोति ॥११७१॥ भक्तिः-मनसि निर्भरा प्रीतिर्बहुमानो-वाह्यप्रतिपत्तिर्वन्दनवैयावृत्ये प्रसिद्धे इत्यादिकार्येषु युक्त-उद्यतस्तथा शुश्रूषणस्य-सेवनस्य यो विधिस्तत्र निपुणो-दक्ष एवम्भूतः सन् आचार्यपदाराधनां करोति ॥११७२॥ पठतां पाठयतां च साध्वादीनां स्थानाशनवसनादि-निवासस्थानभोजनवस्त्रादि पूरयन् द्रव्यभावभेदतो द्विविधां भक्तिं कुर्वन् उपाध्यायपदाराधनां करोति ॥११७३॥ अभिगमनं-सम्मुखगमनं वन्दनं-स्तुतिः नमस्यनं-नमस्कारकरणं तैस्तथा अशनादीनां वसतेश्च दानैश्च पुनर्वैयावृत्त्यादिभिः साधुपदाराधनां करोति ॥११७४॥ रथयात्राकरणेन सुतीर्थयात्रादिभिः पुनः सङ्घपूजाभिस्तथा शासनस्य प्रभावनाभिः सुदर्शनं-सम्यग्दर्शनं तस्याराधनां करोति ॥ ११७५ ॥

सिद्धंतसत्थपुत्थयकारावणरक्खणच्चणाईहिं । सज्झायभावणाइहिं नाणपयाराहणं कुणइ ॥ ११७६ ॥
वयनिअमपालणेणं विरइक्कपराण भत्तिकरणेणं । जइधम्मणुरागेणं चारित्ताराहणं कुणइ ॥ ११७७ ॥
आसंसाइविरहिअं बाहिरब्भिंतरं तवोकम्मं । जहसत्तीइ कुणंतो सुद्धतवाराहणं कुणइ ॥ ११७८ ॥
एमेयाइं उत्तमपयाइं सो दव्वभावभत्तीए । आराहंतो सिरिसिद्धचक्कमच्चेइ निच्चंपि ॥ ११७९ ॥

सिद्धान्तशास्त्राणां ये पुस्तकास्तेषां कारणं-निर्मापणं पुनर्यत्नतो रक्षणं तथाऽर्चनं-धूपचन्दनवस्त्रादिभिः पूजनं इत्यादि-स्तथा स्वाध्यायेन-वाचनादिपञ्चप्रकारेण तथा भावनाभिर्ज्ञानस्वरूपचिन्तनरूपाभिर्ज्ञानपदस्याराधनां करोति ॥ ११७६ ॥ व्रतानां-अणुव्रतानां नियमानां-अभिग्रहादीनां पालनेन तथा विरतिः-सावद्यव्यापारनिवृत्तिः सा एव एका परा-प्रकृष्टा येषां ते तेषां विरत्येकपराणां साध्वादीनां भक्तिकरणेन तथा यतिधर्म्मे-दशविधसाधुधर्मेऽनुरागेण चारित्रपदस्याराधनां करोति ॥ ११७७ ॥ आशंसा-इहपरभवसुखादिवाञ्छा तया विशेषेण रहितं बाह्यं उपवासादि आभ्यन्तरं च प्रायश्चित्तादि तपःकर्म यथाशक्ति-स्वशक्त्यनुसारेण कुर्वन् शुद्धतपसो-निर्मलतपस आराधनां करोति ॥ ११७८ ॥ एवं-अमुना प्रकारेण स श्रीपाल एतानि उत्तमपदानि द्रव्यभावभक्त्या आराधयन् नित्यं-निरन्तरमपि श्रीसिद्धचक्रमर्चयति-पूजयति ॥ ११७९ ॥

एवं सिरिपालनिवस्स सिद्धचक्कच्चणं कुणंतस्स । अद्धपंचमवरिसेहिं जा पुन्नं तं तवोकम्मं ॥ ११८०॥
तत्तो रन्ना निअरज्जलच्छिवित्थारगरुअसत्तीए । गुरुभत्तीए कारिउमारद्धं तस्स उज्जमणं ॥ ११८१ ॥
कत्थवि विच्छिन्ने जिणहरंमि काउं तिवेइअं पीढं । विच्छिण्णं वरकुट्टिमधवलं नवरंग-

कयचित्तं ॥ ११८२ ॥

सालिपमुहेहिं धन्नेहिं पंचवन्नेहिं मंतपूएहिं । रइऊण सिद्धचक्कं संपुन्नं चित्तचुज्जकरं ॥ ११८३ ॥

एवं–अमुना प्रकारेण सिद्धचक्रस्य अर्चनं–पूजनं कुर्वतः श्रीपालनृपस्य अर्द्धपञ्चमवर्षैः–सार्द्धचतुर्भिः संवत्सरैर्यावत्तपः–कर्म पूर्णं–पूर्णीभूतं, अर्द्धं पञ्चमं येषु तानि अर्द्धपञ्चमानि २ यानि वर्षाणि तैरिति विग्रहः ॥११८०॥ ततः–तदनन्तरं राज्ञा–श्रीपालेन निजराज्यलक्ष्म्या यो विस्तारस्तेन या गुरुका–महती शक्तिस्तया पुनर्गुर्व्या–महत्या भक्त्या तस्य तपस उद्यापनं कारयितुमारब्धम् ॥ ११८१ ॥ कुत्रापि विस्तीर्णे जिनगृहे तिस्रो वेदिका यत्र तत्त्रिवेदिकं विस्तीर्णं वरकुट्टिमेन–प्रधानबद्धभूम्या धवलं–उज्ज्वलं पुनर्नवरङ्गैः–नवीनरङ्गकद्रव्यैः कृतानि चित्राणि–आलेख्यानि यत्र तत्तथाभूतं पीठं कृत्वा ॥ ११८२॥ मन्त्रैः पूतानि–पवित्राणि मन्त्रपूतानि तैः पञ्चवर्णैः शालिप्रमुखैर्धान्यैः चित्तचोज्जकरं सम्पूर्णं सिद्धचक्रं रचयित्वेति सम्बन्धः, पश्यतां जनानां चित्ते चोज्जं–आश्चर्यं करोतीति विग्रहः ॥ ११८३

तत्थ य अरिहंताइसु नवसु पएसु ससप्पिखंडाइं । नालियरगोलयाइं सामन्नेण ठविज्जंति ॥११८४॥
तेण पुणो नरवइणा मयणासहिएण वरविवेएण । ताइंपि गोलयाइं विसेससहियाइं ठवियाइं ॥
जहा–अरिहंतपए धवले चंदणकप्पूरलेवसिअवन्नं । अडकक्केअणचउतीसहीरयं गोलयं ठविअं ॥
सिद्धपए पुण रत्ते इगतीसपवालमट्ठमाणिक्कं । नवरंगघुसिणविहिअप्पलेवगुरुगोलयं ठविअं ॥

तत्र–सिद्धचक्रेऽर्हदादिषु नवसु पदेषु सामान्येन सर्पिः–घृतं खण्डश्च-मधुधूलिस्ताभ्यां सहितानि भूतानि ससर्पिःखण्डानि नारिकेलफलानि स्थाप्यन्ते ॥११८४॥ तेन पुनर्नरपतिना–राज्ञा श्रीपालेन मदनसुन्दरीसहितेन तान्यपि गोलकानि विशेषवस्तुयुक्तानि स्थापितानि, कीदृशेन तेन ?–वरः–प्रशस्तो विवेको यस्य स तेन ॥ ११८५ ॥ कथमित्याह—यथा धवले–धवलवर्णतया व्यस्थापितेऽर्हत्पदे चन्दनकर्पूरयोर्लेपनेन सितः–श्वेतो वर्णो यस्य तत्तथा पुनरष्टौ कर्केतनानि–श्वेतरत्नविशेषाश्चतुस्त्रिंशच्च हीरका यस्मिंस्तत्तथाभूतं गोलकं स्थापितं, अत्रायं भावः–अष्टप्रातिहार्यापेक्षयाऽष्टौ कर्केतनानि चतुस्त्रिंशदतिशयापेक्षया तावन्तो हीरका इति ॥ ११८६ ॥ रक्ते–रक्तवर्णतया व्यवस्थापिते सिद्धपदे, पुनः एकत्रिंशत् प्रवाला–विद्रुमा यत्र तत्तथा पुनरष्टौ माणिक्यानि यत्र तत्तथा, पुनर्नवरङ्गं–नवीनरक्तत्वयुक्तं यद् घुसृणं–कुङ्कुमं तेन विहितः प्रलेपः–प्रकृष्टलेपो यस्य तत् तथाभूतं गुरु–महत् गोलकं स्थापितं, अष्टकर्मक्षयोत्पन्नाष्टगुणापेक्षयाऽष्टौ माणिक्यानि एकत्रिंशद्गुणापेक्षया तावन्तः प्रवाला इति ॥ ११८७ ॥

एवं सिरिपालनिवस्स सिद्धचक्कच्चणं कुणंतस्स । अधपंचमवरिसेहिं जा पुन्नं तं तवोकम्मं ॥ ११८०॥
तत्तो रन्ना निअरज्जलच्छिवित्थारगरुअसत्तीए । गुरुभत्तीए कारिउमारद्धं तस्स उज्जमणं॥ ११८१ ॥
कत्थवि विच्छिन्ने जिणहरंमि काउं तिवेइअं पीढं । विच्छिएणं वरकुट्टिमधवलं नवरंग-
कयचित्तं ॥ ११८२ ॥
सालिपमुहेहिं धन्नेहिं पंचवन्नेहिं मंतपूएहिं । रइऊण सिद्धचक्कं संपुन्नं चित्तचुज्जकरं ॥ ११८३ ॥

एवं–अमुना प्रकारेण सिद्धचक्रस्य अर्चनं–पूजनं कुर्वतः श्रीपालनृपस्य अर्द्धपञ्चमवर्षैः–सार्द्धैश्चतुर्भिः संवत्सरैर्यावत्तपः–कर्म पूर्णं–पूर्णीभूतं, अर्द्धं पञ्चमं येषु तानि अर्द्धपञ्चमानि २ यानि वर्षाणि तैरिति विग्रहः ॥११८०॥ ततः–तदनन्तरं राज्ञा–श्रीपालेन निजराज्यलक्ष्म्या यो विस्तारस्तेन या गुरुका–महती शक्तिस्तया पुनर्गुर्व्या–महत्या भक्त्या तस्य तपस उद्यापनं कारयितुमारब्धम् ॥ ११८१ ॥ कुत्रापि विस्तीर्णे जिनगृहे तिस्रो वेदिका यत्र तत्त्रिवेदिकं विस्तीर्णं वरकुट्टिमेन–प्रधानबद्धभूम्या धवलं–उज्ज्वलं पुनर्नवरङ्गैः–नवीनरञ्जकद्रव्यैः कृतानि चित्राणि–आलेख्यानि यत्र तत्तथाभूतं पीठं कृत्वा ॥११८२॥ मन्त्रैः पूतानि–पवित्राणि मन्त्रपूतानि तैः पञ्चवर्णैः शालिप्रमुखैर्धान्यैः चित्तचोज्जकरं सम्पूर्णं सिद्धचक्रं रचयित्वेति सम्बन्धः, पश्यतां जनानां चित्ते चोज्जं–आश्चर्यं करोतीति विग्रहः ॥ ११८३

सेसेसु सिअपएसुं चंदणसिअगोलए ठवइ राया । सगसट्ठिगवन्नसयरिपन्नमुत्ताहलसमए ॥११९१॥
अन्नं च नवरयाणं उद्देसेणं नरेसरो तत्थ । तत्तव्वन्नाइं सुमेरुमालाचीराइं मंडेइ ॥ ११९२ ॥
सोळस अणाहएसु अ गरुआइं सक्कराइं ऽिंगाइं । मंडावेइ नरिंदो नाणामणिरयण-
चित्ताइं ॥ ११९३ ॥

शेषेषु दर्शनादिषु चतुर्षु सितपदेषु–श्वेततया व्यवस्थापितेषु पदेषु राजा श्रीपालः चन्दनेन सितानि–धवलानि गोलकानि स्थापयति, कीदृशानि गोलकानि ?–सप्तषष्ट्या ६७ एकपञ्चाशता ५१ सप्तत्या ७० पञ्चाशता ५० च मुक्ताफलैः समेतानि–भृतानि, अयं भावः–दर्शनादिपदेषु भेदापेक्षया क्रमेणैतावन्ति मुक्ताफलानि गोलकेषु–भृतानि, यतः सम्यग्दर्शनस्य चउसद्दहण तिलिङ्गमित्यादिकाः सप्तषष्टिर्भेदाः, ज्ञानस्य स्पर्शनेन्द्रियव्यञ्जनावग्रहमतिज्ञानमित्यादिका ५१ भेदाः, चारित्रस्य वयसमणधम्मसञ्जमेत्यादिकाः सप्ततिर्भेदाः ७० तपस इत्वरानशनतप इत्यादिकाः ५० भेदाः ॥ ११९१ ॥ अन्यच्च नरेश्वरो–राजा श्रीपालो नवपदानां उद्देशेन–नवपदानि उद्दिश्य–आश्रित्येत्यर्थः, तत्र–तस्मिन्पीठे तत्तद्वर्णानि सुमेरुमालाचीराणि मण्डयति ॥ ११९२ ॥ च पुनः षोडशसु अनाहतेषु षोडशैव गुरुकाणि–महान्ति शर्करायाः–सितोपलाया लिङ्गानि नाना–बहुप्रकारैर्मणिरत्नैश्चित्राणि–विचित्राणि नरेन्द्रो–राजा श्रीपालो मण्डयति ॥ ११९३ ॥

कणयाभे सूरिपए गोलं गोमेअपंचरयणजुअं। छत्तीसकणयकुसुमं चंदणघुसिणंकियं ठविअं ॥

उज्झायपए नीले अहिलयदलनीलगोलयं ठविअं। चउरिंदनीलकलिअं मरगयपणवीसपयगजुयं ॥

साहुपए पुण सामे समयमयं पंचरायपट्टंकं। सगवीसइरिट्ठमणिं भत्तीए गोलयं ठविअं ॥११९०॥

कनकं-सुवर्णं तद्वत् आभा-प्रभा यस्य तत् कनकाभं, तस्मिन् सूरिपदे-आचार्यपदे गोमेदाख्यानि यानि पञ्च रत्नानि तैर्युतं षट्त्रिंशत्कनककुसुमानि-स्वर्णपुष्पाणि यस्मिंस्तत्तथा, पुनश्चन्दनघुसृणाभ्यां अङ्कितं-लिप्तं ईदृशं गोलकं स्थापितं, ज्ञानादिपञ्चाचारयुक्तत्वात् पञ्च गोमेदरत्नानि षट्त्रिंशद्गुणोपेतत्वात्तावन्ति स्वर्णपुष्पाणीति ॥ ११८८ ॥ नीले-नीलवर्णतया व्यवस्थापिते उपाध्यायपदेऽहिलता-नागवल्ली तस्या दलैः-पत्रैर्नीलं-नीलवर्णं गोलकं स्थापितम्, कीदृशं गोलकम्? -चतुर्भिरिन्द्रनीलैः-नीलमणिभिः कलितं-युक्तं, पुनः मरकतानां-हरिमणीनां पञ्चविंशतिरेव मण्यवर्विपदकं तेन पुत्रं-युक्तं, द्रव्यानुयोगादिचतुरनुयोगयुक्तत्वाच्चत्वार इन्द्रनीलाः पञ्चविंशतिगुणयुक्तत्वात्तावन्तो मरकतमणय इति ॥ ११८९ ॥ श्यामे-श्यामवर्णतया व्यवस्थापिते साधुपदे पुनः सह मृगमदेनेति समृगमदं-कस्तूर्या लिप्तमित्यर्थः, पुनः पञ्चभिः राजपट्टैः-वैराटरत्नैरङ्को-भूषा यस्य तत्तथा, यद्वा पञ्च राजपट्टा अङ्के-उत्सङ्गे अर्थान्मध्ये यस्य तत्तथा, पुनः सप्तविंशतिः रिष्ठमणयः-श्यामरत्नविशेषा यस्मिंस्तत्तथाभूतं गोलकं भक्त्या स्थापितम्, पञ्चमहाव्रतापेक्षया पञ्च राजपट्टाः सप्तविंशतिगुणापेक्षया तावन्तो रिष्ठमणय इति ॥ ११९० ॥

सेसेसु सिअपएसुं चंदणसिअगोलए ठवइ राया । सगसट्ठिगवन्नसयरिपन्नमुत्ताहलसमेए ॥११९१॥
अन्नं च नवपयाणं उद्देसेणं नरेसरो तत्थ । तत्तव्वन्नाइं सुमेरुमालाचीराइं मंडेइ ॥ ११९२ ॥
सोलस अणाहएसु अ गरुआइं सक्कराइं लिंगाइं । मंडावेइ नरिंदो नाणामणिरयण-
चित्ताइं ॥ ११९३ ॥

शेषेषु दर्शनादिषु चतुर्षु सितपदेषु-श्वेततया व्यवस्थापितेषु पदेषु राजा श्रीपालः चन्दनेन सितानि-धवलानि गोलकानि स्थापयति, कीदृशानि गोलकानि ?-सप्तषष्ट्या ६७ एकपञ्चाशता ५१ सप्तत्या ७० पञ्चाशता ५० च मुक्ताफलैः समेतानि-भृतानि, अयं भावः-दर्शनादिपदेषु भेदापेक्षया क्रमेणैतावन्ति मुक्ताफलानि गोलकेषु-भृतानि, यतः सम्यग्दर्शनस्य चउसद्दहण तिलिङ्गमित्यादिकाः सप्तषष्टिर्भेदाः, ज्ञानस्य स्पर्शनेन्द्रियव्यञ्जनावग्रहमतिज्ञानमित्यादिका ५१ भेदाः, चारित्रस्य वयसमणधम्मसञ्जमेत्यादिकाः सप्ततिर्भेदाः ७० तपस इत्वरानशनतप इत्यादिकाः ५० भेदाः ॥ ११९१ ॥ अन्यच्च नरेश्वरो-राजा श्रीपालो नवपदानां उद्देशेन-नवपदानि उद्दिश्य-आश्रित्येत्यर्थः, तत्र-तस्मिन्पीठे तत्तद्वर्णानि सुमेरुमाला-चीराणि मण्डयति ॥ ११९२ ॥ च पुनः षोडशसु अनाहतेषु षोडशैव गुरुकाणि-महान्ति शर्करायाः-सितोपलाया लिङ्गानि नाना-बहुप्रकारैर्मणिरत्नैश्चित्राणि-विचित्राणि नरेन्द्रो-राजा श्रीपालो मण्डयति ॥ ११९३ ॥

कणयाभे सूरिपए गोलं गोमेअपंचरयणजुअं । छत्तीसकणयकुसुमं चंदणघुसिणंकियं ठविअं ॥
उज्झायपए नीले अहिलयदलनीलगोलयं ठविअं । चउरिंदनीलकलिअं मरगयपणवीसरयणजुयं ॥
साहुपए पुण सामे समयमयं पंचरायपट्टंकं । सगवीसइरिट्ठमणिं भत्तीए गोलयं ठविअं ॥११९०॥

कनकं-सुवर्णं तद्वत् आभा-प्रभा यस्य तत् कनकाभं, तस्मिन् सूरिपदे-आचार्यपदे गोमेदाख्यानि यानि पञ्च रत्नानि तैर्युक्तं षट्त्रिंशत्कनककुसुमानि-स्वर्णपुष्पाणि यस्मिंस्तत्तथा, पुनश्चन्दनघुसृणाभ्यां अङ्कितं-लिप्तं ईदृशं गोलकं स्थापितं, ज्ञानादि-पञ्चाचारयुक्तत्वात् पञ्च गोमेदरत्नानि षट्त्रिंशद्गुणोपेतत्वात्तावन्ति स्वर्णपुष्पाणीति ॥ ११८८ ॥ नीले-नीलवर्णतया व्यव-स्थापिते उपाध्यायपदेऽहिलता-नागवल्ली तस्या दलैः-पत्रैर्नीलं-नीलवर्णं गोलकं स्थापितम्, कीदृशं गोलकम् ?-चतुर्भिरिन्द्र-नीलैः-नीलमणिभिः कलितं-युक्तं, पुनः मरकतानां-हरिमणीनां पञ्चविंशतिरेव मध्यवर्तिपदकं तेन युतं-युक्तं, द्रव्यानुयोगादि-चतुरनुयोगयुक्तत्वाच्चत्वार इन्द्रनीलाः पञ्चविंशतिगुणयुक्तत्वात्तावन्तो मरकतमणय इति ॥ ११८९ ॥ श्यामे-श्यामवर्ण-तया व्यवस्थापिते साधुपदे पुनः सह मृगमदेनेति समृगमदं-कस्तूर्या लिप्तमित्यर्थः, पुनः पञ्चभिः राजपट्टैः-वैराटरत्नैरङ्कः-चूडा यस्य तत्तथा, यद्वा पञ्च राजपट्टा अङ्के-उत्सङ्गे अर्थान्मध्ये यस्य तत्तथा, पुनः सप्तविंशतिः रिष्टमणयः-श्यामरत्नविशेषा यस्मिंस्त-तथाभूतं गोलकं भक्त्या स्थापितम्, पञ्चमहाव्रतापेक्षया पञ्च राजपट्टाः सप्तविंशतिगुणापेक्षया तावन्तो रिष्टमणय इति ॥ ११९० ॥

सेसेसु सिअपएसुं चंदणसिअगोलए ठवइ राया । सगसट्ठिगवन्नसयरिपन्नमुत्ताहलसमेए ॥११९१॥
अन्नं च नवरयाणं उद्देसेणं नरेसरो तत्थ । तत्तव्वन्नाइं सुमेरुमालाचीराइं मंडेइ ॥ ११९२ ॥
सोळस अणाहएसु अ गरुआइं सक्कराइं लिंगाइं । मंडावेइ नरिंदो नाणामणिरयण-
चित्ताइं ॥ ११९३ ॥

शेषेषु दर्शनादिषु चतुर्षु सितपदेषु-श्वेततया व्यवस्थापितेषु पदेषु राजा श्रीपालः चन्दनेन सितानि-धवलानि गोल-कानि स्थापयति, कीदृशानि गोलकानि ?-सप्तषष्ट्या ६७ एकपञ्चाशता ५१ सप्तत्या ७० पञ्चाशता ५० च मुक्ताफलैः समे-तानि-भृतानि, अयं भावः-दर्शनादिपदेषु भेदापेक्षया क्रमेणैतावन्ति मुक्ताफलानि गोलकेषु-भृतानि, यतः सम्यग्दर्शनस्य चउसद्दहण तिलिङ्गमित्यादिकाः सप्तषष्टिर्भेदाः, ज्ञानस्य स्पर्शनेन्द्रियव्यञ्जनावग्रहमतिज्ञानमित्यादिका ५१ भेदाः, चारित्रस्य वयसमणधम्मसञ्जमेत्यादिकाः सप्ततिर्भेदाः ७० तपस इत्वरानशनतप इत्यादिकाः ५० भेदाः ॥ ११६१ ॥ अन्यच्च नरेश्वरो-राजा श्रीपालो नवपदानां उद्देशेन-नवपदानि उद्दिश्य-आश्रित्येत्यर्थः, तत्र-तस्मिन्पीठे तत्तद्वर्णानि सुमेरुमाला-चीराणि मण्डयति ॥ ११६२ ॥ च पुनः षोडशसु अनाहतेषु षोडशैव गुरुकाणि-महान्ति शर्करायाः-सितोपलाया लिङ्गानि नाना-बहुप्रकारैर्मणिरत्नैश्चित्राणि-विचित्राणि नरेन्द्रो-राजा श्रीपालो मण्डयति ॥ ११६३ ॥

कणयाभे सूरिपए गोलं गोमेअपंचरयणजुअं । छत्तीसकणयकुसुमं चंदणघुसिणंकियं ठविअं ॥
उज्झायपए नीले अहिलयदलनीलगोलयं ठविअं । चउरिंदनीलकलिअं मरगयपणवीसरयगजुयं ॥
साहुपए पुण सामे समयमयं पंचरायपट्टंकं । सगवीसइरिट्ठमणिं भत्तीए गोलयं ठविअं ॥११९०॥

कनकं-सुवर्णं तद्वत् आभा-प्रभा यस्य तत् कनकाभं, तस्मिन् सूरिपदे-आचार्यपदे गोमेदाख्यानि यानि पञ्च रत्नानि तैर्युतं षट्त्रिंशत्कनककुसुमानि-स्वर्णपुष्पाणि यस्मिंस्तत्तथा, पुनश्चन्दनघुसृणाभ्यां अङ्कितं-लिप्तं ईदृशं गोलकं स्थापितं, ज्ञानादि-पञ्चाचारयुक्तत्वात् पञ्च गोमेदरत्नानि षट्त्रिंशद्गुणोपेतत्वात्तावन्ति स्वर्णपुष्पाणीति ॥ ११८८ ॥ नीले-नीलवर्णतया व्यव-स्थापिते उपाध्यायपदेऽहिलता-नागवल्ली तस्या दलैः-पत्रैर्नीलं-नीलवर्णं गोलकं स्थापितम्, कीदृशं गोलकम् ?-चतुर्भिरिन्द्र-नीलैः-नीलमणिभिः कलितं-युक्तं, पुनः मरकतानां-हरिमणीनां पञ्चविंशत्यैव मध्यस्थापितैः तेन युतं-युक्तं, द्रव्यानुयोगादि-चतुरनुयोगयुक्तत्वाच्चत्वार इन्द्रनीलाः पञ्चविंशतिगुणयुक्तत्वात्तावन्तो मरकतमणय इति ॥ ११८९ ॥ श्यामे-श्यामवर्ण-तया व्यवस्थापिते साधुपदे पुनः सह मृगमदेनेति समृगमदं-कस्तूर्या लिप्तमित्यर्थः, पुनः पञ्चभिः राजपट्टैः-वैराटरत्नैरङ्को-भूषा यस्य तत्तथा, यद्वा पञ्च राजपट्टा अङ्के-उत्सङ्गे अर्थान्मध्ये यस्य तत्तथा, पुनः सप्तविंशतिः रिष्टमणयः-श्यामरत्नविशेषा यस्मिंस्त-त्तथाभूतं गोलकं भक्त्या स्थापितम्, पञ्चमहाव्रतापेक्षया पञ्च राजपट्टाः सप्तविंशतिगुणापेक्षया तावन्तो रिष्टमणय इति ॥ ११९० ॥

सेसेसु सिअपएसुं चंदणसिअगोलए ठवइ राया । सगसट्ठिगवन्नसयरिपन्नमुत्ताहलसमेए ॥११९१॥
अन्नं च नवपयाणं उद्देसेणं नरेसरो तत्थ । तत्तव्वन्नाइं सुमेरुमालाचीराइं मंडेइ ॥ ११९२ ॥
सोळस अणाहएसु अ गरुआइं सक्कराइं लिंगाइं । मंडावेइ नरिंदो नाणामणिरयण-
चित्ताइं ॥ ११९३ ॥

शेषेषु दर्शनादिषु चतुर्षु सितपदेषु-श्वेततया व्यवस्थापितेषु पदेषु राजा श्रीपालः चन्दनेन सितानि-धवलानि गोलकानि स्थापयति, कीदृशानि गोलकानि ?-सप्तषष्ट्या ६७ एकपञ्चाशता ५१ सप्तत्या ७० पञ्चाशता ५० च मुक्ताफलैः समेतानि-भृतानि, अयं भावः-दर्शनादिपदेषु भेदापेक्षया क्रमेणैतावन्ति मुक्ताफलानि गोलकेषु-भृतानि, यतः सम्यग्दर्शनस्य चउसद्दहण तिलिङ्गमित्यादिकाः सप्तषष्टिर्भेदाः, ज्ञानस्य स्पर्शनेन्द्रियव्यञ्जनावग्रहमतिज्ञानमित्यादिका ५१ भेदाः, चारित्रस्य वयसमणधम्मसञ्जमेत्यादिकाः सप्ततिर्भेदाः ७० तपस इत्वरानशनतप इत्यादिकाः ५० भेदाः ॥ ११९१ ॥ अन्यच्च नरेश्वरो-राजा श्रीपालो नवपदानां उद्देशेन-नवपदानि उद्दिश्य-आश्रित्येत्यर्थः, तत्र-तस्मिन्पीठे तत्तद्वर्णानि सुमेरुमालाचीराणि मण्डयति ॥ ११९२ ॥ च पुनः षोडशसु अनाहतेषु षोडशैव गुरुकाणि-महान्ति शर्करायाः-सितोपलाया लिङ्गानि नाना-बहुप्रकारैर्मणिरत्नैश्चित्राणि-विचित्राणि नरेन्द्रो-राजा श्रीपालो मण्डयति ॥ ११९३ ॥

इगसोलसपंचसु सीइ दोसु चउसट्ठि सरसदक्खाओ । कणयकच्चोलिआइं मंडावइ अट्ठवग्गेसु ॥ ११६४ ॥

मणिकणगनिम्मिआइं नरनाहो अट्ठ बीअपूराइं । वग्गंतर गयपढमे परमिट्ठिपयंमि ठावेइ ॥

खारिक्कपुंजयाइं ठावइ अडयाललद्धिठाणेसु । गुरुपाउआसु अट्ठसु नाणाविहदाडिमफलाणि ॥

नारिंगाइफलाइं जयाइठाणेसु अट्ठसु ठवेइ । चत्तारि उ कोहलए चक्काहिट्ठायगपएसु ॥११९७ ॥

अष्टसु वर्गेषु एकस्मिन्प्रथमे वर्गे अवर्गाख्ये षोडश सरसद्राक्षाः ततः पञ्चसु वर्गेषु प्रत्येकं षोडश षोडश विन्यासादशीतिद्राक्षाः तयोर्द्वयोर्वर्गयोः–यवर्गशवर्गयोः प्रत्येकं द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशद्विन्यासात् चतुष्षष्टिः सरसद्राक्षाः कनककच्चोलिकाभिर्मण्डयति ॥ ११६४ ॥ नरनाथो–राजा श्रीपालो मणिकनकाभ्यां निर्मितानि–रचितानि अष्टौ बीजपूरकफलानि वर्गाणां अन्तरेषु–मध्येषु गते–प्राप्ते प्रथमे–आद्ये परमेष्ठिपदे 'नमो अरिहंताण' मित्याकारके स्थापयति ॥ ११६५ ॥ अष्टचत्वारिंशत्लब्धिस्थानेषु खारिकफलपुञ्जानि स्थापयति, तथा अष्टसु गुरुपादुकासु नानाविधानि–बहुप्रकाराणि दाडिमफलानि स्थापयति ॥ ११६६ ॥ तथाऽष्टसु जयादिस्थानेषु नारङ्गादिफलानि स्थापयति, च पुनः चक्रस्य–सिद्धचक्रस्य अधिष्ठायकपदेषु विमलस्वामिचक्रेश्वरीक्षेत्रपालादिषु चत्वारि कूष्माण्डकफलानि स्थापयति ॥ ११६७ ॥

आसन्नसेवयाणं देवीणं बारस ४ वयंगाइं । विज्जसुरिजक्खजक्खिणि चउसट्ठिपएसु पूगाइं ॥११९८॥
पीअवलीकूडाइं चत्तारि दुवारपालगपएसु । कसिणबलीकूडाइं चउवीरपएसु ठविआइं ॥ ११९९ ॥
नवनिहिपएसु कंचणकलसाइं विचित्तरयणपुन्नाइं । गहदिसिवालपएसु अ फलफुल्लाइं
सवन्नाइं ॥ १२०० ॥

इच्चाइगुरुअविरथरसहिअं मंडाविऊणमुज्जमणं । ण्हवणूसवं नरिंदो कारावइ विरथरविहीए ॥१२०१॥

तथा–आसन्नसेवकानां–निकटसेवाकारिकाणां द्वादशदेवीनां द्वादश च वयङ्गानि–फलविशेषान् स्थापयति, चतुर्थोधिष्ठाय-कस्य द्वादशदेवीनां च नामानि न ज्ञायन्ते, तथाविधसम्प्रदायाभावात्, तथा 'विज्जसुरि' त्ति विद्यादेव्यः षोडश यक्षा-श्चतुर्विंशतिः शासनसुराः यक्षिण्यश्चतुर्विंशतिरेव शासनदेव्यः एवमेतेषु चतुष्षष्टिपदेषु पूगानि–क्रमुकफलानि स्थापयति ॥ ११९८ ॥ चतुर्षु द्वारपालकपदेषु कुमुदादिषु चत्वारि पीतस्य–पीतवर्णस्य बलेः–पकान्नादेः कूटानि–पुञ्जानि स्थापितानि, तथा चतुर्षु वीरपदेषु–माणिभद्रादिषु कृष्णवर्णस्य बलेः–पकान्नादेः कूटानि स्थापितानि ॥ ११९९ ॥ नवनिधिपदेषु विचित्रै रत्नैः पूर्णानि–भृतानि काञ्चनस्य–सुवर्णस्य कलशानि स्थापितानि, तथा ग्रहपदेषु दिक्पालपदेषु च स्वस्ववर्णानि फलपुष्पाणि स्थापितानि ॥ १२०० ॥ इत्यादिना गुरुकेण–महता विस्तारेण सहितं उद्यापनं मण्डयित्वा नरेन्द्रो–राजा श्रीपालो विस्तार-विधिना स्नपनोत्सवं- स्नात्रमहोत्सवं कारयति ॥ १२०१ ॥

इगसोलसपंचसु सीइ दोसु चउसट्ठि सरसदक्खाओ । कणयकच्चोलिआइं मंडावइ
अट्ठवग्गेसु ॥ ११६४ ॥

मणिकणगनिम्मिआइं नरनाहो अट्ठ बीअपूराइं । वग्गंतर गयपढमे परमिट्ठिपयंमि ठावेइ ॥

खारिक्कपुंजयाइं ठावइ अडयाललद्धिठाणेसु । गुरुपाउआसु अट्ठसु नाणाविहदाडिमफलाणि ॥

नारिंगाइफलाइं जयाइठाणेसु अट्ठसु ठवेइ । चत्तारि उ कोहलए चक्काहिट्ठायगपएसु ॥११९७ ॥

अष्टसु वर्गेषु एकस्मिन्प्रथमे वर्गे अवर्गाख्ये षोडश सरसद्राक्षाः ततः पञ्चसु वर्गेषु प्रत्येकं षोडश षोडश विन्यासादशीतिद्राक्षाः तयोर्द्वयोर्वर्गयोः—यवर्गशवर्गयोः प्रत्येकं द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशद्विन्यासात् चतुष्षष्टिः सरसद्राक्षाः कनककचोलिकाभिर्मण्डयति ॥ ११६४ ॥ नरनाथो—राजा श्रीपालो मणिकनकाभ्यां निर्मितानि—रचितानि अष्टौ बीजपूरकफलानि वर्गाणां अन्तरेषु-मध्येषु गते—प्राप्ते प्रथमे—आद्ये परमेष्ठिपदे 'नमो अरिहंताणं' मित्याकारके स्थापयति ॥ ११६५ ॥ अष्टचत्वारिंशत्लब्धिस्थानेषु खारिकफलपुञ्जानि स्थापयति, तथा अष्टसु गुरुपादुकासु नानाविधानि—बहुप्रकाराणि दाडिमफलानि स्थापयति ॥ ११६६ ॥ तथाऽष्टसु जयादिस्थानेषु नारङ्गादिफलानि स्थापयति, च पुनः चक्रस्य—सिद्धचक्रस्य अधिष्ठायकरूपदेषु विमलस्वामिचक्रेश्वरीक्षेत्रपालादिषु चत्वारि कूष्माण्डकफलानि स्थापयति ॥ ११६७ ॥

उप्पन्नसन्नाणमहोमयाणं, सपाडिहेरासणसंठिआणं । सद्देसणाणंदियसज्जणाणं, नमो नमो
होउ सया जिणाणं ॥ १२०५ ॥

सिद्धाणमाणंदरमालयाणं, नमो नमोऽणंतचउक्कयाणं । सूरीण दूरीकयकुग्गहाणं, नमो नमो
सूरसमप्पभाणं ॥ १२०६ ॥

तथाहि-उत्पन्नं यत्सज्ज्ञानं-केवलज्ञानं तदेव महः-तेजस्तत्स्वरूपमेषामिति उत्पन्नसज्ज्ञानमहोमयास्तेभ्यः, पुनः प्रातिहार्यैः-छत्रचामरादिभिः सह वर्त्तते यत्तत्सप्रातिहार्यं ईदृशं यत् आसनं-सिंहासनं तत्र सं-सम्यक् प्रकारेण स्थितेभ्यः, पुनः सद्देशनया-सद्धर्मोपदेशेन आनंदिताः सज्जनाः-सत्पुरुषा यैस्ते तथा तेभ्यः, ईदृशेभ्यो जिनेभ्यः-अर्हद्भ्यः सदा नमो नमो भवतु, नित्यं पुनः पुनर्नमस्कारोऽस्तु इत्यर्थः। १२०५॥ आनन्दरमा-परमानन्दलक्ष्मीस्तस्या आलया-निवासास्तेभ्यः पुनरनन्तं चतुष्कं ज्ञानदर्शनसम्यक्त्वाकरणवीर्यचतुष्टयं येषां ते तथा तेभ्यः सिद्धेभ्यो नमो नमोऽस्तु, तथा दूरीकृतः कुग्रहः-कुत्सिताभिनिवेशो यैस्ते दूरीकृतकुग्रहास्तेभ्यः पुनः सूरः-सूर्यस्तेन समा-तुल्या प्रभा-ज्योतिर्येषां ते तथा तेभ्यः सूरिभ्यः-आचार्येभ्यो नमो नमोऽस्तु ॥ १२०६ ॥

विहिआए पूआए अट्ठपयाराइ मंगलावसरे । संघेण तिलयमाला मंगलकरणं कयं रन्नो ॥१२०२॥
तओ-जो धुरि सिरि अरिहंतमूलदढपीढपइट्ठिओ । सिद्धसूरिउवज्झाय साहु चउसाहगरिट्ठिओ ॥
दंसणनाणचरित्ततवहिं पडिसाहहिं सुंदरु। तत्तक्खरसरवग्गलद्धि,गुरुपयदलडंबरु॥ दिसिवालजक्ख-
जक्खिणि-पमुहसुरकुसुमेहिं अलंकिओ। स सिद्धचक्कगुरुकप्पतरु अम्हह मणवंछिअ दिअओ॥१२०३॥
इच्चाइ नमुक्कारे भणिऊण नरेसरो गहीरसरं । सक्कत्थयं भणित्ता नवपयथवणं कुणइ एवं ॥१२०४॥

अष्टप्रकारायां पूजायां विहितायां-कृतायां सत्यां मङ्गलस्य अवसरे सङ्घेन राज्ञः-श्रीपालस्य तिलकमालायाः मङ्गलकरणं कृतम् ॥ १२०२ ॥ ततश्चैत्यवन्दनं करोति, तत्रादौ नमस्कारमाह-यः श्रीसिद्धचक्ररूपो गुरुः-महान् कल्पतरुः-कल्पवृक्षो धुरि-आदौ अर्हन्नेव यन्मूलदृढपीढं (तत्र) प्रतिष्ठितः, कीदृशोऽ-यः सिद्धसूर्युपाध्यायसाधव एव चतस्रः शाखास्ताभिर्गरिष्ठः-अतिमहान्, पुनर्दर्शनज्ञानचारित्रतपोरूपाभिः प्रतिशाखाभिः सुन्दरः, पुनः तत्त्वाक्षराणि ओङ्कारादीनि स्वरा अकारादयः वर्गाः-अवर्गकवर्गादयः लब्धिपदानि अष्टचत्वारिंशद् गुरुपदानि-अर्हत्पादुकादीनि तान्येव दलानां-पत्राणां आडम्बरो यस्य स तथा पुनः दिक्पालयक्षयक्षिणीप्रमुखैः सुरकुसुमैः अलङ्कृतः-शोभितः स सिद्धचक्रगुरुकल्पतरुः अस्मभ्यं मनोवाञ्छितं फलं ददातु ॥१२०३॥ इत्यादि नमस्कारान् भणित्वा नरेश्वरो-राजा श्रीपालो गम्भीरः । स्वरो यत्र कर्म्मणि तद्यथा स्यात् तथा शक्रस्तवं भणित्वा एवं-वक्ष्यमाणप्रकारेण नवपदानां संस्तवनं करोति ॥ १२०४ ॥

इअ नवपयसिद्धं लद्धिविज्जासमिद्धं, पयडिअसरवग्गं ह्रींतिरेहासमग्गं । दिसिवइसुरसारं
खोणिपीढावयारं, तिजयविजयचक्कं सिद्धचक्कं नमामि ॥ १२१० ॥

वज्जंतएहिं मंगलतूरेहिं सासणं पभावंतो । साहम्मिअवच्छल्लं करेइ वरसंघपूअं च ॥ १२११ ॥

एवं सो नरनाहो सहिओ ताहिं च पट्टदेवीहिं । अन्नेहिवि बहूएहिं आराहइ सिद्धवरचक्कं ॥१२१२॥

अह तस्स मयणसुंदरिपमुहाहिं राणियाहिं संजाया । नव निरुवमगुणजुत्ता तिहुअणपालाइणो पुत्ता॥

इति-अमुना प्रकारेण नवपदैः सिद्धं-निष्पन्नं पुनर्लब्धिभिः-लब्धिपदैः विद्याभिः-विद्यादेवीभिश्च समृद्धं-समृद्धियुक्तं, पुनः प्रकटिताः-प्रकटीकृताः स्वरा वर्गाश्च यस्मिंस्तत्तथा, पुनः ह्रीँ इत्यक्षरस्य समन्ताद् यास्तिस्रो रेखास्ताभिः, समग्रं-सम्पूर्णं, पुनः दिक्पतिभिः-दिक्पालैः सुरैश्च-शेषसुरैः सारं-प्रधानं, पुनः क्षोणिपीठे-पृथ्वीपीठे अवतारः-अवतरणं यस्य तत्तथा, पुनस्त्रिजगतः-त्रिभुवनस्य विजये-विजयार्थं चक्रमिव त्रिजगद्विजयचक्रं, ईदृशं सिद्धचक्रं अहं नमामि ॥ १२१० ॥ इति श्रीसिद्धचक्रस्तवः । मङ्गलतूरैः-मङ्गलवाद्यैर्वाद्यमानैः शासनं-जिनमतं प्रभावयन्-उद्दीपयन् राजा श्रीपालः साधर्म्मिकवात्सल्यं च पुनर्वरां-प्रधानां सङ्घपूजां करोति ॥ १२११ ॥ एवं-अमुना प्रकारेण स नरनाथो-राजा श्रीपालस्ताभिश्च पट्टदेवीभिः सहितो अन्यैरपि बहुभिर्लोकैःसहितः सिद्धवरचक्रं आराधयति ॥१२१२॥ अथ-अनन्तरं तस्य राज्ञो मदनसुन्दरीप्रमुखाभिः राज्ञीभिर्निरुपमगुणैर्युक्तास्त्रिभुवनपालादयो नव पुत्राः सञ्जाताः ॥ १२१३ ॥

सुत्तत्थीवित्थारणतप्पराणं, नमो नमो वायगकुंजराणं । साहूण संसाहिअसंजमाणं, नमो
नमो सुद्धदयादमाणं ॥ १२०७ ॥

जिणुत्ततत्ते रुइलक्खणस्स, नमो नमो निम्मलदंसणस्स । अन्नाणसम्मोहतमोहरस्स, नमो
नमो नाणदिवायरस्स ॥ १२०८ ॥

आराहिआऽखंडिअसक्कियस्स, नमो नमो संजमवीरियस्स । कम्मद्दुमुम्मूलणकुंजरस्स,
नमो नमो तिव्वतवोभरस्स ॥ १२०९ ॥

सूत्रार्थयोर्विस्तारणे तत्परेभ्यः वाचका–उपाध्यायाः कुञ्जरास्ते–हस्तिन इव गणशोभाकारित्वात् समर्थत्वाच्च वाचककुञ्जरास्तेभ्यो नमो नमोऽस्तु, तथा सं–सम्यक्प्रकारेण साधितः संयमो यैस्ते तथा तेभ्यः, पुनः दया च दमश्च दयादमौ शुद्धौ दयादमौ येषां ते तथा तेभ्यः साधुभ्यो नमो नमोऽस्तु ॥ १२०७ ॥ जिनोक्ततत्त्वे या रुचिः सा लक्षणं यस्य स तथा तस्मै निर्मलदर्शनाय-उज्ज्वलसम्यग्दर्शनाय नमो नमोऽस्तु, तथाऽज्ञानेन यः सम्मोहो–मतिभ्रमः स एव तमः–अन्धकारं तत् हरतीति अज्ञानसंमोहतमोहरस्तस्मै ज्ञानदिवाकराय–ज्ञानसूर्याय नमो नमोऽस्तु ॥ १२०८ ॥ तथा संयमे–संयमविषये यद्वीर्यं–पराक्रमस्तस्मै नमो नमोऽस्तु, कीदृशाय संयमवीर्याय ?–आराधिताऽखण्डिता सत्क्रिया–साध्वाचाररूपा यस्मात्तत् तथा तस्मै, तथा कर्माण्येव द्रुमा वृक्षास्तेषां यदुन्मूलनं-उत्खननं तत्र कुञ्जरो-हस्ती इव कर्मद्रुमोन्मूलनकुञ्जरस्तस्मै तीव्रतपोभराय नमो नमोऽस्तु॥१२०९।

इअ नवपयसिद्धं लद्धिविज्जासमिद्धं, पयडिअसरवग्गं ह्रींतिरेहासमग्गं । दिसिवइसुरसारं
खोणिपीढावयारं, तिजयविजयचक्कं सिद्धचक्कं नमामि ॥ १२१० ॥

वज्जंतएहिं मंगलतूरेहिं सासणं पभावंतो । साहम्मिअवच्छल्लं करेइ वरसंघपूअं च ॥ १२११ ॥

एवं सो नरनाहो सहिओ ताहिं च पट्टदेवीहिं । अन्नेहिवि बहुएहिं आराहइ सिद्धवरचक्कं ॥१२१२॥

अह तस्स मयणसुंदरिपमुहाहिं राणियाहिं संजाया । नव निरुवमगुणजुत्ता तिहुअणपालाइणो पुत्ता॥

इति-अमुना प्रकारेण नवपदैः सिद्धं-निष्पन्नं पुनर्लब्धिभिः-लब्धिपदैः विद्याभिः-विद्यादेवीभिश्च समृद्धं-समृद्धियुक्तं, पुनः प्रकटिताः-प्रकटीकृताः स्वरा वर्गाश्च यस्मिंस्तत्तथा, पुनः ह्रीं इत्यक्षरस्य समन्ताद् यास्तिस्रो रेखास्ताभिः, समग्रं-सम्पूर्णं, पुनः दिक्पतिभिः-दिक्पालैः सुरैश्च-शेषसुरैः सारं-प्रधानं, पुनः क्षोणिपीठे-पृथ्वीपीठे अवतारः-अवतरणं यस्य तत्तथा, पुनस्त्रिजगतः-त्रिभुवनस्य विजये-विजयार्थं चक्रमिव त्रिजगद्विजयचक्रं, ईदृशं सिद्धचक्रं अहं नमामि ॥ १२१० ॥ इति श्रीसिद्धचक्रस्तवः । मङ्गलतूरैः मङ्गलवाद्यैर्वाद्यमानैः शासनं-जिनमतं प्रभावयन्-उद्दीपयन् राजा श्रीपालः साधर्म्मिकवात्सल्यं च पुनर्वरां-प्रधानां सङ्घपूजां करोति ॥ १२११ ॥ एवं-अमुना प्रकारेण स नरनाथो-राजा श्रीपालस्ताभिश्च पट्टदेवीभिः सहितो अन्यैरपि बहुभिर्लोकैःसहितः सिद्धवरचक्रं आराधयति ॥१२१२॥ अथ-अनन्तरं तस्य राज्ञो मदनसुन्दरीप्रमुखाभिः राज्ञीभिर्निरुपमगुणैर्युक्तास्त्रिभुवनपालादयो नव पुत्राः सञ्जाताः ॥ १२१३ ॥

गयरहसहस्सनवगं नव लक्खाइं च जच्चतुरयाणं । पत्तीणं नवकोडी तस्स नरिंदस्स रज्जंमि ॥१२१४॥
एवं नवनवलीलाहिं चेव सुक्खाणि अणुहवंतो सो । धम्मनिईइ पालइ रज्जं निक्कंटयं निच्चं ॥
रज्जं च तस्स पालंतयस्स सिरिपालनरवरिंदस्स । जायाइं जाव सम्मं नव वाससयाइं पुन्नाइं ॥
ताव निवो तं तिहुअणपालं रज्जंमि ठावइत्ताणं । सिरिसिद्धचक्कनवपयलीणमणो संथुणइ एवं ॥
सेसतिभवेहिं मणुएहिं जेहिं विहियारिहाइठाणेहिं । अज्जिज्जइ जिणगुत्तं ते अरिहंते पणिवयामि ॥

तस्य श्रीपालस्य नरेन्द्रस्य-राज्ञो गजानां-हस्तिनां रथानां च प्रत्येकं सहस्रनवकमासीत्, नव सहस्राणि गजाः नव सहस्राण्येव रथाश्चासन्नित्यर्थः, च पुनः जात्यतुरगाणां-सुलक्षणाश्वानां नव लक्षाणि आसन्, पत्तीनां-पदातीनां नवकोटय आसन् ॥१२१४॥ एवम्-अनुना प्रकारेण नवनवलीलाभिः-नवनवक्रीडाभिरेव सुखानि अनुभवन् स श्रीपालो धर्मनीत्या-धर्मन्यायेन नित्यं निष्कण्टकं राज्यं पालयति ॥१२१५॥ राज्यं पालयतस्तस्य च श्रीपालनरवरेन्द्रस्य यावन्नववर्षशतानि सम्यग् पूर्णानि जातानि ॥ १२१६ ॥ तावन्नृपः श्रीपालस्तं पूर्वोक्तं त्रिभुवनपालं-स्वज्येष्ठपुत्रं राज्ये स्थापयित्वा श्रीसिद्धचक्रे यानि नवपदानि तेषु लीनं-लग्नं मनो यस्य स सिद्धचक्रनवपदलीनमनाः सन् एवं-वक्ष्यमाणप्रकारेण संस्तौति ॥ १२१७ ॥ शेषाः-अवशिष्टास्त्रयो भवा येषां ते पुनर्विहितानि-कृतानि सेवितानीतियावत् अर्हदादिस्थानानि-विंशतिस्थानकानि यैस्ते तथा तैः, एवंभूतैर्जिनगोत्रं-जिननामकर्म अर्ज्यते-उपार्ज्यते तान् अर्हतोऽहं प्रणिपतामि-नमस्कुर्वे ॥ १२१८ ॥

महसुमिणसूइअगुणा ते अरिहंते पणिवयामि ॥
जे एगभवंतरिया रायकुले उत्तमे अवयरंति । कुव्वंति पहिट्ठमणा ते अरिहंते पणिवयामि ॥
जेसिं जम्मंमि महिमं दिसाकुमारीओ सुरवरिंदा य । लोगच्छेरयभूया ते अरिहंते पणिवयामि ॥१२२१॥
आजम्मंपिहु जेसिं देहे चत्तारि अइसया हुंति । पडिवज्जंति चरित्तं ते अरिहंते पणिवयामि ॥
जे तिहुनाणसमग्गा खीणं नाऊण भोगफलकम्मं । पावंति केवलं जे ते अरिहंते पणिवयामि ॥
उवउत्ता अपमत्ता सिअझाणा खवगसेणिहयमोहा ।

ये एकभवान्तरिता उत्तमे राजकुले अवतरन्ति, कीदृशा ये?–महास्वप्नैश्चतुर्दशभिः सूचिता–ज्ञापिता गुणा येषां ते तथा तानर्हतः प्रणिपतामि–प्रणमामि ॥ १२१६ ॥ येषां जन्मनि महिमां महिमानं वा दिकुमार्यः पश्चाच्च सुरवरेन्द्राश्च चतुष्षष्टिः प्रहृष्ट–प्रकर्षेण हर्षितं मनो येषां ते प्रहृष्टमनसः सन्तः कुर्वन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामीति पूर्ववत् ॥ १२२० ॥ हु इति निश्चितं, येषां देहे–शरीरे आजन्मापि–जन्मत आरभ्यापि लोके आश्चर्यभूताश्चत्वारोऽतिशया भवन्ति, 'तेषां च देहोऽद्भुतरूपगन्ध' इत्यादयस्तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२१ ॥ ये त्रिभिर्ज्ञानैः–मतिश्रुतावधिभिः समग्राः–सम्पूर्णाः सन्तो भोगः फलं यस्य तद्भोगफलं कर्म चीणं ज्ञात्वा चारित्रं प्रतिपद्यन्ते–अङ्गीकुर्वन्ति तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२२ ॥ ये उप-युक्ता-उपयोगयुताः पुनरप्रमत्ताः-प्रमादरहिताः पुनः सितं-शुक्लं ध्यानं येषां ते सितध्यानाः अत एव चपकश्रेण्या हतो मोहो यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तः केवलज्ञानं प्राप्नुवन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ ११२३ ॥

गयरहसहस्सनवगं नव लक्खाइं च जच्चतुरयाणं । पत्तीणं नवकोडी तस्स नरिंदस्स रज्जंमि ॥१२१४॥
एवं नवनवलीलाहिं चेव सुक्खाणि अणुहवंतो सो । धम्मानिईइ पालइ रज्जं निक्कंटयं निच्चं ॥
रज्जं च तस्स पालंतयस्स सिरिपालनरवरिंदस्स । जायाइं जाव सम्मं नव वाससयाइं पुन्नाइं ॥
ताव निवो तं तिहुअणपालं रज्जंमि ठावइत्ताणं । सिरिसिद्धचक्कनवपयलीणमणो संथुणइ एवं ॥
सेसतिभवेहिं मणुएहिं जेहिं विहियारिहाइठाणेहिं । अज्जिज्जइ जिणगुत्तं ते अरिहंते पणिवयामि ॥

तस्य श्रीपालस्य नरेन्द्रस्य-राज्ञो गजानां-हस्तिनां रथानां च प्रत्येकं सहस्रनवकमासीत्, नव सहस्राणि गजाः नव सहस्राण्येव रथाश्वासन्नित्यर्थः, च पुनः जात्यतुरगाणां-सुलक्षणाश्वानां नव लक्षाणि आसन्, पत्तीनां-पदातीनां नवकोटय आसन् ॥१२१४॥ एवम्-अनुना प्रकारेण नवनवलीलाभिः-नवनवक्रीडाभिरेव सुखानि अनुभवन् स श्रीपालो धर्मनीत्या-धर्मन्यायेन नित्यं निष्कण्टकं राज्यं पालयति ॥१२१५॥ राज्यं पालयतस्तस्य च श्रीपालनरवरेन्द्रस्य यावन्नववर्षशतानि सम्यग् पूर्णानि जातानि ॥ १२१६ ॥ तावन्नृपः श्रीपालस्तं पूर्वोक्तं त्रिभुवनपालं-स्वज्येष्ठपुत्रं राज्ये स्थापयित्वा श्रीसिद्धचक्रे यानि नवपदानि तेषु लीनं-लग्नं मनो यस्य स सिद्धचक्रनवपदलीनमनाः सन् एवं-वक्ष्यमाणप्रकारेण संस्तौति ॥ १२१७ ॥ शेषाः-अवशिष्टास्त्रयो भवा येषां ते पुनर्विहितानि-कृतानि सेवितानीतियावत् अर्हदादिस्थानानि-विंशतिस्थानकानि यैस्ते तथा तैः, एवंभूतैर्जिनगोत्रं-जिननामकर्म अर्ज्यते-उपार्ज्यते तान् अर्हतोऽहं प्रणिपतामि-नमस्कुर्वे ॥ १२१८ ॥

जे एगभवंतरिया रायकुले उत्तमे अवयरंति । महसुमिणसूइअगुणा ते अरिहंते पणिवयामि ॥
जेसिं जम्मंमि महिमं दिसाकुमारीओ सुरवरिंदा य । कुव्वंति पहिट्ठमणा ते अरिहंते पणिवयामि ॥
आजम्मंपिहु जेसिं देहे चत्तारि अइसया हुंति । लोगच्छेरयभूया ते अरिहंते पणिवयामि ॥१२२१॥
जे तिहुनाणसमग्गा खीणं नाऊण भोगफलकम्मं । पडिवज्जंति चरित्तं ते अरिहंते पणिवयामि ॥
उवउत्ता अपमत्ता सिअझाणा खवगसेणिहयमोहा । पावंति केवलं जे ते अरिहंते पणिवयामि ॥

ये एकभवान्तरिता उत्तमे राजकुले अवतरन्ति, कीदृशा ये ?--महास्वप्नैश्चतुर्दशभिः सूचिता--ज्ञापिता गुणा येषां ते तथा तानर्हतः प्रणिपतामि--प्रणमामि ॥ १२१६ ॥ येषां जन्मनि महिमां महिमानं वा दिक्कुमार्यः पट्पश्चाशत् सुरवरेन्द्राश्च चतुष्षष्टिः प्रहृष्टं--प्रकर्षेण हर्षितं मनो येषां ते प्रहृष्टमनसः सन्तः कुर्वन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामीति पूर्ववत् ॥ १२२० ॥ हु इति निश्चितं, येषां देहे--शरीरे आजन्मापि--जन्मत आरभ्यापि लोके आश्चर्यभूताश्चत्वारोऽतिशया भवन्ति, 'तेषां च देहोऽद्भुतरूपगन्ध' इत्यादयस्तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२१ ॥ ये त्रिभिर्ज्ञानैः--मतिश्रुतावधिभिः समग्राः--सम्पूर्णाः सन्तो भोगः फलं यस्य तद्भोगफलं कर्म क्षीणं ज्ञात्वा चारित्रं प्रतिपद्यन्ते--अङ्गीकुर्वन्ति तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२२ ॥ ये उपयुक्ता-उपयोगयुताः पुनरप्रमत्ताः-प्रमादरहिताः पुनः सितं-शुक्लं ध्यानं येषां ते सितध्यानाः अत एव क्षपकश्रेण्या हतो मोहो यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तः केवलज्ञानं प्राप्नुवन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ ११२३ ॥

कम्मक्खइया तह सुरकया [illegible]

जे अट्ठपाडिहारेहिं सोहिआ सेविया सुरिंदेहिं । विहरंति सया कालं ते अरिहंते पणिवयामि ॥

पणतीसगुणगिराए जे अ विबोहं कुणंति भव्वाणं । महिपीढे विहरंता ते अरिहंते पणिवयामि ॥

अरहंता वा सामन्नकेवली अकयकयसमुग्घाया । सेलेसीकरणेणं होऊणमयोगिकेवलिणो ॥ १२२७ ॥

जे दुचरिमंमि समए दुसयरिपयडीओ तेरस अ चरमे । खविऊण सिवं पत्ता ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं॥

यः पुनः येषां कर्मक्षयजाः--कर्मक्षयोत्पन्ना एकादश अतिशया भवन्ति, तथा सुरैः--देवैः कृताश्च एकोनविंशतिरतिशया भवन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२४ ॥ ये 'अष्टप्रातिहार्यैः' अशोकवृक्षादिभिः शोभिताः पुनः सुरेन्द्रैः सेविताः सदाकालं विचरन्ति, तानर्हतः प्रणिपतामि ॥ १२२५ ॥ पञ्चत्रिंशद्गुणाः यस्यां सा पञ्चत्रिंशद्गुणा या गीः--वाणी तया ये च भव्यानां विबोधं-विशिष्टज्ञानं कुर्वन्ति, कीदृशाः सन्तः ?--महीपीठे-पृथ्वीपीठे विचरन्तस्तानर्हतः प्रणिपतामि । १२२६ ॥ अर्हन्तः--तीर्थङ्करा वा अथवा सामान्यकेवलिनः अकृतः कृतो वा समुद्घातः--केवलिसमुद्घातो यैस्ते तथा एवम्भूता ये योगीन्द्राः शैलेशीकरणेन--आत्मप्रदेशस्थिरीकरणरूपेण अयोगिकेवलिनो भूत्वा ॥ १२२७ ॥ द्विचरमे--आयुःक्षयसमयात् प्राक्तने समये द्वासप्तति ७२ प्रकृतीर्नामाद्यघातिकर्मोत्तरप्रकृतीः क्षपयित्वा च: पुनश्चरमे समये त्रयोदश प्रकृतीः क्षपयित्वा शिवं--मोक्षं प्राप्ताः, ते सिद्धा मे--मह्यं मुक्तिं ददतु ॥ १२२८ ॥

चरमंगतिभागोणावगाहणा जे अ एगसमयंमि । संपत्ता लोगग्गं ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥१२२९॥
पुव्वपओग असंगा बंधणछेया सहावतो वावि । जेसिं उड्ढा हु गई ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥
ईसीपब्भाराए उवरिं खलु जोयणंमि लोगंते । जेसिं ठिई पसिद्धा ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥१२३१॥
जे अ अणंता अपुणब्भवा य असरीरया अणाबाहा । दंसणनाणुवउत्ता ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥

चरमा–अन्तिमा अङ्गस्य–शरीरस्य त्रिभागेन ऊनावगाहना–देहमानं येषां ते तथा, ये च ईदृशाः सन्तः एकस्मिन्समये लोकाग्रं सम्प्राप्तास्ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२२९ ॥ पूर्वप्रयोगतो धनुर्मुक्तबाणवत्, तथाऽसङ्गात्–निःसङ्गतया कर्ममलापगमेन अलाबुद्रव्यवत्, तथा बन्धनच्छेदात्–कर्मबन्धनच्छेदनेन एरण्डफलवत्, तथा स्वभावतो वापि धूमवत्, येषां ऊर्ध्वा गतिः प्रवर्त्तते ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३० ॥ ईषत्प्राग्भारायाः–सिद्धिशिलाया उपरि खलु–निश्चयेन एकस्मिन् योजने लोकान्तोऽस्ति, तत्र येषां स्थितिः–अवस्थानं प्रसिद्धमस्ति ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३१ ॥ चः पुनः येऽनन्ताः, पुनरपुनर्भवाः–न विद्यते पुनर्भवो येषां ते तथा, पुनरशरीरका–न विद्यते शरीरं येषां ते, तथा पुनरनाबाधा–न विद्यते आबाधा–पीडा येषां ते तथा, पुनर्दर्शनं च ज्ञानं च दर्शनज्ञाने तयोरुपयुक्ता दर्शनज्ञानोपयुक्ताः, येषां प्रथमसमये ज्ञानोपयोगो द्वितीयसमये दर्शनोपयोगोऽस्ति, ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३२ ॥

जेऽणंतगुणा विगुणा इगतीसगुणा अ अहव अट्ठगुणा । सिद्धाणंतचउक्का ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं॥
जह नगरगुणे मिच्छो जाणंतोऽवि हु कहेउमसमत्थो । तह जेसिं गुणे नाणी ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं॥
जे अ अणंतमणुत्तरमणोवमं सासयं सयाणंदं । सिद्धिसुहं संपत्ता ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥
जे पंचविहायारं आयरमाणा सया पयासंति । लोयाणणुग्गहत्थं ते आयरिए नमंसामि ॥१२३६॥

ये सिद्धा अनन्तगुणा–अनन्ता ज्ञानादयो येषु ते तथा, पुनर्विगुणा–विगता वर्णादयो गुणा येभ्यस्ते तथा, च पुनरेकत्रिंशत् संस्थानवर्णादिप्रतिषेधरूपा एव गुणा येषु ते तथा, अथवाऽष्टगुणा–अष्टकर्मक्षयसमुद्भवा अष्टौ गुणा येषु ते तथा, पुनः सिद्धं–निष्पन्नम् अनन्तचतुष्कं-प्रागुक्तलक्षणं येषां ते तथा, ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३३ ॥ यथा–म्लेच्छो नगरगुणान्–प्रासादनिवासमधुररसभोजनादीन् जानन्नपि अन्येषां म्लेच्छानां पुरस्तात् कथयितुं असमर्थः–समर्थो न भवति, तथा-तेन प्रकारेण येषां सिद्धानां गुणान् जानन्नपि ज्ञानी कथयितुं न समर्थो भवति, ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३४ ॥ ये च सिद्धिसुखं–मुक्तिसुखं सम्प्राप्तास्ते सिद्धा मे–मह्यं सिद्धिं ददतु, कीदृशं सिद्धिसुखम् ?–'अनंतं' न विद्यते अन्तो–नाशो यस्य तत्तथा, पुनः 'अनुत्तरं' न विद्यते उत्तरम्–उत्कृष्टं यस्मात्तत्तथा, पुनः अनुपमं–न विद्यते उपमा यस्य तत्तथा, पुनः 'सदानन्दं' सदा–सर्वस्मिन्काले आनन्दो यत्र तत्तथा ॥ १२३५ ॥ ये ज्ञानादिपञ्चविधाचारम् आचरन्तो लोकानामनुग्रहार्थं सदा प्रकाशयन्ति–प्रकटीकुर्वन्ति तान् आचार्यान् अहं नमस्यामि–नमस्करोमि ॥ १२३६ ॥

देसकुलजाइरूवाइएहिँ बहुगुणगणेहिं संजुत्ता । जे हुंति जुगे पवरा ते आयरिए नमंसामि ॥

जे निच्चमप्पमत्ता विगहविरत्ता कसायपरिचत्ता । धम्मोवएससत्ता ते आयरिए नमंसामि ॥१२३८॥

जे सारणवारणचोयणाहिं पडिचायणाहिं निच्चंपि । सारंति नियं गच्छं ते आयरिए नमंसामि ॥

जे मुणियसुत्तसारा परोवयारिक्कतप्परा दिंति । तत्तोवएसदाणं ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४० ॥

ये देशकुलजातिरूपादिकैर्बहुभिर्गुणानां गणैः–समूहैः संयुक्ताः–सहिताः सन्तः युगे प्रवरा–मुख्या भवन्ति, तानाचार्यान् अहं नमस्यामि ॥ १२३७ ॥ ये नित्यम् अप्रमत्ताः–प्रमादरहिताः, पुनः विकथा–राजकथादिकास्ताभ्यो विरक्ताः, पुनः परित्यक्ताः कषायाः–क्रोधादयो यैस्ते तथा, पुनर्धर्मोपदेशे सक्ता–लग्नाः यद्वा शक्ताः–समर्थास्तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२३८ ॥ ये आचार्याः स्मारणावारणाचोदनादिभिः पुनः प्रतिचोदनादिभिर्नित्यमपि निजं गच्छं सारयन्ति, तत्र विस्मृतस्य स्मारणं स्मारणा अशुद्धं पठतो वारणं वारणा, अध्ययनाद्यर्थं प्रेरणं चोदना, कठोरवचनैः प्रेरणं प्रतिचोदना, इत्थं स्मारणादिभिर्ये स्वगच्छस्य रक्षणं कुर्वन्ति तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२३९ ॥ मुणितो–ज्ञातः सूत्राणां सारो यैस्ते तथा, अत एव परोपकारे एवैकस्मिन् तत्पराः सन्तो ये तत्त्वोपदेशदानं ददति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४० ॥

जेऽणंतगुणा विगुणा इगतीसगुणा अ अहव अट्ठगुणा । सिद्धाणंतचउक्का ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं॥
जह नगरगुणे मिच्छो जाणंतोऽवि हु कहेउमसमत्थो । तह जेसिँ गुणे नाणी ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं॥
जे अ अणंतमणुत्तरमणोवमं सासयं सयाणंदं । सिद्धिसुहं संपत्ता ते सिद्धा दिंतु मे सिद्धिं ॥
जे पंचविहायारं आयरमाणा सया पयासंति । लोयाणणुग्गहत्थं ते आयरिए नमंसामि ॥१२३६॥

ये सिद्धा अनन्तगुणा–अनन्ता ज्ञानादयो येषु ते तथा, पुनर्विगुणा–विगता वर्णादयो गुणा येभ्यस्ते तथा, च पुनरेकत्रिंशत् संस्थानवर्णादिप्रतिषेधरूपा एव गुणा येषु ते तथा, अथवाऽष्टगुणा–अष्टकर्मक्षयसमुद्भूता अष्टौ गुणा येषु ते तथा, पुनः सिद्धं–निष्पन्नम् अनन्तचतुष्कं-प्रागुक्तलक्षणं येषां ते तथा, ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३३ ॥ यथा–म्लेच्छो नगरगुणान्–प्रासादनिवासमधुररसभोजनादीन् जानन्नपि अन्येषां म्लेच्छानां पुरस्तात् कथयितुं असमर्थः–समर्थो न भवति, तथा-तेन प्रकारेण येषां सिद्धानां गुणान् जानन्नपि ज्ञानी कथयितुं न समर्थो भवति, ते सिद्धा मे सिद्धिं ददतु ॥ १२३४ ॥ ये च सिद्धिसुखं–मुक्तिसुखं सम्प्राप्तास्ते सिद्धा मे–मह्यं सिद्धिं ददतु, कीदृशं सिद्धिसुखम् ?–' अनंतं ' न विद्यते अन्तो–नाशो यस्य तत्तथा, पुनः ' अनुत्तरं ' न विद्यते उत्तरम्–उत्कृष्टं यस्मात्तत्तथा, पुनः अनुपमं–न विद्यते उपमा यस्य तत्तथा, पुनः 'सदानन्दं' सदा–सर्वस्मिन्काले आनन्दो यत्र तत्तथा ॥ १२३५ ॥ ये ज्ञानादिपञ्चविधाचारम् आचरन्तो लोकानामनुग्रहार्थं सदा प्रकाशयन्ति–प्रकटीकुर्वन्ति तान् आचार्यान् अहं नमस्यामि–नमस्करोमि ॥ १२३६ ॥

जे हुंति जुगे पवरा ते आयरिए नमंसामि ॥
देसकुलजाइरूवाइएहिँ बहुगुणगणेहिं संजुत्ता । धम्मोवएससत्ता ते आयरिए नमंसामि ॥१२३८॥
जे निच्चमप्पमत्ता विगहविरत्ता कसायपरिचत्ता । सारंति नियं गच्छं ते आयरिए नमंसामि ॥
जे सारणवारणचोयणाहिं पडिचोयणाहिं निच्चंपि । तत्तोवएसदाणं ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४० ॥
जे मुणियसुत्तसारा परोवयारिक्कतप्परा दिंति ।

ये देशकुलजातिरूपादिकैर्बहुभिर्गुणानां गणैः–समूहैः संयुक्ताः–सहिताः सन्तः युगे प्रवरा–मुख्या भवन्ति, तानाचार्यान्
अहं नमस्यामि ॥ १२३७ ॥ ये नित्यम् अप्रमत्ताः–प्रमादरहिताः, पुनः विकथा–राजकथादिकास्ताभ्यो विरक्ताः, पुनः
परित्यक्ताः कषायाः–क्रोधादयो यैस्ते तथा, पुनर्धर्मोपदेशे सक्ता–लग्नाः यद्वा शक्ताः–समर्थास्तानाचार्यान्नमस्यामि
॥ १२३८ ॥ ये आचार्याः स्मारणावारणाचोदनादिभिः पुनः प्रतिचोदनादिभिर्नित्यमपि निजं गच्छं सारयन्ति, तत्र
विस्मृतस्य स्मारणं स्मारणा अशुद्धं पठतो वारणं वारणा, अध्ययनाद्यर्थं प्रेरणं चोदना, कठोरवचनैः प्रेरणं प्रतिचोदना,
इत्थं स्मारणादिभिर्ये स्वगच्छस्य रक्षणं कुर्वन्ति तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२३९ ॥ मुणितो–ज्ञातः सूत्राणां सारो यैस्ते
तथा, अत एव परोपकारे एवैकस्मिन् तत्पराः सन्तो ये तत्त्वोपदेशदानं ददति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४० ॥

अत्थमिए जिणसूरे केवलिचंदेऽवि जे पईवुव्व । पयडंति इह पयत्थे ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४१ ॥
जे पावभरक्कंते निवडंते भवमहंधकूवंमि । नित्थारयंति जीए ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४२ ॥
जे मायतायबंधवपमुहेहिंतोऽवि इत्थ जीवाणं । साहंति हिअं कज्जं ते आयरिए नमंसामि ॥
जे बहुलद्धिसमिद्धा साइसया सासणं पभावंति । रायसमा निच्चिंता ते आयरिए नमंसामि ॥

जिनः—अर्हन्नेव सूरः—सूर्यस्तस्मिन् 'अस्तमिते' अस्तं गते सति पुनः केवली—सामान्यकेवली स एव चन्द्रस्तस्मिन्नपि अस्तमिते सति प्रदीप इव ये इह—लोके पदार्थान् प्रकटयन्ति—प्रकटीकुर्वन्ति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४१ ॥ पापस्य यो भरः—अतिशयस्तेन आक्रान्तान् अत एव भवः—संसार एव यो महानन्धकूपस्तस्मिन् निपततो जीवान् ये निस्तारयन्ति तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४२ ॥ अत्र—अस्मिन्संसारे ये आचार्या जीवानां मातृतातबान्धवप्रमुखेभ्यो—जननीजनकभ्रात्रादिभ्योऽपि अधिकं कार्यं साधयन्ति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४३ ॥ बहुभिर्लब्धिभिः समृद्धाः—समृद्धिमन्तः, अत एव सह अतिशयैर्वर्त्तन्ते इति सातिशयाः सन्तो ये शासनं—जिनमतं प्रभावयन्ति—दीपयन्ति, कीदृशाः ?—ये राजसमा—नृपतुल्याः, अत एव निर्गता चिन्ता येभ्यस्ते निश्चिन्तास्तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४४ ॥

जे बारसंगसज्झायपारगा धारगा तयत्थाणं । तदुभयवित्थाररया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२४५॥
पाहाणसमाणेऽवि हु कुणंति जे सुत्तधारया सीसे । सयलजणपूयणिज्जे तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥
मोहाहिदट्ठनट्ठप्पनाणजीवाण चेयणं दिंति । जे केऽवि नरिंदा इव तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥
अन्नाणवाहिविहुराण पाणिणं सुअरसायणं सारं । जे दिंति महाविज्जा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥
गुणवणभंजणमणगयदमणंकुससरिसनाणदाणं जे । दिंतिं सया भवियाणं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥

ये द्वादशाङ्गस्वाध्यायस्य पारगाः–पारगामिनः पुनः तदर्थानां–द्वादशाङ्ग्या अर्थानां धारकाः, पुनः तदुभयस्य–सूत्रार्थरूपस्य विस्तारे रता–रक्तास्तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२४५ ॥ ये गुरवो हु–इति निश्चितं पाषाणसमानान्–प्रस्तरतुल्यानपि शिष्यान् सूत्रधारया–सूत्ररूपतीक्ष्णशस्त्रधारया सकलजनानां–सर्वलोकानां पूजनीयान् कुर्वन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२४६ ॥ मोह एव अहिः–सर्पस्तेन दष्टा, अत एव नष्टमात्मज्ञानं येषां ते नष्टात्मज्ञानाः, एवम्भूता ये जीवास्तेभ्यो ये केऽपि गुरवः चेतनां–चैतन्यं ददति, के इव ?–नरेन्द्रा इव–विषवैद्या इव, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२४७ ॥ अज्ञानमेव व्याधिः–रोगस्तेन विधुराः–पीडितास्तेभ्यः प्राणिभ्यः सारं–प्रधानं श्रुतमेव रसायनं–महारोगनाशकौषधं ये महावैद्या इव गुरवो ददति तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२४८ ॥ गुणा एव वनानि तानि भञ्जन्तीति गुणवनभञ्जना ये मदा–जातिमदादयोऽष्टौ त एव गजा–हस्तिनस्तेषां दमने–वशीकरणे अङ्कुशसदृशं यद् ज्ञानं तस्य दानं ये गुरवो भव्येभ्यः सदा ददति तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२४९ ॥

अत्थमिए जिणसूरे केवलिचंदेऽवि जे पईवुव्व । पयडंति इह पयत्थे ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४१ ॥
जे पावभरक्कंते निवडंते भवमहंधकूवंमि । नित्थारयंति जीए ते आयरिए नमंसामि ॥ १२४२ ॥
जे मायतायबांधवपमुहेहिंतोऽवि इत्थ जीवाणं । साहंति हिअं कज्जं ते आयरिए नमंसामि ॥
जे बहुलद्धिसमिद्धा साइसया सासणं पभावंति । रायसमा निच्चिंता ते आयरिए नमंसामि ॥

जिनः–अर्हन्नेव सूरः–सूर्यस्तस्मिन् ' अस्तमिते ' अस्तं गते सति पुनः केवली–सामान्यकेवली स एव चन्द्रस्तस्मिन्नपि अस्तमिते सति प्रदीप इव ये इह–लोके पदार्थान् प्रकटयन्ति–प्रकटीकुर्वन्ति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४१ ॥ पापस्य यो भरः–अतिशयस्तेन आक्रान्तान् अत एव भवः–संसार एव यो महानन्धकूपस्तस्मिन् निपततो जीवान् ये निस्तारयन्ति तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४२ ॥ अत्र–अस्मिन्संसारे ये आचार्या जीवानां मातृतातबान्धवप्रमुखेभ्यो–जननीजनकभ्रात्रादिभ्योऽपि अधिकं कार्यं साधयन्ति, तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४३ ॥ बहुभिर्लब्धिभिः समृद्धाः–समृद्धिमन्तः, अत एव सह अतिशयैर्वर्त्तन्ते इति सातिशयाः सन्तो ये शासनं–जिनमतं प्रभावयन्ति–दीपयन्ति, कीदृशाः ?–ये राजसमा–नृपतुल्याः, अत एव निर्गता चिन्ता येभ्यस्ते निश्चिन्तास्तानाचार्यान्नमस्यामि ॥ १२४४ ॥

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविह सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्वं विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्म्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां--ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्तः पुनस्त्रिभिः शल्यैः--मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः--ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदीं--ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः--चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैर्धर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

दिणमासजीवियंताइं सेसदाणाइ मुणिउं जे नाणं । मुत्तिंतं दिंति सया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५०॥
अन्नाणंधे लोयाण लोयणे जे पसत्थसत्थमुहा । उग्घाडयंति सम्मं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५१॥
बावन्नवण्णचंदणरसेण जे लोयपावतावाइं । उवसामयंति सहसा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५२॥
जे रायकुमरतुल्ला गणतत्तिपरा अ सूरिपयजुग्गा । वायंति सीसवग्गं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५३॥

शेषदानानि दिनमासजीवितान्तानि 'मुणित्वा' ज्ञात्वा ये गुरवः सदा मुक्त्यन्तं ज्ञानं ददति, तान् उपाध्यायानहं ध्यायामि, दिनं च मासश्च जीवितं च–दिनमासजीवितानि तेषु अन्तो येषां तानि शेषदानानि सन्ति इति ज्ञात्वा मुक्तौ अन्तो यस्य तत् मुक्त्यन्तं ज्ञानं–श्रुतज्ञानदानं ये ददति तानहं ध्यायामीतिभावः ॥ १२५० ॥ ये गुरवोऽज्ञानेन अन्धानि(नां) लोकानां लोचनानि–नेत्राणि प्रशस्तशास्त्रमुखात् लोचनपक्षे प्रशस्तशस्त्रमुखात् सम्यक् उद्घाटयन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२५१ ॥ द्वापञ्चाशद्वर्णा एव चन्दनरसः तेन ये गुरवः सहसा–अकस्मात् लोकानां पापतापान् उपशामयन्ति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५२ ॥ ये राजकुमारतुल्याः, चः पुनः गणतप्तिपरा–गणसमाधानकरणतत्पराः तथा सूरिपदस्य–आचार्यपदस्य योग्याः शिष्यवर्गं वाचयन्ति–शिष्यवर्गाय वाचनां ददति, तानुपाध्यायानहं

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविहं सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्वं विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्म्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां–ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्तः पुनस्त्रिभिः शल्यैः–मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः–ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदीं–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः–चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैर्धर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

दिणमासजीवियंताइं सेसदाणाइ मुणिउं जे नाणं । मुर्चितं दिंति सया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥।
अन्नाणंधे लोयाण लोयणे जे पसत्थसत्थमुहा । उग्घाडयंति सम्मं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५१॥
बावन्नवण्णचंदणरसेण जे लोयपावतावाइं । उवसामयंति सहसा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५२॥
जे रायकुमरतुल्ला गणतत्तिपरा अ सूरिपयजुग्गा । वायंति सीसवग्गं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५३॥

शेषदानानि दिनमासजीवितान्तानि 'मुणित्वा' ज्ञात्वा ये गुरवः सदा मुक्त्यन्तं ज्ञानं ददति, तान् उपाध्यायानहं ध्यायामि, दिनं च मासश्च जीवितं च-दिनमासजीवितानि तेषु अन्तो येषां तानि शेषदानानि सन्ति इति ज्ञात्वा मुक्तौ अन्तो यस्य तत् मुक्त्यन्तं ज्ञानं-श्रुतज्ञानदानं ये ददति तानहं ध्यायामीतिभावः ॥ १२५० ॥ ये गुरवोऽज्ञानेन अन्धानि(नां) लोकानां लोचनानि-नेत्राणि प्रशस्तशास्त्रमुखात् लोचनपक्षे प्रशस्तशस्त्रमुखात् सम्यक् उद्घाटयन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२५१ ॥ द्वापञ्चाशद्वर्णा एव चन्दनरसः तेन ये गुरवः सहसा-अकस्मात् लोकानां पापतापान् उपशामयन्ति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५२ ॥ ये राजकुमारतुल्याः, चः पुनः गणतप्तिपरा-गणसमाधानकरणतत्पराः तथा सूरिपदस्य-आचार्यपदस्य योग्याः शिष्यवर्गं वाचयन्ति-शिष्यवर्गाय वाचनां ददति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५३ ॥

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविह सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्वं विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां–ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्तः पुनस्त्रिभिः शल्यैः–मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः–ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदीं–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः–चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैर्धर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

दिणमासजीवियंताइं सेसदाणाइ मुणिउं जे नाणं । मुत्तिंतं दिंति सया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५०॥
अन्नाणंधे लोयाण लोयणे जे पसत्थसत्थमुहा । उग्घाडयंति सम्मं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५१॥
बावन्नवण्णचंदणरसेण जे लोयपावतावाइं । उवसामयंति सहसा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५२॥
जे रायकुमरतुल्ला गणतत्तिपरा अ सूरिपयजुग्गा । वायंति सीसवग्गं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५३॥

शेपदानानि दिनमासजीवितान्तानि 'मुणित्वा' ज्ञात्वा ये गुरवः सदा मुक्त्यन्तं ज्ञानं ददति, तान् उपाध्यायानहं ध्यायामि, दिनं च मासश्च जीवितं च–दिनमासजीवितानि तेषु अन्तो येषां तानि शेपदानानि सन्ति इति ज्ञात्वा मुक्तौ अन्तो यस्य तत् मुक्त्यन्तं ज्ञानं–श्रुतज्ञानदानं ये ददति तानहं ध्यायामीतिभावः ॥ १२५० ॥ ये गुरवोऽज्ञानेन अन्धानि(नां) लोकानां लोचनानि–नेत्राणि प्रशस्तशास्त्रमुखात् लोचनपक्षे प्रशस्तशस्त्रमुखात् सम्यक् उद्घाटयन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२५१ ॥ द्विपञ्चाशद्वर्णा एव चन्दनरसः तेन ये गुरवः सहसा–अकस्मात् लोकानां पापतापान् उपशामयन्ति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५२ ॥ ये राजकुमारतुल्याः, चः पुनः गणतप्तिपरा–गणसमाधानकरणतत्पराः तथा सूरिपदस्य–आचार्यपदस्य योग्याः शिष्यवर्गं वाचयन्ति–शिष्यवर्गाय वाचनां ददति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५३ ॥

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविह सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्वं विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां–ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्तः पुनस्त्रिभिः शल्यैः–मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः–ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदीं–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः–चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैधर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

दिणमासजीवियंताइं सेसदाणाइ मुणिउं जे नाणं । मुत्तिंतं दिंति सया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५०॥
अन्नाणंधे लोयाण लोयणे जे पसत्थसत्थमुहा । उग्घाडयंति सम्मं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५१॥
बावन्नवण्णचंदणरसेण जे लोयपावतावाइं । उवसामयंति सहसा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५२॥
जे रायकुमरतुल्ला गणतत्तिपरा अ सूरिपयजुग्गा । वायंति सीसवग्गं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५३॥

शेपदानानि दिनमासजीवितान्तानि ' मुणित्वा ' ज्ञात्वा ये गुरवः सदा मुक्त्यन्तं ज्ञानं ददति, तान् उपाध्यायानहं ध्यायामि, दिनं च मासश्च जीवितं च–दिनमासजीवितानि तेषु अन्तो येषां तानि शेषदानानि सन्ति इति ज्ञात्वा मुक्तौ अन्तो यस्य तत् मुक्त्यन्तं ज्ञानं–श्रुतज्ञानदानं ये ददति तानहं ध्यायामीतिभावः ॥ १२५० ॥ ये गुरवोऽज्ञानेन अन्धानि(नां) लोकानां लोचनानि–नेत्राणि प्रशस्तशास्त्रमुखात् लोचनपक्षे प्रशस्तशस्त्रमुखात् सम्यक् उद्घाटयन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२५१ ॥ द्वापञ्चाशद्वर्णा एव चन्दनरसः तेन ये गुरवः सहसा–अकस्मात् लोकानां पापतापान् उपशामयन्ति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५२ ॥ ये राजकुमारतुल्याः, चः पुनः गणतप्तिपरा–गणसमाधानकरणतत्पराः तथा सूरिपदस्य–आचार्यपदस्य योग्याः शिष्यवर्गं वाचयन्ति–शिष्यवर्गाय वाचनां ददति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५३ ॥

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविह सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्वं विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां--ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्तः पुनस्त्रिभिः शल्यैः--मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः--ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदीं–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः-चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैर्धर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

दिणमासजीवियंताइं सेसदाणाइ मुणिउं जे नाणं । मुत्तिंतं दिंति सया तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥॥
अन्नाणंधे लोयाण लोयणे जे पसत्थसत्थमुहा । उग्घाडयंति सम्मं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५१॥
बावन्नवण्णचंदणरसेण जे लोयपावतावाइं । उवसामयंति सहसा तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५२॥
जे रायकुमरतुल्ला गणतत्तिपरा अ सूरिपयजुग्गा । वायंति सीसवग्गं तेऽहं झाएमि उज्झाए ॥१२५३॥

शेषदानानि दिनमासजीवितान्तानि 'मुणित्वा' ज्ञात्वा ये गुरवः सदा मुक्त्यन्तं ज्ञानं ददति, तान् उपाध्यायानहं ध्यायामि, दिनं च मासश्च जीवितं च–दिनमासजीवितानि तेषु अन्तो येषां तानि शेषदानानि सन्ति इति ज्ञात्वा मुक्तौ अन्तो यस्य तत् मुक्त्यन्तं ज्ञानं–श्रुतज्ञानदानं ये ददति तानहं ध्यायामीतिभावः ॥ १२५० ॥ ये गुरवोऽज्ञानेन अन्धानि(नां) लोकानां लोचनानि–नेत्राणि प्रशस्तशास्त्रमुखात् लोचनपक्षे प्रशस्तशस्त्रमुखात् सम्यक् उद्घाटयन्ति, तानुपाध्यायान् अहं ध्यायामि ॥ १२५१ ॥ द्वापञ्चाशद्वर्णा एव चन्दनरसः तेन ये गुरवः सहसा–अकस्मात् लोकानां पापतापान् उपशामयन्ति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५२ ॥ ये राजकुमारतुल्याः, चः पुनः गणतप्तिपरा–गणसमाधानकरणतत्पराः तथा सूरिपदस्य–आचार्यपदस्य योग्याः शिष्यवर्गं वाचयन्ति–शिष्यवर्गाय वाचनां ददति, तानुपाध्यायानहं ध्यायामि ॥ १२५३ ॥

जे दंसणनाणचरित्तरूवरयणत्तएण इक्केण । साहंति मुक्खमग्गं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥ १२५४ ॥
गयदुविहदुट्ठझाणा जे झाइअधम्मसुक्कझाणा य । सिक्खंति दुविह सिक्खं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
गुत्तित्तएण गुत्ता तिसल्लरहिया तिगारवविमुक्का । जे पालयंति तिपइं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
चउविहविगहविरत्ता जे चउविहचउकसायपरिचत्ता । चउहा दिसंति धम्मं ते सव्वे साहुणो वंदे॥

ये दर्शनज्ञानचारित्ररूपरत्नत्रयेण मोक्षमार्गं साधयन्ति, कीदृशेन दर्शन० त्रयेण ?–' एकेन ' एकीभावं गतेन–सम्मिलितेनेत्यर्थः, त्रयाणामेकत्व विना मोक्षमार्गो न सिद्ध्यतीतिभावः, तान् सर्वान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२५४ ॥ गते द्विविधे–द्विप्रकारे दुष्टध्याने–आर्त्तरौद्राख्ये येभ्यस्ते गतद्विविधदुष्टध्यानाः, च पुनः ध्याते धर्म्मशुक्लध्याने यैस्ते तथाभूताः सन्तो ये द्विविधशिक्षां--ग्रहणासेवनारूपां शिक्षन्ते, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२५५ ॥ गुप्तित्रयेण–मनोवाक्कायगुप्तिलक्षणेन गुप्ता–गुप्तिमन्त. पुनस्त्रिभिः शल्यैः--मायाशल्यादिभिः रहिता–वर्जितास्तथा त्रिभिर्गौरवैः--ऋद्धिगौरवादिभिर्विमुक्ताः सन्तो ये त्रिपदी–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपां पालयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५६ ॥ चतुर्विधाभ्यः-चतुष्प्रकाराभ्यः विकथाभ्यो–राजकथादिभ्यो विरक्ताः, पुनः चतुर्विधा–अनन्तानुबन्ध्यादिभेदाच्चतुष्प्रकारा ये चत्वारः कषायाः–क्रोधादयस्ते परित्यक्ता यैस्ते तथा, ईदृशाः सन्तो ये दानादिभेदाच्चतुर्द्धा–चतुर्भिः प्रकारैर्धर्मं दिशन्ति–प्ररूपयन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२५७ ॥

उज्झिअपंचपमाया निज्जिअपंचिंदिया य पालेंति । पंचेव समिईओ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५८॥
छज्जीवकायरक्खणनिउणा हासाइछक्कमुक्का जे । धारंति अ वयछक्कं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५९॥
जे जियसत्तभया गयअट्ठमया नवावि वंभगुत्तीओ । पालंति अप्पमत्ता ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
दसविहधम्मं तह बारसेव पडिमाओ जे अ कुव्वंति । बारसविहं तवोवि अ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥

उज्झिताः-त्यक्ताः पञ्च प्रमादा-मद्यादयो यैस्ते तथा, च पुनः निर्जितानि पञ्चेन्द्रियाणि यैस्ते निर्जितपञ्चेन्द्रियाः सन्तः पञ्चैव समितीः पालयन्ति, तान् सर्वान् साधून् वन्दे, च पादपूरणे ॥ १२५८ ॥ षड्जीवकायानां-पृथिव्यादीनां रक्षणे निपुणा-दक्षाः, च पुनः हास्यादिषट्कात् मुक्ता-रहिताः सन्तो ये व्रतषट्कं-प्राणातिपातविरमणादिरात्रिभोजन-पर्यन्तं धारयन्ति, तानित्यादि प्राग्वत् ॥ १२५९ ॥ जितानि इहलोकभयादीनि सप्त भयानि यैस्ते तथा, गता अष्टौ मदा-जातिमदादयो येभ्यस्ते गताष्टमदाः, पुनः अप्रमत्ताः-प्रमादरहिताः सन्तो ये नवापि ब्रह्मगुप्तीः पालयन्ति, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२६० ॥ च पुनः ये दशविधं-दशप्रकारं धर्मं-क्षान्त्यादिकं, तथा द्वादशैव प्रतिमाः-साधुसम्बन्धिनीः कुर्वन्ति-धारयन्ति, च पुनः द्वादशविधं तपोऽपि-अनशनादिकं कुर्वन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२६१ ॥

जे सतरसंजमंगा उव्वूढाट्ठारसहससीलंगा । विहरंति कम्मभूमिसु ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२६२॥
जं सुद्धदेवगुरुधम्मतत्तसंपत्तिसद्दहणरूवं । वण्णिज्जइ सम्मत्तं तं सम्मद्दंसणं नमिमो ॥ १२६३ ॥
जावेगकोडाकोडीसागरसेसा न होइ कम्मठिई । ताव न जं पाविज्जइ तं सम्मद्दंसणं नमिमो ॥
भव्वाणमद्धपुग्गलपरियट्टवसेसभवनिवासाणं । जं होइ गंठिभेए तं सम्मद्दंसणं नमिमो ॥१२६५॥
जं च तिहा उवसमिअं खओवसमियं च खाइयं चेव । भणियं जिणिंदसमए तं सम्मद्दंसणं नमिमो॥

सप्तदशभेदः संयमः अङ्गे—शरीरे येषां ते तथा, पुनरुद्व्यूढानि—उत्कर्षेण धृतानि अष्टादशसहस्रशीलाङ्गानि यैस्ते तथा, एवम्भूतास्सन्तो ये कर्मभूमिषु पञ्चदशसु विहरन्ति—विचरन्ति, तान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२६२ ॥ शुद्धा—निर्दोषाः, देवगुरुधर्मा एतत्तत्त्वसंपत्तिः—तत्त्वसम्पत् तस्याः श्रद्धानं रूपं—स्वरूपं यस्य तत्तथाभूतं यत् सम्यक्त्वं सूत्रे वर्ण्यते तत्सम्यग्दर्शनं गुणं वयं नमामः ॥ १२६३ ॥ यावत् एककोटाकोटिसागरोपमाणि शेषाणि यस्यां सा तथाभूता कर्मस्थितिर्न भवति तावत् यन्न प्राप्यते तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६४ ॥ अर्द्धपुद्गलपरावर्त्तप्रमाणोऽवशेषो भवनिवासः—संसारवासो येषां ते तथा, तेषां भव्यानां ग्रन्थेः—घनरागद्वेषपरिणामरूपस्य भेदे सति यत्सम्यक्त्वं भवति, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६५ ॥ च पुनः यत्सम्यक्त्वं जिनेन्द्राणाम्—अर्हतां समये—सिद्धान्ते त्रिधा—त्रिभिः प्रकारैर्भणितं—कथितं, तथाहि—औपशमिकम् अन्तर्मुहुर्त्तस्थितिकं१, क्षायोपशमिकं षट्षष्टिसागरोपमस्थितिकं२, च पुनः क्षायिकं त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमस्थितिकं३, तत्र मध्यमं पौद्गलिकं अन्यद्वयमपौद्गलिकं, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६६ ॥

उज्झिअपंचपमाया निज्जिअपंचिंदिया य पालेंति । पंचेव समिईओ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५८॥
छज्जीवकायरक्खणनिउणा हासाइछक्कमुक्का जे । धारंति अ वयछक्कं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५९॥
जे जियसत्तभया गयअट्ठमया नवावि बंभगुत्तीओ । पालंति अप्पमत्ता ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
दसविहधम्मं तह बारसेव पडिमाओ जे अ कुव्वंति । बारसविहं तवोवि अ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥

उज्झिताः-त्यक्ताः पञ्च प्रमादा-मद्यादयो यैस्ते तथा, च पुनः निर्जितानि पञ्चेन्द्रियाणि यैस्ते निर्जितपञ्चेन्द्रियाः सन्तः पञ्चैव समितीः पालयन्ति, तान् सर्वान् साधून् वन्दे, च पादपूरणे ॥ १२५८ ॥ षड्जीवकायानां-पृथिव्यादीनां रक्षणे निपुणा-दक्षाः, च पुनः हास्यादिषट्कात् मुक्ता-रहिताः सन्तो ये व्रतषट्कं-प्राणातिपातविरमणादिरात्रिभोजन-पर्यन्तं धारयन्ति, तानित्यादि प्राग्वत् ॥ १२५९ ॥ जितानि इहलोकभयादीनि सप्त भयानि यैस्ते तथा, गता अष्टौ मदा-जातिमदादयो येभ्यस्ते गताष्टमदाः, पुनः अप्रमत्ताः-प्रमादरहिताः सन्तो ये नवापि ब्रह्मगुप्तीः पालयन्ति, तान् सर्वान् साधून् वन्दे ॥ १२६० ॥ च पुनः ये दशविधं-दशप्रकारं धर्मं-क्षान्त्यादिकं, तथा द्वादशैव प्रतिमाः-साधुसम्बन्धिनीः कुर्वन्ति-धारयन्ति, च पुनः द्वादशविधं तपोऽपि-अनशनादिकं कुर्वन्ति, तान् सर्वान् साधूनहं वन्दे ॥ १२६१ ॥

जे सतरसंजमंगा उव्वूढाट्ठारसहससीलंगा । विहरंति कम्मभूमिसु ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२६२॥

जं सुद्धदेवगुरुधम्मतत्तसंपत्तिसद्दहणरूवं । वण्णिज्जइ सम्मत्तं तं सम्मदंसणं नमिमो ॥ १२६३ ॥

जावेगकोडाकोडीसागरसेसा न होइ कम्मठिई । ताव न जं पाविज्जइ तं सम्मदंसणं नमिमो ॥

भव्वाणमद्धपुग्गलपरियट्टवसेसभवनिवासाणं । जं होइ गंठिभेए तं सम्मदंसणं नमिमो ॥१२६५॥

जं च तिहा उवसमिअं खओवसमियं च खाइयं चेव। भणियं जिणिंदसमए तं सम्मदंसणं नमिमो॥

सप्तदशभेदः संयमः अङ्गे—शरीरे येषां ते तथा, पुनरुद्व्यूढानि—उत्कर्षेण धृतानि अष्टादशसहस्रशीलाङ्गानि यैस्ते तथा, एवम्भूतास्सन्तो ये कर्मभूमिषु पञ्चदशसु विहरन्ति—विचरन्ति, तान् साधून् अहं वन्दे ॥ १२६२ ॥ शुद्धा—निर्दोषाः, देवगुरुधर्मा एतत्तत्त्वसंपत्तिः—तत्त्वसम्पत् तस्याः श्रद्धानं रूपं—स्वरूपं यस्य तत्तथाभूतं यत् सम्यक्त्वं सूत्रे वर्ण्यते तत्सम्यग्दर्शनं गुणं वयं नमामः ॥ १२६३ ॥ यावत् एककोटाकोटिसागरोपमाणि शेषाणि यस्यां सा तथाभूता कर्मस्थितिर्न भवति तावत् यन्न प्राप्यते तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६४ ॥ अर्द्धपुद्गलपरावर्त्तप्रमाणोऽवशेषो भवनिवासः—संसारवासो येषां ते तथा, तेषां भव्यानां ग्रन्थेः—घनरागद्वेषपरिणामरूपस्य भेदे सति यत्सम्यक्त्वं भवति, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६५ ॥ च पुनः यत्सम्यक्त्वं जिनेन्द्राणाम्—अर्हतां समये—सिद्धान्ते त्रिधा—त्रिभिः प्रकारैर्भणितं—कथितं, तथाहि—औपशमिकम् अन्तर्मुहूर्त्तस्थितिकं१, क्षायोपशमिकं षट्षष्टिसागरोपमास्थितिकं२, च पुनः क्षायिकं त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमास्थितिकं३, तत्र मध्यमं पौद्गलिकं अन्यद्वयमपौद्गलिकं, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६६ ॥

उज्झिअपंचपमाया निज्जिअपंचिंदिया य पालेंति । पंचेव समिईओ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५८॥
छज्जीवकायरक्खणनिउणा हासाइछक्कमुक्का जे । धारंति अ वयछक्कं ते सव्वे साहुणो वंदे ॥१२५९॥
जे जियसत्तभया गयअट्ठमया नवावि बंभगुत्तीओ । पालंति अप्पमत्ता ते सव्वे साहुणो वंदे ॥
दसविहधम्मं तह बारसेव पडिमाओ जे अ कुव्वंति । बारसविहं तवोवि अ ते सव्वे साहुणो वंदे ॥

उज्झिताः-त्यक्ताः पञ्च प्रमादा-मद्यादयो यैस्ते तथा, च पुनः निर्जितानि पञ्चेन्द्रियाणि यैस्ते निर्जितपञ्चेन्द्रियाः
... मितीः पालयन्ति, तान् सर्वान् साधून् वन्दे, च पादपूरणे ॥ १२५८ ॥ षड्जीवकायानां-पृथिव्यादीनां
... ादिषट्कात् मुक्ता-रहिताः सन्तो ये व्रतषट्कं-प्राणातिपातविरमणादिरात्रिभोजन-
... लोकभयादीनि सप्त भयानि यैस्ते तथा, गता अष्टौ मदा-
... पालयन्ति, तान् सर्वान्

सव्वन्नुपणीयागमभणियाण जहट्ठियाण तत्ताणं । जो सुद्धो अवबोहो तं सन्नाणं मह पमाणं ॥
जेणं भक्खाभक्खं पिज्जापिज्जं अगम्ममवि गम्मं । किच्चाकिच्चं नज्जइ तं सन्नाणं मह पमाणं ॥१२७३॥
सयलकिरिआण मूलं सद्धा लोअंमि तीइ सद्धाए । जं किर हवेइ मूलं तं सन्नाणं मह पमाणं ॥
जं मइसुअओहिमयं मणपज्जवरूवकेवलमयं च । पंचविहं सुपसिद्धं तं सन्नाणं मह पमाणं ॥

सर्वज्ञैः-अर्हद्भिः प्रणीताः-प्रज्ञप्ता ये आगमाः-सिद्धान्तास्तेषु भणितानां प्रोक्तानां यथास्थितानां-सद्भूतानां तत्त्वानाम्-जीवादिपदार्थानां यः शुद्धोऽवबोधो-ज्ञानं तत् सत्ज्ञानं मम प्रमाणमस्तीति शेषः ॥ १२७२ ॥ येन ज्ञानेन भक्ष्यं च अभक्ष्यं च ज्ञायते, तथा पेयं च अपेयं च ज्ञायते, अगम्यं गम्यमपि च वस्तु ज्ञायते, कृत्यं च अकृत्यं च ज्ञायते, तत् सत्ज्ञानं मम प्रमाणम्, अत्रायं भावः-भक्ष्यं-अन्नादि, अभक्ष्यं-मांसादि, पेयं-वस्त्रपूतजलादि, अपेयं-सुरादि, गम्यं-स्वस्त्र्यादि, अगम्यं-परस्त्रीभगन्यादि, कृत्यं-अहिंसादि, अकृत्यं-हिंसादीति, ज्ञानं विना एतद्विवेको न भवतीत्यर्थः ॥ १२७३ ॥ लोके सकलक्रियाणां-सर्वशुभानुष्ठानानां मूलं श्रद्धाऽस्ति, तस्याः श्रद्धाया मूलं किलेति-निश्चयेन यद् ज्ञानं भवति, तत् सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२७४ ॥ यद् ज्ञानं पञ्चविधं-पञ्चप्रकारं सुप्रसिद्धं, तदेव पञ्चविधत्वं विशेषणद्वारेणाह-कीदृशम् ?-मति१ श्रुता२ऽवधयः३ स्वरूपमस्येति-मतिश्रुतावधिमयं, च पुनः मनःपर्यव४ केवल५स्वरूपमस्येति मनःपर्यवकेवलमयं तत्सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२७५ ॥

पण वारा उवसमिअं खओवसमियं असंखसो होइ । जं खाइअं च इक्कसि तं सम्मदंसणं नमिमो॥
जं धम्मदुममूलं भाविज्जइ धम्मपुरप्पवेसं च । धम्मभवणपीढं वा तं सम्मदंसणं नमिमो ॥१२६८॥
जं धम्मजयाहारं उवसमरसभायणं च जं विंति । मुणिणो गुणरयणनिहिं तं सम्मदंसणं नमिमो।
जेण विणा नाणंपिहु अपमाणं निप्फलं च चारित्तं । मुक्खोऽवि नेव लब्भइ तं सम्मदंसणं नमिमो॥
जं सद्दहाणलक्खणभूसणपमुहेहिं बहुअभेएहिं । वणिज्जइ समयंमी तं सम्मदंसणं नमिमो ॥

यत् औपशमिकम् आसंसारं पञ्च वारान् भवति, तथा क्षायोपशमिकम् असङ्ख्यवारान् भवति, च पुनः क्षायिकम् एकशः–एकवारं भवति, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६७ ॥ यत् सम्यक्त्वं धर्मद्रुमस्य–धर्मरूपवृक्षस्य मूलं–मूलमिव भाव्यते, च पुनः धर्मरूपपुरस्य प्रवेशं–प्रवेशद्वारमिव भाव्यते, तथा धर्मरूपं पत्नवनं–मन्दिरं तस्य पीठं वा–पीठमिव भाव्यते, तत्सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६८ ॥ तथा–यत्सम्यक्त्वं धर्मरूपस्य जगत आधारमिवाधारं मुनयो ब्रुवन्ति–कथयन्ति, च पुनः यत्सम्यक्त्वमुपशमरूपरसस्य भाजनम्–पात्रमिव भाजनं ब्रुवन्ति, तथा–गुणा एव रत्नानि तेषां निधिरिव निधिस्तं यत्सम्यक्त्वं ब्रुवन्ति, तत् सम्यग्दर्शनं नमामः ॥ १२६९ ॥ येन सम्यक्त्वेन विना ज्ञानमपि अप्रमाणं, च पुनश्चारित्रं निष्फलं, तथा मोक्षोऽपि नैव लभ्यते, तत् सम्यग्दर्शनं नमामः ॥१२७०॥ बहवो भेदा येषां ते तथा तैः, श्रद्धा४ लक्षण५ भूषण५–प्रमुखैर्यत्सम्यक्त्वं समये–सिद्धान्ते वर्ण्यते, तत्सम्यग्दर्शनं वयं नमामः । परमार्थसंस्तवादीनि चत्वारि श्रद्धानानि, शमसंवेगादीनि पञ्च लक्षणानि, जिनशासने कौशलमित्यादीनि पञ्च भूषणानि ॥ १२७१ ॥

जं देसविरइरूवं सव्वविरइरूवयं च अणुकमसो । होइ गिहाण जइण त [illegible]
नाणंपि दंसणंपि अ संपुरणफलं फलंति जीवाणं । जेणं चिअ परिअरिया तं चारित्तं जए जयइ ॥
जं च जईण जहुत्तरफलं सुसामाइयाइ पंचविहं । सुपसिद्धं जिणसमए तं चारित्तं जए जयइ ॥
जं पडिवन्नं परिपालियं च सम्मं परूवियं दिन्नं । अन्नेसिं च जिणेहिवि तं चारित्तं जए जयइ ॥
छक्खंडाणमखंडं रज्जसिरिं चइअ चक्कवट्टीहिं । जं सम्मं पडिवन्नं तं चारित्तं जए जयइ ॥१२८५॥

यच्चारित्रं देशविरतिरूपं च पुनः सर्वविरतिरूपकं अनुक्रमेण 'गृहिणां' गृहस्थानां 'यतीनां' साधूनां भवति, गृहिणां देशविरतिरूपं यतीनां सर्वविरतिरूपमित्यर्थः, तच्चारित्रं जगति जयति, सर्वोत्कर्षेण वर्त्तते इत्यर्थः ॥१२८१॥ ज्ञानमपि दर्शनमपि च उभे अपि येन चारित्रेण 'परिकरिते' परिवृते एव जीवानां सम्पूर्णफलं यथा स्यात्तथा 'फलतः' फलं दत्तः, सम्पूर्णा निफलानि यत्र कर्मणि तत्तथेतिक्रियाविशेषणं, तच्चारित्रं जगति जयति ॥ १२८२ ॥ च पुनर्यच्चारित्रं 'जिनसमये' जिनसिद्धान्ते 'यतीनां साधूनां सुष्ठु-शोभनं सामायिकादि 'पंचविधं' पंचप्रकारं सुतराम्-अतिशयेन प्रसिद्धं वर्त्तते 'यथोत्तरं' उत्तरोत्तराधिकं फलं यस्य तत्तथा, तच्चारित्रं जगति जयति ॥ १२८३ ॥ जिनैरपि यच्चारित्रं 'प्रतिपन्नं' अङ्गीकृतं पुनः परिपालितं पुनः सम्यक् प्ररूपितं-उपदिष्टं अन्येभ्यो दत्तं च तच्चारित्रं जगति जयति ॥ १२८४॥ चक्रवर्त्तिभिः अखण्डां षण्णां खण्डानां राज्यश्रियं-राज्यलक्ष्मीं त्यक्त्वा यच्चारित्रं सम्यक् प्रतिपन्नं-अङ्गीकृतं, तच्चारित्रं जगति जयति ॥१२८५ ॥

केवलमणोहिणंपि हु वयणं लोयाण कुणइ उवयारं । जं सुयमइरूवेणं तं सन्नाणं मह पमाणं ॥
सुयनाणं चेव दुवालसंगरूवं परूविअं जत्य । लोयाणुवयारकरं तं सन्नाणं मह पमाणं ॥ १२७७ ॥
तत्तुच्चिय जं भव्वा पढंति पाढंति दिंति निसुणंति । पूयंति लिहावंति अ तं सन्नाणं मह पमाणं ॥
जस्स बलेणं अज्जवि नज्जइ तियलोयगोयरवियारो । करगहियामलयंपिव तं सन्नाणं मह पमाणं ॥
जस्स पसाएण जणा हवंति लोयंमि पुच्छणिज्जा य । पूज्जा य वण्णणिज्जा तं सन्नाणं मह पमाणं ॥

केवलमनःपर्यायावधीनामर्थात् केवलादिज्ञानत्रयधारिणामपि, वचनं यत् श्रुतमतिज्ञानरूपेण लोकानां–भव्यजन्तूनां उपकारं करोति तत्–तस्मात्कारणात् सत् ज्ञानम्–मतिश्रुतरूपं मम प्रमाणम् ॥१२७६॥ लोकानामुपकारकम् आचारादिद्वादशाङ्गरूपं श्रुतज्ञानमेव यत्र प्ररूपितं तत् सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२७७ ॥ ततः–तस्मात्कारणादेव भव्या यत् श्रुतज्ञानं पठन्ति पाठयन्ति ददति निशृण्वन्ति–आकर्णयन्ति पूजयन्ति लेखयन्ति च तत् सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२७८ ॥ यस्य श्रुतज्ञानस्य बलेन अद्यापि त्रैलोक्यगोचरः–त्रिभुवनविषयो विचारः, करे–हस्ततले गृहीतम्, आमलकं–आर्द्रामलकफलमिव ज्ञायते तत् सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२७९ ॥ यस्य–श्रुतज्ञानस्य प्रसादेन जना–लोकाः लोके–लोकमध्ये प्रच्छनीयाः–प्रष्टुं योग्याः च पुनः पूज्याः–पूजनीयाः च पुनः वर्णनीया–वर्णयितुं योग्या भवन्ति, तत्सज्ज्ञानं मम प्रमाणम् ॥ १२८० ॥

माया य मयणसुंदरिपमुहाओ राणियाओ समयंमि । सुहझाणा मरिऊणं तत्थेव य सुरवरा जाया ॥
तत्तो चविऊण इमे मणुअभवं पाविऊण कयधम्मा । होहिंति पुणो देवा एवं चत्तारि वाराओ ॥
सिरिपालभवाउ नवमे भवंमि संपाविऊण मणुयत्तं । खविऊण कम्मरासिं संपाविस्संति परमपयं ॥
एवं भो मगहेसर ! कहियं सिरिपालनरवरचरित्तं । सिरिसिद्धचक्कमाहप्पसंजुत्रं चित्तचुज्जकरं ॥

माता-कमलप्रभा च पुनः मदनसुन्दरीप्रमुखा राज्यः स्वायुषोऽवसानसमये शुभध्यानान्मृत्वा तत्रैव च-नवमे देवलोके सुरवरा जाताः ॥ १३०० ॥ ततः-तस्माद्देवलोकाच्च्युत्वा इमे-सर्वेऽपि श्रीपालादिजीवा मनुजभवं प्राप्य कृतो धर्मो यैस्ते कृतधर्माणः सन्तः पुनः देवा भविष्यन्ति, एवं चतुरो वारान् मनुष्या देवाश्च भविष्यन्ति ॥ १३०१ ॥ श्रीपालभवान्नवमे भवे मनुजत्वं-मनुष्यत्वं सम्प्राप्य कर्मणां राशिं-समूहं क्षपयित्वा परमपदं-मोक्षं सम्प्राप्स्यन्ति ॥ १३०२ ॥ श्रीगौतमस्वामी श्रेणिकनृपं वक्ति 'भो मगधेश्वर' मगधाभिधदेशस्वामिन् ! एवम्-अमुना प्रकारेण श्रीपालनाम्नो नरवरस्य-राज्ञः चरित्रं कथितं, कीदृशं ?-श्रीसिद्धचक्रस्य यन्माहात्म्यं तेन संयुतं-युक्तं, पुनः लोकानां चित्तेषु चोद्यम्-आश्चर्यं करोतीति चित्तचोद्यकरम् ॥ १३०३ ॥

कप्पतरुस्स व जस्सेरिसाउ सुरनरवराण रिद्धीओ । कुसुमाइँ फलं च सिवं तं तवपयमेस वंदामि ॥
अच्चंतमसज्झाइं लीलाइवि सव्वलोयकज्जाइं । सिज्झंति झत्ति जेणं तं तवपयमेस वंदामि ॥
दहिदुव्वियाइमंगलपयत्थसत्थंमि मंगलं पढमं । जं वन्निज्जइ लोए तं तवपयमेस वंदामि ॥
एवं च संथुणंतो सो जाओ नवपएसु लीणमणो । तह कहवि जहा पिक्खइ अप्पाणं तम्मयं चेव ॥
एयंमि समयकाले सहसा पुण्णं च आउयं तस्स । मरिऊणं सिरिपालो नवमे कप्पंमि संपत्तो ॥

कल्पतरोः–कल्पवृक्षस्य इव यस्य तपस ईदृशाः सुरवराणां नरवराणां च ऋद्धयः–सम्पदः कुसुमानि–पुष्पाणि सन्ति, च-पुनः शिवं–मोक्षं फलं वर्तते, तत्तपःपदमेषोऽहं वन्दे ॥ १२६५ ॥ अत्यन्तं असाध्यानि–साधयितुमशक्यानि सर्वाणि लोकानां कार्याणि येन तपसा लीलयाऽपि–हेलया एव झटिति–शीघ्रं सिध्यन्ति तत्तपःपदमेषोऽहं वन्दे ॥ १२६६ ॥ लोके दधिदुर्वीकादिमङ्गलपदार्थानां सार्थे–समूहे यत्तपः प्रथमं मङ्गलं वर्ण्यते, तस्य भावमङ्गलरूपत्वात्, तत्तपःपदमेषोऽहं वन्दे–स्तवीमि ॥ १२६७ ॥ एवं–अमुना प्रकारेण च संस्तुवन्–सम्यक् स्तुतिं कुर्वन् स श्रीपालः तथा कथमपि नवपदेषु लीनं–लग्नं मनो यस्य स लीनमना जातः, तथा आत्मानं [तन्मानं] तन्मयं–नवपदमयमेव प्रेक्षते–पश्यति ॥ १२६८ ॥ एतस्मिन् समयरूपे काले सहसा–अकस्मात् तस्य–श्रीपालस्य आयुश्च पूर्णं, तदा श्रीपालो मृत्वा नवमे कल्पे–मानतदेवलोके सम्प्राप्तः ॥ १२६९ ॥

साहुपयविराहणया आराहणया य दुक्खसुक्खाइं। रुप्पिणिरोहिणिजीवेहिं किं नहु पत्ताइं गुरुयाइं ॥ १३०९ ॥

दंसणपयं विसुद्धं परिपालंतीइ निच्चलमणाए। नारीइवि सुलसाए जिणराओ कुणइ सुपसंसं ॥

नाणपयस्स विराहणफलंमि नाओ हवेइ मासतुसो। आराहणाफलंमी आहरणं होइ सीलमई ॥

चारित्तपयं तह भावओवि आराहियं सिवभवंमि। जेणं जंबुकुमारो जाओ कयजणचमुक्कारो ॥

वीरमईए तह कहवि तवपयमाराहियं सुरतरुव्व। जह दमयंतीइ भवे फलियं तं तारिसफलेहिं ॥

साधुपदस्य विराधनया आराधनया च क्रमेण रुक्मिणीरोहिणीजीवाभ्यां गुरुकाणि–महान्ति दुःखानि सुखानि च किं न हि प्राप्तानि ?, प्राप्तान्येवेत्यर्थः ॥ १३०९ ॥ विशुद्धं–निर्मलं सम्यग्दर्शनपदं परि–सामस्त्येन पालयन्त्याः, पुनः निश्चलं मनो यस्याः सा तथा तस्या नार्या अपि सुलसाया–नागपत्न्या जिनराजो–वर्द्धमानः सुतरां प्रशंसां करोति ॥ १३१० ॥ ज्ञानपदस्य विराधनाफले मापतुषः साधुर्ज्ञातो–दृष्टान्तो भवति, विद्यते आराधनाफले शीलवतीनाम सती आहरणं–दृष्टान्तो भवति ॥ १३११ ॥ शिवकुमारभवे भावतोऽपि चारित्रपदं तथा–तेन प्रकारेण आराधितं येन जम्बूकुमारो जातः, कीदृशः ?–कृतो जनानां–लोकानां चमत्कारो येन स तथा ॥ १३१२ ॥ वीरमत्या–नृपराज्ञ्या तथा–तेन प्रकारेण कथमपि तपःपदमाराधितं, यथा दमयन्त्या–नलनरेन्द्रपट्टराज्ञ्या भवे तत्तपः सुरतरुरिव–कल्पवृक्ष इव तादृशैः फलैः फलितम् ॥ १३१३ ॥

तं सोऊणं सेणियराओ नवपयसमुल्लसियभावो । पभणेइ अहह केरिसमेयाण पयाण माहप्पं ? ॥
तो भणइ गणी नरवर! पत्तं अरिहंतपयपसाएणं । देवपालेण रज्जं सक्कत्तं कत्तिएणावि ॥ १३०५ ॥
सिद्धपयं झायंता के के सिवसंपयं न संपत्ता । सिरिपुंडरीयपंडवपउमसुणिंदाइणो लोए ॥१३०६॥
नाहियवायसमज्जिअपावभरोऽवि हु पएसिनरनाहो । जं पावइ सुररिद्धिं आयरियप्पयप्पसाओ सो ॥
लहुयंपि गुरुवइट्ठं आराहंतेहिं वयरमज्झायं । पत्तो सुसाहुवाओ सीसेहिं सीहगिरिगुरुणो ॥ १३०८ ॥

तत् श्रीपालचरित्रं श्रुत्वा श्रेणिकराजो नवपदेषु समुल्लसितो भावो यस्य स तथाभूतः सन् प्रकर्षेण भणति–कथयति, 'अहहे' ति आश्चर्ये। एतेषां पदानां कीदृशं माहात्म्यं वर्त्तते ?, अचिन्त्यमित्यर्थः ॥ १३०४ ॥ ततः–तदनन्तरं गणोऽस्यास्तीति गणी–गणभृद्गौतमो भणति, हे नरवर–हे राजन् ! अर्हत्पदस्य प्रसादेन देवपालेन–श्रेष्ठिसेवकेन राज्यं प्राप्तं, कार्त्तिकेन श्रेष्ठिनापि शक्रत्वम्–इन्द्रत्वं प्राप्तम् ॥ १३०५ ॥ सिद्धपदं ध्यायन्तो लोके श्रीपुण्डरीकपाण्डवपद्ममुनीन्द्रादयः के के शिवसम्पदं–मुक्तिसमृद्धिं न सम्प्राप्ताः ?, बहवः सम्प्राप्ता इत्यर्थः, पद्मो–रामचन्द्रः॥ १३०६ ॥ नास्तिकवादेन समर्जितः–सञ्चितः पापोत्कर्षो येन स तथाभूतोऽपि प्रदेशिनरनाथः–प्रदेशिनामा नृपो यत् सुरर्द्धिं–देवर्द्धिं प्राप्नोति, स आचार्यपदस्य प्रसादः ॥ १३०७ ॥ गुरुणा–सिंहगिरिणा उपदिष्टं–निवेदितं लघुवयसमपि वइ(ज्ज)–वज्र(ज्र)नामकं उपाध्यायं–वाचनाचार्यं आराधयद्भिः सुसाधुवादः सम्यग्विनीताः शिष्या इत्येवंरूपः प्राप्तः ॥ १३०८ ॥

तं सोऊणं सेणिअनरनाहो पमुईओ सचित्तंमि । रोमंचकवचिअतणू वद्धावणियं च से देई ॥
इत्थंतरंमि तिहुयणभाणू सिरिवद्धमाणजिणनाहो । अइसयसिरीसणाहो समागओ तत्थ उज्जाणे ॥
देवेहिं समवसरणं रइयं अच्चंतसुंदरं सारं । सिरिवद्धमाणसामी उवविट्ठो तत्थ तिजयपहू ॥१३२१॥
गोयमपमुहेसु गणीसरेसु सक्काइएसु देवेसु । सेणिअपमुह निवेसु अ तहिं निविट्ठेसु सव्वेसु ॥
सेणिअमुद्दिस्स पहू पभणइ नरनाह ! तुज्झ चित्तंमि । नवपयमाहप्पमिणं अइगुरुयं कुणइ अच्छरियं॥

तद्वचनं श्रुत्वा श्रेणिकनरनाथः स्वचित्ते प्रमुदितो–हर्षितः, पुनः रोमाञ्चैः–रोमोद्गमैः कवचिता–कवचयुक्ता तनुः–शरीरं यस्य स तथाभूतः सन् ' से ' त्ति तस्य–तस्मै इत्यर्थः, वर्द्धापनिकां ददाति–यथोचितं द्रव्यं ददातीत्यर्थः ॥ १३१६ ॥ अत्रान्तरे–अस्मिन्नवसरे त्रिभुवनभानुः–त्रैलोक्यसूर्यः श्रीवर्द्धमानाजिननाथः अतिशयश्रिया–प्रातीहार्याद्यतिशयलक्ष्म्या सनाथः–सहितस्तत्रोद्याने समागतः ॥ १३०२ ॥ देवैः अत्यन्तसुन्दरं सारं–प्रधानं समवसरणं रचितं, तत्र–तस्मिन् समवसरणे त्रिजगत्प्रभुः श्रीवर्द्धमानस्वामी उपविष्टः ॥ १३२१ ॥ गौतमप्रमुखेषु गणीश्वरेषु–गणभृद्वरेषु शक्रादिकेषु–सौधर्मेन्द्रादिषु देवेषु चः पुनः श्रेणिकप्रमुखेषु नृपेषु–राजसु सर्वेषु तत्र समवसरणे निविष्टेषु–उपविष्टेषु सत्सु ॥ १३२२ ॥ श्रेणिकमुद्दिश्य–श्रेणिकनृपस्य नामोच्चारं कृत्वा प्रभुः–श्रीवर्द्धमानस्वामी प्रभणति–प्रकर्षेण कथयति, हे नरनाथ–हे राजन् ! इदं नवपदमाहात्म्यं तव चित्ते अतिगुरुकं–महत्तरं आश्चर्यं करोति ॥ १३२३ ॥

किं वहुणा मगहेसर! एयाण पयाण भत्तिभावेणं । तं आगमेसि होहिसि तित्थयरो नत्थि संदेहो ॥
तम्हा एयाइं पयाइं चेव जिणसासणस्स सव्वस्सं । नाऊणं भो भविया ! आराहह सुद्धभावेण ॥
एयाइं च पयाइं आराहंताण भव्वसत्ताणं । हुंतु सयावि हु मंगलकल्लाणसमिद्धिविद्धीओ ॥
एवं तिकालगोअरनाणे सिरिगोयमंमि गणनाहे । कहिऊण ठिए सेणियराओ जा नमवि मुणिनाहं ॥
उट्ठेइ तओ हरिसियचित्तो ता तत्थ कोवि नरनाहं । विन्नवइ देव ! वद्धाविज्जासि वीरागमेण तुमं ॥

हे मगधेश्वर ! किं बहुना कथनेन ?, एतेषां पदानां भक्तिभावेन–भक्तिपरिणामेन त्वं आगामिन्यद्धे तीर्थङ्करो भविष्यसि, अत्रार्थे नास्ति सन्देहः ॥ १३१४ ॥ तस्मात् एतानि पदान्येव जिनशासनस्य सर्वस्वं ज्ञात्वा भो भविका ! भो भव्या वा शुद्धभावेन यूयं आराधयत ॥ १३१५ ॥ एतानि च पदानि आराधयतां भव्यसत्त्वानां–भव्यजीवानां सदापि हु इति- निश्चितं मङ्गलकल्याणसमृद्धिवृद्धयो भवन्तु, मङ्गलं–विपदुपशमरूपं, कल्याणं–सम्पदुत्कर्षरूपं, समृद्धिवृद्धयः–परिवारादिवृद्धिरूपा भवन्तु इत्यर्थः ॥ १३१६ ॥ एवं–अमुना प्रकारेण त्रिकालगोचरं–त्रिकालविषयं ज्ञानं यस्य स तथा, तस्मिन् गौतमे गणनाथे–गणेश्वरे कथयित्वा स्थिते सति श्रेणिकराजो मुनिनाथं नत्वा यावत् ॥ १३१७ ॥ ततः स्थानात् उत्तिष्ठति, तावत् हर्षितं चित्तं यस्य स तथाभूतः कोऽपि पुरुषः तत्र प्रदेशे नरनाथं–राजानं विज्ञपयति, 'हे देव' हे–महाराज ! वीरस्य प्रभोरागमेन–अत्रागमनेन त्वं वर्द्धाप्यसे ॥ १३१८ ॥

रूवाईअसहावो केवलसन्नाणदंसणाणंदो । जो चेव य परमप्पा सो सिद्धप्पा न संदेहो ॥ १३२८ ॥
पंचप्पत्थाणमयायरियमहामंतझाणलीलमणो । पंचविहायारमओ आयच्चिअ होइ आयरिओ ॥
महपाणज्झायदुवालसंगसुत्तत्थतदुभयरहस्सो । सज्झायतप्परप्पा एसप्पा चेव उवज्झाओ ॥१३३०॥

रूपं पौद्गलिकं, रूपं अतीतः अतिक्रान्तः स्वभावो यस्य स तथा, अत एव केवलाः—परिपूर्णाः सज्ज्ञानदर्शनानन्दा यस्य स तथाभूतो य एव परात्मा स सिद्धात्मा उच्यते, नात्र सन्देहः ॥ १३२८ ॥ पञ्चप्रस्थानमयो यः आचार्यसम्बन्धी महामन्त्रः—प्रधानमंत्रस्तस्य ध्याने लीनं मनो यस्य स तथा, पुनः पञ्चविधो यः आचारः स प्रधानं यस्य सः तथाभूतः आत्मा एव आचार्यो भवति, पञ्च प्रस्थानानि च विद्यापीठ१ सौभाग्यपीठ२ लक्ष्मीपीठ३ मन्त्रयोगराजपीठ४ सुमेरुपीठ५-नामानि, एषामर्थस्तु सूरिमन्त्रकल्पात् ज्ञेयः, भावध्यानमालाप्रकरणे तु अन्यथा पञ्च प्रस्थानान्युक्तानि, तथाहि—अभयप्रस्थानं१ अकरणप्रस्थानं२ अहमिन्द्रप्रस्थानं३ तुल्यप्रस्थानं४ कल्पप्रस्थानं५ चेति, एषां पञ्चानां स्वामिनः पञ्चपरमेष्ठिनः इत्यादि ॥ १३२९ ॥ महाप्राणेन—ध्यानविशेषेण ध्यातं—चिन्तितं द्वादशाङ्गानां सूत्रस्य अर्थस्य तदुभयस्य च रहस्यं येन स तथा पुनः स्वाध्याये—वाचनादिपञ्चप्रकारे तत्पर आत्मा यस्य स तथाभूत एष आत्मा एव उपाध्यायः ॥ १३३० ॥

तं च इमेसिं पयाणं कित्तियमित्तं इमं तए नायं । जं सव्वाण सुहाणं मूलं आराहणामिमेसिं ॥
एयाराहणमूलं च पाणिणं केवलो सुहो भावो । सो होइ धुवं जीवाण निम्मलप्पाण नसेसिं ॥
जेवि य संकप्पवियप्पवज्जिया हुंति निम्मलप्पाणो । ते चेव नवपयाइं नवसु पएसुं च ते चेव ॥
जं झाया झायंतो अरिहंतं रूवसुपयपिंडत्थं । अरिहंतपयमयं चिय अप्पं पिक्खेइ पच्चक्खं ॥१३२७॥

एषां पदानां तच्च इदं माहात्म्यं त्वया कियन्मात्रं ज्ञातं ?, अल्पमेव ज्ञातमित्यर्थः, यत्-यस्मात्कारणात् एषां आराधनं सर्वेषां सुखानां मूलं वर्त्तते ॥ १३२४ ॥ एतेषां पदानामाराधनस्य मूलं-मूलकारणं प्राणिनां केवल एकः शुभो भावोऽस्ति, स शुभो भावो ध्रुवं-निश्चितं निर्मल आत्मा येषां ते निर्मलात्मानः तेषामेव जीवानां भवति, नान्येषां अशुद्धात्मनाम् ॥ १३२५ ॥ येऽपि च सङ्कल्पविकल्पवार्जिताः-त्यक्तसांसारिकशुभाशुभवितर्का निर्मलात्मानो जीवाः ते एव नवपदानि सन्ति, च: पुनः नवसु पदेषु ते एव जीवाः सन्ति ॥ १३२६ ॥ अथोक्तमेवार्थमुपपादयति, यत्-यस्मात्कारणात् ध्याता-ध्यानकर्त्ता पुमान् रूपसुपदपिण्डस्थं-रूपस्थं पदस्थं पिण्डस्थं अर्हन्तं-परमात्मानं ध्यायन् प्रत्यक्षं-साक्षात् अर्हत्पदमयं-अर्हत्स्वरूपमेव आत्मानं प्रेक्षते-पश्यति, तत्र रूपस्थं सर्वातिशयोपेतं समवसरणस्थं पदस्थं अर्हमित्यादिपावनपदस्थं पिण्डं-शरीरं तत्र-तिष्ठतीति पिण्डस्थं पूर्वं पिण्डस्थं ध्येयं, पश्चात् पदस्थं, ततो रूपस्थमिति क्रमः ॥ १३२७ ॥

एवं च ठिए अप्पाणमेव नवपयमयं विआणित्ता । अप्पंमि चेव निच्चं लीणमणा होह भो भविया !!
तं सोऊणं सिरिवीरभासियं सेणिओ नरवरिंदो । सायंदो संपत्तो नियया वासं सुहावासं ॥ १३३७ ॥
सिरिवीरजिणोऽवि हु दिणयरुव्व कुग्गहपहं निवारंतो । भवियकमलपडिवोहं कुणमाणो विहरइ महीए ॥
एसा नवपयमाहप्पसारसिरिपालनरवरिंदकहा । निसुणंतकहंताणं भवियाणं कुणउ कल्लाणं ॥
सिरिवज्जसेणगणहरपट्टपहूहेमतिलयसूरीणं । सीसेहिं रयणसेहरसूरीहिं इमा हु संकलिया ॥

एवं च-अमुना प्रकारेण स्थिते सति आत्मानमेव नवपदमयं विज्ञाय भो भव्या ! आत्मनि-आत्मस्वरूपे एव नित्यं लीनं-लग्नं मनो येषां ते लीनमनसो यूयं भवत ॥ १३३६ ॥ तत्-श्रीमहावीरस्वामिनो भाषितं-वचनं श्रुत्वा श्रेणिको नरवरेन्द्रो-राजेन्द्रः सानन्दः सन् सुखस्यावासं-स्थानं निजकावासं-स्वकीयं गृहं सम्प्राप्तः ॥ १३३७ ॥ श्रीवीरजिनोऽपि दिनकरः-सूर्य इव कुग्रहपथं-कदभिनिवेशमार्गं निवारयन् भव्यकमलानां प्रतिबोधं-विकासं कुर्वाणो मह्यां-पृथिव्यां विचरति ॥ १३३८ ॥ नवपदमाहात्म्यं सारं-श्रेष्ठं यस्यां सा नवपदमाहात्म्यसारा एषा श्रीपालनरवरेन्द्रस्य कथा नितराम्-अतिशयेन शृण्वतां तथा कथयतां भव्यानां कल्याणं करोतु ॥ १३३९ ॥ श्रीवज्रसेनगणधराणां-श्रीवज्रसेनसूरीणां पट्टस्य प्रभवः-स्वामिनो ये हेमतिलकसूरयस्तेषां शिष्यैः श्रीरत्नशेखरसूरिभिरियं श्रीपालकथा संकलिता-रचिता ॥ १३४० ॥

रयणत्तएण सिवपहसंसाहणसावहाणजोगतिगो । साहू हवेइ एसो अप्पुच्चिय निच्चमपमत्तो ॥
मोहस्स खओवसमा समसंवेगाइलक्खणं परमं । सुहपरिणाममयं नियमप्पाणं दंसणं मुणह ॥
नाणावरणस्स खओवसमेण जहट्ठियाण तत्ताणं । सुद्धाववोहरूवो अप्पुच्चिय वुच्चए नाणं ॥
सोलसकसायनवनोकसायरहियं विसुद्धलेसागं । ससहावठिअं अप्पाणमेव जाणेह चारित्तं ॥
इच्छानिरोहओ सुद्धसंवरो परिणओ अ समयाए । कम्माइं निज्जरंतो तवोमओ चेव एसप्पा ॥

रत्नत्रयेण–ज्ञानदर्शनचारित्ररूपेण शिवपथस्य–मोक्षमार्गस्य संसाधने–सम्यगाराधने सावधानं योगत्रिकं–मनोवाक्काय-रूपं यस्य स तथा, अत एव नित्यमप्रमत्तः–प्रमादरहितः एष आत्मा एव साधुर्भवति ॥ १३३१ ॥ मोहस्य क्षयोपशमात् 'परमम्' उत्कृष्टं शुभपरिणाममयं 'निजं' स्वकीयम् आत्मानं दर्शनं–सम्यक्त्वं 'मुणत' जानीत, कीदृशं दर्शनं ?–शम-संवेगादीनि लक्षणानि यस्य तत्तथा ॥ १३३२ ॥ ज्ञानावरणीयस्य कर्मणः क्षयोपशमेन यथास्थितानां–सद्भूतानां जीवादित-त्त्वानां यः शुद्धः अवबोधो–ज्ञानं (रूपं–स्व) रूपं यस्य स तथाभूत आत्मा एव ज्ञानमुच्यते ॥ १३३३ ॥ षोडश कषायाः क्रोधादयः, नव नोकषाया हास्यादयः, तैः रहितं, अत एव विशुद्धा–निर्मला लेश्या यस्य स, तं विशुद्धलेश्याकं, ईदृशं स्व-स्वभावस्थितं आत्मानमेव चारित्रं जानीत ॥ १३३४ ॥ इच्छानिरोधतः–स्पृहानिरोधात् शुद्धः संवरो यस्य स तथा, यः पुनः समतया–समभावेन परिणतो, अत एव कर्माणि निर्जरयन् एष आत्मा एव तपःस्वरूपमस्येति तपोमयोऽस्ति ॥१३३५॥

तस्सीसहेमचंदेण साहुणा विक्कमस्स वरिसंमि । चउदसअट्ठावीसे लिहिया गुरुभत्तिकलिएणं ॥
सायरमेरू जा महियलंमि जा नहयलम्मि ससिसूरा । वट्टंति ताव नंदउ वाइज्जंता कहा एसा ॥

तच्छिष्यहेमचन्द्रेण साधुना विक्रमादित्यसम्बन्धिनि चतुर्दशशतोपर्यष्टाविंशतितमे वर्षे लिखिता, कीदृशेन-गुरौ भक्तिः-गुरुभक्तिस्तया कलितो-युक्तस्तेन ॥१३४१॥ यावन्महीतले-पृथ्वीतले सागरः-समुद्रो मेरुश्च-कनकाचलो द्वावपि वर्तेते, तथा नभस्तले-आकाशे यावत् शशिसूरौ-चन्द्रसूर्यौ वर्तेते तावदेषा श्रीपालनरेन्द्रकथा वाच्यमाना सती नन्दतु-समृद्धिं समवाप्नु ॥ १३४२ ॥

श्रीसिद्धचक्रमाहात्म्ययुता इतिश्रीश्रीपालनरेन्द्रकथा समाप्ता ।

इति श्रीपालचरित्रं श्रीरत्नशेखरसूरिवर्यविहितं समाप्तम्

तस्सीसहेमचंदेण साहुणा विक्कमस्स वरिसंमि । चउदसअट्ठावीसे लिहिया गुरुभत्तिकलिएणं ॥
सायरमेरू जा महियलंमि जा नहयलम्मि ससिसूरा । वट्टंति ताव नंदउ पाइज्जंती कहा एसा ॥

तच्छिष्यहेमचन्द्रेण साधुना विक्रमादित्यसम्बन्धिनि चतुर्दशशतोपपष्टाविंशतितमे वर्षे लिखिता, कीदृशेन-गुरौ भक्ति-गुरुभक्तिस्तया कलितो-युक्तस्तेन ॥१३४१॥ यावन्महीतले-पृथ्वीतले सागरः-समुद्रो मेरुश्च-कनकाचलो यावद् वर्तेते, तथा नभस्तले-आकाशे यावत् शशिसूरौ-चन्द्रसूर्यौ वर्तेते तावदेषा श्रीपालनरेन्द्रकथा वाच्यमाना सती नन्दतु-समृद्धिं लभताम् ॥ १३४२ ॥

श्रीसिद्धचक्रमाहात्म्ययुता इतिश्रीश्रीपालनरेन्द्रकथा समाप्ता ।

इति श्रीपालचरित्रं श्रीरत्नशेखरसूरिवर्यविहितं समाप्तम्

इति श्रीपालचरित्रं श्रीरत्नशेखरसूरिवर्यविहितं समाप्तम्.

इति श्रेष्ठिदेवचन्द्रलालभाई—जैनपुस्तकोद्धारे-ग्रन्थांकः ६२.